

MINISTERUL APĂRĂRII NAȚIONALE
STATUL MAJOR GENERAL
Centrul de Studii Strategice de Securitate

IMPACT

STRATEGIC

ISSN 1582-6511

Publicație de strategie militară, analiză și prognoză
de securitate națională

Redacția:
Centrul de Studii Strategice de Securitate
Str. Panduri nr. 68-72, sector 5, București
Telefon: 410.52.20; Fax: 410.03.64
E-mail: csss@aism.ro

Nr. 1-2/2003 [6-7]
BUCUREȘTI

CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE SECURITATE

- **CONSILIUL EDITORIAL:**

General locotenent (r) prof. univ. cons. dr. Valentin ARSENIE
General de brigadă dr. Constantin ONIȘOR- președinte executiv
Kiki HARRIS - istoric, SUA
General de brigadă dr. Visarion NEAGOE
General de brigadă dr. Teodor FRUNZETI
Dr. Francisc TOBĂ
Colonel dr. Alexandru LEORDEAN
Dr. Constantin MOȘTOFLEI

- **COLEGIUL DE REDACȚIE:**

Dr. Vladimir ZODIAN – redactor responsabil
Corina VLADU
Cristian BĂHNĂREANU
Mihai DINU
Alina MACOVEI
Alexandra SARCINSCHI
Mirela IRIMIA - procesare text
George RĂDUICĂ

- **REFERENȚI ȘTIINȚIFICI:**

Prof. univ. colonel dr. Dumitru IACOB
Colonel dr. Ion COȘCODARU

Publicația apare cu sprijinul

- ASOCIAȚIEI DE EDUCAȚIE CIVICĂ ȘI SINDICALĂ
- ACADEMIEI OAMENILOR DE ȘTIINȚĂ - Secția de știință militară

Pregătirea pentru tipar: SOCIETATEA SCRITORILOR MILITARI

CUPRINS

ARGUMENT

UN NOU „IMPACT” – Prof. univ. general de brigadă dr. Constantin ONIȘOR	7
--	---

ACTUALITATEA POLITICO-MILITARĂ

Armata României în perioada post-Praga – General dr. Mihail POPESCU, Șeful Statului Major General	9
Romania's Armed Forces During Post-Prague Period – General PhD Mihail POPESCU, Chief of the General Staff	13
Profesionalizarea Armatei României în contextul integrării în N.A.T.O. – General dr. Mircea MUREȘAN, Locțiitorul Șefului Statului Major General.....	17
The Romania's Armed Forces Professionalization in the Context of NATO Admission – General PhD Mircea MUREȘAN, Deputy-Chief of the General Staff	23
Noul conflict armat și planificarea militară – General-maior dr. Vasile PAUL, Șeful Direcției Planificare Strategică	27
New Armed Conflict and the Military Planning – General-Major PhD Vasile PAUL, Chief of the Strategic Planning Department	32
Instabilitatea etnică și terorismul – Cristian JURA, Președintele Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării.....	34
Terorismul politic. Teorie, tactici, contramăsuri – Prof. univ. general de brigadă dr. Constantin ONIȘOR.....	36

GEPOLITICI ȘI GEOSTRATEGII PE TRAIECTORIA VIITORULUI

Diplomație și geopolitică. Federația Rusă, evoluțiile recente pe scena internațională – Prof. univ. colonel dr. Constantin HLIHOR.....	45
Orientări și tendințe în puterea mondială actuală – colonel dr. Ion COȘCODARU, Statul Major General	47
China în geopolitica Asiei Centrale și de Est – Dr. V. GHEORGHE	55
Crizele și managementul crizei. Abordare geo-politică – Alexandra SARCINSCHI.....	60

SECURITATE ȘI STRATEGII MILITARE

Rolul puterii militare în asigurarea securității internaționale – Prof. univ. general de brigadă dr. Teodor FRUNZETI.....	66
Fizionomia acțiunilor desfășurate în operațiile în sprijinul păcii – Prof. univ colonel dr. Ion PREDA	71
România și imperativele aderării la N.A.T.O. (2002-2004) – Prof. univ. colonel dr. Viorel BUȚA, Decanul Facultății Interarme, AÎSM	78
Dinamica misiunilor Jandarmeriei Române în contextul aderării țării la structurile euro-atlantice – Colonel Sorin MORUȘ, Ministerul de Interne.....	81
Modalități de prevenire a acțiunilor extremist-teroriste de către forțele specializate în timp de pace – Colonel Maricel ANTIPA	86
Forțele speciale și operațiile psihologice – Irina Paula CUCU, Maior Cornel CUCU.....	89
Studiu privind interesul național – Cristian BĂHNĂREANU	94
Strategie națională și strategie de alianță – dr. Gheorghe VĂDUVA	98
Unele tendințe în domeniul supremației aeriene – Prof. univ. colonel dr. Ion BĂLĂCEANU.....	104
Ecologizarea în strategia militară a N.A.T.O. – Colonel Florea SURDU, Inspector-șef pentru Mediu	109
„Strategia instrumentelor” în războiul împotriva terorismului internațional – Colonel (r.) Vasile POPA.....	114
Întrebuințarea puterii maritime în secolul XXI – Prof. univ. căpitan comandor dr. Dorin MARA.....	119

SOCIETATEA INFORMAȚIONALĂ. PACE ȘI RĂZBOI

Războiul în epoca informațională – Prof. univ. colonel dr. Ioan GEANTĂ.....	126
Arme High Tech la început de secol – Colonel Emil STRĂINU.....	130
Modele posibile ale noului război – Colonel (r.) dr. Grigore ALEXANDRESCU.....	135
Spațiul virtual în confruntarea politico-militară – George RĂDUICĂ.....	140
Digitalizarea în conflictul armat – Ana SERAFIM, Ministerul Apărării Naționale	146

CUPRINS

ANALIZE, SINTEZE, EVALUĂRI

Asia Centrală – între tradiționalism și modernitate – Redacția	150
Strategia navală a Federației Ruse – Redacția.....☒	156
Republica Moldova – 2002-2003 – Dr. Petre DUȚU.....☒	158

INTERVIU

Interviu cu domnul general de brigadă Ion CIUPEI, comandantul Corpului 10 armată teritorial	162
---	-----

PUNCTE DE VEDERE

Summit-ul de la Praga – N.A.T.O. și fragilitatea forței – Dr. ing. Francisc TOBĂ	165
Liderul social într-o lume în schimbare – ing. Liviu LUCA, președinte UFS „Atlas”.....	169
Implicarea politică în aspecte operaționale ale războiului – Colonel dr. Ioan DRAGOMAN, Lt. col. Giuseppe DEL MARCO, Lt. col. (r.) Aleksey GRITSENKO	172
Război și globalizare – Darie CRISTEA, Universitatea București.....	178
Analiza de potențial în studiul de securitate – Alina MACOVEI	181
Conflictul armat și sistemul religios de valori (premise obiective și subiective) – Mihai DINU	185

EVENIMENT STRATEGIC

Confruntarea armată în Golf – 2003 – P. VASILE.....☒	190
--	-----

AGENDA NATO

Evoluții în parteneriatul strategic SUA-România – Dr. Vladimir ZODIAN	194
Unele remodelări conceptuale și acționale în cadrul NATO după 11 septembrie 2001 – Emil E. SUCIU	200
NATO și UE – parteneri în cadrul păcii – Adriana CRĂCIUNESCU, Statul Major General.....	204
NATO – dinamică 2002 – Redacția	207

NOTE DE LECTURĂ

Revoluția în domeniul militar – trecut, prezent și viitor ☒	214
Recenzii	220

CRONOLOGIE

Instituții și organizații internaționale de securitate (activitate ianuarie - martie 2003)	222
Din activitatea Centrului de Studii Strategice de Securitate (decembrie 2002 – mai 2003)	225

CONTENTS

ARGUMENT

- A new "Impact"/p.7

THE POLITICAL-MILITARY PRESENT

- Romania's Armed Forces During Post-Prague Period, General, Ph.D. Mihail POPESCU, the Chief of the General Staff/ p. 13
- The Romania's Armed Forces Professionalization in the context of NATO Admission, General, Ph.D. Mircea MUREȘAN, Deputy-Chief of the General Staff/ p. 23
- New Armed Conflict and the Military Planning, General-Major, Ph.D. Vasile PAUL, Chief of the Strategic Department/ p.
- Ethnic Instability and Terrorism, Cristian JURA, Romanian Government/ p. 32
- The Political Terrorism. Theory, tactics, countermeasures, Brigadier General, Professor, Ph.D. Constantin ONIȘOR/ p. 36

GEOPOLITICS AND GEOSTRATEGIES ON THE FUTURE'S TRAJECTORY

- Diplomacy and Geopolitics. The Russian Federation, the Recent Evolution on the International Arena, Professor, Colonel, Ph.D Constantin HLIHOR/ p. 45
- Perspectives and Tendencies in the Present Worldwide Power, Colonel, Ph.D. Ion Coșcodaru, General Staff/ p. 47
- China in the context of Central and Eastern Asia Geopolitics, Ph.D. V. Gheorghe/ p. 55
- Crisis and Management Crisis. Geo-political Approach, Alexandra Sarcinschi/ p. 60

SECURITY AND MILITARY STRATEGY

- The Role of the Military Power in Ensuring the International Security, Brigadier-General, Professor, Ph.D. Teodor Frunzeti/ p. 66
- The Physiognomy of the Actions during Peace Supporting Operations, Professor, Colonel, Ph.D Ion Preda/ p. 71
- Romania and the imperatives of NATO Admission, Professor, Colonel, Ph.D. Viorel Buța, Dean of Joint Arms Faculty, AISM/ p. 78
- The Dynamics of The Romania's Gendarmerie in the Context of the Admission in the Euro-Atlantic structures, Colonel Sorin Moruș, Internal Affairs Ministry/ p. 81
- Ways of Preventing Extremist-Terrorist Actions by the Forces Specialized in Peace Operations, Colonel Maricel Antipa/ p.86
- Special Forces and Psychological Operations- Irina Paula Cucu, Major Cornel Cucu/ p. 89
- Study on the National Interest, Cristian Băhnăreanu/ p. 94
- National Strategy and Alliance Strategy, Ph.D. Gheorghe Văduva/ p. 98
- Tendencies in Aerial Supremacy, Professor, Colonel, Ph.D Ion Bălăceanu/ p. 104
- The Ecological Concept in NATO's Military Strategy, Colonel Florea Surdu/ p. 109
- "The Tools Strategy" in the War Against the International Terrorism, Colonel (ret.), Vasile Popa/ p. 114
- The Use of the Naval Power in the XXIst Century, Professor, Captain (Navy) Ph.D. Dorin Mara/ p. 119

THE INFORMATIONAL SOCIETY. PEACE AND WAR

- War in Informational Era, Professor, Colonel, Ph.D Ion Geantă/ p. 126
- High Tech Weapons at the Beginning of a New Century, Colonel, Ion Străinu/ p. 130
- Possible Patterns of the New War, Colonel (ret.), Ph.D. Grigore Alexandrescu/ p. 135
- The Virtual Space in the Political-Military Confrontation, George Răduică/ p. 140
- The Digitalization in the Armed Conflict, Ana Serafim, Ministry of Defence/ p. 146

CONTENTS

ANALYSIS. SYNTHESIS. ASSESSMENTS

- Central Asia - between Traditionalism and Modernity, The Editorial Staff/ p. 150
- The Naval Strategy of the Russian Federation, The Editorial Staff/ p. 156
- Moldavia- 2002-2003, Ph.D. Petre Duțu/ p. 158

INTERVIEWS

- Interview with Brigadier General Ion Ciupei/ p. 162

OPINIONS

- Prague Summit- NATO and the Fragility of Force – Ph.D. Eng. Francisc Tobă/ p. 165
- The Social Leader in a Changing World- Eng. Liviu Luca, the President of “UFS-Atlas” / p. 169
- The Political Implication in the Operational Aspects of War – Professor, Colonel, Ph.D. Ion Dragoman, Lt. Col. Giuseppe Del Marco, Lt. Col. (ret.) Aleksey Gritsenko/ p. 172
- War and Globalization, Darie Cristea, Bucharest University / p. 178
- Potential Analysis in the Security Study, Alina Macovei/ p. 181
- Armed Conflict and the Religious Values System (objective and subjective premises), Mihai Dinu/ p. 185

STRATEGIC EVENT

- The Golf Armed Confrontation – 2003, P. Vasile/ p. 190

NATO AGENDA

- Evolutions in the Strategic Partnership U.S.A.- Romania, Ph. D. Vladimir Zodian/ p. 194
- Some Conceptual and Actional Changes inside NATOP after September, 11- Emil E. Suciui/ p. 200
- NATO and EU- Partners for Peace - Adriana Crăciunescu, the General Staff/ p. 204
- NATO – DYNAMICS 2002 - The Editorial Staff/ p. 207

REVIEWS

- The Revolution in Military Affairs – Past, Present, Future, A.S. and C.B. / p. 214
- Ion Dragoman- The Acts of the Military Authorities, A.M. / p. 219
- GeoPolitica, A.S. / p. 220

CHRONOLOGY

- International Security Institutions and Organizations (January –March 2003), A.S. / p.222

THE ACTIVITY OF THE CENTER FOR STRATEGIC STUDIES OF SECURITY/ p. 225

UN NOU „IMPACT...”

Prof. univ. general de brigadă dr. Constantin ONIȘOR

Se împlinesc doi ani de la apariția primului număr al revistei „Impact strategic“. Deja, în acest interval de timp, publicația Centrului de Studii Strategice de Securitate (CSSS) și-a făcut un nume, devenind una dintre revistele de strategie militară căutate și citite, atât în mediul științific militar, cât și în cel civil. Este un succes realizat, dar și unul în construcție, care se datorează, în primul rând, efortului personalului acestei instituții, ea însăși devenită prestigioasă în cercetarea științifică militară în domeniul strategiei securității naționale, dar și contribuției apreciabile a numeroșilor săi colaboratori. Articolele și studiile publicate în revistă reprezintă, într-o bună măsură, abordări interesante, curajoase ale fenomenului politico-militar contemporan, privind problemele strategiei militare, ale strategiei de securitate în special, și, de aceea, sunt citite cu mult interes de toți militarii preocupați de o astfel de abordare și de numeroase alte personalități din lumea politică și științifică românească și din societatea civilă.

Fie și numai aceste câteva enumerări – la care se adaugă și formatul electronic în care poate fi citită revista, pe Internet, la adresa www.aism.ro -, și ar fi de ajuns pentru a contura profilul unei publicații care constituie, alături de celelalte lucrări (studii, volume, eseuri), o realizare cu care CSSS se mândrește. Ne aflăm, totuși, abia la început de drum. Programul consistent și ambițios de cercetare științifică al CSSS, coordonat cu exigență, generozitate informațională și utilitate de Statul Major General și îndeplinit riguros, punct cu punct, până în prezent, deschide deja, odată cu procesul integrării României în NATO, noi orizonturi, noi tematici, noi domenii de abordare. Fenomenul politico-militar, în general, și cel strategic, în particular, se află în plină evoluție. Procesul complex de globalizare și cel de integrare zonală, extinderea NATO și reconstrucția sa sistematică, iar, la început de mileniu, și a Uniunii Europene, activizarea Asiei, a Asiei Centrale și a Asiei de Sud-Est în mod deosebit, declanșarea unor parteneriate strategice, care vor jalona relațiile internaționale de mâine, dau un nou conținut și un sens viitorului, realimentează speranțele că se vor rezolva efectiv probleme care persistă de sute de ani.

Lumea cunoaște o dinamică politică, economică, culturală și informațională fără precedent, cu tot arsenalul de deschideri, dar și de vulnerabilități, ceea ce face ca fenomenul politico-militar, ca întotdeauna, să se afle în cadrul acestui efort, în slujba lui. Mai mult ca oricând, se pare că, azi, a trăi înseamnă a lupta, a fi în miezul reconstrucției și reazășării lumii, adică în miezul fierbinte al vremurilor. Pentru că nimic nu se rezolvă de la sine. Odată cu orizonturile unor mari deveniri, se deschid însă și orizonturile unor noi vulnerabilități. Atacurile teroriste din ultimii ani asupra unor obiective importante ale statului au șocat întreaga lume prin virulența lor, iar reacția promptă a comunității internaționale, sub o conducere strategică, împotriva terorismului, declanșarea războiului antiterorist arată nu numai cât de solidară și de puternică poate fi lumea atunci când luptă împotriva răului, ci și cât de complexă și de fluidă este realitatea, cât de numeroase pot fi necunoscutele care vulnerabilizează spațiul de interes strategic, câte râuri malefice subterane, care nu au nimic de a face cu izvoarele limpezi ale devenirii, otrăvesc viața comunităților și a națiunilor cu pericole, amenințări și sfidări de tot felul.

Cercetarea științifică în domeniul strategiei de securitate trebuie să se înscrie în efortul masiv al identificării și definirii noilor coordonate ale reconstrucției mediului de securitate național, regional și zonal. Nu există răspunsuri prestabilite la nici una din aceste mari provocări cu care se confruntă comunitățile, națiunile și armatele lor. Nu există nici clișee, ci doar probleme, realități complexe, inflexibile și fluide, care se cer știute, analizate și redefinite, în funcție de noile condiții, de noile evoluții – și ele supuse permanent unor probabilități condiționate -, adevăruri situate, adesea, dincolo de ceea ce se vede, care se cer deciptate și afirmate.

România, prin efortul națiunii și glasul conducerii ei politice, se integrează preocupărilor europene și euro-atlantice ale noilor edificări, face parte, împreună cu Statele Unite, cu marile puteri și cu întreaga Europă, din această nouă elaborare de securitate a viitorului. Să nu uităm că România are un parteneriat strategic cu Statele Unite, ale cărui realități, coordonate, sensuri și efecte se cer foarte bine înțelese, însușite și valorificate. Acest parteneriat strategic,

alături de exigențele complexe ale integrării europene, constituie însăși esența construcției modelului strategic de securitate românesc. Cercetarea noastră științifică trebuie să-i evalueze valențele și potențele și să contribuie astfel la optimizarea efortului de modernizare a țării și a participării românești la efortul comun. Noul concept strategic al NATO, actuala Directivă ministerială a Alianței, noul concept continental privind Politica europeană de securitate și apărare comună, ca și concluziile deosebit de importante care se desprind din recentul Război al coaliției condusă de Statele Unite împotriva regimului dictatorial al lui Saddam Hussein, sunt repere foarte importante care jalonează efortul nostru de investigare, de înțelegere și de evaluare a fizionomiei și conținutului mediului de securitate.

Nimic nu mai este ca înainte. Nici în domeniul strategiei de securitate lucrurile nu stau altfel. Viitorul este deja schimbat. Armatele se redimensionează și se modernizează, trec printr-o adevărată restructurare, sistemele de arme de înaltă precizie iau locul armelor de distrugere pe suprafață, terorismul impune elaborarea unor strategii antiteroriste și contrateroriste, responsabilitățile tuturor țărilor, inclusiv cele ale armatelor lor, ies din granițele naționale și devin din ce în ce mai mult regionale, zonale și chiar planetare. Trăim, desigur, alte vremuri. Sunt vremuri ale implicării oportune și responsabile, vremuri în care cei ce vor sta deoparte vor rămâne deoparte. O țară se apără nu numai la frontierele naționale, ci, din ce în ce mai mult, la frontierele intereselor naționale și colective, la frontierele dintre bine și rău, dintre progres și stagnare, dintre puterea care construiește și puterea care distruge. A nu participa la aceste procese înseamnă a rămâne în afara timpului, a încremeni în nedezvoltare, în izolare, a regresa. Exemplele sunt numeroase, iar dovezile sunt incontestabile.

În acest nou context, instrumentul război – chiar dacă nu și-a schimbat esența și mijloacele folosite – este, cu certitudine, din ce în ce mai mult cu totul altceva decât o încrâncenare multidimensională pe viață și pe moarte între două țări, adesea vecine, are alte dimensiuni, alt conținut, altă fizionomie și, poate, alte obiective. Crește, așadar, rolul coalițiilor, al alianțelor, al responsabilității comune față de soarta celorlalți. Dispare tot mai evident egoismul național, în favoarea altruismului zonal – cel puțin așa ar fi de dorit. Chiar dacă realitățile nu confirmă, deocamdată, pe deplin o astfel de ipoteză -, cineva trebuia să ia odată taurul de coarne. Statele Unite ale Americii și-au asumat această responsabilitate. Oricât de controversate ar fi mijloacele, împrejurările și percepțiile, nimic nu este însă foarte simplu pe această lume. Tocmai de aceea, cercetarea științifică în domeniul strategiei de securitate trebuie să analizeze procesul reconstrucției planetare în toată complexitatea lui, care este de durată, și, în același timp, să răspundă prompt unor comenzi naționale urgente pe această temă, deoarece nu trebuie să orbecăim pe noul drum pe care ni l-am ales. Trebuie, totodată, să înțelegem perfect, să gândim limpede și să vedem clar. Iar aceste lucruri nu se pot realiza fără a investiga, fără a cerceta, fără a analiza. Chiar și executantul trebuie să știe și să înțeleagă perfect ce execută.

În afară de aceste provocări generale și specifice, Armata României are și o mulțime de sarcini concrete rezultate din procesul integrării sale în NATO, din programele pe care le avem de dus până la capăt. Se elaborează noi doctrine, se regândește, în viziune euro-atlantică, o nouă filozofie a instituției noastre. Trebuie să înțelegem exact ce facem, să anticipăm, științific, cu un pas înainte, acțiuni concrete, să cunoaștem și să prevedem nu doar efectele, ci și cauzele, conexiunile, implicațiile, valorile, riscurile, vulnerabilitățile. Nu suntem singuri, nu redescoperim noi, acum și aici, drumul. Avem experiența vastă a aliaților și ne bucurăm la fiecare pas de ajutorul lor. Dar noi suntem cei care facem acești pași, noi suntem cei care trebuie să-i dimensionăm, să-i înțelegem, să-i raționăm, să le asigurăm un suport științific limpede și ferm. Centrul de Studii Strategice de Securitate, de doi ani încoace, participă deja activ și masiv la configurarea unui nou mediu intelectual militar românesc de orientare euro-atlantică, inițiază și dezvoltă dezbateri științifice ample, inclusiv în teritoriu, pe marile și actualele teme ale strategiei procesului de integrare, ale responsabilităților care ne revin, ale proiectelor viitoare sau în curs de desfășurare, ale noului mediu de securitate.

Viitorul an de cercetare științifică pe care abia l-am început (anul de cercetare științifică începe la 1 martie) se profilează sub aceste multiple exigențe, sub aceste frumoase auspicii. Va fi, fără îndoială, mai ales în noua formulă din cadrul Universității Naționale de Apărare, un an plin de realizări și satisfacții profesionale.

Armata României în perioada post-Praga

General dr. Mihail POPESCU,
Şeful Statului Major General

Mutațiile politice și strategice care au survenit după spargerea bipolarității, dezvoltarea fără precedent a armamentelor clasice, a sistemelor de arme de precizie, multiplicarea vulnerabilităților tradiționale (la lovituri nucleare, la războaie de guerilă sau la conflicte militare zonale), precum și apariția unor vulnerabilități noi, rezultate din procesul de globalizare sau specifice societăților de tip informațional, conturează fizionomia strategică a mileniului al treilea (terorism, diferențe etnice, instabilități zonale, situații conflictuale generate de decalaje economice și presiuni financiare, criminalitate și trafic de droguri, de persoane, de influență etc.). Din această perspectivă, apreciez că proliferarea unor amenințări clasice sau asimetrice complică mediul de securitate, cere adaptare rapidă și soluții eficiente.

În momentul de față, Armata României se află într-un profund proces de implementare a măsurilor de reformă adoptate anterior pentru apropierea de standardele NATO, în perspectiva aderării depline la Alianță, în anul 2004, iar continuitatea și coerența acestui proces au fost probate pe timpul convorbirilor de aderare.

Restructurarea Armatei a vizat continuarea procesului de creare a unei forțe moderne, cu structuri modulare, performante, eficiente, flexibile și compatibile cu cele din armatele statelor membre NATO, capabile să răspundă atât nevoilor naționale de securitate cât și așteptărilor NATO, după încheierea procesului de aderare.

Procesul de restructurare, fundamentat pe resursele bugetare alocate în acest scop, s-a desfășurat în conformitate cu „FORȚA PROGRAM-2003” și „Planul-cadru de restructurare și modernizare a Armatei României-2002”, aprobate de Consiliul Suprem de Apărare a Țării. Ca urmare, au fost supuse procesului de restructurare 519 structuri. Prioritățile actuale sunt cele asumate pentru Ciclu IV MAP: managementul spațiului aerian și apărarea aeriană; sprijinul Națiunii Gazdă; instruirea personalului; lupta împotriva terorismului și capacitatea de luptă antiteroristă; capacitatea de luptă NBC; interoperabilitatea cu NATO; restructurarea și operaționalizarea forțelor; managementul resurselor umane; logistica și capacitatea de susținere a forțelor în teatru; participarea la operații Pfp conduse de NATO și în cadrul formațiunilor multinaționale; echipamente și infrastructură excedentare; închiderea și reconversia bazelor militare; modernizarea echipamentelor etc. În mod nemijlocit, în perioada de preaderare trebuie îndeplinite ca obiective obligatorii: realizarea unei structuri de forțe mai reduse, flexibilă, capabilă, desfășurabilă;

realizarea conectivității cu NATINADS; realizarea de comunicații sigure și secretizate; identificarea facilităților HNS pentru modernizare; adaptarea învățământului și instrucției pentru a reflecta strategia, doctrina, procedurile și standardele NATO; pregătirea personalului destinat încadrării funcțiilor în comandamentele NATO. Toate aceste repere se armonizează cu aspectele de esență ale Directivei Ministeriale a NATO.

1. Arhitectura Forței Obiectiv

În prim-planul remodelării organismului nostru militar stă, bineînțeles, Forța Obiectiv 2007. Forța Obiectiv va fi organizată în două tipuri de forțe: forțele active și cele teritoriale (rezerva va dispărea). Efectivele totale ale acestora vor cuprinde aproximativ 90.000 de oameni (75.000 militari și 15.000 civili).

Forțele active vor constitui nucleul forțelor armate pe timp de pace. Dorim ca acestea să fie pe deplin echipate și încadrate cu personal profesionist. Le vom aloca cea mai mare parte a resurselor pentru a ne asigura că pot să-și îndeplinească angajamentele de viitoare țară membră NATO. În urma convorbirilor de aderare și pe baza datelor incluse în Directiva Ministerială a NATO am realizat că Forța Obiectiv 2007, proiectată de noi și aprobată de CSAT, înaintea Summit-ului de la Praga, trebuie revăzută fundamental până la sfârșitul acestui an. Avem în vedere că riscul unei agresiuni de amploare împotriva Alianței este în scădere și faptul că datorită resurselor financiare scăzute va trebui să revedem misiunile și dimensiunea forțelor teritoriale. Vom urmări ca forțele pe care le vom propune să fie agile, moderne, flexibile, să se autosustină în teatrul de operații în absența elementelor de sprijin ale națiunii gazdă, să aplice lovituri decisive împotriva oricărui adversar, să asigure protecția forțelor împotriva întregii game de amenințări, inclusiv NBC, și nu în ultimul rând să fie interoperabile cu forțele celorlalți aliați. Planul calendar pentru revizuirea fundamentală a Forței Obiectiv 2007 prevede ca în luna octombrie 2003 să prezentăm opțiunile rezultate.

În procesul elaborării opțiunilor menționate mai sus vom acorda o atenție sporită următoarelor aspecte:

- reducerea presiunii, a stresului exercitat asupra personalului și economiei la nivel local;
- sprijinirea familiilor, pentru a depăși ruptura apărută în viața lor, în situația în care se impune părăsirea locului

de dislocare a unității;

- asigurarea că stocurile de echipamente, materiale și muniții existente (unele dintre acestea excedentare) sunt păstrate corespunzător, iar cele excedentare sunt luate în evidență în vederea valorificării sau delaborării (care sunt mari) sunt adecvat protejate și periodic îndepărtate sau demilitarizate.

După cum se știe, s-a luat decizia de a reduce structurile centrale cu 40% și de a alinia funcțiunile și responsabilitățile SMG la doctrina occidentală de stat major, cât mai curând posibil. Planul a fost aprobat și implementarea a început deja. Un plan pentru o reducere similară și realiniere a personalului civil din M.Ap.N. se află în curs de finalizare.

Adaptarea structurilor armatei la cerințele impuse de interoperabilitatea cu structurile statelor membre NATO a scos în evidență necesitatea reorganizării sistemului logistic al armatei.

În acest sens va fi creat Comandamentul Logistic Întrunit, ca structură specializată în managementul resurselor materiale și asigurarea sprijinului logistic pentru forțele destinate să participe la misiuni sub egida organismelor NATO.

Finalizarea constituirii acestui comandament va permite obținerea unei flexibilități în planificarea și realizarea sprijinului operațiilor multinaționale și a celor întrunite, asigurând sprijinul logistic al forțelor participante la aceste operații, conform cerințelor impuse de fiecare misiune coordonată de către Comandamentul Operațional Întrunit.

Realizarea unui bun management al resurselor materiale este condiționată de informatizarea logistică, prin implementarea unui sistem automatizat de informatizare (AILS), precum și a sistemului de codificare a echipamentelor și materialelor compatibil cu sistemul de codificare NATO, procese aflate în derulare, care vor permite accesul și utilizarea în timp real a informațiilor necesare pentru luarea deciziilor la nivel strategic și funcționarea sistemului logistic în noua configurație a structurii de forțe a Armatei României.

Această acțiune este completată de informatizarea procesului de planificare și monitorizare a activității de deplasare și transport prin implementarea sistemului ADAMS în cadrul Centrului de Coordonare a Mișcării, aflat într-un amplu proces de modernizare care va permite interoperabilitatea cu structurile similare din cadrul țărilor membre NATO.

Imperativul alinierii la standardele moderne, inclusiv cele ale aderării la NATO, ne obligă să accelerăm finalizarea structurii Comandamentului Operațional Întrunit. Acesta va răspunde de planificarea întrunită, de desfășurarea exercițiilor de tip "joint" și de desfășurarea și sprijinul forțelor românești participante la operațiunile multinaționale. Se va asigura astfel comanda și controlul componentelor operaționale ale categoriilor de forțe pe timp de criză și de război. Categoriile de forțe ale armatei își vor menține responsabilitatea planificării și instruirii forțelor lor și a gestionării procesului de generare a

forței.

Totodată, a demarat acțiunea de elaborare a conceptului privind constituirea forțelor speciale.

În structura Forțelor Terestre, Navale și a Forțelor Aeriene se vor opera schimbări minore. Vor exista totuși reduceri substanțiale în încadrarea cu personal și în alocarea resurselor pentru Forțele Teritoriale, dar prioritățile de investiții pentru unități nu se vor schimba. Batalioanele teritoriale desemnate pentru operațiuni NATO/PfP au fost resubordonate Forțelor Active. Unele dintre unitățile teritoriale răspund de gestionarea școlilor categoriilor de forțe și de instrucție sau de asigurarea altui sprijin important. Aceste unități vor continua să primească finanțarea pe care o solicită pentru a-și continua misiunile pe timp de pace.

2. Doctrina și instrucția

Aderarea efectivă la NATO și modernizarea Armatei României reclamă un constant demers de înnoire a doctrinei și instrucției. Instituționalizarea conceptelor operaționale occidentale reprezintă, însă, un proces pe termen lung. Partea română s-a angajat, în practică, să elaboreze 17 doctrine întrunite și 169 manuale de doctrină a instrucției pentru categoriile de forțe, pentru a ne asigura că forțele noastre pot contribui la procesul de comandă și control al operațiunilor multinaționale sau de tip întrunit, sau exercita acest tip de comandă și control. Manualele noastre de instrucție se bazează pe misiunile categoriilor de forțe și identifică sarcinile esențiale pentru misiune, trasând directiva evaluării instrucției și a capacității gata de acțiune (au rămas numai 64 de manuale în curs de finalizare și de proiect final).

Centrul de Instrucție prin Simulare este un multiplicator al instruirii. De la deschiderea sa, s-au instruit brigăzile 81 și 282 mecanizate și Batalionul 812 pentru misiunile ce le are în Afghanistan. În 2003 se vor instrui alte șase brigăzi ale forțelor terestre, o unitate a forțelor aeriene și una a forțelor navale, Batalionul 151 pentru misiunea din Afghanistan.

În momentul actual se examinează structura întregului sistem de educație militară pentru a putea vedea de unde putem obține economii, unde putem condensa funcțiunile, pentru a ne asigura că instruirea reflectă reforma forțelor armate și doctrina și procedurile pe care le-am adoptat. Evenimentele militare recente (din perioada 2001-2003) pun în evidență, în mod pregnant, rolul forței morale și al factorului uman în succesul acțiunilor de luptă. Planul de restructurare a educației trebuie încheiat în 2003.

Un alt domeniu abordat în procesul de reformă este și punerea în practică a sistemului automatizat de raportare care va îmbunătăți substanțial capacitatea de a urmări și gestiona activitatea de conducere a acțiunilor militare.

Continuă, de asemenea, implementarea Ghidului Carierei Militare – 2001, deși s-a început reevaluarea acestuia, în baza concluziilor desprinse până acum. Ghidul a îmbunătățit transparența gestionării personalului, și

perfecționarea lui este o etapă firească.

Pregătirea subofițerilor a înregistrat succese notabile. Centrul de Instruire a Subofițerilor întrunește efectiv cerințele de modernitate și eficiență cerute, iar funcțiile pentru unii subofițeri sunt introduse în statele unităților. S-a elaborat și un plan care să urmărească progresul carierei subofițerilor, care să permită soldatului să treacă de la instrucția de bază prin toate funcțiile obișnuite pentru un subofițer și prin toate posibilitățile de educație, asigurându-l de posibilitatea avansării sau chiar a intrării la școala de ofițeri, dacă performanța garantează acest lucru.

Toate acțiunile de personal au drept scop asigurarea unui management similar celorlalte națiuni NATO. În egală măsură suntem decși să ne asigurăm că sistemul nostru este pe deplin compatibil cu standardele NATO.

În perioada următoare ne concentrăm pe definitivarea Forței Obiectiv și pe revizuirea Ghidului Carierei Militare, cu accent pe asigurarea oportunităților egale de promovare și numire pe funcții, precum și pe implementarea piramidei de personal și îmbunătățirea calității vieții pentru membrii forțelor armate.

3. Interoperabilitatea cu forțele NATO și cooperarea cu Alianța

Capacitatea noastră de a opera împreună cu forțele NATO a crescut semnificativ prin participarea la KFOR și SFOR, în Afghanistan, Golf sau alte operațiuni în sprijinul păcii și exerciții PFP. România a dovedit că este gata și capabilă să-și asume responsabilități de membru deplin al Alianței. Rămân, totuși, încă multe de rezolvat în domeniile instrucției și modernizării.

Punctele critice ale sistemului nostru de comandă și control – Centrul Militar de Comandă, statele majore ale categoriilor de forțe, ASOC-ul, bazele aeriene principale, și structurile importante de apărare aeriană - sunt deja interconectate prin intermediul sistemului de comunicații STAR, iar capacitatea de a stabili comunicații sigure cu NATO, comandamentele strategice și aliați este deja realizată. Comunicațiile prin satelit pentru sprijinul cerințelor operaționale sunt disponibile și toate aceste forțe desemnate pentru NATO au deja radiouri tactice sigure, cu salt de frecvență. De altfel, ASOC-ul a fost funcțional încă din 1999, ca principal centru aerian pentru comanda operațională din București. S-a realizat și un contract de achiziționare a radarelor de joasă altitudine pentru a putea avea întreaga imagine a spațiului aerian. Este ultima componentă principală a programului de control a spațiului aerian, pregătind conectarea la NATINEADS.

Armata României a dovedit că poate deplasa și susține un număr limitat de forțe cu mijloacele militare și civile pentru operațiuni de pace și multinaționale. Evident, trebuie sporite capacitățile de transport aerian și pe mare. În acest sens, se urmărește posibila achiziționare a unor noi aeronave de transport, precum și a containerelor specifice necesare realizării unui transport modern și eficient; pe termen lung se vizează configurarea transportului de luptă

containerizat.

Eforturi semnificative au reclamat îndeplinirea obiectivelor de parteneriat pentru că toate au abordat îmbunătățirea capacității forței. Până acum s-au finalizat 40 de obiective de parteneriat (din 84) și ne-am angajat să le implementăm pe toate până la sfârșitul acestei perioade de planificare, mai puțin unul (cel referitor la achiziționarea stocurilor de vaccinuri).

În privința strategiei de achiziții se apreciază că ea constituie un element esențial pentru implementarea Forței Obiectiv și pentru a ne asigura că putem efectiv să facem față obligațiilor pe care ni le vom asuma în calitate de membru al Alianței. Această strategie va fi inclusă în directiva de planificare, urmărindu-se implementarea unor programe, începând cu perioada de planificare cuprinsă între 2004 și 2009.

Evident că au avut prioritate pentru realizarea interoperabilității forțele nominalizate pentru misiuni NATO/PfP, apărare colectivă și inițiative regionale. În limita resursei financiare alocate, se depun eforturi în vederea dotării prioritare cu mijloace de comunicații și informatică interoperabile și echipamente moderne a forțelor nominalizate să participe la misiuni NATO/PfP, capabile să susțină în teatru forțele dislocabile.

România are deja o contribuție semnificativă la misiunile NATO de sprijin al păcii sau la alte misiuni internaționale și am fost consecvenți în oferta noastră pentru apărare colectivă. Un efort considerabil s-a depus pentru identificarea infrastructurii care întrunește condițiile impuse de standardele NATO în vederea punerii acesteia la dispoziție în cadrul procesului de sprijin al națiunii gazdă. În acest sens a fost elaborat Catalogul Sprijinului Națiunii Gazdă, care a fost trimis la Comandamentul NATO și la principalele comandamente. În continuare, se vor elabora concepția și procedurile privind sprijinul națiunii gazdă și va fi constituită baza de date HNS utilizându-se programul informatic ADAMS. Va trebui să stabilim, de comun acord, nevoile și prioritățile lor.

4. Obiective pe care trebuie să le îndeplinim în perioada de preaccedere și integrare.

Totodată, avem perspectiva efortului pe care componenta militară va trebui să-l facă în perioada de preaderare pentru o perioadă de 15 luni, astfel încât să putem fi pregătiți să abordăm cu pragmatism și operativ solicitările Alianței. Consider că nu sunt elemente care să indice dificultăți în realizarea obiectivelor/problemelor din domeniul apărării.

În continuare, prezint foarte succint obiectivele pe care va trebui să le îndeplinim în perioada de preaccedere și integrare:

Obiectivul 1: Luarea măsurilor necesare, până în momentul accederii în NATO, pentru a nu exista restricții constituționale sau juridice care ar putea să intre în contradicție cu participarea României la misiuni de apărare colectivă.

Obiectivul 2: Implementarea Planului de Restructurare a Armatei României pe termen lung în vederea reorganizării/dezvoltării unor forțe mai flexibile/bine pregătite, mai ușor de desfășurat și susținut în teatru pentru a contribui la întreaga gamă de misiuni NATO.

Obiectivul 3: Pregătirea, până la accesarea în NATO, pentru a fi în măsură să angajăm forțe și capacități pentru participarea la operațiunile NATO.

Obiectivul 4: Încheierea, până în momentul accederii în NATO, a implementării măsurilor necesare asigurării conectării la NATINEADS.

Obiectivul 5: Stabilirea aranjamentelor pentru Sprijinul Națiunii Gazdă (HNS).

Obiectivul 6: Adaptarea sistemului de învățământ militar și a instruirii astfel încât să reflecte strategia, doctrinele, procedurile și standardele NATO.

Obiectivul 7: Selecționarea și pregătirea unui număr adecvat de personal pentru a încadra funcții în comandamentele militare NATO și în cadrul structurilor de legătură din comandamentele NATO.

Obiectivul 8: Asigurarea unui proces eficient al planificării apărării.

Obiectivul 9: Menținerea unui nivel adecvat al cheltuielilor de apărare necesare sprijinirii reformei militare.

Obiectivul 10: Îndeplinirea, până la data accederii, a standardelor NATO de competență în domeniul limbii engleze de către personalul desemnat să încadreze funcții de comandă și stat major în cadrul unităților dislocabile.

Obiectivul 11: Stabilirea structurilor de personal compatibile cu cele ale NATO și disponibilizarea personalului excedentar.

Obiectivul 12: Asigurarea transparenței managementului de personal și introducerea modelelor de carieră, comparabile cu cele ale NATO.

Obiectivul 13: Eliminarea echipamentului major excedentar.

5. Ca viitoare țară membră NATO, ce fel de armată dorim să avem?

Nevoia de reflecție strategică în plan militar rezultă din faptul că țara noastră se află într-un plin proces de integrare euroatlantică, de pregătire pentru integrare în Uniunea Europeană și, ca urmare, nevoia de reelaborare a conceptelor și doctrinelor în toate planurile (politic, economic, militar, informațional etc.), precum și de remodelare a forțelor armate.

Procesul de planificare a apărării va trebui să răspundă noului statut pe care îl avem de țară invitată să adere la Alianță. Oricum eforturile Armatei vor fi concentrate pe realizarea unei structuri a forței și a acelor capacități care să ne permită asumarea rolului pe care conducerea politică a României îl va stabili.

Realizarea unei structuri a forței robuste, credibile, desfășurabile și sustenabile ne va apropia de obiectivele

Alianței exprimate în Directiva Ministerială a NATO care se va aproba în luna mai anul acesta. Cu permisiunea dumneavoastră voi cita doar pasajul cu referire la capacități: „*NATO are nevoie de forțe și capacități moderne, credibile și robuste, capabile să execute operații de apărare colectivă, să anihileze riscurile de la distanță, să desfășoare forțele rapid, când și unde trebuie, să se autosustină în absența elementelor națiunii gazdă, să aplice lovituri decisive, precise și la timp asupra adversarului, folosind arme inteligente, să fie în măsură să se protejeze împotriva oricărui agresor, inclusiv împotriva armelor NBC, și să opereze împreună cu forțele altor Alianți*”. Enunțul de mai sus, trebuie să recunoașteți, este o provocare chiar și pentru armatele care sunt deja membre NATO.

Acesta este fundalul pe care se remodelează în sens pozitiv și Armata României, cu accent pe Forța Obiectiv și pe misiunile ce corespund necesităților de securitate națională și angajamentelor noastre internaționale.

Romania's Armed Forces During Post-Prague Period

General PhD Mihail POPESCU
Chief of the General Staff

The strategic aspect of the third millennium (terrorism, ethnic disputes, regional instabilities, conflictual situations generated by economical discrepancies and financial pressures, criminality, drugs, people, influence smuggling) is drawn on the political and strategical changes that have come out after the bipolarity disappearance, the unprevented development of the classical weapons, systems of weapons of precision, the multiplying of the traditional vulnerabilities (of nuclear strikes; guerrilla wars or regional military conflicts), the coming-out of new vulnerabilities derived from globalisation process of specific to the societies of informational type. From this perspective, I consider the proliferation of some classical or asymmetrical threats complicate the security environment, request a fast adjustment and effective solutions.

At present, Romania's Armed Forces are in a deep process of implementing the reform measures previously embraced for achieving NATO's standards, in perspective of fully admission to the Alliance in 2004. The continuity and the coherence of this process have been proved during the admission talks.

Restructuring the Romania's Armed Forces aimed at going on the process of creating a modern force, having modular, efficient, flexible structures, compatible with the NATO's members' armies, able to handle both the national security needs and NATO's expectations after the adhesion process.

The restructuring process, based on the budgetary resources allocated, has been done in compliance with "Pro-Force 2003" and "The Framework of restructure and modernisation of the Romania's Armed Forces-2002", approved by the Romanian Supreme Defence Council. Therefore, 519 structures have been restructured. The present priorities are those assumed for MAP Stage Cycle IV: air space management and air defence; Host Nation support; personnel training; fighting against terrorism and anti-terrorism fighting capacity; NBC fighting capacity; NATO interoperability; the forces' restructure and operation; human resources management; logistic and capability of sustaining the forces in the theatre; participating at PfP operations ruled by NATO and

part of the multinational groups/forces; equipment and infrastructure in excess; closing and reconverting military bases; modernisation of equipment. In pre-admission period there must be fulfilled the following compulsory objectives: achieving a capable, deployable, more flexible force structure, the connectivity with NATINADS; more secure and secretive communications; identifying HNS facilities for modernisation, adapting educational system and training in order to reflect NATO's strategy, doctrine, procedures and standards; personnel's training intended to work in NATO's commands. All these guidelines are in harmony with the core aspects of NATO's Ministerial Directive.

1. The Architecture of Objective Force

The Objective Force 2007 is in frontline of reshaping our military body. It will be organised in two types of forces: active forces and territorial forces (the reserve ones will disappear). The total member of these forces will include around 90.000 people (75.000 soldiers and 15.000 civilians).

The active force will be the core of the armed forces during peace. We want them fully equipped and joined by professionals. We will allocate it the largest part of the resources in order to ensure the fully fulfilment of the engagement as a future NATO member. Following the admission talks and based on the data included in NATO's Ministerial Directive we realised that the Objective Force 2007 projected and applied by CSAT before Prague Summit has to be fundamentally revised until the end of this year. We take into account that the risk of a powerful aggression against Alliance is decreasing and that because of the low financial resources we will have to revise both the mission and the dimensions of the territorial forces. We will pay attention to the proposed forces so that they will be more agile, more modern, more flexible, able to self-sustain in the operational theatre if the support elements of a host nation allies will be missing.

Meantime, these forces will have to strike decisively against any enemy, to ensure the protection against the

whole spectrum of threats, including NBC, and to be interchangeable with the other allies' forces. The working calendar for Objective Force 2007 implies these options to be presented no later than October 2003.

We will pay an increase attention to the following aspects:

- reducing the pressures, stress on personnel and economy at local level;

- supporting the families in cases of deployment the units;

- assuring the present equipment, material, ammunition stocks (some of them exceeded) are well kept and the exceeded ones are recorded for rendering profitable or transferring (the larger areas), adequately protected and periodically removed or demilitarised.

As known, there has been decided reducing the central structures by 40% and aligning the General Staff's functions and responsibilities to the Western doctrine of General Staff as soon as possible. The plan has been approved and its implementation has begun. It is finalising a similar plan for reducing and realigning the civil personnel of the Ministry of National Defence.

Adapting the armed forces structures to the requirements imposed by the interoperability with NATO's members' structure has underlined the need of reorganising the army's logistic system.

Therefore, there will be created The Joint Logistical Command as a specialised structure in material resources management and ensuring the logistical support for the forces intended to participate at missions under the shield of NATO's bodies.

Finalising the frame of this command will allow a larger flexibility in planning and achieving the support of multinational and joined operations. Meantime, it will ensure the logistical support of the forces participant at these operations in command with the request imposed by each mission co-ordinated by the Joint Operational Command.

A good resources management is conditioned of the logistical information technology by implementing an automatic informational system (AILS) and the codification system of equipment and materials, compatible with NATO's system. These processes will allow the access and use in real time of the information required for taking decisions at strategic level and the working of the logistical system in the new configuration of the Romania's Armed Forces structure.

This action is completed by using the information technology for planning and monitoring process of deployment and transport implementing ADAMS system in Movement Coordination Centre. This centre is going under a modernisation process that will allow the

interoperability with the similar structures in NATO's members' countries.

The imperative of aligning to modern standards, including those ones of becoming a NATO membership, obliges us to accelerate finalising the structure frame of Joint Operational Command. This will be responsible for joined planning, joint exercises and deployment and support of Romanian forces participating at multinational operations. Therefore, there will be assured the command and control of the operational components of the armed forces at crisis and at war. All the forces will maintain the responsibility of planning and teaching their members and managing the process of generating force. In addition, we are working an elaborating the concept of Special Forces.

In Land Forces, Marine Forces and Air Forces structures there will be minor changes. There will be substantial downsizing on hiring and resources allocations for Land Forces but the main investment priorities will not change. The territorial battalions meant for NATO/PfP operations have been resubordinated to the Active Forces. Some of these territorial units are responsible for the management of schools armed forces instruction or assuring other important support. These units will still receive financing they ask for achieving their missions at peace.

2. Doctrine and instruction

Becoming a NATO membership and the Romanian's Armed forces modernisation request a firm approach for reviewing doctrine and instruction. The institutionalisation of the western operational concepts is a process on the long run. Romania has obliged to elaborate 17 joint doctrines and 169 handbooks and regulations for the armed forces in order our army to contribute at the process of command and control of multinational or joint operations or exercising this type of command and control. Our instruction handbooks are based on the missions of the armed forces and identify the essential tasks for a mission, tracing out the directive for evaluating the instruction process and ready to act ability (only 64 handbooks are left for finalising).

The Centre for Simulation is an instruction multiplier. Since its opening, the Mechanised Brigades 81 and 282 and Battalion 812 have been trained here, the latter mainly for Afghanistan missions. During this year other six brigades from the Land Forces, a unit from Air Forces and one from Naval Forces, Battalion 151 for Afghanistan missions will be also trained here.

For the time being it is examined the structure of the whole military educational system in order to identify the areas where we can do some savings and where we

can compress the titles. As a result, we will be sure the instruction process reflects the army's reform, the doctrine and the procedures adopted. The recent military events (2001-2003) are pointing out the impact of morale and human factor for the success of warfare. The educational restructure plan has to be finished during this year.

Another area mentioned in the reform process is about applying the automatic reporting system that will increase the capability of following and managing the leading military actions.

We are also implementing the Military Career Guide – 2001, even though this has been re-evaluated based on the present conclusions. The Guide has improved the transparency of managing personnel and its improvement seems to be a natural stage.

The NCO's training has been a remarkable success. The NCOs Training Centre fully meets the modernity and efficiency requirements and some of the titles for NCOs are on the paying role of the units. There has been elaborated a plan to follow the progress in career of NCOs that will allow the soldier to pass from the basic instruction to all the usual functions for a NCO and all the educational opportunities, assuring the promotion possibility and even being admitted to a NCO school if his performance guarantees this.

All personnel actions are targeted on assuring a management similar to the other NATO's members. Meantime, we are committed to assure a fully compatible system with NATO's standards.

On the next period we focus on finishing the Objective Force and on revising the Military Career Guide, stressing the equal promotion opportunities and implementing the personnel pyramid.

3. Interoperability with NATO's force and the cooperation with the Alliance

Our capability of working together with NATO's forces has significantly improved by our participation in KFOR, SFOR, Afghanistan, and Gulf or other peace support operations or PfP exercises. Romania has proved that it is ready and able to take the responsibilities of a fully NATO's member. However, there are many things to be done on instruction and modernisation areas.

The critical points of our command and control system – The Military Command Centre, the headquarters of our armed forces, ASOC, the main air bases and the important structures of air defence – are already interconnected due to STAR communication system and our capability of establishing safe communication with NATO, strategic commands and allies is already achieved. The satellite

communications are available for the support of the operational requirements. All these forces assigned for NATO have already safe tactical radios. Moreover, ASOC has been in use since 1999 as the main air centre for the operational command in Bucharest. There has been signed an acquisition contract for low altitude radars that will allow a whole image of air space. It is the last main component of the air control programme as a forerunner for the connection with NATINEADS.

Romanian's Armed Forces have proved they are deployable and may sustain a limited number of forces by military means and civil for peace and multinational operations. It is obvious there have to be increased the air and water capacities. We are looking for buying new transport planes and containers needed for a modern and efficient transport; on long run we aim at the configuration of a containered fight transport.

The partnership objectives required significant efforts because all of them implied the improvement of the force capability. Up to now there have been finalised 40 objectives partnership (out of 84) and we have committed to implement all of them till the end of planning period, except the one about the acquisition of vaccines stocks.

Acquisition strategy is mentioned as an essential element for implementing the Objective Force. For being sure we will be fully able to handle the objectives we have as a NATO member, this strategy will be included in the planning directive in order to implement some programs, starting with the planning period for 2004-2009.

It is obvious that for achieving interoperability the nominated force in NATO/PfP collective defence and regional initiatives missions took over. Taking into account the financial component, efforts are done for enduring the nominated forces with interoperable communication, informational means and modern equipment in order to participate on the NATO/PfP missions, able to sustain deployable forces in the theatre.

Romanian significantly contributed at NATO's support peace missions or other international missions and we have been consistent on our offer for collective defence. There has been working hard on identifying the right infrastructure that meets all the requirements imposed by NATO's standards in order to be at the disposal during the support process of a host nation. Therefore, there has been elaborated the Catalogue of the Support of the Host Nation that has been sent to NATO's command and to its main commands. There will be elaborated the concept and procedures regarding the support of the Host Nation and there will be done a HNS database using ADAMS program and we will have to establish on common agreement the needs and priorities.

4. Objectives to be fulfilled in the pre-admission

and

integration period of time

We have the perspectives of the efforts the military component will have to do in the pre-admission period, for 15 months, in order to be well prepared to reply the Alliance's requests.

I appreciate there are no elements suggesting difficulties in achieving the objectives/topics in defence field.

I present below the objectives we have to achieve in pre-admission and integration period:

Objective 1: Undertaking up measures to admission for eliminating the constitutional or legal gaps that might be in contradiction with Romanian's participation and collective defence missions.

Objective 2: Implementing the Romanian's Armed Forces Restructure Plan on long run for reorganisation/developing more flexible/ better trained forces, easier to deploy and sustain in the theatre for participating at the whole spectrum of NATO missions.

Objective 3: To be able to employ forces and capabilities for participating at NATO operations up to admission.

Objective 4: Finalising the implementation of the measures necessary for assuring the connection to NATINEADS.

Objective 5: Establishing the arrangements of the support of Host Nation (HNS).

Objective 6: Adapting the military educational system and training in order to reflect the NATO's strategy, doctrines, procedures and standards.

Objective 7: Selection and training a certain part of the personnel for hiring in NATO's military commands and in the structures connected with NATO's commands.

Objective 8: Ensuring an efficient defence planning process.

Objective 9: Maintaining an adequate defence experience level for supporting the military reform.

Objective 10: Accomplishing NATO standards of competence on learning English by the personnel assigned to take command and General Staff positions inside the deployable units.

Objective 11: Establishing personnel structures compatible with NATO's and downsizing the surplus.

Objective 12: Assuring transparent human resources management and inserting career models, comparable with NATO's.

Objective 13: Eliminating the major equipment in surplus.

5. As a future NATO member, what sort of army do we want to have?

The need for strategic reflection on military field derives from the fact that our country is in a deep euro-atlantic integration process, a preparing process for admission in EU. Therefore, there is a need for re-elaborating the concepts and doctrines in all areas (political, economical, and military) and reshaping the Armed Forces.

The defence planning process will have to respond to the new status we have, as a country invited to join the Alliance. The Romania's Armed Forces efforts will be focused on achieving a force structure.

A robust, credible, deployable, sustainable force structure will get us closer to the objectives the Alliance has stated out in the NATO's Ministerial directive that will be approved this May. I will mention just the excerpt on capabilities: "NATO needs modern forces and capabilities, credible, robust, able to perform collective defence operations, to annihilate the risks from the distance, to deploy the forces fast, when and where is necessary, to self-support when there are no elements of the Host Nation, to strike the enemy resolutely and on time using intelligent weapons to be able to self-protect against any aggressor, including against NBC weapons and to work with the other Allies Force". We must admit this enunciation is a challenge even for the Armed Forces already NATO members.

This is the background on which the Romania's Armed Forces is reshaping, stressing out the Objective Force and the missions corresponding both to the needs of national security and our international obligations.

Profesionalizarea Armatei României în contextul integrării în N.A.T.O.

**General dr. Mircea MUREȘAN,
Locțiitorul Șefului Statului Major General**

1. Considerații generale

Astăzi, lumea se află într-o situație complet diferită de cea existentă în timpul Războiului Rece, în ceea ce privește natura amenințărilor la adresa securității naționale, regionale și globale, precum și a contextului geopolitic al relațiilor internaționale. Dispariția Uniunii Sovietice și a amenințării masive pe care ea o reprezenta a lăsat locul unei lumi haotice, marcate, pe de o parte, de dominația unei singure superputeri și, pe de altă parte, de explozia unor violențe multiforme în diferite zone geografice. În plus, mondializarea economiei și a schimburilor, revoluția informațională, consecință a unei veritabile mutații tehnologice și urmările edificării unui ansamblu european mult mai interdependent pun problema identității naționale în termeni noi. În aceste condiții, acțiunea militară își pierde reperațiile sale anterioare: amenințările împotriva teritoriului național se fac mult mai puțin perceptibile. La fel, confruntările între statele dezvoltate economic și cu tradiții democratice semnificative se estompează. Mai mult, războiul, în sensul istoric al termenului și cu caracterul lui devastator pe care îl conferă de acum înainte puterea de distrugere a armamentelor moderne, pare să cedeze locul crizelor multiforme, cu diverse niveluri de intensitate, uneori fără un adversar clar identificat. De aceea, se multiplică intervențiile exterioare - operațiuni de impunere și menținere a păcii, operațiuni umanitare, lupta împotriva terorismului internațional etc., cel mai adesea în cadrul coalițiilor sau organizațiilor multinaționale. Legitimitatea acestor misiuni este dată de faptul că ele se îndeplinesc cu acordul O.N.U. În general, în afara țării se acționează pentru apărarea și promovarea drepturilor omului, precum și a intereselor statelor participante la coaliția multinațională. Toate acestea fac evidentă necesitatea trecerii de la armata bazată pe conscripție la armata de profesie, singura capabilă să răspundă caracterului și conținutului noilor misiuni încredințate. De altfel, procesul formării unor armate de profesie este încheiat în unele state (S.U.A., Anglia, Franța, de exemplu), iar în altele se află în plină desfășurare (Germania, Belgia, Olanda, de pildă).

În prezent, potrivit criteriului modalitatea de recrutare a personalului militar, armatele existente se pot clasifica în următoarele tipuri: armată de masă (are la bază conscripția ca mod de recrutare a unei părți însemnate din efective, adică a soldaților); armata de profesie (întregul efectiv de militari este recrutat prin voluntariat); armata mixtă (îmbină, în proporții diferite, ambele metode de recrutare a soldaților).

Societatea românească și odată cu ea și armata, ca parte componentă, se confruntă cu toate aceste provocări externe. Totodată, la acestea se adaugă provocările de ordin intern, datorate, în principal, amplului și complexului proces de reformă și restructurare a tuturor sectoarelor de activitate umană. România și, implicit, armata sa s-au racordat, adecvat și flexibil, la aceste exigențe făcând eforturi susținute, în toate domeniile, inclusiv în cel militar, pentru a da întotdeauna un răspuns corespunzător tuturor acestor provocări.

În acest context, pentru Armata României, o provocare serioasă o constituie implicarea activă în îndeplinirea unor misiuni în afara teritoriului național, cum ar fi: impunerea și menținerea păcii, în diverse zone și regiuni ale lumii; misiuni umanitare; lupta împotriva terorismului internațional etc. Răspunderile țării noastre cresc dacă se are în vedere că la Summit-ul de la Praga, din noiembrie 2002, statele membre N.A.T.O. au acceptat cererea României de a deveni membră a acestei alianțe politico-militare. Executarea unor asemenea misiuni, la nivelul așteptărilor celorlalți participanți, a impus asimilarea normelor, valorilor, principiilor și regulilor de organizare, pregătire și recrutare a personalului armatei, specifice Alianței nord-atlantice, precum și transpunerea lor rapidă și eficientă în practică de către Armata României. Pentru atingerea acestui scop, o modalitate sigură și eficientă o reprezintă înfăptuirea unei reforme ample, continue și multidimensionale a organismului militar. O dimensiune esențială a reformei o constituie cea umană, iar în cadrul acesteia o variabilă importantă o reprezintă adaptarea modului de recrutare a personalului militar la specificul misiunilor ce se pot încredința instituției militare, adică

trecerea de la conscripție la voluntariat. Programele adoptate și înfăptuite sau în curs de realizare în armata noastră, precum și comportamentul tuturor structurilor militare românești care acționează în afara teritoriului național ne îndreptătesc să afirmăm că suntem pe calea cea bună, că am ales variantele optime de lucru.¹

2. Determinări ale profesionalizării armatei

Profesionalizarea este procesul prin care o organizație sau instituție își reglementează și desfășoară activitatea după reguli profesionale și cu profesioniști. Conceptul profesionalizare înseamnă ansamblul de activități întemeiate pe norme, principii și reguli specifice domeniului respectiv, care fac o ocupație să devină profesie. Adică, să dobândească un caracter permanent și să se bazeze pe un complex de cunoștințe teoretice și deprinderi, priceperi și abilități practice obținute prin școlarizare. În această accepție, profesionalizarea armatei presupune așezarea activității militare pe temelia calificării și eliminarea caracterului de ocupație temporară efectuată de diletanți, într-o măsură mai mare sau mai mică. De regulă, profesionalizarea armatei desemnează un sistem de transformări produse la nivelul organizării, instruirii, educării și vieții organismului militar, însoțite de implicațiile corespunzătoare în relațiile dintre instituția militară și societate (societate politică, societate civilă etc.).² O mutație esențială se referă la schimbarea modului de recrutare a personalului, prin adoptarea voluntariatului pentru toate categoriile de militari. De fapt, adoptarea voluntariatului ca unica modalitate de recrutare a personalului instituției militare semnifică trecerea de la armata de masă la armata de profesie. Se cuvine menționat faptul că profesionalizarea armatei nu reprezintă o noutate a epocii actuale. Ea a mai fost practică în istoria omenirii. De asemenea, ea este astăzi cerută de o serie de factori economici, politici, militari, demografici, sociali etc. În acest context, profesionalizarea instituției militare naționale, departe de a fi o chestiune conjuncturală, este o necesitate indiscutabilă. Aceasta derivă din prezența și acțiunea simultană a unui set de determinări multiple de natură internă și externă. Printre determinările interne ale profesionalizării armatei se numără și următoarele: 1) transformările sociale, economice, politice, culturale etc. din societatea românească actuală, ca urmare a opțiunii pentru o dezvoltare întemeiată pe principiile și valorile democratice occidentale. Adoptarea principiilor economiei de piață și a statului de drept a presupus, în mod obligatoriu, declanșarea și efectuarea unui vast și amplu proces de reformă a întregii societăți, a tuturor instituțiilor sale, printre acestea aflându-se și armata. Totodată, trecerea la economia de piață a impus ca regulă de bază aprecierea oricărei activități și acțiuni

umane din perspectiva eficienței economice. Prin urmare, și activitatea din armată se evaluează și din perspectiva eficienței economice. O primă consecință a acestei abordări o constituie accentuarea profesionalizării armatei. Aceasta nu înseamnă că, în prezent, armata nu este o organizație profesională (din punct de vedere sociologic), ci că se impune analizat temeinic (și din perspectivă economică) modul de recrutare a unei părți însemnate a personalului militar (este vorba de militarii angajați pe bază de contract). În plus, statul de drept promovează principiul potrivit căruia toți cetățenii sunt egali în fața legii. Prin urmare, toți tinerii, apti fizic și psihic, ar trebui să răspundă afirmativ atunci când sunt solicitați să efectueze stagiul militar. În realitate, lucrurile nu se petrec așa. Există suficienți tineri care, sub o formă sau alta, se eschivează de la această obligație legală. Aceasta nu este o situație caracteristică țării noastre, ci se întâlnește în toate statele unde conscripția există încă.³ Totodată, conscripții în comparație cu cei din generația lor care nu sunt chemați în armată, se confruntă cu situații care dovedesc că obligativitatea serviciului militar și egalitatea în fața legii nu sunt aceleași pentru toți tinerii. De asemenea, cei care execută serviciul militar obligatoriu pierd sub aspect financiar niște sume de bani (solda militarului în termen nu se compară cu salariul din viața civilă, este mai mică) și este posibil să-și întrerupă studiile sau o activitate economică prosperă. De aici, apariția unei inegalități între tinerii aparținând aceleiași generații. Acest fapt este folosit ca argument în favoarea renunțării la conscripție și trecere la voluntariat în executarea serviciului militar; 2) factorul demografic constituie o altă determinare de ordin intern a profesionalizării armatei. În țara noastră, după 1990, asistăm la o scădere alarmantă a populației. Astfel, în perioada 1992-2002, populația României s-a diminuat cu aproximativ 1.5 milioane de locuitori datorită, în principal, scăderii natalității, creșterii mortalității și emigrării unui număr însemnat de cetățeni români în căutare de condiții mai bune de viață decât acasă. Din cauza reducerii numărului celor apti pentru serviciul militar cei care fac recrutările au o serie de dificultăți. La acestea se adaugă unele prevederi legale care exclud de la conscripție unele categorii de tineri. De aici, posibilitatea unei selecții negative, adică, din numărul existent de tineri, redus din diverse motive, se alege cei care rămân disponibili pentru efectuarea stagiului militar, dar renunțând la o serie de criterii riguroase de selecție (stare de sănătate, aptitudini, studii etc.). O asemenea situație, în ceea ce privește calitatea celor încorporați, poate fi și o explicație plauzibilă a comportamentelor deviate (tentative de suicid sau reușite a unor astfel de acte, desertări, consum excesiv de alcool etc.) ale unor militari în termen. În scopul eliminării acestor neajunsuri se cere trecut la voluntariat, ca modalitate de recrutare a soldaților; 3)

mărimea bugetului destinat apărării este un factor hotărâtor în ceea ce privește profesionalizarea armatei. Pe măsură ce economia națională devine mai performantă și, ca urmare, P.I.B.-ul crește semnificativ și mărimea bugetului alocat apărării va tinde să sporească. Pe acest temei se vor "găsi" sumele necesare pentru angajarea unui număr mai mare de militari pe bază de contract și bineînțeles renunțarea treptată la conscripție;⁴ 4) reforma din armată este un alt factor intern important care solicită renunțarea la conscripție și trecerea la voluntariat în recrutarea tuturor militarilor⁵. După cum se știe, în prezent, ofițerii, sub-ofițerii și militarii angajați pe bază de contract se recrutează prin metoda voluntariatului, iar militarii în termen prin conscripție. Dar, reforma, proces comun tuturor armatelor care vor să se racordeze optim la realitatea în care ființează și să răspundă adecvat la toate provocările specifice a impus și va impune Armatei României să adopte o serie de măsuri, cum ar fi: reducerea efectivelor și a unor categorii de mijloace de luptă; modificări structurale ale M.U. și unităților (realizarea de structuri suplă, capabile să-și îndeplinească misiunile încredințate independent și eficiente); adoptarea unor noi acte normative privind conducerea și desfășurarea activității din armată; diversificarea misiunilor ce se pot încredința unor structuri militare românești, atât în țară, cât și în afara acesteia; creșterea numărului de militari angajați pe bază de contract, concomitent cu diminuarea numărului militarilor în termen; dotarea armatei cu tehnică de luptă modernă, sofisticată; automatizarea conducerii trupelor și dirijării sistemelor de armamente terestre, aeriene etc. Toate aceste măsuri se constituie în argumente în favoarea accentuării procesului de profesionalizare a armatei noastre; 5) participarea unor structuri militare românești la executarea unor misiuni în afara teritoriului național este tot o determinare esențială de ordin intern a profesionalizării armatei. România a participat și va participa cu diferite detașamente militare, potrivit solicitărilor celor în drept, la îndeplinirea unor misiuni în afara țării, cum ar fi misiuni umanitare; misiuni de impunere și menținere a păcii etc⁶. La astfel de misiuni nu pot participa militari veniți în armată prin conscripție datorită, în principal, conținutului strict specializat și caracterului riscant al misiunilor de acest tip. În plus, nici armatele celorlalte state implicate nu trimit în asemenea misiuni militari care execută serviciul militar obligatoriu, ci numai profesioniști, adică voluntari; 6) caracteristicile psihosociale deosebite ale grupurilor militare formate din profesioniști reprezintă un alt factor intern care solicită profesionalizarea armatei noastre. Studii de specialitate efectuate de către institute de profil, din țară și din străinătate, pe eșantioane reprezentative de militari recrutați pe bază de voluntariat, au demonstrat că grupurile umane constituite din astfel de membri se disting de cele formate din conscriși prin: coeziune înaltă; consens;

conformitate liber consimțită și motivată puternic intrinsec; climat de muncă destins; eficacitate ridicată în îndeplinirea misiunilor încredințate; relații interpersonale predominant preferențiale, de colaborare și sprijin reciproc; integrare deplină în mediul militar; atașament și loialitate sporite față de instituția militară, îndeosebi față de unitatea (grupul) de apartenență. Totodată, atât pentru menținerea acestor caracteristici ale grupului militar, cât și pentru atragerea celor mai buni tineri în armată, ca voluntari, se impune realizarea unui cadru juridic favorabil acestui mod de recrutare a personalului. În plus, este de dorit să se stabilească un sistem de stimulente de ordin financiar, material, social etc. prin care să se motiveze tânărul apt, fizic și psihic, în așa fel încât acesta să considere pregătirea militară, în cadrul forțelor active și de rezervă, ca o îndatorire cetățenească, complementară pregătirii profesionale. De un real folos pare a fi, potrivit experienței altor state, cultivarea conceptului de "bun cetățean"⁷, expresie populară vehiculată încă, frecvent, de către guvernele și popoarele țărilor occidentale, la începutul secolului XXI. 7) solicitări ale societății civile românești de renunțare la conscripție constituie un alt factor intern ce susține profesionalizarea armatei. Diverse organizații ale societății civile (O.N.G.-uri, mass-media etc.) susțin, în ultima vreme, fie ideea reducerii duratei stagiului militar obligatoriu, fie renunțarea la conscripție, ca modalitate de recrutare a unei părți a militarilor. Societatea civilă, prin diferitele sale organizații, este posibil ca în viitor să-și intensifice eforturile privind eliminarea serviciului militar obligatoriu exercitând presiuni asupra celor care pot decide acest lucru; 8) sporirea eficienței și eficacității acțiunilor militare este un alt factor intern care solicită profesionalizarea armatei. În viitor, fără îndoială, va crește complexitatea ducerii acțiunilor de luptă datorită, în principal: dotării armatelor cu armament și aparatură ultrasofisticată; cibernetizării și matematizării câmpului de luptă; necesității ținerii sub control a dinamicii acțiunilor de luptă și diminuării șanselor desfășurării lor aleatoare etc. În aceste condiții este absolut necesară prezența activă a profesioniștilor în armată, adică a unor specialiști caracterizați prin: competență înaltă; responsabilitate sporită și liber consimțită; spirit de corp (mândria că aparțin unui grup profesional recunoscut ca fiind util social).

La aceste determinări interne principale ale necesității accentuării profesionalizării armatei se adaugă și factorii (determinările) de natură externă. Printre acestea un rol principal socotim că au următorii: 1) integrarea României în Alianța nord-atlantică. De aici, decurg o multitudine de obligații și răspunderi pentru România, ca stat, dar și pentru armata sa. În scopul achitării responsabile și la nivelul așteptărilor viitorilor parteneri de responsabilități asumate prin dobândirea calității de membru al N.A.T.O.

de țara noastră, pe lângă alte măsuri generale, se impun adoptate măsuri de modernizare a armatei naționale, astfel încât aceasta să devină, într-o perioadă de timp rezonabilă, compatibilă și interoperabilă cu armatele celorlalte state din alianță. Una din măsurile principale de luat de către cei abilitați prin lege o reprezintă creșterea gradului de profesionalizare a armatei naționale, prin adecvarea actelor normative, de organizare, pregătire și conducere a trupelor, la exigențele N.A.T.O., prin sporirea numărului militarilor profesioniști etc. De fapt, la misiunile pe care Alianța nord-atlantică le execută, în diferite regiuni ale lumii, toate țările membre nu trimit decât militari profesioniști, adică combatanți cu temeinice cunoștințe de specialitate, cu deprinderi și abilități de luptă verificate pe timpul executării a multor misiuni complexe, cu un profund atașament față de grupul căruia aparțin și cu convingerea fermă că îndeplinesc misiuni legitime. Prin urmare, și țara noastră trebuie să respecte, cu strictețe, această regulă. De altfel, România a trimis structuri militare proprii în Afghanistan, ca element component al coaliției multinaționale de luptă împotriva terorismului internațional, formate exclusiv din personal recrutat pe bază de voluntariat; 2) aderarea României, în viitorul apropiat, la Uniunea Europeană, este un alt factor de natură externă care va conduce la accentuarea profesionalizării armatei noastre. Majoritatea statelor membre ale acestei uniuni au renunțat sau urmează să renunțe la conscripție, ca modalitate de recrutare a unei părți a personalului militar.⁸ România, devenind membră a acestei uniuni de state, va trebui să treacă la recrutarea personalului armatei numai prin metoda voluntariatului, dacă dorește să se alinieze la standardele europene și să nu aibă probleme majore în acest domeniu. Calitatea de membru al U.E. este evident că pe lângă obligații va aduce și o serie de drepturi pentru cetățenii României. De pildă, circulația persoanelor în spațiul țărilor Uniunii Europene va fi liberă. Prin urmare, orice tânăr din țara noastră va putea pleca în oricare stat membru să studieze sau să lucreze. De aici se pot ivi unele disfuncționalități în găsirea oportună a celor care ar trebui să execute stagiul militar obligatoriu, dar și în motivarea adecvată a lor de a răspunde afirmativ acestei obligații; 3) participarea unor structuri militare românești la misiuni ale Alianței nord-atlantice. Ca membră a N.A.T.O., țara noastră va trimite diverse structuri militare și diverși militari, peste hotare, să îndeplinească misiuni specifice acestei alianțe politico-militare. Prin definiție, la astfel de misiuni, sunt acceptați numai militari profesioniști. Aceasta datorită: a) riscului ridicat al unor asemenea misiuni. Prin urmare, cel care ia parte la o misiune sau alta a N.A.T.O. trebuie să o facă liber, în mod voluntar, nu obligat prin prevederea unei legi; b) necesității unei pregătiri de specialitate adecvate și militare deosebite a celui implicat în executarea unor misiuni ale Alianței nord-atlantice; c) existenței unor criterii rigu-

roase de selecționare a militarilor care participă la misiuni ale N.A.T.O. Criteriul esențial îl reprezintă voluntariatul în alegerea profesiei de militar; 4) caracteristicile mediului de securitate regional, zonal și global reprezintă un alt factor determinant de ordin extern al profesionalizării armatei. Configurația strategică planetară, regională și zonală care a urmat după încetarea confruntării Est-Vest pune statele lumii în fața altor riscuri și amenințări cărora trebuie să le facă față. Printre aceste riscuri și amenințări se află următoarele: răspândirea necontrolată a armelor de nimicire în masă. Există posibilitatea ca diferite state și grupări teroriste internaționale să intre în posesia unor asemenea arme și să le folosească la șantajarea celorlalte state, în scopul atingerii unor obiective proprii (vezi cazul Coreii de Nord, care s-a retras din tratatul de neproliferare a armelor nucleare), extinderea rețelelor crimei organizate (traficul de ființe umane, traficul de droguri, comerțul ilegal cu armament etc.); agresiunea contra sistemelor de informații ale statelor; terorismul internațional; dezvoltarea unei societăți cosmopolite, pe de o parte, și revenirea în unele zone ale lumii la origini (căutarea identității), pe de altă parte, ca o consecință a declinului marilor ideologii și trăsăturilor caracteristice ale șocului civilizațiilor.⁹ Ca membru al N.A.T.O., România va trebui să se implice activ la acțiunile organizației de prevenire și diminuare a efectelor unor astfel de riscuri și amenințări. Dar eficacitatea participării este semnificativ dependentă de calitatea componentelor forțelor destinate îndeplinirii unor asemenea misiuni. Prin urmare, este necesară o accentuare a profesionalizării armatei și din acest motiv; 5) tratatele și convențiile internaționale privind reducerea efectivelor și a unor categorii de armament, la care România este parte. Țara noastră s-a angajat să reducă efectivele și anumite categorii de armament până la anumite limite. Este evident că aceste reduceri se cer, într-un fel, compensate printr-o calitate înaltă a personalului militar, adică prin profesioniști și prin înzestrarea cu mijloace de luptă moderne; 6) reforma ce are loc în armatele statelor membre N.A.T.O. Odată cu încheierea Războiului Rece riscurile și amenințările din partea adversarului tradițional - țările membre ale Pactului de la Varșovia - au dispărut, locul lor fiind luat de altele puternic solicitante (terorismul internațional, crima organizată, traficul ilegal de persoane, răspândirea necontrolată a armelor de nimicire în masă etc.). Pe de altă parte, necesitatea adecvării optime a obiectivelor Alianței nord-atlantice la actualele condiții politico-militare de pe continentul european, dar și din lume, la noile misiuni pe care această organizație și le-a asumat, pe plan regional și global, precum și la efectele revoluției tehnico-militare a determinat declanșarea și derularea neîntreruptă a reformei în armatele statelor membre N.A.T.O. La rândul ei, această reformă exercită o influență semnificativă asupra procesului similar ce se desfășoară în armatele țărilor care

urmează să adere la Alianța nord-atlantică. Prin urmare, coordonatele și parametrii la care se efectuează reforma în armatele statelor membre N.A.T.O. își pun amprenta și asupra reformei din Armata României, îndeosebi pe dimensiunea profesionalizării instituției militare.

3. Consecințe posibile ale profesionalizării armatei

Profesionalizarea armatei datorită consecințelor sociale, economice, politice, militare și psihosociale pe care le poate genera are atât adepți, cât și adversari.¹⁰ Printre aceste consecințe posibile și probabile se află următoarele: 1) costul mai mare al armatei de profesie în comparație cu armata de masă. Opiniile specialiștilor sunt împărțite în ceea ce privește costul unei armate de profesie¹¹. Pe termen scurt, se pare că pentru a avea o armată de profesioniști trebuie să se cheltuiască mai mulți bani, dar, pe termen lung, costurile devin mai mici. Aceasta (din urmă) dacă se au în vedere: creșterea duratei de funcționare și a stării de operativitate a tehnicii de luptă mână-în-mână, exploatată și întreținută de specialiști și nu de amatori, care de la venirea în armată și până la trecerea în rezervă, de regulă, numără câte zile mai au de efectuat din stagiul militar; cheltuielile care se fac pentru echiparea, hrănirea, cazarea, asistența medicală a celor care execută stagiul militar obligatoriu le pot depăși pe cele cu militarii voluntari; cheltuielile care se fac periodic pentru instruirea celor conșcriși, pe total, sunt mai mari ca cele pentru militarii cu contract (un militar angajat pe bază de contract este pregătit profesional la intrarea în sistem); 2) probleme în asigurarea efectivelor necesare. Conșcripția, pentru a funcționa bine, nu are nevoie decât să se arate legitimă, dar armata de profesie este supusă regulilor pieței muncii, resimțindu-i din plin fluctuațiile. Pe moment, la noi, nu sunt încă probleme deosebite, în acest caz, pentru că economia nu funcționează la parametrii înalți. Cu alte cuvinte, oferta de locuri de muncă în sectorul civil, mai ales privat, nu este la nivelul cererii. În plus, locurile de muncă din armată, în prezent, sunt mai sigure ca în celelalte sectoare de activitate și aparțin mai bine remunerate. Totodată, aici poate interveni, cu o influență negativă semnificativă, factorul demografic. Armata are, de regulă, nevoie de anumite categorii de populație, și anume, de grupe de vârstă tânără (20-25 ani). Dar, în fiecare generație, cam 15-20% din tineri nu sunt apti pentru serviciul militar, din cauze diverse (fizice, psihice sau/și psihotehnice). De aici, unele dificultăți în recrutarea numărului necesar. Totodată, trebuie avută în vedere tendința scăderii accentuate a populației în țara noastră. În acest context, se cuvine menționată tendința sporirii numărului femeilor din armată ca ofițeri și subofițeri, mai ales. Cu toate aceste restricții, totuși, accentul se cere

pus pe calitatea resursei umane, căci, așa cum subliniază specialiștii militari occidentali, “succesul depinde, mai presus de toate, de oameni”¹². Aceasta înseamnă că atât în selecționarea și pregătirea militarilor profesioniști, cât și a rezerviștilor, trebuie avute în vedere următoarele aspecte: recrutarea și menținerea în structurile militare a celor mai buni bărbați și femei, indiferent de naționalitate și religie, provenienți din toate categoriile sociale; instruirea, motivarea și echiparea corespunzătoare a acestora, astfel încât opțiunea lor pentru profesia militară în detrimentul unor ocupații în sectorul privat să fie susținută prin argumente plauzibile; stabilirea unor trasee de evoluție în carieră care să ofere atât o perspectivă clară privind satisfacerea aspirațiilor profesionale individuale, cât și realizarea năzuințelor familiilor militarilor; 3) efectele asupra structurii armatei. Trecerea la armata de profesie antrenează, de obicei, un anumit număr de transformări structurale. Prima privește coborârea volumului forțelor terestre, care este concomitent cauză și efect: cauză, pentru că dacă se suprimă conșcripția se prevede o reducere a nevoilor forțelor terestre și efect, întrucât creșterea constantă a bugetului pe un militar limitează în mod necesar nivelul teoretic al efectivelor, și, de asemenea, pentru că forțele terestre au cele mai mari dificultăți în recrutarea personalului. În cele din urmă, se cere acționat în așa fel încât echipamentele de înaltă tehnologie care conduc la diminuarea efectivelor să nu rămână în hangare din lipsă de personal. A doua transformare a peisajului militar decurge direct din prima. Înlocuind oamenii cu mijloace de luptă perfecționate de care anterior se dispunea, forțele terestre au ajuns la practica din marină și aviație, folosirea unui număr redus de militari pe funcții riguros definite. În condițiile unei durate mari a luptelor (peste câteva luni de zile) s-a constatat că sunt necesare rezerve capabile să-i înlocuiască pe cei care au luptat de la început, pentru a se menține eficacitatea acțiunilor de luptă la nivelul inițial. Al treilea efect de structură rezidă într-o îmbătrânire a populației militare, ca urmare a creșterii proporției personalului de carieră și a trecerii la o armată cu o mare densitate tehnologică. O a patra modificare a structurii o constituie creșterea proporției reprezentanților categoriilor sociale defavorizate în armată. Persoanele din aceste categorii vor accepta, mult mai ușor decât ceilalți, condițiile oferite de armată la angajare; 4) impactul instituțional. Transformările cele mai subtile, dar și mai puțin percepute, sunt cele ce țin de însăși instituția militară. Armata, supusă presiunilor pieței muncii și culturii din ce în ce mai liberale, precum și progresului tehnic și tehnologic, tinde să evalueze totul din prisma câștigurilor și a pierderilor, renunțând la ceea ce avea specific (coeziune, simboluri, norme și valori proprii, tradiții, relații interpersonale apreciative etc.). O asemenea viziune tinde să-i facă pe militari să se simtă specialiști înainte de a fi soldați, deci de a-și

defini rolul lor de o manieră îngustă și, prin urmare, de a fi mai puțin disponibili pentru alte sarcini care, în mod obișnuit, se execută în armată. În același timp, ei încep să se compare cu specialiștii, cu pregătire similară, din alte domenii și, ca urmare, să se simtă frustrați că nu sunt plătiți la fel de bine ca aceștia, uitând că ei lucrează într-o instituție publică, finanțată de contribuabili și nu într-una privată. Într-o armată de profesie este foarte posibil să apară două categorii de militari și anume: combatanții, consecvenți cu apărarea valorilor militare, și “tehnicienii” care se consideră mai mult specialiști decât militari. Pe de altă parte, personalul militar profesionist suportă și presiunea familiei care își compară condițiile de viață cu familiile celor care lucrează în sectorul privat, care par a avea un nivel de trai superior și o mult mai mare stabilitate a domiciliului; 5) raportul armată-societate. O armată de profesie poate conduce, în timp, la atenuarea semnificativă a spiritului de apărare al cetățenilor țării, la scăderea interesului pentru profesia de militar, la considerarea serviciului militar drept o profesie ca atâtea altele și, prin extensie, chiar a instituției militare, ca fiind asemenea oricărei alte “întreprinderi” din societate. Efectuând serviciul militar doar o parte a populației țării percepția acestei instituții nu va mai fi, probabil, puternic pozitivă cum este în pre-

zent. Participarea la misiuni în exterior cu unele structuri militare (concomitent cu îndeplinirea obligațiilor tradiționale) va întări și mai mult imaginea armatei de instituție cu sarcini specifice, dar care își părăsește domeniul consacrat, apărarea independenței, suveranității, integrității teritoriale a țării și pentru a îndeplini sarcini ce îi revin ca element constitutiv al unei alianțe politico-militare.

În concluzie, se poate afirma că profesionalizarea Armatei României, în contextul integrării țării în structurile euro-atlantice, constituie o necesitate și o condiție sine qua non a compatibilității și interoperabilității ei cu celelalte armate membre ale N.A.T.O. Principalele coordonate și parametrii ai procesului edificării unei armate naționale compatibile și interoperabile cu armatele celorlalte state membre ale Alianței nord-atlantice se găsesc în Carta Albă a Guvernului României.¹³

Note

¹ România-N.A.T.O., 1990-2002, București, Editura A.I.S.M., 2002, pp. 27-80.

² Spirit militar modern, număr special din 1994, pp. 3-24; 32-46.

³ Boene, Bernard et Martin, Michel Luis, *Conscription & Armee de metier*, Paris, S.A.S., 1991, pp. 16-17.

⁴ Carta Albă a Guvernului, Armata României 2010: reformă și integrare euro-atlantică, București, Editura Militară, 2000, p. 100.

⁵ *Ibidem*, pp. 1-98.

⁶ România-N.A.T.O. 1990-1992, București, Editura A.I.S.M., pp. 154-164.

⁷ Alex Alexandrou, Richard Bartle and Richard Holmes – *New People Strategies for the British Armed Forces*, London, 2001.

⁸ Strategie et securite nr. 68/2001, pp. 126-127; nr. 72/2002, pp. 13-15; pp. 76-184; nr. 74/2002, anexa nr. 6.

⁹ Strategie et securite nr. 72/2002, pp. 124.

¹⁰ Boene, Bernard et Martin, Michel Luis, *Conscription & Armee de metier*, Paris, S.A.S., 1991, pp. 45-113.

¹¹ *Ibidem*, pp. 114-128.

¹² Alex Alexandrou, Richard Bartle and Richard Holmes – *Human Resource Management in the British Armed Forces*, London, 2001.

¹³ Carta Albă a Guvernului, Armata României 2010: reformă și integrare euro-atlantică, București, Editura Militară, 2000.

BIBLIOGRAFIE:

1. Alex Alexandrou, Richard Bartle and Richard Holmes – *Human Resource Management in the British Armed Forces*, London, 2001.
2. Alex Alexandrou, Richard Bartle and Richard Holmes – *New People Strategies for the British Armed Forces*, London, 2001.
3. Boene, Bernard et Martin, Michel Luis, *Conscription & Armee de metier*, Paris, S.A.S., 1991.
4. Carta Albă a Guvernului, Armata României 2010: reformă și integrare euro-atlantică, București, Editura Militară, 2000.
5. România-N.A.T.O. 1990-2002, București, Editura A.I.S.M., 2002.
6. Revue de l'OTAN, Edition web, vol. 48- nr. 2, 2000.

The Romania's Armed Forces Professionalization in the Context of NATO Admission

**General PhD Mircea MUREȘAN,
Deputy-Chief of the General Staff**

1. General considerations

Nowadays world is in a completely different position than the one during the Cold War on types of threats on the national security, regional and global and on the geopolitical context of international relations. The Soviet Union disappearance together with the massive threat it was representing was replaced with a chaotic world marked on the one hand by the dominance of a sole super power and on the other hand by a burst of violence in different geographical areas. In addition, globalization, the information revolution, as a consequence of a real technological mutation and the effects of a more interdependent European construct raise questions of national identity in new terms. In these conditions, military action losses its previous references: the threats against the national territory are less perceivable. Same thing happens with the confrontation between developed democratic countries. Moreover, war – in the historical dimension of the world and having a devastating character due to the destroying power of modern weapons seems to give place to crisis. These have multiple forms and different intensity levels, sometimes without a clear identified enemy. Therefore, the external interventions are increasing- imposing and peacekeeping operations, humanitarian operations, fighting against international terrorism – not often in coalitions or multinational organizations. The legitimacy of these missions consists in the fact they are carried out with a UN agreement. Generally speaking, outside the country it is working for protecting and promoting the human rights. Therefore, it is obvious the need of passing from an army based on conscription to a professional one, able to handle the actual type of missions. The process of making professional armies is finished in some countries (U.S., England, France) and in some is in work (Germany, Belgium, and Netherlands).

At present, according to the criteria referring to ways of recruiting military personnel, armies may be divided in the following categories: mass army (based on conscription, as a way of recruiting the larger part of soldiers);

professional army (the whole army is recruited on a volunteer basis); mixed army (combines the two mentioned recruiting ways).

The Romanian society as well as the army, as a part of it, confronts with all these external challenges. Moreover, some internal challenges are added due to the complex process of reform and restructure of all the sectors. Romania and its armed force have connected to these requirements making efforts to answer properly to all these challenges.

In this context, a serious challenge for the Romanian army represents the active involvement in carrying out some missions outside the national territory: imposing and keeping peace in different world areas; humanitarian missions; fighting against international terrorism. Our country's responsibilities are increasing if we take into account Romania's invitation to join NATO. Assuming this type of mission imposed an assimilation of norms, values, principles and regulations referring to organization, training, recruiting. These are specific to the North-Atlantic Alliance and they had to be put in practice fast and efficiently by the Romania's Armed Forces. For achieving them, there is a need of a profound, ongoing, multi-dimensional reform of the military body. An essential dimension of the reform is the human one and inside of it an important variable is represented by recruiting process of military personnel according to the transition from conscription to volunteer. The programmes we have achieved or we are achieving give us the right to assert we are on the good way.

2. Determinations of professionalizing army

This is a process by which an organization or institutions regulates and carries on following professional rules and by professional people. This concept means the ensemble of activities based on norms, principles and regulations specific to that field. In this respect, the professionalization of the army assumes a change system

on organization, instructing and teaching levels in concordance with the implications derived from the relations between the military institution and society (political society, civil society). An essential change refers to the change of recruiting system, to the volunteer adopting for all the military categories. Adopting the volunteer system means a transition from a mass army to a professional one. This transition is required by some economical, political, military, social, demographic factors. The necessity of changing the army derives from some multiple internal and external determinations. By internal determinations we mean: 1) social, economical, political, cultural changes taken place in the Romanian society, as a result of adopting the market economy and of the reform process of the whole society and its institutions, including army. Therefore, all activities are appreciated from the efficiency point of view. That is why the army activity is appreciated from the economical efficiency perspective. One of the first consequences refers to stressing the Army's professionalization. This does not mean that in present the Romania's Armed Forces are not a professional organization (from the sociological point of view), but the recruiting system has to be studied (from the economical perspective, too) of a large part of the military personnel (MAC). In addition, the state promotes the principle of all the citizens to be equal in front of the law. As a result, all young people, able physically and mentally, should answer positively when asked to join the army. But there are enough young people who are trying to evade this legal obligation. This is a common situation in all the countries where conscription works. Comparing the conscripts with the young people of their generation not asked to join the army, the formers might feel the obligativity of the military service and equality in front of the law are not the same for everyone. The ones joining the army might lose money (the soldier's pay is lower than a civil salary) or might suspend their studies or a prosperous economical activity. These facts are used as arguments in favor of giving up using conscription and adopting the volunteer system; 2) the demographic factor is another internal determination. After 1990 there has been a dramatic decrease of population. From 1992 to 2002 Romania's population decreased by 1.5 million due to the natality decrease, mortality and migration increase. Because of the reducing number of those ones able to join the army, the recruiters face some difficulties. In addition, there are some legal provisions excluding from conscription certain young people. That is why from the available number of young people the recruiters chose the available ones, neglecting some important criteria selection (health, abilities, and education). This may be a plausible explanation for the deviant behaviors (suicidal tendencies, desertions, and alcohol abuse). For eliminating all these difficulties, it is necessary the volunteer recruiting system;

3) the size of the budget defense is a very important factor for professionalization of the army. As the national economy becomes efficient, the GNP raises and so does the defense budget size. If so, the allocated amount for hiring soldiers on a contract basis will increase and will result into giving up the conscription system; 4) military reform is another important internal factor that requires giving up the conscription and adopting the volunteer system for recruiting. The reform will require the adoption of some measures: reducing forces and some fight means; structures achieving able to fulfil independently and efficiently the missions assigned; adopting new laws regarding the army's leadership; varying the missions inside and outside the country; increasing the number of soldiers hired on a contract basis and diminishing the soldiers number; endowing the army with modern, sophisticated equipment. All these measures are arguments for pointing out the professionalization of our army; 5) Military Romanian participation to some missions outside the national territory is also an essential internal determination. Romania has been part of international missions as humanitarian missions; peace imposing or peacekeeping operations. These types of operations are only assigned to professionals, meaning volunteers- due to the specialized and risky character of mission; 6) the special psychosocial characteristics of the military professional groups are another internal factor that requires professionalization. Research studies done on volunteer soldiers have shown that unlike the conscripts, they are characterized by: high cohesion level; consensus; conformity; relaxed work environment; high efficiency on achieving the assigned missions; support and collaboration on inter-personal relations; fully integration in the military medium; affection and loyalty for the military institution. It is also necessary a legal framework for making this recruiting way working. It is also desirable an incentive system (financial, material, social) in order to stimulate the young man that will consider the military training a civic duty, additional to the professional training; 7) the Romania's civil society requests of giving up the conscription represent another internal factor sustaining the professionalization of the army. NGOs, mass media support lately either reducing the period of military service or giving up the conscription. It is possible the civil society to increase its efforts on eliminating the compulsory military service; 8) increased efficiency of military actions. The complexity of fights will increase because of: supplying the army with sophisticated weapons; cybernetics; keeping under control the dynamics of the fighting actions. In these conditions the active presence of professionals in the armed force is a must, persons characterized by: high competence; increased responsibility; team spirit.

There are also some external factors. The most notable

are those ones referring to: 1) Romania's NATO membership. For achieving this status, Romania has a lot of obligations and responsibilities, as a state and as an army. There are necessary measures of modernization of the army in order to become a compatible and interoperable army with the Alliance's members ones. One of the main measures refers to the increase of the professionalization of the national armed forces, by updating the legal frame, by organizing, training and leadership in concordance with NATO's standards, by increasing the number of professional soldiers. Actually, on missions NATO accomplishes around the world, all state members send just professional soldiers. As a result, Romania has to obey strictly this rule. We have sent military structures in Afghanistan, as an element of the multinational coalition fighting against the international terrorism, structures based exclusively on personnel recruited voluntarily; 2) Romania's admission, in the close future, in the European Union is another determination leading to the professionalization of the army. Most members of this organization gave up conscription or are on the way of doing it, as a mean of recruiting a part of the military personnel. As a future member of the Union, Romania will have to recruit its personnel only by volunteer procedure if we want to align at the European standards and not to have major problems in this area. Becoming an EU member will bring both a lots of obligations and rights for the Romanian citizens. For instance, there will be a free circulation in EU space for the people. Therefore, any young Romanian person will may leave to work or to study in any European member country. From this perspective, there may appear a lot of disorders in finding the right persons for joining the army and their inner motivation to reply positively to this obligation; 3) the participation of some Romanian military structures to NATO missions. As a NATO member, our country will send abroad different military structures and soldiers to achieve specific missions. By definition, on these missions there are admitted only professional soldiers because of: a) the high risk of these missions. The one participating to a NATO mission has to do it freely, not obliged by law; b) the need of a specialized military training of the one being a part of a NATO mission; c) the existence of some strict selection criteria for the soldiers involved in a NATO mission. The most important criteria is the volunteer in choosing the military profession; 4) the characteristics of the security environment, at regional, global level represent another important factor in professionalization of the army. After the end of East-West confrontation, the world states face risks and threats they must handle. Among these risks and threats we may mention: the uncontrolled spread of weapons of mass destruction. It is possible some countries and some terrorist groups to get this kind of weapons and use them on blackmailing

other countries or their own objectives (as North Korea's withdrawal from the Non-Proliferation Nuclear Weapons Treaty); the spread of organized crime networks (people, drugs, weapons smuggling); the aggression against some countries' informational systems; the international terrorism; the development of a cosmopolitan society, on one hand, and the identity search, on the other hand, as a consequence of the decline of the great ideologies and the characteristics of the civilizations shocks. As a NATO member, Romania will have to involve actively in actions of preventing and diminishing the effects of some risks and threats. But efficiency depends on the personnel quality; 5) the international treaties and conventions on reducing the forces and some weapon types. By signing them, Romania is obliged to reduce them to some extent. It is obvious these downsizings need to be compensated by high professional personnel and by modern fight capabilities; 6) the reform in NATO's member states. After the end of Cold War the risks and threats from the traditional enemy-members of the Warsaw Treaty- disappeared. Now we face stronger ones- the international terrorism, organized crime, illegal people smuggling, and uncontrolled spread of weapons of mass destruction. On the other hand, the need of aligning NATO's objectives to the present European and worldwide political-military conditions, to the new types of missions this organization has assumed regionally and globally and to the effects of the technical-military revolution – all these facts have determined the beginning of an ongoing reform in NATO's members armies. The same reform has a strong impact on the similar process happening in the armies of the states invited to join NATO.

3. Possible consequences of the professionalization of army

The professionalization of the army has both sustainers and rivals because of its social, economical, political, military and psychosocial consequences. We present some of the possible and probable consequences: 1) the higher cost of a professionalized army comparing with those ones of a mass army. The specialists assert that on short run more money has to be spent for a professional army. On long run the costs become lower if we take into account: the increase of the functional period of time and high readiness of the fight technique that is handled, exploited and maintained by specialists and not by amateurs; the expenses necessary for equipping, feeding, hosting, the medical assistance of those ones performing the conscription may exceed the expenses for the volunteers; the periodical expenses for training the conscripts, in sum, are higher than the ones for the soldiers hied on a contract basis; 2) problems in assuring

the necessary forces. For a good functioning, conscription needs only a legitimate framework but the professional army has to respect the labor market conditions, being influenced by its fluctuations. The job offers in civilian field, mainly in the private one, is not in concordance with the offer while the army jobs are now safer and apparently better paid. Meantime, in this case, a significant negative influence has the demographic factor. Usually an army needs certain population samples, the one aged between 20 and 25. But on every generation 15-20% of the young people are unfit for conscription, from physical, psychical causes. From here derive some difficulties in recruitment process. There must be taken into account the decrease of the population. We stress out the increase of the number of women in the army, as officers and NCOs especially. As western military specialists assert, "the success depends, above all, on people". That means in selecting and training the professional soldiers and reservists there have to be taken into consideration the following aspects: recruiting and maintaining in the military structures the best persons, no matter the nationality and religion; their training, motivation and the adequate equipping so that their option for choosing a military career to be sustained with plausible arguments; establishing career routes that will offer a clear perspective on satisfying the individual professional aspirations and their families' expectations; 3) the effects on the army's structure. The transition to a professionalized army requires some structural changes. The first one implies a decrease of land forces, one that is both a cause and an effect: cause – if conscription is eliminated, there will be a decrease in needs of the land forces and effect – the constant budgetary raise per soldier limits the theoretical level of forces and because these forces have the biggest difficulties in recruiting. A second change of the military landscape comes from the first one. Replacing people with better fight means, the land forces use a smaller number of soldiers, on strictly defined job positions. A third effect refers to a process of aging the military population, as a result of increasing the career personnel and passing to a high technological army.

A fourth change of structure refers to the increase of the proportion of the people with low salaries. These persons will easier accept the firing conditions; 4) institutional impact. The more subtle and less perceived changes are those ones referring to the military institutions. In a professional army it is likely to appear two different military categories: the combatants – consistent of defending the military values and "technicians" that consider themselves more specialists than soldiers. On the other hand, the professionalized military personnel endure the family's pressure that compares the living conditions with the ones working in the private sector; 5) the relation army-society. In time, a professionalized army may lead to a decrease in the defense spirit of the country's citizens, a decrease in interest for the military profession. The military service will be considered a profession, like many others, and extensively the military institution – being similar to any "factory". If the service military is performed just by a part of the population, the perception on this institution will not be any longer as strongly positive as it is now. The army's image will be strengthened by participating to external missions with some military structures as an institution with specific tasks.

The professionalization of Romania's Armed Forces, in the context of integrating in Euro-Atlantic structures, is a necessity and a sine qua non of its compatibility and interoperability with the other NATO's member armies. The main coordinates and parameters of the process of building a national army, compatible and interoperable with the other armies from NATO are mentioned in the white papers of Romania's Government.

Noul conflict armat și planificarea militară

General-maior dr. Vasile PAUL,
Șeful Direcției Planificare Strategică

Noul tip de război poartă în sine elemente de referință ale conflictelor armate vechi și “*mari deschideri*” specifice societății informaționale; războiul, ca proces social, se află deci într-un moment de răscruce. Planificarea militară are misiunea vitală de a imprima acțiunii militare realism și spirit de anticipație, într-un context geopolitic și geostrategic în continuă schimbare.

1. Mediul de securitate și conflictul armat la începutul mileniului III

Mediul actual de securitate este caracterizat printr-un grad relativ ridicat de instabilitate, imprevizibilitate, **manifestare a unor noi riscuri și amenințări, mai ales asimetrice**, de redefinire a relațiilor dintre marile puteri și de creștere a libertății de acțiune a actorilor regionali (statali și nestatali). Confruntările recente - inclusiv cele din Irak, din primăvara anului 2003 - au evidențiat **prefaceri profunde în fizionomia conflictelor militare**, evidențiindu-se tot mai clar **asimetria acestora**, și aplicarea extinsă a tehnologiilor informaționale de către marile puteri.

Caracteristica noilor conflicte militare rezidă în limitările impuse de factorii juridic, politic, media și de opinia publică. Asigurarea unui sprijin politico-diplomatic internațional este absolut necesară în preliminariile și pe întreaga durată a acțiunilor militare, aprobate sau nu de organizațiile internaționale. În egală măsură, suportul media devine absolut necesar, îndeosebi, în cazul conflictelor ce angajează state cu regimuri democratice-representative. Asigurarea unei “*baze naționale*” de sprijinire a conflictului/războiului este deopotrivă absolut necesară, ca și câștigarea simpatiei sau neutralității populației din țara atacată. *Acțiunile militare trebuie să respecte cu strictețe legile războiului, să fie relativ scurte și cu costuri financiare rezonabile; în același timp, pare obligatoriu ca ele să nu implice pierderi semnificative de vieți umane.*

O altă trăsătură definitorie a conflictelor armate prezente și de perspectivă se referă la caracterul lor de “*ciocnire între civilizații*”. Confirmând intuiția genială a lui Sun Tzu, după care fiecare război se poartă așa cum

societatea “*trăiește*” (produce, se organizează, consumă etc.), războaiele actuale scot în relief dependența tipurilor de organizare, dotare, conducere, acțiuni de luptă de tipul de civilizație: preindustrială, industrială, post-industrială. În consecință, o putere post-industrială (SUA, de pildă) ce se angajează într-un conflict armat într-un spațiu civilizațional preindustrial sau industrial se vede obligată să planifice operațiile militare și să utilizeze mijloace de acțiune **conforme realităților de la fața locului**, mai exact, să dispună de un sistem de acțiune militară complex (de la arme inteligente, la mijloace “*clasice*” sau forțe paramilitare, încadrate cu specialiști în război psihologic, război informațional, antiterorism, gherilă, rezistență urbană, “*scotocire*” și “*curățire*” etc.).

Este evident faptul că noile tipuri de conflict se deosebesc de precedentele și prin: mediul extins de confruntare; caracterul asimetric; mediatizarea intensă; folosirea tehnologiilor specifice revoluției în problemele militare; creșterea importanței operațiilor informaționale; focalizarea pe infrastructuri critice-economice, informaționale. De asemenea, analiștii militari evidențiază **creșterea ponderii forțelor speciale și a celor de reacție rapidă, strategia indirectă de acțiune și sporirea ponderii operațiilor multinaționale și a acțiunilor în coaliție**. Toate aceste realități imediate, cu perspective de evoluție, adesea dificil de prognozat, impun o analiză profundă și schimbări radicale în structura, rolul și misiunile Forțelor Armate, precum și în domeniile strategiei, doctrinelor militare, regulamentelor, planificării, organizării, instruirii, înzestrării și conducerii acestora.

Experimentele recente de conflict și programele de remodelare organizatorică indică ca direcție prioritară **armatele reduse numeric, suplă și flexibile, cu o capacitate de acțiune și luptă ridicată. Gradul de profesionalizare a armatelor va crește**, pe măsura utilizării tehnologiilor și a sistemelor de armamente de înaltă capacitate; pe termen scurt, acestea implică costuri mari, dar, pe termen lung, profesionalizarea duce la eficiența și la reducerea cheltuielilor de operare și mentenanță. Tipurile de structuri militare luptătoare, de sprijin de luptă și logistice se diversifică; pe lângă structurile de tip greu, tradiționale, cum sunt cele de tancuri/blindate și mecanizate, sunt tot mai necesare

cele de tip ușor de deplasat pe distanțe mari și în timp scurt, capabile să facă față unor adversari ce nu dispun de armament greu. Acest tip de unități sunt și vor rămâne apte de a contracara eficient riscurile neconvenționale și amenințările asimetrice specifice conflictelor viitorului.

După cum evoluează “*Forța secolului XXI*”, operațiile pe care aceasta le va desfășura se doresc a fi comparabile (și la fel de decisive) cu “*războiul-fulger*” (blitzkrieg-ul) de la începutul celui de-al doilea război mondial (scenariul inițial “*Șoc și teamă*” - pentru Irak). Există însă voci, în special după 11 septembrie 2001, care afirmă că din punct de vedere operațional războiul se va îndrepta în viitor către zona neconvențională, radicală și asimetrică, motiv pentru care recomandă o adaptare a capacităților convenționale și a inovațiilor tehnice la noua realitate și la găsirea modalităților/mijloacelor asimetrice de răspuns la acesta (ex.: Irak - războiul în deșert și războiul de tip modern). Tendinței unor țări de a pregăti contramăsuri, SUA își propun să răspundă prin: descurajare nucleară, război psihologic agresiv la nivel strategic (destinat să influențeze voința și comportamentul adversarului), operații informaționale, lovituri preventive sau interdicția liniilor de comunicații strategice și operative. În proiectul noii “*Doctrină de apărare strategică pentru secolul XXI*”, SUA vizează, printre altele: să-și pună în valoare toate mijloacele politice, economice, diplomatice și militare pentru **remodelarea/influențarea în favoarea intereselor lor strategice a evenimentelor la scară mondială, iar în anumite situații să trimită în zonele de interes (Balcăni, Africa, Orientul Mijlociu ș.a.), forțele lor armate (împreună cu ale aliaților), în scopul schimbării atitudinii/regimului/comportamentului anumitor națiuni** (ex.: Irak).

În viitor, efectivele reduse dar profesionalizate ale armatelor vor necesita sisteme tehnico-militare foarte perfecționate, care vor mări ritmul ducerii acțiunilor de luptă, eficiența și gradul de protecție, susținere și supraviețuire al acestora. Viitoarele operații vor fi întrunite, multinaționale și vor fi duse de obicei în cooperare cu organizații internaționale și guvernamentale. Va fi necesar să se constituie din timp structuri de comandă adecvate situației (comandamente regionale) pentru a coordona acțiunile de conducere a operațiilor, categoriilor de forțe armate și coalițiilor diferite, în loc să se constituie atunci, ad-hoc, pentru a îndeplini aceste misiuni.

Toate categoriile de forțe armate trebuie să fie ușor deplasabile, sustenabile în teatru, să dispună de capacități militare moderne/calitative, de un grad înalt de protecție și supraviețuire, să fie flexibile, mobile, adaptabile, create modular pentru a răspunde întregii game de misiuni și operații militare (“*forțe expediționare*” - cerință expresă a noii Directive ministeriale a NATO). Ele trebuie să fie capabile să lupte și să învingă și să facă trecerea rapidă

de la război la operații altele decât războiul (O.O.T.W./ operații de stabilitate) și invers. Comandanților trebuie să li se pună la dispoziție forțele și mijloacele necesare pentru ca Forța realizată să fie flexibilă, adaptabilă organizatoric cerințelor, în scopul dominării spațiului de luptă fluid și al obținerii victoriei decisive în timp scurt. Statul Major, de regulă multinațional, mult mai redus decât acum dar dotat cu tehnologii informaționale, va îndeplini funcții mult mai diversificate. El își va schimba componența și chiar subordonarea, în funcție de misiuni. În general, funcțiile de la toate nivelurile organizatorice vor trebui reanalizate și eficientizate.

În acest context de redefinire conceptuală și acțională, în ultimul deceniu s-a impus atenției specialiștilor militari așa-numitul **Război Centrat pe Rețea** (Network Centric Warfare), lansat în SUA. Pentru moment, conceptul în sine parcurge faza de elaborare și experimentare. Specific epocii post-industriale și societăților informatizate sau în curs de informatizare, NCW este un concept (implicit, un model de acțiune armată) axat pe existența unei rețele informaționale ce conectează într-un sistem de grile de senzori, informații și luptători, toate structurile militare, pentru a se realiza distribuția în timp real a informațiilor de la senzori la elementele de comandă și execuție. De fapt, trebuie să se obțină suprapunerea sub-rețelelor senzorilor, a informațiilor și a elementelor luptătoare. Prin intermediul NCW se pot asigura: obținerea superiorității informaționale și transformarea acesteia în putere de luptă; diseminarea oportună și sigură a informațiilor; reducerea timpului de adaptare la spațiul de luptă; creșterea vitezei proceselor de decizie; (auto)sincronizarea și (auto)organizarea în câmpul tactic; creșterea puterii de distrugere a forțelor și mijloacelor de luptă; sporirea capacității de supraviețuire a forțelor proprii; creșterea nivelului de interoperabilitate între structurile militare și a celui de colaborare etc. Deși conceptul NCW este încă în faza de elaborare și experimentare, s-au desfășurat acțiuni de luptă specifice lui în august-septembrie 1995, în Bosnia și în Afghanistan, în 2002-2003. Implementarea NCW va necesita, probabil, o perioadă de 20 de ani și va presupune - pe lângă o bază tehnologică de vârf - costuri serioase și remodelări doctrinar-organizatorice, de planificare sau pregătire de luptă etc.

Pe fundalul evidențiat, conducerea militară devine din ce în ce mai suplă, tinzând să utilizeze preponderent, pe scară largă, informatizarea la toate nivelurile și transmiterea ordinelor și dispozițiilor prin sisteme de comunicație fiabilă. Concomitent, rolul planificării strategice va crește, iar prognoza va avea un rol din ce în ce mai important în contracararea factorului “imprevizibil” în planificarea și ducerea acțiunilor militare.

2. Planificarea strategică în condițiile Noului Război

Planificarea militară modernă se aliniază, în general, standardelor SUA și NATO. De aceea, în spiritul modelului planificării occidentale, ea trebuie să includă: planificarea forței, pentru armamente, pentru consultare-comandă-control, planificarea urgențelor civile, planificarea logistică a resurselor și NBC; planificarea forței constituie baza planificării apărării (determinarea forțelor și capabilităților, coordonarea planurilor apărării în cadrul NATO), monitorizarea și evaluarea acțiunilor națiunilor, crearea și păstrarea disponibilităților necesare tuturor misiunilor și cerințelor etc. Actualmente, statele NATO s-au angajat într-un proces complex de structurare a forțelor pe bază de capacități (dislocabile și nedislocabile).

Momentan, se întrebuintează trei tipuri de bază de planificare strategică:

a) Cea fundamentată pe amenințările din mediul de securitate (cadrul fix);

b) Cea fundamentată pe capabilitățile militare proprii (cadrul flexibil);

c) Cea bazată pe contracararea riscurilor din mediul de securitate și a vulnerabilităților proprii (cadrul flexibil extins).

a) În mod tradițional, planificarea strategică era fundamentată pe contracararea amenințărilor din mediul de securitate. Amenințările sunt reprezentate de acțiunile unor actori statali care aduc atingere intereselor naționale ale țării care le percepe ca atare. Amenințările sunt generate deci de o entitate identificată și definită ca generator al acestora, fie că este un stat, o grupare teroristă, cartel al drogurilor etc. Planificarea strategică, bazată pe contracararea amenințărilor, a fost specifică unei lungi perioade istorice, sfârșind cu Războiul Rece. Din analiza amenințărilor la care este supus un stat, în cadrul planificării strategice sunt evaluate intențiile potențialului agresor, precum și posibilitățile acestuia în timp și spațiu (de exemplu tipul/numărul, cantitatea și calitatea forțelor militare de care acesta dispune, modul de executare a desfășurării strategice, modul probabil de acțiune în mai multe variante, conform unor scenarii prognozate ș.a.). Din aceste elemente se desprind concluzii privind proiectarea logică/științifică a structurii de forțe proprii și modul probabil în care vor trebui să acționeze acestea.

Prin elaborarea scenariilor strategice de apărare, în cazul unei doctrine defensiv-active, trebuie să se obțină răspunsuri la următoarele întrebări: nCine este agresorul? nCând va avea loc agresiunea și dacă aceasta va avea loc prin surprindere sau dacă va exista o avertizare prealabilă și cât timp vor avea la dispoziție forțele proprii pentru a se pregăti în vederea respingerii acesteia? nUnde va avea loc agresiunea, pe ce direcții și dacă ea se va desfășura concomitent sau succesiv în toate mediile (terestru, aerian, naval, informațional, eventual, și cosmic) și care va fi succesiunea probabilă a loviturilor? nCum se va desfășura agresiunea, ce forme și procedee de acțiune strategice, operative și tactice vor fi utilizate de agresor, ce strategie/

doctrine, tactici și proceduri va utiliza acesta?

b) Cel de-al doilea tip de planificare strategică, bazat pe capabilitățile militare proprii, se deosebește în mod fundamental de cel prezentat anterior prin aceea că dimensionarea structurii de forțe a statelor care adoptă un asemenea sistem nu este în concordanță cu amenințarea reală sau potențială, ci o excede. În acest caz, structura de forțe este dimensionată după alte criterii, în general puterea politică urmărind impunerea supremației țării respective în zonele sale de interes strategic. Exemplele cele mai elocvente în acest sens sunt Coreea de Nord și Irakul, țări care folosesc majoritatea resurselor economice spre a dezvolta structuri de forțe supradimensionate. Astfel, aceste state se constituie în factori de instabilitate pentru zona în care se află, în special pentru țările vecine. Este un model susținut în mod artificial, prin scenarii nerealiste, care invocă tema conspirației universale și încearcă să justifice astfel, printr-o propagandă susținută, o structură militară supradimensionată.

Statele care dețin forțe militare, constituite pe principiul capabilităților militare proprii, încearcă să acceadă la poziția de lideri regionali de putere, chiar dacă puterea militară nu este susținută de un potențial economic pe măsură. De cele mai multe ori, aceste state adoptă un comportament agresiv sau arogant în relațiile cu vecinii și în general în relațiile internaționale, inflamând stabilitatea și securitatea internațională.

Sistemul de planificare strategică bazat pe capabilitățile militare proprii este lipsit de flexibilitate, nepermițând adaptarea rapidă la schimbările din mediul de securitate, dacă acestea sunt diferite de scenariile strategice proprii, de cele mai multe ori fanteziste. Structura de forțe, menită să pună în aplicare prevederile acestor scenarii, este greoaie și supradimensionată față de nevoile reale ale țării respective. Sistemul de comandă și control este hipercentralizat, nepermițând descentralizarea (autonomia decizională) și inițiativa eșaloanelor subordonate și nici transparență în ceea ce privește activitățile militare.

c) Cel de-al treilea model, bazat pe analiza riscurilor și vulnerabilităților din mediul de securitate, este utilizat de puțin timp, în general de SUA și armatele celorlalte țări membre ale NATO. A fost nevoie de această reorientare a fundamentării planificării strategice și implicit a regândirii structurii de forțe, deoarece nu numai statele pot deveni agresori, ci, din ce în ce mai mult, entitățile nonstatale. Spre deosebire de state, grupările teroriste și crima organizată au un caracter transfrontalier, multe dintre ele acționând la nivel global, fără a ține cont de reguli, de constrângeri de natură etică sau morală și de norme de drept internațional. Acest nou model de planificare strategică NU CAUTĂ SĂ IDENTIFICE INAMICI, CI FENOMENE care pot genera o destabilizare a ordinii internaționale sau care, necontracarate, pot pune în pericol stabilitatea și securitatea unor state, zone sau regiuni. Riscurile pot fi potențate de VULNERABILITĂȚILE INTERNE ale

statelor, precum și de ale altor actori cu responsabilități de gestionare a securității, unele organizații internaționale (ONU și OSCE).

ETAPA URMĂTOARE A PLANIFICĂRII STRATEGICE, deocamdată abordată de către strategii și planificatorii americani, este fundamentată cu prioritate pe cunoștințe și informații, într-un câmp de luptă fluid și digitalizat.

Ea presupune, printre altele: • supremație informațională; • cunoașterea reală în permanență a situațiilor; • sisteme noi de armamente și tehnică militară; • mobilitate strategică și manevră globală; • concentrarea strategică; • supremația competiției; • strategii, doctrine și proceduri de ducere a acțiunilor militare noi/adaptate noului mediu de securitate, toate regăsite în „*armata secolului al XXI-lea*”.

Promovarea securității prin cooperare este astăzi pusă în umbră de fenomene negative, precum proliferarea mijloacelor de distrugere în masă, a terorismului internațional și a crimei organizate, de exacerbarea extremismului etnic și religios și a intoleranței. Aceste fenomene provoacă tensiuni intra și interstatale și măresc riscul degenerării unor dispute în conflicte armate.

Riscurile și vulnerabilitățile din mediul de securitate sunt identificate în strategii de către analiștii și planificatorii militari. Ele se regăsesc în documentele oficiale, în: viziunile strategice pe termen lung, strategiile de securitate națională, strategiile și doctrinele militare. ***Țara noastră a elaborat acest set de documente politico-militare care stau la baza elaborării planificării strategice***, respectiv: Viziunea strategică 2010 a Armatei României, evaluarea strategică pe termen scurt a mediului de securitate, planul capacităților strategice întrunite, scenariii și planuri strategice de întrebuițare a forțelor, directiva de planificare a apărării, dispozițiunea de planificare strategică, doctrina acțiunilor (sau operațiilor) întrunite ale Forțelor Armatei, doctrina operațiilor multinaționale, doctrinele categoriilor de forțe armate, doctrinele J-urilor (direcțiilor din Statul Major General), manualele și regulamentele de întrebuițare în operații și luptă a diferitelor structuri militare. Până în mai 2004, aceste documente vor fi revăzute și adaptate la cerințele documentelor similare ale NATO.

Adoptarea sistemului de planificare strategică fundamentat pe analiza riscurilor din mediul de securitate și a vulnerabilităților interne - și implicit a unei structuri de forțe proiectate pe această bază - deși este relativ nouă, prezintă mai multe avantaje, dintre care enumerăm: asigură un cadru flexibil și o mai mare libertate de gândire a planificatorilor militari; scenariile construite în cadrul planificării strategice acoperă integral gama riscurilor identificate, prevăzându-se măsurile de contracarare necesare, fără însă a nominaliza entitățile generatoare ale factorilor de risc, deoarece în multe cazuri (ca de exemplu în cazul rețelelor teroriste), nu se va putea ști dinainte, în

mod concret, care din acestea vor evolua spre a deveni amenințări (se va avea în vedere, generic, numai fenomenul terorist ca atare). Prin aceasta se asigură un echilibru corespunzător între toate tipurile principale de misiuni: apărare națională; operații de răspuns la crize și operații în sprijinul păcii; apărare colectivă în cadrul alianțelor. Ca efect, structura de forțe proiectată pentru aceste misiuni va fi redusă, suplă, mult mai flexibilă, modulară, manevrieră și aptă de a îndeplini întreaga gamă de acțiuni și operații atât specifice războiului, cât și celor altele decât războiul și umanitare (în țară și în străinătate), strategia militară și doctrinele corespunzătoare fiind deja elaborate și implementate prin procesul curent de planificare. Desigur, pot apărea modificări, inclusiv în cadrul categoriilor de forțe armate și a structurii militare a unor unități, acestea referindu-se la: creșterea importanței, în etapa următoare, a unor categorii de forțe armate (ex.: aviația, marina), modificarea structurii unor unități (ex.: transformarea unor brigăzi mecanizate în brigăzi mecanizate ușoare), constituirea forțelor speciale, crearea unor comandamente și structuri de stat major de tip *joint*. Noua structură de forțe active, înzestrată și instruită corespunzător, permanent operațională, va trebui să răspundă unor imperative, dintre care amintim: structuri optime îndeplinirii tuturor misiunilor; lideri valoroși și personal profesionalizat; înzestrare modernă; strategii și doctrine militare adecvate; instruire conform standardelor NATO; conducere eficientă; resurse asigurate corespunzător; structura va fi adecvată posibilităților reale de susținere pe care le are statul respectiv, dând în exterior un semnal pozitiv, prin respingerea concepțiilor și atitudinilor militariste, ceea ce va contribui la detensionarea relațiilor internaționale, la sporirea încrederii și cooperării între state.

Operațiile informaționale și alte acțiuni neconvenționale și asimetrice vor suplini în mare măsură un număr important de structuri luptătoare, astfel încât numărul militarilor angajați propriu-zis în luptă va continua să scadă. Planificarea strategică fundamentată pe riscurile și vulnerabilitățile din mediul de securitate facilitează colaborarea și cooperarea interdepartamentală și interministerială în scopul contracarării acestora, fiind focalizată nu pe actori, ci pe cauze și efecte. Ea are avantajul că responsabilitatea îndeplinirii unor misiuni poate fi translatată altor structuri cu atribuții în domeniul securității naționale decât cele militare, cum sunt cele de ordine publică, informații și siguranță națională. Se poate afirma că ea are un caracter obiectiv în comparație cu cea bazată pe analiza amenințărilor, unde de cele mai multe ori determinarea și definirea amenințărilor se fac după criterii politice și chiar ideologice și nu în urma unei evaluări realiste a forțelor și tendințelor ce acționează în mediul de securitate.

Odată cu adoptarea planificării strategice și, implicit, a proiecției structurilor de forțe fundamentate pe analiza

riscurilor și amenințărilor, se înlătură nu numai unele din ultimele rămășițe ale Războiului Rece, dar problematica securității și apărării naționale este tratată într-un mod științific și obiectiv.

3. Noua Societate, Noul Război și Noul Lider Militar

Istoria recentă relevă nevoia foarte accentuată de lideri noi, capabili să conducă societatea prin vremurile foarte agitate pe care le traversează. Evenimentele internaționale actuale, criza Irakului, în special, constituie o sursă de excepție pentru analiza diverselor moduri în care se exercită conducerea la nivel politic, militar și economic. Lovitura de deschidere a campaniei americane (lovitura de decapitare a leadership-ului politico-militar) a vizat tocmai liderii irakieni de cel mai înalt nivel - în subtext fiind prezentă speranța că dispariția acestora va afecta decisiv coeziunea și capacitatea de rezistență ale adversarului.

De altfel, confruntările care se derulează între cancelariile lumii, pe câmpurile de luptă sau la burse pot fi privite și ca semnele unei schimbări de conducere care se produce la nivel mondial. *“Vechiul model” de organizare a puterii planetare s-a erodat continuu după 1989 și nu mai răspunde provocărilor actuale și viitoare, iar construcția, planificarea, educarea, experimentarea, omologarea unui nou reclamă un lider sau lideri noi care să-l impună și să distribuie roluri în conformitate cu o distribuție revizuită probabil radical.*

De aceea, ni se pare interesant să facem o scurtă incursiune în ceea ce înseamnă *leadership*-ul la nivel militar în acest moment de cotitură, referirea făcându-se la **Manualul de conducere al armatei terestre americane**. Exemplul conducerii militare este sugestiv în ceea ce privește nivelul atins de modelul, să-l numim, clasic al conducerii. De asemenea, să nu uităm că, în general, orice lider își dorește din când în când nivelul de eficiență al liderului militar, mai ales, în ceea ce privește metodele de coerciție și regulile stricte de aplicare.

În prefața manualului amintit, generalul Eric Shinseki, șeful Statului Major al Armatei de Uscat americane, afirmă că principiul de bază va fi în continuare *“a fi, a ști și a acționa”* ca un lider: pornind de la un set de valori morale considerate tipice militarilor - profesionalism, loialitate și spirit de echipă, caracter, datorie, respect, serviciu dezinteresat, onoare, integritate și curaj personal, de la anumite însușiri mentale, fizice și emoționale, cărora li se adaugă abilități și competențe dobândite în plan conceptual, relațional, tehnic și tactic, să poți acționa în toate ipostazele reclamate de poziția de comandant.

Sugestiv ni se pare faptul că manualul are un capitol dedicat poziției liderului în raport cu natura schimbată a

pericolelor pe care le are de înfruntat armata americană și chiar în raport cu schimbarea însăși. Se subliniază că secolul XXI – care pentru armata americană a început în 1989, odată cu căderea Zidului Berlinului, urmată de destrămarea URSS - a adus cu sine abandonul definirii intereselor de securitate americane în termenii unei singure amenințări majore concomitent cu creșterea și diversificarea misiunilor. În consecință, de multe ori comandanții au fost nevoiți să soluționeze situații care nu fuseseră anticipate de nici un regulament. Toate acestea au condus la creșterea importanței valorii comandanților de la nivelurile inferioare de organizare, cei care sunt puși să transpună în practică principii exprimate în termeni sofisticati.

Manualul afirmă că armata a reușit să gestioneze schimbarea și o va face și de această dată dacă liderii vor pune accentul pe valorile armatei, pe munca de echipă și pe disciplină și își vor ajuta subordonații să anticipeze viitorul. Concluzia acestui capitol este că *“schimbarea este inevitabilă; a încerca să o negi este inutil (...) În termeni reali, conducerea înseamnă să te adaptezi, să gestionezi schimbarea și să o subordonezi scopului tău”*.

Condițiile concrete în care se desfășoară și se vor desfășura în viitor conflictele armate solicită o planificare militară cutezătoare, pe cât posibil complexă și în principal adaptabilă și flexibilă. Se deschid, astfel, noi perspective și pentru **planificarea liderilor militari** pe coordonatele realităților epocii; ei vor trebui să fie capabili să gestioneze atât procesele strict militare specifice, cât și situațiile complexe ce decurg din impactul acțiunilor de luptă în spațiul societal și în mediul natural, în strânsă legătură cu factorii politici, economici și administrativi și într-un autentic parteneriat cu societatea civilă.

*

* *

Noua societate (postindustrială) reclamă un proces continuu de adaptare la solicitările, riscurile, provocările și amenințările timpului. Proiectarea și edificarea unei arhitecturi politice și militare sunt tot mai mult dependente de gândirea realistă, pozitivă și prospectivă. Planificarea militară - încadrată în sistemul complex al planificării organizaționale și acționale - joacă și va continua să joace un rol esențial în obținerea performanței; iar performanța a devenit deja condiția existenței sociale în lumea de la începutul mileniului III.

New Armed Conflict and the Military Planning

General-Major PhD Vasile PAUL
Chief of the Strategic Planning Department

The new type of war has essential elements of old conflicts and “great openings”, specific to the informational society. As a social process, war is in a crossroad period. The military planning mission is to suggest realism and anticipation spirit to a military action in a geopolitical and geo-strategically context in an ongoing change.

1. The security environment and the armed conflict at the beginning of the third millenium

The present security environment is characterized by instability, unpredictability, the appearance of some new risks and threats, especially asymmetric ones, redefinition of the relations between world powers and increase of freedom actions of the regional actors.

The new military main feature of the armed conflicts consists in the limitations imposed by legal, political factors, mass media and the public opinion. An international political and diplomatic support is compulsory for military actions, approved whether or not by the international organizations. Meantime, media support is absolutely necessary on conflicts involving major states with democratic regimes. Military actions have to follow strictly the war’s laws, to be short and with reasonable costs; meantime, it seems to be a must they will not imply significant human loses.

New conflicts are different by the extended confrontation space; asymmetrical dimension; powerful mass media coverage; the use of a specific military technologies; the increased importance of informational operations; the focus on critical infrastructure- economic, informational. The military analysts point out the increased importance of special forces and those ones of rapid reaction; the increase of multinational operations and coalition actions. All these facts impose a deep analysis and radical changes in the structure, role and missions of the Armed Forces. There will be also necessary changes on strategy, military doctrines, rules, training, teaching, endowment and leading the armed forces.

The recent conflict experiments and the programs of organizational reshape show us the main armies’ direc-

tions with few forces, armies that should be flexible, with a high action and warfight capacity. The extent of the professionalization of army will increase because of using technology and armed systems with a high capacity; on short term they imply high costs, but on long term the professionalization of the army will increase the efficiency and will decrease the expenses.

In the future, the reduced but professionalized forces will need very improved technical –military systems that will increase the tempo of warfighting, the efficiency in their protection, sustaining and surviving degree. The future operations will be joint, multinational and will be carried out with international organizations or NGOs.

All military forces have to be deployable, having modern military capabilities, with a high protection and surviving degree. They also have to be flexible, adjustable, modularly created for whole range of missions and military operations (“expeditionary forces-requests of NATO’s Ministerial Directive”). These forces have to be able to fight and to win and to pass fast from war to operations other than war and vice versa. The commanders must have the required forced and tools so that this force to be flexible and adjustable.

In this redefinition of concept there has been paid attention to Network Centric Warfare (NCW), a concept launched in the USA. For the time being, the concept is in experiment stage. As a concept specific to post-industrial time, NCW is based on the existence of an informational network connecting all the military structures in a system sensors, information and warfighters, in order to distribute in real time the information from the sensors to command and execution elements.

2. Strategic planning in new war conditions

The modern military planning has to follow the Western pattern and has to include force planning, weapon planning, logistic, resources, NBC planning. Force planning is the defense planning and all NATO’s states are in a deep process of structuring the forces on capabilities basis (deployable and undeployable).

At present, there are used three types of strategical planning:

a) Based on threats in security environment. (immobile background);

Traditionally, strategical planning was based upon fighting against the threats inside the security environment. The threats are represented by the actions done by state actors that affect the national interests of a country. During this planning process, there are evaluated the intentions of the potential aggressor and its possibilities in time and space.

b) Based on own military capabilities (flexible background);

The difference this type of strategical planning and the previous one consists on the fact that dimensioning the force structure of a state is not in concordance with the real or potential threat but exceeds it. In this case, the force structure is seized on other criteria, the political power aims imposing the supremacy of that country in its areas of strategical interest. The best examples are North Korea and Iraq. They use most part of their economical resources in order to develop over-dimensioned forces structure. Therefore, they try to become regional power leaders although their military power is not sustained by an economical potential.

This planning system is not flexible and does not allow a fast adjustment to the changes done in the security environment.

c) Based on counteracting the risks and vulnerabilities (extended, flexible background)

The USA and NATO's armies use this type. This pattern of strategical planning does not try to identify enemies, but phenomenon generating the destabilization of the international order or that might put in danger the security and stability of some states area or regions. The risks may be intensified by the internal vulnerabilities of the state or other actors who have responsibilities or managing security or international organizations (UN and OSCE).

The next step of strategical planning, although issued only by the US military planners, is based on knowledge and information in a fluid and digitized battlefield.

Promoting security by cooperation is shadowed by negative phenomenon like proliferation of weapons of mass destruction, international terrorism, and intolerance.

The risks and vulnerabilities in the security environment are identified in strategies by military analysts and planners. They are mentioned in the official papers, in long term strategic visions, national security strategy, military strategies and doctrines. Our country has elaborated this

set of political-military documents that are the base of the strategical planning. The strategical vision 2010 of Romania's Armed Forces, The Short Term strategical evaluation of security environment, strategic plans on Using Force, the Defense Planning Directive, the Doctrine of Joint Actions (Operations) of the Armed Forces, the Multinational Operations Doctrine, the Armed Forces Doctrines, the Departments (Js) of the General Staff, handbooks and rules of operations in different military structures. Up to May, 2004 all these documents have to be revised and adjusted to the NATO's requirements.

3. New Society, New War and New Military Leader

The recent history shows the stressed need of new leaders, able to lead the society. The present international events, Iraq crisis represent a source for analyzing the different ways of leading at the political, military and economical levels.

Meantime, the confrontation between world powers on battlefields or stock exchange may be seen as signs of leading change at worldwide level. "The old model" of organizing the world power has eroded continuously after 1989 and doesn't respond to the present or future challenges. That is why building, planning a new future, a new leader is needed.

Useful on this purpose is Leading US Army Handbook. The Chief of US Land Forces General Staff, General Eric Shinseki asserts that the fundamental principle will be "to be a leader, to know and to act as a leader". Starting from moral values set- professionalism, loyalty, team spirit, duty, respect, honor, personal courage adding abilities and competencies you may star acting like a commander.

This handbook stresses the importance of the commanders' value, those ones who have to put into practice principles expressed in sophisticated terms. The conclusion of the chapter on the leader's position versus the changing nature of the dangers the US Army has to confront with is that "change is inevitable; it is useless to try to deny it (...). In real terms, leading means adjustment, handle the change and subordinate into your purpose".

The new post-industrial society needs an ongoing adjustment process to the requests, risks, changes and threats of the moment. Projecting and building a political and military architecture are more and more dependent on realistic, positive, perspective visions. Military planning has and will have an essential role in getting performance; and performance has already become the condition of the social existence in the third millenium world.

Instabilitatea etnică și terorismul

Cristian JURA,
Președintele Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării

Prăbușirea sistemului comunist și sfârșitul Războiului Rece au fost evenimente generatoare de speranțe și entuziasm în întreaga lume. Președintele american George W. Bush vorbea despre începutul unei „*noi ordini mondiale*”, perioadă ce se spera a fi stabilă și caracterizată de pace. Nu puține însă au fost vocile care avertizau asupra pericolelor pe care această nouă ordine le prezenta. Între aceștia, Samuel Huntington a formulat, poate, cea mai pesimistă, și, în mod sigur, cea mai controversată teză. În viziunea sa, principala amenințare la adresa comunității internaționale, după destrămarea sistemului bipolar, avea să reiasă din ciocnirea civilizațiilor. Alți autori, precum Kenneth Waltz, preziceau că disputa între state se va desfășura în continuare pe tărâmul competiției pentru bunăstare și securitate. Consilierul pe probleme de securitate al președintelui american Bill Clinton, Anthony Lake, considera că viitoarea linie de demarcație va fi trasată între statele democratice, având o economie de piață funcțională, și statele ce sfidează comunitatea internațională, pe care le numea *rogue states*, denumind prin această sintagmă statele care sprijină terorismul și caută să producă arme de distrugere în masă (Cuba, Coreea de Nord, Iran, Irak și Libia).

Am putea spune astăzi care din aceste ipoteze a fost cea corectă? O privire superficială, mai ales după catastrofa de la 11 septembrie 2001 și evenimentele imediat următoare acestei date (declanșarea războiului împotriva Afganistanului) ne-ar putea face să îi dăm dreptate lui Huntington, și nu puțini au fost cei care au făcut acest lucru. Pe de altă parte, evoluțiile ulterioare lui 11 septembrie – coalizarea statelor democratice în cadrul „*coalitiei de voință*” (*coalition of willing*), împotriva statelor care sprijină sau sponsorizează terorismul, precum și definirea de către Administrația americană a „*axeii răului*” – sunt argumente în favoarea tezelor formulate de Waltz și Lake.

Cert este că după sfârșitul Războiului Rece, destrămarea Uniunii Sovietice a generat o serie de evoluții, care au dus la apariția unor noi provocări la adresa comunității internaționale. Principala schimbare petrecută la nivel internațional a fost prăbușirea blocului comunist, apărând astfel, după 50 de ani de diviziune ideologică, oportunitatea creării unei Europe unite și democratice. Din această perspectivă, după încheierea Războiului Rece,

asistăm la o accelerare și o extindere a procesului de integrare europeană, proces dublat la scară mondială de fenomenul mondializării care a dus la sporirea interdependenței actorilor sistemului internațional.

O a doua schimbare sesizabilă este, în mod paradoxal, o revitalizare a etnicității având consecințe directe asupra securității internaționale prin creșterea numărului de conflicte interetnice. Această revitalizare a identității etnice este demonstrată de creșterea impresionantă a numărului de state membre ale Națiunilor Unite (ONU numără astăzi 191 de membri) și poate fi explicată de asemenea prin destrămarea sistemului bipolar. Colapsul Uniunii Sovietice a avut ca rezultat apariția unui *vacuum* de putere ce a permis loialităților bazate pe identificare etnică ori valori religioase, anterioare celor bazate pe controlul direct al Moscovei, să se manifeste. În locul fostului imperiu sovietic au apărut o serie de state mai mici sau mai mari, cu interese diferite care aveau însă de suferit de pe urma trasării arbitrare a frontierelor de către secretarii de partid de la Moscova. Au fost create astfel noi focare de conflict, majoritatea având un substrat etnic și religios (de exemplu, conflictele dintre Armenia și Azerbaidjan, Georgia și Federația Rusă sau dintre ceceni și ruși), în care Rusia a fost implicată, direct sau indirect, dată fiind ambiția sa de a rămâne în continuare hegemon în această zonă. Diferențele enorme dintre capacitățile combatanților (ale Rusiei, pe de o parte și ale celorlalte state desprinse din Uniunea Sovietică, pe de altă parte) au dus la adoptarea de către acestea din urmă a unor metode și tactici teroriste pentru atingerea intereselor lor.

Revitalizarea etnicității sau chiar a naționalismului s-a afirmat însă și în afara spațiului fostei Uniuni Sovietice. În Europa Centrală și de Est, cazul fostei Iugoslavii este exemplul clar de escaladare a violenței determinate de disensiuni etnice, iar cel al fostei Republici Cehoslovace poate constitui un model de rezolvare pe cale pașnică a unor probleme de natură etnică.

Nici continentul african nu a fost lipsit de confruntări etnice, exemplele Somaliei și Ruandei fiind reprezentative și prin faptul că au scos în evidență limitele politice și instituționale ale comunității internaționale în soluționarea unor astfel de probleme.

În studierea cauzelor producerii conflictelor etnice un loc important ar trebui să îl aibă raportul dintre demarcarea teritorială și potențialul de conflict. Trasarea frontierelor, după cum am văzut și în cazul fostelor republici din cadrul Uniunii Sovietice, poate duce la apariția de tensiuni în cazul în care acestea nu țin cont de condițiile etnice, religioase, lingvistice și economico-sociale existente. Din această perspectivă, putem identifica trei tipuri de granițe influențând în grade diferite potențialul de conflict. Putem vorbi, în primul rând, de granițe pe care le-am putea numi istorice, care preced crearea statului național, caz în care potențialul de conflict este cel mai scăzut. În al doilea rând, avem granițe care au fost create sau modificate, ulterior procesului de formare a statului național, caz în care potențialul de conflict este mai ridicat. În ultimul rând, putem vorbi despre granițe impuse, granițe care prezintă și riscul cel mai ridicat al unui conflict etnic.

În cele din urmă, mă voi referi la o a treia transformare petrecută după încheierea Războiului Rece, de această dată în cadrul fenomenului terorist. La nivelul terorismului internațional este ușor sesizabilă o schimbare a motivației actelor teroriste. Aceasta, de fapt, stă la baza celorlalte modificări ale fenomenului terorist din ultimii ani: schimbarea structurii organizațiilor teroriste, dar și schimbarea la nivel operațional, cu consecințe grave asupra efectelor atentatelor teroriste.

Sfârșitul secolului XX a dus la reorientarea motivației terorismului de la latura ideologică către cea etnică și religioasă. Terorismul de astăzi, domestic sau internațional, nu are o orientare politică clară, fie ea de extremă stângă sau dreaptă. Din ce în ce mai des, organizațiile teroriste comit atentate în numele religiei sau al separatismului etnic bucurându-se astfel de un sprijin mai larg din partea maselor. De cele mai multe ori aceste organizații nu își propun un obiectiv politic, scopul lor părând a fi acela de a ucide cât mai mulți dușmani posibil, oricine ar fi aceștia (de exemplu, Al-Qaida). Această schimbare a produs și o rearanjare structurală a organizațiilor teroriste. Neavând obiective politice, organizațiile teroriste par a nu mai avea nevoie de o bază națională și se realizează

din ce în ce mai des pe baza afinităților religioase sau etnice, care transcend granițele unui stat (Al-Qaida este din nou un exemplu elocvent de organizație teroristă internațională). Organizațiile de acest tip nu mai depind de susținerea financiară sau politică a statului din care provin. Ele au diverse surse de finanțare sau de sprijin logistic, mergând de la auto-finanțare (din operațiuni ilegale), la organizații neguvernamentale și oameni de afaceri, la state care sponsorizează terorismul (Iranul, Sudanul ș.a.). Această structură complexă face ca lupta împotriva lor să fie foarte greu de purtat și explică și succesul lor în a organiza atentate.

Din transformările mediului internațional, petrecute în ultima decadă a secolului XX, reiese în mod clar principala provocare căreia comunitatea internațională trebuie să îi facă față în zilele noastre: stabilitatea echilibrului între tendințele integraționiste și cele globalizante, pe de o parte, și puternica afirmare a identităților etnice, pe de altă parte. Găsirea unei soluții pentru această problemă trebuie să aibă însă în vedere complexitatea relațiilor interetnice, dată de condițiile istorice și de realitățile economice și sociale – factori ce îngreunează acest proces. O altă piedică în calea soluționării problemei etnice este dată de diversificarea mijloacelor folosite de reprezentanții grupurilor etnice pentru atingerea scopurilor, mergând de la lupta constituțională, desfășurată în cadrul parlamentelor, și ajungând până la metode extreme, teroriste, și, mai ales, de îmbinare a acestor forme de manifestare (vezi cazul Spaniei și al Irlandei de Nord).

Devine astfel evidentă necesitatea stabilirii unei matrici de transformare a minorităților din factor de instabilitate în factor furnizor de securitate. Înțelegerea surselor și tipurilor de conflict trebuie însă să precedă orice efort de ameliorare a tensiunilor etnice. Prin urmare, această matrice ar trebui să se refere la factorii istorici, economici, sociali și culturali ce se află la baza conflictelor etnice, după care să ofere soluții diferitelor crize și să arate care sunt mijloacele de implementare ale acestor soluții.

Nowadays it is obvious the necessity of establishing a matrix for changing minorities from being considered instability factor to one supplying security. The understanding the sources and types of conflict have to precede all the efforts to ameliorate the ethnic tensions. Therefore, this matrix should be about the historical, economical, social and cultural factors- that are the basis of ethnic conflicts. The next steps should involve offering solutions for different crisis and presenting the means for implementing those solutions.

Terorismul politic. Teorie, tactici, contramăsuri

Prof. univ. general de brigadă dr.
Constantin ONIȘOR

Argument

De la început, trebuie să subliniem că noțiunea *terrorism politic* este o alăturare de termeni contradictorii, un oximoron. Dar cum nimic nu este imposibil când vine vorba de vulnerabilitățile, riscurile și amenințările care terorizează această lume, iată că devine posibilă și o alăturare de termeni care se exclud. Această alăturare nu este o creație lingvistică sau artistică, ci una impusă de realități. Pentru că în lumea aceasta există, și nu de azi de ieri, terorism politic.

Multă vreme s-a crezut că terorismul nu este altceva decât un alt fel de infracțiune. Într-o mulțime de documente internaționale și de studii, el este definit în acest fel. De aici, și abordarea simplistă a fenomenului terorismului. Fiind considerat o reacție violentă împotriva ordinii de drept sau a normalității, s-a crezut (se mai crede și acum) că de un astfel de fenomen trebuie să se ocupe poliția și celelalte structuri abilitate pentru asigurarea protecției cetățeanului și instituțiilor.

Desigur, nu toată lumea a fost de acord cu o astfel de viziune. Unii dintre analiști – îndeosebi din mediul occidental – au remarcat de multă vreme caracterul extrem de complex al fenomenului terorist și implicațiile lui radiale, omnidirecționale. Încet, încet, acesta a început să fie înțeles nu ca o simplă reacție violentă - adesea patologică – la normele de drept, ci ca un sistem de acțiuni în mozaic, cu scopuri și obiective precise și determinări multiple, venite din sfera unor interese. De unde rezultă că *terorismul este, în primul rând, un fenomen politic*, mai exact, un instrument extrem de virulent și de violent al politicii, și anume al acelei politici care nu are sprijin public, este, deci, o formă de război.

Atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001 aveau să confirme cu prisosință acest adevăr. Din păcate, a fost nevoie ca unii dintre oameni să plătească cu viața lor redescoperirea unui adevăr elementar, care există dintotdeauna în societatea omenească: *terorismul este război*. Și, pentru că este război, el răspunde unor comandamente politice, este violență politică dusă la extrem. Întrebarea care se pune aici este una esențială: *violența cărei politici?* Pentru

că nu există o singură politică în lume. Se știe, politica este expresia generalizată și concentrată a interesului. Există atâtea politici câte interese, mai exact, câte grupuri de interese sunt. Interesele mondiale determină o politică mondială, interesele regionale se află la baza unei politici regionale, interesele naționale reprezintă suportul unei politici naționale, interesele de grup determină politica grupurilor respective și, în speță, a partidelor politice sau a altor tipuri de organizații politice.

Unii nuanțează definiția terorismului politic, deosebindu-l de alte forme de terorism. Institutul Național al Audiovizualului din Franța, spre exemplu, situează terorismul politic în categoria unor procese revoluționare în imediata apropiere a unui conflict deschis, a unui război. Terorismul politic, în această viziune, „constituie instrumentul armat al partidelor politice oficiale care, pentru a se legitima, exploatează susținerea populară a acestora. Este cazul IRA sau ETA (Armata Republicană de Eliberare). Distincția dintre *terorism* și *guerilă* este adesea delicată. Unul dintre obiectivele terorismului politic este acela de a face cunoscute mișcarea și motivele acesteia. Terorismul nord-irlandez, în pofida confruntărilor violente între comunitatea catolică și cea protestantă, nu este un terorism de inspirație religioasă. El este un mijloc pentru a schimba o situație politică și socială într-o perioadă în care apartenența la o comunitate sau alta avea consecințe sociale. Astfel se constată că terorismul politic, chiar atunci când este criminal, face adesea dovada unei rețineri. De exemplu, în mod frecvent, atentatele cu bombă sunt anunțate dinainte sau bombele sunt explodate în momentul în care numărul victimelor este mic. Obiectivul este adesea acela de a demonstra capacitatea de a ucide, capacitatea de a păstra inițiativa și, de aceea, se dorește a fi o manifestare de forță, de putere.”¹ De aici s-ar putea desprinde ideea că *terorismul politic este sau ar putea fi luat ca un... „terorism rațional” (ceea ce reprezintă iarăși o contradicție în termeni), care nu ucide de dragul de a ucide, ci pentru a produce impresie, pentru a demonstra și, pe această bază, pentru a obliga, pentru a impune. Nu victimele contează, ci demonstrația de forță, de putere, capacitatea de a ține sub teroare, sub controlul terorii o*

altă putere, cea legală.

Desigur, terorismul, îndeosebi cel politic, mizează pe latura spectaculară, vrea să atragă atenția, să constrângă, să impună. Adesea, el se prezintă ca fiind o rezultantă, o reacție, adică ultima soluție, ultima ratio mundi și, de aceea, vina și responsabilitatea aparțin altora, nu celor care săvârșesc actele respective. Acestora le aparține doar puterea și capacitatea de a distruge, de a înfricoșa, de a înspăimânta. Atacurile de la 11 septembrie 2001 au vrut să demonstreze că, în fața terorismului politic, nu există state sau locuri invulnerabile. Teroriștii au dorit să se afle, să se știe că, înapoia acestor acțiuni, se află niște politici, niște inteligențe care le-au conceput și au elaborat și strategiile de punere a lor în aplicare.

Desigur, de când este lumea, politicile se confruntă. Formele prin care se exprimă și se materializează aceste politici și aceste confruntări sunt numeroase. Unele se concretizează în doctrine și programe politice, în manifestări politice, în alte acțiuni concrete care țin de confruntarea politică și chiar de lupta politică desfășurată prin mijloace politice (mijlocul cel mai important fiind dialogul politic). Acțiunea politică nu se limitează însă la atât. Dintotdeauna, politica a întrebuintat, pentru a-și realiza scopurile și obiectivele, și mijloace violente, respectiv războiul. Clausewitz spunea că războiul este o continuare a politicii cu mijloace violente, iar acest lucru nu s-a schimbat. E drept, azi, unii susțin că războiul este, de fapt, sfârșitul politicii, în sensul că întrebuintarea forței poate să însemne sfârșitul dialogului sau moartea dialogului. Ca orice propoziție afirmativă care se dorește a fi cu orice preț categorică, și această aserțiune este îndoielnică. Războiul, ca fenomen politic și social complex, are cauze multiple și, datorită impactului său deosebit, a suferit, de-a lungul timpurilor, pentru a fi acceptat și controlat, numeroase reglementări. Cum bine se știe, există un drept al păcii și al războiului.

Terorismul este un *război neacceptat de omenire*, este un *război în afara legilor juridice ale războiului, în afara filosofiei războiului*, este forma perversă, criminală a războiului. Pentru că exprimă criminalitatea politică, pentru că este crimă politică sau politică criminală.

Terorismul politic, ca război politic ilegal și subversiv, este, într-adevăr, sfârșitul politicii, pentru că teroarea nu este și nu poate fi expresia unei politici normale, coerente, funcționale, ci „zona roșie“ a politicii, adică criza ei, disfuncționalitatea ei, trecerea ei la limita imposibilității, deci neputința ei. Așadar, *terorismul politic* nu este și nu poate fi expresia normală a politicii, pentru că politica – în calitatea ei de πολιτεία (politeia), de produs al cetății – se află în slujba vieții oamenilor, a comunității, a cetății, întru mai binele oamenilor, și nu în serviciul distrugerii vieții, al crimei.

„Teroriștii sunt organizați pentru a penetra societățile

deschise și pentru a întoarce puterea tehnologiilor moderne împotriva noastră“² prevede noua strategie de securitate a Statelor Unite ale Americii.

„Mișcările anarhiste europene ale începutului de secol au reprezentat primele exemple de terorism politic – *se specifică într-un raport al Institutului de Înalte Studii de Apărare Națională din Franța*. Reconstrucția Europei democratice pe model liberal, după război, a suscitat noi violențe teroriste împotriva sistemului socio-economic instaurat. Acestea sunt exprimate sub diferite forme. Mișcările de extremă stângă europeană din anii ‘70 – ‘80 – în Germania (Baader Meinhof), în Italia (Brigăzile Roșii), în Franța (Acțiunea Directă) -, care aveau ca obiectiv să doboare capitalismul, sunt urmate de un terorism de extremă dreapta legat de efectele conjugate ale «noii sărăcii» și de «frica» față de fluxurile migratoare slab controlate într-o Europă în plină transformare. Skinheads, mișcările neo-naziste active în Germania de est, ultranaționalistii flamanzi apropiați de Vlaamsblok, chiar extrema dreapta franceză, după prăbușirea speranțelor sale electorale, ar putea să aleagă, în anumite condiții, expresia cea mai violentă.“³

Aceasta nu înseamnă însă neapărat terorism. Actul terorist distruge, înspăimântă, creează situații-limită, apelează la faptul împlinit, seamănă adică teroare, iar din teroare face un spectacol. Iar teroarea politică are foarte multe fațete. Majoritatea organizațiilor teroriste din lume, inclusiv fundamentalismul islamic, practică, de fapt, un terorism politic. Însă nu numai aceste organizații sunt vinovate de virulența terorismului politic. Vinovat este și terorismul de stat care practică disimularea, presiunea, cenzurarea, interdicția, supravegherea și chiar crima. Terorismul politic este unul omniprezent, omnipotent, cu impact grav și consecințe complexe asupra societăților, statelor și oamenilor. *Terorismul de stat* este, în toată dimensiunea lui, un *terorism politic*.⁴ Nu există însă pur și simplu *terorism de stat*, ci *terorism exercitat de conducerea dictatoriale sau discreționare din unele state*. Deci nu statele sunt vinovate de terorism, ci conducerile lor. Această precizare este necesară.

Forme ale terorismului politic

Formele în care se manifestă terorismul politic sunt numeroase. Ele se încadrează totuși în câteva categorii:

□ Terorismul explicit sau implicit pus în aplicare de majoritatea statelor cu regimuri totalitare;

□ Terorismul exercitat de organizațiile politice extremiste (majoritatea organizațiilor teroriste din Europa și din America Latină, spre exemplu, au la bază ideologii politice de natură comunistă, unele neo-nazistă sau din sfera a ceea ce am putea numi exclusivismul sau funda-

mentalismul politic);

□ Terorismul practicat de persoane influente, grupuri de interese etc., cum este cel care a generat războiul actual din Angola. Pare un război pentru puterea politică; în realitate, este vorba de crearea unei stări de haos care să permită unor cercuri să valorifice pe piața neagră petrolul și diamantele din această țară;

□ Terorismul Puterii Discreționare. L-am cunoscut și noi, ca terorism împotriva intelectualității, a gândirii libere, a dreptului la exprimare, este cunoscut și azi în Coreea de Nord, în Irak, în Nigeria și în puținele state care se mai află în conul de umbră al dictaturilor politice.

Terorismul politic este folosit ca instrument de presiune politică. Obiectivele terorismului politic – cel puțin cele enunțate în diferite împrejurări – se înscriu în general în următoarea scală:

- cucerirea puterii politice prin violență;
- opoziția la imperialism și oligarhie, în favoarea unui alt fel de imperialism – cel al terorii, al dictatului – sau unei altfel de oligarhii – cea a terorii politice, economice subterane și financiare;
- lupta pentru reforme sociale (altele decât cele obișnuite, de regulă, prin distrugerea violentă a celor existente);
- lupta pentru putere și influență, de regulă personală sau de grup;
- lupta pentru imagine;
- lupta pentru identitate;
- crearea și întreținerea stării de haos.

Terorismul politic s-a manifestat cu pregnanță și în timpul Războiului Rece, ca modalitate de subminare reciprocă, prin violență non-statală, a celor două ideologii – capitalistă și socialistă -, fiind mai mult un terorism ideologic. Fiecare dintre cele două superputeri – și, la umbra lor, o mulțime de alte organizații, organisme sau cercuri de interese – încuraja, la nivel regional, terorismul politic, aproape sub toate formele și formulele sale, de la cele psihologice și informaționale la atacuri și asasinat.

În momentul de față, o mare parte din organizațiile teroriste din Europa occidentală, din America Latină, din Asia și din Africa, inclusiv din lumea arabă, poartă această amprentă a luptei împotriva capitalismului. Unele sunt o creație a sistemului socialist. Sistemul comunist a dispărut ca forță mondială, ele însă au rămas. În realitate, este vorba de o luptă pentru putere sau pentru impunerea unui anumit tip de putere.

După părerea noastră, *terorismul politic* (care este, așa cum am arătat, o contradicție în termeni, o alăturare nefericită a doi termeni contradictorii) n-ar trebui considerat, sută la sută, nici instrument al *extremismului politic*. Este adevărat, *extremism politic* înseamnă sfârșit al dialogului, unilateralism, totalitarism, impunere, dictatură.

Dar toate acestea nu sunt, nemijlocit și în mod obligatoriu, crime împotriva omului și a umanității, ci, până la un anumit punct, doar forme de autoritarism. Istoria cunoaște și guvernări autoritare, autocrați luminați, care au creat valori. Ștefan cel Mare și Sfânt, Mihai Viteazul nu au fost democrați. Nici Gustav Adolf, nici Frederic al II-lea, nici Napoleon. Ei au desfășurat războaie, nu acțiuni teroriste.

Deși sunt rare acele dictaturi care n-au produs crime abominabile sau care nu au folosit *terorismul implicit* ca instrument de dominare, dictatura nu înseamnă în mod direct *terorism politic*. Terorismul politic nu lipsește însă din aceste forme totalitare, extremiste și exclusiviste de manifestare și exercitare a puterii. În cvasitotalitatea regimurilor dictatoriale, *terorismul politic* se manifestă ca terorism al puterii, ca *terorism de stat*. Uneori, el capătă forme explicite – cum a fost, spre exemplu, cel care a însoțit dictatura proletariatului, care tindea să devină doctrina unui *terorism politic internațional* exercitat împotriva neproletarilor – și s-a soldat cu crime, distrugeri de valori, condamnarea unor oameni nevinovați, deportări, umiliri. Alteori, el s-a manifestat implicit, în proletcultism, într-un anumit sistem de educație, în cenzurarea violentă a informației, în cultivarea neîncrederii între oameni, prin dezbinarea și urmărirea lor, în ascultarea telefoanelor sau în asasinat politic.

Dar *terorismul politic de stat* este vechi de când statele. El s-a manifestat și în vremea expansiunii romane. Terorismul era, pe atunci, politică de stat (cuvântul *terorism* vine de la latinescul *terror*). Legiunile înfricoșau populația din teritoriile ocupate, pentru a preveni nesupunerea acesteia, răzcoalele, răzvrătirile și alte reacții de neacceptare a dominației romane. Acest lucru se realiza, bineînțeles, prin violență. Hoardele lui Gingis Han, cel mai strălucit conducător militar din Evul Mediu, își exercitau forța și dominația nu doar prin acțiuni militare iscusite, ci și prin intoleranță, violență și teroare. Cruciații au masacrat mii de musulmani și de schismatici, iar Inchiziția nu a fost altceva decât o cumplită *teroare politică* exercitată în numele credinței.

Unii cercetători apreciază că și astăzi există multiple expresii ale *terorismului politic exercitat de conducerile discreționare de stat*, în țările din „Axa răului” – Irak, Iran, Coreea de Nord -, dar și din alte locuri de pe planetă.

Terorismul de stat este, în realitate, mult mai complex. El depășește cu mult iresponsabilitatea conducerilor unor state, avându-și cauzele în dialectica negativă a intereselor perverse. Așadar, *terorismul de stat* este *terorism politic exercitat de conducerile dictatoriale și discreționare ale statelor respective* și se manifestă atât interstatal, cât și intrastatal.

Terorismul politic interstatal are cel puțin trei forme

de manifestare distincte:

□ *Terorismul politic imperial*, care constă în terorizarea statelor mici din compunerea imperiilor sau din vecinătatea acestora (dar și din altă parte, de peste mări) de către puterea centrală sau de către statul-nucleu. Aproape toate imperiile din lume și-au exercitat puterea nu numai prin forța valorilor politice pe baza cărora s-au întemeiat (pentru că, fără îndoială, au existat și astfel de valori), ci și prin teroarea politică, adică printr-un sistem de măsuri de reprimare a oricăror forme de manifestare a identității politice a statelor vizate, a grupurilor etnice sau a grupurilor de interese (Imperiul roman, Imperiul țarist, Imperiul otoman, Imperiul habsburgic etc.).

□ *Terorismul politic exercitat de conducerile unor state împotriva unor mari puteri sau unor state importante* pentru impunerea unor interese, de regulă, în afara normelor și acordurilor internaționale, întrucât acestea sunt considerate ca aservite marilor puteri (este cazul conducerilor anumitor state care acționează sau amenință că vor acționa, prin mijloace teroriste, împotriva unor mari puteri sau chiar a unor organisme internaționale care nu le fac pe plac).

□ *Terorismul politic internațional* practicat de grupări politice extremiste extrastatale și transfrontaliere care vizează crearea condițiilor pentru proliferarea haosului și dezordinii generatoare de vulnerabilități și amenințări asimetrice, constituirea unor rețele care să impună lumii, unor țări sau unor regiuni un anumit tip de putere politică etc.

Aceasta este, de fapt, esența terorismului actual: **internaționalizarea, acțiunea în rețele**. Sunt sute și chiar mii de organizații care acționează fie pe cont propriu, fie în consonanță cu alte organizații, dar fiecare își are rețeaua ei. Iată câteva exemple:

□ Abu Nidal (AND) sau Consiliul Revoluționarilor Fatah acționează în Orientul Mijlociu, în Asia și Europa, primind sprijin de toate felurile din partea Irakului, Libiei și Siriei;

□ Grupul Abu Sayyaf (ASG) acționează în Sudul Filipinelor prin atentate cu bombe, asasinat și răpiri (în 2000 au fost răpite 30 de persoane între care și americani). A primit fonduri din partea rețelei Osama Bin Laden, dar și din Orientul Mijlociu și Asia de Sud;

□ Grupul GIA, cu sediul în Algeria, a întreprins numeroase atentate politice, inclusiv împotriva participanților din anul 2000 la raliul Paris - Dakar. Este sprijinit, probabil, de Iran și Sudan;

□ Al-Jihad, în Egipt, este specializat în asasinat, automobile capcană, atacuri cu bombă împotriva conducerii egiptene și americanilor. În 1993 l-a asasinat pe primul ministru egiptean Atef Sedky, iar în 1998 a organizat un atentat la sediul ambasadei americane de la Tirana (dar a fost dejucat). Dispune de o rețea internațională care se

întinde în Yemen, Afghanistan, Pakistan, Sudan, Liban și chiar în Marea Britanie;

□ HAMAS are rădăcini în mișcarea Frăția Musulmană formată în 1920. În același spectru acționează și Hezbolah-ul, Jihadul islamic palestinian și o mulțime de alte organizații teroriste extrem de active și de virulente în zona Orientului Apropiat;

□ Frontul de eliberare națională Farabundo Marti acționează, în același orizont politic specific terorismului Americii Latine, în Salvador și Honduras;

□ Macheteros sau Armata Populară din Boricua are ca obiectiv declanșarea unui război terorist împotriva colonialismului american și desprinderea statului Porto Rico de SUA;

□ Armata Secretă Armeană are ca obiectiv stoparea exploatării, represiunii și terorii colonialismului turcesc, a imperialismului NATO și a sionismului, atacarea reprezentanților conducerii turcilor oriunde în lume și afirmarea socialismului științific;

□ Celulele Comuniste Combatante din Belgia au ca obiective distrugerea sistemului capitalist și opoziția la războaiele imperialiste, desființarea NATO și folosirea terorismului în vederea destabilizării politicii economice și pregătirea revoluției socialiste în viitor;

□ Grupul Antifascist de Rezistență „1 Octombrie“ din Spania își propune ca obiective răsturnarea guvernului spaniol și crearea unui stat marxist, opoziția față de Statele Unite și de participarea Spaniei la NATO;

□ Armata Roșie japoneză acționează în Asia, Europa de vest și Orientul Mijlociu, pe baza aceleiași doctrine marxiste dusă la extrem;

□ Noua Armată Populară din Filipine își propune să erodeze sprijinul acordat de populația filipineză SUA și să instaureze un regim comunist;

□ Terorismul Sikh este răspândit în întreaga lume, dar acționează îndeosebi în India împotriva comunității hinduse, vizând crearea unui stat sikh.

Există numeroase forme ale *terorismului politic interstatal*, cum ar fi: asasinatul politic, terorismul rasial, complotul, lovitura de stat organizată din afară de către conducerea politică a altui stat etc. De menționat că *terorismul politic interstatal* nu este același lucru cu *terorismul politic internațional*. Primul este exercitat, după cum s-a văzut, de conducerile politice ale unor state împotriva altor state, pe când *terorismul politic internațional* este un terorism politic dispersat și generalizat, ca un cancer în faza de metastază, fără limite și fără frontiere. Este un *terorism transfrontalier*. El este exercitat deopotrivă de conducerile politice ale unor state, dar și de fel de fel de grupări și de rețele distribuite în toată lumea.

Terorismul politic internațional ar putea fi studiat prin teoria haosului, întrucât, din punct de vedere teoretic, el

este un produs al variației intempestive a unor condiții inițiale greu de identificat și de decelat prin mijloace analitice obișnuite. Anormalitățile nu pot fi înțelese prin mijloace obișnuite, lineare, clasice.

În această filozofie complexă a fenomenului terorismului politic internațional, condițiile inițiale ar putea fi identificate în sfera teoriilor marxiste duse la extrem, a altor forme de utopii politice și sociale, în cea a extremismului religios (care, în această fază, devine acțiune cu conotații politice), precum și în alte teorii, doctrine și dogme – inclusiv de sorginte democratică – exacerbate sau viciate.

O concluzie care s-ar desprinde de aici ar fi aceea că *terorismul politic nu este un produs al politicii în general, ci al patologiei politice*. El este răul din politică, negativul, abominabilul, monstrul politic. Nu *alter ego*-ul politicii naște acțiunea sau reacția politică de tip terorist, ci boala politicii, schizofrenia politicii, ieșirea ei din normalitatea politică.

Terorismul politic internațional generează din ce în ce mai mult un *război în rețea*, dus prin toate mijloacele posibile, de la violența din sistemele de comunicații, la atacurile sinucigașe asupra unor instituții sau asupra străzii, împotriva ordinii normale a lumii. *Rețelele teroriste* sunt un produs al *terorismului politic internațional*. Lor li se asociază și alte rețele – cum sunt cele ale ciberterorismului, crimei organizate, traficului de droguri și de persoane, corupția, traficul de influență etc. -, astfel încât, pe zi ce trece, sporesc vulnerabilitățile și se creează adevărate găuri negre în sistemele de securitate politică, economică, socială, culturală și militară ale lumii.

Terorismul în rețea (îndeosebi cel politic, dar și cel economic, cibernetic, informațional, cultural, NBC, fundamentalist religios și chiar genetic) tinde să ducă la multiplicarea tensiunilor și focarelor de criminalitate și corupție, astfel încât, la un moment dat, s-ar putea ajunge la un prag critic dincolo de care să nu mai poată fi sub nici o formă controlat. Acesta pare să fie, la început de secol, inamicul numărul unu al normalității, al lumii democratice, un inamic care acționează în rețea.

Terorismul intrastatal nu este nici el mai prejos. Exemplele în care dictatori și conduceri politici extremiste, aberante și intolerante își chinuiesc, își terorizează propriii cetățeni sunt numeroase. Dar acest tip de terorism se cumulează cu cel politic internațional exercitat de grupări aparținând unor astfel de rețele, care se află însă pe teritoriul statului respectiv. Oricum, peste rețeaua statelor naționale se suprapun fel de fel de rețele ale organizațiilor teroriste internaționale, ale traficantilor și crimei organizate etc. Funcționarea lor este facilitată de globalizarea informației și economiei, de apariția Internetului, telefoniei mobile și sistemelor automatizate de transmitere a datelor, de dezvoltarea fără precedent a rețelelor de transporturi și comunicații.

Tipologia tradițională a violenței politice se sprijină pe criteriul ilegitimității absolute pentru a distinge *terorismul de războiul de guerilă* – se prevede într-un studiu enciclopedic. Sunt, în general, considerate ca totalmente ilegite și, deci, teroriste, mișcările fără bază de masă, cum sunt, spre exemplu, Frațiunea Armata Roșie (RAF) în Germania, Armata roșie japoneză sau Acțiunea Directă în Franța; totuși, se consideră ca fiind teroriste și unele mișcări care au o bază socială, cum este Organizația pentru Eliberarea Palestinei. Această tipologie care consideră că, spre exemplu, *guerila* este o mișcare legitimă, nu ține seama de terorismul de stat considerat deopotrivă legal și nelegitim, nici de evoluția istorică. Spre exemplu, în regimul de apartheid, Congresul Național African al lui Nelson Mandela era considerat ca organizație teroristă; dar, după cum se știe, în 1994, Nelson Mandela a devenit președinte al Africii de Sud, iar organizația Congresul Național African a obținut 62% din voturi, ceea ce a consacrat legitimitatea sa istorică.

Cu toată această relativitate – care nu lipsește din paginile istoriei -, terorismul, chiar și cel politic, sub toate formele lui de manifestare, se distinge clar de alte acțiuni mai mult sau mai puțin violente și, într-un fel sau altul, este condamnat de omenire.

Considerăm că, probabil, *terorismul politic exercitat de dictaturi sau de state cu conduceri politice iresponsabile* se va diminua în următoarele decenii. În schimb, după toate probabilitățile, cel exercitat în rețea de organizații și structuri teroriste, ale crimei organizate și altor grupări de interese din sfera comportamentul politic pervers, va crește.

Strategii și tactici ale terorismului politic

Nu există o politică teroristă de sinteză. Nici o politică teroristă generală. Dar politici teroriste există. Și nu de ieri, de azi, ci de foarte multă vreme. Ele constau în conectarea și concentrarea unor interese în scopuri și obiective considerate importante, chiar vitale, dar care, de regulă, nu au nici relevanță politică, socială, economică sau militară, nici susținere publică. Politicile teroriste își au originea în anormalități, în interese sectare, contrare legilor și obiceiurilor. Sunt politici contestatate, fixiste, care nu se bazează pe demonstrații, pe relații logice, ci pe dogme, pe judecăți apriorice apodictice.

Aceste politici aberante generează totuși strategii coerente de punere a lor în aplicare. Politicile pot fi hidoase, extremiste, dogmatice, strategiile nu. Aceste strategii vizează realizarea structurilor de acțiune sau de reacție corespunzătoare și pregătirea corespunzătoare a forțelor și mijloacelor, distribuirea lor în spațiile de interes, identificarea, procurarea și repartizarea resurselor, conceperea și planificarea acțiunilor. Considerăm că terorismul politic

nu poate fi pus în aplicare fără strategii politice pe măsură. Acest lucru nu se poate realiza de pe o zi pe alta, nici la voia întâmplării. Politica organizațiilor teroriste, a rețelelor teroriste a creat *războiul terorist în rețea* – un concept care s-a materializat deja în numeroase acțiuni care au surprins prin virulența și prin impactul lor deosebit. Asociat cu alte acțiuni compatibile cu fenomenul terorist – crima organizată, traficul de droguri, traficul cu materiale nucleare etc. -, dacă nu se iau la timp măsuri corespunzătoare, un astfel de război poate cufunda lumea într-o tragedie pe termen lung, care se poate solda cu degradarea completă a securității politice, economice și sociale.

Strategiile terorismului politic, deși nu au fost niciodată unitare, sunt coerente, inteligente și tind spre globalizare. Este vorba, desigur, de extinderea și diversificarea actelor teroriste, de cultivarea, la nivelul întregii planete, a stării de teamă și de nesiguranță.

Strategia forțelor vizează realizarea unor baze, noduri, module mobile, a unor structuri și rețele flexibile care să se adapteze rapid cerințelor operaționale. Și chiar dacă nu există un decident politic global care să formuleze unitar scopurile și obiectivele terorismului, acestea există, prin însumarea, esențializarea și configurarea răului din lume. Dar nu ca „rău“, ci ca „bine“. Așadar, scopurile și obiectivele politice ale terorismului se prezintă ca un panaceu: distruge ceea ce există, înfricoșează, înspăimântă, impune!

Strategiile operaționale teroriste sunt, deopotrivă, strategii directe și strategii indirecte, omnidirecționale și diversificate, creative și adaptative, perseverente și repetitive. Este adevărat, ele nu sunt elaborate de state majore cunoscute și răscunoscute, dar nu încapă nici o îndoială că astfel de strategii există și că sunt foarte bine gândite.

Tacticile folosite în terorismul politic au, în principiu, aceeași sferă de cuprindere. Se folosesc, în războiul terorist, toate tipurile de acțiuni și de procedee tactice posibile, de la cele specifice terorizării prin informație la atacul hackerilor în rețelele Internet, de la guerila urbană la atacurile cu bombe și la exploziile sinucigașe. Dar în terorismul politic se folosește îndeosebi amenințarea. Ea ajunge la destinație pe toate căile posibile, însă, de cele mai multe ori, cel puțin în prima fază, nu sunt căutate cele mediatice, ci sistemele de comunicații subversive, ilegale. De cele mai multe ori, amenințările sunt urmate de atacuri înarmate, de distrugerii sau de asasinat politic.

Tacticile terorismului sunt mai complexe și mai diversificate decât cele folosite în lupta armată. Terorismul – și îndeosebi terorismul politic – nu trebuie redus însă la violența armată, la lupta armată. E drept, aceasta este cea mai spectaculoasă – iar terorismul politic caută spectacularul -, dar adevăratul terorism politic este o construcție diabolică menită să năruiască sisteme politice și să impună, în locul acestora, dictaturi politice.

Măsuri împotriva terorismului politic

Terorismul politic se constituie în substanța rețelelor teroriste, în generatorul și liantul lor. În afara unei ideologii politice, rețelele nu au nici un sens. Or, tocmai rațiunile politice sunt cele care dau sens organizării terorismului în rețele. Aceste rețele sunt, se pare, multiple. Fiecare organizație teroristă își are rețeaua sau rețelele ei, iar toate la un loc, chiar dacă nu se supun unei conduceri unitare, creează o realitate de care trebuie să se țină seama.

Dacă terorismul se prezintă din ce în ce mai mult ca un război în rețea, sau în rețele, este normal ca și acțiunile împotriva lui să aibă aspectul unui război în rețea. De aceea, unul dintre obiectivele de început ale acțiunilor împotriva terorismului constă în identificarea și lovirea (distrugerea, dezamorsarea, anihilarea) acestor rețele, a nodurilor de rețea, a centrelor vitale, a întregului sistem generativ.

Terorismul politic nu poate fi anihilat numai prin reacția sau acțiunea armată. Trebuie demantelată arhitectura acestui tip de terorism, filozofia lui. Acest obiectiv este foarte greu de realizat, întrucât, forțele care luptă împotriva terorismului dispun de sisteme logice de acțiune în plan politic, economic, financiar, informațional, cultural și militar, iar acestea nu sunt totdeauna compatibile cu cele asimetrice și nelogice ale terorismului politic. De aceea, în sistemul războiului antiterorist, care este și trebuie să fie un război complex, în rețea și de lungă durată – practic, un război permanent -, trebuie constituite forțe și structuri care să acționeze asimetric sau antisimetric împotriva grupărilor și centrelor vitale ale terorismului politic.

În noua strategie de securitate națională a Statelor Unite, spre exemplu, combaterea terorismului cuprinde acțiuni directe și continue împotriva organizațiilor teroriste cu scopul ca, într-o primă etapă, să ducă la dezorganizarea lor, apoi să le slăbească și, în final, să le distrugă. „Cu cât vom lovi mai frecvent și implacabil teroriștii pe toate fronturile, utilizând toate instrumentele de care dispune țara noastră, cu atât noi vom fi mai eficace. (...) Noi nu putem aștepta ca teroriștii să atace pentru a reacționa. (...) Statele Unite vor slăbi capacitatea de acțiune a teroriștilor și vor obliga partizanii terorismului să-și schimbe comportamentul.“

„Știm din istorie – subliniază George Bush – că disuasiunea poate să eșueze; știm din experiență că unii inamici nu pot fi descurajați. Statele Unite își vor menține posibilitatea de a demonta orice fel de inițiativă a inamicului – actor statal sau non-statal – de a-și impune voința asupra Statelor Unite, asupra aliaților noștri sau prietenilor noștri. Vom menține forțe suficiente pentru a ne susține angajamentele și pentru a apăra libertatea. Forțele noastre vor fi forțe de descurajare a potențialilor adversari.“⁴⁵ Iată direcția formulată clar de președintele Statelor Unite, care imprimă, războiului împotriva terorismului politic, concretețe și rigoare.

În acest război de lungă durată, vor fi angajate, fără îndoială, instituții politice internaționale, organisme internaționale, alianțe și coaliții care să acționeze întrunit, integrat, în rețele complexe, având ca obiectiv nu doar distrugerea rețelelor organizațiilor teroriste (care rămâne, totuși, un obiectiv permanent, implicit), ci mai ales anihilarea rețelelor și structurilor politice generatoare de terorism. Este vorba de o politică clară de eradicare a cauzelor terorismului și de o strategie antiteroristă indirectă, care se adaugă, bineînțeles, strategiilor antiteroriste directe (cele care vizează distrugerea rețelelor teroriste și nu cauzele). Strategiile antiteroriste indirecte sunt îndreptate împotriva cauzelor.

Pentru că, a distruge terorismul înseamnă, înainte de toate, a-i eradica structurile și configurațiile politice și cauzele intrinseci.

ANALIZE DE CAZ

TENTATIVA DE ASASINARE A LUI SULEYMAN DEMIREL, PREȘEDINTELE TURCIEI

- 1. Data la care s-a produs tentativa:** 18 mai 1996
- 2. Locul:** Orașul Izmir, situat în vestul țării, la 50 km de Istanbul
- 3. Prilejul:** Președintele Turciei urma să inaugureze noul centru comercial al orașului
- 4. Autorul tentativei:** Ibrahim Gumrukcuoglu
- 5. Scop și implicații:** Asasinarea președintelui Turciei ar fi creat o situație de criză. Se miza, probabil, pe destabilizarea politică a Turciei și creșterea ofensivei islamismului fundamentalist sau, în orice caz, înfricoșarea personalităților pro-europene și anti-fundamentaliste din această țară și de pretutindeni.

Ibrahim Gumrukcuoglu a declarat poliției că, prin gestul său, a dorit să protesteze față de un acord de colaborare militară dintre Israel și Turcia. Acordul respectiv fusese semnat în februarie 1996 și, între altele, permitea avioanelor militare israeliene să efectueze zboruri de antrenament în spațiul aerian al Turciei.

6. Descrierea evenimentului: Ceremonia se desfășura în cadrul târgului de mărfuri. Se aflau, la fața locului, zeci de personalități locale, ziariști, oficiali, organizatori și sute de persoane atrase de personalitatea președintelui turc, care era supranumit „Baba“ (Tata), în linia tradiției inaugurată de fondatorul Turciei moderne, Atatürk.

Ofițerii destinați cu protecția nemijlocită a președintelui au observat, în mulțime, o persoană care se pregătea să tragă asupra demnitarului. Această persoană era Ibrahim Gumrukcuoglu, de 48 de ani, simpatizant al islamismului, farmacist de profesie, fost condamnat pentru crimă.

Ofițerii destinați cu protecția și polițiștii au închis rapid unghiul de tragere, interpunându-se între țintă și trăgător, și l-au imobilizat fulgerător pe terorist. Totuși,

s-a deschis focul, un ziarist și șeful serviciului de protecție fiind răniți.

Președintele a fost scos imediat din zonă și coloana oficială s-a îndreptat spre aeroport. Seara, la Ankara, a avut loc o ședință cu premierul și ministrul de interne pe tema securității, iar a doua zi președintele, împreună cu soția sa, a participat la festivitățile organizate pe stadionul „19 Mai“, cu prilejul Zilei Tineretului, dând în felul acesta un semnal pozitiv.

7. Cauze, circumstanțe, împrejurări: Alegerile anticipate de la sfârșitul anului 1995 au propulsat, în poziția de cea mai puternică formațiune politică a Turciei, Partidul Prosperității – Refah. Ascensiunea fundamentalistilor, care obținuseră deja controlul politic supra orașelor Ankara și Istanbul, a creat o situație extrem de periculoasă, adâncind falia dintre gruparea pro-europeană, reprezentată în special de intelectualitate și armată, și islamism, foarte puternic în Turcia.

Se manifesta, în vremea aceea, o idee lansată de liderul fundamentalistilor turci, aceea a unei Uniuni Islamice din Kazahstan până în Maroc.

Existența acestei falii între islamismul fundamentalist turc și europenismul turc este generatoare de terorism politic efectuat de fundamentalști. Pe fondul disensiunilor pe suport de orgolii dintre Partidul Patriei (ANAP) și Partidul Căii Juste (DYP), islamismul fundamentalist a prosperat. Aceste două partide susțin continuarea celor 73 de ani de tradiție, privatizarea industriei de stat, lărgirea cooperării cu Uniunea Europeană, accesul în Uniunea Europeană și prezervarea statutului Turciei de membru al NATO. Or, islamismul fundamentalist, care începe să se internaționalizeze și să acționeze în rețele, dorește cu totul altceva.

Așadar, cunoscând această realitate care, în Turcia, se află adesea pe muchie de cuțit, la care se adaugă și extremismul kurd, cei destinați cu protecția președintelui au identificat cvasitotalitatea persoanelor dubioase care puteau atenta la viața președintelui și, la fiecare activitate, au toată grija să localizeze și neutralizeze prezența acestora.

Teroristul ar fi trebuit să fie însă depistat cu mult înainte de cordonul median de protecție care era asigurat de luptători în civil din cadrul OIKB (Ozel Intihar Kommando Bolugu), cunoscuți și sub denumirea de Comandourile Sinucigașe Jandara.

Aceste forțe antiteroriste sunt structurate pe 12 companii regionale, fiecare având un efectiv de 120 de luptători. Aceștia sunt relativ bine pregătiți, dar, în cazul de față, nu și-au făcut datoria, teroristul reușind să pătrundă în zona, ba, mai mult, chiar să scoată arma la vedere.

Turcia este una dintre țările în care terorismul politic se manifestă extrem de virulent, mai ales prin numeroase atentate asupra demnitarilor.

Pe acest fond și, cum spuneam, al terorismului en-

demic kurd, guvernul turc a declanșat puternice acțiuni antiguerilă, unele duse și în afara teritoriului național (în nordul Irakului). Și în aceste momente ale războiului împotriva regimului politic de la Bagdad, Turcia este preocupată, de fapt, de problema acestui terorism endemic cu care se confruntă de zeci de ani.

În afară de aceasta, în Turcia există organizații teroriste transnaționale, toate de natură politică violentă, cum ar fi:

□ **Armata Populară de Eliberare Turcă (TPLA)**, o grupare violentă de corpuscule care promovează asasinatul politic, deturnările și plantarea de bombe în vederea destabilizării politice a Turciei;

□ **Lupii Cenușii**, organizație teroristă constituită ca aripă militară a Partidului Acțiunii Naționale. Această organizație este condusă de un „Bastahan“ (Führer, după modelul nazismului german;

□ **Dev Stol** este o organizație extremistă de stânga, participată la numeroase atentate și rebeliuni urbane etc.

8. Concluzie: Indiferent de forma în care se desfășoară, terorismul este de sorginte politică. Organizațiile și rețelele teroriste urmăresc crearea unui fapt împlinit, care să dezechilibreze o realitate, să producă dezordine, panică și nesiguranță. Indiferent de motivele concrete ale unei acțiuni teroriste (motivul tentativei lui Ibrahim ar fi putut să fie, așa cum a declarat el, de natură răzbunătoare sau protestatară), efectul este însă complex și se înscrie într-o strategie teroristă cumulativă pe termen lung.

În același spectru se înscriu majoritatea atentatelor teroriste care sunt una din formele cele mai frecvente de manifestare a terorismului politic:

Atentatul asupra președintelui Egiptului Hosni Mubarak din 26 mai 1995. În orașul Adis Abeba, capitala Etiopiei, în apropierea clădirii ambasadei Palestinei, pe Bole Road, organizația teroristă „Nebunii lui Alah“ au organizat o ambuscadă pentru asasinarea președintelui Egiptului Hosni Mubarak. Coloana a fost blocată de două autovehicule. S-a deschis focul cu pistoale mitralieră AK-74. Forțele de securitate etiopiene au intervenit rapid. Un terorist a fost ucis, chiar dacă grupul mobil al teroriștilor și cei trei trăgători aflați pe clădirile din zonă au reușit să se retragă pe trasee dinainte stabilite.

Este posibil ca grupul teroriștilor respectivi să fi fost implicat, așa cum a declarat un colonel sudanez, în atacurile teroriste de la World Trade Center din 26 februarie 1992.

Atentatul împotriva președintelui Macedoniei Kiro Gligorov din 03 octombrie 1995. În plin centrul capitalei Skopje. Profitând de dezordinea parcării autoturismelor pe prima bandă de circulație, atentatorii au folosit un automobil capcană Citroen 8 AMI, încărcat cu exploziv, acționat de la distanță. Șoferul mașinii principale și aghiotantul au fost uciși, iar președintele Macedoniei grav rănit.

Atentatul împotriva șefului statului Georgia, Eduard Șevardnadze, de la 28 august 1995. Mașina președintelui – o Volga – se îndrepta spre locul de desfășurare a ceremonialului semnării Constituției. Teroriștii au folosit un automobil capcană, acționat de la distanță prin radio. A fost bănuită filiera abhază. Se pare însă că, în atentatul respectiv, au fost implicate filiere aflate la Moscova formate probabil din foste cadre ale KGB, OMOM ALFA și GRU.

Tentativa de asasinat împotriva președintelui Azerbaidjanului, Gaidar Aliev, din 02 august 1995. Sub un pod care face legătura între Baku și aeroport – punct obligatoriu de trecere - au fost amplasate două containere cu exploziv, fiecare având o încărcătură de 70 de kilograme. Aceasta a fost însă descoperită din timp de serviciul de securitate al președintelui și dezamorsată. Atentatul este legat de deschiderea Azerbaidjanului spre Occident, de construirea unei conducte Baku Ceyhan, care traversa teritoriul Turciei (pe atunci era doar un proiect, acum deja este o realitate, conducta fiind finanțată). Atentatul a fost probabil pus la cale de grupări din zonă care nu doreau relații bune cu Occidentul și care profitau de pe urma situațiilor politice incerte.

Asasinarea primului ministru al Israelului, Yitzak Rabin, la 04 noiembrie 1995. Era, în Piața Regilor din Tel Aviv, o manifestare de sprijin a politicii de pace promovată de guvernul Rabin.

După ce premierul și-a ținut discursul și se întorcea la mașină, unde îl aștepta soția, un tânăr a fășnit de sub o scară și a tras trei focuri cu un pistol de calibrul 9 mm. Yitzak Rabin a decedat în aceeași seară, la spital. Tânărul se numea Ygal Amir, avea 27 de ani și era student în anul trei la Facultatea de Drept și Informatică din cadrul Universității Bar-Ilan din Tel Aviv, citadelă a drepteii naționaliste. Era membru al unui grupuscul de extremă dreaptă denumit Eyal (Răzbunarea) care a și revendicat atentatul.

ATACURILE TERORISTE DE LA 11 SEPTEMBRIE 2001

- 1. Data și locul:** 11 septembrie 2001
- 2. Locul:** World Trade Center, Pentagon, probabil și Casa Albă
- 3. Autorii:** După toate datele, rețeaua Al-Qaida
- 4. Scop și implicații:** Lovirea puternică a Statelor Unite ale Americii, cel mai puternic stat din lume, crearea și întreținerea sentimentului că nimeni nu poate fi invulnerabil, amplificarea angoasei și stimularea terorismului internațional în rețea.

5. Descrierea evenimentului: Atentatul este pregătit de multă vreme. Un număr de teroriști (dintre care 19 au acționat) s-au pregătit chiar în Statele Unite pentru a fi în măsură să piloteze un avion de pasageri al marilor linii aeriene americane spre obiective alese din timp.

La 11 septembrie 2001, acest eveniment s-a produs.

Două avioane au lovit la interval de 18 minute cele două turnuri din complexul World Trade Center, unde se afla un adevărat centru financiar al lumii, un al treilea avion a lovit clădirea Pentagonului, iar cel de al patrulea se îndrepta, probabil, spre Casa Albă. Acesta din urmă a fost doborât, după datele oficiale, de acțiunea curajoasă a pasagerilor, care s-au luptat cu teroriștii și au reușit să producă prăbușirea avionului.

6. Concluzii din analiza evenimentului: Atacurile teroriste de la 11 septembrie au demonstrat că terorismul nu este infracțiune, ci război. Un război în rețea, dus cu mijloace neașteptate și în modalități extrem de diversificate, de la asasinatul politic – cel mai frecvent - la atacul sinucigaș. Terorismul politic s-a regionalizat de multă vreme, iar acum este pe cale de a se internaționaliza semnificativ. De la 11 septembrie 2001, terorismul este considerat război și, din acest motiv, s-a declanșat un război antiterorist la scară planetară, care a început cu lovirea rețelelor Al-Qaida în Afghanistan și se continuă cu lovirea conducerii discreționare, teroriste exercitată de Saddam Hussein.

În acest timp, toate structurile de informații și de combatere a terorismului se preocupă de identificarea și monitorizarea tuturor organizațiilor și structurilor teroriste sau care pot genera terorism.

NOTE

1. www.ina.fr/voir_revoir/terrorisme/definitions.light.fr.html
2. Strategia de securitate a Statelor Unite.
3. INSTITUT des HAUTES ETUDES de DEFENSE NATIONALE, **RAPPORT DE 2-eme PHASE 51-eme SESSION NATIONALE Comité 2 „Les Fragilités de l'Europe face au terrorisme”**, mai 1999.
4. Centrul de Studii Strategice de Securitate, *Terorismul*. Dimensiune geopolitică și geostrategică. Războiul terorist. Războiul împotriva terorismului, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, p. 33

BIBLIOGRAFIE

1. Centrul de Studii Strategice de Securitate, *Terorismul*. Dimensiune geopolitică și geostrategică. Războiul terorist. Războiul împotriva terorismului, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 2002
2. Gheorghe Arădăvoaice, Gabriel Naghi, *Sfârșitul terorismului*, Editura Antet, 2002
3. Opan Maxim, *Terorismul – Cauze, efecte și măsuri de combatere*, Editura Politică, București, 1989.
4. Henry Kissinger, *Are nevoie america de o politică externă*, Editura Antet, 2002.
5. Thierry Meyssan, *11 Septembrie 2001 – Cumplita minciună*, Editura Antet, 2002
6. *ENCYCLOPEDIA OF CONFLICTS SINCE WORLD WAR II*, Fitzroy Dearborn Publisher, 1999
7. Gheorghe Arădăvoaice, D. Iliescu, mr. Laurențiu Dan Niță, *Terorism, antiterorism, contraterorism. Istoric, actualitate, perspective*, Editura Antet, 1997.

The political terrorism can not be annihilated only by armed reaction or action. The architecture and philosophy of this type of terrorism has to be destroyed. This objective is hard to achieve as the forces fighting against terrorism have logical action systems on political, economical, financial, informational, cultural and military areas. They are not always compatible with the asymmetrical and illogical ones belonging to political terrorism. That is why in the system of war against terrorism - that is and has to be a complex, networked one - there have to be designed forces and structures able to act asymmetrically or anti-asymmetrically against groups and vital centers of the political terrorism.

Diplomație și geopolitică. Federația Rusă, evoluțiile recente pe scena internațională

Prof. univ. colonel dr. Constantin HLIHOR

Astăzi, înainte de a se fi stins în conștiința publică eoul unor evenimente/fenomene care se produc într-un loc sau altul de pe mapamond, apar retrospective și analize cu precădere politico-militare și diplomatice, dar și culturale, economice sau de altă natură. Prin eforturile și pasiunea unor comentatori/analști – mai rar a istoricilor care își impun o anumită distanțare de istoria recentă – opinia publică are acces la o cunoaștere mai profundă a mediului geopolitic și geostrategic în care evoluează omenirea în prezent. Nu este, prin urmare, deloc surprinzător faptul că sute de lucrări, studii și analize prezintă, uneori cu lux de amănunte, cauzele și consecințele încheierii Războiului Rece, impactul prăbușirii regimurilor comuniste din spațiul fostului imperiu sovietic și din țările est și central europene, foste satelite ale Moscovei, crizele și conflictele etnico-religioase care au apărut după 1989, sau evoluțiile din raporturile internaționale.

Se poate afirma că a apărut o adevărată „*competiție*” între observatorul-analist și evoluțiile din viața internațională. Dinamica și viteza cu care se derulează în prezent evenimentele și procesele politico-militare au crescut atât de mult, încât „*durata de viață*” a unei analize consacrate unui spațiu geografic/țări a scăzut dramatic. Fenomenul este în parte ilustrat și de „*competiția*” dintre scriitorul și analistul politic Pierre Lorrain și evoluțiile petrecute în spațiul fost sovietic, după 11 septembrie 2001. Aceste evenimente dramatice au generat ceea ce autorul numește o „*incredibilă alianță*” pentru ca SUA și Federația Rusă să câștige lupta cu un adversar comun – terorismul. *Agravarea crizei din Irak a reintrodus unele tensiuni în relațiile dintre Moscova și Washington. Ce va urma?*

Unele răspunsuri pot fi identificate în opera de specialitate a lui Pierre Lorrain, autor între altele și al studiului despre Misterioasa ascensiune a lui Vladimir Putin. Provocați de această lucrare deosebit de bine documentată, ne-am permis elaborarea unei scheme de comportament diplomatic al Federației Ruse, în anii 2000-2002.

În primul rând, Pierre Lorrain deschide o fereastră

spre o cunoaștere de tip aparte, specifică, a fenomenului politic internațional datorată analizei interdisciplinare și în al doilea rând apare oportunitatea dispariției din mentalitatea unor români a prejudecăților și a psihofixațiilor datorate politicii imperiale pe care Rusia și apoi Uniunea Sovietică le-au promovat și în spațiul românesc. Modul cum s-au comportat Imperiul Țarist și Uniunea Sovietică, în momente de răscruce pentru istoria României, a creat nu numai sensibilitate și prejudecăți în rândul românilor, dar și o rezervă sau chiar teamă față de puterea de la Răsărit. Acest fapt ar explica și de ce unii concetățeni de-ai noștri au primit cu o anume nedumerire îndemnul făcut de președintele G. W. Bush în noiembrie 2002 de a se realiza o punte între București și Moscova.

Axată pe surprinderea reperelor esențiale ale istoriei rușilor din ultimii 10-15 ani și pe analiza momentelor de cotitură în ceea ce privește comportamentul Federației Ruse pe scena politică internațională, după venirea la putere la Kremlin a lui Vladimir Putin, analiza se individualizează prin depășirea unor clișee vehiculate în literatura de specialitate. Forța și luciditatea ei sunt date atât de perspectiva interdisciplinară în care faptele și evenimentele sunt prezentate, cât și de tehnica specifică cinematografiei. Nu întâmplător volumul se deschide și se încheie cu o aceeași parabolă. Vizita lui Vladimir Putin la Roma, din 28 mai 2002, prilejuită de înființarea unui Consiliu Comun NATO-Federația Rusă. A fost asociată cu o procesiune care se desfășura în Roma antică în momentul întoarcerii de pe câmpurile de luptă a „*generalului biruitor*”. Astfel, întreaga lucrare pare o paranteză deschisă cu măiestrie de autor în timp și spațiu în momentul în care președintele rus se îndrepta spre baza militară Pratica di Mare pentru a se întâlni cu șefii de state din NATO și a înlătura definitiv **Cortina de fier** ce-a separat timp de o jumătate de veac Moscova de Occident.

Cercetarea evenimentelor politice și militare, a schimbărilor/transformărilor produse în mentalul societății ruse după prăbușirea regimului comunist constituie baza explicațiilor raționale și rezonabile pentru politica de apropiere de Occident, începută de Mihail Gorbaciov,

conturată de Boris Elțin și accelerată de Vladimir Putin. Pentru contemporanii Războiului Rece și pentru o bună parte a celor care au rămas cu nostalgia acelor timpuri sau care încă judecă raporturile Est-Vest în termeni ideologici, apropierea Federației Ruse de Occident poate să însemne o **incredibilă Alianță**. Surprinzător este faptul că și unul dintre cei mai cunoscuți dizidenți, filosoful și publicistul Alexandr Zinoviev, percepe comportamentul Moscovei în relațiile internaționale în perioada post-Război Rece falimentar. Într-un interviu acordat ziaristului Viaceslav Samoșkin afirma: „...*Între timp, și Rusia însăși a început să se înghesuie în anticamerele NATO. Forțele conducătoare ale Rusiei își dau seama că pot păstra situația lor privilegiată în țară nu numai datorită sprijinului Occidentului. Și știți foarte bine că postulatul principal al puterii lui Putin constă în integrarea cu orice preț în lumea occidentală, biziindu-se pe ideea că, dacă Rusia se va integra în lumea occidentală, ea nu va fi atacată. Ceea ce însă este o iluzie deșartă. Rusia se transformă într-o zonă supusă unei colonizări din partea Occidentului*”.

Ideea lui Zinoviev este prea simplistă, prea superficială, nesuținută de date și fapte. În realitate, în mai 2002, Occidentul a recunoscut oficial apartenența Federației Ruse la sistemul de valori moderne și dreptul acesteia de a participa la gestionarea problemelor vitale ale lumii contemporane: combaterea terorismului internațional, a proliferării ANM și a criminalității transfrontaliere; semiizolarea de după 1990-1991 a luat sfârșit. Noul statut internațional i-a permis Federației Ruse să „joace” mai dezinvolt pe arena diplomatică: în 2001-2002, Moscova a optat pentru susținerea SUA în Afghanistan; în 2002-2003, în schimb, a făcut front comun cu Franța și Germania în problema Irakului. O tentație a Federației Ruse pentru adjudecarea poziției de „arbitru” în raporturile SUA-UE nu poate fi desigur ignorată!

Altfel ar fi arătat însă raporturile dintre Federația Rusă și Occident dacă nostalgiei comuniști sau ultranaționaliști și ideile promovate de ei ar fi câștigat electoratul și s-ar fi impus în politica externă dusă de Moscova. Liderii de la Kremlin – Boris Elțin și Vladimir Putin – nu s-au lăsat amăgiți de „*demonii trecutului*” și nici de himerele unui nou panslavism și au apreciat că în noul context geopolitic „*securitatea țării cere o reevaluare totală a alianțelor*”. În acest proces, cel mai greu a fost să se depășească anumite psihofixații și prejudecăți în interiorul Rusiei și să se corecteze percepțiile „*străinătății apropiate*” sau mai depărtate despre intențiile ei în relațiile internaționale. Concludente în acest sens sunt înseși afirmațiile fostului

președinte Boris Elțin care aprecia că „*țara suferea de un sindrom imperial invers – care o împiedica să vorbească despre propriile interese, chiar și atunci când acestea erau clar bazate pentru a nu fi acuzate de tendințe hegemone*”.

Pe de altă parte, Pierre Lorrain atrage atenția că este timpul să renunțăm, în analize, evaluări și prognoze, la fetișizarea determinismului geografic, promovat în mai toate școlile de analiză geostrategică de la Fr. Ratzel, Markinder, Spykman și chiar Z. Brzezinski. În cazul comportamentului F. Ruse, este interesant că diplomația rusă de la Moscova n-a reacționat în perioada post-Război Rece în funcție de tezele geopolitice promovate de geopoliticienii ruși la modă, cum ar fi de exemplu Al. Dughin, ci în funcție de interesele pe care Federația Rusă le are pe termen scurt sau mediu. Astfel, în cursul Crizei din Kosovo, din 1999-2000, în spatele retoricii prosârbe și a griji de a nu brusca mentalul societății ruse, Boris Elțin n-a pregetat să-l înlăture pe Evgheni Primakov din fruntea guvernului (mai 1999) și să se plaseze încă o dată de partea Occidentului, în pofida adepților neopanslavismului. În nici un moment, Moscova nu a îngădit cu adevărat politica Alianței în regiune. Acest fapt ar trebui să-i facă mai circumspecți pe unii analiști care deja văd o ruptură decisivă între Washington și Moscova datorită poziției radical diferite a celor două diplomații privind rezolvarea crizei irakiene.

Concomitent, în contextul „*competiției oleoductelor*” din Asia Centrală, Vladimir Putin a făcut o mișcare „*pragmatică*”, deși mulți din adversarii l-au acuzat de „*uciderea intereselor naționale*”. În loc să situeze Federația Rusă în opoziție față de SUA, în privința exploatării bogățiilor petroliere din Asia Centrală, el a netezit drumul colaborării cu folos pentru ambele state. Așa a fost posibilă apariția unei comisii bilaterale pentru energie, coprezidată de vicepreședintele Dick Cheney și de premierul rus Mihail Kassianov, dar, mai ales, a fost posibil ca americanii să obțină acordul Moscovei de a staționa în fostele republici sovietice din Asia Centrală pentru a opera contra regimului taliban din Afghanistan.

Deținătoare a unui arsenal militar redutabil, Moscova – care controlează cele mai importante resurse energetice ale lumii – se află angajată astăzi în plin proces de redefinire a opțiunilor de dezvoltare, în principal, de creștere economică internă, dar și de re poziționare pe scena internațională. Atât timp cât va fi corect argumentat și promovat, aportul său nu va putea fi ignorat în nici o arhitectură globală bazată pe pace, democrație și prosperitate.

Orientări și tendințe în puterea mondială actuală

colonel dr. Ion COȘCODARU,
Statul Major General

Începutul de secol deschide o nouă eră în politica internațională, în care securitatea și, implicit, competiția pentru afirmarea și consolidarea noilor centri de putere, ocupă locul central în determinarea evoluției lumii și stabilirea noii ordini internaționale.

Globalizarea, integrarea europeană și euroatlantică, preocupările Rusiei de a dobândi un rol de decizie în problemele internaționale, afirmarea tot mai puternică a Chinei și a altor state asiatice în viața politică mondială, la care se adaugă criza din Golf și denunțarea de către Coreea de Nord a Tratatului de neproliferare a armelor nucleare, precum și creșterea tensiunilor dintre două țări posesoare de armament nuclear, India și Pakistan, caracterizează evoluția actualului mediu de securitate. Efectele fenomenelor naturale (încălzirea climei, lipsa apei potabile, inundațiile, cutremurele, epuizarea resurselor, evoluția demografică etc.), terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă, crima organizată și sărăcia, continuă să influențeze tot mai mult stabilitatea și securitatea mondială.

1. Caracterizarea generală a mediului de securitate actual

11 septembrie 2001 a scos în evidență faptul că terorismul și crima organizată au atins un nivel de pericolitate extrem pe fondul creșterii vulnerabilităților față de noile amenințări și riscuri. Prevenirea și combaterea lor impun noi modalități de evaluare precum și capacități și metode de acțiune adecvate. Extinderea fenomenului terorist la nivel universal și necesitatea unor acțiuni conjugate pentru contracararea lui au determinat realizarea unui consens general. Asistăm la o grupare impresionantă de forțe și capacități, dublată de un consens politic greu de imaginat cu câțva timp în urmă. State aflate până mai ieri pe poziții divergente, considerate chiar ireconciliabile, se găsesc acum pe același front al luptei împotriva terorismului.

Mediul de securitate european se consolidează ca urmare a deciziilor politice din noiembrie și decembrie

2002 de la Praga și Copenhaga, precum și a multiplicării eforturilor țărilor democratice pentru edificarea noii arhitecturi de securitate. Evoluția pozitivă a relațiilor NATO și UE cu Federația Rusă și Ucraina, precum și amplificarea Dialogului Mediteranean stimulează procesul de destindere, dialog și cooperare, favorizând construirea unei noi ordini internaționale.

Se poate aprecia, în acest context, că actualul mediu de securitate are următoarele trăsături:

- Disoluția bipolarității și intrarea într-o nouă fază a relațiilor internaționale. În această perioadă, doar Statele Unite ale Americii au dovedit capacități și posibilități reale de implicare eficientă în gestionarea problemelor majore ale omenirii, fiind considerate ca singura superputere politică, economică, financiară și militară credibilă și viabilă. În aceste condiții, caracteristica actualei perioade o reprezintă unipolaritatea;

- Afirmarea tot mai evidentă a Uniunii Europene ca factor de stabilitate și progres, dezvoltarea economică și militară accelerată a Chinei, precum și ofensiva diplomatică a Rusiei pentru care starea de *veghe* față de problemele majore ale lumii s-a terminat, sugerează că noul sistem de securitate internațională tinde să se cristalizeze, în viitor, probabil pe o structură multipolară;

- Apariția și consacrarea unor actori internaționali non-statali. Având ca principale trăsături lipsa apartenenței la un areal geografic, conducerea după reguli și norme specifice și raportarea la alte valori decât cele naționale, aceștia tind să controleze și să gestioneze domeniile și sectoarele emblematiche ale puterii: tehnologia ultraperformantă, economia, finanțele și, nu în ultimul rând, resursele energetice;

- Afirmarea unor noi tendințe în dezvoltarea și funcționarea instituțiilor și organizațiilor politice, economice și de securitate internaționale;

- Trecerea de la funcția de apărare colectivă la cea de securitate colectivă presupune nu numai concepte noi, dar și structuri și modalități de acțiune adecvate. Ca atare, NATO și-a dezvoltat și își perfecționează atât strategia de integrare și cooperare, pentru rezolvarea unor crize internaționale de către coaliții sau organizații regionale,

cât și constituirea unor forțe capabile să îndeplinească astfel de misiuni.

În aceste condiții, este evident că noua ordine internațională se edifică pe baza unor principii, cu vocație și de inspirație globalistă:

- Dezvoltarea actualei economii mondiale se sprijină pe pilonii de forță: America de Nord, Japonia, China și zona economică a Uniunii Europene la care se adaugă, în ultima vreme, Rusia, aflată în evidentă detentă;

- Accesul la înalta tehnologie, la materiale și resurse energetice și, în mod deosebit, la cele cu un potențial de risc foarte ridicat determină nu numai amplificarea competiției pentru controlul lor dar și intensificarea eforturilor de cooperare internațională în direcția dezvoltării unui sistem de gestionare a fenomenelor de proliferare și diseminare a acestora;

- Aplatizarea tot mai mare a distincției dintre problemele interne care aparțineau domeniului suveranității fiecărui stat și problemele externe și soluționarea acestora într-un cadru internațional instituționalizat;

- Redefinirea conceptului de putere în funcție de apariția unor noi criterii de referință: capacitatea de deținere, prelucrare și diseminare a informațiilor; gestionarea economiei transfrontaliere; deținerea și accesul la înalta tehnologie; existența unor surse simbolice de putere, cum ar fi etnicitatea sau valorile umane individuale etc.

Procesele integratoare, alături de competiția pentru reconfigurarea fizionomiei puterii mondiale, conturează arhitectura lumii de mâine evidențiind că dialogul, cooperarea și parteneriatul sunt elemente prioritare ale stabilității și prosperității statelor, condiții esențiale în promovarea și prezervarea intereselor lor fundamentale. Extinderea substanțială a NATO și UE confirmă viabilitatea acestor procese, care au consfințit sfârșitul Războiului Rece și au șters divizările care împărțeau continentul în două tabere opuse, realizând condiții favorabile afirmării și consolidării unei Europe Unite, capabile să participe alături de SUA la deciziile majore ale omenirii.

2. Omniprezența globalizării în competiția pentru putere

În ultimul deceniu, fenomenul de globalizare s-a accelerat, devenind multilateral și generalizat, determinând o creștere tot mai evidentă a nivelului de interdependență și interacțiune economică a statelor lumii. Deși globalizarea vizează în mod deosebit sfera economicului, efectele sale au conotații esențiale asupra tuturor domeniilor, de la cel socio-cultural la cel politico-militar.

Între fenomenul globalizării și procesele de integrare există o legătură indisolubilă. Integrarea țărilor din Centrul și Sud-Estul Europei în structurile politice, economice și de securitate euro-atlantice, având drept scop racordarea

acestora la valorile democrației occidentale și la principiile economiei de piață, reprezintă un deziderat a cărui îndeplinire duce la prosperitate social-economică și la asigurarea unei noi „umbrelor protectoare”, cu implicații pozitive la nivel național, regional și global.

Fenomenul globalizării are, și va avea tot mai pregnant, o serie de consecințe colaterale și contradictorii, atât pozitive cât și negative, care vor afecta toate țările, inclusiv pe cele aflate în plin demers de confirmare sau reconfirmare a puterii lor pe arena regională sau globală. Aceste consecințe, ale căror efecte sunt deja sesizate, evidențiază că:

- **Globalizarea determină amplificarea solidarității** dintre statele lumii. Tot mai multe guverne și organizații internaționale își dau seama că menținerea păcii regionale și mondiale, prevenirea și menținerea sub control a conflictelor și crizelor, ca și soluționarea unor probleme umanitare majore, nu mai sunt posibile decât prin implicarea și creșterea contribuției tuturor actorilor statali și non-statali, inclusiv a celor mai puțin dezvoltați.

- **Interdependența economică** sporită dintre țările lumii determină creșterea stabilității la nivel global și regional. Această evoluție pozitivă spre o lume mai pașnică și mai prosperă, în care riscurile izbucnirii unor conflicte interstatale s-au diminuat considerabil, are drept fundament proliferarea tehnologiilor revoluționare, îndeosebi în domeniul cunoașterii, comunicațiilor și informaticii.

- **Pe termen lung, globalizarea va avea ca efect întărirea spiritului regional.** Acesta va determina o creștere a conștiinței regionale, a apartenenței la anumite zone de civilizație, o dezvoltare a solidarității dintre statele aparținând aceleiași regiuni, care împărtășesc aceleași valori.

- **Globalizarea are ca efect o creștere a sensibilității economiei mondiale** față de orice deraiere sau dificultate locală sau regională. Interacțiunea economiilor naționale determină reducerea posibilităților de anticipare și de prevenire a crizei economico-financiare. De asemenea, sincopelile în relațiile politico-economice internaționale pot amenința și perturba capacitatea tehnologică și militară a unei țări sau a mai multora.

- **Gradul mare de dependență față de resursele, informațiile și tehnologiile** din alte țări determină reducerea nivelului suveranității naționale etc.

- **Perioadele de destructurare și restructurare ale actualului sistem informațional** pot determina apariția unor crize. Este posibil ca, sub impactul consecințelor globalizării și, mai ales, a disputelor pentru un loc cât mai avantajos în ierarhia puterii mondiale, sistemul actual să se deterioreze și să capete o altă fizionomie, care poate genera dispute și crize, de natură economică, etnică, religioasă sau națională.

- **Globalizarea, desfășurându-se concomitent cu afirmarea unor noi lideri planetari, favorizează**

apariția și proliferarea unor amenințări și riscuri asimetrice ale căror efecte negative sunt resimțite de numeroase țări. Dintre acestea cele mai reprezentative sunt:

- **proliferarea rețelelor teroriste și mafiote**, de trafic de carne vie, droguri, armamente și tehnologii militare și nucleare;
- **acțiuni de penetrare** a sistemelor informaționale și bancare, de dezinformare și manipulare a informațiilor;
- **diminuarea autorității statului** și favorizarea creării unor structuri autonome de tip mafiot cu puternice ramificații internaționale, ceea ce va duce la globalizarea crimei organizate;
- **amplificarea decalajelor** existente între nivelul de dezvoltare al diferitelor țări, restricționarea accesului pe „piața unică globală” și accentuarea dependenței financiar-economice și politice, pentru o lungă perioadă de timp, a țărilor în curs de dezvoltare față de cele dezvoltate;
- **expansiunea imigrației clandestine** și, în situații de criză, a exodului în masă, precum și a problemelor legate de mediul înconjurător, de calamitățile naturale sau industriale, de epidemii, care pot cuprinde ample zone și regiuni.

3. Geografia centrilor de putere

Începutul mileniului al treilea este martorul unor schimbări de proporții în devenirea istorică a marilor puteri ale lumii. Dintr-o țară divizată, Germania s-a refăcut. Fostul imperiu sovietic s-a destrămat, iar urmașul său, Federația Rusă, a fost „degradat” din rangul de superputere în cel de mare putere. Dintr-un bastion al comunismului dur și pur, China a devenit o țară comunisto-capitalistă; marile puteri europene, ca Marea Britanie, Franța și Germania, par să renunțe, de bună voie, la vechiul statut, în scopul edificării unui fel de Statele Unite ale Europei etc.

Perioada “Războiului Rece” a fost caracterizată printr-un echilibru mondial rezultat din starea de confruntare dintre cele două blocuri politice și militare opuse. Esența acestui echilibru îl reprezenta conceptul de *Distrușgere mutual asigurată* (MAD) care a oferit, timp de o jumătate de secol, suportul fundamental al celor două sisteme de securitate, materializat prin descurajarea reciprocă. Esența strategiilor de securitate ale puterilor nucleare o constituia asigurarea unei riposte credibile, prin dezvoltarea propriilor capacități militare. De asemenea, existența celor două blocuri politico-militare rivale a stabilit configurația sistemului mondial după aceeași schemă dualistă, majoritatea statelor aflându-se în situația de a „alege” pe unul dintre cei doi actori politici majori în vederea stabilirii unor relații privilegiate. În competiția de menținere a supremației, sau măcar a unui echilibru acceptabil, cele două blocuri au antrenat, în scopuri exclusiv militare, surse și resurse in-

imaginabile, care puteau satisface în bună măsură cerințele sociale tot mai crescânde și diversificate ale cetățenilor, în special ai celor din țările Tratatului de la Varșovia, a căror bunăstare se îndepărta tot mai mult de standardele minime acceptabile.

Eșecul sistemului comunist, provocat în principal de propriile limite și vicii interne, a fost accelerat și de punerea în practică, de către SUA și aliații lor occidentali, a unui sistem complex și puternic care a cuprins atât mijloace și tehnici militare cât mai ales nemilitare. Așa cum apreciază Alvin Toffler în *Puterea în mișcare*, prăbușirea comunismului a fost influențată în mod deosebit și de factorul “K”, reprezentând noile cunoștințe de care sunt dependente, atât puterea militară, cât și cea economică. Datorită răspândirii tehnologiilor bazate pe cunoaștere și a liberei circulații a ideilor, SUA, Europa Occidentală și Japonia au reușit să consacre superioritatea economiei capitaliste față de cea socialistă. Aceleași tehnologii au contribuit în mod evident și la diferențierea uriașă a puterii militare în perioada bipolarității. De fapt, acest lucru este recunoscut de Mihail Gorbaciov, într-un discurs din 1989, anul începerii declinului total al sistemului comunist: “am fost aproape printre ultimii care să ne dăm seama că în epoca științei informațiilor, cel mai costisitor patrimoniu e cunoașterea”.

Deschiderea, la începutul deceniului nouă, a sistemelor politice democratice occidentale, spre țările desprinse din Blocul comunist, amplificarea dialogului și cooperării cu acestea au pus în dezbatere publică teorii potrivit cărora perioada confruntărilor militare majore ar fi luat sfârșit și că lumea se îndreaptă de fapt către “sfârșitul istoriei”. În aceste condiții, lumea post-bipolară era considerată astfel unipolară din punct de vedere ideologic. Câștigarea inițiativei în plan ideologic, prin urmărirea cu rigurozitate a politicii tradiționale a democrațiilor occidentale – promovarea drepturilor omului și a libertății persoanei - a facilitat perceperea, mai întâi de către cercurile intelectuale și, treptat, și de către marea masă a populației din țările central și est-europene a impasului fără ieșire în care se găsea, de fapt, sistemul comunist, a eșecului fără dubii a acestuia. Acest lucru a accelerat sfârșitul “*experimentului comunist*” în Europa și a adus lumii occidentale victoria în “Războiul Rece”.

Prin prisma acestei abordări, etapa post-“Război Rece” a constituit o provocare și o oportunitate totodată pentru SUA de a-și demonstra capacitatea de unic lider mondial. Astfel, acestea au fost nevoite să-și angajeze puterea militară, implicându-se în gestionarea multiplelor crize apărute în această perioadă, în condițiile în care ONU – entitatea care își propune prin propriul statut să mențină pacea lumii – nu a putut și nici nu a avut cum să desfășoare acțiuni militare de anvergură.

Desfășurarea evenimentelor de după anii '90 a evidențiat că nici o altă putere din lume, fie ea și nucleară,

nu poate lua inițiative politico-economice sau militare de anvergură fără asentimentul și uneori asistența SUA. Astăzi, SUA au o poziție de întâietate în lume, cum nu s-a mai văzut de la căderea Imperiului Roman. Războiul din Golf și acțiunile din fosta Iugoslavie au dovedit statistic că ponderea SUA în asemenea acțiuni este de peste 80%, iar tehnologia, armamentul și logistica utilizate au reprezentat capacități militare atât de sofisticate și costisitoare, încât ceilalți aliați nu le pot avea încă. „America, a spus președintele SUA, George W. Bush, are și intenționează să mențină o putere militară capabilă să nu poată fi contestată. Prin aceasta ea va face inutilă destabilizarea prin cursa înarmărilor caracteristică erelor anterioare, limitându-se rivalitățile inevitabile la comerț și modalitățile de înfăptuire a păcii. Washington-ul nu-și propune, dincolo de rivalitățile care amenință securitatea sa și a lumii, să impună viziunea sa.”

SUA, conștiente de unicitatea puterii lor la nivel mondial, realizează că, totuși, nu pot acționa singure fără a risca să vadă constituindu-se împotriva lor o ligă a nemulțumiților. Recenta opoziție față de decizia SUA și aliaților săi de a se interveni militar în Irak, în scopul aplicării rezoluțiilor Consiliului de Securitate al ONU cu privire la deținerea și fabricarea armelor de distrugere în masă de către guvernul condus de Saddam Hussein, reprezintă un element de referință în competiția pentru supremația mondială.

Se apreciază că, dacă împotriva terorismului și amenințărilor asimetrice SUA pot acționa în coaliție sau în mod solitar, în pofida oricăror opoziții, în competiția pentru resurse și piețe de desfacere acest lucru este mult mai dificil de realizat, având în vedere interconectările și intercon condiționările existente între multitudinea de actori statali și non-statali implicați în acest demers. În condițiile în care factorul economic devine elementul de referință al puterii, iar superioritatea acestuia reprezintă condiția obligatorie, este de așteptat ca gruparea forțelor, constituirea de coaliții și de alianțe să se facă în funcție de capacitățile și interesele participanților la aceste forme organizaționale care vor avea drept mobil aproape exclusiv *competiția pentru piețe și pentru resurse*.

4. Regiunile economice – generatoare a polilor de putere

Dacă din punct de vedere al deținerii puterii militare SUA reprezintă în prezent singura superputere, din punct de vedere economic, la nivel global, sunt recunoscute trei superputeri economice: SUA, Uniunea Europeană și Japonia. La acestea se adaugă, în ultima perioadă, China aflată într-o evidentă afirmare a capacităților sale tot mai comparabile cu ale primelor trei.

Competiția dintre acestea a favorizat apariția unor regiuni economice distincte, care reprezintă un fenomen

cu totul nou, inaugurând un alt tip de evoluție, care pornește de la premisa că nici un stat, oricât de puternic ar fi, nu mai poate face față singur problemelor tot mai complexe și costisitoare ale dezvoltării contemporane. Aceste regiuni, prin specificul și particularitățile lor, își pun amprenta asupra tuturor entităților ce le compun. Prin stabilirea unor norme, principii, cerințe și responsabilități comune, regiunile tind să integreze formațiuni statale cu identități economice, etnice, sociale, culturale și ideologice tot mai diferite.

Prima asemenea regiune a apărut pe continentul european și a fost reprezentată de ceea ce s-a numit Comunitatea Europeană, actuala Uniune Europeană; ea a fost creată cu sprijinul SUA și a beneficiat de protecția politico-militară a SUA în anii „Războiului Rece”. Pe continentul american, SUA, Canada și Mexic au creat NAFTA (North American Free Trade Agreement), iar Japonia împreună cu China la care s-au adăugat „tigrii” asiatici au creat regiunea economică Asia-Pacific. Pe lângă aceste trei mari regiuni (Europa, Asia-Pacific și NAFTA), bine conturate și definite, au mai apărut și alte regiuni mai mici de integrare, cum ar fi: Mercosur (acord comercial al Americii de Sud), Pactul Andin, Regiunea Mării Negre etc. UE, SUA și Canada sunt însă integrate la nivel politico-militar în NATO, chiar dacă economic au uneori comportament de „*blocuri economice distincte*”.

De remarcat că fiecare dintre cele trei mari regiuni de integrare dispune de un lider de necontestat, de o „*locomotivă*”, capabilă să asigure o dezvoltare economică echilibrată și armonioasă a întregii zone, să tragă toate entitățile componente ale regiunii în direcția democratizării și bunăstării: NAFTA de SUA, Asia-Pacific de Japonia, iar Uniunea Europeană de Germania. Capacitatea „*locomotivei*” de a asigura puterea de înaintare a regiunii în ansamblu reprezintă esența competiției dintre aceste zone.

Modelul de integrare agreat de o regiune sau alta diferențiază în mod structural desfășurarea proceselor specifice. În timp ce Europa promovează un model supranațional, cu organisme supranaționale, zona Asia-Pacific preferă conservarea în întregime a suveranității statelor.

Odată cu înființarea acestor regiuni economice ia naștere „*un nou continentalism*” care pretinde o reformulare a strategiilor corporațiilor, o redesenare a hărților mentale ale cetățenilor din fiecare țară și, treptat, o nouă identitate economică, bazată pe o competiție globală. Cu timpul, s-ar putea ca țara să nu mai apară în prim plan, ci regiunea. Ea va reprezenta actorul economic principal. Hărțile mentale ale oamenilor se vor forma în jurul acestor noi mărimi economice și vor opera cu măsurile recomandate de ele.

Apariția regiunilor economice și a noilor actori mondiali pune în termeni noi problema evoluției comerțului internațional precum și a raporturilor dintre puterea economică a regiunilor respective și cea a structurilor de

securitate.

O analiză aparte trebuie făcută asupra structurilor de securitate din regiunile respective. Astfel pot fi evidențiate deosebiri semnificative în ceea ce privește existența acestora. În timp ce Europa dispune de o structură proprie, care se implică din ce în ce mai mult în soluționarea problemelor de securitate specifice, în Asia-Pacific nu există o asemenea structură, ceea ce sporește riscurile unor conflicte, mai ales că în zonă, pe lângă Japonia, se afirmă cu rapiditate un alt mare actor în jocul puterii care tinde la un rol pe măsură – China.

În materializarea scopurilor sale strategice, SUA se pronunță în continuare împotriva „*regionalizării rigide*” și a transformării regiunilor în „*blocuri economico-politice închise*”. Washington-ul încurajează crearea unei „*voci europene*” și a unei „*prezențe politico-militare europene*” care să consolideze NATO și să participe la gestionarea securității pe vechiul continent și în Mediterana. Europa nu mai este considerată un „*cap de pod*” al SUA, ci un partener respectabil. „*Vocea europeană*” în afacerile internaționale nu poate totuși să aibă o intensitate mai puternică decât contribuția efectivă, politică, economică și militară a UE la securitatea NATO și a spațiilor adiacente. Pe plan mai larg, din poziția de lider al lumii democratice, SUA vizează proiectarea în Eurasia a noii ordinii internaționale. Recenta extindere „*robustă*” a NATO, de la Marea Baltică la Marea Neagră, precum și eforturile care se depun, de-o parte și de alta, pentru includerea Georgiei în NATO, demonstrează interesul pentru stabilitatea regiunii de margine sau a „*bordurii maritime*” a Eurasiei, care începe cu Finlanda și țările scandinave, continuă cu Polonia, România, Turcia, și Georgia, cuprinde zonele Orientului Apropiat, Asiei Centrale și India și se încheie pe teritoriul Mongoliei, Chinei și Japoniei. Bordura maritimă a Eurasiei, denumită de teoreticieni Rimland, reprezintă la ora actuală esența puterii globale. Cel ce domină Rimland-ul domină Eurasia, iar cel ce domină Eurasia ține în mâinile sale destinul lumii.

În studiul său *O strategie pentru Eurasia*, Brzezinski consideră această regiune ca fiind axul geopolitic mondial, iar cel ce va domina acest supercontinent va avea influență decisivă asupra a două din cele mai bogate trei regiuni mondiale. Brzezinski a apreciat că statutul SUA de primă mare putere nu va fi contestat de nimeni pentru încă o generație de acum încolo și, ca atare, a propus unele moduri de abordare a relațiilor internaționale de către SUA, care să vizeze:

- implicarea, alături de Germania și Franța, pentru extinderea UE și NATO, aceasta servind intereselor americane, atât pe termen scurt, cât și pe termen lung;
- atragerea Rusiei într-un cadru mai larg de cooperare europeană, concomitent cu sprijinirea independenței noilor săi vecini;
- sprijinirea Chinei ca ancoră estică; se consideră că această țară reprezintă o mare putere regională, iar

aspirațiile sale de superputere mondială sunt încă greu de realizat;

- pe termen lung, stabilitatea Eurasiei va fi realizată printr-un sistem de securitate trans-urasiatic prin extinderea NATO, alături de aranjamente de securitate colectivă cu Rusia, China și Japonia.

În ciuda acestor manifestări, SUA vor continua să-și asume marile decizii politice și militare cu riscurile pe care le presupune o economie puternică și flexibilă, dar dependentă de resursele inegal repartizate pe glob. În prezent, scopul declarat al americanilor nu mai este de a găsi putere pentru realizarea apărării ci de a găsi angajamente pentru folosirea acestei puteri. SUA au devenit o putere „*soft*”, care se ocupă de toată plaja nevoilor actuale, de la exportul de tehnologie, hrană, idei, cultură și putere, până la importul de „*inteligențe*”, *capital și bunuri*. *Conștientizând că nici o țară nu se poate apăra singură, SUA, ca lider mondial, promovează o politică de securitate internațională în următoarele direcții:*

- *susținerea unei Europe democratice, pașnice și nedivizate;*
- *întărirea unei comunități puternice în Asia și Pacific;*
- *clădirea unui nou sistem de comerț liber;*
- *menținerea Statelor Unite ca lider al politicii de securitate internațională;*
- dezvoltarea cooperării în problema amenințării granițelor naționale;
- întărirea mijloacelor militare și diplomatice cerute de aceste provocări.

Pe acest fundal de afirmare a puterii SUA, în perioada următorilor ani, va continua să se afirme din ce în ce mai clar Uniunea Europeană ca forță politică, economică, culturală și chiar militară, ca factor de stabilitate și de progres care să-și poată promova propriile opțiuni și interese. Invitarea la aderarea în NATO a încă șapte state din Centrul și Sud-Estul Europei consolidează mediul strategic de securitate oferind oportunități pentru creșterea capacităților Alianței Nord-Atlantice de a gestiona situațiile de criză din orice zonă a globului. Totodată, decizia privind extinderea UE și includerea în rândurile sale până în 2004 a încă zece state la care se vor adăuga alte două (România și Bulgaria) până în 2007 reprezintă garanții substanțiale pentru materializarea noii arhitecturi de securitate europene. Deschiderea UE spre Est, care are loc aproape în paralel cu demersul similar al NATO, asigură pentru prima dată în istorie cele mai favorabile condiții pentru crearea unei Europe unite.

Chiar dacă printre obiectivele inițiale ale creării Uniunii Europene figura și cel al constituirii unei superputeri care să discute de la egal la egal cu SUA, capabilă să-și gestioneze atât propriile crizele, precum și pe cele din vecinătate, să influențeze politica mondială, nici una dintre țările membre nu a fost dispusă, cel puțin până acum, să sporească sumele alocate bugetului militar. Acest lucru

are drept consecință mărirea decalajului dintre capacitățile militare proprii față de cele ale SUA și amânarea îndeplinirii obiectivului propus, pentru o perioadă de timp.

Dorința de independență a Europei, înfripată încă de pe vremea războaielor din fosta Iugoslavie și accentuată de campania NATO din Kosovo, a crescut în intensitate în urma presiunilor uriașe la care a fost supusă de SUA atât în pregătirea acțiunii împotriva Irakului, dar chiar și în probleme care țineau mai mult de politica sa internă. În prezent, Uniunea Europeană este divizată în privința sprijinului pentru SUA în problema irakiană. Revigorarea alianței dintre Franța și Germania și pozițiile tot mai vizibile ale acestora de respingere a deciziilor Washington-ului au constituit un duș rece pentru Statele Unite, obișnuite cu o Europă mult prea docilă și dezbinată pentru a putea reprezenta vreodată o forță de luat în seamă. Surse de îngrijorare pentru SUA pot veni și din foarte bunele relații avute de Germania și Franța cu Rusia, stat care, deși ajuns la un parteneriat strategic cu America, are nevoie la fel de mare și de Europa, împărțind opoziția alianței franco-germane față de un război în Irak. Relațiile transatlantice au cunoscut o degradare continuă în ultimul an, însă dosarul irakian a reușit să constituie un motiv suficient de puternic de separare între americani și europeni care, pe termen scurt, poate avea consecințe considerabile.

Dacă relațiile dintre SUA și Uniunea Europeană sunt previzibile, în ciuda unor divergențe actuale, pe termen lung, alianța transatlantică care datează de peste două secole și se întemeiază pe solide valori comune va ști să depășească această criză. Glenn Frankel constata în *Washington Post*, că, "în timp ce politica americană este ținta unor reproșuri crescânde în vestul Europei, comerțul și contactele umane dintre cele două țărmuri ale Atlanticului au atins un nivel fără precedent", ceea ce demonstrează esența acestor relații.

În ecuația noilor centrii de putere, în care rolurile celorlalți actori nu sunt încă pe deplin clarificate, relațiile Washington-ului cu partenerii non-tradiționali, cum ar fi Rusia și China, sunt din ce în ce mai importante. Aceste două puteri pe care Statele Unite ale Americii le-au capacitat și le-au determinat, îndeosebi după 11 septembrie 2001, să coopereze în plan militar și politic, în numele luptei împotriva terorismului, reprezintă elementele de bază ale noii construcții multipolare.

Se apreciază că, în timp ce legăturile între SUA, Europa și Japonia se vor întări, cele cu Rusia și China vor căpăta noi conotații, aceste două țări vor deveni, pe termen lung, mai reticente față de intențiile americane. Fiind conștiente de deficiențele lor militare reziduale, ambele țări doresc evitarea unui conflict, de teama de a nu-și compromite dezvoltarea economică. Drept urmare, China și Rusia nu se vor opune în mod direct Statelor Unite, ci mai degrabă vor avea o politică prin care vor stimula o concurență strategică de slabă intensitate cu SUA, cu scopul de a

contracara influența americană în regiunile pe care acestea le consideră ca fiind propriile lor zone de influență. Cel puțin pentru deceniul următor, nici China, nici Rusia nu vor constitui un competitor de talie mondială pentru SUA. Cu toate acestea, ambele ar putea deveni un partener egal cu SUA (theater peer) și ar putea pune probleme mult mai mari decât orice putere regională, având în vedere că acestea dețin rachete balistice intercontinentale, au acces la imaginile prin satelit și la comunicațiile planetare, au reprezentanți importanți în cadrul instituțiilor internaționale care ar putea bloca acțiunile inițiate de SUA prin intermediul ONU.

Federația Rusă încă nu a reușit să pună capăt tendințelor regionale centrifuge și este angajată într-un îndelungat și costisitor război intern în Cecenia. Pe plan extern, Rusia se străduiește să-și recapete cât mai mult din influența și ponderea de altădată, dezvoltându-și relațiile cu Uniunea Europeană spre care tinde, aliindu-se cu SUA în lupta împotriva terorismului internațional și căutând mijloace pentru a avea un cuvânt de spus în luarea deciziilor NATO, în condițiile în care Alianța se extinde spre frontierele sale. Nemulțumită să se vadă considerată o putere de rangul doi, datorită economiei sale precare, Rusia a încercat să pună în valoare cele două atuuri rămase: primul, forța sa armată și complexul său militaro-industrial și al doilea, propriile resurse energetice, ca și cele din apropierea sa, din Caucaz și Asia Centrală. Convergențele dintre aceste două elemente de putere au determinat principalele aspecte ale politicii rusești din ultimii ani.

În Caucaz și zona Mării Caspice, acțiunile Rusiei sunt mult mai active și consistente, având în vedere importanța resurselor acestei regiuni în construcția noii arhitecturi mondiale. Astfel, Moscova a recurs la toate mijloacele politice și economice pentru a restabili sau a întări influența sa asupra republicilor ex-sovietice, inclusiv asupra republicilor "autonome" din Caucaz și Asia Centrală. Motivația acestor acțiuni combină interesul economico-strategic al controlului direct sau indirect al resurselor de hidrocarburi din Marea Caspică, cu interesul militaro-strategic al dominării teritoriilor din vecinătate, de care depinde accesul Rusiei la zona din Orientul Mijlociu. În același timp, zona Mării Caspice reprezintă o mare miză și pentru companiile multinaționale, îndeosebi cele americane, care încearcă să se implice cât mai mult în republicile din regiune pentru facilitarea desprinderii acestora de influența și controlul rusesc.

Cu toată reținerea în a nu scoate Rusia din jocul petrolului caspian, se pare că, totuși, aceasta pierde teren în favoarea unor inițiative regionale sprijinite de SUA. Liderii Kazahstanului, Kirghistanului, Turkmenistanului, Tadjikistanului și Azerbaidjanului și-au confirmat dorința de dezvoltare a cooperării regionale și de consolidare a independenței lor față de Moscova, propunând fondarea unei Organizații de Securitate și Cooperare a Caucazului.

Se conturează, astfel, crearea, cu sprijin occidental, a unei piețe comune caucaziene la care vor participa atât statele transcaucaziene, cu excepția Armeniei, cât și companiile petroliere occidentale importante. SUA s-au angajat că vor sprijini soluționarea pe cale pașnică a delimitării zonelor de extracție din Marea Caspică. Intrarea Chinei ca investitor în aceasta zonă este bine văzută de SUA, care se delimitează, însă, de proiectul de construire a unei conducte prin Iran. În schimb, SUA agreează și vor sprijini rutele de transport prin Turcia, Pakistan, India, China, Ucraina, dar și prin Marea Neagră.

În conexiune cu gestionarea surselor de energie și controlul rutelor de transport a acestora trebuie analizat și interesul SUA în Balcani.

Desfășurând, sub egida NATO, importante forțe militare și punând la dispoziție o logistică impresionantă, SUA au contribuit în mod direct la restabilirea normalității în zonă, promovând desfășurarea dialogului și a cooperării regionale. Prin impulsionearea semnării "*Acordului de la Dayton*" și materializarea "*Inițiativei de Colaborare Sud-Est Europeană (S.E.C.I.)*", SUA au demonstrat eficacitatea și necesitatea prezenței lor în zonă, în antiteză cu incapacitatea structurilor europene de a gestiona crizele specifice perioadei post "*Război Rece*". Încă de la început, strategia de promovare a intereselor SUA în regiune a vizat:

- întărirea rolului SUA în problematica securității europene, printr-o angajare sporită în stabilizarea și controlul Balcanilor;
- implicarea serioasă în piețele din Balcani;
- crearea condițiilor pentru continuarea extinderii NATO în zona flancului sudic.

Miza economică o reprezintă piața de desfacere și utilizarea Balcanilor ca un culoar de tranzit al materiilor prime din Asia către centrul Europei, iar miza politică se concentrează asupra realizării unei stabilități reale în zonă. Consecințele pozitive pe care le presupune stabilitatea politică în cea mai sensibilă regiune a Europei ar aduce beneficii tuturor actorilor politici majori. În acest scop, au fost lansate mai multe inițiative și acțiuni, menite să asigure implementarea măsurilor de stabilitate politică, dezvoltare economică și întărire a încrederii și cooperării. Lansarea "*Planului de acțiune pentru sud-estul Europei*", la inițiativa SUA, vizează:

- extinderea cooperării bilaterale în plan politic, economic, militar și civil;
- sprijinirea cooperării regionale;
- conlucrarea cu membrii UE pentru integrarea țărilor din regiune în instituțiile europene și euro-atlantice.

Având în vedere aceste aspecte, coroborate cu evoluția evenimentelor din ultima perioadă, putem afirma că SUA și-au definit clar interesele și în această zonă, iar pe termen scurt și mediu nu se întrevide nici un element perturbator care ar putea schimba datele problemei, indiferent dacă acesta ar veni din partea Uniunii Europene sau Rusiei.

China pare mai reticentă față de prezența și influența tot mai mare a SUA în Asia Centrală, de Est, de Sud și de Sud-Est. Motivele de îngrijorare față de evoluția mediului de securitate din vecinătatea sa sunt determinate de :

- perspectiva instalării durabile a trupelor SUA la frontierele sale vestice;

- strângerea relațiilor dintre Washington și Pakistan, de o parte, și India, de cealaltă parte, reduce marja de manevră a Chinei, care a sprijinit Pakistanul în eforturile de neutralizare a acțiunilor Indiei în Kashmir;

- Japonia a făcut un nou pas spre recăpătarea capacității politice de a interveni militar în străinătate.

În afara acestor factori disjunctivi, există și elemente de apropiere, care rezidă în interesele economice reciproce. Și nu este vorba doar de schimbările comerciale în continuă creștere, SUA fiind cea mai mare piață pentru exporturile chineze, în vreme ce China, cu cei 1.3 miliarde locuitori ai săi, reprezintă pentru America o piață de imensă atracție. Este vorba de mult mai mult, și anume de faptul că aceste schimburi au rol esențial în modernizarea Chinei, obiectivul primordial al conducerii de la Beijing. Marile progrese în această direcție, din ultimii ani, se datorează, în parte, și investițiilor străine și veniturilor din export, America, fiind, din ambele puncte de vedere, sursa principală. În ceea ce privește America, ea nu are de ce să se teamă, cel puțin deocamdată, nici de concurența economică, nici de puterea militară a Chinei. Miza în joc în ceea ce privește relațiile chino-americane este suficient de importantă pentru a căuta, pe cât posibil, o cale care să evite confruntarea.

Rapida dezvoltare a economiei chineze a făcut încă și mai necesară o definiție coerentă a politicii de la Washington față de Beijing. Accesul posibil al Chinei la rangul de mare putere într-un viitor apropiat a devenit o idee dominantă la americani, idee care dobândește, în consecință, niște atitudini contradictorii: fie ajutorul și participarea la dezvoltarea sa în vederea favorizării unei evoluții democratice, fie opunerea față de un regim ambițios cu comportamente naționaliste și totalitare. Scopul Statelor Unite este o Chină mai puternică și mai sigură, legată de Occident prin comerț, diplomatie și interesul reciproc pentru stabilitatea internațională. Washington-ul trebuie să coopereze cu Beijing-ul în vederea unei politici asiatice eficace. Or, dacă ar fi să ne referim doar la chestiunea Taiwanului, acest diferend care nu se mai termină constituie, pentru China, epicentrul naționalismului și al suveranității, iar pentru Statele Unite, concretizarea principiului fundamental al loialității și al respectului libertății și democrației. Președintele Bush a dat o definiție realistă a relațiilor SUA – China, spunând că "*au valori diferite, dar și interese comune*". Această definiție în care se împletesc atât divergențele, cât și convergențele caracterizează natura relațiilor dintre cele două țări.

Arhipelagul nipon, ca parte a regiunii Asia-Pacific, a fost prins în malaxorul nemilos al schimbărilor începutului de mileniu. Susținută masiv de SUA, în perioada de reconstruire economică după sfârșitul celui de-al doilea război mondial, Japonia a devenit elementul de putere de referință în zona Asia-Pacific. Deși se află la capătul a zece ani de recesiune, perioadă intrată în limbajul curent sub denumire de “*deceniu pierdut*”, Japonia rămâne în continuare a doua mare putere economică a lumii, dispunând de următoarele atuuri:

- industria – printre cele mai performante ale planetei, continuă să inoveze, mai ales în domeniile telecomunicațiilor și al construcției de mașini;
- conștiința ecologică tot mai ridicată în condițiile unei degradări continue a mediului, opinia publică determinând întreprinderile să vegheze la păstrarea mediului;
- tinerii reformatori încearcă să schimbe lumea parlamentară și să ducă la îndeplinire planul de salvare a băncilor, aflat în desfășurare;
- societatea civilă sprijină noile practici ale democrației;
- tineretul, mai puțin atașat de întreprindere, mai deschis către exterior și mai solidar, inventează noi culturi.

Cu ochii ațintiți spre viitor, dând o deosebită importanță educației, informațiilor de afaceri și cunoașterii în general, Japonia deține supremația în domeniul tehnologiilor de mâine, a computerelor și a celor derivate din electronică și informatică. Toate aceste produse și tehnologii furnizează Japoniei avântul necesar pentru depășirea problemelor cu care se confruntă în prezent. Între ele, cele mai presante fiind declinul demografic și amenințările la adresa mediului. Îmbătrânirea populației, va fi, fără îndoială, cea mai mare sfidare cu care se va confrunta Japonia în acest secol, dar ameliorarea productivității, prin crearea de noi tehnologii și robotică, va contribui la amortizarea șocului și depășirea crizei, astfel încât, aceasta va fi prima țară care va dispune de sisteme, tehnici, produse și servicii adaptate societății de mâine.

Succesele economice, rapiditatea adaptării structurale și acționale la cerințele mileniului trei au determinat orientarea Japoniei spre construirea unei puteri militare proprii capabile să egaleze enorma sa influență economică. Complexul militar-industrial japonez vizează asigurarea capabilităților necesare unei autosuficiențe armate în condițiile reducerii prezenței forțelor SUA în regiune.

Analizând tendințele centrilor de putere conturați

constatăm că, spre deosebire de Europa, al cărei interes, cel puțin pe termen scurt și mediu, e mai mult regional, de Japonia care ezită în asumarea unuia major cu conotații globale, SUA sunt dedicate cu consecvență rolului global. După ce a condus o coaliție mondială în ultima jumătate de secol și a confirmat capacitatea de a gestiona cu competență și eficacitate problemele majore ale omenirii în condițiile inexistenței unei alte forțe cu vocație globală, America nu-și poate imagina reducerea ambițiilor sale la o singură regiune. Interesele SUA sunt atât de legate de toate zonele globului, încât orice obstacol în calea materializării acestora ar avea consecințe nefavorabile nu numai asupra poziției sale de lider în construcția unei noi ordini mondiale dar și a competiției pentru stabilirea unei ierarhii reale a centrilor de putere.

Cu siguranță, mulți alți actori statali sau non-statali vor mai apărea și se vor afirma pe scena puterii mondiale și se vor confrunta în competiția dură și permanentă pentru un loc cât mai avantajos în sistemul de putere al mileniului trei. Vor apărea alianțe noi, unele chiar imprevizibile, vor fi elaborate strategii îndrăznețe și atotcuprinzătoare, în care tehnologia, informația și cunoașterea în general vor constitui elemente de referință, dar și se vor destrăma structuri și coaliții, considerate “*nemuritoare*”, pe fundalul unor competiții și dispute din ce în ce mai dure și mai generalizate.

Pe baza evoluției evenimentelor recente, se poate aprecia că viitorul demersului către multipolaritate va fi mult mai dificil și complex decât se preconiza inițial. Fizionomia ierarhiei mondiale va fi nouă și imprevizibilă, iar scenariile de constituire a acesteia vor comporta viziuni pe cât de inedite, pe atât de probabile, materializarea lor depinzând de relațiile dintre actorii principali ai scenei politice mondiale, în care SUA vor deține totuși rolul principal.

Analyzing the tendencies of the outlined centers of power we notice that while Europe's main interest, on short and medium term, is a regional one, Japan hesitates on assuming a major role with global connotations, the USA are devoted to play a global one. The US led a worldwide coalition in the last fifty years and confirmed their ability of managing effectively major issues. Taking into account that there is no other force with a global role, the USA cannot think of minimizing their ambitions to a single region. The American interests are so connected with all world areas that any obstacle would have unfavorable consequences not only on the leader position in building a new world order but on the competition for establishing a real hierarchy of the centers of power.

Based on recent facts, we may appreciate the future effort towards multi-polarity will be harder and more complex than it has been imagined. The aspect of the world hierarchy will be new and unpredictable and its scenarios will need new, probable visions. For becoming true, this hierarchy depends on the relations between main actors on the worldwide political scene – where the USA will still have the main role.

China în geopolitica Asiei Centrale și de Est

Dr. V. Gheorghe

Aspecte generale

Se conturează, până acum, două mari etape în procesul de globalizare. Prima se desăvârșește în ultimul deceniu al secolului al XX-lea, cea de a doua începe imediat după atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001 asupra Statelor Unite ale Americii și este o continuare a unei lungi istorii de confruntare și inamicități. Prima etapă se caracterizează, în principal, prin confruntare, concurență acerbă, izbucnire haotică a unor focare de criză, regrupare a unei serii de țări în jurul Statelor Unite și Uniunii Europene și prin reacții violente la globalizare, prin recrudescența fundamentalismului, a amenințărilor asimetrice, non-statale, și creșterea vulnerabilității societăților moderne, îndeosebi a celor informaționale. Este, deci, o etapă de confruntare și concurență.

Cea de a doua etapă, care abia a debutat, are o cu totul altă filozofie, generată tocmai de sporirea vulnerabilității statelor la amenințările asimetrice non-statale (dovedită la 11 septembrie 2001) și de imposibilitatea punerii în operă, fără riscuri imense, a politicilor de confruntare. Definită foarte clar și în noua strategie de securitate a Statelor Unite, dar și în doctrina Rusiei, în concepția Uniunii Europene și în strategiile de securitate sau în politicile de dezvoltare și în doctrinele de apărare ale altor țări, noua etapă se caracterizează prin consolidarea interdependențelor, prin colaborare și cooperare în crearea unor baze economice regionale foarte puternice, a unor zone de stabilitate și securitate (economică, socială și militară) în jurul cărora și după modelul cărora să evolueze întreaga lume. Este, deci, o etapă care pune în operă o nouă filozofie a interdependențelor și non-confruntării. În acest scop, marile puteri economice ale lumii – Statele Unite ale Americii, Uniunea Europeană și Japonia -, marii arhitecți ai noii construcții mondiale – Uniunea Europeană, Statele Unite ale Americii, Rusia, China, India și Asia Sud-Estică – încep să-și armonizeze politicile și strategiile pentru viitor.

Evenimentele recente din mediul de securitate din spațiul asiatic au anumite particularități față de cele anterioare. Unele le continuă (într-o formă diferită) pe cele

din anul 2001, altele au o nouă bază și o nouă justificare, datorită, în primul rând (dar nu numai), efectelor în aceste spații ale atacurilor teroriste de la 11 septembrie 2001 din Statele Unite ale Americii, care au marcat o mare cotitură în reconfigurarea mediului de securitate internațional și regional, inclusiv în spațiul asiatic și în cel ex-sovietic¹. Aceste atacuri au dezvăluit o parte din vulnerabilitățile societății moderne, iar adevărata lor dimensiune s-a relevat abia în anul 2002.

Atacul american asupra bazelor de antrenament ale rețelelor Al-Qaida din Afganistan, susținut de Rusia și de coaliția antiteroristă care s-a format imediat după 11 septembrie, arată, implicit, că, în spațiul asiatic central, mai funcționează încă (desigur, într-o altă formă și de o cu totul altă natură), acel foaierturbator care a bulversat și a influențat odinioară civilizația romană, pe cea chineză și pe cea indiană. Ținta principală a atacurilor războinicilor nomazi din foaierturbator aflat între Marea Caspică și Mancuria era însă Imperiul Roman. Ținta principală a atacurilor teroriste de azi o reprezintă Statele Unite. După unii cercetători, Statele Unite ale Americii reprezintă, azi, pentru civilizația planetei, ceea ce a reprezentat Imperiul Roman pentru civilizația europeană. Această similitudine poate facilita elaborarea mai atentă a unui model de reacție care să prevină recrudescența conflictualității și să reducă pe cât posibil proliferarea focarelor generatoare de crize și tensiuni.

Pentru analiza unitară a mediului de securitate din spațiul asiatic și din cel ex-sovietic, se pot delimita:

- Actori principali: Federația Rusă, China, India, Japonia și Statele Unite ale Americii²;
- Asia Centrală (sau Mediană): a. Spațiul ex-sovietic: Kazahstan, Kirghizstan, Tadjikistan, Turkmenistan, Uzbekistan; b. Afghanistan;
- „Axa răului”: Coreea de Nord, Iran, Irak;
- Asia de Nord-Est care cuprinde, în afară de cei trei mari actori (China, Federația Rusă, Japonia), și Coreea de Sud;
- Asia de Sud-Est: Birmania, Thailanda, Laos, Vietnam, Filipine, Malaiezia, Indonezia, Singapore.

Se mai conturează o regiune foarte dinamică din punct de vedere economic, căreia Rusia îi acordă o mare atenție: regiunea Asia-Pacific, în care rolul cel mai important îl are forumul Cooperarea Economică Asia-Pacific – APEC.

Există, desigur, și alte împărțiri, în funcție de obiectivele urmărite și de problematica analizată. Brzezinski folosește o noțiune foarte interesantă – „*Balcani eurasieni*” – în care include țările din spațiul ex-sovietic al Asiei Mediane (Kazahstan, Kirghizstan, Armenia). Sensul acestei noțiuni este acela că zona (care corespunde în mare măsură foaierei perturbator din antichitate și din Evul Mediu), fiind tensionată, instabilă și diversificată, este predispusă să genereze în continuare conflicte și insecuritate. Evenimentele din anul 2002 au confirmat în mare măsură această afirmație.

Aceste entități geostrategice au, într-un fel, aceeași ontologie, se înscriu în aceeași filozofie a evenimentelor și strategiilor de afirmare, de supraviețuire și de dezvoltare, iar relațiile dintre ele poartă amprenta unor tensiuni interioare puternice și pe cea a unor determinații specifice. Cele mai multe sunt tensiuni interioare de proces, deci tensiuni procesuale interne. Dar, specific pentru acest spațiu – pe care-l vom numi est-eurasiatic³ - sunt și tensiunile de falie și de confluență, marcate de o evoluție greu controlabilă, uneori gravă, a proceselor frontierei (mai ales, în zona caucaziană și, într-o anumită măsură, în cea a Asiei Mediane), de confruntarea între religii și civilizații, de bătălia pentru resursele extrem de bogate ale zonei. Brzezinski notează, în *Marele eșichier*, că puterea care controlează continentul Eurasia controlează două treimi din regiunile cele mai dezvoltate, 75% din populația lumii, 60% din produsul mondial, 75% din resursele energetice cunoscute. Desigur, el include aici și Europa. Acest lucru este favorizat și de faptul că aici se află state dinamice din punct de vedere politic, foarte capabile de a lua inițiative. Toată demonstrația lui se bazează pe cinci actori strategici și cinci pivoți esențiali. Actorii strategici: Rusia, China, India, Germania și Franța. Pivoți esențiali: Ucraina, Azerbaidjan, Turcia, Iran, Coreea de Sud⁴.

Vulnerabilitățile spațiului asiatic sunt încă mari, dar tendința este de punere a lor sub un control național sau zonal din ce în ce mai eficient. Unele dintre aceste vulnerabilități au determinări istorice, altele rezultă din amplul proces al frontierelor politice (CSI), economice integraționiste (spre exemplu, constituirea unor structuri interstatale cum ar fi Acordul de Liber Schimb Nord-American – ALENA, Asociația Națiunilor din Sud-Estul Asiei – ANSEA, Cooperarea economică Asia-Pacific – APEC, Zona Americană de Liber Schimb – ZLEA etc.), culturale și religioase, din marea bătălie a secolului al XXI-lea pentru resursele asiatice și, în general, din fragilitatea societăților aflate în tranziție, care constituie un mediu prielnic anomiei sociale, extremismului,

recrudescenței tensiunilor, conflictualității asimetrice și, îndeosebi, terorismului.

Aceste vulnerabilități sunt:

Economice:

u generate de procesul de tranziție către economia de piață;

u generate de reconfigurarea economică a spațiului;

u generate de bătălia pentru resursele asiatice;

u generate de lipsa de finanțare sau de dificultățile finanțării.

Politice:

u specifice perioadelor de tranziție și schimbării de filosofie;

u generate de precaritatea societății politice în formare în multe dintre țările ex-sovietice;

u generate de rivalități de ideologii;

u generate de diversitatea intereselor grupărilor politice, entităților statale sau non-statale;

u generate de procesul frontierei;

u generate de influențe exterioare foarte puternice.

Etnice și religioase:

u puternica influență a factorului etnic religios în reconfigurarea societăților post-comuniste (în spațiul ex-sovietic);

u tendința unor etnii spre autonomie (în spațiul tibetan, în cel caucazian, în cel turkestan etc.);

u pătrunderea fundamentalismului.

Sociale:

u generate de procesele anomice;

u generate de procesul reaşezării relațiilor sociale;

u generate de marile mișcări identitare.

Militare:

u generate de existența, în acest spațiu, a mai bine de jumătate din arsenalul nuclear al lumii și de dificultatea punerii în aplicare a tratatelor de neproliferare, a celor de reducere a acestor armamente și a conceptelor ce țin de controlul folosirii energiei nucleare, a mijloacelor chimice și biologice în scopuri militare;

u generate de autoînarmarea nucleară a Coreii de Nord și de percepția acesteia, de către Statele Unite și alte forțe, ca reprezentând o amenințare;

u generate de conținutul conceptului „*Axa răului*” și de modul în care vor acționa sau vor reacționa aceste țări (Coreea de Nord, Iranul și Irakul) și statele din zonă la posibilele măsuri pentru izolarea sau descurajarea celor trei state;

u generate de implementarea, în anul 2002, de către Statele Unite, a inițiativei NMD (apărarea națională împotriva rachetelor), de posibilul export al acestui sistem, sau a unor componente ale sale, îndeosebi în Japonia (care cooperează cu Statele Unite pentru realizarea unui sistem de apărare antirachetă de teatru – TMD) și în Taiwan, de punerea în aplicare a conceptului TMD (ce se pare că se

intenționează a fi desfășurat în zonă) și de măsurile care pot fi luate de țările nucleare din spațiul asiatic;

u generate de acțiunile teroriste și de posibilul acces al teroriștilor la arme de distrugere în masă – ADM;

u generate de conflictualitatea militară a acestor spații, îndeosebi în zona Kașmirului, în Caucaz, poate și în Asia Mediană;

u generate de procesul transformării armatelor;

u generate de recrudescența acțiunilor împotriva globalizării.

În acest moment, Afghanistanul, în calitatea lui de foier perturbator zonal și, datorită rețelelor teroriste cu baza aici, și mondial, se află sub control. Intervenția promptă a Statelor Unite ale Americii și a coaliției internaționale antiteroriste a rezolvat, pe plan strategic, cel puțin pe termen scurt, această problemă și astfel a contribuit la reducerea conflictualității militare radiale, cu extensii pe tot globul.

După atacurile din 11 septembrie 2001, politicile și strategiile privitoare la spațiul asiatic au luat o turnură neașteptată. Rivalitățile dintre marii actori s-au diminuat, cel puțin pe termen scurt, iar semnalele de colaborare în vederea stabilizării zonelor tensionate și obținerii unui avantaj (nu neapărat în detrimentul celuilalt, ci în limite acceptabile) s-au amplificat. Este încă prea devreme să se afirme că o astfel de soluție va fi acceptată, pe termen lung, de toată lumea, dar, pe moment, ea se dovedește promițătoare. Oricum, rolul marilor actori în spațiul asiatic s-a consolidat, iar mișcările destabilizatoare, identitare, fundamentaliste, deși n-au dispărut, au pierdut teren.

Anul 2002 a arătat că, în acest spațiu, rolul cel mai important l-au avut, mai ales, Rusia și Statele Unite, dar și ceilalți mari actori, dintre care se detașează China.

China – actor major în Extremul Orient, Asia Centrală și de Sud-Est

Obiectivul strategic al Chinei este stabilitatea internă, securitatea internă deplină, recuperarea spațiilor care-i aparțin și, într-o primă etapă, realizarea unor parteneriate bilaterale (îndeosebi cu Rusia) convenabile. În ultimul deceniu al secolului trecut, mediul de securitate din spațiul de interes pentru China (Asia-Pacific, Asia Nord-Estică, Asia Sud-Estică și Asia Centrală) devenise lipsit de amenințări și foarte sigur, prin dezmembrarea Uniunii Sovietice și îndepărtarea Statelor Unite (care aveau alte priorități). O dată cu atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001 și schimbarea priorităților strategice ale Statelor Unite, lucrurile au luat o întorsătură pe care unii analiști o apreciază ca fiind defavorabilă Chinei. La formarea acestei impresii au contribuit și unele evenimente (bombardarea din eroare a ambasadei Chinei din Belgrad în 1999, ciocnirea unui

avion de luptă chinez cu unul de cercetare american, la 1 aprilie 2001, relațiile americane cu Taiwanul etc.).

Realitatea este mult mai nuanțată. Valerie Niquet, directoarea Observatorului strategiilor chineze și asiatice (OSCA) din cadrul IRIS scrie că marea Chină „*pare incapabilă să țină seama, chiar în sânul forumului său anual de securitate (AEF – Asian Regional Forum), de nenumăratele vulnerabilități economice și strategice cu care se confruntă regiunea*”, de la piraterie la conflictele frontaliere, trecându-se prin chestiunile fără soluție ale Mării Chinei de Sud, din Taiwan din cele două Corei, chiar și problema gravă a poluării transnaționale, aparent mai puțin sensibilă, dar a cărei rezolvare antrenează acte de „*ingerință*”⁵. Cercetătoarea de la IRIS arată, la începutul anului 2002, că China se sprijină pe doi piloni remarcabili: ideologia naționalistă, singura care susține regimul, și creșterea economică remarcabilă. Am adăuga și capacitatea militară.

Până la momentul 11 septembrie, în Asia se realizase un fel de bipolarism, desigur, fără instrumentele celui mondial de dinainte de 1990: de o parte, China cu Pakistanul, Coreea de Nord și Birmania și, de cealaltă parte, restul Asiei. În aceste condiții, Beijingul nu s-a mai simțit amenințat de nimeni, nu a avut nevoie să-și mai facă un nou zid și s-a concentrat asupra dezvoltării economice, singura în măsură să constituie o bază solidă care să asigure rezolvarea tuturor problemelor cu care se confruntă. Atât înainte, cât și după 11 septembrie, obiectivele strategice ale Chinei – mai mult sau mai puțin declarate, dar evidente – au fost (și sunt) două:

u reintegrarea teritoriului național;

u controlul spațiului său maritim.

Dezvoltarea economică, perfecționarea arsenalului nuclear, politica internațională activă se prezintă, în această viziune, ca instrumente pentru realizarea acestor obiective tradiționale pentru China.

La un moment dat, în timpul mandatului președintelui Clinton, Statele Unite ale Americii și-au propus să realizeze un parteneriat strategic cu China. Investițiile americane în China s-au situat, în 2001, la o cifră situată în jurul a 30 miliarde dolari, cam aceeași valoare având și volumul schimburilor. Valoarea schimburilor cu Rusia, considerată partenerul de bază al Chinei în zonă, au fost, anul trecut, în jurul a 8 miliarde dolari, iar cele cu Japonia de 83.1 miliarde dolari în 2001 și în jurul a 100 miliarde dolari în anul 2002. De aici, reies foarte clar orientările și prioritățile Chinei. Ele rămân cele economice.

După 11 septembrie 2001, China a resimțit efectul tensiunilor din jurul ei (Coreea de Nord, Afghanistan, republicile din Asia Centrală, pirateria, traficul de droguri, acțiunile separatiste etc.), vulnerabilități mari pe care această țară a încercat, prin diplomație, să le atenueze. Dar instrumentul fundamental al Chinei pentru a se proteja

împotriva acestora este o strategie economică pe măsură. Se pare că și China este una dintre acele țări care constată că, după atacurile teroriste din 11 septembrie, Statele Unite n-au trecut la apărare pe frontieră, ci au adoptat o strategie defensivă activă, declanșând războiul antiterorist, un război la nivelul planetei, desfășurat în toată lumea și îndeosebi în Asia. Statele Unite au adresat întregii lumi apelul de a participa la coaliția împotriva terorismului. Această poziție tranșantă a lichidat politica echivocului și a revigorat procesul de clarificare, de reconfigurare a peisajului strategic în Asia. Prudentă și foarte atentă, China a acționat tradițional: a condamnat acțiunile teroriste și și-a manifestat regretul față de ce s-a întâmplat la 11 septembrie, dar nu a mers mai departe.

Parteneriatul strategic Washington – Moscova, amplificat de momentul 11 septembrie, când Rusia a sprijinit necondiționat, dar interesat, Statele Unite în războiul declarat terorismului, nu este văzut cu ochi buni de China. Este posibil ca Beijingul să perceapă, din punct de vedere strategic, această realitate ca pe o tentativă de încercuire a teritoriului său, ceea ce ar reprezenta, în viziune chineză, un pericol mult mai mare decât proiectul TMD (Theatre Missile Defence). Există opinia că China iese din multele decenii de *ambiguitate strategică* într-o situație grea. China nu s-a aflat, de fapt, într-o *ambiguitate strategică*, ci într-o *prudență strategică*, necesară și benefică pentru această civilizație milenară, neexpansivă.

Liderii actuali din China și Rusia au înțeles că singura modalitate viabilă și eficientă de asigurare a securității interne și zonale pe termen lung este *dezvoltarea și stabilitatea economică*. Acolo unde economia nu poate face față unor situații de criză, apar confruntări interne grave (lovitura de stat din Birmania, căderea regimului civil din Pakistan, probleme etnice grave în Timor în anul 1998 etc.). Pentru aceasta trebuie adoptată, pe plan intern, o strategie economică adecvată și, pe plan extern, create condițiile necesare punerii ei în aplicare. În acest sens, la 15 iunie 2001, la reuniunea de la Shanghai, a fost creată Organizația de Cooperare de la Shanghai, care cuprinde țările Asiei Centrale și China. Se adaugă participarea Chinei la toate organismele și organizațiile din spațiul Asia-Pacific.

În felul acesta, China își creează treptat un mediu de securitate economică bazat pe interdependențe și pe asigurarea resurselor corespunzătoare. Or, toate acestea nu pot fi realizate decât prin cooperare.

Președintele Chinei a sosit la Petersburg, pe 5 iunie 2002, pentru a asista la o reuniune a Organizației de Cooperare de la Shanghai, întemeiată în 1996 și din care fac parte Rusia, China, Kazahstan, Kirghizstan, și Tadjikistan, iar din 2002 și Uzbekistan. Pe lângă aspectele economice, sociale și etnice specifice, organizația a creat și un grup de lucru care se ocupă exclusiv de problemele terorismului în

zonă. Înainte de a participa la aceste lucrări, președintele Putin și președintele chinez au discutat despre relațiile dintre cele două țări, despre situația din Afghanistan, despre tensiunile dintre India și Pakistan și, evident, despre terorismul internațional.

Cu ocazia vizitei de anul trecut la Beijing a președintelui Putin, a fost semnat un parteneriat strategic între cele două țări. Acesta reprezintă unul dintre cele mai mari succese ale Rusiei, dar și o mare realizare a Chinei, având în vedere nevoia ei acută de resurse și capacitatea Rusiei de a le asigura. S-au discutat, de asemenea, probleme ce țin de rezolvarea tensiunilor dintre Coreea de Nord și Coreea de Sud și de normalizarea relațiilor între Phenian, Tokio și Washington. Rusia este singura țară care a semnat un parteneriat strategic cu China, de unde rezultă orientarea spre viitor a celor două mari state, mai ales în domeniul economic, energetic, financiar și în cel al securității. O bancă din Rusia – Vnechtorbank – a semnat un memorandum de 300 milioane dolari cu Banca Chinei. Au urmat și alte aranjamente bancare.

Rusia speră să primească de la China o comandă fermă pentru trei reactoare nucleare. În afară de aceasta, este posibil ca, în anul 2003, să se realizeze o mai strânsă legătură între China, Japonia, Rusia și Coreea de Sud care să ducă, într-un fel, și la reglementarea problemelor nord-coreene, prin includerea mai accentuată a acestei țări în programele Asiei de Nord-Est.

Probleme de securitate

În acest moment, China nu este amenințată în mod direct de vreo altă țară, iar desfășurarea sistemului american NMD, chiar dacă un astfel de sistem este destinat, potrivit datelor existente și declarațiilor oficialilor americani, să contracareze un eventual atac din partea Chinei și a Coreii de Nord, nu afectează această țară. În cel mai rău caz, China este foarte serios afectată de desfășurarea unui sistem antirachetă de teatru (TMD) în Japonia și în Taiwan. Dar chiar și într-o astfel de situație, China nu se va abate, în 2003, de la programul ei ferm de dezvoltare economică și de consolidare a securității regionale.

Există, în China, unele focare de tensiune, îndeosebi în regiunea Xianjiang și în Tibet.

Provincia Xianjiang este o regiune autonomă cu o suprafață de 1.646.900 kilometri pătrați și o populație de 17, 5 milioane locuitori, 40 % fiind chinezi, 40 – 45 % uiguri, 7 % cazahi, 1% kirghizi etc. Populația este de religie musulmană sunnită și budistă. Există, în provincie, tendințe separatiste din partea liderilor populației uigure. Ei acuză Beijingul că încearcă să le distrugă identitatea, în timp ce oficialii chinezi susțin contrariul, subliniind sprijinul economic acordat regiunii. În ultimul timp, s-au

înmulțit atacurile teroriste, existând opinia că, în câțiva ani, s-ar putea ca regiunea Xianjiang să devină un fel de Cecenia a Chinei⁶.

Dotarea forțelor armate ale Taiwanului cu elicoptere Apache AH64 nu este privită cu ochi buni de China, dar, oricum, acest lucru nu va influența relațiile existente în zonă și nici mecanismul consolidării regiunii Asia-Pacific.

China nu este dispusă, în acest moment, să acționeze sau să reacționeze prin forță pentru a-și realiza obiectivele sale. Strategia chineză este una de tip economic și diplomatic. De aceea, este puțin posibil ca, în spațiul chinez, să se producă înfruntări sau confruntări violente de amploare. Nici o mare putere din lume nu își propune să destabilizeze sau să provoace China, ci, dimpotrivă, toți marii actori strategici – SUA, Rusia și Uniunea Europeană, Japonia și chiar unele țări din Lumea islamică – îi vor căuta amicitia

și pe mai departe.

Există, totuși, și în China, posibilitatea producerii unor conflicte sau a unor situații care să necesite soluții militare (dar mult mai redusă decât în anii anteriori, datorită dezvoltării economice a acestei țări), astfel:

a) Acțiuni separatiste în regiunea Xianjiang (în general, în Tibet), în cazul în care s-ar ivi o conjunctură favorabilă.

În această situație, China ar putea reacționa prompt, fără menajamente, folosind atât unitățile militare dislocate în zonă, cât și forțele speciale.

b) În cazul în care situația din zonă s-ar deteriora brusc, ar fi posibil un atac masiv chinez prin surprindere pentru recuperarea Taiwanului și, totodată, pentru prevenirea folosirii acestui spațiu insular ca bază de atac împotriva Chinei.

Strategia folosită de China, azi, se bazează pe dezvoltarea economiei și pe diplomație.

NOTE

¹ Deși au trecut 11 ani de la destrămarea Uniunii Sovietice și majoritatea fostelor republici unionale și-au afirmat deja identitatea și entitatea, și-au elaborat strategii coerente de dezvoltare și de securitate, există încă unele elemente care mai justifică, pentru câțiva ani, conceptul de „spațiu ex-sovietic”, nu atât prin aderarea majorității lor la CSI, cât mai ales prin dependențele și interdependențele economice, energetice, infrastructurale și chiar culturale create în cele peste șapte decenii de comunism.

² Statele Unite nu fac parte din spațiul asiatic, dar acționează ca actor principal și în acest spațiu.

³ Este vorba de acel spațiu care cuprinde Asia și întregul spațiu ex-sovietic, spre deosebire de spațiul *euro-asiatic sau eurasiatic*, care include continentele Europa și Asia.

⁴ Zbigniew Brzezinski, *Le grand échiquier, et le reste du monde*, Paris, Bayard, 1997.

⁵ Valerie Niquet, *Vers une recomposition du paysage stratégique en Asie après les attentats du 11 septembre 2001?*, Revue Internationale Et Stratégique, nr. 44, 2001, 2002, p. 63.

⁶ Revista *Lumea*, an X, n.2, 4 (108), 2002, p. 12.

For the time being China is not willing to act or react by force in order to achieve its objectives. The Chinese strategy is an economical and diplomatic one. That is why it is less possible to happen violent confrontations in the Chinese region. Not a single world power wants to provoke China. On the contrary, the main strategic actors – US, Russia, European Union and some states from the Islamic world- will try to be in good terms with China from now on.

Crizele și managementul crizei. Abordare geo-politică

Alexandra SARCINSCHI

Abordări teoretice

Deceniul ce a încheiat secolul XX a readus în prim plan un concept, consacrat de teoriile sociologice clasice, anume *criza* - definită ca perioadă în dinamica unui sistem în care acumularea accentuată a dificultăților și izbucnirea conflictuală a tensiunilor fac dificilă funcționarea normală a acestuia, declanșându-se puternice presiuni spre schimbare. Criza reprezintă manifestarea unor dificultăți temporare sau cronice ale modului de organizare a unui sistem, exprimând incapacitatea sa de a funcționa în modalitatea existentă. Ieșirea din criză se face fie prin schimbarea structurală a sistemului, fie prin importante modificări adaptative ale structurii sale.¹

Crizele sunt evenimente caracterizate prin probabilitate redusă și consecințe importante, care amenință o organizație în scopurile ei cele mai profunde. Din cauza probabilității lor reduse, aceste evenimente sfidează orice interpretare și cer un efort susținut de înțelegere. Conform lui K.E. Weick², pentru rezolvarea unei crize în curs de desfășurare, se cere acțiune care, în mod simultan, generează materialul brut din care rezultă cunoașterea și care afectează însăși desfășurarea crizei. Există un echilibru firav între acțiune și inacțiune: acțiunea poate avea consecințe periculoase, însă produce cunoaștere, în timp ce inacțiunea este o cale sigură, dar generează confuzie.

Crizele care afectează grupurile sociale diferă prin cauzele și durata lor. Evident, din cauza multitudinii tipurilor de crize, rațiunea umană poate juca numai un rol limitat în desfășurarea lor. Cu toate acestea, ele antrenează acțiunea umană ceea ce poate transforma micile deviații în crize majore. Același K.E. Weick susține că acțiunile desfășurate în sensul înțelegerii joacă un rol central în geneza crizelor și, în consecință, trebuie înțelese dacă se dorește stăpânirea și prevenirea lor.

Într-un algoritm al sensului intensificării unei situații conflictuale, criza este o stare ce precede conflictul puternic: competiție • rivalitate incipientă • rivalitate declarată • dispută intensă • conflict incipient • *criză* • conflict puternic declarat. În cazul crizei se desprind trei caracteristici esențiale ce pot fi și etape în desfășurarea sa:

conștientizarea existenței unei crize, incertitudinea dată de complexitatea fenomenului și urgența în adoptarea unei decizii.

Conștientizarea se realizează prin mijloacele de avertizare timpurie (*early warning*, concept dezvoltat de OSCE) sau prin efecte; principalele elemente care vin din experiența anterioară arată ce trebuie și ce nu trebuie făcut într-un asemenea caz. Decizia este luată plecând de la ierarhia inversă, iar clasificările ce se fac în această etapă vizează: dacă bunurile materiale sunt în primejdie sau sunt afectate, dacă este vorba despre un caz foarte grav, dacă poate fi afectată stabilitatea sistemului politic sau stabilitatea democrației ș.a.m.d. Principala preocupare pentru reacție în această fază a analizei este echilibrul între eficiență și legitimitatea reacției.

Incertitudinea legată de complexitatea crizei se referă la faptul că, în această etapă, criza nu are diagnostic; se acumulează o cantitate mare de informații, pe diverse canale, în care adesea este greu de făcut diferența între cele reale, cele false, bârfe, zvonuri și ceea ce cred despre criză grupurile de decizie, de analiză sau populația. Politicienii trebuie să reacționeze, dar nu știu cu exactitate ce se întâmplă. Decizia este cu atât mai bună cu cât decidentul este legitim, cunoaște orizontul populației și este credibil în deciziile sale din primele momente. El trebuie să satisfacă lipsa de certitudine a publicului, să-i traseze activitățile importante care să-l mobilizeze și să-l mențină într-o formă organizată și pregătită pentru reacții formalizate după deciptarea indicatorilor și modelarea unui răspuns la criză.

Urgența în adoptarea unei decizii reflectă lipsa timpului necesar pentru evaluare și reacție: este necesară adoptarea unei soluții cu atât mai rapide cu cât este mai gravă criza. Urgența se referă la necesitatea de a salva oamenii, bunurile, dar și de a îndepărta pericolul prăbușirii sistemului.

Există patru surse importante ale crizelor: la nivelul individual, la nivelul organizației, la nivelul societal și la nivelul sistemului. La nivel individual, criza își are sursele în erorile provenite din: lipsa atitudinilor de bază (inexistența unor rutine prestabilite sau nerespectarea lor,

lipsa atenției sau neglijența), erori ale regulilor prestabilite (greșeli ale legilor, aplicarea unor reguli/rutine la probleme false, evaluarea greșită a tipului de problemă/criză), lipsa de cunoaștere a problemelor. La nivelul organizațional, criza este declanșată de: lipsa instrumentelor pentru managementul dezastrelor (imposibilitatea de a descoperi problema, lipsa infrastructurii de reacție), problemele ergonomice (lipsa indicatorilor), procedurile problematice și nesigure (lipsa responsabilităților, incapacitate de problematizare), problemele de informare (fragmente de informații ce împiedică privirea de ansamblu asupra problemei), existența unor scopuri și interese în competiție între diferite părți ale organizației (conflicte, competiție de interese, costuri mari ale rezolvării crizei). La nivel societal, recesiunea economică, instabilitatea politică, tensiunile intergrupale, degradarea mediului sunt surse ale crizei, în timp ce la nivelul întregului sistem, avem de-a face cu complexitatea interacțiunilor și efectul domino.

Din punct de vedere al științelor militare, pe un continuum de la armonie la război, stabilit de Centrul pentru Prevenirea Conflictului³, gradațiile reprezintă un fel de barometru al păcii și conflictului: pace stabilă, pace instabilă, criză, război, reconstrucție, criză post-conflict, reconciliere. Delimitarea dintre aceste stadii este făcută doar din motive operaționale, demarcațiile dintre ele fiind vagi. Astfel, *criza* este definită ca un nivel al conflictului caracterizat de confruntări tensionate între forțele armate mobilizate, cum ar fi cazul relațiilor dintre Statele Unite ale Americii și Uniunea Sovietică în anii '50 sau relațiile dintre Coreea de Nord și Coreea de Sud. *Criza post-conflict* îi urmează stadiului de *război*. Trecerea de la un nivel la altul poate fi determinată de următorii factori: intensitatea și numărul nemulțumirilor, percepții și atitudini diferite ale părților unele față de altele, intensitatea emoțională și investițiile psihologice în pozițiile părților, nivelul mobilizării și organizării politice, coeziunea dintre liderii respectivelor părți și membrii grupărilor, densitatea comportamentelor ostile, gradul de amenințare sau de folosire a armelor, numărul susținătorilor fiecărei părți etc.

Teoretic, mediul înconjurător, în cazul unei *crize*, poate fi caracterizat astfel:

- neîncredere;
- polarizarea diferențelor sociale și politice;
- uzul armelor; desfășurarea unor acțiuni provocatoare, a unor acțiuni sporadice, neorganizate cu un nivel scăzut de violență;
- perceperea intereselor părților ca fiind incompatibile;
- ostilitate intergrupală;
- represiune, insurgență, violarea sistematică a drepturilor omului; declinul percepției asupra legitimității guvernului național;

- mobilizare națională ș.a.m.d.

Timpul de acțiune într-un astfel de caz este scurt, iar obiectivele primare vizează:

- reducerea și controlul mijloacelor specifice de coerciție ce pot fi folosite în conflicte violente;
- blocarea acțiunilor violente;
- reducerea tensiunilor;
- înghețarea ostilităților;
- rezolvarea disputelor politice;
- menținerea nivelului primar de securitate;
- crearea unor mijloace non-violente pentru rezolvarea crizei.

Aceste obiective pot fi atinse cu ajutorul instrumentelor de natură diplomatică, militară, economică, socială și politică adaptate fiecărui caz.

Crizele post-conflict pot fi caracterizate prin:

- număr mare de victime;
- declinul sprijinului politic pentru forțele armate;
- distrugerea infrastructurii psihice și instituționale;
- lipsa serviciilor sociale;
- neîncredere;
- polarizare politică;
- instabilitate politică;
- tranziție politică.

Cele mai importante obiective în această situație trebuie realizate imediat, dar și pe termen lung, avându-se în vedere:

- normarea comportamentului, acțiunilor și interacțiunilor părților conflictuale;
- realizarea reformei și restructurării economice;
- reforma sectorului securității;
- reabilitarea sectorului serviciilor sociale și a instituțiilor;
- stăpânirea crizei și prevenirea unor viitoare conflicte.

Un alt concept ce s-a dezvoltat în ultimii ani, derivat din cel de *criză*, este și *managementul crizei*, adesea descris ca fiind o activitate reactivă orientată spre problemele în curs de escaladare. În cadrul științelor militare, managementul crizei poate fi înțeles, pe larg, ca un sistem de implicare a organizațiilor, a aranjamentelor și a măsurilor ce urmăresc: aducerea crizei sub controlul managerilor crizei; asigurarea condițiilor necesare managerilor crizei care, prin acțiunile lor, pot modela cursul viitor al crizei și pot adopta, în consecință, soluțiile acceptabile⁴. Totuși, acest "portret" nu pare a fi complet. *Teoria instituirii prin acțiune* aduce câteva completări în definirea managementului crizei. Această teorie reprezintă o sinteză, un punct de intersecție a câtorva linii de gândire: profețiile care se autorealizează, înțelegerea retrospectivă și procesarea socială a informației. Termenul este folosit pentru a păstra ideea esențială, anume că indivizii umani care acționează în instituții și organizații produc evenimente

și structuri pe care, ulterior, le pun în mișcare. Ei creează structuri, constrângeri și oportunități ce nu existau înainte de realizarea acțiunii. Instituirea implică atât procesul propriu-zis de construcție, cât și produsul acestui proces – mediul instituit.

Din punct de vedere al instituirii prin acțiune, răspunsul inițial la criză nu numai că dă tonul, ci chiar determină traiectoria crizei. Întrucât indivizii umani realizează sensul acțiunii abia după ce au acționat, ei și acțiunile lor devin rapid parte a crizei. Este inevitabil să nu se întâmple așa. A deveni o parte a problemei înseamnă că oamenii instituie prin acțiunile lor o parte a mediului cu care se confruntă; dacă ei nu ar fi acționat sau ar fi acționat diferit, s-ar fi confruntat cu un alt set de probleme, oportunități și constrângeri. Toate crizele capătă calitatea de a fi instituite prin acțiune, odată ce prima este întreprinsă. Ceea ce există la început este doar un stimul și un răspuns, însă existența acestui răspuns produce de la sine un nou stimul, ce nu ar fi existat dacă primul stimul ar fi fost ignorat. Acest al doilea stimul este acum o construcție parțială. Presupozițiile care stau la baza alegerii primului răspuns vor modela forma în care se concretizează cel de-al doilea stimul. Pe măsură ce acțiunea avansează pe parcursul mai multor cicluri, răspunsurile umane care stimulează acțiunea ulterioară devin componente din ce în ce mai importante ale crizei. Când se produce un eveniment declanșator, reacțiile spontane ale celor implicați rezolvă o parte din problemele imediate, dar, totodată, produc probleme noi, prelungind astfel criza și înrăutățind-o.⁵

Așadar, din perspectiva instituirii prin acțiune, situațiile de criză pot avea origini voliționale în acțiunea umană. Micile evenimente care își urmează cursul se acumulează și ajung să construiască un mediu ce este o rară combinație de eșecuri neașteptate și simultane.

În ultimii ani, s-au concretizat o serie de dezvoltări referitoare la managementul crizei: prevenirea crizei, pregătirea, învățarea (*crisis learning*) și cercetarea cu scopul influențării. Principala sarcină a *prevenirii crizelor* și a avertizării timpurii este evitarea sau soluționarea rapidă a problemelor la nivel local pentru a evita escaladarea acestora și transformarea lor în conflicte deschise. *Pregătirea* pentru o reacție adecvată în cazul desfășurării unei crize ține de două aspecte: pe de o parte, construcție și capacitate instituțională, iar pe de altă parte – training. Primul element vizează existența unor instituții capabile să perceapă, să analizeze și să ofere soluții în cazul unei crize în derulare, în timp ce al doilea termen se referă la posibilitatea de a pregăti capacitatea de a reacționa a politicianilor aflați în funcții de decizie, prin simulări și exerciții. *Învățarea* explică tendința politicului de a lua măsuri ad-hoc pentru crize diferite; politicianii creează și distrug instituții, le reorganizează sau le schimbă conducerea, experiența arătând că nu numai oamenii învață,

ci și instituțiile sociale. *Cercetarea cu scopul influențării este una dintre principalele surse pentru instituțiile și decidenții politici de a dobândi experiență în primele momente ale construcției instituționale și lansării domeniului. Activitatea de management al crizelor presupune angajarea responsabilității față de corpusul social care legitimează poziția de decident și cooperarea cu toate structurile societății, de la cercuri de putere și influență până la instituțiile societății civile.*

În cazul confruntării cu violență armată, trebuie urmărite două obiective principale: în primul rând, stabilirea unui acord politico-militar, în timp ce sunt analizate cauzele crizei și, în al doilea rând, scăderea efectelor crizei și ajutorarea victimelor. Managementul crizei include mai mult decât ajutorul umanitar. Dacă acesta din urmă nu este secondat de acțiunea politică, are tendința de a se transforma cel mult într-o modalitate de a stăpâni superficial conflictul sau situațiile instabile. Pacea nu înseamnă doar absența războiului. Pacea durabilă presupune restabilirea justiției și a respectului pentru drepturile fundamentale ale individului - de aceea, managementul crizei ar trebui direcționat spre găsirea și aplicarea unor soluții durabile, abordând o viziune holistică asupra factorilor implicați. Un răspuns eficient la criză necesită o atitudine comprehensivă a actorilor politici, militari și a celor cu scopuri umanitare, acordând importanța cuvenită responsabilităților, mandatelor și sferelor de competență specifice fiecărei părți. Relațiile de dialog și de complementaritate dintre acești actori ar trebui să urmărească stabilirea și menținerea sprijinului comun pentru rezolvarea crizei.

Activitatea în sfera politico-militară a comunității internaționale într-o situație de criză constă în identificarea și aplicarea instrumentelor necesare rezolvării crizei. Comunitatea internațională dispune de instrumentele legale - precum Carta Națiunilor Unite ce oferă cadrul politic pentru o asemenea acțiune - dar și de mijloacele diplomatice, politice și militare pentru a lua decizii importante atunci când este nevoie. Scopul principal al acțiunilor politico-militare ar trebui să fie întotdeauna restabilirea legii și ordinii, ceea ce ar avea un impact pozitiv și asupra activității organizațiilor umanitare. Trebuie să fie recunoscut și faptul că operațiunile militare sunt subordonate autorității politice, ca direcție și control, spre deosebire de agențiile umanitare, forțele militare neputând alege destinația și nici scopul. Așa cum a arătat experiența din Bosnia-Herțegovina, eficiența intervenției militare depinde de fermitatea soluțiilor politice și de definirea clară a mandatului. Este încă valabilă afirmația lui Clausewitz că războiul este continuarea politicii prin alte mijloace, iar în cazul de față se poate spune că desfășurarea forțelor militare trebuie să fie întotdeauna un instrument pentru realizarea unor scopuri politice precise.

În ceea ce privește acțiunile umanitare, acestea trebuie

înțelese ca un *modus operandi* ce, pe de o parte, este guvernat de principiile umanității, imparțialității și neutralității, iar, pe de altă parte, se desfășoară independent de orice obiective politice sau militare⁶. Acțiunile umanitare implică activități al căror scop este protecția și asistența acordată victimelor în situații de conflict armat sau violență internă, în conformitate cu procedurile specifice. Nu se poate vorbi aici despre un caracter coercitiv, asemenea acțiuni neputând fi niciodată impuse prin forță. Totuși, acțiunile umanitare conțin și o dimensiune politică, iar aceasta a determinat ca, în unele cazuri, organizațiile umanitare să devină involuntar mai mult sau mai puțin direct implicate în criză. Un exemplu ar fi cazul Liberiei, unde, în 1996, agențiile umanitare și-au dat seama că servesc obiectivele conflictului în detrimentul intereselor victimelor, ca urmare a competiției acerbe dintre ele. De asemenea, acțiunile umanitare au și o dimensiune economică, în multe dintre cazuri, controlul resurselor fiind cauza crizei. Organizațiile umanitare aduc în teatru o serie de resurse care pot afecta grav o balanță economică deja slăbită și pot crea o economie artificială paralelă ce va colapsa atunci când organizația se va retrage.

Așadar, un management al crizei eficient și comprehensiv implică cooperarea și dialogul dintre toți actorii implicați, în special recunoașterea de către toți a nevoii de abordare strategică a situației de criză.

Succint studiu de caz: NATO și conflictul din Kosovo

Managementul crizei, în timpul Războiului Rece, a constituit o dimensiune a relației dintre NATO, Pactul de la Varșovia și Uniunea Sovietică. Conceptul se referea la măsurile ce trebuie luate pentru prevenirea oricărui conflict, însă Alianța mai avea în vedere atât dezvoltarea unor instrumente politice în acest scop, cât și planificarea unor acțiuni militare care să stopeze criza înainte ca aceasta să devină violentă. Într-o perioadă în care crizele implicau, în principal, cele două blocuri de putere, NATO era văzut drept deținătorul monopolului în managementul crizelor Războiului Rece, independent de potențialele dialoguri bilaterale dintre superputeri. Mai mult, tot în acea perioadă, NATO a jucat un rol eficient de manager al crizei încercând să reconcilieze divergențele dintre statele membre (cazul disputei din anii '70 dintre Marea Britanie și Islanda).

De la sfârșitul Războiului Rece și până spre anii 1998-1999, conceptul de managementul crizelor a fost folosit vag în discuțiile din cadrul NATO, uneori pentru a semnala intervenția Alianței în conflicte din afara teritoriului său și, alteori, într-un sens mult mai larg, pentru a se referi la orice altă acțiune în afara rolului său tradițional. În anul 1998, Agenția Militară pentru Standardizare NATO a adoptat

următoarea definiție a managementului crizei: *acțiunile coordonate menite să prevină crizele, escaladarea lor în conflict armat și să stăpânească ostilitățile, dacă acestea apar*⁷. Această definiție pare incompletă, întrucât nu face nici o referire la managementul crizelor post-conflict de care NATO deja se ocupa în Bosnia-Herțegovina. Totuși, definiția are meritul de a lua în considerare "acțiunile coordonate", astfel, indicând faptul că, în practică, managementul crizei este o combinație complexă de operațiuni politice, militare și, uneori, economice, în care, spre deosebire de cazul Războiului Rece, NATO nu va fi singurul operator sau coordonator. Integrarea acestor dimensiuni variate în răspunsul la o anumită criză reprezintă o problemă semnificativă, managementul crizei devenind extrem de complicat mai ales în situația în care organizațiile și agențiile implicate au culturi organizaționale diferite. Este posibil ca mixul de organizații implicate să varieze de la criză la criză și este posibil ca, deși structura militară a NATO are avantaje deosebite din punct de vedere al eficienței, flexibilității și capacității de desfășurare, unele aspecte ale culturii sale militare să fie respinse de către ceilalți actori implicați în managementul crizei.

În anii următori, adoptarea Declarației de la Washington (aprilie 1999) reflectă importanța pe care țările membre NATO o acordă problemelor legate de managementul crizelor. Conceptul strategic, publicat în Declarație, desemnează această problemă drept una dintre misiunile fundamentale ale Alianței, ale cărei noi misiuni, la acea vreme, vor include prevenirea conflictelor și managementul crizelor (inclusiv operațiuni de reacție la criză). În documentul menționat se prevede ca NATO să-și reînnoiască oferta făcută la Bruxelles în 1994 de a sprijini, de la caz la caz, în conformitate cu procedurile sale proprii, menținerea păcii și alte operațiuni sub autoritatea Consiliului de Securitate al ONU sau sub responsabilitatea OSCE, inclusiv prin punerea la dispoziție a resurselor și expertizei Alianței. NATO utilizează la maximum parteneriatul, cooperarea și dialogul, precum și legăturile sale cu alte organizații pentru a contribui la prevenirea crizelor și, în cazul în care acestea apar, la dezamorsarea lor într-o fază incipientă.⁸

La începutul secolului XXI, la Summit-ul de la Praga (noiembrie 2002), NATO a întărit importanța managementului crizelor în contextul noului mediu de securitate. Astfel, evenimentele de la 11 septembrie au subliniat importanța existenței unei mai mari transparențe și a unei mai profunde cooperări între organizațiile de securitate cu scopul realizării intereselor comune referitoare la securitate, apărare și managementul crizei, astfel încât răspunsul militar la situațiile de criză să fie cel mai potrivit și să se asigure managementul eficient. Cu scopul promovării păcii și stabilității în spațiul euro-atlantic, NATO va continua dezvoltarea unor relații strânse de cooperare cu

celelalte instituții internaționale de securitate, în special în această zonă a prevenirii conflictelor, managementului conflictelor și reconstrucției post-conflict.⁹

Un exemplu al implicării Alianței în rezolvarea situațiilor de criză este conflictul din Kosovo. Istoricul acestuia începe în anul 1998, când s-a declanșat un conflict între forțele militare și de poliție sârbe și UCK, ce s-a soldat cu moartea a peste 1.500 de albanezi și cu peste 400.000 de refugiați. Comunitatea internațională și-a manifestat îngrijorarea față de consecințele umanitare și riscul de extindere a conflictului, în timp ce separatiștii albanezi înarmați și poziția inflexibilă a președintelui Milosevici accentuau criza. La 28 mai 1998, Reuniunea Miniștrilor de Externe ai țărilor membre NATO a hotărât contribuția la soluționarea pașnică a crizei și menținerea stabilității și securității în Albania și Macedonia, iar aproximativ o lună mai târziu (12 iunie 1998), Reuniunea Miniștrilor Apărării din țările NATO a evaluat opțiunile militare posibile. La 13 octombrie 1998, Consiliul NATO a autorizat loviturile aeriene care să determine retragerea trupelor sârbe din Kosovo, reîntoarcerea refugiaților și o soluție pașnică în zonă. Loviturile au fost suspendate de generalul Naumann, președintele Comitetului Militar al NATO, și generalul Clark, Comandantul Suprem al Forțelor Aliate pentru Europa, după ce Milosevici a acceptat formal retragerea.

ONU s-a implicat și ea în acest conflict, Rezoluția 1199 a Consiliului de Securitate condamnăm folosirea excesivă a forței de către Belgrad și cerând încetarea focului de către ambele părți implicate. Ca urmare, a fost încheiat un acord cu guvernul sârb prin care s-au stabilit limitele referitoare la numărul de forțe sârbe din Kosovo și scopul operațiunilor efectuate de către acestea. Mai mult, pe baza Rezoluției 1203 a UNSC, OSCE a înființat o Misiune de Verificare în Kosovo (KVM), iar NATO o Misiune de Verificare Aeriană, cu participarea țărilor membre ale Parteneriatului pentru Pace, și o forță militară terestră în Macedonia care urma să evacueze de urgență membrii KVM în cazul izbucnirii conflictului.

În ianuarie 1999, după numeroase provocări reciproce mediate de KVM, Armata Sârbă și Poliția Secretă au început ofensiva asupra albanezilor din Kosovo. Câteva zile mai târziu, reprezentanții celor șase națiuni membre ale Grupului de Contact s-au reunit, iar a doua zi, NATO a lansat un avertisment amenințând ambele părți cu lovituri aeriene. Între 6 și 23 februarie 1999, la Rambouillet, apoi între 15 și 18 martie, la Paris, au avut loc runde de convorbiri, acordul de pace propus fiind semnat de delegația albaneză, dar nu și de partea sârbă: Belgradul a început o ofensivă sistematică în Kosovo. La 20 martie 1999, KVM a fost retrasă din zonă, după ce fusese obstrucționată de forțele sârbe.

Din nou, la 23 martie 1999, s-a emis ordinul pentru

începerea loviturilor aeriene și după 77 de zile forțele iugoslave se retrag, iar Secretarul General al NATO, Javier Solana, oprește bombardamentele. Retragerea s-a făcut conform Acordului Tehnico-Militar încheiat între NATO și Iugoslavia în seara de 9 iunie și a urmat Acordului Tripartit din 3 iunie între Belgrad, Uniunea Europeană și trimitii speciali ruși. Între timp, la 6 mai, Grupul celor 7 țări industrializate și Federația Rusă au emis un Plan de Pace, acceptat de Iugoslavia o lună mai târziu, ce prevedea încheierea violențelor, reforma forțelor armate, desfășurarea de forțe internaționale ONU-NATO, revenirea refugiaților, autogovernarea reală și demilitarizarea UCK. Tot în data de 10 iunie 1999, Consiliul de Securitate al ONU adoptă Rezoluția 1244 care propunea desfășurarea de forțe internaționale civile și de securitate în Kosovo: KFOR (Forța de Stabilizare condusă de NATO, cuprinzând 50.000 de persoane din țări membre ale Alianței, din 12 țări ne-membre și din Federația Rusă) au intrat în Kosovo la 12 iunie, odată cu retragerea forțelor sârbe, ce s-a încheiat la 20 iunie.

În ceea ce privește obiectivele NATO în Kosovo, la 12 aprilie 1999, Reuniunea Extraordinară a Consiliului Atlanticului de Nord a adoptat o Declarație ce prevede¹⁰:

- încetarea controlabilă a tuturor acțiunilor militare și încetarea imediată a violențelor și a actelor de represivitate;
- retragerea din Kosovo a forțelor de poliție, militare și paramilitare;
- staționarea în Kosovo a unei prezențe militare internaționale;
- repatrierea necondiționată și în siguranță a tuturor refugiaților și a persoanelor deportate și accesul nestingherit al organizațiilor de ajutor umanitar în scopul asistării acestora;
- stabilirea unui angajament-cadru politic pentru Kosovo, pe baza acordurilor de la Rambouillet, în conformitate cu legile internaționale și Carta Națiunilor Unite.

În Kosovo, relațiile NATO cu alte organizații internaționale și sprijinul acordat acestora au continuat să evolueze. Datorită capacității militare de a desfășura rapid mari forțe, 50.000 de militari KFOR au fost obligați să presteze în provincie o serie de servicii publice, până când organizațiile internaționale civile le-au preluat. Alături de responsabilitatea principală a militarilor de a menține un mediu stabil și securizat, KFOR și-a asumat și responsabilitatea unor acțiuni ce erau destinate autorităților civile: polițienești, de administrare a aeroporturilor, de control al traficului aerian, de construcție a taberelor pentru refugiați etc. Din fericire, anterior începerii acestor acțiuni, NATO, ONU, OSCE și UE au desemnat responsabilitățile și au planificat contingentele.

La începutul anului 2001, ciocnirile violente de la granița cu Kosovo, în care au fost implicate forțe ale fostei

Republicii Iugoslave a Macedoniei și grupări extremiste albaneze cu baza în Kosovo, au determinat KFOR să inițieze acțiuni suplimentare, de genul patrulelor terestre și aeriene, operațiunilor anti-contrabandă, operațiuni de căutare și de capturare a contravenienților, intensificării eforturilor de culegere a informațiilor.

În cursul anului 2002, provincia sârbă Kosovo a rămas sub administrație internațională, în luna ianuarie, germanul Michael Steiner fiind numit șef al administrației civile interimare ONU (UNMIK)¹¹

În perioada următoare, NATO a retras mai multe unități KFOR, reducând efectivele de la 50.000, în 1999, la aproximativ 28.000 de persoane.

Așadar, referitor la managementul crizei, când Iugoslavia a colapsat, rolul militar al NATO în rezolvarea crizei era privit ca imposibil, întrucât nu era acceptată intervenția sa în afara teritoriului Alianței. În cel mai bun caz, NATO ar fi putut acționa sub autoritatea ONU, fără

a deține un rol propriu, mulți dintre experții politici și militari fiind convinși că o organizație de apărare colectivă nu poate face față provocărilor managementului crizei. Dezvoltările ulterioare au demonstrat că NATO deține avantaje considerabile din punct de vedere profesional și tehnic ce îi permit să aducă importante contribuții atât la componenta militară a managementului crizei, cât și la cea civilă.

NOTE

¹ Zamfir, Cătălin, Criză, în "Dicționar de sociologie", coord.: Cătălin Zamfir și Lazăr Vlăsceanu, Editura Babel, București, 1998, p. 144.

² Weick, K.E., *Enacted Sensemaking in Crisis Situations*, în "Journal of Management Studies", 1988, vol. 25, pp. 305-317, reprodus în Pugh, S. Derek (ed.), *Organization Theory. Selected Readings*, Penguin Books, London, 1997.

³ <http://www.caii-dc.com>

⁴ Col. Mândru, Mircea, *Managementul crizelor politico-militare*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1999, p. 13.

⁵ Weick, K.E., idem.

⁶ Sommaruga, Cornelio, *Relationship Between Humanitarian Action and Political-Military Action*, comunicare susținută în cadrul Simpozionului Internațional al Crucii Roșii, Bruxelles, 1998.

⁷ Apud Roper, John, *NATO's New Role in Crisis Management*, Instituto Affari Internazionali, 1998.

⁸ *Reuniunea de la Vârf de la Washington, 23-25 aprilie 1999 – Ghidul cititorului*, Fundația EURISC, București, 1999.

⁹ *Prague Summit Declaration*, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Prague, 21 Noiembrie 2002, <http://www.nato.int>.

¹⁰ *Manualul NATO*, Biroul de Informații și Presă al NATO, 2001.

¹¹ Zodian, Vladimir, *Europa de Sud-Est în 2002*, Centrul de Studii Strategice de Securitate, București, 2002, p.6.

The final decade of the 20th Century has brought back in forefront an old sociological concept – the crisis. A crisis is defined as a period in a system's dynamic during in which the conspicuous accumulation of difficulties and the conflictual outbreak of strains make difficult its normal run. There are some powerful pressures for change. Another concept developed in the last years is the crisis management - usually described as a reactive activity directed to the scaling problems. An efficient and comprehensive crisis management implies cooperation and dialogue relations between involved actors, especially in recognition the need for a strategic approach of the crisis situation.

During the Cold War, the crisis management was a dimension of the relations between NATO, Warsaw Pact and Soviet Union. Since the end of Cold War and until the years 1998-1999, this concept has been vaguely used in discussions in NATO. It sometimes means Alliance's intervention in conflicts beyond the territory of NATO and sometimes refers more widely to any action beyond the traditional Alliance's role. In the following years, the adoption of the Washington Declaration, in April 1999, has reflected the importance of crisis management to the allies. In the beginning of the 21st Century, the Prague Summit, in November 2002, strengthened the importance of this concept in the new security environment.

The conflict in Kosovo is an example of Alliance's involvement in crisis management operations. When Yugoslavia collapsed, a military role for NATO was widely seen as impossible because of the fact that NATO could not act "out-of-area". At best, it could act under the authority of the UN, with no distinct role of its own. Many experts doubted whether a collective defence organization could really handle the challenge of crisis management. The following developments have shown that NATO holds considerable professional and

Rolul puterii militare în asigurarea securității internaționale

Prof. univ. general de brigadă dr. TEODOR FRUNZETI

Specialiștii în relații internaționale apreciază, în unanimitate, că, în prezent, principala cale de asigurare a păcii și securității internaționale o constituie implementarea regimului politic democratic în cât mai multe țări. Caracteristicile principale ale unui asemenea tip de regim sunt existența unui guvern constituțional și responsabil, garantarea libertăților și drepturilor omului, alegeri libere, pluralism politic, existența societății civile, separarea puterilor în stat și existența unei economii de piață funcționale, bazată pe liberă inițiativă.¹

Acest tip de regim politic, denumit și democrație liberală, este specific statelor din Europa Occidentală și America de Nord, unde funcționează cu succes. Ordinea internațională este în strânsă legătură, chiar dependentă de tipul de regim politic pe care îl promovează principalii actori din arena internațională, adică statele. Se apreciază astfel că regimurile de tip democratic promovează în relațiile internaționale metode pașnice de rezolvare a tuturor problemelor, fie ele divergente, în relațiile dintre state.

Cu toate acestea, deși după sfârșitul Războiului Rece numărul statelor care au adoptat modelul politic democratic a crescut semnificativ, mediul internațional de securitate s-a îmbunătățit doar la nivel regional, în timp ce global s-a deteriorat semnificativ. De la un singur risc major existent în timpul Războiului Rece, cel al unui război nuclear între blocurile militare controlate de cele două superputeri ale vremii, s-a ajuns la amenințări multiple, ale unei insecurități globale.

Drept rezultat, mediul global de securitate este mult mai difuz și greu predictibil, între alb și negru existând o multitudine de nuanțe de gri. În plus, actorii non-state au o contribuție din ce în ce mai semnificativă la configurarea elementelor de putere specifice ordinii internaționale actuale.

În aceste condiții de tranziție spre un mediu de securitate stabil, puterea militară a devenit mai puțin importantă pentru soluționarea problemelor politice și de securitate cărora trebuie să le facă față și să le găsească rezolvarea lumea de azi, deși, paradoxal, instrumentul militar de

putere a fost și este utilizat în mod extensiv de la sfârșitul Războiului Rece încoace.

Printre cele mai importante probleme de securitate actuale se numără recrudescența terorismului internațional de tip „mesianic” sau mai bine spus „jihadic”, proliferarea armamentului, în special a celui de distrugere în masă, existența unor state în colaps de guvernare, managementul conflictelor subregionale și intrastatale, rezolvarea crizelor umanitare. În rezolvarea acestor probleme stricte sunt angrenate o multitudine de mijloace și instrumente de putere, de la cel diplomatic, la cel economic și informațional, în timp ce utilizarea instrumentului militar de putere este privită ca o soluție de ultimă instanță.

Deși cheltuielile militare ale statelor au crescut în ultimii câțiva ani, Statele Unite ale Americii, mai ales după atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001, dar și alte țări membre ale NATO și chiar Alianța în ansamblul său, au simțit nevoia unei schimbări de strategie în abordarea și contracararea amenințărilor și pericolelor cu care se confruntă, în special a celor neconvenționale și asimetrice.

În acest sens, adaptarea, „din mers”, am putea spune, a structurilor de forțe ca și reconfigurarea misiunilor acestora este deja un fapt împlinit.

Conceptul strategic adoptat la Summit-ul de la Washington din aprilie 1999 oferă posibilitatea ca NATO să contribuie la modelarea mediului de securitate în evoluție, sprijinind securitatea și stabilitatea cu puterea angajamentului comun pentru democrație și rezolvarea pe cale pașnică a disputelor.

Mai mult chiar, la summit-ul de la Praga din 21/22 noiembrie 2002, NATO a dovedit că este o organizație care se adaptează rapid la schimbările din mediul de securitate, la tendințele de evoluție ale forțelor specifice perioadei pe care o traversăm. Deciziile luate de șefii de state și de guverne ai Alianței au menirea de a mări flexibilitatea NATO din punctul de vedere al răspunsului la situațiile de criză ce pot apărea pe teritoriul statelor membre, dar și în afara acestora. Invitația adresată celor șapte state din Europa Centrală și de Est, printre care și țara

noastră, de a se alătura comunității euro-atlantice, creează premisele pentru remodelarea unei Europe Centrale și de Est caracterizată ca o zonă al cărei viitor va putea evolua în pace, democrație, prosperitate economică și integrare deplină în structurile europene și euro-atlantice, așa cum arăta, cu ocazia summit-ului, președintele României, Ion Iliescu².

Eforturile de a transforma și adapta NATO nu trebuie percepute ca o amenințare pentru nici un stat sau organizație, ci ca o demonstrație a hotărârii de a proteja teritoriul, populația și forțele militare ale țărilor membre de orice atac armat, inclusiv față de atacurile teroriste, direcționate din exterior.

În concordanță cu prevederile Tratatului de la Washington și Carta ONU, țările membre NATO și-au afirmat hotărârea de a descuraja, neutraliza și de a se apăra și proteja de orice atac îndreptat împotriva lor. Pentru a îndeplini întreaga gamă de misiuni specifice, NATO va avea la dispoziție forțe militare capabile de a se deplasa în timp scurt în teatrul de acțiuni militare, conform deciziilor Consiliului Nord Atlantic, de a desfășura operații la distanță mare și pentru un timp îndelungat, inclusiv în zone în care s-ar putea confrunta cu amenințări nucleare, biologice sau chimice, îndeplinindu-și în final obiectivele stabilite.

Pentru a putea îndeplini și pune în aplicare toate acestea, șefii de state și de guverne reuniți la Praga în noiembrie 2002, în cadrul Consiliului Nord Atlantic, au luat decizii importante privind creșterea eficacității militare a Alianței, urmând a se acționa în următoarele direcții:

- crearea unei Forțe de Răspuns a NATO (NRF), care să fie o forță bazată pe tehnică și tehnologie militară avansată, flexibilă, ușor de desfășurat, interoperabilă și care să poată fi susținută în teatrul de război, compusă din elemente aparținând forțelor terestre, navale și aeriene, gata de a fi deplasată rapid conform deciziilor Consiliului Nord Atlantic. NRF va fi astfel un element catalizator pentru încurajarea îmbunătățirii capacității militare a Alianței. Deja au fost stabilite direcționările necesare pentru elaborarea concepției de constituire a NRF, care va atinge capacitatea operațională inițială cât de curând posibil, dar nu mai târziu de luna octombrie 2004, iar capacitatea operațională completă nu mai târziu de luna octombrie 2006. Se pare că Forța de Răspuns NATO va avea în final un efectiv de 21.000 de militari. Aceasta și Forța de Reacție Rapidă a UE vor trebui să se poată sprijini reciproc în caz de nevoie;

- eficientizarea sistemului militar de comandă al NATO, vizând îndeplinirea cerințelor operaționale pentru întreaga gamă de misiuni ale Alianței. Va fi redus numărul comandamentelor și al centrelor de operații aeriene întrunite.

Vor fi două comandamente strategice, unul operațional în Europa (având în subordine două comandamente întrunite) și unul funcțional - pentru transformare, în SUA. Decizia finală privind schimbările structurii de comandă a NATO va fi luată de miniștrii apărării ai țărilor membre, în iunie 2003;

- a fost aprobat angajamentul capacităților militare al statelor membre, ca parte a efortului de a perfecționa și dezvolta noi capacități militare, specifice războiului modern și unui mediu de securitate ce generează amenințări serioase;

Fiecare stat membru și-a luat angajamentul politic ferm de a-și perfecționa capacitățile militare în domeniile: apărare N.B.C.; informații; identificarea și supravegherea obiectivelor; supraveghere aeriană; comandă, control și comunicații; creșterea eficacității luptei armate, inclusiv prin utilizarea muniției ghidate de precizie și anihilarea apărării antiaeriene a inamicului; transportul strategic aerian și naval; realimentarea în aer a aeronavelor; transportul și desfășurarea unităților militare de sprijin al luptei și de logistică;

- aprobarea concepției apărării împotriva terorismului, care este o parte componentă a măsurilor destinate întăririi capacității NATO în acest domeniu, care mai include optimizarea sistemului de cooperare și acces la informații și aranjamentele de răspuns la crize. Se va implementa Planul de Acțiune pentru Planificare în situații de urgențe civile pentru perfecționarea pregătirilor de contracarare și limitare a urmărilor unui posibil atac asupra populației civile cu agenți chimici, biologici sau radioactivi;

- aprobarea implementării a cinci inițiative de apărare împotriva armelor de distrugere în masă: prototipul unui laborator analitic - modul NBC, prototipul unei echipe de răspuns la evenimente NBC, un centru virtual de excelență pentru apărare împotriva armelor NBC, crearea unui stoc NATO cu substanțe și materiale destinate apărării biologice și chimice și a unui sistem de supraveghere a maladiilor;

- întărirea capacității de apărare împotriva cyberterorismului și a tuturor atacurilor îndreptate împotriva sistemelor informatice;

- examinarea opțiunilor pentru abordarea de o manieră adecvată a amenințărilor crescânde ale unui atac cu rachete împotriva forțelor armate, teritoriului și a centrelor populate ale țărilor NATO. Acestea vor cuprinde măsuri politice și militare eficace și eficiente, desfășurate concomitent cu măsuri de descurajare. În plus a fost inițiat un nou studiu de fezabilitate referitor la apărarea anti-rachete a teritoriului, forțelor armate și a centrelor populate de pe teritoriul Alianței.

Liderii Alianței au confirmat că, prin admiterea celor șapte state Central și Est-Europene, Bulgaria, Estonia, Letonia, Lituania, România, Slovacia și Slovenia, ca noi membri, se va îmbunătăți capacitatea NATO de a face față provocărilor lumii de azi dar și a celor pe care le rezervă viitorul. Aceste țări și-au dovedit adevărată aderența la principiile de bază și valorile exprimate în Tratatul de la Washington, capacitatea de a contribui la întreaga gamă de misiuni a Alianței, incluzând apărarea colectivă, precum și hotărârea fermă de a contribui la stabilitate și securitate, în special în regiunile în stare de criză și conflict. Convorbirile privitoare la primirea acestor state în NATO au început imediat după summit-ul de la Praga, în vederea semnării protocoalelor de accesare în Alianță până la sfârșitul lunii martie 2003. Procesul de ratificare va fi finalizat astfel încât toate cele șapte state să poată intra oficial în NATO la summit-ul următor ce va avea loc în luna mai 2004³.

Adaptarea NATO la noul mediu de securitate este de stringentă actualitate, și nu numai NATO ca organizație, dar însăși filosofia fiecăreia dintre statele membre referitoare la tipurile de războaie în care ar putea fi angajate trebuie adaptată la o situație complet diferită de cea care a determinat crearea Alianței în 1949. Dacă în timpul Războiului Rece tipul de confruntare militară pentru care se pregăteau ambele superputeri era un conflict simetric, armată contra armată, condus după principii asemănătoare și angajând tehnologii asemănătoare, în prezent armatele moderne trebuie să fie în măsură să se confrunte cu adversari de tip semifeudal, semicolonial și preindustrial, ce utilizează în special războiul de guerilă.

Pe de o parte, armatele moderne de astăzi dispun de resurse și tehnologii superioare dar, pe de altă parte, adversarii lor demonstrează o voință superioară și hotărârea de a accepta pierderi și costuri practic nelimitate.

Evoluția conflictelor ce au avut loc în lume după războiul din Golf demonstrează că toate forțele ce se constituie drept adversari sau competitori la adresa SUA, ori în general a statelor aliate acestora, au învățat bine lecțiile trecutului și nu încearcă să lupte după metode clasice cu un adversar superior ca putere militară și economică.

Conflictul asimetric este și va fi norma acestei perioade de tranziție la o nouă ordine mondială.

În octombrie 2001 armata SUA a pus în aplicare o strategie eficientă și nemaiutilizată până atunci, împotriva regimului taliban din Afghanistan și a Organizației Al Qaeda. Combinând loviturile de precizie cu acțiunile forțelor speciale, în acțiuni militare neconvenționale, forțele SUA din teatrul de operații au anihilat regimul taliban. În acest conflict, atât SUA, cât și Al Qaeda urmăresc îndeplinirea

unor interese vitale: SUA urmăresc eradicarea terorismului internațional, în timp ce Al Qaeda încearcă să elimine prezența SUA din Orientul Mijlociu și din Asia de Est⁴.

Cu tot succesul Operației „*Enduring Freedom*” desfășurată în Afghanistan, specialiștii militari americani apreciază că în prezent, pe teritoriul pakistanez s-au refugiat circa zece mii de activiști talibani și cinci mii de luptători Al Qaeda, care beneficiază de sprijinul unei părți din populația locală (se apreciază ca aproximativ 15% din populația Pakistanului are sentimente antiamericane, iar 1% sunt extremiști fundamentaliști islamici)⁵.

Atât războiul antiguerilă din Afghanistan, cât și cel împotriva Irakului care se pregătește în prezent, au drept caracteristică principală îmbinarea mijloacelor și procedurilor militare cu cele nemilitare. Operațiile psihologice, delimitarea și canalizarea simpatiei populației, a forțelor politice și a liderilor locali, precizarea clară, ca de exemplu în cazul Irakului, a obiectivelor acțiunilor militare, care nu vor fi îndreptate împotriva populației, ci a regimului lui Saddam Hussein, au drept obiectiv crearea condițiilor pentru o tranziție rapidă la starea post-conflict și la reconstrucția instituțiilor de bază ale națiunilor respective.

Chiar dacă puterea militară nu este principalul factor în asigurarea securității internaționale și, după cum am văzut, nici nu trebuie să fie, deținerea unui instrument militar credibil și eficient al puterii naționale oferă posibilitatea modelării corespunzătoare, în concordanță cu interesele și obiectivele naționale strategice, ale mediului internațional. Pentru o alianță militară, cum este, de exemplu cazul NATO, intervine necesitatea armonizării diverselor interese naționale, care pot deveni divergente sau chiar antagoniste la un moment dat, așa cum a fost cazul la jumătatea lunii februarie 2003 în dezbaterile asupra oportunității acordării de ajutor militar Turciei în situația în care ar fi atacată de Irak. Pentru prima dată de la înființarea Alianței, două state - Franța și Germania, ulterior și Belgia - s-au opus opiniilor favorabile exprimate de toate celelalte. Dezbaterile au fost extinse în Consiliul de Securitate al ONU, neputându-se ajunge la o rezoluție care să prevadă utilizarea forței militare împotriva Irakului, care nu s-a supus întrutotul hotărârilor anterioare ale Consiliului de Securitate, ce vizau limitarea armamentului său ofensiv. Neputința ajungerii la o soluție adoptată prin consens în cadrul Consiliului Nord Atlantic (NAC) și „*exportarea*” disensiunilor interne din cadrul NATO într-un alt for mai larg, ONU, constituie un precedent periculos pentru unitatea euroatlantică, principalul factor de stabilitate regională în Europa după sfârșitul Războiului Rece.

De fapt, dilema se reduce la alegerea mijloacelor de acțiune pentru a sili Irakul să se conformeze deciziilor ONU.

În timp ce SUA sunt adeptele măsurilor de securitate prin mijloace militare (hard security), adică măsuri de „*mână forte*”, alte state sunt adeptele măsurilor de securitate prin mijloace nemilitare (soft security).

De exemplu, Franța și Germania insistă asupra măsurilor politice subliniind, totodată, rolul ONU ca organizație de securitate colectivă și al inspecțiilor pe care aceasta le organizează în Irak pentru a verifica modul în care această țară respectă rezoluțiile Consiliului de Securitate privind reducerea nivelului armamentului său ofensiv.

Un alt focar de tensiune și de posibil conflict militar îl reprezintă activitățile nucleare ale Coreii de Nord, care a reluat, pe baza unei decizii unilaterale, cercetările nucleare, încălcând astfel deciziile Agenției Internaționale pentru Energie Atomică. Diferențele dintre această țară, pe de o parte, și SUA și Coreea de Sud, pe de altă parte, au atât soluții militare (un conflict în care ar putea fi atrase și alte țări, devenind astfel un conflict regional) cât și politice. Chiar dacă dezamorsarea actualelor tensiuni va avea loc ca urmare a unor acțiuni politice, posibilitatea recurgerii la acțiuni militare de mare intensitate, inclusiv la lovituri nucleare tactice din partea SUA, acționează ca factor de descurajare și de presiune psihologică împotriva Coreii de Nord, încercând să o determine să-și îndeplinească obligațiile internaționale.

Trebuie ținut cont de faptul că utilizarea puterii militare efective pentru asigurarea securității și stabilității internaționale nu poate fi decât rezultatul unei decizii colective a uneia dintre organizațiile internaționale cărora comunitatea internațională le conferă acest drept, atât din punct de vedere moral, cât și juridic, adică ONU sau, pentru Europa, OSCE, iar după caz pe alte continente, organizații similare cu vocație de securitate – de exemplu Organizația Unității Africane.

Deși în prezent, ca o consecință a crizei irakiene și a dezacordului unora dintre statele membre NATO privind soluția de adoptat în acest caz, a fost reluată în dezbatere tema mai veche a capacității militare europene, separate de cea a SUA, cu referire în special la Uniunea Europeană, trebuie să arătăm că acest lucru este încă departe de materializare.

Dezvoltarea capacităților militare în cadrul Uniunii Europene nu vizează crearea unei competiții cu NATO ci, dimpotrivă, întărirea pilonului european al Alianței, contribuind astfel la creșterea eficienței operațiilor

conduse de NATO. În plus, Uniunea Europeană va fi în măsură să desfășoare operații militare de management al crizelor, incluzând toate tipurile de acțiuni militare, cu excepția apărării colective⁶, adică așa numitele misiuni tip Petersberg.

Uniunea Europeană nu are intenția să creeze o forță de Reacție Rapidă care să aibă un caracter permanent, ca atare, ci dorește să fie în măsură să utilizeze o forță militară – destinată pentru fiecare caz în parte – selecționată din capacitățile militare existente, ale tuturor țărilor membre, pe bază de contribuție voluntară. Până la sfârșitul acestui an, aceste forțe, de o valoare de până la 60.000 militari și 400 avioane, vor trebui să fie în măsură să poată fi utilizate după o notificare prealabilă de 60 zile. Ele vor trebui să poată fi utilizate pe durata a cel puțin un an, logistica fiind responsabilitatea fiecărei țări contribuitoare. Sistemul de comandă și control nu va dubla capacitățile NATO existente ci, dimpotrivă, va utiliza comandamentele NATO. În plus, sistemul de analiză și evaluare a capacităților militare ale Uniunii va fi în strânsă corelație cu sistemul de planificare și evaluare al NATO, mai ales având în vedere necesitatea ca Forța de Răspuns a NATO – ce va atinge capacitatea operațională inițială până în octombrie 2004 iar pe cea completă în octombrie 2006 – și Forța de Reacție Rapidă a Uniunii Europene să se poată sprijini reciproc în acțiuni militare.

Europa are, în mod incontestabil, un mare potențial militar. Acest lucru a fost demonstrat atât de participarea armatelor statelor membre ale Uniunii Europene la operațiile în curs de desfășurare ale NATO în Balcani, cât și de acțiunile întreprinse în nenumărate alte locuri de pe glob.

Totuși, capacitățile militare ale statelor membre ale Uniunii Europene singure sunt, de cele mai multe ori, insuficiente pentru îndeplinirea tuturor obiectivelor misiunilor pe care Uniunea Europeană și le propune, având mai ales în vedere minusurile accentuate în capacitatea de a obține și prelucra informațiile și în sistemul de comandă, control și comunicații. De aceea, obiectivul principal în domeniul capacităților militare ale Uniunii vizează tocmai recuperarea acestor decalaje, spre a da Europei capacitatea de a acționa militar pe cont propriu și de a întări astfel filonul european al NATO.

Iată, deci, că și NATO și UE reconsideră în prezent rolul instrumentului militar de putere, care, deși singur nu poate oferi soluții pentru rezolvarea multitudinii de provocări generate de riscurile, amenințările și pericolele pe care forțele ce acționează în mediul internațional le creează, poate în schimb facilita și potența acțiunea instrumentelor politice și economice, sporindu-le eficacitatea și eficiența și modela, într-un sens constructiv, mediul

internațional de securitate.

NOTE

¹ Cf. Andrew Heywood, Politics, Macmillan Press Ltd, UK, 1997, pag.28

² Ion Iliescu, Declarația cu ocazia reuniunii "19+7" a șefilor de stat și de guvern ai țărilor NATO cu țările invitate să înceapă negocierile de aderare cu NATO, 21.11.2002, <http://www.nato.int>.

³ Cf. Declarația șefilor de state și de guvern participante la reuniunea Consiliului Nord-Atlantic de la Praga, 21 noiembrie 2002, pag.2, www.nato.int/dom/pr/2002/p02-127e.htm

⁴ Cf. Robert M.Cassidy, Why Great Powers Fight Small Wars Badly, in Military Review, September – October 2002, pag.41

⁵ Cf. Arnand de Borchgrave, Al Qaeda's Privileged Sanctuary, Washington Times, 20.06.2002, pag.19.

⁶ Cf. General Rainer Schuwirth, Hitting the Helsinki Headline Goal, NATO Review nr.3/2002, pag.31.

The international order is connected, if not dependent, with the type of the political regime promoted by the main actors on the international stage- hereby the states. It is stated that the democratic regimes promote - in their international relations- peaceful methods of solving out the conflicts, even the divergent ones, with the other states.

The military power has become less important in this transition towards a stable security environment. It is less important for solving out political and security issues that nowadays world have to face. Paradoxically, the military power tool has been extensively used- and still is- since the end of Cold War.

Now NATO and EU are reconsidering the role of the military power tool. That is because in itself can not offer solutions for solving out the large number of challenges generated by the risks, threats and dangers created by the forces acting on the international environment. But the military power tool can facilitate and intensify the action of political and economical tools increasing therefore their efficiency and constructively shaping the international security environment.

Fizionomia acțiunilor desfășurate în operațiile în sprijinul păcii

Prof. univ colonel dr. Ion PREDA

Operațiile în sprijinul păcii¹ „sunt acțiuni militare care se desfășoară în sprijinul eforturilor diplomatice, în scopul stabilizării și menținerii păcii și soluționării politice pe termen lung a conflictelor”². Acestea acoperă o gamă largă de activități, creează și susțin condițiile necesare pentru ca pacea să prospere. Operațiile în sprijinul păcii (*Peace Support Operations* – PSO) conțin trei tipuri distincte de activități: suportul diplomației (construcția păcii, realizarea păcii și diplomația preventivă), menținerea păcii și impunerea păcii.

Caracteristicile acestor operații sunt: existența unui obiectiv politic clar și a unui mandat precis; acordul guvernului sau al părților beligerante pentru desfășurarea operației; forțele participante să fie imparțiale; sprijinirea procesului politic sau a reglementării pașnice a diferendului; disponibilitatea Consiliului de Securitate al ONU de a lua măsurile necesare ca forțele să-și îndeplinească mandatul și dreptul de a-și asigura propria apărare.

PSO au crescut în intensitate și s-au diversificat după 1990. De exemplu, în primii săi 40 de ani de activitate, ONU a condus 13 operații de pace, de o amploare relativ mică, exceptând operația din Congo din anii '60. După 1988 numărul acestora s-a dublat, devenind din ce în ce mai complexe³. Apreciem că aceste tipuri de operații se vor desfășura în medii dinamice, influențate de mai mulți factori, iar succesul misiunilor va depinde în mare măsură de aceștia.

Un factor important în PSO îl reprezintă *mediul* în care se desfășoară acțiunile. Ca și în război, comandanții vor adopta acele planuri și vor întreprinde acele acțiuni care vin în sprijinul realizării obiectivelor politice.

Un alt factor îl reprezintă *complexitatea*, care poate deriva din: dificultatea de a identifica părțile în conflict; absența unor elemente de bază în domeniul legislativ; distrugerea sau inexistența infrastructurii teritoriale; fragilitatea acordurilor de încetare a focului; distrugerea mediului înconjurător; pericolul izbucnirii unor epidemii și migrația populației locale.

Părțile în conflict (beligeranții) se pot constitui într-un factor determinant, deoarece acestea pot sau nu să aibă armate regulate sau grupuri organizate, cu o structură

militară bine definită. Operațiile se pot desfășura în cadrul unui stat în funcțiune sau a unui stat în dezintegrare în care elementele turbulente, paramilitare, grupurile de indivizi înarmate, ale crimei organizate sau alte grupări ostile pot afecta obiectivele inițiale ale operațiilor. De asemenea, trebuie avut în vedere faptul că deciziile liderilor recunoscuți pot să nu reușească în realizarea coeziunii beligeranților.

O înțelegere comună a situației finale dorite și a condițiilor care vor determina succesul este importantă pentru comandanții de la toate nivelurile. Determinările reușite trebuie să țină seama de faptul că reglementarea situației, și nu victoria, reprezintă unitatea de măsură a succesului în operațiile de pace. Reglementarea situației nu se obține doar prin operații militare, ci printr-o combinație de acțiuni ce pot cuprinde toate elementele puterii statului și diverși factori internaționali. Operațiile militare completează activitățile diplomatice, economice și umanitare.

PSO cuprind, în general, șase etape⁴: de așteptare; de atenționare; de creștere; de desfășurare; de susținere; de redeschidere.

1. FIZIONOMIA ACȚIUNILOR DESFĂȘURATE ÎN OPERAȚIILE DE MENȚINERE A PĂCII

Operațiile de menținere a păcii implică operații militare desfășurate cu consimțământul părților aflate în conflict și sunt destinate să monitorizeze și să faciliteze implementarea unui acord de armistițiu existent și să sprijine eforturile diplomatice în scopul ajungerii la o înțelegere politică pe termen lung⁵. Acțiunile desfășurate în acest tip de operații includ observarea și monitorizarea acordului de armistițiu și de încetare a focului, precum și supravegherea aplicării acestora.

Operațiile de menținere a păcii se desfășoară în temeiul Cartei ONU (capitolul VI) și presupun executarea, de către forțele militare și organizațiile civile participante, a următoarelor misiuni: observarea, interpunerea și asistența de tranziție.

A. Forțele terestre – reprezintă componenta de bază a

forței de menținere a păcii, având capacitatea „să realizeze prezența, extinderea, continuitatea și dominația în teren, să susțină în orice moment toată gama de acțiuni militare, necesare îndeplinirii scopului propus”⁶. Pentru a ataca coeziunea și voința de luptă a adversarilor (beligeranților), componenta terestră aplică trei modalități acționale în desfășurarea operațiilor⁷: descoperirea; fixarea; lovirea.

Descoperirea presupune localizarea, identificarea și evaluarea adversarilor sau beligeranților.

Fixarea constă în angajarea adversarilor sau beligeranților și interzicerea realizării scopurilor acestora, asigurând, în același timp, pentru trupele proprii, condiții necesare trecerii la neutralizarea lor.

Lovirea presupune folosirea nemijlocită a capacității tuturor forțelor și mijloacelor în vederea îndeplinirii misiunilor și realizării scopurilor operației.

Principala caracteristică a acestor forțe trebuie să fie compatibilitatea și interoperabilitatea operațională cu structurile NATO și parteneri. Marile unități și unitățile din cadrul componentei terestre a operației desfășoară misiuni cu specific militar și non-militar⁸. Misiunile cu *specific militar* pot fi: separarea forțelor; supravegherea respectării și aplicării înțelegerilor; supravegherea retragerilor; stabilirea zonei de interzicere a armamentului și tehnicii militare; patrularea în zona aflată în dispută; inspectarea instalațiilor și vehiculelor pentru depistarea depozitării sau transportului ilegal de armament; stabilirea culoarelor de circulație de-a lungul zonelor de încetare a focului; dislocarea preventivă a forțelor; observarea, monitorizarea și supervizarea zonelor de separație și a acțiunilor forțelor aflate în conflict; stabilirea de zone sigure; interpunerea între forțele aflate în conflict; garantarea sau interzicerea libertății de mișcare; demobilizarea forțelor aflate în conflict; asistența militară; impunerea de sancțiuni; evacuarea necombatanților; protecția obiectivelor vitale în zona de responsabilitate; repararea podurilor și căilor de comunicație; monitorizarea schimburilor de prizonieri; protecția și supravegherea taberelor de refugiați și alte misiuni.

Separarea forțelor este forma tipică a operațiilor de menținere a păcii care implică poziționarea forțelor de pace între părțile aflate în conflict cu asentimentul acestora. Separarea forțelor prin interpunere conduce, de la o suprafață de separare, la crearea unei zone tampon.

Supravegherea respectării și aplicării înțelegerilor se realizează când acordul de încetare a focului între beligeranți a fost realizat. Un astfel de acord va implica: crearea de zone tampon; înțelegeri asupra dispozitivului de dispunere a forțelor părților; restricții de valoare a forțelor; restricții cantitative ale armamentului și tehnicii; monitorizarea înțelegerii de încetare a focului între părți.

Supravegherea retragerilor implică supravegherea planului de destructurare a forțelor convenit de părțile

în conflict și monitorizarea retragerilor, de către forțele de pace, în termenii înțelegerii la care au aderat toate părțile.

Misiunile cu *specific non-militar* la care pot participa marile unități și unitățile din cadrul forțelor terestre sunt de factură umanitară, astfel: servicii medicale; aprovizionare cu apă, alimente și alte materiale a refugiaților sau a celor blocați, izolați și aflați sub amenințarea forțelor înarmate; facilitarea restabilirii activităților normale în teritoriile unde au avut loc conflicte.

Algoritmul general de acțiune al forțelor terestre este următorul: separarea părților în conflict și crearea zonei tampon și de limitare a armamentelor; împiedicarea conflictului armat dintre părți; menținerea legii și ordinii și operații de ajutor umanitar⁹. Pentru îndeplinirea acestui algoritm de acțiune, în condițiile particulare concrete ale zonei, forțele terestre vor folosi ca procedee de acțiune observarea, patrularea, controlul traficului (deplasării), controlul materialelor, paza locurilor vulnerabile (zonelor tensionate), evidențierea prezenței forței în zonă, controlul zonei ocupate, legătura între forțele în conflict, negocieri, activități umanitare și economice, escorta convoaielor și escorta personalităților.

Marile unități și unitățile din forțele terestre îndeplinesc misiunea de supraveghere a zonei de responsabilitate repartizată din zona tampon, organizând: posturi de observare, posturi de control fixe sau mobile și patrulare.

B. Forțele aeriene sunt componenta destinată să desfășoare acțiuni specifice, independent sau în sprijinul celorlalte categorii de forțe, pentru îndeplinirea scopurilor operației.

Misiunile pe care le pot îndeplini sunt următoarele¹⁰:

a. *Forțele de aviație*: patrulare; poliție aeriană; acoperire aeriană și însoțire pe traiect; sprijin aerian apropiat; supraveghere și cercetare aeriană; împrăștiere de manifeste; transport aerian.

b. *Forțele de radiolocație*: supravegherea permanentă a spațiului aerian în graficul stabilit de comandantul componentei aeriene din CJTF; asigurarea cu date de radiolocație a centrului de operații aeriene.

c. *Forțele de apărare antiaeriană*: protecția antiaeriană a dispozitivelor forței de menținere a păcii (punctelor de comandă/conducere, raioanelor de dispunere/acțiune, bazelor logistice și a altor obiective importante din zona de operații).

C. Forțele navale „pot fi implicate cu personal specializat sau cu sprijin logistic – nave logistice, nave spital – cu baza pe mare, atât pentru misiuni de observare, cât și pentru misiuni de interpunere între forțele navale ale beligeranților sau pentru sprijinul de pe mare al forțelor terestre de interpunere”¹¹.

2. FIZIONOMIA ACȚIUNILOR DESFĂȘURATE

ÎN OPERAȚIILE DE IMPUNERE A PĂCII

2.1. *Generalități*

Operațiile de menținere a păcii (PEACE ENFORCEMENT OPERATION – PEO) pot fi executate de către statele participante, pe baza mandatului, în mod unilateral sau în cadrul unei operații multinaționale.

Operațiile de impunere a păcii pot fi finanțate de către ONU, de o organizație regională și sprijinite de coaliții sau alianțe militare. Considerăm important să subliniem, încă o dată, aceste elemente precum și anumite aspecte doctrinare. *Astfel, se consideră că orice PEO, la scară mare, va fi cel mai probabil condusă de statul care participă cu cele mai multe forțe. Aceste forțe vor fi sub controlul statului respectiv și pot include și contingente regionale.* Chiar dacă contribuția cu forțe a unor țări este comparativ mai mică, aceasta demonstrează sprijinul și sporește gradul de legitimitate al operațiunii.

2.2. *Descrierea operațiilor de impunere a păcii*

Scopul PEO este acela de impunere a unui mandat destinat să mențină sau să restabilească pacea și ordinea. Forțele destinate PEO utilizează forța sau amenință cu folosirea forței pentru aplicarea rezoluțiilor sau a sancțiunilor. În cadrul PEO, se impune părților beligerante să înceteze lupta, să restabilească ordinea și să creeze un mediu propice pentru rezolvarea disputei. Cu toate că PEO pot conduce la lupta armată, se consideră că acestea nu sunt războaie, ci au mai multe reguli restrictive de angajare decât războaiele. De asemenea, cu toate că PEO nu pot rezolva problemele în dispută, acestea ajută la crearea unor condiții favorabile pentru rezolvarea pașnică a disputei.

PEO nu recunosc suveranitatea statului. Acest lucru poate fi considerat un act de război, în special dacă misiunea are loc pe teritoriul unui stat combatant care se opune păcii și nu a invitat forțele de impunere a păcii pe teritoriul său.

2.3. *Condiții fundamentale*¹²

a. Măsura finală a succesului în cadrul PEO este de natură politică și nu militară. De aceea, comandanții caută o înțelegere clară a obiectivelor politice și a modului cum ar putea operațiile militare să sprijine atingerea acestora.

b. Imparțialitatea dorită, dar nu necesară, poate să nu fie atinsă (obținută) și nu este o „condiție principală” pentru atingerea succesului în cadrul PEO. Totuși, trecerea ulterioară la pace este deseori mai ușoară, dacă obiectivul central rămâne cel de stabilire a condițiilor pentru pace într-o manieră imparțială. O atenție specială trebuie

acordată creării condițiilor necesare atingerii consensului beligeranților spre scopul politic final.

c. Restricțiile în folosirea forței sau, când este cazul, folosirea forței neletale. Regulile de angajare sunt mai restrictive decât în război, dar mai puțin restrictive decât în cadrul operațiilor de menținere a păcii. Desfășurarea forțelor pentru oprirea luptelor poate fi primul pas esențial în stabilirea condițiilor pentru pace, dar operațiunile militare nu pot fi baza unui proces de pace de durată. Atingerea obiectivelor politice dorite este scopul final al PEO.

d. Metodele coercitive pot constitui regula de bază. Metodele coercitive implică activități sau obiective care fac ca pacea să fie mai atractivă decât continuarea războiului.

e. Coordonarea pentru pregătirea în utilizarea armelor și munițiilor neletale și a procedurilor. Capacitățile neletale dau comandanților o arie mai largă de posibilități în dezvoltarea și implementarea răspunsurilor la o situație dată. Operațiunile neletale necesită o pregătire specială pentru a fi sincronizate cu alte operațiuni.

f. Forțele de impunere a păcii pot interveni în zona de conflict și pot utiliza forța pentru a separa combatanții. În aceste condiții, anumite considerații trebuie luate în calcul. În primul rând, forța de implementare a păcii va deține dreptul de a folosi prima forță. În al doilea rând, amenințările unei forțe copleșitoare pot fi cele mai bune mijloace coercitive pentru separarea beligeranților.

g. Zona operațională va fi caracterizată de prezența masivă a civililor. Această problemă necesită o atenție specială pentru identificarea: pericolelor, pagubelor colaterale, pierderilor în rândul civililor și al refugiaților.

h. Dacă amenințarea cu forța nu dă rezultate, forța de impunere a păcii va trebui să se angajeze în acțiuni ofensive. Totuși, comandanții trebuie să fie conștienți că folosirea neadecvată a forței ar putea înrăutăți situația generală, deoarece ar putea submina sprijinul civil internațional precum și legitimitatea forței în ochii populației din zona operațională. Situația poate lua amploare acolo unde ar fi potrivită folosirea forței neletale. În aceste condiții, folosirea forței mortale nu poate fi justificată, dar folosirea mijloacelor neletale poate fi permisă pentru un răspuns potrivit.

i. Participarea multinațională la operațiile de impunere a păcii necesită luarea în considerare, de către comandant și statul major, a câtorva factori unici. Anumiți parteneri multinaționali, de exemplu, ar putea să nu aibă un interes național vital în a fi fermi în conflict, sau chiar să aibă îndoieli privind implicarea lor. Ulterior, hotărârea partenerilor poate fi redusă de diverși factori, cum ar fi pierderile umane sau costurile financiare. Unele forțe multinaționale ar putea să nu aibă capacități militare adecvate pentru a executa PEO. Obiectivele fiecărui partener, programul, capacitățile militare, doctrina, echipamentul,

disciplina și moralul trebuie luate în considerare cu atenție. Provocarea comandantului PEO și a statului major este reprezentată de constituirea unei forțe capabile de operațiuni ofensive coordonate și susținute.

2.4. Personalul și forțele pentru impunerea păcii

Culegerea permanentă de informații și analiza detaliată a misiunii constituie bazele pentru determinarea structurii și compoziției forței. Comandantul forței va avea autoritatea de a folosi întreaga gamă de capacități de luptă pentru îndeplinirea obiectivelor misiunii și pentru protecția forței.

2.5. Misiunile de impunere a păcii¹³

PEO pot cuprinde impunerea de sancțiuni și zone de excludere, protecția asistenței umanitare (*humanitarian assistance* - HA), operații de reinstaurare a ordinii și separarea cu forța a părților aflate în conflict.

a) *Impunerea de sancțiuni* cuprinde o gamă largă de misiuni posibile. Comandanții trebuie să înțeleagă că acțiunile de impunere a sancțiunilor, chiar dacă sunt aprobate de Consiliul de Securitate al ONU, au fost mereu considerate acte de război și trebuie să-și posteze forțele ca atare. Aceasta poate cuprinde: restrângerea fluxului de bunuri prin granițele internaționale; confiscarea sau distrugerea importurilor sau exporturilor neautorizate; interzicerea mișcărilor forțelor militare sau a proviziilor; impunerea de zone de interdicție aeriene, terestre sau maritime; garantarea dreptului de mișcare sau de trecere.

Un exemplu este operația „PROVIDE COMFORT” din 1991, prin care forțele SUA au protejat kurzi din nordul Irakului, creând o zonă de interdicție aeriană.

b) Forțele de impunere a păcii pot fi însărcinate să asigure protecția pentru asistența umanitară. Această misiune ar putea include protecția pentru agențiile non-guvernamentale (NGO) și private (PVO) și a personalului militar care asigură HA. Asemenea protecție poate cuprinde înființarea de zone de bază sigure (de obicei porturi sau aeroporturi), protecția drumurilor sau coridoarelor de transport al ajutoarelor și protecția locurilor de distribuție. Dacă părțile în conflict se opun livrării de ajutoare de către NGO, PVO sau alte agenții, forțele de pace pot livra ajutoarele asigurând transportul aerian sau o altă formă de sprijin logistic către operațiile umanitare. De exemplu, pe timpul desfășurării misiunii din Somalia, forțele au asigurat protecția de la ridicarea ajutoarelor din porturi și aeroporturi la locurile de distribuție.

c) *Operațiunile de reinstaurare a ordinii* sunt executate pentru a opri violența și a sprijini, reinstaura sau înființa autoritățile civile. În timpul operațiunii „UPHOLD DEMOCRACY” din Haiti, forțele SUA (ca parte a forței

multinaționale autorizate de Consiliul de Securitate ONU - Rezoluția 940) au confiscat arme, au neutralizat sau reținut elemente de amenințare, au asigurat securitatea și au asistat instruirea noii forțe de poliție înainte de transferarea securității pe termen lung către ONU.

d) *Separarea cu forța a părților aflate în conflict*. Această misiune presupune cel mai înalt risc în PEO. Separarea cu forța poate implica reducerea capacității combatante a uneia sau mai multora dintre părțile aflate în conflict. De obicei, forța de impunere a păcii își va rezerva dreptul de a folosi prima capabilitățile militare. Forțele ce execută separarea cu forța necesită capacități ofensive superioare, ca și sprijin de luptă (CS) și servicii de sprijin de luptă (CSS). Scopul este de a forța părțile beligerante să se dezangajeze, să se retragă și, ulterior, să înființeze o zonă tampon sau o zonă demilitarizată.

e) *Executarea de operațiuni de reținere/replasare*. Dacă PEO necesită separarea forțată a părților beligerante (ca în paragraful d), atunci vor fi necesare executarea acestor operațiuni, cum ar fi capturarea sau reținerea, de către personalul forțelor de pace, a anumitor persoane din cadrul beligeranților. În funcție de tipul conflictului ce rezultă din separarea forțată, vor fi necesare misiuni pentru reținerea prizonierilor de război și/sau a civililor sau refugiaților și/sau a civililor dislocați. Forțele responsabile pentru conducerea operațiunilor de reținere/replasare trebuie să asigure dislocarea în zonă a mijloacelor CSS pentru sprijinul acestora.

2.6. Comanda și controlul

În majoritatea cazurilor, PEO oglindesc operații militare convenționale și au majoritatea caracteristicilor C2. Atât pentru operațiunile unilaterale, cât și multinaționale, forțele vor fi probabil structurate sub forma unei unități de tip CJTF. Compunerea forțelor din cadrul CJTF va depinde de misiune, obiective politice și tip de amenințare. Pentru operațiunile multinaționale, forțele PEO pot opera, fie sub o națiune conducătoare, fie sub un aranjament C2 paralel. Astfel:

- în cadrul aranjamentului C2 de *națiune conducătoare*, comandantul unei națiuni direcționează sau conduce partenerii multinaționali pentru îndeplinirea misiunii PE. Națiunea conducătoare asigură, de obicei, comandantul forței, statul major, preponderența forțelor, sistemele de comandă, control, comunicații și sistemele de calculatoare pentru controlul operațiilor. Acest ajutor desăvârșește unitatea comenzii și asigură înțelegerea reciprocă a mandatului de către toți partenerii;

- în cadrul aranjamentului de *comandă paralelă*, un comandant de forță este ales de către organizația finanțatoare. Statul major este alcătuit conform necesităților de la fața locului. Comanda operațională a forțelor de pace este

atribuită comandantului forței, dar gradul de control este în general mai mic decât cel exercitat în cadrul aranjamentului de națiune conducătoare.

2.7. Considerații asupra planificării

Procesul de planificare pentru PEO este același ca pentru orice altă operațiune de luptă și începe cu analiza detaliată a misiunii. Forțele PE sunt, de obicei, angajate în concordanță cu un plan detaliat de campanie care cuprinde scopul final și un plan de transfer al responsabilităților.

a) *Analiza misiunii.* Procesul de analiză a misiunii este la fel de necesar în planificarea PEO ca și în planificarea operațiilor de război. Totuși, în cadrul PEO, există sensibilități crescute privind factorii politici și constrângerile. Obiectivele statuate în mandatele operațiunilor ONU sunt menținerea sau restaurarea păcii sau ordinii internaționale.

b) *Culegerea de informații* are ca scop sprijinul PEO prin proceduri similare celor folosite în război. Totuși, pe lângă indicatorii standard de amenințare și ordinele de operații, trebuie pus accent pe determinarea cauzelor problemelor și pe acei factori care îi pot ajuta pe comandanți să influențeze comportarea beligeranților. Exemple de ținte privind culegerea de informații sunt: liderii părților aflate în conflict și motivele lor; factorii politici interni și externi; economia; populația civilă, inclusiv nivelul de sprijin probabil al acesteia pentru PEO; istoria conflictului; relațiile etnice; factorii culturali și religioși; contextul politico-militar al granițelor zonei operaționale, cum ar fi: forțele de poliție, paramilitare, grupurile teroriste și organizațiile ce acționează în zona operațională.

Comandantul PEO va avea nevoie de informații care să anticipeze orice deteriorare a situației sau reluare a ostilităților. De aceea, acțiunea de culegere a informațiilor trebuie să fie cuprinzătoare, precisă și oportună.

c) *Sprijinul de foc.* Principiile planificării sprijinului cu foc sunt aceleași atât în PEO, cât și în război. Totuși, în cadrul PEO, sprijinul cu foc este restrâns pentru a reduce la minim pagubele colaterale prin folosirea munițiilor ghidate și mijloacelor de sprijin cu foc de precizie. Obiectivul este de a obliga sau constrânge părțile în conflict să dezangajeze, să se retragă și să se supună mandatului. De aceea, sprijinul cu foc ar putea fi folosit mai mult pentru a amenința părțile beligerante decât pentru distrugerea țăintelor.

d) *Logistica* în PEO este aceeași ca în acțiunile militare clasice. Execuția, mai ales acolo unde au loc lupte, poate complica executarea aprovizionărilor de către alte entități decât cele militare, cum ar fi ONU, NGO și PVO. Ulterior, cererile de hrană, apă, cazare, control al mișcării, preocupări privind siguranța și mediul, materiale și servicii pot crește substanțial peste necesarul forței, dacă un număr

mare de refugiați ori persoane dislocate trebuie sprijinite până când operațiile umanitare sunt pe deplin refăcute.

e) *Echipamentul special.* Echipamentele superioare de navigație, senzori și comunicație asigură forțelor participante un avantaj distinct în majoritatea, dacă nu în toate PEO. Echipamentul neletal, munițiile și armamentul pot spori semnificativ flexibilitatea răspunsului comandantului către beligeranți. Echipamentele cum ar fi: furtunuri, bariere, tunuri cu apă pot fi obținute pe plan local. Armamentul și munițiile neletale asigură un răspuns acceptabil amenințărilor de nivel redus față de folosirea forței militare convenționale.

f) *Regulile de angajare (ROE)*, bine concepute, clar statuate și general difuzate, pot face diferența dintre succesul sau eșecul în PSO. Regulile de angajare în PEO sunt, de obicei, mai puțin restrictive decât în operațiile de menținere a păcii, dar mult mai restrictive decât în război. Acestea sunt concepute pentru a abilita forța de impunere să-și îndeplinească misiunile fără pagube colaterale în rândurile civililor sau infrastructurii civile.

g) *Protecția forței.* Înaintea dislocării, tot personalul trebuie informat asupra nivelului de amenințare. Sunt necesare antrenamente privind reacția forțelor la amenințările specifice zonei de operații.

h) *Mobilitatea și capacitatea de supraviețuire.* Pentru asigurarea unei forțe mobile și cu mare capacitate de supraviețuire, forțe de geniu și de apărare NBC asigură sprijinul esențial pe timpul operației.

2.8. Desfășurarea operației¹⁴

Planificarea desfășurării operației este aceeași ca pentru operațiile de luptă, dacă acestea pot avea loc. Stabilirea de faze pentru PEO asigură structura de execuție pentru planificarea de stat major. Aceste faze și succesiunea lor pot fi diferite pentru unele PEO, dar asigură un punct de pornire pentru procesul de planificare a angajării.

a) *Pregătirea și dislocarea.* Pregătirea și dislocarea pentru PEO diferă în funcție de specificul misiunii și de distanța de parcurs până în zona de operații. Ambele operațiuni implică o planificare riguroasă a compunerii forțelor, tehnicii și materialelor. Analiza misiunii, forțele disponibile și alți factori vor influența deciziile de dislocare.

b) *Stabilirea de poziții.* În această fază se asigură securitatea și pregătirea zonei operaționale de către forțele speciale. Activitățile acestora sunt: contacte cu agenții internaționale, armata locală, organizațiile paramilitare și autoritățile civile; supravegherea punctelor de intrare planificate; executarea de operațiuni pentru a reduce riscul asupra forței în funcție de ROE și SOFA admise; pregătirea populației privind introducerea pe poziții prin

operațiuni psihologice susținute, folosind mijloacele electronice (radioul și/sau televiziunea) și tipărite (manifeste). Situația din zonă va dicta modul în care forțele vor fi dislocate, acțiunile diplomatice și coordonarea cu autoritățile locale reducând opoziția și manifestările împotriva acesteia. Totuși, acolo unde intrarea forțelor poate întâmpina opoziție, acestea vor executa o acțiune în forță, pentru a-și asigura poziția. Obiectivele inițiale sunt porturile, aeroporturile și stațiile de cale ferată, pentru a ușura constituirea rapidă a forței. Natura amenințării și misiunea vor determina forțele necesare pentru o dislocare prin luptă.

Forțele aeriene și navale execută operațiuni pentru asigurarea protecției pozițiilor forțelor terestre și pentru a asigura condițiile pentru stabilirea, securitatea și extinderea pozițiilor. Aceste operații cuprind raiduri, interdicții, sprijinul aerian apropiat, supravegherea, cercetarea și patrularea de coastă.

c) *Extinderea pozițiilor.* În această fază forțele speciale își extind misiunile pentru a obține informații asupra dispozitivelor beligeranților. Statele majore continuă să-și actualizeze informațiile asupra zonei și să-și revizuiască evaluările asupra cerințelor operaționale. Timpul necesar pentru constituirea Forței multinaționale depinde de capacitățile porturilor, aeroporturilor, căilor ferate, de structura de transport, de capacitățile de staționare, susținere și integrare și de sprijinul națiunii gazdă. Operațiile aeriene și navale continuă și pot cuprinde înființarea și impunerea unor zone de excludere.

d) *Impunerea mandatului.* În această fază sunt impuse prevederile mandatului. În funcție de amenințare și de cooperarea dintre beligeranți, forța de impunere execută operațiuni pentru a-i obliga pe aceștia să se dezangajeze și să se retragă. Aceasta poate implica prezența forței, demonstrații de forță, acțiuni militare clasice, întrunite și integrate, combinate cu cele speciale. Obiectivul este de a înființa o zonă tampon (BUFFER ZONE – BZ) sau o zonă demilitarizată (DEMILITARIZED ZONE - DMZ) între beligeranți. Pe măsură ce forțele se dezangajează și se retrag, liniile de demarcație vor fi marcate, pentru a identifica limitele dintre părți. Spațiul rezultat între acestea constituie BZ. Dacă părțile beligerante nu arată nici un semn de consimțământ pentru formarea BZ, forța de impunere a păcii o va crea prin acțiuni de luptă armată. Pentru aceasta, comandantul forței de impunere va lua în considerare dispunerile forțelor beligerante și avantajele sau dezavantajele teritoriale, ca și considerațiile istorice sau culturale. Chiar și după stabilizarea situației, părțile beligerante pot încă manifesta animozitate una față de cealaltă și, poate, chiar față de forța de pace. În plus, alte organizații sau fracțiuni ar putea să nu recunoască acordul. De aceea, forța PE trebuie să rămână pregătită pentru a se angaja în luptă. Acțiunile militare pot implica

monitorizarea respectării acordurilor de către părțile beligerante și a prevederilor unui mandat, a constrângerilor și limitărilor ce privesc această activitate. Negocierile pot, eventual, transforma BZ într-o DMZ, dacă se menționează în acordul oficial. DMZ sunt create pentru a neutraliza activitățile și ocupațiile militare din anumite regiuni. În general, DMZ este o zonă revendicată de două sau mai multe părți din conflict sau acolo unde controlul deținut de una din părți ar reprezenta o amenințare pentru celelalte. Granițele unei DMZ sunt definite prin linii de demarcație. Aceste granițe trebuie să fie ușor de recunoscut. Spațiul aerian aparținând DMZ este, de asemenea, demilitarizat și este interzis avioanelor părților beligerante.

Operațiunile de securitate, cum ar fi mascarea, patrularea de recunoaștere și de luptă, cordonul, căutarea și stabilirea de puncte de verificare și blocaj, cu scopul de a controla mișcarea în interiorul BZ sau DMZ, se execută pentru a menține separația dintre părțile beligerante.

Acțiunile forței PE pot include: oprirea forțată a violenței părților beligerante; dezarmarea și încartiruirea părților beligerante; sprijin acordat autorităților locale în menținerea legii și ordinii; oprirea violenței prin amenințări credibile.

c) *Tranziția și redislocarea.* Un plan eficient pentru PEO va include condițiile pentru o eventuală extracție a forțelor. Când părțile beligerante sunt de acord cu încetarea focului, printr-o oprire a focului sau un armistițiu, se va pregăti predarea operațiunii unei forțe de menținere a păcii. Pe măsură ce acordul prinde contur și situația se stabilizează, comandantul forțelor de impunere a păcii va începe o retragere pe etape a personalului și tehnicii de luptă, care ar putea ajuta la slăbirea tensiunilor.

PEO sunt planificate și executate ca orice altă operațiune de luptă. Cheia succesului o reprezintă forțele disciplinate, pregătite și bine conduse care pot executa PEO sub ROE. ROE, din cadrul PEO, sunt mai puțin restrictive decât cele de PKO, dar mai restrictive decât cele aplicate în război. Obiectivul final al PEO și, în general al PO, este de a crea condițiile pentru o pace durabilă.

3. FIZIONOMIA ACȚIUNILOR DESFĂȘURATE ÎN OPERAȚIILE DE CONSTRUCȚIE ȘI REALIZARE A PĂCII

Operațiile de construcție și realizare a păcii reprezintă *efortul de a promova securitatea umană în societățile marcate de conflict. Scopul acestora este de a întări capacitatea autorităților din zonele de conflict, de a rezolva criza fără a recurge la violență.*

Realizarea păcii poate să includă asigurarea de bune oficii, medierea, concilierea și acțiuni cum ar fi izolarea diplomatică și impunerea de sancțiuni¹⁵. Acest tip de ope-

rații constau în efortul de a soluționa un conflict sau de a menține pacea prin acțiuni diplomatice, persuasiune, mediere sau negociere, dar necesitând uneori folosirea forței militare sau a altor mijloace¹⁶. Bunele oficii constituie un element indispensabil operațiilor de realizare a păcii și reprezintă intervenția amicală a unui terț între părțile aflate în conflict, în scopul restabilirii unui contact direct¹⁷.

Construcția păcii reprezintă acțiunea de identificare și sprijinire a acelor structuri care au puterea și interesul să întărească și să consolideze pacea, în vederea prevenirii reizbucnirii conflictului. Aceste acțiuni se vor desfășura după încetarea conflictului, având ca scop sprijinirea națiunii gazdă în refacerea și normalizarea activităților de suprastructură și infrastructură statală și, în final, consolidarea și normalizarea situației postconflict. Elementul civil al operației este preponderent.

Activitățile desfășurate în operațiile de construcție și realizarea a păcii pot fi următoarele:

- *rezolvarea conflictului* prin negocieri, medieri și acțiuni diplomatice;

- *avertizarea timpurie* prin monitorizare, informare, colectarea datelor și analiza acestora, acțiuni timpurii de descurajare;

- *dezvoltarea mediului de securitate* prin evaluarea, estimarea și rezolvarea amenințărilor la adresa procesului de pace;

- *promovarea securității persoanelor* prin demobilizarea și dezarmarea combatanților, deminare, protecția populației civile și prin reforma poliției și a forțelor de securitate ale națiunii gazdă;

- *reconstrucția economică* prin dezvoltarea infrastructurii teritoriale, reforma instituțiilor economico-financiare și asistență de tranziție;

- *drepturile omului* prin operațiuni în teren, investigare, raportare și instruire;

- *promovarea democrației* prin asistență electorală, educație civică, reforma sistemului judiciar și dezvoltarea mass-media;

- *asistență de urgență și umanitară* prin asigurarea nevoilor de bază (hrană, adăpost, asistență medicală);

- *reconstrucția socială* prin reintegrarea/reîntoarcerea combatanților/refugiaților, asigurarea serviciilor de bază și acces liber la informații.

NOTE

¹ Relativ recent, specialiștii militari americani au promovat conceptul de operații de stabilitate. Nefiind încă un concept consacrat, în articol vom utiliza concepte și termeni cunoscuți.

² J.P. 3-07, *Joint Doctrine for Military Operations Other than War*, Washington D.C., 1995, p. 25.

³ FM 100-23, *Peace Operations*, Washington D.C., 1994, pp. 43-44.

⁴ Doctrina pentru operațiile întrunite multinaționale, București, 2001, p. 31.

⁵ FM100-23, *Peace Operations*, Washington D.C., 1994, p. 52.

⁶ Doctrina pentru operațiile întrunite multinaționale, București, 2001, p. 103.

⁷ *Ibidem*, p. 104.

⁸ I-2, Regulamentul pentru luptă al marilor unități și unități de infanterie – Proiect, Făgăraș, 2000, pp. 152-155.

⁹ I-1, Regulamentul pentru luptă al marilor unități și unități de infanterie-Experimental, București, 2001, p.154.

¹⁰ F. Râpan, D. Stroescu, I. Puricel, Forțele aeriene în acțiuni militare altele decât războiul, Editura A.Î.S.M., București, 2002, pp. 114-115.

¹¹ Doctrina pentru operațiile întrunite multinaționale, București, 2001, p. 118.

¹² *Ibidem*, p. 51.

¹³ FM 100-23, *Peace Operations*, Washington D.C., 1994, p. 65.

¹⁴ J.P. 3-07, *Joint Doctrine for Military Operation Other than War*, Washington D.C., 1995, p. 108.

¹⁵ M. Mândru, Lumea între războiul rece și pacea fierbinte, Editura Expert, București, 2000, p. 35.

¹⁶ FM 100-23, *Peace Operations*, Washington D.C., 1994, p. 74.

¹⁷ Doctrina pentru operațiile întrunite multinaționale, București, 2001, p. 97.

România și imperativele aderării la N.A.T.O. (2002-2004)

Prof. univ. colonel dr. Viorel BUȚA,
Decanul Facultății Interarme, AÎSM

Nominalizarea țării noastre printre statele invitate să adere la Alianța Nord-Atlantică, la summit-ul de la Praga din noiembrie 2002, a marcat sfârșitul perioadei în care eforturile erau îndreptate în mare parte spre lobby-ul de susținere, dar și începutul etapei în care abordările de natură strategică, tehnică și militară vor avea întâietate, etapă care se va încheia cu “accession day” - ziua în care România va deveni membru deplin în NATO.

Suntem în perioada în care se apreciază că a scăzut semnificativ riscul unei agresiuni de amploare împotriva NATO în general și a fiecărei țări membre în special. Sunt însă unele evoluții (terorismul internațional, proliferarea armelor de distrugere în masă, instabilitatea regională etc.) care pot crea probleme grave Alianței Nord-Atlantice. Unele evoluții negative solicită răspunsuri mult mai multe decât cele militare și, prin urmare, și unele transformări ale NATO pentru a face față acțiunilor viitoarelor amenințări. Această organizație, deși va păstra unele elemente de continuitate, își modifică aria, dar și filosofia de acțiune, NATO tinzând să devină o alianță politico-militară față de ceea ce a reprezentat până la momentul Praga și anume o alianță militaro-politică.

Procesul de preaderare, urmat de aderare și integrare, pe care îl parcurge România, are o semnificație deosebită. Credibilitatea țării noastre a sporit în ultimul timp ca urmare a creșterii economice înregistrate, scăderii inflației, garantării continuării reformei militare prin alocarea pentru apărare a 2,38% din buget. De asemenea, România a participat și continuă să participe la misiuni de sprijin al păcii sau la alte misiuni internaționale, inclusiv în campania antiteroristă cu forțe și mijloace militare. Țara noastră a dovedit că este și gata, dar și pregătită să-și asume responsabilități ca oricare dintre membrii NATO. Se apreciază, pe bună dreptate că, în ultimii ani, România a acționat în diverse situații ca un membru al Alianței Nord-Atlantice. Așa cum a demonstrat până în prezent, România trebuie să arate și pe timpul procesului de ratificare că respectă ferm principiile pe care le-a acceptat, iar apoi că va respecta întocmai valorile stabilite de Tratatul de la Washington.

NATO nu mai reprezintă un simbol al confruntării și, prin urmare, intrarea României în această alianță nu figurează ca o declarație de război pentru țările rămase încă în afara acestei organizații. Statutul viitor al României de țară membră NATO presupune o anumită angajare pentru securitatea națională, dar și o participare la asigurarea securității internaționale. În prezent, sunt forme diverse de război (cyberwar, netwar, softwar etc.) care nu înseamnă sfârșitul războaielor tradiționale și se pare că nici nu vor dispărea în viitorul imediat. România trebuie să dovedească capabilități pe aceste planuri, dar și la nivelul altora. Capabilitățile militare pe care trebuie să le dezvolte țara noastră ne vor permite să intrăm în grupul țărilor active, în măsură să participe la decizii și acțiuni rapide pe fondul unor crize, precum și la îndeplinirea unor funcții politice.

Desigur că, prin intrarea în NATO, României i se oferă garanții de securitate, dar i se stabilesc și obligații. Securitatea și apărarea nu sunt menținute cu ușurință, chiar dacă Alianța are un potențial militar formidabil. Fiecare membru al alianței trebuie să beneficieze de securitate și apărare, dar să și contribuie la acestea. Deci, și în această etapă, chiar dacă nu este realizată încă integrarea, României i se atribuie un anumit rol. Țara noastră își va asuma unele riscuri, cu mult diferite ca natură și mod de manifestare, va avea noi responsabilități generate de statutul de țară invitată, dar determinate și de alți factori: poziția geostrategică, potențialul militar, dispunerea sa pe culoarul ce face legătura între tehnologia Vestului și resursele naturale ale Estului și altele. De asemenea, concurența intereselor europene și americane cu cele rusești în acest spațiu își va pune amprenta asupra evoluțiilor imediate și pe termen lung. Este de așteptat ca România să fie solicitată să participe, la nivelul angajamentelor asumate, la misiuni de înaltă intensitate și departe de teritoriul național, atât pentru apărare colectivă, cât și la realizarea și menținerea stabilității regionale și globale. În acest sens, armata țării noastre trebuie să fie în măsură să coopereze cu armatele țărilor membre NATO, dar și cu armatele celorlalte șase state invitate în anul 2002. Pentru aceasta este evidențiată

condiția sine qua non de continuare a reformelor care conduc spre integrarea totală în NATO. Sunt necesare revederi structurale, implementări doctrinare și de proceduri, instituționalizarea unor noi concepte operaționale, asigurarea capacității operaționale etc.

Desigur că și în perioada dintre toamna 2002 și primăvara 2004 sunt multe întrebări la care țara noastră trebuie să răspundă. Nu este ușor de stabilit care sunt elementele care pot garanta succesul în totalitate, care să fie nivelul de angajare pentru armata noastră în misiuni de stabilitate sau alte misiuni, în ce măsură România va fi ajutată de către Alianța Nord-Atlantică să nu eșueze în procesul de aderare și integrare.

În dificilul proces de parcurs până la ratificarea ce urmează a se realiza în parlamentele celor 19 state membre NATO, armata țării noastre nu poate privi exclusiv spre armatele membre ca modele, deoarece și acestea sunt într-un amplu proces de reconsiderări și reformă. Poate este benefic că reforma, restructurarea și redimensionarea sunt procese care se desfășoară simultan cu transformarea NATO.

Deci timpul nu așteaptă și prin urmare se poate vorbi despre simultaneitatea reformelor, pe de o parte, în cele 19 state membre NATO, și pe de altă parte în cele 7 țări invitate la reuniunea NATO la nivel înalt de la Praga. Asistăm la un proces de reorganizare a structurii de comandă a NATO, de discuții mai intense în obținerea consensului, în redistribuirea rolurilor țărilor membre, dar și într-o nouă distribuție a riscurilor. Rolul activ jucat, în ultimul timp de România, în misiuni de stabilitate, poate atrage escaladarea acțiunilor teroriste pe teritoriul țării noastre în viitorul imediat.

Desigur că România este privită ca o țară care, prin ceea ce a făcut în ultimii ani, a înțeles noile amenințări și, prin urmare, este posibil să i se acorde un rol însemnat în participarea la menținerea securității internaționale. Este de așteptat ca fiecare țară invitată să fie apreciată după ceea ce oferă alianței, nu după ceea ce promite. Ca atare, pentru România, în general și pentru armata sa în special, sunt multe de făcut până în anul 2004.

Este evident că NATO va trebui să răspundă în mod adecvat la multe provocări. Interesant este că unele dintre acestea sunt din exterior, dar unele sunt din interiorul organizației. Greu este să se diferențieze, în unele cazuri, problemele strategice de cele politice și chiar avantajele de dezavantaje. Faptul că zona în care se găsește România nu mai este considerată o "buffer zone" spre Rusia este un lucru lăudabil. Nu trebuie să fim nici euforici, mai ales dacă suntem de acord cu ceea ce, pe baza unor fapte, Henry Kissinger afirma că durata de viață a sistemelor internaționale s-a micșorat foarte mult de-a lungul istoriei (pacea de la Westfalia - 1648 a acționat pe durata a 150 de

ani; Congresul de la Viena – 1814 s-a dovedit valabil pe o perioadă de 100 de ani; ordinea „Războiului Rece” a durat aproximativ 4 decenii). Depășirea sistemului bipolar, a celui de remiză nucleară a condus nu la ordine, ci la haos. Logica confruntării a corespuns unei etape în dezvoltarea omenirii atunci când conceptul de securitate presupunea apărarea granițelor statale și a teritoriilor aparținând diferitelor comunități sau când securitatea conducea la înfrângerea unui inamic ce atenta la persoană sau comunitate. În prezent războiul nu mai este considerat ca principalul mijloc de realizare și menținere a securității. Ca atare, România trebuie să demonstreze că este capabilă să-și mărească capacitatea operațională în noi forme, pentru realizarea și menținerea securității internaționale.

În aceste zile multe discuții au generat aplicarea art. 4 din Tratatul Nord-Atlantic, care prevede: „Părțile vor avea consultări comune ori de câte ori vreuna dintre ele va considera că este amenințată integritatea teritorială, independența politică sau securitatea vreuneia dintre Părți”. Toate statele membre sunt de acord cu conținutul dar între ele există diferențe de abordare în ceea ce privește maniera practică de aplicare.

România are și dreptul, dar și obligația, stipulate de art. 5 din Tratatul de la Washington: „Părțile convin că un atac armat împotriva uneia sau mai multora dintre ele, în Europa sau în America de Nord, va fi considerat un atac împotriva tuturor și, în consecință, sunt de acord ca, dacă are loc asemenea atac armat, fiecare dintre ele, în exercitarea dreptului de auto-apărare, individuală sau colectivă recunosc prin Articolul 51 din Carta Națiunilor Unite, va sprijini Partea sau Părțile atacate prin efectuarea imediată, individual sau de comun acord cu celelalte Părți, a oricărei acțiuni pe care o consideră necesară, inclusiv folosirea forței armate pentru stabilirea și menținerea securității zonei nord-atlantice.

Orice astfel de atac armat și toate măsurile adoptate ca rezultat al acestuia vor trebui raportate imediat Consiliului de Securitate. Aceste măsuri vor înceta după ce Consiliul de Securitate va adopta măsurile necesare pentru restabilirea și menținerea păcii și securității internaționale”. Acest articol îndeamnă la multe reflecții, dar creează multe dileme. Sunt analiști care apreciază că largirea NATO mărește probabilitatea ca această alianță să fie obligată să răspundă la un atac armat, argumentând cu faptul că fiecare țară membră are un număr de probleme de rezolvat în relația cu alte state membre și prin urmare suma acestor diferențe la nivelul organizației este mai mare. În mod opus apreciază alți analiști sporirea dimensiunilor NATO și anume ca o cale de diminuare a probabilității ca Alianța Nord-Atlantică să se confrunte cu un atac armat asupra vreunui stat membru, ca urmare a sporirii capacității operaționale a organizației, ceea ce ar constitui un impor-

tant factor de descurajare pentru un atacator.

În proiectul Concepției „Privind rolul militar al României după Summit-ul de la Praga 2002” se subliniază că România, prin capacitatea sa militară, va constitui un vector important al proiecției securității și stabilității în spațiul Balcanic, în plan regional și sub-regional sau în alte zone de interes pentru Alianță.

În aproximativ un an care a mai rămas până în mai 2004, România, fără a-și supralicita posibilitățile, trebuie să-și sporească atractivitatea pentru cei interesați de Europa Centrală, Europa Sud-Estică, Marea Neagră și axul energetic Caspico-Atlantic. Restructurarea forțelor armate ale României trebuie să răspundă la noul mediu de securitate și să conducă la o forță compactă, suplă și flexibilă, cu posibilități sporite de proiectare a intereselor naționale, dar și ale NATO. Pe baza resurselor financiare la dispoziție, armata României va deveni o armată de securitate la pace, cu valențe pentru menținerea cadrului de normalitate, de afirmare și dezvoltare a poporului român și o armată de apărare la război, capabilă să apere eficient valorile naționale împotriva oricăror amenințări de agresiune, precum și la participarea apărării oricărui stat membru NATO în spiritul articolului 5.

Așa cum s-a afirmat de către responsabilii NATO, ratificarea integrării în alianță nu va decurge de la sine. Este de așteptat ca armata României să dovedească în viitorul imediat că este capabilă să participe la: operații desfășurate în baza art.5 al Tratatului de la Washington, cu forțe nominalizate, operații de răspuns la crize, în special în zonele Mării Negre, Orientului Mijlociu sau în alte zone,

conform intereselor Alianței, operații de management al crizelor (supravegherea spațiului terestru, aerian și maritim), precum și la acțiuni umanitare și operații de sprijin a păcii (participarea la respectarea rezoluțiilor Consiliului de Securitate al ONU și a deciziilor NATO).

Așa cum până la summit-ul de la Praga nu exista altă cale decât cea care conducea la invitarea României, așa și acum nu este alt drum decât cel care merge spre integrarea completă euroatlantică. Deci nu există alternativă la acest drum și, prin urmare, toate resursele și forțele națiunii trebuie canalizate în acest sens, iar armata trebuie să-și finalizeze reforma cu o totală susținere politică și logistică. Implementarea calendarului reformei stabilit în urma discuțiilor de la Bruxelles și București, cu reprezentanții NATO, reprezintă o prioritate evidentă. Desigur că vor urma pași absolut necesari (finalizarea discuțiilor cu NATO, semnarea protocoalelor de aderare, procesul de ratificare) după parcurgerea cărora România va deveni o țară membră importantă a Alianței Nord-Atlantice. În perioada 2002-2004, țara noastră va trebui să-și definească poziția față de unele probleme controversate: extinderea operațiilor NATO dincolo de granițele Europei, transformarea NATO într-o alianță de intervenție de securitate pe plan mondial, relațiile dintre diferite centre de putere din interiorul NATO, deplasarea centrului de greutate al Europei spre Est. De răspunsul pe care îl dă România la acestea dar și la multe altele, poate la fel de sensibile, pot influența decisiv procesul de ratificare până în mai 2004.

Up to 2004, Romania will have to define its position on some controversial matters: the extension of NATO's operations beyond European borders, NATO's changing into an intervention security worldwide alliance, the relations between different power centres inside NATO, the move of the Europe's centre stage towards East. The admission process depends on Romania's actions to many other circumstances maybe just as sensitive.

Dinamica misiunilor Jandarmeriei Române în contextul aderării țării la structurile euro-atlantice

Colonel Sorin MORUȘ,
Ministerul de Interne

1. Considerații preliminare

Evenimentele din septembrie 2001 au produs mutații spectaculoase în strategia de securitate a majorității statelor lumii¹. Aceasta, înainte de toate, pentru că atacurile teroriste cărora au căzut victimă, la acea dată, S.U.A., cea mai puternică țară a lumii sub aspect economic și militar, au demonstrat că toate statele, indiferent de mărimea, puterea lor economică și militară, sunt vulnerabile la asemenea acțiuni, care se desfășoară după norme și reguli știute doar de cei care concep și organizează astfel de acțiuni. De aici, necesitatea adoptării unor măsuri adecvate și flexibile, atât la nivel național, cât și internațional, de către cei interesați în combaterea eficace a oricăror acte teroriste. În acest mod se explică formarea coaliției internaționale de luptă împotriva terorismului din care face efectiv parte și România (țara noastră are trupe trimise în Afghanistan care luptă contra terorismului).

Summit-ul de la Praga, din noiembrie 2002, a adoptat hotărârea de largire a Alianței Nord-Atlantice, prin primirea de noi membri, printre care se numără și țara noastră. Acest fapt, cu semnificații deosebite, a adus cu sine noi răspunderi și obligații pentru România, pe plan mondial, inclusiv în ceea ce privește lupta concretă împotriva terorismului internațional.

Aceste două evenimente importante au înrâurit decisiv, în toate statele participante la lupta împotriva organizațiilor teroriste, modul de organizare, dotare, recrutare a personalului etc., structurilor cu atribuții în domeniile apărării, ordinii publice și siguranței naționale. Este evident că asemenea măsuri se vor regăsi și în cadrul Jandarmeriei Române, ca instituție importantă a statului de drept, cu competențe ample în domeniul amintit. În plus, dobândirea calității de membru cu drepturi depline al N.A.T.O. va face ca România să devină o posibilă țintă a atacurilor teroriste. De aici, nevoia și iminența adoptării unor măsuri corespunzătoare și a unei mari flexibilități atât la nivel național, cât și al fiecărei instituții cu atribuții în domeniile apărării, ordinii publice și siguranței naționale.

Astfel de măsuri se impun dacă se au în vedere, pe de o parte, obligațiile ce revin țării noastre pe teritoriul național, lovind diverse obiective economice și publice de o importanță majoră. Atacurile teroriste sunt periculoase atât prin efectele directe ale loviturilor date (pierderea de vieți omenești, distrugerea de bunuri materiale etc.), cât și prin sentimentul de teamă pe care îl generează în rândul populației, prin haosul ce poate fi creat la nivelul conducerii societății etc. Una din măsuri se referă la constituirea de structuri profesioniste, în cadrul instituțiilor cu competențe în domeniile apărării, ordinii publice și siguranței naționale, capabile să ducă, cu succes, acțiuni de prevenire, combatere și diminuare a efectelor acțiunilor teroriste, atât în interiorul statului respectiv, cât și în cadrul unor coaliții multinaționale, cum este cea organizată, în prezent în Afghanistan. Posibilitatea, dar mai ales probabilitatea ridicată, ca România să devină ținta unor atacuri teroriste, face necesară luarea unor decizii ferme și în ceea ce privește implicarea mai activă a Jandarmeriei Române în prevenirea și combaterea oricăror asemenea acțiuni, pe de o parte. Pe de altă parte, este posibil ca României, în calitatea sa de membră a N.A.T.O., să i se ceară participarea la campania antiteroristă internațională și cu structuri specifice trupelor de jandarmi. O astfel de posibilitate implică crearea unor elemente structurale profesioniste în cadrul unităților de jandarmi, capabile să răspundă afirmativ solicitărilor de genul celei menționate. De asemenea, în contextul integrării țării noastre în Alianța Nord-Atlantică, este foarte probabil ca unele atribuții ale Jandarmeriei să scadă ca importanță (de exemplu, participarea la apărarea unor localități), în timp ce altele (de pildă, participarea, în afara teritoriului național, cu efective și tehnică din dotare, la constituirea forțelor internaționale destinate îndeplinirii unor misiuni de instruire, asistență și cooperare în domeniul ordinii publice și pentru acțiuni umanitare) să crească ca pondere și semnificație².

2. Evoluția misiunilor Jandarmeriei Române în condițiile integrării țării în structurile euro-atlantice

Atribuțiile legale ale Jandarmeriei Române constituie un sistem coerent de competențe privind apărarea, ordinea publică și siguranța națională, care definește, cu claritate, tipurile de misiuni ce revin acestei instituții a statului, la pace, pe timpul stării de urgență sau a stării de asediu, la mobilizare și război. Majoritatea acestor misiuni se îndeplinesc de către structurile proprii, iar unele în colaborare și cooperare cu celelalte instituții cu răspunderi în domeniile apărării, ordinii publice și siguranței naționale.

Potrivit criteriului „*caracterul misiunii*” acestea din urmă pot fi: *permanente* (se îndeplinesc la pace, pe timpul stării de urgență sau a stării de asediu, la mobilizare și la război); *ocasionale* (pe timpul stării de asediu sau a stării de urgență); *speciale* (la mobilizare și în timp de război).

Din categoria „*misiuni permanente*” fac parte: *paza* obiectivelor, bunurilor și valorilor de importanță deosebită pentru apărarea țării etc.; *asigurarea* ordinii publice; *protecția* unor demnitari români și străini; acțiuni de *prevenire, neutralizare și lichidare* a actelor teroriste și diversioniste pe teritoriul național; acțiuni de *protecție civilă*; diverse *activități în afara țării*. Majoritatea acestora se execută numai de către structurile proprii, iar celelalte în colaborare și cooperare cu alte instituții cu competențe în domeniile apărării, ordinii publice și siguranței naționale. Aceasta presupune două lucruri și anume: mai întâi, o specializare înaltă a trupelor de jandarmi, de fapt, a personalului acestora, și, apoi, stabilirea unor protocoale de cooperare și colaborare cu celelalte instituții ale statului.

Misiunile denumite „*ocasionale*” cuprind pe cele de îndeplinit pe timpul stării de urgență sau a stării de asediu. De regulă, acestea se execută împreună cu celelalte structuri cu competențe în domeniile apărării, ordinii publice și siguranței naționale. Și, în acest caz, sunt necesare stabilirea din timp a modalităților de cooperare și colaborare cu ceilalți participanți la misiune, în scopul evitării unor posibile disfuncționalități datorate fie unor vicii organizatorice, fie orgoliilor unora dintre participanții la misiunea respectivă.

Jandarmeria Română îndeplinește misiunile „*speciale*” în calitate sa de componentă a forțelor armate. Acestea se referă, în principal, la: *paza și apărarea* unor obiective care la pace nu sunt asigurate cu pază militară; *descoperirea, capturarea sau neutralizarea* inamicului parașutat sau debarcat pe teritoriul țării; *apărarea* unor localități; *paza* unor bunuri, în cazurile de evacuare; *înlăturarea* efectelor loviturilor executate de către inamic etc. Toate aceste misiuni sunt executate în cooperare sau colaborare cu structuri ce aparțin, de regulă, Ministerului Apărării Naționale.

Dobândirea de către țara noastră a statutului de membru cu drepturi depline al Alianței Nord-Atlantice poate ar face necesară o dezbatere, între specialiști și cei interesați, în vederea unei redefiniri și, de ce nu, unei completări a acestei categorii de misiuni. În plus, Armata României tinde să treacă la o accentuată profesionalizare, ceea ce poate schimba fundamental datele problemei. Totodată, nu trebuie uitat că legea privind atribuțiile Jandarmeriei a fost elaborată în condițiile în care România nu primise acceptul de aderare la N.A.T.O. În prezent, situația este cu totul alta, țării noastre fiindu-i admisă cererea de aderare la Alianța Nord-Atlantică, pe de o parte, și structuri militare românești acționează, deja, împreună cu cele ale unor state membre ale N.A.T.O., în Afghanistan, în cadrul coaliției mondiale, împotriva terorismului internațional.

Îndeplinirea, cu succes, de către Jandarmeria Română a tuturor misiunilor legale ce îi revin solicită, în principal, următoarele: *existența* unui personal cu aptitudini speciale, calificare profesională înaltă, cu calități morale și civice deosebite; *asigurarea* unei motivații superioare a întregului personal; *condiții de muncă și de viață*, cel puțin decente; *dotarea* cu mijloacele tehnice necesare și suficiente executării eficace și în siguranță a misiunilor; *organizarea* riguros științifică a pregătirii și instruirii efectivelor în raport cu natura misiunilor probabile; *protecția socială* a personalului, în așa fel încât recrutarea acestuia să nu fie bruiată (cu eficiență sporită) de ofertele existente pe piața muncii; „*acoperirea*” cu acte normative (de regulă legi) a tuturor misiunilor care se pot încredința structurilor proprii jandarmeriei de către cei abilitați prin lege.

Analiza conținutului misiunilor Jandarmeriei Române conduce la concluzia că este absolut necesară accentuarea profesionalizării acestei instituții, în sensul renunțării treptate la recrutarea unei părți a personalului prin sistemul conscripției și trecerea concomitentă la recrutarea întregului personal militar prin voluntariat, dacă se vrea o sporire a eficacității îndeplinirii tuturor atribuțiilor legale ale acestei instituții.

3. Unele efecte ale accentuării profesionalizării personalului Jandarmeriei Române

O accentuare a profesionalizării Jandarmeriei Române ar genera apariția și manifestarea unei palete largi de efecte benefice atât pentru instituție, ca atare, cât și pentru membrii săi. Printre acestea se află și următoarele: *sporirea eficacității* activității tuturor structurilor organizatorice specifice jandarmeriei; *creșterea rolului* motivației intrinseci; *amplificarea influențelor* pozitive ale unor proprietăți de grup; *mărirea prestigiului* social al profesiei de jandarm; *moral* individual și de grup ridicat; *diminuarea cheltuielilor* de personal.

Sporirea eficacității activității tuturor structurilor

organizatorice, dar mai ales a conducerii acestora, reprezintă un *efect al profesionalizării* jandarmeriei. În esență, creșterea eficacității activității unor structuri este condiționată de existența și manifestarea permanentă și constantă a următorilor factori: *operativitate* în îndeplinirea atribuțiilor de serviciu, atât la nivelul conducerii, cât și la cel al executanților. Atunci când o conducere este formată din profesioniști, cu o înaltă pregătire și experiență, iar la nivelul execuției sunt tot profesioniști, timpul afectat pregătirii unor activități se reduce simțitor, iar energia fizică și psihică se consumă în mod util, atenția și voința sunt orientate spre soluționarea optimă a situațiilor ivite în cadrul misiunilor și nu spre explicarea manierei de rezolvare a unor situații posibile și/sau motivarea participanților. Întotdeauna un profesionist într-un domeniu de activitate este prin definiție motivat, pe de o parte, și știe ce are de făcut într-o situație dată, cunoaște cum trebuie acționat într-o împrejurare anume, este conștient de răspunderile ce-i revin și limitele de conduită pe care i le impune legea într-un caz sau altul, pe de altă parte. În același timp, un profesionist nu-și consumă timpul, propriu și pe cel al colegilor, cu discuții sau dezbateri inutile despre ce trebuie executat și în ce modalitate, ci acționează efectiv pe baza cunoștințelor și experienței anterioare. În acest mod apare și se manifestă concret operativitatea în pregătirea și derularea unei activități specifice; *flexibilitate* în conceperea, organizarea și desfășurarea concretă a unor activități specifice jandarmeriei. Acest factor presupune formarea și manifestarea, atât la nivel individual (conducător și executant), cât și la nivel de grup, a capacității de adaptare rapidă și mai ales fără disfuncționalități majore la situațiile inedite ivite pe timpul îndeplinirii misiunilor încredințate. În ceea ce privește existența unor situații caracterizate prin noutate, prin ceva neașteptat și uneori neobișnuit, complet diferit de misiunile anterioare, în activitatea jandarmeriei este un fapt comun, de o frecvență supărătoare. Un profesionist, întotdeauna, însă, va ști să răspundă prompt și cu cât mai puține erori oricăror provocări din partea caracterului și conținutului unei misiuni sau a alteia. Aceasta întrucât el are atât pregătirea teoretică (deci poate să-și explice și să înțeleagă corect aproape toate faptele, evenimentele și fenomenele în care este implicat, în calitate de jandarm), cât și experiența necesară (are deprinderile specifice profesiei de jandarm formate și consolidate, posedă la un înalt nivel aptitudinile speciale proprii meseriei pe care o practică, iar în multe privințe a ajuns la crearea unor automatisme) adaptării optime la orice situație apărută brusc pe durata executării misiunilor încredințate. Cele afirmate sunt deopotrivă valabile pentru personalul cu funcții de conducere, cât și pentru cei ce îndeplinesc sarcini de execuție. În plus, flexibilitatea este necesară oricărui jandarm profesionist, dacă se are în vedere că

acesta poate acționa atât în cadrul unui grup mai mare, cât și ca membru al unui microgrup (2-3 persoane). De asemenea, flexibilitatea este necesară și dacă se are în vedere faptul că misiunile jandarmeriei sunt într-o strictă legătură cu oamenii, cu semenii lor, cu alte cuvinte, iar pe aceștia, chiar dacă comit încălcări ale prevederilor legale, legea îi apără. Prin urmare, comportamentul jandarmului aflat în misiune se cere să fie întotdeauna flexibil, adică adaptabil, oportun și optim la caracteristicile situației în care este implicat. Altfel spus, comportamentul său se cere să fie întotdeauna în deplin consens cu prevederile legale, dar și cu conduita (actele, acțiunile și activitățile) celor care constituie „*adversarul*” în acel moment; *creativitatea*, manifestată prin inventivitate, ingeniozitate și imaginație. Pentru un adevărat profesionist a fi inventiv, ingenios și a avea o imaginație constructivă, pe timpul pregătirii, dar mai ales al îndeplinirii unei misiuni, trebuie să fie o caracteristică definitorie, un atribut fără de care nu are ce căuta într-o astfel de instituție care lucrează cu oameni și pentru oameni, iar de cele mai multe ori sub presiunea timpului (de regulă, acesta este foarte scurt). De aceea, poate la selecția persoanelor doritoare să devină jandarmi, ar trebui să se apeleze, într-o și mai mare măsură decât până acum, la teste psihologice care să evidențieze nivelul creativității acestora.

Creșterea motivației intrinseci pentru îndeplinirea misiunilor încredințate este un alt *efect benefic* al accentuării *profesionalizării* jandarmeriei ca instituție. Există două tipuri de motivație a activității individuale și de grup și anume: *motivație intrinsecă* și *motivație extrinsecă*³. Motivația extrinsecă acționează prin furnizarea de „*argumente*” exterioare, adică prin obligarea individului sau grupului uman de a îndeplini o misiune sau alta, fie prin apel la recompense, fie la pedepse. De regulă, o asemenea motivație se folosește la începutul carierei, când cel în cauză nu cunoaște principalele solicitări ale profesiei de jandarm, nu știe care sunt obligațiile și drepturile sale, nu și-a însușit cutumele grupului uman al cărui membru a devenit. Motivația intrinsecă, forma cea mai înaltă a motivației umane, se naște atunci când activitatea, rolul profesional, cu care interacționează persoana respectivă, devine el însuși o necesitate. O astfel de motivație condensează în sine trebuința de activitate a celui în cauză, valorizarea pozitivă a activității cu care se ocupă el și conștiința importanței sociale a profesiei practicate. Astfel, un jandarm profesionist știe că satisfacerea trebuințelor sale – de la cele biologice la cele de securitate socială –, împlinirea intereselor, aspirațiilor și idealurilor sale sunt puternic dependente de practicarea ireproșabilă a actualei profesii. Aceasta din urmă este, de regulă, sursa veniturilor necesare subzistenței personale și membrilor familiei sale, ceea ce a constituie, într-un fel, încă un argument în favoarea motivației intrinseci.

Amplificarea influențelor pozitive ale unora dintre proprietățile de grup și anume: coeziunea; consensul; conformitatea; climatul psihosocial, relațiile interpersonale. Orice element component al structurilor organizatorice specifice Jandarmeriei reprezintă un grup uman, întrucât răspunde complet criteriilor de definire a acestei realități sociale⁴. *Coeziunea*, ca sistem organizat de relații și mijloace de control social care concentrează membrii grupului într-un întreg capabil să existe și să se dezvolte, în cazul structurilor proprii Jandarmeriei alcătuite din profesioniști, se poate socoti ca fiind înaltă. Printre motivele care conduc la o astfel de apreciere se pot enumera: jandarmul profesionist cunoaște din experiență care este puterea de control oficial și informal al grupului ca entitate asupra membrilor săi, când aceștia se supun normelor și regulilor stabilite de comun acord sau care sunt de natură instituțională; valorile promovate și apărute de grup sunt împărtășite de către toți componenții săi care, în timp, conștientizează importanța lor, atât pentru fiecare în parte, cât și pentru întreg; un profesionist își dă seama de rolul important al grupului în satisfacerea trebuințelor, intereselor, scopurilor și aspirațiilor sale; apartenența unui individ, pe timp îndelungat, la un grup uman bine structurat (pe statute și roluri) și cu o puternică legitimitate socială întărește gradul de coeziune grupală; structurile ierarhice sau funcționale ale grupurilor formate din profesioniști, cum este cazul majorității structurilor din componerea Jandarmeriei, acționează, în timp, ca autentici factori de întărire a coeziunii.

Consensul, ca ansamblul atitudinilor asemănătoare ale membrilor unui grup uman față de o măsură, idee, activitate sau instituție, este mai puternic în cazul structurilor formate din profesioniști. Aceasta pentru că jandarmul profesionist lucrează mai mult timp în același mediu, având astfel posibilitatea interiorizării normelor, valorilor și criteriilor specifice grupului de apartenență; un profesionist, prin definiție, acționează în direcția și sensul în care merge grupul din care face parte; grupul susține social acei membri ai săi care respectă ceea ce este stabilit în privința relaționării cu alte grupuri, persoane etc.; se manifestă o atracție crescută între membrii care au atitudini și comportamente asemănătoare; solidaritatea de grup este mai puternică atunci când membrii au comportamente și atitudini asemănătoare, iar acesta este cazul jandarmilor profesioniști.

Conformitatea constituie supunerea conștientă și voluntară a membrilor unui grup uman față de normele care fac posibilă menținerea ordinii interne a respectivei entități. Un jandarm profesionist știe ce semnificație socială importantă are respectarea normelor și regulilor, scrise și nescrise, atât pentru existența și funcționarea unui colectiv, cât și a societății în ansamblu. În plus, un jandarm profesionist are cunoștințe suficiente și o bogată experiență

pentru a face distincția absolut necesară între conformare la norme, reguli etc. și conformism, ca acceptare necritică a oricărei norme doar pentru că este oficială sau emană de la grupul de apartenență. Totodată, un profesionist face deosebirea dintre nonconformism, ca încălcare a unor norme sau reguli de grup și aplicarea creatoare, în raport de situația concretă a unei norme sau reguli.

Climatul psihosocial,⁵ ca ansamblu de factori materiali și spirituali în care se desfășoară activitatea grupului, este destins, favorabil activității și odihnitor, în cazul colectivelor compuse din jandarmi profesioniști. Aceasta pentru că jandarmul profesionist este: satisfăcut de statutul pe care îl are în grupul de apartenență; mulțumit de modul în care îi este apreciată activitatea sa și a celorlalți; știe ce are de făcut și face pe linie de serviciu; are relații de prietenie cu colegii săi; colaborează și comunică optim cu colegii și șefii săi; acționează cu răspundere în îndeplinirea sarcinilor sale.

Relațiile interpersonale sunt o altă proprietate de grup care, în cazul colectivelor de profesioniști, sunt preponderent pozitive, adică preferențiale. Astfel de raporturi sunt posibile întrucât: membrii grupului își intră rapid în rol, acționând ca atare; fiecare își cunoaște poziția în ierarhia grupului și o recunoaște pe a celorlalți; jandarmul profesionist rămâne suficient timp într-un sistem pentru a asimila și interioriza normele și valorile de grup; succesul în activitate este dat de relații principale cu șefii și raporturi colegiale, chiar de prietenie cu cei situați pe același palier ierarhic; în timp, între profesioniști apar și se dezvoltă legături intense, bazate pe respect reciproc și recunoașterea valorii celui alt.

Mărirea prestigiului profesiei de jandarm este o altă consecință a accentuării profesionalizării Jandarmeriei Române⁶. Profesia de jandarm dobândește prestigiu datorită următorilor factori: accesul în această profesie este, de regulă, pentru profesioniști, pe bază de concurs; calitățile fizice și psihice cerute acestei profesii sunt numeroase și la parametri ridicați; societatea recunoaște atât prin lege, cât și prin atitudinea majorității populației, importanța și legitimitatea profesiei de jandarm; această profesie, potrivit sondajelor de opinie, este percepută de cei chestionați ca sigură, de viitor și căutată pe piața muncii, atât pentru calitățile personale pe care le dezvoltă (onestitate, temeritate, spirit de disciplină și organizatoric, stăpânire de sine, abnegație și tărie de caracter), cât și pentru formarea lor ca profesioniști (rezistență fizică și psihică, cunoașterea legilor țării, însușirea metodelor de lucru cu oamenii în condiții de stres, asumarea conștientă a riscurilor specifice).

Asigurarea unui moral ridicat, atât la nivel individual, cât și de grup, este o caracteristică a colectivelor de jandarmi formate din profesioniști⁷. Moralul, ca rezultată a stărilor de spirit succesive prin care trece un individ sau grup uman, înainte și în timpul unei activități, în

cadrul unui colectiv format din jandarmi de profesie, este dominant pozitiv pentru că: fiecare membru al grupului are încredere în sine (se știe pregătit profesional, apărut de lege și ajutat de colegi); încrederea în ceilalți și în șefi este deosebită și omniprezentă (scopurile, aspirațiile și idealurile comune; experiența de muncă și viață etc.); legitimitatea acțiunilor specifice Jandarmeriei face ca fiecare jandarm să fie optimist și responsabil în tot ceea ce face, de aici garanția succesului; coeziunea grupală înaltă, climatul psihosocial destins și propice activității, consensul și conformitatea deosebite ca sens (pozitive), relațiile interpersonale dominant preferențiale reprezintă factori cu acțiune benefică asupra stării și nivelului moralului.

Diminuarea cheltuielilor de personal constituie un alt efect al accentuării profesionalizării Jandarmeriei Române. Este drept însă că această diminuare apare pe termen mediu și lung după cum indică diverse studii de specialitate⁸⁸ Bernanrd Boene, Michel Luis Martin, *Conscription et armee de metier*, FEDN, Paris, 1991, pp. 70-96.

Este posibilă o reducere a cheltuielilor de personal pentru că jandarmul profesionist cheltuiește pentru formarea sa profesională doar la debutul în carieră, în timp ce în cazul jandarmilor proveniți din conscripție costurile sunt mult mai mari deoarece periodic aceștia părăsesc sistemul, prin trecerea în rezervă la încheierea stagiului; instituția nu plătește cazare, energie electrică etc. pentru jandarmi profesioniști; tehnica și mijloacele de lucru din dotare sunt mai eficiente și întreținute de către jandarmul profesionist; un profesionist este motivat prin însăși opțiunea făcută în alegerea carierei, deci nu trebuie neapărat stimulat material pentru a-și îndeplini obligațiile din fișa postului pe care este încadrat.

4. Concluzii

Starea actuală a mediului de securitate zonal și global, tendințele sale de evoluție și integrarea României în structurile euro-atlantice solicită continuarea reformei din instituțiile cu competențe în domeniul apărării, ordinii publice și securității naționale.

Pentru Jandarmeria Română o dimensiune esențială a reformei sale o reprezintă cea umană și anume accentuarea profesionalizării personalului său. În plus, este posibil ca, în viitorul apropiat, atribuțiile Jandarmeriei să cunoască o dinamică alertă dacă se are în vedere integrarea țării noastre în Uniunea Europeană. Dobândirea de către România a calității de membru a Alianței Nord-Atlantice, mai întâi, și apoi, al U.E. va aduce schimbări profunde în peisajul intern (libera circulație a persoanelor de la noi spre Europa și invers, migrația ilegală a cetățenilor din țările slab dezvoltate ale lumii către Occidentul dezvoltat, posibilitatea unor atacuri teroriste etc.), dar și solicitări mai intense decât până acum de executare, de către Jandarmeria Română, a unor misiuni în afara țării. De aceea, o premisă a unui răspuns afirmativ la toate aceste provocări viitoare o poate constitui perfecționarea profesionalizării Jandarmeriei Române prin renunțarea, într-un timp rezonabil, la recrutarea unei părți din personal prin conscripție, modalitate la care aproape toate statele din U.E. au renunțat.

NOTE

¹ Revizuirea strategiei de apărare a Marii Britanii: Un nou capitol. Sursa – <http://www.mod.uk/linked/files/SDR/New-Chapter.pdf>

² Legea nr. 116/1998.

³ Dicționar de psihologie socială, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981, pp. 148-150.

⁴ Elemente de psihologie militară, Editura A.I.S.M., București, pp. 105-122.

⁵ Radu, I. (coord.), *Introducere în psihologia contemporană*, Editura Sincron, Cluj-Napoca, 1991, pp. 197-198.

⁶ Dicționarul de psihologie socială, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981, pp. 196-197.

⁷ Duțu Petre, *Moralul militarilor*, Editura A.I.S.M., București, 2001, pp. 21-31, 119-134.

⁸ Bernanrd Boene, Michel Luis Martin, *Conscription et armee de metier*, FEDN, Paris, 1991, pp. 70-96.

The present situation of the regional and global security environment, its evolution tendencies and Romania's integration in the Euro-Atlantic structures need an ongoing reform in the institutions of defence, public order and national security areas.

An important dimension for reforming the Romanian Gendarmerie is represented by stressing the professional staff training. It is expected an active dynamic for this institution taking into consideration Romania's integration in E.U. Becoming a NATO member and then an E.U. one will bring major changes on Romania's internal environment (free circulation from and to Europe, illegal migration of the citizens coming from undeveloped countries to the developed West, possibility of some terrorists attacks and so on) and will also require Romanian Gendarmerie participation in missions abroad.

Modalități de prevenire a acțiunilor extremist-teroriste de către forțele specializate în timp de pace

Colonel Maricel ANTIPA

Lupta cu terorismul impune o nouă configurație a efortului militar, o nouă dimensiune a spațiului de confruntare precum și o nouă filozofie de abordare a acesteia. Dispersarea elementelor teroriste, disimularea, ineditul și imprezibilul acțiunilor desfășurate, posibilitățile tot mai crescute de a folosi mijloace de distrugere în masă, cu predilecție armele chimice și biologice, concomitent cu creșterea letalității actelor teroriste, conferă un mare grad de dificultate în acțiunea de identificare și anihilare a acestora. Plecând de la faptul că principala caracteristică a acțiunilor teroriste este asimetria, se asigură prin aceasta eficacitatea actelor întreprinse.

Terorismul pune la dispoziția indivizilor sau grupurilor mijloacele și capacitățile necesare atacării, cu succes, a unor forțe considerabile sau chiar a unor structuri ale autorităților statului, pe care nu le-ar putea angaja într-o acțiune militară de tip clasic.

Capacitățile militare convenționale, existente, sunt ineficace în prevenirea sau anihilarea terorismului deoarece:

- relația de asimetrie dintre acțiunile teroriste și confruntarea armată este profundă;
- structura organizatorică și mărimea organizațiilor teroriste sunt, în mod semnificativ, sub limita de importanță luată în considerare în mod convențional de către forțele militare;
- lanțul de comandă al structurilor teroriste este stabilit pe principiul conspirativității și, de cele mai multe ori, urmează modelul celular și nu pe cel piramidal.

În conjunctura prezentă, misiunile structurilor implicate în prevenirea terorismului trebuie adaptate situațiilor preconizate a se desfășura și să răspundă noilor cerințe operaționale. Acestea ar putea viza: identificarea amenințărilor teroriste; pregătirea în vederea gestionării unor situații de criză generate de eventuale acțiuni teroriste; prevenirea atacurilor teroriste și protecția față de unele atacuri teroriste.

Prevenirea constituie sarcina prioritară a întregului sistem al siguranței naționale, obligat să întreprindă măsurile necesare de precauție pentru înlăturarea oricăror

posibilități de comitere a acțiunilor teroriste pe teritoriul național. Prin natura sa, prevenirea presupune **previziune, anticipație și preîntâmpinarea desfășurării fenomenelor, evenimentelor și acțiunilor teroriste, pe baza analizei situației operative precedente. În cadrul măsurilor de prevenire, se impune ca efortul principal să fie concentrat pentru descoperirea și sesizarea la timp a tuturor premiselor și împrejurărilor care ar putea permite sau favoriza acțiunile elementelor extremist-teroriste.**

Descoperirea vulnerabilităților implică identificarea condiționărilor existente sau potențiale, favorabile producerii unei acțiuni teroriste. Avantajul maxim rezultat în urma luării măsurilor de prevenire este condiționat de concertarea lor într-un sistem unic de siguranță.

Activitățile de procurare, centralizare și analizare a informațiilor – parte a complexului de acțiuni desfășurate pentru prevenirea acțiunilor extremist-teroriste - asigură obținerea informațiilor și analiza vulnerabilităților, condiții prealabile în planificarea oricăror acțiuni preventive. Un program bine planificat, care să cuprindă toate informațiile riguros sistematizate, este esențial pentru cunoașterea naturii oricărei amenințări potențiale. Informațiile au rolul de identificare a naturii amenințărilor teroriste. Ele asigură o evaluare la zi a capacităților operaționale ale teroriștilor, a tacticilor folosite de aceștia și a potențialelor ținte teroriste. Analizarea amenințărilor constituie pasul esențial în prevenirea sau reducerea vulnerabilităților în fața unui eventual atac terorist. Cunoașterea adversarului potențial constituie un element axiomatic în oricare tip de luptă, dar caracterul subversiv, conspirativ și evaziv al majorității organizațiilor teroriste ușurează, dintr-un anumit punct de vedere, rolul activității de informații în combaterea acestora.

Activitatea de informații este facilitată, într-o anumită măsură, de multitudinea scopurilor organizațiilor mari, importante, care sunt nevoite să adopte structuri ce presupun o ierarhie piramidală. Organizațiile mari oferă mult mai multe ținte și ocazii de acțiune împotriva lor decât grupurile mici, centralizate și foarte compacte, care

folosesc metode conspirative clasice de cooperare. Procurarea informațiilor are drept scop prevenirea strategică a autorităților statului în legătură cu posibilitatea producerii unor acțiuni teroriste, pe teritoriul național, sau avertizarea în legătură cu existența unor astfel de amenințări. În ceea ce privește amenințarea în curs de desfășurare, avertizarea timpurie efectuată de serviciile specializate poate face posibilă anihilarea acesteia încă din faza de început.

Activitatea de informații trebuie să precizeze, cât mai repede posibil, natura amenințării reale și potențiale pe care o reprezintă organizațiile teroriste. Deseori, în primele etape, autoritățile nu acordă suficientă atenție necesității de a elabora o strategie menită să elimine amenințarea teroristă. Indiscutabil, serviciile de informații au responsabilitatea să atragă atenția în caz de amenințare, indicând atât posibilitatea materializării, cât și natura acesteia. Acest lucru va motiva autoritățile în vederea elaborării strategiei și măsurilor necesare etapei respective.

Estimarea corectă a amenințării este importantă deoarece va fi factorul principal în adoptarea deciziei de către autorități, în legătură cu măsurile care urmează a fi luate și incluse, ulterior, într-un plan care să cuprindă evenimentele neprevăzute (pentru situațiile de urgență sau criză). O altă condiție indispensabilă pentru îndeplinirea cu succes a rolului structurilor de informații o constituie organizarea activității de culegere a informațiilor. Aceasta implică o descriere clară, detaliată, a responsabilităților diferitelor structuri implicate în această activitate.

Culegerea informațiilor despre grupările sau organizațiile teroriste va urmări, în principal, obținerea de date privitoare la: ideologie, politică, conducere, organizare, membri, arie de localizare, modalități de operare, baze de pregătire și logistice, armament și surse de achiziționare, sponsori, legături internaționale și de cooperare, planuri de acțiune, obiective vizate, ocazii speciale când organizația consideră că este important să acționeze etc.

Toate informațiile culese vor parcurge filiera obișnuită de evaluare și prelucrare, astfel încât să poată fi distribuite beneficiarilor cât mai repede posibil și într-o formă utilizabilă. Numai în acest fel activitatea de informații poate juca rolul major în combaterea terorismului. Informația trebuie să ajungă la organul de decizie, în timpul necesar, pentru a se putea acționa preventiv în vederea dejucării acțiunilor preconizate de către teroriști. Aceste „semnale de alarmă” vor fi privite de către serviciile specializate ca o prioritate de vârf, iar personalul implicat va trebui să acorde o atenție specială atât culegerii, cât și evaluării fiecărui fragment de informație, care ar putea indica posibilitatea unei acțiuni teroriste.

Angrenarea personalului în activități de culegere a informațiilor se face în funcție de caracterul grupării sau organizației teroriste, precum și de natura activității sale. Informațiile generale - „*Background information*” - se vor axa, în principal, pe structura organizației, liderii

cunoscuți, obiectivele organizației, maniera de lucru, sprijinitorii potențiali, sponsorii, țintele probabile ale teroriștilor, capacitatea logistică, zonele preferate de acțiune, numărul probabil de membri operativi, ideologia și convingerile grupale, gradul de fanatism al membrilor, eventualele sau potențialele disidențe, legăturile acestora cu alte grupări sau facțiuni extremiste, cu crima organizată sau cu alte forțe politice etc.

Culegerea de informații specializate în combaterea terorismului este axată, în principal, pe utilizarea surselor umane. Deși constituie doar o parte a bugetului de informații, sunt forma de culegere de informații cea mai larg recunoscută și, desigur, cea mai controversată. Utilizarea surselor umane depinde, în cea mai mare măsură, de ingeniozitatea umană, de calitățile personale și, nu în ultimul rând, de noroc. Ideală este infiltrarea agenților proprii la nivelurile superioare de decizie în cadrul organizațiilor teroriste, lucru însă destul de dificil de realizat. Chiar dacă nu se poate realiza acest lucru, mai rămâne o cale de urmat, infiltrarea de agenți la nivelurile mijlocii și inferioare ale ierarhiei organizației teroriste, locul de unde se pot culege informații prețioase.

Astfel spus, este vorba de a stabili cine, ce anume a făcut și de ce; ce consecințe derivă de aici, în ce sens, și dacă totul este suficient de clar sau nu. Acesta este momentul final al procesului de prelucrare a datelor. Totodată, este ultima posibilitate de zădărniciere a tentativelor de dezinformare. De aceea, este necesar să se pună întrebarea: interpretările noastre, răspunsurile date la întrebările pe care ni le-am pus sunt juste sau sunt, dimpotrivă, cele pe care teroriștii voiau să ne determine să le dăm? De aici, decizia de a solicita sau nu date ulterioare. La finele procesului, din datele brute, s-au obținut informațiile care constituie tocmai cunoașterea aspectelor fundamentale ale obiectivelor de interes informativ.

Activitățile de protecție și apărare antiteroristă - parte a măsurilor de prevenire - se execută în conformitate cu reglementările legale în vigoare și constau în ansamblul măsurilor vizibile și „agresive” care se adoptă de către forțe specializate, în anumite situații, pentru acele obiective care pot constitui ținte ale unor acțiuni teroriste.

Dar, aici apare paradoxul, descurajarea unui atac asupra unui obiectiv foarte bine protejat poate duce la atacarea altuia, la care măsurile de protecție sunt mai puțin vizibile, fiind mai vulnerabil.

Folosirea unor măsuri vizibile de prevenire necesită un cost ridicat, motiv pentru care multe dintre serviciile antiteroriste preferă măsuri de prevenire și protecție mai discrete, care sunt mai economice și reduc puterea de atracție asupra obiectivului protejat.

În locul unei protecții și apărări masive, vizibile și costisitoare, se poate miza pe incertitudinile determinate în rândul potențialilor teroriști cu privire la mijloacele și forțele de protecție. Totodată, se impune schimbarea cât

mai deasă a schemelor de procedură, ceea ce va duce la creșterea eficienței dispozitivelor de prevenire.

Protecția antiteroristă poate fi considerată un ansamblu de măsuri complexe, coerente și eficiente, care constă din:

- activități informativ-operative, de culegere de date și informații referitoare la potențialii atentatori și vulnerabilitățile sistemelor, care pot fi exploatate de către aceștia;

- adoptarea unor măsuri și dispozitive de intimidare și descurajare a elementelor predispușe la acțiuni teroriste, prin exerciții simulate și patrule executate de forțe specializate;

- instituirea unor dispozitive fixe sau mobile de protecție antiteroristă;

- realizarea intervenției pirotehnice la semnalarea unor obiecte sau dispozitive suspecte de a conține încărcături explozive;

- trecerea la dispozitivul de apărare, în situația în care obiectivul este atacat, pentru respingerea atacatorilor, capturarea sau anihilarea acestora și crearea condițiilor favorabile intrării în acțiune a forțelor specializate de intervenție.

Dispozitivele de protecție se adoptă în funcție de gradul de amenințare, configurația topometrică a obiectivului, dispunerea în teren, forțele și mijloacele la dispoziție, precum și de evoluția situației operative pe profil antiterorist, în ansamblu, ori cu referire directă la spațiul sau obiectivul în cauză.

Protecția și apărarea antiteroristă a obiectivelor, care se pot constitui în ținte ale organizațiilor extremist-teroriste, constau în:

- dispunerea elementelor de dispozitiv, fixe sau mobile, formate din luptători, în locurile pretabile de acces în obiectiv, cât și în zonele stabilite ca fiind favorabile acțiunii extremist-teroriste;

- patrularea echipajelor de luptă, dotate cu tehnică și mijloace necesare respingerii oricărei acțiuni îndreptate împotriva obiectivului protejat;

- amplasarea, în punctele și pe direcțiile de interzis ale rezervelor de intervenție antiteroristă, de tărie variabilă, permanente sau temporare.

Dispozitivele de protecție și apărare antiteroristă trebuie să asigure continuitatea, în timp și spațiu, real-

izarea unei densități optime de forțe și mijloace în zonele vulnerabile, legătura de vedere și de foc între elementele de dispozitiv, în mod deosebit, pe direcțiile probabile de acțiune ale elementelor extremist-teroriste, precum și conducerea fermă și neîntreruptă a efectivelor proprii și a celor cu care se cooperează.

Activitățile de control tehnic antiterorist și intervenție pirotehnică - componente ale măsurilor de prevenire - au drept scop depistarea anticipată și investigarea obiectelor suspecte, în vederea neutralizării eventualelor dispozitive explozive sau incendiare improvizate, precum și a armamentului, muniției, surselor sau substanțelor radioactive, a altor mijloace tehnice, care pot fi folosite în acțiuni extremist-teroriste.

Controlul tehnic antiterorist cuprinde ansamblul complex și coerent de măsuri și activități tehnice specifice de verificare, detectare și investigare, efectuate asupra unor obiective de diferite naturi și destinații, care pot fi sau sunt vizate, amenințate, atacate sau ocupate temporar de teroriști.

Prin obiective ale controlului tehnic antiterorist se înțeleg: construcții civile sau industriale; construcții cu destinație social-culturală; spații, amenajate sau neamenajate, destinate desfășurării unor activități temporare; mijloace de transport rutiere, navale, aeriene etc.; elemente de infrastructură; alte spații sau medii pentru care se aplică un asemenea control.

Combaterea terorismului solicită o luptă de detaliu, în care acțiunile unor structuri strict specializate în domeniul informațiilor capătă rolul esențial. Este un conflict care se supune tehnologiei informației, dar care se bazează, în final, pe răbdare, subtilitate și confidențialitate, toate acestea dublate de pregătirea desăvârșită a elementului uman.

Planificarea corectă a măsurilor de prevenire, concomitent cu folosirea judicioasă a resurselor, reduc vulnerabilitățile la atacurile extremist-teroriste. Supravegherea fizică a obiectivelor, inspecțiile preventive, verificarea personalului instituțiilor care pot fi "țintă", interdicția scurgerilor de informații constituie metode eficiente de determinare a vulnerabilităților la o acțiune teroristă, acestea ajungând la protejarea operațiunilor, activităților, instalațiilor, echipamentelor și personalului vizat de teroriști.

The correct planning of the preventive measures and the judicious use of the resources reduce the vulnerabilities in front of the extremist-terrorist attacks. These vulnerabilities may be effectively determined by: the physical surveillance of objectives, the preventive inspections, the checking of the personnel from the institutions that might be "targeted", the prohibition of information leaks. All the methods lead to the protection of the operations, activities, installations, equipment and personnel aimed by terrorist.

Forțele speciale și operațiile psihologice

Irina Paula CUCU
Maior Cornel CUCU

Pe parcursul conflictelor contemporane, forțele speciale și operațiile psihologice, utilizate adecvat și oportun, s-au dovedit a fi un veritabil multiplicator de forță și, totodată, un factor de influență pentru reducerea violenței și distrugerii fizice. Totodată, insuficiența cunoașterii și înțelegere greșită a principiilor și modalităților de acțiune proprii acestui gen de operații poate conduce la supra sau subevaluarea potențialului lor în detrimentul misiunii generale. Întrebuințarea forțelor speciale în operațiile psihologice vizează influențarea opiniilor, emoțiilor, capacității de a gândi rațional, atitudinilor și, nu în cele din urmă, comportamentului indivizilor și grupurilor și se impune ca un element primordial al managementului acțiunilor militare și vector principal al operațiilor speciale.

1. Forțele speciale

Lărgirea spectrului de riscuri neconvenționale, diversificarea tipologiei crizelor și conflictelor generează provocări multiple, care necesită reacții multidimensionale, bazate pe mobilitate, diversitate, coerență și complementaritate, atât în spațiul intern, cât și internațional.

Forțele speciale reprezintă o structură militară instruită și dotată astfel încât să poată desfășura acțiuni de luptă, clasice și asimetrice, în condiții deosebite. Aceste structuri reprezintă componenta specializată, de intervenție rapidă, discretă și oportună a armatei sau a altei componente a Sistemului Național de Apărare, destinată să execute cu mare precizie o gamă largă de misiuni cu caracter deosebit, în deplin secret, în deplin consens cu interesele statului.

Forțele speciale sunt forțe de valoare tactică destinate îndeplinirii unor misiuni strategice. Ele sunt organizate, dotate, pregătite și întrebuințate în conformitate cu principiile unei doctrine operaționale distincte, fiind conduse de un eșalon de comandă cu atribuții specifice și folosite în acțiuni pe baza unor hotărâri luate la cele mai înalte niveluri de decizie politico-militară. Personalul ce încadrează aceste forțe este supus unui proces riguros de selecție și parcurge un program de instruire care depășește capacitățile militare de bază, în scopul obținerii deprinderilor minime impuse de condițiile de desfășurare

a operațiilor speciale. Acest fapt face imposibilă orice înlocuire imediată sau formare rapidă de personal pentru forțele speciale.

Forțele speciale sunt încadrate cu efective bine pregătite și experimentate, din care cele mai multe persoane dețin și își mențin un nivel ridicat de instruire în mai multe specialități. Forțele speciale asigură un răspuns militar la situații sau crize ce necesită întrebuințarea adaptată, selectivă și cu precizie a forței. Ele sunt concepute pentru „acțiuni chirurgicale” care să limiteze sau să evite pierderi colaterale. Forțele speciale sunt structuri „gata de luptă permanent”, apte de a fi întrebuințate independent, în orice moment, la pace, în situații de criză sau la război și numai în anumite situații sunt întrebuințate în colaborare cu forțele speciale.

Forțele speciale¹, de regulă, cuprind:

- o structură de nivel strategic prin care se exercită conducerea;
- o componentă terestră care cuprinde: subunități de cercetare, parașutiști, vânători de munte, apărare NBC, transmisiuni, operații imagologice, operații psihologice, logistică;
- o componentă aeriană care cuprinde: avioane de transport, elicoptere multirol, avioane de bombardament;
- o componentă navală care cuprinde: subunități de scafandri incursiune, scafandri deminori, nave de transport.

Misiunile de bază ale forțelor speciale sunt:

- acțiuni directe;
- combaterea terorismului (acțiuni defensive sau antiteroriste, acțiuni ofensive sau contrateroriste - salvarea ostaticilor, recuperarea unor materiale sensibile deținute de organizații teroriste, atacarea infrastructurii acestora);
- asistență și sprijin în străinătate (sprijinul și asistarea națiunii-gazdă din punct de vedere militar, asigurarea securității populației, instruirea unor unități ale națiunii gazdă pentru acțiuni antiteroriste);
- acțiuni de luptă neconvenționale (lupte de gherilă, subversiunea, sabotajul, sprijinirea rețelei de evadare și eliberare);
- cercetare specială (cercetarea mediului, cercetarea armată, patrularea de coastă și interdicția, estimarea

țintelor și amenințărilor, cercetarea după lovitură);

- operații psihologice;
- operații informaționale;
- măsuri împotriva proliferării armelor de nimicire în masă.

Misiunile colaterale operațiilor speciale:

- sprijinirea coaliției;
- căutare – salvare și evacuare;
- acțiuni împotriva traficului cu droguri;
- activități împotriva mijloacelor explozive;
- asistență umanitară în străinătate;
- asistență militară;
- activități speciale.

Decizia de întrebuințare a forțelor speciale va fi luată, în funcție de situația strategică, de către Parlamentul României, Președintele României la propunerea Consiliului Suprem de Apărare a Țării, Primul Ministru cu aprobarea Consiliului Suprem de Apărare a Țării, Ministrul Apărării Naționale și/sau Șeful Statului Major General.

În prezent se întreprind demersuri legislative necesare pentru constituirea, dotarea și pregătirea forțelor speciale din România.

2. Operațiile psihologice

Semnarea de către România a Documentului cadru de asociere la Parteneriatul pentru Pace, intensificarea cooperării militare multi și bilaterale a avut ca efect și interoperabilizarea structurilor de acțiuni psihologice din Armata României cu structurile de operații psihologice din armatele țărilor membre NATO. În agenda PfP, operațiile psihologice apar, pentru prima dată, în 1996, la pregătirea exercițiului Cooperative Guard 1997, desfășurat în Germania. Ulterior, structurile de operații psihologice din Armata Română au participat la numeroase exerciții și aplicații, atât pe teritoriul național, cât și în afara acestuia, precum și la misiuni reale (Albania, aprilie-iulie 1997, Kosovo, aprilie 2000).

Operațiile psihologice reprezintă totalitatea măsurilor, programelor și activităților planificate, destinate să modifice/schimbe opiniile, atitudinile și comportamentul grupurilor țintă/de audiență, să contracareze influențarea psihologică desfășurată de inamic și să mențină la un nivel dezirabil moralul trupelor și al populației proprii, în scopul îndeplinirii obiectivelor urmărite. Doctrina NATO definește operațiile psihologice ca fiind acele acțiuni planificate în timp de pace, criză sau război constând în transmiterea de date și informații selectate asupra unor audiențe dușmane, aliate sau neutre (guverne, organizații, grupuri de oameni sau anumite persoane) în scopul influențării emoțiilor, atitudinilor, percepțiilor, raționamentelor și, în ultimă instanță, a comportamentului acestuia².

Operațiile psihologice urmăresc atingerea obiectivelor politice și militare ale comandanților, simultan cu prevenirea și protecția împotriva unor acțiuni similare ale adversarului sau dușmanului. Operațiile psihologice sunt o componentă esențială în gama activităților politice, diplomatice, militare, economice și informaționale, fiind desfășurate în complementaritate cu acestea sau de sine stătător, ca parte și în sprijinul operațiilor militare.

Operațiile psihologice vizează, prin mesajele și informațiile diseminate, influențarea emoțiilor, motivațiilor, capacitatea de a raționa obiectiv, precum și comportamentul structurilor de conducere, organizațiilor, grupurilor umane și al indivizilor. Ele multiplică eficacitatea propriilor capacități, comunicând direct grupurilor țintă ale inamicului: promisiuni, amenințări cu forța sau despre inevitabilitatea represaliilor, condițiile de capitulare, modul în care potențialii dezertori se pot preda în siguranță, îndemnuri la sabotaj, la sprijinirea grupurilor de sabotaj, la sprijinirea grupurilor de rezistență și alte mesaje.

În documentele NATO privind politica operațiilor psihologice sunt stipulate patru categorii de astfel de operațiuni: 1) operații psihologice strategice, desfășurate în timp de pace, criză sau război, cu scopul obținerii suportului și cooperării țărilor prietene sau neutre și reducerea voinței combative și capacității de ducere a războiului de către țările ostile sau potențial ostile; 2) operațiile psihologice de consolidare, desfășurate în timp de criză sau război, direcționate asupra populației civile din zonele aflate sub control, în scopul determinării unui comportament favorabil obiectivelor acțiunilor militare proprii; 3) operațiile psihologice de luptă, planificate și desfășurate ca parte componentă a acțiunilor de luptă, în scopul creării unei presiuni psihologice asupra forțelor militare și civililor aflați sub controlul inamicului în zona respectivă, pentru realizarea obiectivelor operative și tactice propuse; 4) operațiile psihologice în sprijinul păcii, planificate și desfășurate ca parte integrantă a operațiunii de pace, în scopul creării unei atmosfere conciliante și a unei dorințe de cooperare în rândul părților aflate în conflict și a populației civile din zona respectivă, pentru protecția forței de pace și susținerea obiectivelor misiunii acesteia³.

Rezumând, scopul general al operațiilor psihologice îl constituie gestionarea mediului informațional, astfel încât să afecteze procesele decizionale ale inamicului, să genereze comportamentul dezirabil al grupului țintă/de audiență, concomitent cu asigurarea protecției psihologice a sistemelor de comandă și control și a efectivelor proprii. Îndeplinirea acestui scop se realizează prin transmiterea de informații selectate grupurilor țintă/audiență, urmărindu-se:

- influențarea trupelor inamicului (aliaților acestuia), a opiniei publice internaționale și a populației din zona de operații militare, în vederea obținerii unui anumit com-

portament sau atitudini dorite;

- fortificarea moralului trupelor proprii prin întărirea coeziunii unităților și subunităților, în condiții de război și prin gestionarea unor situații de criză;

- protecția psihologică a efectivelor proprii, prin contracararea influențelor psihologice ale adversarului și a propagandei ostile.

- Pentru buna desfășurare a operațiilor psihologice se urmărește un algoritm (program): analiza misiunii forței militare aflată în teatrul de operații; definirea misiunii proprii; stabilirea numărului de obiective ale campaniei de acțiuni psihologice; identificarea, selectarea și analiza țintelor de bază și cele indirecte; stabilirea temelor de influențare; realizarea produselor de acțiuni psihologice; diseminarea produselor psihologice asupra țintelor alese.

Decizia întrebuițării forțelor și mijloacelor de operații psihologice, atât la război, cât și pentru gestionarea unor situații de criză, revine instituțiilor abilitate ale statului cu responsabilități fundamentale în asigurarea securității militare a României. Temele campaniilor de operații psihologice sunt elaborate de structura de operații din Statul Major General, pe baza obiectivelor operațiilor psihologice și grupurilor țintă stabilite de Consiliul Suprem de Apărare a Țării și sunt aprobate de Statul Major General.

În concluzie, operațiile psihologice reprezintă un instrument militar (de luptă) în situații de pace, criză sau război, distinct de celelalte componente ale operațiilor speciale, prin care sunt diseminate pe canale de comunicare aflate sub control militar și asupra audiențelor străine (adverse, neutre sau prietene, civile sau militare) informații selectate real, în scopul atingerii unui obiectiv.

3. Întrebuițarea forțelor speciale în operațiile psihologice

Luptătorii din forțele speciale pot reprezenta, în anumite situații, un vector deosebit de pertinent și eficace al operațiilor psihologice, pe lângă nevoia coordonării misiunilor specifice fiecărei structuri.

În mod deosebit, la nivel tactic, într-un teatru de operații în situații de război acțiunea mixtă dintre echipele de operații psihologice și cele ale forțelor speciale devine necesară și foarte eficientă. În armata americană, structurile de operații psihologice și cele ale forțelor speciale se află reunite sub același comandament, datorită sensibilității deosebite și impactului acestor acțiuni.

Operațiile psihologice se pot desfășura de către unități specializate ale forțelor armate, atât în timp de pace, cât și de criză sau război, în scopul susținerii, îndeplinirii obiectivelor misiunii respective, ca un factor de pace sau ca un multiplicator de forță a acțiunilor militare. Atât în cadrul

național, cât și în procesul de planificare și desfășurare, operațiile psihologice fac parte integrantă din procesul de planificare și desfășurare a operațiilor militare în ansamblul lor la nivel strategic, operațional sau tactic. Decizia de întrebuițare a structurilor de operații psihologice într-o acțiune militară trebuie însă să aibă aprobarea autorităților politice și militare competente.

În timp de pace, operațiile psihologice se desfășoară în cadrul operațiilor militare, altele decât războiul, care cuprind, conform capitolelor VI și VII din Carta ONU, întreaga gamă de astfel de operațiuni, pornind de la asistența umanitară și până la impunerea păcii. În astfel de teatre de operații, forțele speciale pot desfășura campanii vizând pregătirea populației locale pentru intrarea în zonă a forței respective, prezentarea caracterului și misiunilor acesteia, sprijinirea eventualelor operațiuni de evacuare a noncombatanților, programe de informare sau avertizare a refugiaților, populației și/sau beligeranților locali, sprijinirea autorităților locale legitime în eforturile pentru normalizarea situației și menținerea ordinii de drept în zona de responsabilitate etc.

În situații de criză, forțele speciale pot acționa pentru descurajarea unor agresiuni sau recurgeri la forța armată, sprijinirea diferitelor eforturi de gestionare a vieții și informare a populației în scopul diminuării efectelor psihice negative de masă, generate de criză. Totodată, forțele speciale pot desfășura campanii împotriva terorismului (reducerea sprijinului popular pentru cauza teroristă, contracararea efectelor actelor teroriste, plasarea organizațiilor și liderilor teroriști în poziții defensive), împotriva traficului de droguri și crimei organizate transnaționale, pentru controlul armamentelor individuale și folosirea acestora.

În situații de război, operațiile psihologice vizează, în principal, subminarea inamicului în victoria sa, în conducerea sa politico-militară, inducerea în rândul trupelor inamice a descurajării (îndoieli, regrete, teamă, panică, dor, melancolie), încurajarea dezertărilor, diminuarea voinței de luptă, consolidarea simpatiei și sprijinul populației și trupelor aliate, precum și atragerea celor neutri, monitorizarea, evaluarea și/sau contracararea influențelor psihologice adverse, avertizarea trupelor proprii și a populației civile asupra unor pericole.⁴

Concluzionând, obiectivele generale ale structurilor de operații psihologice din cadrul forțelor speciale sunt: reducerea capacității acționale a forțelor inamice; susținerea forțelor naționale și/sau aliate; asigurarea cooperării forțelor aliate și/sau neutre; obținerea sprijinului populației civile, pe timpul acțiunilor directe ale forțelor speciale, în combaterea terorismului, de asistență și de sprijin în străinătate.

În operațiile psihologice, pregătirea forțelor speciale presupune dislocarea acestora într-un spațiu cât mai apropiat de obiectivul asupra căruia urmează să acționeze.

În cazul când acest lucru nu este posibil este necesar a se obține informații despre obiectiv și zona sa de dispunere. Forțele speciale trebuie să lucreze în echipe mici și care să fie inserate sub acoperire. Decizia de dislocare a forțelor speciale, precum și misiunile de îndeplinit ale acestor forțe în operațiile psihologice vor fi luate doar la un nivel la care organul decident are acces la: luarea în calcul a riscului diplomatic și politic, evaluarea informațiilor clasificate, conceperea operațiilor forțelor militare, capacitatea de acțiune a forțelor, precum și la informații politice. De regulă, acest lucru se va face la un nivel strategic militar.

Întrebuințarea forțelor speciale în anumite operații psihologice este recomandată deoarece sarcinile în astfel de misiuni nu pot fi îndeplinite de forțele combatante generale. Forțele speciale sunt întrebuințate în operațiile psihologice care necesită un grad ridicat de expertiză, cheltuieli și resurse alocate și, totodată, implică multe riscuri.

Întrebuințarea forțelor speciale în operații psihologice presupune: stabilirea zonei de operații speciale, regulilor de acțiune a forțelor, precum și organizarea și desfășurarea operațiilor speciale.

Zona de operații se stabilește în funcție de perioada desfășurării, teritoriul și tipul operației, astfel:

- în timp de pace și situații de criză (pe teritoriul național; în afara teritoriului național – în situația constituirii unei coaliții multinaționale, în situația acțiunilor independente);
- în timp de război (pe teritoriul național – operații integrate, operații autonome; în afara teritoriului național – în situația constituirii unei coaliții multinaționale, în situația acțiunilor independente).

În momentul când s-a luat decizia îndeplinirii unei misiuni psihologice cu forțele speciale, comandantul acestor forțe va pregăti un plan de acțiune, care va cuprinde, de regulă: conceptul general de utilizare a forțelor speciale în operații psihologice, alocarea forțelor pe momente de întrebuințare, o concepție de comandă, control, comunicații și informații care să fie aplicată de forțele speciale și restricții referitoare la utilizarea acestora.

Planificarea forțelor speciale în operații psihologice necesită o abordare simultană și nu o „cascadă” de ordine care să pună în mișcare activități de planificare la nivele de comandă succesive.

Reguli de acțiune a forțelor speciale:

- reguli de angajare a forței;
- reguli de folosire a armelor și sistemelor de armament;
- reguli de comportament.

Organizarea operațiilor presupune transmiterea misiunilor la subordonați și realizarea măsurilor care să ducă la îndeplinirea prevederilor din plan. Acțiunile militare

desfășurate au arătat că cei care conduc o misiune trebuie să fie implicați în planificare. Comandanții forțelor speciale trebuie să aibă permanent în vedere, pe timpul organizării acțiunilor, că misiunile, prin natura lor, sunt clandestine, oferă posibilitatea unor mari răsturnări de situații și succesul acestora se bazează pe surpriză, siguranță, îndrăzneală, precum și inducere în eroare. În planificarea și organizarea operațiilor psihologice ale forțelor speciale un rol important îl au reprezentanții elementelor de sprijin, care trebuie să fie implicați în susținerea planului de acțiune, pentru introducerea forțelor în zona de acțiune, sprijin de luptă și disimularea acțiunilor.

Operațiile psihologice, prin natura lor, nu se pot desfășura independent de acțiunea unor alte structuri ale sistemului militar, ci trebuie reciproc coordonate cu acestea și sprijinite în funcție de situația creată și specificul fiecăreia. Astfel, mesajele și informațiile difuzate de structurile de relații publice prin comunicate, conferințe de presă sau mass-media militare trebuie să fie în concordanță și sincrone cu temele și mesajele diseminate în cadrul campaniilor de operații psihologice. Aceeași coordonare trebuie realizată și cu activitățile structurilor de CIMIC, datorită contactului nemijlocit al acestora cu principalii „actori” civili din teatrul de operații, „actori” care pot fi chiar țintele unor campanii de operații psihologice. La rândul lor, structurile de informații-cercetare (J2) trebuie să asigure specialiștilor în analiza țintelor sau grupurilor de audiență acel volum de date și informații asupra diferitelor aspecte din teatrul de operații. De asemenea, este necesară o colaborare strânsă și între forțele de operații psihologice și unitățile de război electronic, atât pentru schimbul de informații specifice, cât și pentru executarea anumitor misiuni de monitorizare sau anihilare a unor surse de informații adverse. Pentru asigurarea respectării legalității, a principiilor și normelor de drept internațional public, a prevederilor dreptului internațional umanitar, dar și a legislației și cutumelor locale, luptătorii din forțele speciale în operațiile psihologice trebuie să țină seama de sfaturile și avizele consilierilor juridici.

Operațiile psihologice trebuie să aibă în permanență controlul nu numai asupra produselor realizate, dar și în ceea ce privește diseminarea acestora la nivelul țintelor. În acest scop, forțele speciale cu acțiuni psihologice au nevoie de un anumit arsenal propriu de canale de comunicare și mijloace tehnice corespunzătoare. Astfel, pentru realizarea produselor tipărite este nevoie de capacități „soft și hard” – tipografii, de preferință mobile, capabile să finalizeze în timp scurt și de calitate tirajele necesare, care permit îndeplinirea oportună a misiunii. Totodată, radioul și televiziunea joacă un rol important în diseminarea mesajelor operațiilor psihologice, iar studiourile, de preferință mobile, trebuie să fie capabile din punct de vedere al performanțelor tehnice, atât pentru realizarea,

cât și pentru transmiterea emisiunilor, dar și pentru monitorizarea altor emisii din teatrul de operații. În funcție de misiunea de îndeplinit și zona de operații, caracteristicile mijloacelor tehnice, acestea pot acționa de pe mijloace terestre, aeriene, navale sau chiar spațiale.

Operațiile psihologice au implicații strategice sau politice, pe scurt responsabilitatea deciziilor trebuie să fie în concordanță cu responsabilitatea execuției.

Desfășurarea operațiilor psihologice prezintă particularități impuse de perioada, teritoriul pe care se desfășoară și tipul acestora. Modul de acțiune și de comportare a militarilor pe timpul pregătirii și desfășurării operațiilor speciale, metodele generale și detaliate folosite de forțe și/sau de comandanți pentru a executa misiunile și funcțiile specifice sunt stipulate în manualele pentru luptă ale unităților și subunităților de forțe speciale. Pe lângă pregătirea profesională a luptătorilor, importantă este și capacitatea de a înțelege și a acționa într-un mediu cultural și geografic, de cele mai multe ori, complet diferit de cel al lor.

*
* *

Operațiile psihologice reprezintă astăzi nu numai expresia unei atitudini, ci a unei veritabile opțiuni pentru modernitate, eficiență, rapiditate și adaptabilitate. Operațiile psihologice desfășurate de forțe speciale, cu unități mici,

permit acțiunea lor rapidă, cu posibilități de surprindere a adversarului, care necesită sprijin logistic redus, dar costisitor. Recentele operațiuni desfășurate de către forțele internaționale, în Afghanistan, reprezintă una din situațiile ce probează legătura strânsă ce s-a instituit astăzi între eficiența operațională a acestui tip de forțe și standardele tehnologice înalte la care trebuie să se facă dotarea lor. Luptătorul din forțele speciale în acțiuni psihologice este atât consumator, cât și furnizor de informație.

În lumea de astăzi, amenințările la adresa păcii și stabilității au căpătat forme noi, care s-au extins rapid, au un caracter transfrontalier și neconvențional, cu diverse forme de manifestare. Pentru combaterea și controlul acestor fenomene, Sistemul Național de Apărare are nevoie atât de existența unor structuri care să îndeplinească operațiile psihologice, cât și de cadrul conceptual și legislativ necesar coordonării unor astfel de forțe și operații.

Articolul se dorește a fi un semnal care să polarizeze cât mai multe păreri despre locul și rolul operațiilor psihologice, al aspectelor teoretice necesare întreprinderii forțelor speciale în astfel de operațiuni.

NOTE

¹ Col. prof. univ. dr. Lucian STĂNCILĂ, lt. col. Mihai-Romeo BUSTEA, Forțele speciale - curs, Editura A.Î.S.M., București, 1998.

² * * *, *PSYOPS HANDBOOK*, proiect, București, 2002.

³ * * *, Doctrina pentru operații psihologice, proiect, Statul Major General, București, 2002.

⁴ * * *, Operații psihologice – prezentare generală, Statul Major General, București, 2003.

The psychological operations are part of the political, diplomatic, military, economical and informational activities. Disseminating messages and information they aim at influencing emotions, motivations, reasons, wills and target people's behaviour and value systems. The psychological operations developed by Special Forces may become both a peace, stability factor and a force multiplier for military actions.

There will be an increase in importance of small units - carefully selected and well trained. The future belongs to the Special Forces and psychological operations. The conflicts are not solved only by psychological operations, but they amplify the army's force and contribute to saving human lives.

Studiu privind interesul național

Cristian BĂHNĂREANU

Problematika interesului național a stat și stă în continuare în atenția analiștilor, sociologilor, politologilor etc., atât din țara noastră, cât și din străinătate. Dintre abordările mai noi putem aminti lucrările lui Barry Buzan (în special *Popoarele, statele și teama*) sau cele din publicația americană *National Interest*.

1. Conceptul de interes național

Interesul național este expresia cea mai generală a cerințelor sau necesităților vitale ale unui stat. Aceste cerințe/necesități nu au o calitate morală. Nu sunt bune sau rele. Ele derivă din însăși existența unui stat național și din statutul său de suveranitate. După cum sublinia G. Kennan, guvernele nu au nevoie de o justificare morală pentru a acționa pe baza intereselor naționale. În mod obișnuit, interesul național are drept componente: interese legate de supraviețuirea fizică (prezervarea/apărarea ființei naționale), a independenței și integrității teritoriale (a suveranității naționale), securitatea națională, drepturile statului/prestigiul/rolul și statutul său internațional, bunăstarea/dezvoltarea economică și socială (resurse, piețe, tehnologie, acces etc.), stabilitatea politică și regimul/sistemul politic. Interesul național este un concept politic: componentele obiective și subiective ale interesului național. Statele își schimbă obiectivele/interesele în funcție de schimbările care se produc la nivelul factorului politic, schimbarea capacităților și schimbarea percepției unui mediu internațional dinamic (în contextul căruia se schimbă distribuția puterii și raporturile de putere).

Interesul național poate primi formulări diferite (motivații, obiective) în raport cu o serie de determinări, factori. Marile Puteri, de exemplu, introduc între obiectivele de interes național elemente conforme statutului lor internațional. Astfel, Federația Rusă consideră orientarea de întărire a CSI și de control asupra „vecinătății apropiate” ca o cerință a interesului său național. SUA, la rândul lor (în Strategia de Securitate Națională), se angajează să transforme lupta împotriva terorismului internațional și a proliferării armelor de distrugere în masă, lupta pentru

apărarea drepturilor omului sau liberului acces la „economia mondială”, în obiective ale interesului național. În UE, Franța – factor dinamic de coagulare a Politicii Comune de Securitate și Apărare – menține dezvoltarea forței independente nucleare între obiectivele de interes național în domeniul apărării.

O problemă spinoasă a epocii contemporane rezidă tocmai în impactul pe care îl au globalizarea și regionalizarea asupra intereselor naționale, cu atât mai mult cu cât există o relație directă și evidentă între interesele naționale, statele naționale și identitățile naționale. În lumea bipolară, interesele naționale ale superputerilor își subordonează, mai mult sau mai puțin automat, interesele de bloc și interesele „actorilor minori”, „sateliților”, puterilor de nivel mediu etc. Destrămarea URSS-ului și a Pactului de la Varșovia au marcat, indiferent de o serie de speculații academice ulterioare, tocmai falimentul „intereselor hegemonice”.

În Est, Federația Rusă, principalul stat succesor al Uniunii Sovietice, a fost nevoită să-și reformuleze interesele naționale și să accepte, cu toate ezitățile liderilor săi, negocierile efective de interese.

În Vest, ascensiunea UE la statutul de mare putere economică a obligat SUA să-și nuanțeze demersurile politico-diplomatice. Actualmente, cel puțin la nivelul marilor actori internaționali, s-a cristalizat un spațiu al dialogului, armonizării intereselor și parteneriatelor, greu de anticipat chiar și la începutul anilor '80.

Armonizarea intereselor a devenit, în anii din urmă, soluția evitării conflictelor de proporții în viața internațională, fiind o metodă prin care membrii comunității internaționale pot să pună de acord interesele lor fundamentale cu realitățile timpului. În acest sens, se remarcă, de altfel, și o tendință de legiferare a unor noi norme de drept internațional care includ și operații de menținere sau impunere a păcii sau de gestionare a conflictelor, operații greu de acceptat, de pildă în secolul al XIX-lea. De aceea, strategiile curente de promovare a intereselor fundamentale ale statelor și națiunilor trebuie să aibă în componerea lor tot mai multe și mai diverse metodologii de negociere, dialog și armonizare de interese.

În mediile academice și nu numai se dezbate și problema raporturilor dintre interesele individului, interesele

națiunii și interesele statului. După cum spune și Barry Buzan, amenințările directe sau indirecte și având efecte colaterale intenționate sau neanticipate sunt adesea suficient de grave pentru a domina relativ micul și fragilul univers al securității individuale. Practica social-politică ne oferă destule exemple de contradicții între interesele naționale și interesele statului, de pildă în timpul dictaturii lui Ceaușescu. Se poate afirma că Nicolae Ceaușescu nu mai reprezenta în ultimii ani nici măcar interesele partidului, oricât de formal și birocratic ar fi fost acesta. Lipsa democrației, a regimului politic democratic, a economiei predominant etatiste, disprețul față de drepturile și libertățile omului și cetățeanului sunt condiții suficiente pentru apariția unor contradicții fundamentale între interesele naționale și interesele statului.

2. Interesul național al României

Interesele fundamentale ale României se stabilesc de către factorul politic și au un caracter evolutiv determinat de transformările ce au loc pe plan intern și extern.

Constituția din 1991 a României prevede că:

- România este stat național, suveran și independent, unitar și indivizibil;
- forma de guvernământ a statului român este republică;
- România este stat de drept, democratic și social, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate;
- suveranitatea națională aparține poporului român, care o exercită prin organele sale reprezentative și prin referendum;
- nici un grup și nici o persoană nu pot exercita suveranitatea în nume propriu;
- teritoriul României este inalienabil;
- frontierele țării sunt consfințite prin lege organică, cu respectarea principiilor și a celorlalte norme general admise ale dreptului internațional;
- teritoriul este organizat sub aspect administrativ.

Interesele naționale ale României se fundamentează pe:

- garantarea și promovarea drepturilor și libertăților fundamentale și a siguranței cetățenilor;
- consolidarea unui regim politic democratic, bazat pe respectarea Constituției și pe supremația legii;
- asigurarea existenței statului național român, suveran și independent, unitar și indivizibil;
- sprijinirea legăturii cu românii din afara granițelor țării, pentru conservarea identității lor;
- participarea României la asigurarea securității și

stabilității în Europa.

Statul român garantează și promovează drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor săi și asigură exercitarea acestora conform standardelor europene. Acest lucru presupune:

- garantarea și exercitarea dreptului de proprietate;
- exprimarea liberei opinii;
- garantarea liniștii și siguranței oamenilor și a bunurilor acestora.

Participarea României la asigurarea securității și stabilității în Europa este o necesitate determinată de faptul că securitatea națională este parte componentă a celei europene și, prin urmare, interesele fundamentale ale țării pot fi promovate prin cooperare, nu prin izolare.

În conformitate cu Strategia de Securitate Națională, interesele fundamentale ale României, pe termen mediu și lung, sunt:

- menținerea și dezvoltarea României ca stat național unitar, suveran, independent, indivizibil, de drept, democratic și social;
- dezvoltarea unei economii libere, dinamice, viabil competitive, integrabilă în sistemul economic european și mondial;
- asigurarea prosperității generale a societății românești și a securității cetățenilor țării;
- dezvoltarea culturii și vieții spirituale în acord cu valorile naționale tradiționale și cu cele universale;
- asigurarea vigoriei, sănătății fizice și morale ale tuturor cetățenilor țării;
- afirmarea statului român ca factor de stabilitate pe plan zonal și continental și creșterea contribuției sale la edificarea climatului de securitate și pace.

Interesele fundamentale ale României sunt promovate de statul român prin politica de securitate. Ea este parte integrantă a politicii generale și cuprinde principiile, normele, măsurile și acțiunile întreprinse în toate domeniile de activitate, organismele și instituțiile abilitate să promoveze și să apere interesele fundamentale ale țării.

Ca obiective esențiale se detașează:

- păstrarea independenței, suveranității și integrității teritoriale a statului român, în condițiile specifice aderării la NATO și integrării țării în Uniunea Europeană;
- garantarea ordinii constituționale, consolidarea statului de drept și a mecanismelor democratice de funcționare a societății românești, prin: asigurarea libertăților democratice ale cetățenilor, drepturilor și îndatoririlor constituționale, egalității șanselor; perfecționarea sistemului politic și dezvoltarea modalităților de realizare a solidarității sociale; aprofundarea reformei în justiție; întărirea autorității instituțiilor statului, consolidarea mecanismelor de respectare și aplicare a legii;
- relansarea economiei naționale, combaterea sărăciei și a șomajului; perfecționarea mecanismelor economiei de

piață și a disciplinei financiare;

- dezvoltarea societății civile și a clasei de mijloc;
- asigurarea stabilității sistemului financiar-bancar și a echilibrului social;
- modernizarea instituțiilor de apărare a ordinii publice; garantarea siguranței cetățeanului;
- optimizarea capacității de apărare națională, în conformitate cu standardele NATO;
- îmbunătățirea capacității de participare la acțiunile internaționale pentru combaterea terorismului și a crimei organizate;
- îmbunătățirea stării de sănătate a populației și protecția copilului, dezvoltarea instituțiilor de educație, cercetare și cultură;
- reforma administrației publice și dezvoltarea regională, în corelație cu practicile și reglementările europene;
- armonizarea relațiilor interetnice și edificarea statului civic multicultural, având drept garanții ale securității participarea socială, integrarea interculturală și subsidiaritatea în actul de guvernare;
- acțiuni diplomatice și o politică externă creativă, dinamică și pragmatică, bazată pe respectarea tratatelor și acordurilor internaționale la care România este parte, a obiectivelor și principiilor Cartei ONU;
- diversificarea și strângerea legăturilor cu românii care trăiesc în afara granițelor țării;
- participarea activă la acțiunile de cooperare internațională pentru combaterea terorismului și a crimei organizate transfrontaliere;
- dezvoltarea relațiilor de bună vecinătate și a unei conduite participative pe plan regional, pentru consolidarea stabilității și reglementarea crizelor;
- asigurarea securității colective;
- implicarea societății civile în realizarea obiectivelor strategiei de securitate.

Realizarea acestor obiective va produce modernizarea structurală a societății românești și va accelera rezolvarea marilor probleme cu care aceasta se confruntă, va realiza și proteja interesele naționale, va asigura securitatea națională a țării și a cetățenilor ei.

3. Interesul național și aderarea la structurile euro-atlantice

Acțiunea consecventă a României de integrare în structurile euro-atlantice s-a raportat, încă de la debutul său, la interesele fundamentale ale statului. Astfel, conducerea politică de la București consideră NATO ca un garant al păcii și stabilității în spațiul euro-atlantic și ca un sprijin, absolut necesar, pentru asigurarea securității statului român.

Regulile stabilite în cadrul NATO favorizează, în mod indispensabil, securitatea și apărarea națională a fiecărui membru al Alianței: statele NATO sunt egale în drepturi; fiecare recunoaște frontierele celorlalte state NATO și respectă regulile bunei vecinătăți și cooperării reciproc avantajoase; tensiunile, rivalitățile și conflictele dintre statele membre se rezolvă în mod obligatoriu, în primul rând, în cadrul Alianței, exclusiv prin mijloace pașnice. Alianța, în ansamblul său, și-a stabilit orientări ferme de consolidare și dezvoltare a regimurilor politice democratice, drepturilor și libertăților cetățenești și umane, economiei de piață funcționale etc. Procesul decizional în cadrul NATO se bazează pe regula democratică a consensului. Aceste caracteristici, precum și altele, corespund intereselor fundamentale ale statului român și oferă sprijin pentru stabilitatea internă a acestuia și pentru dezvoltarea economico-socială.

Pe de altă parte, puterea militară și inițiativele politico-diplomatice ale Alianței favorizează stabilitatea în mediul internațional, în Europa de Est și de Sud-Est, situație ce are implicații benefice asupra statului român. Aderând la NATO, România primește o garanție de securitate absolut necesară în actualul context internațional de remodelare a ordinii mondiale, de resuscitare a pasiunilor naționaliste, a conflictelor interetnice și interconfesionale, de intense amenințări teroriste internaționale sau de proliferare a armelor de distrugere în masă. Relațiile politico-militare dintre România și NATO presupun, însă, și un aport de securitate al României la Alianță, exprimat prin o serie de roluri, responsabilități și misiuni specifice. Summit-ul NATO de la Praga, din noiembrie 2002 - finalizat și prin invitația adresată țării noastre de a se alătura NATO – a pus un accent deosebit tocmai pe aporturile de securitate ale noilor membri, atât în spațiul Alianței, cât și în ariile conexe. Între altele, trebuie să menționăm că România are deja o tradiție de participări la acțiuni de pace și securitate, sub egida NATO, OSCE și ONU, în Balcani, Caucaz, Afghanistan ș.a.m.d.

Aderarea țării noastre la NATO – obiectiv fundamental al politicii „interesului național”, după 1989 – nu poate fi separată de procesul integrării în UE. Recenta hotărâre a Consiliului UE de la Copenhaga, din decembrie 2002, de a fixa în termeni clari integrarea României în Uniune, a fost primită la București ca o încurajare a demersurilor naționale de integrare în Europa. Ca și în cazul NATO, integrarea în UE presupune o transformare instituțională și economică radicală, dar, și mai ales, implementarea unui set de valori cu adevărat moderne. Dacă interesul național cere ca România să fie un stat democratic de drept, cu o economie prosperă, o stabilitate socială solidă, un nivel de trai ridicat, UE oferă singură posibilitatea reală de îndeplinire a acestor obiective vitale pentru viitorul

națiunii.

Nu credem că mai are sens să mai încercăm, în materialul de față, o demonstrație a faptului că, în condițiile începutului mileniului III și ale globalizării, o dezvoltare autarhică, de înalt nivel tehnologic, este o iluzie.

Totuși, vom insista, în continuare, mai ales asupra problematicii implementării sistemului de valori europene și euro-atlantice.

Sistemul de valori europene și euro-atlantice (democrația, libertățile și drepturile omului, statul de drept, proprietatea privată, cooperarea, armonizarea de interese etc.) este un element de bază care oferă unitate și coeziune tuturor structurilor economice, sociale, politice și militare din Occident. Acest sistem de valori și-a dovedit superioritatea în deceniile Războiului Rece și a constituit, pentru popoarele din „statele captive”, o aspirație vitală. Implementarea acestui sistem de valori, nu adoptarea lui formală, poate oferi României și întregii Europe de Est instrumentul cel mai eficient de relansare a vieții sociale, a economiei, a spiritului public ș.a.m.d. Adoptarea funcțională a sistemului occidental de valori poate fi înlesnită, în România, ca și în alte state europene, de existența unei tradiții a modernității de tip occidental (datând din secolele XVIII-XIX). Această tradiție a fost întreruptă dramatic de ocuparea sovietică și de comunism și combătută în diferite

forme, după 1989, de către diverse categorii de „nostalgici”, structuri birocratice, grupări „oculte” de interese.

Perioada de după 1989 a pus în fața societății românești problema redefinirii și reformulării intereselor naționale și a obiectivelor fundamentale ale națiunii și ale statului. La nivelul factorilor politici, remarcăm faptul că cele mai importante grupări, partide, forțe din țara noastră s-au așezat pe poziții identice sau aproape identice în raport cu obiectivele integrării euro-atlantice. Aceste obiective s-au bucurat permanent de un larg suport popular, chiar dacă opinia publică nu a înțeles întotdeauna conținutul programelor de aderare la NATO sau costurile politicii de integrare în UE. Factorii politici au operat, deci, în formularea acestor obiective cu ceea ce se numește „rațiune de stat”, în timp ce populația a acționat sub un puternic impuls emoțional, sperând că integrarea în structurile euro-atlantice va fi un panaceu împotriva racilelor, nedreptăților și inegalităților societății românești. De aceea, clasa politică are o mare responsabilitate în următorii ani în domeniul gestionării corecte și eficiente a procedurilor de integrare în structurile euro-atlantice, de capacitatea sa concretă de a gestiona aceste procese depinzând, în mare măsură, îndeplinirea efectivă a obiectivelor prioritare de pe agenda dezvoltării naționale (economică, politică, socială, culturală etc.).

BIBLIOGRAFIE

- Strategia de securitate națională a României
- Securitatea națională la început de secol XXI, AISM, București, 2001.

The national interest is the general expression of the vital necessities of a state, which are deriving from the existence of a national state itself and its sovereignty statute. Usually, the components of the national interest are: interests regarding physical survival of the state, the national security, the state rights and its international prestige/role/statute, the economical and social prosperity/development, the political stability and political regime/system.

A difficult problem of the contemporary era consists in the impact of the globalization and regionalization over national interests. Moreover, there is a direct and obvious relation between national interests, national states and national identities.

In present, at least at the great international actors level, there is a space for dialog, interests harmonization and partnerships, hard to anticipate even at the beginning of '80s.

The harmonization of the interests has become, in the past years, the solution for avoiding considerable conflicts in the international life, and it is a method by which the members of the international community can bring into accord the fundamental interests with the present realities.

In the academic society, and not only there, has been debated the problem of the relations between the individual interests, nation interests and state interests.

Romania's fundamental interests are established by the political factor and they have a dynamic character determined by the transformations on internal and external plan.

Romanian state is promoting its national interests by security policy. It's an integrated part of the general policy and includes principles, norms, measures and actions undertaken in all domains, organizations and institutions established to promote and protect fundamental interests.

Romania's joining NATO – the fundamental objective of the “national interest” policy, after 1989 – is an absolute necessarily guarantee of security in the present international context of reshaping world order, revival of the nationalistic passions, interethnic and interconfessional conflicts, increased terrorist threats and NBC proliferation. Meantime, the political-military relations between Romania and NATO imply a Romanian security contribution to the Alliance, expressed through a set of roles, responsibilities and specific missions.

Romania's adhesion to NATO cannot be separated from the integration process to EU. In both cases, a radical economic and institutional transformation is necessary, mainly the implementation of a set of truly modern values (democracy, human rights and freedom, fair state, private property, cooperation, harmonization of interests etc.). For that, the political class has a future great responsibility in the domain of right and efficient management of integration procedures to Euro-Atlantic structures; on its concrete capacity to manage these processes de□

Strategie națională și strategie de alianță

dr. GHEORGHE VĂDUVA

Argument

Strategia se reconfigurează în funcție de o mulțime de factori. Esența ei însă nu se schimbă. Ea se modelează în jurul unor linii-forță, unor piloni, unor structuri de rezistență care-i dau stabilitate și continuitate. Strategia de azi nu mai pare și nu mai este aceeași ca cea din antichitate. Dar între strategia din antichitate și cea de azi există continuitate, există comunicare. Esența se păstrează în sticlucă. Aceasta înseamnă că trebuie să căutăm consonanțele strategice nu numai în marile culoare ale teoriei strategiei sau în geocoridoarele aplicațiilor acestor teorii, adică în spațiile și în timpurile în care au avut loc marile conflagrații care au zguduit lumea. Ele se găsesc și în lucrurile aparent mărunte, sub forma a ceea ce numim, azi, condiții inițiale, mai exact, sensibilitate la condițiile inițiale. Cu răbdare, azi mai mult ca ieri și mâine mai mult ca azi, gândirea militară va pătrunde ungherele ascunse, necunoscute sau neînțelese ale strategiei.

Strategia, ca modalitate de punere în operă a voinței și, în consecință, a deciziei politice, s-a dezvoltat omnidirecțional, ca o conopidă. Ea a devenit omniprezentă și omnipotentă. Se găsește peste tot, în tot și în toate. Reparcurgerea drumului ei, în sens invers, pe firul apei în sus, nu este și nu poate fi însă un lucru ușor. Dar, pentru descoperirea și punerea în valoare a calităților remarcabile ale acestui domeniu al gândirii și acțiunii, pentru sesizarea și prognozarea tendințelor și configurarea strategiilor viitorului, considerăm că un astfel de efort este necesar. De altfel, el este făcut în fiecare zi și va fi făcut mereu, pentru că strategia, atât în latura ei analitică, evaluativă și reproductivă, cât și în cea proiectivă, îl cere și îl recompensează. Așa a fost mereu. Așa va fi mereu. Pentru că gândirea și practica umană, în general, și arta militară, în special, nu pot sta sub semnul duratei fără strategie.

Există o tendință de globalizare a strategiei, și nu doar în sensul că strategia este bună la toate. Dacă politica se globalizează, și strategia o urmează, ba chiar i-o ia înainte, ca expertiză, anticipând dinamica forțelor și mijloacelor (politice, economice, culturale, informaționale și militare) care se confruntă, tipurile importante de operații și de

acțiuni, caracteristicile mediului strategic de securitate, noua configurație a războiului viitorului.

Există însă și o tendință de diversificare a acestora, de continuare a pătrunderii lor în tot și în toate. O astfel de tendință este, pe de o parte, benefică pentru strategie și, pe de altă parte, distructivă. Extinderea excesivă poate duce la diminuarea ei, la contopirea ei cu domeniul politic, la moartea strategiei. De aceea, așa cum lingviștii se străduiesc să apere limba de acele tendințe de bulversare și anarhizare a ei, prin încălcarea regulilor, și militarii au obligația să vegheze ca extinderea strategiei (este vorba, desigur, de strategia militară) să nu ducă la banalizarea ei, care ar însemna distrugerea și, deci, dispariția ei.

Există, de asemenea, tendința apropierii strategiei de politică, chiar de contopire a celor două domenii și nu doar în sensul că există o strategie politică, ci mai ales în acela că, însușindu-și unele instrumente de analiză și previziune, politicul poate ajunge la concluzia că nu mai are nevoie de știința și arta strategică, întrucât scopul, obiectivul, forțele și mijloacele de realizare și acțiunile care se întreprind trebuie să fie unitare, iar unitatea nu se realizează decât ca unitate politică, adică de interese. Este adevărat, interesul este imboldul, motivul acțiunii, dar atât. Interesul nu este și nu poate fi știință a acțiunii, deci metodă a acțiunii, și cu atât mai puțin artă a acțiunii, deși politica ar putea fi definită și ca știință a interesului și ca artă a interesului.

O altă tendință care există în strategie – în toate formele de manifestare a strategiei – este apropierea de domeniul operativ și de cel tactic. S-ar putea, la un moment dat, să se creadă că strategia operațională este ceea ce în arta militară românească se numește artă operativă, adică știința și priceperea punerii în operă a strategiei într-o zonă de operații sau într-un teatru de operații, precum și știința acțiunii, adică a luptei propriu-zise. Ar fi o mare greșeală. Chiar dacă aceste trei niveluri ale științei și artei militare s-au apropiat și se vor apropia și în viitor foarte mult, este bine ca ele să rămână distincte, altfel ar avea loc un amestec de competențe și nimeni n-ar mai fi în măsură să înțeleagă și să aplice principiul lui Peter¹.

Atâta vreme cât există politică, există și strategie, întrucât strategia este tocmai instrumentul de materializare a politicii. În acest sens, strategia – îndeosebi strategia operațională – se particularizează, este, devine națională. În general, conceptele cu care se operează în domeniul strategiei – înțeleasă ca modalitate de punere în operă a deciziei politice – nu s-au schimbat. Desigur, conținutul lor s-a îmbogățit și se îmbogățește mereu, dar nu în afara sistemului care le generează. Într-un stat democrat, puterile se separă și se interconstruiesc. În ceea ce privește însă securitatea națională², există o concepție unitară și o strategie unitară, de sinteză. Unii numesc aceasta *marea strategie*, definind-o ca modalitate de desfășurare a politicii generale a țării, alții îi zic *strategie națională*, *strategie a guvernului* sau *strategie de securitate*. Desigur, între aceste concepte există diferențe, însă, pentru tema de față, ele nu sunt importante. Așadar, în această viziune, marea strategie ține de conducerea politică, este o strategie politică generală pe care se construiesc, dinamic, strategiile economice, culturale, informaționale și militare. Tot în cadrul acestei strategii generale intră și strategiile politice, strategiile diplomatice, strategiile de dezvoltare, strategiile educaționale etc.

Acesta este, desigur, un model teoretic simplificat, valabil oricând și oriunde. Orice stat de pe lumea aceasta are o politică generală și o strategie de punere a ei în aplicare. Strategia înseamnă în esență concepere, generare, pregătire și întrebuințare a forțelor și mijloacelor pentru realizarea obiectivului sau obiectivelor politice propuse. Strategia este înțeleasă ca o dialectică a voințelor care se confruntă în vederea rezolvării diferendului dintre ele (Beaufre). Dar strategia mai este înțeleasă și ca nivel al acțiunii umane, ca nivel de ierarhizare a competențelor, desigur, în vederea îndeplinirii scopurilor și obiectivelor stabilite prin decizia politică. Atâta vreme cât există pe lume state și politici ale statelor respective, vor exista și strategii naționale.

Societatea viitorului – în speță societatea informațională – aparține interdependențelor. Nici un stat de pe lumea aceasta, nici chiar Statele Unite ale Americii, nu și poate rezolva problemele de unul singur. Politica se internaționalizează din ce în ce mai mult. Organismele internaționale preiau o parte din prerogative, prioritare pentru state devenind acordurile internaționale pe care le-au semnat. Nolens, volens, trăim din ce în ce mai mult în această lume a interdependențelor care se globalizează. De aici nu rezultă că riscurile și amenințările cu care s-au confruntat și se confruntă statele au dispărut sau vor dispărea, ci doar faptul că ele devin comune pentru mai multe state, pentru mai multe zone. De aceea, pentru a le face față, statele creează, ca întotdeauna în istorie, alianțe sau se coalizează. Trec astfel în prim plan politicile de alianță (sau, la momentul respectiv, cele de coaliție) și, în consecință, strategiile de alianță sau de coaliție.

Strategii de alianță

Strategiile de alianță rezultă din politica sau politicile de alianță. Ele nu schimbă esența strategiei, ci reprezintă doar un domeniu sau o formulă de exprimare a ei. Strategiile de alianță par a fi strategii reunite, deși, practic, acest lucru nu este posibil, datorită numeroaselor incompatibilități. Acestea își au cauzele în nivelurile diferite de dezvoltare economică, socială, culturală, informațională și militară, în diversitatea vulnerabilităților și amenințărilor, în conceptele strategice diferite, precum și în diferențele care există în structurile de forțe și în paradigmele punerii în operă a strategiilor operaționale.

Strategia de alianță ar trebui definită pe intersecția strategiilor naționale de securitate (doctrinelor, politicilor de apărare etc.) ale statelor membre ale alianței respective. Există desigur și această posibilitate, care pare foarte logică. La urma urmei, interesul general nu poate fi altul decât unul care conține ceea ce este comun tuturor.

Cu alte cuvinte, strategia de alianță (S_{AL}) ar putea fi o intersecție a mulțimilor strategiilor (S_i , $i = 1, 2, \dots, n$) ale țărilor care s-au hotărât să se alieze:

$$S_{AL} = \{S_1\} \cap \{S_2\} \cap \dots \cap \{S_n\}$$

Să presupunem că o alianță este alcătuită din cinci țări cărora li se pot asocia strategiile S_1, S_2, S_3, S_4, S_5 . Aceste strategii au următorul conținut:

- a – apărarea națională armată;
- b – apărarea armată a intereselor naționale oriunde în lume;
- c – gestionarea conflictelor și crizelor;
- d – accesul nelimitat la resursele planetare;
- e – combaterea terorismului;
- f – apărarea democrației;
- g – combaterea extremismului etnic;
- h – asigurarea, inclusiv prin forță, a stabilității interne a statului;
- i – întregirea teritorială a statului;
- j – lupta împotriva mafiei;
- k – acțiunea rapidă în urgențe civile și militare;
- l – apărarea (protecția) militară a piețelor;
- m – instaurarea unei noi ordini mondiale.

Deci:

$$S_1 = \{a, b, c, d, e, f, k, l, m\}$$

$$S_2 = \{a, f, g, h, i, k\}$$

$$S_3 = \{a, c, d, e, f, g, j, k\}$$

$$S_4 = \{a, e, f, g, h, k\}$$

$$S_5 = \{a, c, e, f, j, k, l\}$$

Strategia de alianță a celor cinci țări ar putea avea următoarea configurație:

$$S_{AL} = \{S_1\} \cap \{S_2\} \cap \{S_3\} \cap \{S_4\} \cap \{S_5\}$$

Aplicând această formulă a intersecției strategiilor naționale ale țărilor care s-au hotărât să alcătuiască o alianță, strategia lor comună de alianță ar urma să aibă următorul conținut:

$$S_x = \{a, f, k\}$$

Acest lucru ar însemna că strategia de alianță a celor cinci țări ar consta în:

- a – apărarea națională armată;
- f - apărarea democrației;
- k - acțiunea rapidă în urgențe civile și militare.

Aceste trei elemente sunt într-adevăr suficiente pentru o strategie de alianță. Oricare stat de pe lumea aceasta ar accepta să intre într-o alianță care să aibă o strategie cu un astfel de conținut. Celelalte elemente rămân specifice strategiilor de securitate națională – nimeni nu renunță la ele -, dar, odată alcătuită alianța, ele însele pot suferi transformări, iar la unele se poate chiar renunța, întrucât intervine *efectul de alianță*, care este deopotrivă stimulat, dar și disuasiv.

În realitate, lucrurile stau altfel. Fără a se neglija acest principiu al intersecției strategiilor naționale de securitate, strategia de alianță este mai mult decât o simplă intersecție: este o nouă construcție, care are la bază elementele strategice comune – unele dintre ele reformulate -, dar și alte elemente noi, care se negociază. Astfel, elementul *a* (apărarea națională armată) devine *a₁* (apărare comună armată), la care, prin negocieri, statul cu strategia *A*, care este mai puternic, ar putea să sugereze, să ceară și chiar să impună (în beneficiu propriu, dar și în cel general), anumite elemente (chiar reformulate) din strategia lui, cum ar fi:

- c – gestionarea conflictelor și crizelor;
- e – combaterea terorismului;
- m – instaurarea unei noi ordini mondiale.

În acest caz, conținutul strategiei de alianță ar fi:

- apărarea armată comună;
- gestionarea conflictelor și crizelor;
- apărarea democrației;
- acțiunea rapidă comună în urgențe civile și militare;
- prevenirea și combaterea în comun a terorismului și cauzelor lui;
- participarea la reconstrucția benefică a ordinii mondiale.

Analizând politicile de apărare și strategiile corespunzătoare statelor care fac parte din NATO, se poate desprinde concluzia că o alianță este o astfel de construcție în spațiul politico-strategic, adică o ecuație complexă în care se regăsesc politicile și strategiile comune, dar nu în litera, ci în spiritul lor.

Noul concept strategic al Alianței este o astfel de construcție. El prevede, între altele, gestionarea crizelor

și prevenirea conflictelor, acțiuni umanitare, intervenția Alianței și în afara ariei sale de responsabilitate, combaterea crimei organizate, intervenția în cazul unor calamități și dezastre. Acestea se adaugă prevederilor Tratatului de la Washington, adaptând conceptul strategic al Alianței la noua configurație a mediului internațional de securitate. Membrii Alianței au aprobat și au acceptat în consens acest concept, dar nu toți au aceeași percepție și aceleași dimensiuni privind materializarea lui. Strategia de alianță este însă prioritară. Ea se manifestă în toate domeniile strategiei – în strategia forțelor, în strategia mijloacelor și în strategia operațională – și reconfigurează în permanență filozofia și fizionomia acestei entități, care este altceva decât suma părților care o compun.

Între poziția țărilor europene și cea a Statelor Unite se află încă unele puncte de vedere deosebite privind participarea la gestionarea crizelor, capacitatea de proiecție a forței, bugetele și sistemele de arme etc. Acestea sunt determinate nu numai de cauze strict militare, de incompatibilități strategice – pentru că există și așa ceva, mai ales în ceea ce privește strategia mijloacelor -, ci și de cauze economice, politice, culturale, informaționale și chiar militare, de tradiții, de situația concretă a zonelor. Dialogul este însă foarte deschis, iar soluțiile nu întârzie. Toate problemele în discuție sunt în curs de rezolvare, între NATO și Uniunea Europeană existând concordanță și unitate de interese.

Spre exemplu, din strategia națională de securitate a Statelor Unite și din formulările oficialilor americani, rezultă o serie de concepte dintre care nu lipsesc cele referitoare la apărarea antirachetă (conceptul NMD și conceptul TMD), apărarea împotriva amenințărilor nucleare și a celorlalte arme de distrugere în masă, protecția și apărarea intereselor americane oriunde în lume, protecția cetățenilor americani și a instituțiilor statului, gestionarea crizelor și tensiunilor, apărarea democrației și drepturilor omului, pregătirea forțelor și mijloacelor în așa fel încât să facă față oricărui amenințări, de oriunde ar veni ele, protecția piețelor și a rutelor de acces spre zonele de materii prime etc.

Strategia națională de securitate a Turciei, stat care se constituie într-o putere regională semnificativă, vizează consolidarea puterii economice și militare în așa fel încât să exercite o influență hotărâtoare în regiune, accesul la resursele caspice și asiatice, menținerea stabilității interne, combaterea terorismului kurd, dar și a celui regional, consolidarea statutului său de mare putere în Marea Neagră și pe culoarul strategic maritim, mai ales în Strâmători, menținerea unui statut non-conflictual cu lumea arabă și îndeosebi cu cea islamică, consolidarea legăturilor cu continentul european, la a cărui filozofie și civilizație s-a racordat, mai ales de la Atatürk încoace, ieșirea din spiritul păcilor de la Westfalia din 1648. Recent, cel puțin până

la data la care scriem aceste rânduri, Parlamentul de la Ankara încă nu a aprobat declanșarea de pe teritoriul turc a unei ofensive împotriva Irakului. Cu toate aceste deosebiri, Turcia este unul dintre principalii aliați ai Statelor Unite în zonă și un membru important al Alianței.

La fel se petrec lucrurile și cu celelalte țări membre, Alianța armonizând, în conceptul său strategic, interesele, politicile și strategiile tuturor statelor participante. Cărțile lor albe exprimă această colaborare, această armonizare, chiar dacă fiecare țară își are și alte probleme, unele foarte îndepărtate de spiritul Alianței, cum ar fi, spre exemplu, strategia culturală etnică maghiară care se dezvoltă în sens invers mersului spre integrare al Alianței și chiar al Uniunii Europene. Dar toate țările găsesc în Alianță spațiul cel mai puternic și spiritul cel mai favorabil conceptului lor strategic. Conceptul unificator, impunător și restrictiv al NATO, orientat spre un anumit tip de gestionare (foarte apropiat de cel al marilor puteri strategice de odinioară) nu constituie o piedică în modernizarea filosofiei Alianței, a strategiilor naționale sau regionale, ci, dimpotrivă, aduce un quantum unic și ireversibil în rezolvarea efectivă a problemelor.

Strategii de coaliție

Strategiile de coaliție sunt prin excelență strategii opționale. Coalițiile, ca și alianțele, sunt politice, mai exact, politico-militare. Strategiile vin doar să pună în operă aceste politici, să le dea conținutul concret în forțe, mijloace și acțiuni. Spre deosebire de alianțe, care urmează regula constituirii și funcționării sistemelor dinamice complexe, unitare și integrate, coalițiile sunt asocieri temporare pentru realizarea unui scop sau unui obiectiv. Coaliția antiirakiană din ianuarie 1991, spre exemplu, nu a urmărit altceva decât să scoată armata lui Saddam Hussein din Kuweit, să înfrângă puterea militară a dictatorului de la Bagdad și să restabilească, într-un fel, echilibrul strategic în zonă. Obiectivul coaliției nu era același cu obiectivul american, care urmărea, concomitent cu reducerea puterii militare a liderului irakian, o prezență îndelungată în zonă în vederea stabilizării acesteia, a protecției și controlului resurselor de petrol din zona Golfului Persic etc.

Coaliția este, mai degrabă, o grupare ad-hoc de forțe și mijloace pentru realizarea unui obiectiv. Ea poate fi constituită rapid, înainte de declanșarea acțiunilor propriuzise, sau poate fi alcătuită sub incidența situației, a evenimentelor. Strategiile de coaliție S_{CL} sunt, deci, strategii operaționale rezultate din politici operaționale, mai exact, reuniuni ale strategiilor operaționale (vizând aceeași misiune sau același obiectiv) ale forțelor participante.

$$S_{CL} = \{S_1\} \cup \{S_2\} \cup \dots \cup \{S_n\}$$

Aceasta înseamnă că, dacă forțele A, B, C, D, și E

realizează o coaliție militară pentru învingerea sau obligarea unui adversar să accepte anumite condiții și fiecare dintre acestea i se asociază anumite caracteristici sau posibilități strategice, în strategia de coaliție se regăsesc toate acestea reunite sau însumate.

$$S_c = \{A\} \cup \{B\} \cup \{C\} \cup \{D\} \cup \{E\}$$

Nu există timpul necesar pentru a se realiza o interoperabilitate deplină a forțelor, dar se poate organiza, dacă forțele sunt temeinic pregătite, o bună cooperare. Să presupunem că forțele respective ar avea următoarele abilități strategice:

$$A = \{a, b, c, d, e\}$$

$$B = \{a, e, f, h\}$$

$$C = \{f, g, h, i, j\}$$

$$D = \{f, g, i, j, k\}$$

$$E = \{k\}$$

Conținutul acestor abilități strategice ar fi următorul:

- a – proiecție rapidă a forțelor;
- b – capacitate de lovire la distanță, non contact, cu precizie;
- c – capacitate integrată aero-terestră și aero-navală;
- d – capacitate de descurajare nucleară, cosmică, informațională și clasică, prin sisteme de arme inteligente;
- e – forțe de reacție rapidă;
- f – capacitate de diversiune;
- g – capacitate de ripostă asimetrică;
- h – capacitate de acțiune psihologică;
- i – capacitate de a mobiliza rapid forțe care să fie ostile adversarului chiar în adâncimea dispozitivului său operativ sau pe teritoriul său;
- j – capacitate de guerilă și de ripostă asimetrică;
- k – capacitate de luptă în localitate și în teren greu, împădurit, muntos, mlăștinos, în deșert, în teren lagunar etc.

Strategia coaliției ar trebui să arate astfel:

$$S_c = \{a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k\}$$

Dar și aceste abilități, puse în relație, trebuie îmbinate și combinate astfel încât să se asigure o unitate a acțiunii în spațiul strategic. Practic, o astfel de strategie rezultată din însumarea sau reunirea strategiilor statelor care participă la coaliție nu există. Există una dominantă (de realizare, prin mijloace militare, a scopului politic al războiului), fiecare acționând însă după capabilitățile și abilitățile sale. Strategia de coaliție trebuie să pună în valoare aceste capabilități.

Strategii ale viitorului imediat

După trecerea în revistă a acestor tipuri de strategii, s-ar părea că avantajul cel mai mare l-ar avea strategiile de

coalitție. Nu este însă așa. Aceste tipuri de strategii bazate pe reuniuni (uneori ale unor concepte contradictorii) au cel mai mic coeficient de integralitate. Ele sunt strategii de scurtă durată – de fapt, nici nu sunt strategii coerente, ci doar strategii de colaborare în vederea realizării unui obiectiv politic comun -, care nu se constituie din timp, ci prin simplă alăturare. Strategiile de coalitție sunt deci strategii de contiguitate, cu tot arsenalul de incompatibilități care rezultă de aici. Răspunzând însă unei politici comune (sau care are puncte comune), este posibil ca armonizarea acțiunilor, la nivel strategic, să se realizeze printr-un efort comun de colaborare (dar „fiecare în fâșia lui“, cum se spune), care să fie benefic pentru toată lumea. Ceea ce se întâmplă la ora actuală în criza Irakului este edificator. Statele Unite ale Americii și o parte din partenerii săi strategici se pregătesc pentru declanșarea unei acțiuni militare împotriva liderului de la Bagdad. Dacă o astfel de acțiune va fi declanșată, strategia folosită acolo va fi una de coalitție, dar predominant americană, întrucât Statele Unite ale Americii constituie axul în jurul căruia se constituie o astfel de coalitție.

Strategia cea mai eficientă în noul cadrul geopolitic și geostrategic planetar va fi însă cea de alianță. Ea corespunde noii politici de creare a unor puternice entități și capacități internaționale de răspuns și de reacție, astfel încât, atunci când este nevoie să se folosească forța, să se acționeze unitar, rapid și eficient. *Strategia de alianță* exprimă tot o dialectică a voințelor, dar nu a celor care se confruntă, deci nu pentru rezolvarea diferendului dintre ele, ci a voințelor care colaborează pentru tratarea, prevenirea sau soluționarea corespunzătoare a riscurilor și amenințărilor cu care se confruntă lumea în această nouă etapă. Acestea sunt, în general, *reacții sau acțiuni ale răului din această lume*, adică terorism, ciberterorism, crimă organizată, trafic de droguri, de influență și de carne vie, dezastre de toate felurile și, peste toate, riscuri și amenințări nucleare, chimice și biologice și chiar genetice.

Directiva ministerială a NATO 2003 arată că un război de intensitate maximă împotriva NATO este puțin probabil, dar nu imposibil. Or, gradul mic de probabilitate a unui astfel de război înseamnă prelungirea timpilor de avertizare și crearea condițiilor organizării unei reacții pe măsură. Alianța are însă în vedere nu doar războiul de amploare, ci și alte modalități prin care securitatea aliaților poate fi amenințată. Una dintre acestea este instabilitatea regională în vecinătatea NATO sau chiar mai departe de arealul său, între care se situează și proliferarea armelor de distrugere în masă. De aici rezultă cerința de a avea forțe agile, flexibile, cu capacități tehnologice adecvate și, în acest sens, crearea de forțe și capacități pregătite pentru orice nivel de misiune NATO. Iată o coordonată esențială a strategiei forțelor și mijloacelor, care se va regăsi în politicile și strategiile naționale.

„NATO are nevoie de forțe și capacități moderne, robuste, interoperabile, credibile, apte să execute operațiuni

de apărare colectivă și să țină la distanță riscurile care pot să apară; să se disloce rapid, oriunde și oricând se cere pentru a trata crizele apărute; să aibă capacitate de autosusținere în lipsa unui sprijin al țării gazdă; să aplice o forță decisivă bazată pe eficiență și acuratețe împotriva oricăror adversari; să dezvolte o protecție adecvată împotriva amenințărilor cu arme nucleare, bacteriologice și chimice; să opereze în același fel cu forțele altor Alianți.“ (Directiva ministerială NATO 2003). Potrivit acestei Directive, cerința pentru forțe care nu pot fi dislocate în afara teritoriului național, cu sprijin logistic complet, va fi limitată. Trebuie însă asigurată și în țară disponibilitatea de forțe necesare pentru a face față inclusiv pericolului unui atac terorist. Iată o cerință specifică Alianței, extrem de importantă, care configurează o altfel de fizionomie a forței. Este vorba de o forță activă operațională, gata de acțiune douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru, capabilă să îndeplinească orice misiune. Filozofia nucleelor în jurul căroara, la nevoie, se vor mobiliza forțele necesare la război este depășită. Războiul este *acum și aici*, iar forțele trebuie să fie gata de acțiune în acest moment. Noi am propus de mai multă vreme ca, atât în strategia forțelor, mijloacelor și resurselor, îndeosebi în cea generativă, să se aibă în vedere *principiul identității structurilor de pace cu cele de război, principiul reacției rapide și principiul integralității*. Vremea armatelor cu majoritatea efectivelor care se mobilizează a trecut. Războiul viitorului nu mai lasă timp pentru mobilizare. De aici, desigur, nu se deduce că orice fel de mobilizare este exclusă, ci doar faptul că principiul reacției imediate trece în prim plan.

Directiva precizează, de asemenea, că nu este nevoie să fie menținute forțe convenționale numeroase, întrucât nu există amenințări convenționale pe scară largă împotriva Alianței, dar țările trebuie să-și mențină capacitatea de a constitui și reconstitui forțe mai puternice pentru cazul în care apar astfel de amenințări (deci nu se exclude mobilizare). Strategia forțelor nu este, deci, o strategie în sine; ea trebuie să răspundă unor comandamente politice majore fixate de Alianță. Aceste comandamente sunt flexibile și realiste. Nu folosește la nimic să întreții o armată de un milion de oameni înzestrată cu mijloace neperformante, în timp ce un război care să necesite o astfel de armată este aproape imposibil.

De unde rezultă o altă cerință majoră a strategiei de alianță, aceea a *direcționării resurselor către forțele active*. Alianța nu exclude existența rezerviștilor, dar fixează o exigență majoră în privința acestora: *trebuie pregătiți la nivelul cerințelor Alianței*.

Forțele Alianței trebuie să fie în măsură să îndeplinească mai întâi orice cerință privind apărarea colectivă. În acest sens, „NATO planifică să posede capacitatea de a conduce concomitent trei operații întrunitate majore³ pentru perioade mai mari de doi ani.“ În același timp, Directiva subliniază și necesitatea menținerii în Europa a unor forțe nucleare minime (dar suficiente) pentru o descurajare credibilă.

Structura de forțe trebuie să asigure capacitatea de a

executa o *operație întrunită* mai mare decât o *operație întrunită majoră* care ar putea include până la trei componente terestre de tip corp de armată, cu elemente maritime și aeriene corespunzătoare. O astfel de operație nu trebuie să dureze mai mult de șase luni. În acest timp, este posibil să nu mai poată fi efectuate și alte operații, iar în ceea ce privește eventualele operații întrunite majore în curs de desfășurare, s-ar putea ivi cerința de a fi coborâte la o scară mai mică sau chiar anulate. Directiva este foarte clară, iar strategia Alianței trebuie să o pună în operă așa cum este.

Exigențele formulate de NATO sunt în concordanță cu noua fizionomie a mediului de securitate. Forțele nu pot fi constituite oricum, ci pentru îndeplinirea unor misiuni precise, pentru rezolvarea unor situații care necesită neapărat folosirea lor. De aceea, NATO cere națiunilor aliate să continue efortul de a *genera forțe dislocabile cu capacitate de acțiune ridicată*, dar și *forțe cu o capacitate de luptă mai redusă* (în special, unități de sprijin de luptă și de sprijin logistic) pe care aceste comandamente le vor comanda în operații.

După summit-ul de la Praga, Alianța a ieșit complet din efectele Războiului Rece și a trecut la reorganizarea forței și capabilităților în raport cu noile provocări. Prioritară este demararea urgentă a procesului de constituire a acelei structuri complexe și extrem de eficiente – este vorba de *Forța de Răspuns a NATO* (NRF – NATO Response Force) -, care va necesita elaborarea unui *concept cuprinzător*.

În ceea ce privește proiectarea strategiilor operaționale, Directiva atrage atenția că planurile trebuie să cuprindă capabilități antiteroriste și contrateroriste și operațiuni de management al consecințelor terorismului.

În această nouă construcție strategică, țările membre ale Alianței pornesc de pe poziții oarecum inegale. La summit-ul de la Praga s-a subliniat că persistă carențe semnificative ale Alianței în domeniul apărării nucleare, radiologice, biologice și chimice, întrucât unor state le lipsesc echipamentele de bază pentru apărarea individuală și colectivă CBRN. Firește, aceste echipamente vor trebui

realizate sau achiziționate. Iată, deci, încă o exigență în ceea ce privește strategia generativă. Și tot în această idee, Directiva formulează și cerința folosirii mai eficiente a resurselor prin cooperare multinațională în realizarea capabilităților, îndeosebi a celor greu de constituit pe plan național, precum și prin specializare de rol.

Pentru realizarea obiectivelor și exigențelor strategiei de alianță, este nevoie de anumite condiții pe care oricare țară membră a Alianței trebuie să le îndeplinească. Una dintre acestea este ca procentul acordat din PIB cheltuielilor de apărare să permită realizarea sau contribuția la realizarea obiectivelor strategiei de alianță. Media din PIB pentru țările Alianței a fost, în 2002, de 2,05 %. Se formulează exigența ca, în 2003, țările care au alocat mai puțin să nu coboare sub acest prag. Oricum, este necesară investiția în echipament modern, întrucât se manifestă cerința NATO de a transforma un procent semnificativ de unități actuale în forțe moderne, dislocabile, sustenabile. Procentul mediu pentru echipamente este în NATO de 16,44 %. Această proporție ar trebui crescută, realizându-se totodată concentrarea pe capabilitățile strategice cerute.

Alianța Nord-Atlantică este singura putere planetară care poate avea un rol semnificativ în combaterea războiului sau, dacă un astfel de lucru nu este posibil, în ducerea lui. Războiul viitorului nu este însă foarte clar definit și nici nu poate fi identificat și configurat cu precizie matematică. De aceea, strategia de alianță merge din aproape în aproape, răspunzând mai întâi riscurilor și amenințărilor imediate și a celor ale viitorului apropiat. Acest lucru nu se face arbitrar sau discreționar, ci avându-se în vedere evoluția mediului strategic de securitate. Mai mult ca oricând, în acest secol al interdependențelor și trecerii la un nou tip de societate umană, cea de tip informațional (care este prin excelență globalizantă), este nevoie de unitate. Principiul *et pluribus unum* este mai actual ca oricând.

NOTE

¹ Peter era cel mai bun grădinar. I s-a propus funcția de grădinar-șef, dar a refuzat pe motiv că el este grădinar, se pricepe la grădinărie, aceasta este competența lui maximă, nu la organizarea muncii grădinarilor, care este un alt domeniu, unde el nu va da randament.(n.a.)

² Securitate economică, securitate culturală, securitate informațională, securitate socială, securitate militară etc.

³ Operația întrunită majoră cere: componenta terestră să fie capabilă să planifice și să execute operațiuni de luptă până la nivel de corp de armată, având sprijin de luptă și logistic; componenta maritimă – operațiuni până la nivel de detașament NATO, având sprijin logistic; componenta aeriană – până la 1000 de ieșiri de luptă și de sprijin, având sprijin logistic.

The North-Atlantic Treaty is the only worldwide power that can play a significant role in fighting against or for war. The future war is not clearly defined and can not be identified and configured in details. Therefore, the alliance's strategy gets closer and closer, first responding to the risks and then to the immediate and future threats. This can not be done arbitrarily or discretionarily but taking into account the evolution of the strategic security environment. Entity is necessary in this century of interdependence and of a new human society- an informational, globalized one. The principle et pluribus unum is now modern than ever.

Unele tendințe în domeniul supremației aeriene

Prof. univ. colonel dr. Ion BĂLĂCEANU

Finalul secolului al XX-lea a consacrat forțele aeriene/aerocosmice ca un principal factor al potențialului militar al unui stat, al unei coaliții. Acum se discută din ce în ce mai mult de posibilitatea ca forțele aeriene adverse să distrugă potențialul militar al adversarului înainte ca forțele aeriene adverse să intre în acțiune și, în acest mod, acestea să obțină o victorie facilă și fără pierderi semnificative pentru trupele proprii. De asemenea, și-a făcut loc, pe baza tehnologiilor militare ultraperformante, teoria „loviturilor chirurgicale”¹, care să se execute numai asupra puterii militare a adversarului, evitându-se astfel „pierderile colaterale”² în rândul necombatanților. Este o delimitare care a fost posibilă datorită dezvoltării în ritm alert a înaltelor tehnologii militare ce permit executarea de lovituri tot mai precise. Supremația aeriană revine spectaculos în actualitatea politico-militară.

Institutul Național de Studii Strategice, cu sediul la Londra, a publicat un amplu și instructiv raport asupra conflictelor care au ținut trează atenția opiniei publice mondiale de la începutul anului 1991. Numitorul lor comun: recurgerea masivă la aviație și la loviturile aeriene, ca armă predilectă a marilor puteri, dornice să-și reducă la maximum pierderile umane și să evite, pe cât posibil, luările de poziție sau atitudinile contrare.

„Riscul zero” pare a fi devenit, astfel, noul credo al statelor majore implicate. Desigur, limitele tehnologice își spun cuvântul în cadrul oricăror acțiuni militare. Dar, per total, această strategie s-a dovedit eficientă și inovatoare, ducând la îndeplinirea scopului politic care a determinat-o.

Momentul de maximă afirmare a noii strategii l-a constituit acțiunea militară executată de NATO împotriva Iugoslaviei din 1999. Nici când rachetele de croazieră *Tomahawk*, avioanele greu detectabile cu ajutorul radarului, avioanele fără pilot destinate culegerii de informații sau muniția „inteligentă” nu au fost folosite pe o scară atât de largă și nu au contribuit, într-o asemenea măsură, la îndeplinirea scopului acțiunii militare. De fapt, unele episoade ale conflictului din Vietnam, războiul arabo-israelian din 1973 și războiul din insulele Malvine ofereau unele antecedente în această privință. Inedită s-a dovedit acum recurgerea exclusivă la acțiunile executate din

aer și folosindu-se un întreg arsenal de arme sofisticate și dorința expresă de evitare a oricăror pierderi umane în rândul aliaților. Până la urmă, statele participante la acțiunea militară și-au realizat acest ultim deziderat: nici o victimă nu a fost raportată în rândul piloților din țările aliate și doar câteva aparate au fost pierdute pe durata celor 20.000 de ieșiri – avion executate.

Analizând fenomenul militar contemporan, se poate constata o creștere continuă a importanței și amplitudinii dimensiunii verticale a acțiunilor militare, a rolului mijloacelor aeriene și de apărare antiaeriană în războiul modern. Acest rol rezultă din capacitatea forțelor aeriene de a lovi rapid, prin surprindere și cu o mare putere de distrugere obiectivele vitale ale adversarului, cu efecte puternice și de lungă durată asupra capacității de reacție și a coerenței acțiunilor de răspuns. Datorită tehnologiilor de vârf, sistemele aeriene de cercetare și lovire au depășit stadiul de elemente ajutoare ale celorlalte categorii de forțe ale armatei (chiar tind să devină elementul decisiv) și au devenit o prezență obligatorie, indispensabilă în confruntarea militară.

Ca urmare, conducerile politico-militare din majoritatea statelor lumii (îndeosebi cele dezvoltate tehnologic) acordă o atenție deosebită potențialului combativ al forțelor aeriene (aerocosmice), depunând eforturi considerabile pentru înzestrarea și pregătirea acestora, concomitent cu dezvoltarea și modernizarea sistemelor destinate apărării împotriva loviturilor executate din spațiul aerian (aerocosmic).

Pe această bază au apărut noțiunile de potențial aerian și amenințare aeriană, în special ca urmare a impactului tehnologiilor de vârf în domeniul mijloacelor de luptă.

1. Întrebuințarea forțelor și mijloacelor de amenințare și agresiune aeriană/aerospațială în armatele moderne

Conceptele „Bătălia aeroterestră – 2000” și „Follow on Forces Attack – FOFA” prezintă un punct de vedere specific asupra operației și luptei. Ele extind câmpul de luptă la dimensiunile teatrului de acțiuni militare și pun

accentul pe acțiunile întrunite ale trupelor de uscat și forțelor aeriene militare. Aplicarea acestor concepte de ducere a acțiunilor militare presupune, de asemenea, folosirea tuturor elementelor forțelor combative, de la războiul psihologic până la armamentul nuclear și chimic.

Practic, atât „*Bătălia aeroterestră*”, cât și „*FOFA*” cuprind, în detaliu, necesitatea de a transforma în obiective și a distruge forțele inamicului din adâncime, înainte ca ele să fie angajate în luptă, iar teritoriul adversarului să devină o zonă activă pe o mare adâncime. Rolul acestui principiu va crește și mai mult, în următorii ani, pe măsura perfecționării mijloacelor de luptă cu rază mare de acțiune.

Aspectele „*Bătăliei Aeroterestre – 2000*” stau și la baza ideilor adoptate de către NATO pentru crearea propriului concept strategic „*Follow on Forces Attack*”, care a fost tradus ca „atac de ripostă/lovitură preventivă eşalonată în adâncime”³. Adoptat, în mod oficial, în toamna anului 1984, conceptul a urmărit eliminarea diferențelor existente dintre doctrinele, structurile (lipsa mijloacelor aeriene din compunerea forțelor terestre europene) și dotările trupelor americane și vest-europene, precum și intensificarea eforturilor acestor țări pentru dezvoltarea cantitativă și calitativă a forțelor convenționale.

„*FOFA*” prevede lovirea succesivă a forțelor de angajare imediată și apoi a celor de angajare ulterioară, lovirea punctelor de comandă, concentrărilor de trupe, aerodromurilor și a altor obiective vitale din adâncimea operativ-strategică a dispozitivului adversarului și interzicerea pregătirii și desfășurării ripostelor ofensive. Lovitura în adâncime este prevăzută a fi executată numai în condițiile războiului convențional, cu trei categorii de armament: rachetele tactic-operative, cu încărcături convenționale; aviația cu și fără pilot, utilizată concomitent cu rachetele de croazieră; sistemele de armament cu mare precizie de lovire.

Acest concept a urmărit extinderea explicită a descurajării și în planul armamentelor convenționale, în termeni similari celor utilizați pentru „*descurajarea nucleară*”, ca urmare a evoluției explozive a tehnologiilor cu aplicabilitate în domeniul militar.

Punerea în aplicare a acestui concept se poate realiza numai în condițiile în care forțele proprii se concentrează rapid (pentru evitarea detectării, angajării sau lovirii acestora), acționează violent (pentru a șoca, paraliza și copleși adversarul) și cu mare viteză (astfel încât schimbările bruște de situație și ritmul rapid al acestora să facă ineficiente contramăsurile adversarului). De asemenea, este necesar să se dispună de un volum mare de informații precise, prompte și edificatoare și să se utilizeze sisteme moderne de arme cu înaltă precizie de lovire și forțe considerabile de război electronic, capabile să paralizeze lucrul sistemelor C⁴I ale adversarului.

Între cele două concepte prezentate mai sus sunt și anu-

mite diferențe. Astfel, „*FOFA*” nu prevede întrebuintarea, în faza inițială a războiului, a armamentului nuclear tactic sau operativ. De asemenea, conceptul „*FOFA*” oferă statelor europene membre NATO oportunitatea de a nu renunța la nimicirea inițială a forțelor de angajare imediată (atunci când situația o impune) sau posibilitatea de a recurge la o combinare a acțiunilor de nimicire a forțelor de angajare imediată, cu cele executate în adâncimea dispozitivului adversarului.

Operația „*Allied Force*” în spațiul fost iugoslav – un nou tip de operație aeriană?

În ultimii ani, oficialii U.S. Force au promovat un nou concept al operațiilor aeriene, denumit „*Rapid Halt*” (Sto- pare Rapidă). Doctrina „*Rapid Halt*” susține că aplicarea imediată și rapidă a forței aeriene împotriva unui atacator poate stopa atacul acestuia, distrugându-i capacitatea de a-și comanda forțele și paralizându-i susținerea logistică. Bazele acestui concept au fost puse după campania „*Desert Storm*” împotriva Irakului. Conform principiilor doctrinei, în „prima linie” a atacului împotriva adversarului, se utilizează masiv puterea aeriană, exercitând o presiune constantă și o aplicare a forței fără cruțare. Acest concept este destinat „*să producă un șoc puternic, spaimă și confuzie*” și presupune existența unor forțe aeriene puternice, care să dețină supremația sau dominația aeriană.

Față de conceptul „*Rapid Halt*”, campania aeriană împotriva Iugoslaviei a reprezentat un „exemplu de utilizare a puterii aeriene într-o manieră inedită”, manieră ale cărei prime semne au apărut în 1995, pe timpul conflictului din Bosnia și în operația „*Desert Fox*”. Bombardamentele efectuate de forțele aeriene NATO împotriva Iugoslaviei nu sunt reprezentative nici pentru genul de asalt aerian care poate opri rapid atacul adversarului, nici pentru tipul de atac masiv destinat să faciliteze o victorie a trupelor terestre. Potrivit generalului Charles Link, aceasta a fost un „*nou tip de campanie aeriană*”, în care s-au utilizat „*lovituri chirurgicale de la distanță pentru a distruge elemente ale capacității inamicului de a purta mai departe războiul și, în același timp, pentru a evita efectele colaterale*”. Primele zile ale campaniei au fost dedicate distrugerii apărării aeriene și antiaeriene iugoslave în principal pentru protejarea piloților aliați, în loc să fie concentrate pentru distrugerea forțelor terestre care funcționau în Kosovo.

Acțiunile directe au vizat lovirea avioanelor, aerodromurilor, punctelor de comandă, artileriei și rachetelor antiaeriene, stațiilor de radiolocație și trupelor în raioane de concentrare. Acțiunile indirecte au inclus loviturile executate împotriva obiectivelor economice și militare care lucrau în folosul puterii aeriene a adversarului (uzine, logistică și cazărmi) sau în folosul armatei.

Prin aceste acțiuni, s-a urmărit interdicția aeriană și,

în funcție de obiectivele vizate, s-a urmărit interdicția de forțe, interdicția logistică (aprovizionarea tehnico-materială) și interdicția surselor (de aprovizionare și prelucrare). Acest concept s-ar putea denumi „*blocarea în adâncime pentru impunerea unor soluții politice*”, având în vedere și declarațiile oficialilor Pentagonului, referitoare la faptul că opțiunea privind declanșarea operațiunilor aeriene împotriva Iugoslaviei a fost o decizie politică și nu una militară.

Acest concept a putut să ofere aliaților rezultatele scontate, dar în condițiile în care raportul de forțe a fost disproportionat, NATO având superioritate atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ.

Principalele conflicte militare postbelice, dar mai ales cele din Golf, Iugoslavia și din Cecenia, au scos în evidență amploarea și importanța componentei verticale, cu cele două laturi distincte - aeriană și antiaeriană. Astăzi, u se mai poate vorbi numai de operații în spațiul terestru sau maritim, ci de operații aero-terestre sau aero-navale. Mai mult, unele state și-au atins scopurile fără angajarea imenselor forțe terestre. În aceste condiții, se poate afirma că cel care câștigă confruntarea în spațiul aerian are mari șanse de a avea succesul final în război.

Din totalitatea războaielor (conflictelor) desfășurate în ultimul timp, pentru fenomenele de amenințare/agresiune și descurajare/ripostă aeriană, cele mai semnificative sunt: operația „*Desert Storm*”, operația „*Desert Fox*” și operația „*Allied Force*”.

Principalele concluzii și învățăminte desprinse din ultimele conflicte militare pot fi grupate pe două module și anume: generale și specifice anumitor tipuri de operații.

Mărirea razei de acțiune a avioanelor, apropierea aerodromurilor aviației (portavioanelor) de linia de contact (frontieră) au determinat creșterea amplitudinii și intensității acțiunilor de luptă ale aviației și au făcut posibilă declanșarea prin surprindere a acțiunilor. De asemenea, a sporit numărul avioanelor care pot acționa la înălțimi foarte mari sau foarte mici, pentru a limita posibilitățile de a executa bruiajul radio și de radiolocație, prin mărirea numărului de generatoare de bruiaj, în aer și la sol.

În cadrul gamei proprii de misiuni, aviația de vânătoare-bombardament a încercat să-și mărească capacitatea de supraviețuire prin reducerea eficacității sistemelor de luptă ale inamicului aerian prin: utilizarea noilor tipuri de armamente care permit evoluția purtătorului în afara bății armamentului sol-aer sau aer-aer; utilizarea rachetelor antiradiolocație; evitarea zonelor puternic apărate; zborul în formații speciale pentru a determina o mai dificilă sesizare a pericolului și identificare a țintelor de către stațiile de radiolocație; zboruri de inducere în eroare și manevre încrucișate în zbor.

Aviația, elicopterele, sistemele de cercetare-lovire de înaltă precizie, războiul electronic și cel informațional au dat o adâncime aproape nelimitată acțiunilor de comandă și control dar și sistemelor de sprijin (informații,

comunicații, logistice).

A apărut tendința de a distruge baza economico-militară a adversarului și au fost identificate noi categorii de ținte care să fie lovite (surse de materii prime, baza de cercetare științifică și experimentare, alte obiective civile cu aplicații militare în caz de război).

2. Operații aeriene

a. Operația „*Desert Storm*”

Operațiile aeriene au fost planificate în trei faze (componente): campania aeriană strategică, supremația aeriană și pregătirea acțiunilor terestre. Acțiunile au debutat printr-o neutralizare puternică a mijloacelor de radiolocație irakiene. În cele 39 de zile ale operațiilor aeriene s-au realizat o medie de 1.400 ieșiri pe zi. Din cele 215.000 de rachete și bombe lansate de aviație, 10.500 au fost dirijate prin laser, iar din acestea mai mult de 8.000 au fost lansate asupra țăintelor strategice. Avioanele F-117 au executat cu predilecție misiuni de importanță strategică. S-a confirmat posibilitatea executării de lovituri precise și eficiente. Au fost sparte tiparele în ceea ce privește durata și modul de acțiune într-o operație aeriană ofensivă.

Armata irakiană a folosit o tactică de ascundere, care le-a permis continuarea acțiunilor de ripostă antiaeriană datorită păstrării în rezervă a 20% din stațiile de radiolocație, în condițiile refugierii aviației irakiene în Iran, și după 10 zile de acțiuni de luptă ale forțelor internaționale pentru scoaterea din funcțiune a sistemului irakian al riposteii antiaeriene. În pofida unei cercetări intense, executate din aer și din cosmos, timp de cinci luni, serviciile americane de informații nu au reușit să descopere locurile reale de dislocare a complexelor mobile de rachete sol-sol și sol-aer ale inamicului și nici să stabilească numărul real al acestora. Această mascare a fost posibilă datorită instalării unui mare număr de machete ale instalațiilor de lansare care reflectau undele radio.

Concluzia principală, care a fost confirmată și în operația „*Allied Force*”, a fost aceea că eforturile vor fi concentrate pe coordonata verticală, iar accentul va fi pus pe distrugerea celor mai importante capacități de acțiune, asigurare, protecție, militare și economice ale inamicului, paralizându-i acestuia voința politică de a rezista și acționa.

b. Operația „*Allied Force*”

Decizia de utilizare a puterii aeriene, ca element central al confruntării dintre NATO și Iugoslavia, a scos în evidență faptul că maniera de a executa acțiuni ofensive se schimbă, accentul punându-se pe lovituri limitate, precise, care să nu expună militarii proprii și care să diminueze riscul producerii de pierderi colaterale.

Pentru îndeplinirea obiectivelor, NATO, deși nu a avut

acordul (dar nici dezacordul) Consiliului de Securitate O.N.U., a reușit o cvasi-izolare politico-militară a Iugoslaviei, și-a redislocat o parte din aviație pe bazele aeriene din Italia și Germania, a obținut acordul de utilizare a spațiului aerian de la statele vecine Iugoslaviei și a realizat un raport de forțe optim.

Scopurile declarate ale operației au fost: demonstrarea hotărârii NATO pentru a impune pacea în Kosovo; descurajarea conducerii Iugoslaviei prin executarea acțiunilor împotriva populației civile; reducerea potențialului militar al armatei sârbe din Kosovo. Obiectivele urmărite au fost: neutralizarea sistemului de apărare aeriană și antiaeriană; distrugerea infrastructurii forțelor sârbe de ripostă aeriană și antiaeriană; diminuarea logisticii și a capacității combative a forțelor speciale. Putem accentua următoarele caracteristici: violența extremă a acțiunilor aeriene; utilizarea în premieră a bombei cu grafit; tactica de evitare a unei confruntări decisive în scopul menținerii potențialului de ripostă și a prelungirii conflictului; folosirea mass-media pentru obținerea unei atitudini favorabile a opiniei publice.

În concluzie, acțiunile desfășurate de NATO în Iugoslavia relevă aspecte ce caracterizează un nou tip de ducere a acțiunilor militare la confluența dintre milenii, cu rolul determinant al componentei aeriene pentru deznodământul unui conflict, pe de o parte, și permite desprinderea de învățăminte pentru modul de organizare și acțiune al forțelor aeriene (M.U. de aviație, apărare antiaeriană, radiolocație) din țara noastră, pe de altă parte.

3. Tendințele de perfecționare a acțiunilor aeriene

Se poate afirma că tendințele de evoluție ale sistemelor de agresiune aeriană se vor manifesta mai puternic în domeniile: perfecționării mijloacelor de luptă și armamentului de lovire, modului de întreținere a aviației în operația aeriană, eficientizării subsistemului de comandă, control, comunicații și informații.

În prim-planul construcției tehnicii de aviație se vor situa așa-numitele tehnologii „*stealth*”. Ele fac „invizibile” avioanele proprii pentru aparatura radar folosită de mijloacele antiaeriene sau aflată la bordul avioanelor adverse. Cel mai modern avion de vânătoare-bombardament al anilor 2010 va fi, probabil, un descendent al avionului de vânătoare-bombardament american F-117 *Stealth*. Acest mijloc de atac aerian va fi echipat cu rachete antiradiolocație (cu autodirijare chiar pe frecvențele slabe ale stațiilor de radiolocație) și va fi construit, în cea mai mare parte, din materiale compozite cu fibre de carbon dispuse în straturi multidirecționale, având reflexie foarte slabă în câmpul electromagnetic.

Întreaga suprafață va fi acoperită cu mai multe straturi de vopsele speciale, cu structură cristalină, ce dispersează semnalul electromagnetic reflectat, reducând și pe această

cale posibilitățile de descoperire. Din punct de vedere conceptual, proiectantul va renunța la formele aerodinamice în construcția fuselajului, aripilor și a celorlalte elemente exterioare, punând în centrul preocupărilor evitarea cu orice preț a reflexiei undelor electromagnetice. Motoarele de propulsie vor fi dispuse în partea de deasupra aparatului, iar gazele evacuate vor fi răcite puternic cu aer, astfel că și pentru aparatura specială, cu selecție în infraroșu, avionul este „*invizibil*”. Noul mijloc de atac aerian va putea transporta o mare cantitate de bombe. Pilotul va dispune de sisteme automatizate ultramoderne pentru conducere și interceptare, precum și aparatură laser și în infraroșu pentru bombardamentul de precizie. Aviația de vânătoare (vânătoare-bombardament, vânătoare-interceptare) a „*anilor 2010*” va fi reprezentată de noi aparate de zbor cu o aerodinamică extrem de elaborată, prevăzute cu elemente constructive noi (prize suplimentare de aer, sisteme de reglare automată a flapsurilor) capabile să îndeplinească o arie largă de acțiuni de luptă, cum sunt: atacarea țintelor multiple în succesiune rapidă, misiuni de asalt, atac de noapte și atac asupra unor obiective aflate în afara razei vizuale.

Modificările ulterioare vor include radare pentru detecție îndepărtată în regim de mare viteză a obiectelor mici, de tip Hughes Aircraft APG-63. Se vor introduce noi sisteme de echipamente pentru contramăsuri electronice care vor permite folosirea versiunilor avansate de rachete AIM-9. Pentru zbor la joasă altitudine, în condiții de mare viteză, precum și pentru acuratețea în urmărirea și lovirea țintelor, pe timp de noapte sau pe vreme nefavorabilă, aparatele vor fi dotate cu un nou radar de mare rezoluție (de tip Hughes APG-70) și cu aparatură de vizualizare în infraroșu pe timp de noapte a țintelor, precum și cu un sistem de navigație la mică altitudine.

Și în următorii 10-15 ani se vor folosi aparate de zbor cu geometrie variabilă, cu rază mare de acțiune, capabile să efectueze cu succes misiuni de bombardament de mare precizie asupra unor obiective importante din adâncimea teritoriului adversarului. Aceste aparate vor fi capabile să lucreze cu arme teleghidate și să se racordeze la sisteme de poziționare globală automată. Noile modele vor beneficia de sisteme de apărare împotriva rachetelor antiaeriene și de contra-deteție prin radiolocație. Sistemele de acroșare a rachetelor vor permite lansări de la mică altitudine, la viteze supersonice.

Pentru străpungerea apărării antiaeriene se vor folosi mijloace aeriene speciale de bruij, destinate sprijinului nemijlocit al forței aeriene tactice. Se vor realiza puteri de bruij extrem de mari, capabile să acopere numeroase benzi de frecvență și să dezorganizeze sistemele radiotehnice de conducere a focului. Vor fi perfecționate avioanele de asalt și recunoaștere proiectate special pentru sprijinul tactic, având posibilități de luptă multiple împotriva blindatelor, echipate cu aparatură laser și cu sisteme de protecție radioelectronică.

Pentru perioada următoare, producătorii occidentali

și americani dezvoltă patru programe noi de avioane: *Rafale* și *Eurofighter* în Europa, F-22 și *Joint Strike Fighter* în S.U.A. Forțele aeriene americane și britanice și-au anunțat intenția de a cumpăra 3000 de aparate JSF, livrarea primelor avioane urmând să aibă loc în anul 2008. În același timp, companiile rusești au în studiu cinci programe de avioane: avionul de luptă polivalent *Mikoiian MFI*, comparabil cu F-22 și JSF; avionul de luptă ușor *Mikoiian LFI*, similar avionului F-16; avionul de luptă ușor SUHOI S-54, similar cu avionul S-35; avionul de luptă MIG-35, avion intermediar mai mare decât MIG-29 și mai ușor decât SU-27.

Misiunile și modul de întrebuițare a aviației în operația aeriană, în perspectiva anilor 2010, plasează rolul și importanța forțelor aeriene militare în preocupările principale ale analiștilor militari.

Cercetarea aeriană se va executa prin satelit, cu avioane de cercetare strategică și tactică, avioane fără pilot, dar și avioane de vânătoare și vânătoare-bombardament echipate cu aparatură de cercetare prin fotografiere, radioelectronică, de radiolocație, prin televiziune și radiații infraroșii, mijloace de iluminare a terenului și obiectivelor pentru fotografierea pe timpul nopții. În apropierea liniei de contact, în misiunile de cercetare aeriană, se vor folosi elicoptere special amenajate sau cele cu destinații multiple. Înzestrarea forțelor aeriene militare cu aeronave de cercetare și alarmare îndepărtată, echipate cu sisteme de dirijare și conducere, va permite lărgirea gamei misiunilor pe care le poate executa aviația de cercetare.

Cucerirea supremației aeriene va fi o condiție esențială în obținerea victoriei într-un timp scurt și cu pierderi minime. Pentru realizarea acestui obiectiv, în prima etapă a confruntării, eforturile vor fi concentrate, cu prioritate, asupra forței aeriene a adversarului: aviația la sol și în aer, infrastructura bazelor aeriene și a sistemelor de comandă și control.

Interdicția aeriană, prin scopurile urmărite, va fi categorisită în interdicția de forțe, interdicția logistică și interdicția resurselor de materii prime și materiale. Acest complex de acțiuni aeriene executate deasupra obiectivelor terestre de pe teritoriul adversarului va urmări izolarea forțelor din primul eșalon strategic, neutralizarea sau interzicerea manevrei de forțe și mijloace din adâncime,

NOTE

¹ Jamie SHEA – purtător de cuvânt al NATO și alți oficiali ai Pentagonului (canalul CNN), pe timpul conflictului din Iugoslavia, în ziarul „Cronica Română”, nr. 2089 din 15.12.1999.

² Ibidem.

³ Gl. bg. Marin STAFIE, „Amenințarea, agresiunea și riposta aeriană – componente importante ale războiului modern în perspectiva primelor decenii ale mileniului III”, teză de doctorat, p. 99.

precum și distrugerea surselor de aprovizionare și a mijloacelor de transport.

Sprrijinul aerian va urmări crearea condițiilor favorabile celorlalte categorii de forțe armate pentru realizarea scopurilor acțiunilor de luptă. Sprrijinul nemijlocit se va executa, cu prioritate, cu elicoptere de luptă perfecționate, care vizează obiectivele dispuse în apropierea liniei de contact, iar sprrijinul aerian general cu avioane de vânătoare-bombardament, prin lovirea obiectivelor dispuse la adâncimi până la 65-70 km. Acoperirea aeriană a trupelor și obiectivelor va fi mai intensă sau mai slabă în funcție de intensitatea și eficacitatea riposteii antiaeriene nemijlocite, organizată cu rachete și artilerie antiaeriană.

*

* *

În perspectiva anilor 2010, sistemele de supraveghere, comandă, control, comunicații și informații vor genera războiul informațional sau războiul cunoașterii, în care fiecare țară va încerca să exploateze la maximum informațiile, să modeleze acțiunile adversarului prin manipularea fluxului de informații și va încerca să încline balanța cunoștințelor în favoarea sa, mai ales dacă nu la fel stau lucrurile cu raportul de forțe. Această problemă constituie o preocupare permanentă pentru toate puterile militare indiferent de gradul de dezvoltare atins până acum. Direcțiile pe care se acționează în prezent sunt: organizarea conducerii forțelor aeriene militare; elaborarea formelor și procedurilor de întrebuițare a F.A.M. în noi structuri organizatorice; verificarea structurilor create în cursul pregătirii operative.

La toate nivelurile de comandă superioare ale sistemelor de agresiune aeriană, forțele adversarului vor fi urmărite și analizate prin computere, acțiunile și rezultatele acestora vor fi simulate cu programe care folosesc inteligența artificială, iar informațiile logistice și de personal sunt completate și etalate pe tablele computerizate. Mutațiile profunde și tendințele de evoluție a sistemelor de agresiune aeriană vor fi contracarate de preocupările specialiștilor militari pentru modernizarea sistemului general de apărare aeriană și antiaeriană.

In perspective of 2010, the surveillance, command, control, communications and information systems will generate the information war or the knowledge war. According to this new type of war, each country will try to exploit the information at maximum, to shape the enemy's actions by manipulating the informational flow and will try to use knowledge in its favour. This topic is an ongoing concern for all military forces, not taking into consideration their present development. The main directions are: organizing the leadership of military air forces, drawing up the forms and procedures using the military air forces in the new structures, verifying the created structures during the operational training.

Ecologizarea în strategia militară a N.A.T.O.

Colonel Florea SURDU,
Inspector-șef pentru Mediu

Este cunoscut faptul că, din punct de vedere științific și tehnologic, omenirea a evoluat enorm, dar a stagnat și poate chiar se află în plină involuție din punct de vedere al mentalităților. Astfel, deși actualmente potențialul economic, demografic și tehnico-științific ar permite asigurarea unor condiții de muncă, viață și mediu mai mult decât decente pentru întreaga omenire, statele lumii se găsesc în aceeași stare de permanentă confruntare în care se află de la apariția civilizației umane.

Conflictele militare ale sfârșitului de secol XX și experiențele rezultate din acestea au determinat statele să abordeze problemele mediului nu doar ca fiind „colaterale” războiului, ci și de a găsi metodele, formele și instrumentele necesare rezolvării „dilemei” protecția mediului-acțiunile militare.

Această dilemă a preocupat specialiștii militari în studierea, identificarea și operaționalizarea „palielor” în care strategiile militare ale statelor membre N.A.T.O. pot deveni „ecologice”. Abordarea strategiilor militare din punct de vedere ecologic reprezintă o problemă de strategie globală, iar în proiectarea acestora trebuie să se aibă în vedere principiile **dreptului internațional al mediului** referitoare la:

1. obligația statelor de a conserva și proteja mediul și resursele naturale;
2. obligația statelor de a evalua consecințele, inclusiv cele militare, asupra mediului;
3. supravegherea stării mediului;
4. informarea și participarea publicului cu privire la problemele protecției mediului;
5. principiul „poluatorul-plătește”;
6. principiul răspunderii statelor pentru prejudiciile ecologice;
7. cooperarea internațională pe probleme de mediu;
8. prevenirea poluării și degradării mediului.

De altfel, în abordarea noastră, pe lângă principiile dreptului internațional al mediului, am avut în vedere faptul că strategia în domeniul militar reprezintă un element definitoriu și distinct al securității globale, regionale și/sau naționale.

Din acest punct de vedere, conținutul noțiunii de „ecologizare” trebuie înțeles ca fiind întrepătrunderea a trei tipuri de componente cu sensuri diferite. **O primă**

componentă o reprezintă acțiunea actorilor statali și a celor non-statali, care au obligația de a lupta împotriva degradării mediului din același motiv pentru care trebuie să lupte împotriva violenței (aceste două tipuri de amenințări pot distruge sănătatea omului, resursele naturale și materiale pe scară largă). **O a doua componentă** o reprezintă degradarea locală sau regională a mediului și/sau sărăcirea resurselor naturale (ca urmare a creșterii populației, distribuției inechitabile a acestora în profil teritorial, schimbările globale ale mediului), ceea ce reprezintă un factor important în instabilitatea politică în zonă și o sursă de conflict. **Cea de a treia componentă o reprezintă factorul militar, care poate juca un rol important în protejarea mediului, atât ca un catalizator în domeniul securității, cât și ca un participant activ în reducerea impactului acțiunilor militare asupra mediului.**

Desigur că în demersul pe care-l propunem, acela de a identifica care este componenta ecologică a strategiilor militare ale statelor membre N.A.T.O., am avut în vedere principalele amenințări la adresa mediului determinate de acțiunile militare ce au fost luate în considerare de specialiștii politico-militari și anume:

- **managementul** deșeurilor radioactive, depozitate în tancuri subterane nucleare (responsabilitățile sunt împărțite împreună cu agențiile guvernamentale civile);
- **depozitarea** deșeurilor toxice periculoase (responsabilitățile sunt împărțite împreună cu agențiile guvernamentale civile, organizațiile internaționale sau agenții privați);
- **contaminarea** radioactivă cu nivel scăzut de radiații, provenită din scurgerile radioactive ale centralelor nucleare vechi (responsabilitățile sunt împărțite împreună cu agențiile guvernamentale civile, organizațiile internaționale);
- **depozitarea** deșeurilor chimice și biologice (responsabilitățile sunt împărțite împreună cu agențiile guvernamentale civile, organizațiile internaționale);
- **scurgerile** de combustibil de la tehnica, echipamentele, sistemele de armamente și instalațiile vechi aflate în depozitare (responsabilitățile sunt împărțite împreună cu agențiile guvernamentale civile, organizațiile internaționale);
- **dezastrele** produse în urma catastrofelor natu-

rale: cutremure, inundații, incendii etc. (responsabilitățile sunt împărțite împreună cu agențiile guvernamentale civile, organizațiile internaționale, ONG-urile, serviciile de informații).

La toate acestea, specialiștii politico-militari, împreună cu experții în domeniul ecologiei, consideră că factorul militar are o contribuție importantă la deteriorarea ecosistemelor, prin activitățile pe care le desfășoară în timp de pace, în situații de criză și/sau conflict armat, acestea incluzând:¹

a. producția și testarea echipamentelor, armamentelor și tehnicii militare;

b. pregătirea și desfășurarea instrucției trupelor, exercițiilor și operațiilor militare;

c. dislocarea (stabilirea) și **menținerea** bazelor și unităților militare, ca de altfel și a celor abandonate sau desființate;

d. mentenanța armamentului, tehnicii și echipamentelor militare;

e. activitățile (acțiunile) desfășurate de către structurile militare cu capacitate de luptă ridicată în situații de criză sau conflict armat;

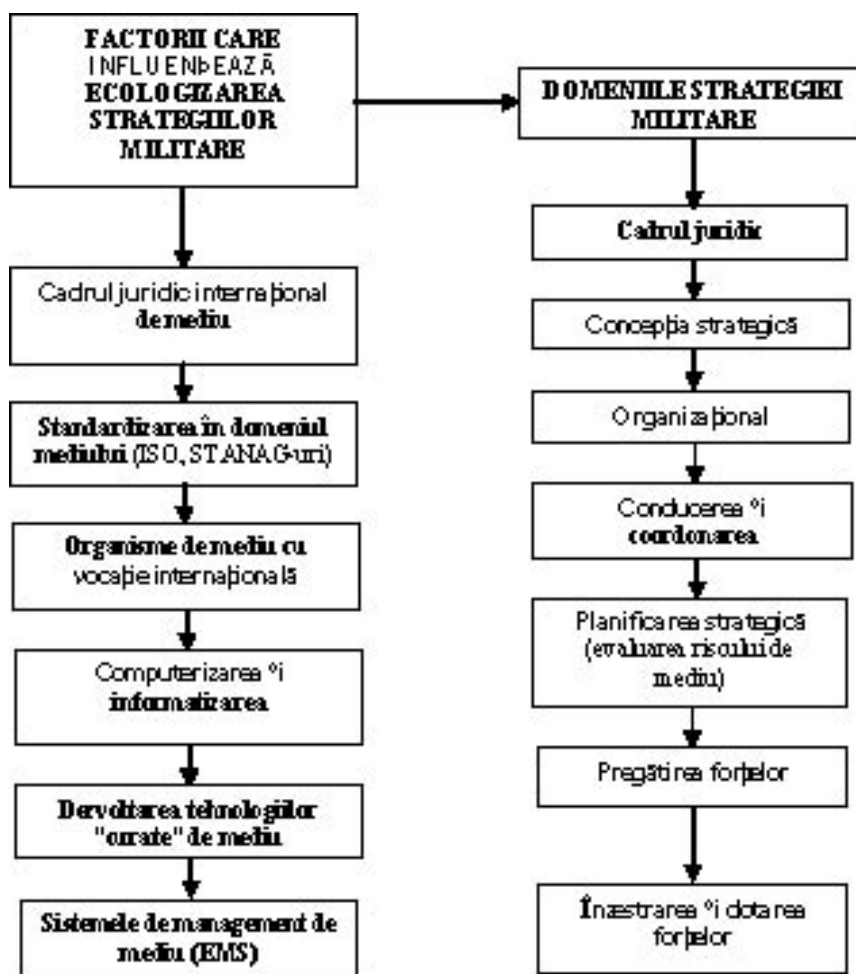
f. depozitarea și transportul materialelor și echipamentelor militare;

g. accidentele cu tehnică și echipamente militare;

h. distrugerea sau depozitarea armamentului și a altor echipamente militare, inclusiv a elementelor de muniție rămase în urma tragerilor, aplicațiilor, exercițiilor, operațiilor militare etc.

În analiza conținutului ecologic al strategiilor militare, conform schemei de mai jos, trebuie avuți în vedere următorii factori cu influență în prefigurarea acestora:

- conținutul și cadrul juridic al dreptului internațional al mediului;
- statutul și activitatea organismelor cu vocație internațională în domeniul mediului;
- dezvoltarea/aplicarea tehnologiilor „curate” în toate domeniile (inclusiv militar);
- universalizarea conceptului „Dezvoltare durabilă”;
- computerizarea și informatizarea proceselor și deciziilor;
- standardizarea ca proces al interoperabilității mili-

tare în cadrul N.A.T.O.

Ecologizarea strategiilor vizează în principal următoarele aspecte:

- **elaborarea cadrului juridic** specific domeniului militar pe baza conținutului și principiilor dreptului național și internațional al mediului;
- **adaptarea concepției strategice** de întrebuințare a forțelor și a acțiunilor acestora la constrângerile ecologice;
- **constituirea structurilor cu atribuții de protecție a mediului** în cadrul organismului militar;
- **conducerea și coordonarea** activității de mediu la pace, în situații de criză și război;
- **evaluarea riscurilor de mediu** ca urmare a desfășurării acțiunilor militare;
- **concepția de pregătire a forțelor** în domeniul ecologiei și protecției mediului;
- **perfecționarea programelor de înzestrare cu armament, tehnică și echipamente** ce vizează respectarea standardelor de mediu (I.S.O.9000 și 14001, STANAG - 7141).

Așa după cum se poate distinge din schema prezentată mai sus, între factorii care influențează ecologizarea strategiilor militare și principalele domenii în care apar determinări de ordin esențial, există

o relație de interdependență foarte bine conturată. Astfel, se poate stabili cu certitudine că nu există doar un singur tip de relație unidirecțională, ci că acești factori pot să exercite o multitudine de influențe asupra tuturor domeniilor strategiei militare, prezentate în coloana din dreapta a schemei.

În **plan juridic**, ecologizarea strategiilor militare în cadrul N.A.T.O., vizează respectarea convențiilor și cutoamelor internaționale, precum și principiile generale de drept recunoscute de națiuni, aceasta materializându-se în declarații de principii, standarde, politici și programe de mediu.

Potrivit **“Declarației politicii de mediu a N.A.T.O. pentru forțele armate”**, acestea au un **“rol vital în protejarea și conservarea mediului și au obligația de a evita potențialele pericole pe timpul îndeplinirii misiunilor”**².

Demersurile ecologice în domeniul strategiilor militare se concretizează în:

- politica și doctrina de mediu a N.A.T.O.;
- strategii și politici naționale de mediu;
- planuri și programe de acțiune (ale Alianței, regionale și/sau naționale) de implementare a politicilor din domeniul mediului.

În stabilirea obiectivelor de mediu pentru conducerea activităților militare, armata trebuie să ia în considerare conținutul Principiului 25 al Declarației de la Rio, care stipulează faptul că, **„pacea, dezvoltarea și protecția mediului sunt indivizibile și interdependente”**³. **Deosebit de important este faptul că acest principiu trebuie să se regăsească și în conținutul politicii de securitate.**

Totodată, în **elaborarea politicii de mediu și în planificarea activităților de protecție a acestuia în cadrul ministerelor apărării**, trebuie avute în vedere următoarele principii statuate de către Declarația de la Rio:

a. **dezvoltarea durabilă** (principiul nr. 4), care arată că **„protecția mediului se constituie ca parte integrală a dezvoltării”**. Astfel, organizațiile militare au obligația de a asigura **„interdependența dintre componenta ecologică și utilizarea resurselor durabile. Toate segmentele societății trebuie să-și aducă o contribuție considerabilă la realizarea dezvoltării durabile”**⁴.

b. **principiul precauției** (principiul nr. 15), care arată că **„toate guvernele semnatare ale Declarației de la Rio trebuie să încurajeze luarea tuturor măsurilor de prevenire și precauție în protejarea mediului”**⁵.

c. **evaluarea (auditul) impactului de mediu** (principiul nr. 17), trebuie înțeles ca fiind o necesitate pentru auditarea tuturor activităților militare ce au adversitate față de mediul înconjurător.

d. în plus, principiul **“Poluatorul-plătește”** (principiul nr. 16) trebuie luat în considerare în procesul de planificare și în desfășurarea tuturor activităților militare. Agenda 21, adoptată de Conferința Națiunilor Unite pentru Mediu și Dezvoltare de la Rio de Janeiro din iunie 1992, reprezintă

un plan de acțiune acceptat de către guvernele statelor participante pentru protejarea și utilizarea durabilă a mediului, ca o componentă integrată a **“dezvoltării durabile”**. **În acest context, sectorul militar trebuie să se alinieze și conformeze celor mai relevante elemente ale Agendei 21.**

Convențiile și protocoalele internaționale de mediu asigură reglementările prin care armata are asigurate normele de aplicare a politicii și planificării în acest domeniu. **În foarte multe state, aspectele de mediu au fost incluse în documentele politicii de securitate națională. În tot mai multe țări exercitarea controlului civil asupra armatei este reflectată de existența cadrului legislativ național cu referiri și la sectorul militar, dar și de aplicare a procedurilor de inspecții și verificări asupra respectării normelor de protecție a mediului.**

Din punct de vedere ecologic, **concepția strategică** vizează acțiuni ce se pot înscrie într-o intensitate și o violență mică până la valori medii. Din analiza particularităților strategice se pot identifica următoarele determinări ecologice:

- **implicarea** organismelor și factorului politic cu vocație internațională în domeniul mediului;
  - **aplicarea** practicii pulsatorii cu amploare și intensitate limitată;
  - **menținerea** arsenalelor N.B.C. ale statelor la nivel de amenințare;
  - **realizarea** asimetriei tehnice și tehnologice față de adversar;
  - **prelungirea** preliminarilor conflictului armat în scopul micșorării acțiunilor armate cu efect asupra mediului;
  - **mutarea** efortului confruntării armate în planul războiului informațional, al războiului electronic, urmărind ca efectele asupra mediului să fie limitate la minimum;
  - **limitarea efectelor prin amplificarea posibilităților modului și demodulării rapide a grupărilor de forțe.**
- Alte elemente ale concepției strategice care au anumite implicații de natură ecologică rezultă din nivelul și conținutul scopurilor și nicidecum din cantitatea de forțe și mijloace angajate (implicate). Acestea pot fi:**
- **descurajarea** războiului ca mijloc de protejare a valorilor ecologice planetare;
  - **protejarea și/sau apărarea** intereselor naționale care vizează protejarea mediului înconjurător;
  - **sprijinirea** comunității internaționale în promovarea securității ecologice globale și/sau regionale;
  - **satisfacerea** unor obligații asumate prin convențiile și tratatele internaționale;
  - **sprijinul** autorităților civile de protecție a mediului;
  - **prezervarea** accesului liber la resursele ecologice esențiale (strategice);
  - **sprijinul** organizațiilor umanitare cu vocație în

domeniul protecției mediului;

- **diminuarea** unor surse de risc și amenințare ecologice;
- **protejarea** unor zone sensibile din punct de vedere ecologic la influențe externe negative.

În plan organizațional, strategiile militare concep structuri administrative, de conducere și coordonare care, prin menire și funcții, aplică politica națională de mediu în cadrul organismului militar și, totodată, asigură operaționalizarea și interoperabilitatea în cadrul Alianței Nord-Atlantice.

Pe de altă parte, se asigură astfel o corelare a obiectivelor politice cu cele militare și un control asupra armatei din punct de vedere al protejării mediului.

Structurile de protecție ale mediului existente în cadrul comandamentelor și marilor unități (unități) diferă ca amploare și responsabilități de la un eșalon la altul, în funcție de misiunile acestuia și tipului de conducere pe care acesta îl exercită (operațională sau administrativă).

Exercitarea conducerii și coordonării activităților de mediu la nivelul forțelor sistemului militar se materializează în:

- **stabilirea** de către sectorul militar a politicii specifice de mediu, integrată concepției naționale în domeniu, dar relaționată și armonizată cu politica în domeniul apărării;
- **planificarea** protecției mediului în timp de pace, situații de criză și pe timpul desfășurării operațiilor aliate;
- **aplicarea** planurilor și programelor perspective și prospective de mediu;
  - **identificarea** resurselor umane, materiale și financiare pentru realizarea obiectivelor de menținere a calității mediului;
  - **educația** de mediu a personalului militar;
  - **demonstrarea** compatibilității între acțiunile militare și protecția mediului;
  - **evaluarea** impactului (riscului) acțiunilor militare asupra mediului în procesul de luare a deciziilor; asigurarea utilizării riguroase a terenului și resurselor naturale avute sub control;
  - **reducerea** surselor de generare a deșeurilor și a poluării potențiale printr-un management modern de mediu;
  - **identificarea** impactului asupra mediului pentru proiectarea, achiziționarea și exploatarea tehnicii, armamentelor și echipamentelor de luptă;
  - **derularea** programelor de cercetare cu specific militar în domeniul mediului, în strânsă colaborare cu autoritățile naționale de mediu;
  - **elaborarea și editarea** unor publicații de mediu cu specific militar, pentru educarea, instruirea și informarea personalului în acest domeniu (cu accent pe măsurile și acțiunile de prevenire a poluării mediului pe timpul instrucției și operațiilor);

- **pregătirea și intervenția** în caz de producere a accidentelor de mediu;
- **implicarea** în programele de refacere a mediului post conflict armat (post acțiuni militare).

În cadrul procesului de planificare a protecției mediului pentru operațiile aliate, ca expresie relevantă a ecologizării strategiilor militare, un rol important revine evaluării riscurilor asupra mediului.

Gestionarea riscurilor de mediu presupune:

- **operațiile** militare să respecte legile și reglementările de mediu;
- **detecția, asistarea și controlul** riscurilor de mediu ce derivă din factorii operaționali ai misiunilor;
- **identificarea** obiectivelor operaționale și potențialele alternative ale operațiilor;
- **identificarea** (evaluarea) potențialelor efecte cauzate de operație asupra personalului și zonelor ecologice cu sensibilitate ridicată;
- **reducerea** pierderilor de personal și bunuri;
- **prevenirea sau micșorarea** efectelor asupra mediului, ca urmare a: poluării apelor, terenului și aerului și gestionării materialelor și deșeurilor periculoase;
- **refacerea și depoluarea** mediului afectat de desfășurarea operațiilor militare.

Concepția de pregătire a forțelor în domeniul protecției mediului are în vedere următoarele paliere: formarea și perfecționarea specialiștilor de mediu din structurile de conducere operațională și administrativă ale armatei; familiarizarea factorilor de decizie de la diferite eșaloane de conducere (strategică și operativă); instruirea ofițerilor, subofițerilor, civililor și a trupelor, prin sistemul învățământului (militar și/sau civil) și în cadrul procesului de instrucție al armatei.

Sistemul de învățământ, prin studii aprofundate sau cursuri modulare de scurtă durată, în domeniul protecției mediului, vizează pe de o parte formarea și specializarea personalului cu atribuții manageriale în domeniu, iar pe de altă parte, familiarizarea ofițerilor și subofițerilor cu obligațiile și normele Dreptului mediului.

Pregătirea pentru luptă a armatei are ca obiectiv *“desfășurarea acțiunilor militare independent, întrunit, în cooperare în cadrul coaliției cu respectarea impunerilor ecologice”*⁶

Direcțiile instruirii ecologice și de protecție a mediului în domeniul militar sunt următoarele:

- **cunoașterea** reglementărilor naționale și internaționale de mediu;
- **implementarea** sistemelor de management de mediu (E.M.S.);
- **protecția** factorilor de mediu pe timpul exercițiilor și operațiilor aliate;
- **evaluarea** impactului (riscului) asupra mediului;
- **managementul** deșeurilor și substanțelor periculoase;
- **acțiunea** în caz de poluare accidentală a mediului,

precum și utilizarea personalului și a echipamentelor militare în caz de urgență de mediu;

- **protecția** și conservarea resurselor naturale (flora și fauna) în zonele utilizate pentru activitățile militare;
- **colaborarea** dintre forțele armate și sectorul privat și de stat, științific, academic și organizațiile nonguvernamentale;
- **extinderea** schimburilor de experiență pe plan internațional pentru înțelegerea celor mai relevante informații din domeniul protecției mediului cu privire la decontaminarea și refacerea zonelor afectate de activitățile militare;
- **acțiunile de mediu** în cadrul studiilor-pilot ale N.A.T.O./C.C.M.S.⁷ și asigurarea schimbului de informații pe probleme de interes general: aspectele de mediu ale reutilizării fostelor terenuri militare, poluarea transfrontalieră cauzată de activitățile și unitățile militare, protecția populației civile împotriva scurgerilor de materiale toxice pe timpul transporturilor militare și simulatoarele și protecția mediului.

În planul înzestrării și dotării forțelor armate, factorul ecologic își manifestă acțiunea prin adaptarea armamentului, tehnicii și echipamentelor militare la exigențele determinate de standardele de mediu (I.S.O. 14001 și 9000, STANAG - 7141), realizarea capacității interoperabile în cadrul N.A.T.O., precum și prin asigurarea transferului de „*tehnologii curate*”.

Studiile strategice relevă următoarele tendințe:

- **sporirea** preciziei armamentelor;
- **miniaturizarea** mijloacelor de luptă;
- **reducerea** fluxului câmpului electromagnetic al tehnicii de dirijare a mijloacelor de conducere a zborului și a focului sistemelor de lovire;
- **limitarea** utilizării, pe tehnica și echipamentele de luptă, substanțelor care afectează stratul de ozon;
- **perfecționarea** mijloacelor de nimicire a personalului pe baza fluxului de neutroni, ultrasunete, laser, unde electromagnetice, substanțe psihotronice etc.;
- **menținerea** armelor nucleare la nivelul „*descurajării*”;
- **adaptarea** sistemelor de reciclare a deșeurilor pe-

NOTE

¹ “Activitățile militare și protecția mediului în regiunea central și est europeană” - în Raportul final al Conferinței Programului Națiunilor Unite pentru Mediu și Dezvoltare, Linkoping-Suedia, 27-30.06.1995, p.1.

² “Declarația politicii de mediu a N.A.T.O. pentru Forțele Armate”, Environmental Security: basis for a new dimension in national security?, International Symposium on the environment and defense, Editura N.A.T.O./C.C.M.S., cota 211, 1995

³ “DECLARAȚIA DE LA RIO” (Agenda 21), adoptată în urma Conferinței Programului Națiunilor Unite pentru Mediu și Dezvoltare, Rio de Janeiro, Brazilia, 1992.

⁴ Idem

⁵ Idem

⁶ STANAG 7141- “Doctrina înrunită de protecție a mediului pe timpul operațiilor NATO și instrucției”, NATO, 2002.

⁷ *North Atlantic Treaty Organization/Committee on Challenges of Modern Society* (Comitetul pentru Schimbările Societății Moderne al Organizației Atlanticului de Nord).

riculoase;

- **realizarea** sistemelor C⁴I (comandă, control, comunicații, calculatoare și informații);
- **mutarea componentelor luptei armate în planul războiului psihologic și al acțiunilor psihotronice.**

În acest sens, contribuția sectorului militar la îndeplinirea politicii naționale de mediu cuprinde:

- **colaborarea** interministerială între sectorul militar și cel civil pentru stabilirea și armonizarea politicii de mediu, inclusiv modalitățile de implicare a autorităților locale, guvernamentale sau neguvernamentale în acest proces;
- **stabilirea și derularea** unor acțiuni specifice sectorului militar, pe termen lung sau scurt, incluse în planul național de acțiune în domeniul mediului (planificarea acțiunilor de mediu din armată);
- **dezvoltarea** cooperării internaționale, în scopul asigurării schimbului de informații pe probleme de tehnologii, „*know-how*” pentru curățirea și refacerea suprafețelor distruse de activitățile militare, colaborarea publică etc.
- **cercetarea** științifică în domeniul mediului;
- **dezvoltarea** tehnologiilor de decontaminare sau curățire;
- **utilizarea** eficientă a energiei și materiilor brute în domeniul militar, prin includerea unor acțiuni care să vizeze utilizarea durabilă a resurselor;
- **utilizarea**, în sectorul civil, a tehnologiilor dezvoltate de către armată pentru protecția mediului;
- **achizițiile** de tehnică și echipamente, întreținerea și utilizarea armelor, echipamentelor și materialelor, mărirea ciclului de viață al acestora etc.

În concluzie, importanța factorului ecologic în procesul decizional (evaluarea impactului acțiunilor militare asupra mediului, reducerea pagubelor și a nivelului poluării acestuia, precum și refacerea calității sistemelor abiotice), reprezintă modalitatea care asigură implementarea normelor dreptului internațional al mediului, politicilor și programelor de mediu, iar dimensiunea sa se regăsește în conținutul strategiilor militare ale statelor N.A.T.O.

The importance of the ecological factor in decision-making process (assessing the impact of military actions on environment, reducing the damages and their pollution level) is the best way to implement the norms of the International Environmental Law, the policies and environmental programmes. Meantime, the ecological dimension is mentioned in the military strategies of the N.A.T.O. members.

„Strategia instrumentelor” în războiul împotriva terorismului internațional

Colonel (r.) Vasile POPA

Paleta amplă a instrumentelor prin care se gestionează un fenomen complex, cum este lupta împotriva terorismului și terorii armelor NBC, include politica și diplomația, economia, factorul militar, cel mediatic etc. Speranța de pace și armonie socială face ca statele și organizațiile să decreteze apriori folosirea diplomației ca instrument de bază în soluționarea crizelor. Pe măsură însă ce aportul acestui factor se reduce, crește ponderea celorlalți, arătând limitele dialogului, ale diplomației. Poziția antitetică a abordării politico-diplomatice față de forța armelor indică reorientări instrumentale care se produc după demersuri pașnice susținute, după periururi diplomatice numeroase rămase fără rezultat.

În cazul Irakului, soluția afișată de SUA, de dezarmare prin intervenție armată, urmează unui traseu sinuos, de mai mulți ani, parcurs de comunitatea internațională, pe care Administrația Bush și alte state ce i s-au alăturat în acest demers militar nu au vrut să-l mai prelungească inutil, pentru a pulveriza amenințarea continuă reprezentată de regimul de la Bagdad în regiunea Golfului și în lume. Războiul reprezintă expresia concretă a eșecului în utilizarea instrumentelor păcii, în cazul particular al Irakului.

Atac și reacție

După 11 septembrie, decizia SUA de declanșare a unui război contra terorismului s-a bazat pe analiza complexă și aprofundată și perceperea dimensiunii reale a vulnerabilităților interne și externe, a riscurilor și amenințărilor din mediul de securitate, a pericolelor grave pe care le incumbă terorismul pentru securitatea și stabilitatea Americii și a lumii. Dacă însă coagularea coaliției internaționale antiteroriste s-a dovedit a fi un proces mult mai simplu de realizat, sub impactul emoțional al pierderilor uriașe umane în tragedia „Gemenilor”, opoziția Franței, Germaniei, Rusiei și Chinei în Consiliul de Securitate al ONU, în chestiunea dezarmării prin forță a Irakului, a complicat foarte

serios o opțiune care s-a voit fermă și neîntârziată.

În desfășurarea evenimentelor, rolul ONU a fost când supralicitat, când ignorat, dar niciodată în acești doi ani nu s-a pus la îndoială necesitatea luptei anti-teroriste, a eforturilor de interzicere a producerii și răspândirii armelor NBC.

Politica de contracarare a amenințărilor teroriste elaborată de Administrația Bush privește războiul ca o expresie a „globalizării în domeniul securității”¹, a afirmării conceptului de „securitate prin cooperare”, care solicită o strategie globală de cooperare pe termen lung, la nivel politic, diplomatic, economic, militar, financiar, cultural, informațional, juridic etc., dar și strategii naționale noi în vederea prevenirii, controlului și monitorizării sale.

Plecând de la o asemenea viziune, oficialii americani au procedat în 2002 la regândirea strategiilor de securitate, militare și economice, la extinderea cooperării interne și internaționale, la măsuri interne și externe de combatere a fenomenului terorist, de eliminare a vulnerabilităților. În fapt, s-a apelat, hic et nunc, la un inventar bogat de instrumente a căror strategie trebuia să pună primii piloni ai viitoarei stabilități și securități globale.

Instrumente politice și diplomatice

Realizarea într-un timp foarte scurt a coaliției anti-teroriste a arătat eficiența politicii și diplomației americane. Pe baza Art. 51 al Cartei ONU, SUA au construit foarte rapid noua reuniune de state pentru autoapărare. *„Coaliția acceptată”, a considerat Administrația americană, va funcționa – și a funcționat – mai bine decât NATO însăși. Dar o coaliție mai largă a însemnat o extindere fără precedent a demersurilor politice și diplomatice în lume. Noua coaliție a creat, considerăm, o nouă filosofie, de susținere, în primul rând politică, dar și pe celelalte planuri, a luptei împotriva terorismului și pericolul armelor NBC.*

Continuând caruselul diplomatic, început în 2001,

dedicat luptei împotriva terorismului, în 2002 și 2003, SUA au consolidat cooperarea instituțiilor interne și internaționale abilitate în contracararea fenomenului terorist, au lucrat pentru recunoașterea acestuia ca o problemă de interes internațional, exercitarea de presiuni asupra statelor ce sponsorizează terorismul, încurajarea țărilor în curs de democratizare să se alăture coaliției antiteroriste, pentru noi aranjamente de securitate și alte măsuri la nivel global.

Administrația americană a avut intervenții semnificative în reuniuni internaționale pe probleme de securitate și ale luptei împotriva terorismului: la Conferința pentru securitate din Europa de la München (februarie 2002), reuniunea miniștrilor de Externe ai țărilor NATO și parteneri de la Reykjavik (mai 2002), Forumul NATO de la Roma (mai 2002), reuniunea statelor Asiei de Sud-Est din Brunei (unde s-a semnat un acord de cooperare în domeniu) etc.

La Praga, în noiembrie 2002, s-a accentuat pe necesitatea stabilirii unor legături mai strânse și mai active cu Federația Rusă, cu statele din Caucaz și Asia Centrală, din bazinul mediteranean și Balcani. Îngrijorarea iscată de terorismul islamic din fostele republici sovietice și nu numai a făcut mai ușoară apropierea punctelor de vedere ale Washington-ului de cele ale Moscovei, trecerea la un parteneriat mult mai profitabil pentru ambele părți. Astfel optimizat, dialogul cu Rusia s-a finalizat în crearea Consiliului NATO-Rusia, ca nouă formulă de cooperare, și încheierea unui acord de dezarmare nucleară SUA-Rusia. Invitarea în NATO a 7 noi state europene, la insistența SUA, lărgeste și consolidează zona de stabilitate și securitate a Spațiului Euro-Atlantic, introduce o nouă dimensiune în relațiile Washington-ului cu aliații europeni.

America nu a neglijat însă nici relațiile cu ceilalți viitori actori globali, care în prezent au o voce distinctă în concertul națiunilor: Europa (prin actorul principal UE, cu care se găsește, în multe privințe, în dezacord: în chestiunea doctrinei lovirilor preventive, a atacării Irakului, a legalității Curții Penale Internaționale etc.), China, Japonia, India etc.

SUA au dat un sprijin activ asigurării securității în Europa Centrală și de Sud-Est, Asia Centrală, eforturilor de consolidare a democrației și accelerării reformei în țările foste comuniste din Est.

Intense acțiuni de mediere s-au purtat în Orientul Mijlociu, pentru încetarea focului în conflictul israeliano-palestinian. Totodată, Washington-ul a avut de luptat cu opoziția unor state aliate în chestiunea ofensivei proiectate împotriva regimului lui Saddam Hussein.

Agenda diplomatică americană cuprinde, după declanșarea războiului din Irak, chestiuni stringente, cum ar fi organizarea urgentă a ajutorului umanitar în regiunile eliberate și asigurarea tranziției politice de la regimul

dictatorial la unul democratic, a procesului de pace în Orientul Mijlociu. Rezistențe vor fi și aici, cel puțin în privința aspectelor tranziției, unde state ca Franța apreciază că o rezoluție a Consiliului de Securitate al ONU, în această direcție, ar consfinți un regim de ocupație. Evoluția politică post-Saddam, încredințată inițial autorităților militare ale coaliției, naște, de asemenea, discuții în plan diplomatic, britanicii susținând că, în context, ar fi necesar să sporească rolul politic al ONU.

Spre finele anului 2002 se observă deja că problema armelor de distrugere în masă este mai importantă chiar decât alte amenințări teroriste. Coreea de Nord s-a retras din Tratatul de neproliferare a armelor nucleare, ceea ce a adus „chestiunea nord-coreeană” foarte aproape de cea irakiană, deși Washington-ul nu vrea să accepte o asemenea ierarhizare și caută să influențeze Coreea de Nord printr-o politică de presiune și îndiguire.

Tot în plan politic, putem reține, ca reușite ale SUA și celorlalte state membre ale Alianței Nord-Atlantice, consolidarea relației NATO-UE, sporirea cooperării celor două organizații, prin coordonarea comună a influenței politice, dar și economice, și militare până la summit-ul praghez. Cooperarea regională a vizat asigurarea stabilității și securității în sud-estul Europei. Diversele forme de cooperare regională inițiate au contribuit la grăbirea integrării sud-estului Europei în UE și Alianța Nord-Atlantică, pornind de la realitatea că regiunea aparține, de fapt, sistemului de valori al comunității europene și euroatlantice. Pe termen lung și mediu, cooperarea din sud-estul Europei va monitoriza și răspunde la problemele din Balcani, zona Mării Negre și Orientul Mijlociu.

Anul trecut s-au finalizat acțiuni de întărire a cooperării transatlantice în domeniul juridic și al poliției, SUA primind asistență în sfera urmăririi și extrădării, a accesului direct la sistemul de informații al UE, cooperând strâns cu Europol și punând bazele cooperării cu viitorul organism de urmărire juridică europeană – Eurojust. Cooperarea transatlantică a generat o îmbunătățire a securității traficului aerian și a legislației de „înghețare” a fondurilor terorștilor.

O revitalizare deplină a relațiilor transatlantice este însă posibilă doar pe termen lung. Iar aceasta depinde mai ales de Europa. Bătrânul continent trebuie să fie mai angajat în soluționarea problemelor de securitate, mai îngăduitor față de unele dezacorduri cu Statele Unite și mai responsabil în domeniile apărării, securității și politicii externe. Toate acestea ar reechilibra balanța de putere dintre cei doi aliați – Europa și SUA. Deocamdată, identificăm drept probleme transatlantice deschise: dualitatea puterii în NATO, distanța ce separă SUA de Europa în privința înarmării și revoluției în domeniul militar, efortul de a păstra aceeași viziune asupra lumii.

Instrumente economice

Sancțiunile economice inițiate de Administrația Bush imediat după 11 septembrie pentru spălarea de bani și finanțarea activităților teroriste au fost continuate în 2002 și 2003. Ele s-au însoțit de eforturile celorlalte guverne și organizații internaționale de impunere a unor reglementări financiare și bancare care să blocheze activitatea teroristă.

Statele membre ONU au aplicat în activitatea economică obligațiile impuse prin Rezoluția 1373 a Consiliului de Securitate, din 23 septembrie 2001, dar s-au supus și măsurilor cuprinse în Actul de blocare internațională a spălării de bani și finanțării terorismului, promulgat de Congresul american în octombrie 2001. Potrivit noilor reglementări bancare, băncile americane sunt obligate să divulge, la ordin, sursele conturilor suspicioase, iar trezoreria poate aplica sancțiuni băncilor sau țărilor necooperante. Exemplul Fundației Holyland, din martie 2002, care a fost închisă, fiind considerată o instituție ce finanțează organizația Hamas, este elocvent. Totuși, în noiembrie 2002, SUA își manifestau încă preocuparea pentru faptul că, până la acea dată, nu fuseseră identificate rețelele teroriste locale ce ar putea finanța atacuri revanșarde asupra Americii.

Tentativa irakiană, din aprilie trecut, de a provoca un embargo petrolier al lumii arabe și musulmane împotriva SUA, în principal, a eșuat, dar a stat la baza aprobării în Senatul Statelor Unite a unui nou program energetic de încurajare a producției proprii de petrol, pentru a asigura, în perspectivă, independența energetică a Americii².

Sancțiunile economice aplicate Irakului au fost mult ușurate de votul unanim din luna mai al membrilor Consiliului de Securitate, care au făcut aceasta pentru a facilita ajutoarele umanitare. Companiile americane de petrol însă și-au redus importul de țiței din Irak, lovind astfel puternic în economia irakiană. Pe de altă parte, decizia lor a deschis drum Rusiei pentru a-și reînnoi contractele de import la petrolul din Golf, reziliate anterior.

America pare să nu uite că, pentru bătălia din teren cu terorismul, trebuie să fii învingător mai întâi în bătălia cu dezvoltarea. Iar o dezvoltare durabilă se cere sprijinită pe politici macroeconomice sănătoase, bună guvernare și strategii care profită de amplul proces al mondializării. În primăvara lui 2002 Administrația Bush a mărit cu 30 la sută taxele de import, ceea ce a făcut ca, în replică, Comisia Europeană să solicite statelor UE să susțină introducerea unor taxe vamale de 100 la sută pentru o serie de mărfuri „strategice politic” importate din SUA. Grav este că globalizarea economică are uneori ca efect negativ creșterea surselor de finanțare a terorismului.

Pe plan intern, economia americană a fost marcată anul trecut de scandaluri financiare generate de raportările false

din contabilitatea unor firme, care, manipulând auditul, mascau starea falimentară a acestora (ex. compania de telefonie pe distanțe mari Worldcom), sau de înțelegerea unor bănci mari de investiții cu analiști economici de a-i înșela pe acționari, mimând o activitate înfloritoare acolo unde se profila, de fapt, un dezastru. SUA au avut de luptat cu recesiunea prelungită, care a influențat, într-o oarecare măsură, eforturile financiare pe anumite planuri, fără însă a determina o reducere a cheltuielilor pentru securitate. Dimpotrivă. Întregul buget pentru apărare din 2003 ajunge la aproape 400 mld. \$. La începutul lunii februarie a.c., președintele Bush propunea Congresului o dublare a fondurilor alocate luptei împotriva terorismului și garantării securității interne, suma solicitată fiind de 41 mld. \$. Administrația americană investește bani grei în construcția unui „scut biologic” de prevenire a atentatelor cu arme biologice și instalarea unor senzori speciali de detectare a componentelor nucleare introduse clandestin pe teritoriul SUA. În viitorul apropiat, sumele investite vor fi folosite pentru pregătirea forțelor speciale de elită și îmbunătățirea avioanelor-spion, direcții importante în lupta contra terorismului. Chiar neincluse în proiectul de buget, costurile unui război cu Irakul se ridică la zeci, poate chiar sute de miliarde de dolari, în funcție de durata acestuia.

Instrumente militare

Noua doctrină strategică americană, prezentată de președintele Bush la West Point, la 1 iunie 2002, este una a „acțiunilor preventive”³. Se vede clar că ea are consecințe largi în politica externă, organizarea, conducerea și folosirea forțelor armate și ia în calcul amenințările din partea grupurilor teroriste internaționale și a statelor care le tolerează, le adăpostesc și le susțin, dar și a celor care dețin arme de distrugere în masă, sunt pe punctul de a se dota cu astfel de arme sau se pregătesc să le fabrice.

Strategia Națională de Securitate a SUA anunță explicit abandonul doctrinelor precedente, ale „descurajării” sau „îndiguirii”, și definește noua doctrină prin termenii „*intervenție defensivă*”, „*acțiune preventivă*” sau „*preempțiune*”. Pentru a fi eficientă, cred oficialii americani, acțiunea preventivă trebuie să fie „decisivă”.

Prevenirea presupune luarea unor măsuri complexe de securitate internă, acțiuni externe ale serviciilor de securitate, dar și continuarea instalării scutului antirachetă. Acest demers pleacă de la prevederile doctrinei oficiale asupra strategiei nucleare americane, cuprinse în documentul „*Nuclear Posture Review*” prezentat de Pentagon Congresului în ianuarie 2002. În noua concepție, între nuclear și non-nuclear nu este nici o diferență, orice armă putând fi utilizată în orice situație, când interesele

SUA o cer, iar calitatea dotării actuale cere arme nucleare noi, pentru lovirea buncărelor subterane de adâncime, sisteme de detecție și ochire a obiectivelor mobile, o infrastructură nouă pentru realizarea lor (oficiali de la Pentagon consideră că toate armele nucleare americane sunt inadapate nevoilor actuale, au o precizie insuficientă și o capacitate de penetrare redusă). Acordul de dezarmare nucleară încheiat cu Federația Rusă, în luna mai, limitează la 1700-2200 capetele nucleare pentru rachetele strategice operaționale americane, dar permite existența unui număr nelimitat de arme nucleare tactice.

Dezvoltările din domeniul armamentelor vor însemna și o modernizare a sistemelor actuale de arme, a rachetelor antiblindate dirijate în țările NATO, dotarea cu rachete de generația 3 și 3⁺, realizarea de noi tipuri de arme inteligente, de sisteme de arme cu un înalt grad de manevrabilitate, dispersate în mici sisteme autonome.

Întrebuințarea forțelor armate pentru contracararea noilor riscuri și amenințări cu caracter asimetric a demonstrat, în misiunile din Afghanistan din 2002, parțiala inadecvare a pregătirii pentru acțiune în asemenea condiții⁴. SUA au fost obligate să-și adapteze din mers strategia de ducere a acțiunilor militare la situația locală și la modul de desfășurare a luptei de către forțele talibane. S-au experimentat categorii de tehnică militară și procedee de lovire a țintelor la sol, s-a revenit chiar la folosirea unor categorii de armament și tehnică mai vechi, dar mai eficace în relieful afgan. A fost reconsiderat rolul aviației de bombardament, care a executat o gamă variată de misiuni tactice. Forțele speciale au desfășurat operațiuni cu mijloace convenționale.

Războiul din Afghanistan ne îndeamnă să spunem că asimetria entităților ce se opun în confruntarea cu terorismul impune o mai mare flexibilitate în configurarea forțelor proprii pentru a răspunde prompt la o varietate de situații, și nu doar la campanii regionale majore.

Oficialii militari ai aliatului cel mai important și mai apropiat al SUA în teatrele de acțiune din Balcani și Asia Centrală, Marea Britanie, au reținut concluzii semnificative pentru lupta împotriva terorismului, care le-au permis să realizeze un Nou Capitol la „*Revizuirea strategiei naționale de apărare*” (RSA)⁵. Acesta propune transformarea structurilor de forțe, optimizarea capacităților (sporirea puterii de lovire, vehicule aeriene fără pilot, capacitatea forțelor), un accent suplimentar pe reacția rapidă, operații de stabilizare, impunere sau „*găsește și lovește*” etc.

Asistăm, de fapt, prin modernizarea membrilor Alianței, la modernizarea Alianței. Coordonatele acestui proces, chiar dacă provin din păreri aliate diferite, urmează o conduită care caută răspunsurile comune cele mai adecvate la noile amenințări.

Summit-ul de la Praga a dat undă verde concep-

tualizării și operaționalizării unor noi capacități NATO, pentru a face față noilor tipuri de amenințări. Cele patru componente ale Noului Concept Strategic – crearea unei Forțe de Răspuns a NATO, Angajamentul privind capacitățile, reorganizarea structurilor de comandă și realizarea noii structuri de comandă strategică – permit Alianței să-și respecte obligațiile din Tratat, sarcinile fundamentale de securitate, inclusiv apărarea colectivă și a valorilor democrației, SUA acționând, în comun cu statele aliate europene, în noi misiuni, departe de spațiul euro-atlantic. De aici, nevoia manifestă de profesionalizare și specializare a anumitor segmente ale forțelor armate.

Un rol semnificativ în lupta antiteroristă revine UE, care a trecut la îmbunătățirea capacităților sale militare, la dezvoltarea unor capacități de autoprotecție NBC, la pregătirea pentru îndeplinirea unor sarcini de stabilizare și a instituit un corp civil (de 5000 de polițiști) pentru gestionarea crizelor. Pe fundalul luptei globale contra terorismului și implicării militare crescânde a SUA în alte părți ale lumii (Afghanistan, Irak, Filipine, Uzbekistan, Kirghizstan, Georgia), UE își asumă un rol mai activ, de „promotor de securitate”, capabil să intervină militar, dacă e cazul, în crizele de la periferia Europei, potrivit celor stabilite la reuniunea Consiliului European de la Laeken.

Confruntarea SUA și aliaților lor cu Irakul, generată de politica regimului de la Bagdad, care deține arme de distrugere în masă și, tocmai de aceea, a obstrucționat timp îndelungat acțiunile de control desfășurate de inspectorii internaționali, conform Rezoluției Consiliului de Securitate de la începutul lunii noiembrie 2002, asupra arsenalului militar irakian, aduce în prim-plan, din nou, instrumentele militare, cu necesarele învățăminte în plan operațional.

Declarate inițial a se desfășura fulger, acțiunile militare s-au transformat ulterior într-o campanie foarte violentă, cu mari pierderi de vieți omenești, militare și civile, cu distrugerii materiale și umane uriașe, mai ales în orașe. Luptele duse în primele zile ale războiului cu forțele armate regulate ale regimului de la Bagdad s-au complicat tot mai mult după intrarea în acțiune a grupurilor paramilitare, a feddayinilor, conduși de fiul lui Saddam, Uday, a milițiilor partidului Baas și Armatei Al Quds, forțe de gherilă ce recurg la ambuscade, înșelătorii etc. În folosirea instrumentelor militare, coaliția va face, în acest caz, ajustări de strategie, determinate de intervenția trupelor paramilitare. Durata războiului, planificată inițial la câteva săptămâni, s-ar putea, în noile condiții, să se prelungească mult mai mult.

Instrumente mediatice

După ce efortul mediatic al SUA a vizat crearea unui

mediu psihologic internațional favorabil coagulării coaliției antiteroriste, instrumentele mediatice au fost folosite în continuare pentru limitarea efectelor psihice negative ale acțiunilor teroriste asupra populației americane, inducerea calmului în rândul familiilor afectate de atentate, dar și pentru pregătirea opiniei publice în vederea acceptării ripostei militare împotriva autorilor acestor acte⁶. Ulterior, s-a susținut amplu, în media națională, efortul militar de combatere a fenomenului terorist, iar în zona de operații, diseminarea produselor psihologice aparținând forțelor PSYOPS.

Inițierea, conducerea și desfășurarea pe toate planurile a războiului cu terorismul a generat o opoziție îndârjită din partea statelor islamice, care s-a accentuat de la o zi la alta în 2002. Refacerea imaginii „șifonate” a Americii în lumea musulmană a constituit, de aceea, obiectul acțiunilor mediatice dezvoltate de SUA pe tot parcursul anului, transformată, în ultimele două luni, într-o campanie declarată care are menirea de a reconstitui o imagine degradată – cum precizau oficialii de peste Ocean – din cauza „slabei cunoașteri și înțelegeri a societății americane și a valorilor acesteia”.

Demersurile specialiștilor în operații psihologice au fost, ca și în cazul celorlalte confruntări din lumea arabă, foarte prudente, pentru a nu se accentua susceptibilitățile culturale, religioase și etnice ale arabilor din SUA și din

lume⁷, în același timp cu consolidarea psiho-morală a propriilor luptători, a militarilor aliați și a cetățenilor.

În loc de concluzii

O mai mare fermitate a SUA în acțiunile externe probează faptul că, sub noua Administrație, se dă consistență practică voinței politice, se uzează de toate mijloacele, de care se dispune cu prisosință, pentru menținerea securității naționale și globale. Percepând cu acuitate pericolul la adresa intereselor naționale vitale, Washington-ul și-a suplimentat eforturile pentru fortificarea sistemului de securitate și pentru susținerea confruntării cu terorismul. Un stat ca Irakul, cu potențial NBC demonstrat, aflat în zona de intersecție a ariilor geopolitice, a precipitat deciziile de politică externă ale SUA, pe fondul responsabilității recunoscute de unică superputere mondială, ale depășirii etapei concesiilor și trecerii la opțiuni strategice militare antiproliferative. Decidenților politici și militari americani le era limpede că flexibilitatea politică trebuie să se oprească acolo unde exigențele de securitate regională și globală sunt încălcate flagrant, unde credibilitatea potențialului de soluționare a problemelor este pusă la îndoială.

NOTE

¹ Generalul de brigadă dr. Vasile PAUL, Noul terorism – amenințarea asimetrică, în *Gândirea Militară Românească*, nr. 1/ianuarie-februarie 2002, p. 127.

² Cf. Argentina DINCĂ, *Dictatura petrolului*, în *Globul*, nr. 1/august 2002, pp. 10-12.

³ Apud Paul Marie DE LA GORCE, *Ce dangereux concept de guerre préventive*, în *Le monde diplomatique*, septembrie 2002, pp. 10-11, <http://www.monde-diplomatique.fr/2002/09/LA-GORCE>

⁴ Rob DE WIJK, *The Limits of Military Power*, in *The Washington Quarterly*, 2002.

⁵ A se vedea Revizuirea strategiei de apărare a Marii Britanii: Noul Capitol, document prezentat Parlamentului de Secretarul de Stat pentru apărare, în luna iulie 2002, Internet (Traducere CSSS).

⁶ Lt. col. Eugen LUNGU, Operațiuni psihologice în campania antiteroristă din Afganistan, în *Infocom*, București, decembrie 2001, p. 88.

⁷ Vezi și lt. col. Călin HENTEĂ, Teroriștii de ieri, teroriștii de astăzi, în *Infocom*, București, decembrie 2001, p. 86.

A greater firmness from the U.S. on foreign actions proves that, due to the new Administration, the political will has got a practical consistency, uses all the means for maintaining national and global security. Seizing acutely the danger for the vital national interest, U.S. has supplemented its efforts for strengthening the security system and sustaining the confrontation with terrorism. Their decisions on foreign affairs have been rushed because of Iraq, a state with a proved NBC potential, situated in the crossroad of geo-political areas. It has been taken into account its well-known responsibility as a unique global super power, overcoming the concessions stage and getting to military strategic options against proliferation. It is obvious for the U.S. policy makers and military planners that the political flexibility has to stop where the regional and global exigencies are flagrantly violated, where the credibility of their potential of solving out problems is doubted.

Întrebuințarea puterii maritime în secolul XXI

Prof. univ. căpitan comandor dr. Dorin MARA

Deși Războiul Rece pare a fi încheiat, perspectiva idilică a eliminării războiului, ca activitate umană importantă, cu toate eforturile pacifiștilor, pare la fel de îndepărtată ca oricând. Fără perspectiva recurgerii la forță, în mod convingător, probabil că relativa stabilitate a lumii civilizate s-ar destrăma. Evident, stabilitatea are un preț, iar acest preț este prețul armelor. Societatea evoluează, obligând armele să progreseze, ceea ce impune modificarea filozofiei și concepțiilor de întrebuințare a forței. Tendința este de a purta războiul de așa manieră, încât să fie evident că s-a urmărit doar realizarea păcii. Războiul devine mai „curat”, fără să umple cimitirele eroilor proprii și produce adversarului pierderi umane minime. Politica romană a războiului preventiv și celebrul dicton al lui Vegetius „*si vis pecem, para bellum*” rămân de actualitate pentru multă vreme.

Fără a scoate din uz concepția „*Bătăliei aero-terestre 2000*”, abordare care nu mai este suficientă în condițiile actuale, organismele politice și militare contemporane se străduiesc să fundamenteze și să realizeze strategiile și mijloacele necesare, ca răspuns la provocările acestui secol, punând în mișcare mari resurse financiare și tot ce este modern în domeniul tehnologiilor de vârf. Noua concepție se numește, simplu, „*Joint Vision 2020*” și se speră ca aceasta să aducă un spor de securitate reducând, în același timp, cheltuielile militare directe și indirecte. Aceasta se realizează, în mod continuu, pas cu pas, pe domenii de referință și pe ansamblu.

Puterea maritimă XXI

Concepția „Puterii Maritime XXI”, prevăzută a fi aplicată în următorii 25-30 de ani, are la bază modificarea centrului de greutate de la „*Războiul pe mare*” la „*Războiul de pe mare*”, probabil cea mai importantă modificare adusă strategiei navale din epoca modernă. „*Războiul de pe mare*” va duce la obținerea supremației totale asupra oricărui adversar potențial, astfel încât să permită descurajarea eventualilor perturbatori și aplicarea dozată a forței, acolo unde este necesar, fără complicațiile legate de legiti-

mitatea cerută de organizațiile internaționale, problemele de suveranitate și drepturile de survol.

Pentru exercitarea puterii maritime, la momentul actual, sunt necesare o sumedenie de aranjamente ori alianțe cu parteneri nesiguri, ostili sau care cer avantaje prea mari, ceea ce duce la concesii ce pot afecta sau compromite obiectivele inițiale, sau pot conduce la un rezultat neconcludent, cum a fost cazul războiului pentru eliberarea Kuweitului. Pot fi afectate astfel, inclusiv, obiective pe termen lung.

Asamblarea unei forțe aliate semnificative, spre exemplu în zona Golfului, necesită obținerea de facilități de infrastructură, portuare, aeroportuare, rutiere, feroviare și de telecomunicații, în Arabia Saudită, Oman, Qatar, Emiratele Arabe Unite, Kuwait, Egipt, Iordania, Cipru, Creta, Turcia, Yemen, care necesită negocieri epuizante și costisitoare cu națiunile gazdă. Aranjamentele bilaterale pot provoca deranjarea unor alianțe sau înțelegeri regionale, pot stârni rivalități sau conflicte mai vechi între protagoniștii locali, sau complica situația unor aliați care, deși nu sunt implicați direct, pot deveni victime și trebuie apărați (Israel, Turcia). Totodată, diversitatea regimurilor și legislația specifică a țărilor din zonă, diferențele culturale, religioase, lingvistice și necesitatea respectării suveranității fiecăreia impun o serie de constrângeri legate de elaborarea anevoioasă a unor reglementări și generează posibilitatea unor incidente, care pot compromite și cele mai abile eforturi diplomatice. În plus, fiecare națiune gazdă are prietenii, interese și alianțe tradiționale, inclusiv printre marile puteri, ceea ce complică ecuația. Mai mult, pentru menținerea fluxului logistic și operațional sunt necesare autorizări de survol de la majoritatea țărilor europene și o bună parte din țările africane, dislocări de trupe din Germania spre Italia sau spre Grecia, iar nevoia de a ocoli țări care nu acordă autorizări (Elveția, Austria) mărește costurile financiare și de timp, inclusiv prin înființarea de baze de tranzit, ceea ce duce la disiparea efortului.

Prin aplicarea conceptului „*Războiului dinspre mare*”, toate aceste inconveniente se diminuează semnificativ iar deplasarea direcției de acțiune „*dinspre mare*” prezintă o serie de avantaje majore:

- interzice adversarului posibilitatea să intre în acțiune din proprie inițiativă și să execute acțiuni de hărțuire, atacuri prin surprindere sau presiuni diplomatice; și cel mai crud dictator are suportorii lui în lume, care pot face gălăgie și pot stârni proteste în țările gazdă. În plus, pe mare, capacitatea de acțiune a unor armate terestre mari, fie ele și foarte moderne, este limitată, marea majoritate a țărilor fiind departe de a avea cu ce combate o grupare navală majoră, de regulă multinațională, având un nucleu de portavioane.

- mărește capacitatea de a staționa în teatru, suficient de mult pentru atingerea obiectivelor;

- permite acțiuni mai „curate”, ca pierderi, inclusiv pe perioada asamblării forței;

- evită discuțiile, protestele și aranjamentele inerente antrenamentelor și desfășurărilor masive pe teritoriul unor state cu populație ostilă;

- mărește gradul de securitate al forțelor și reduce drastic cheltuielile legate de investițiile în infrastructură compatibilă pe teritoriu străin;

- contribuie la menținerea secretului într-o manieră mai fermă, interzicând infiltrările, cercetarea și scurgerile de informații datorate contactului cu populația locală;

- realizează o imagine publică mai bună, inclusiv prin limitarea accesului presei, reducerea abuzurilor și infracțiunilor comise pe teritoriu străin de militarii proprii, datorită izolării. Spre exemplu, baza navală de la Guantanamo, unde sunt deținuți prizonierii războiului din Afghanistan, este ermetică, opinia publică nu cunoaște ce se petrece și nimeni nu poate pătrunde acolo;

- deși promptitudinea răspunsului militar este complicată de adversari non statali, care nu dețin un teritoriu cu obiective clar definite, dinspre mare se poate acționa repede în mai multe locuri simultan, cum ar fi asupra unor grupuri teroriste, chiar și asupra unor ținte punctuale aflate foarte departe de mare, evitând complicațiile unei intervenții terestre cu forțe regulate, sau cu trupe speciale.

Zonele primare ale puterii maritime

Pentru punerea în aplicare a concepțiilor „Puterii Maritime XXI” au fost definite trei zone primare:

- **Forța de Lovire Maritimă (Sea Strike)**, care este concepută ca o proiectare a forței ofensive la distanță mare de propriul teritoriu;

- **Scutul Maritim (Sea Shield)**, care este gândit ca o linie avansată de apărare cu baza pe mare;

- **Bazarea Maritimă (Sea Basing)**, care prevede bazarea pe mare a componentelor necesare proiectării forței asupra uscatului, oriunde în lume.

Forța de Lovire Maritimă (Sea Strike) derivă din actualul concept al globalizării controlului maritim, bazat pe **Capacitatea Cooperativă de Angajament (CEC)**,

care se află în curs de realizare operativă. În esență, această capacitate este o grupare flexibilă compusă din gruparea unui portavion și o grupare amfibie permanent gata de luptă, patrulând într-o zonă desemnată. La aceste grupări participă sau urmează să participe „forțe ale binelui”, pe bază de alianțe de valori comune, cum ar fi civilizația de tip european. Necesarul rezonabil de grupări este de 15, fiind disponibile doar 8 portavioane, dintre care 7 ale SUA și unul britanic, la care s-ar putea adăuga unul francez, recent intrat în serviciu. Sunt în curs de reactivare și modernizare portavioanele și portelicopterele Spaniei, Italiei și Australiei; Marea Britanie intenționează să construiască două noi portavioane mari, iar în SUA sunt în construcție alte 4. Seriozitatea controlului global al mării este dovedită și de faptul că state care nu sunt incluse în alianțe globale construiesc portavioane, cum este situația Chinei, care a cumpărat 3 portavioane și a Indiei, care a achiziționat unul, toate din spațiul fost sovietic.

Forța de Lovire Maritimă devine baza sistemului de foc prin aplicarea noilor tehnologii, considerate „cheie”, cum sunt avioanele fără pilot, de cercetare și de luptă, rachetele hipersonice, tunurile electromagnetice (cu proiectile cinetice cu viteza de 5 Mach) și sistemele de colectare multi-spectrală a imaginilor. Avantajele cuprind o paletă largă, de la furnizarea continuă de date de cercetare, supraveghere și recunoaștere în timp real (ISR), până la lovirea unor ținte terestre din adâncime aflate în mișcare, cu vehicule aeriene de luptă nepilotate, lansate inclusiv de pe submarine. Aceste avantaje, adăugate capacităților de luptă integrate, existente deja datorită sistemelor Aegis, sporesc prin mărirea posibilităților de război electronic, operațiuni psihologice de anvergură și atac al sistemelor informaționale.

Valențele forței ofensive de lovire vor fi completate prin creșterea spectaculoasă a combativității infanteriei marine și prin implicarea mai activă a forțelor speciale, gata de a fi desfășurate oriunde, în orice moment.

Scutul Maritim (Sea Shield), implicând forțe ale SUA și ale aliaților săi, își propune să ofere un răspuns eficient împotriva strategiilor de acces bazate pe rachete balistice și de croazieră, mine marine inteligente, vedete rapide și submarine cu propulsie clasică silențioasă, foarte periculoase în special în zone costiere. Nucleul dur al acestui sistem avansat îl constituie crucișătoarele antiaeriene pentru apărare contra rachetelor balistice și de croazieră, desemnate să opereze la mari distanțe, conectate în rețeaua Capacității Cooperative de Angajament. Pe lângă radarele sofisticate de la bord, aceste nave vor fi capabile să utilizeze informațiile transmise de avioanele E2C și FA18-F35, în cadrul unui Grup de Acțiune de Suprafață (SAG). Crucișătoarele (CG(X)) sunt dotate cu rachete interceptoare, pe diferite etaje de altitudini, inclusiv orbitale, cu o bătaie de peste 200 de mile marine atât contra țintelor lente, cât și contra țintelor rapide, iar în viitor vor primi lasere de înaltă energie, deja realizate.

Controlul litoralului de pe mare urmărește anihilarea din fașă a oricăror tentative de amenințare din partea adversarului potențial, indiferent de abordările acestuia. În funcție de posibilități, unele puteri maritime regionale sau locale au dezvoltat „*hoarde*” de vedete rapide, purtătoare de rachete sau de torpile, pentru a folosi avantajul numeric și a copleși capacitatea de ripostă; deși nu erau eficiente la distanțe mari, nu permiteau apropierea navelor majore de litoral și pentru lovirea obiectivelor din adâncime vedetele trebuie scoase din luptă. Soluția vedetelor, deși nu a fost complet abandonată, s-a dovedit în cele din urmă costisitoare și lipsită de perspective, aceste nave mici neputând menține ritmul în care au fost modernizate navele mari, (ele) fiind concepute pentru „*o singură utilizare*”. În ultimele conflicte nu au avut parte de succese. În Războiul Malvinelor nu au fost utilizate, în conflictul din Golful Sirta au fost distruse înainte de lansarea rachetelor, în războiul care a antrenat Iranul și Irakul au efectuat doar misiuni de patrulare, în războiul pentru eliberarea Kuweitului au fost vâdate de elicoptere britanice chiar în propriile porturi, iar în războaiele Iugoslaviei au fost menținute în locurile de bazare, fără nici o intenție de ieșire. Vedetele rapide sunt, însă, foarte eficiente în acțiuni de infiltrare și de contrabandă pe distanțe mici.

Pentru controlul litoralului de pe mare (Sea Control to Land Attack) este prevăzută o clasă de nave denumită „*navă de luptă la litoral*” (LCS), cum ar fi distrugătorul clasa DD21 Zumwalt, capabil să opereze în ape puțin adânci, aflat în curs de omologare. Pe lângă rachetele ALAM, capabile să lovească cu precizie la peste 1500 de km și sistemele artileristice de mare precizie de la bord, această navă, dotată cu vehicule aeriene și submarine nepilotate, beneficiază de un sistem de imagine subacvatică globală și este capabilă să combată simultan toate amenințările, fără a se abate de la misiunea principală.

Rolul de apărare al portavioanelor în cadrul „*Scutului Maritim*” va fi preluat de elicoptere multirol, cu misiuni largite.

Bazarea Maritimă (Sea Basing) urmărește limitarea importanței crescânde a problemelor de suveranitate, reducând dependența forțelor expediționare de bazele de la litoral. Acest concept va mări libertatea de acțiune și va reduce mult cheltuielile indirecte. Menținerea (bazarea) unei mari părți a forțelor combatante pe mare permite mai multă mobilitate și flexibilitate în desfășurarea forțelor la litoral și ușurează protecția forței în ansamblu.

Fundamentul Bazării Maritime este Nava de Prepoziționare a Forței Maritime (MPF(F)), realizată, concepută ca o platformă plată, cu suficient spațiu pe punte pentru elicoptere, avioane cu geometrie variabilă MV-22 Osprey și avioane F35 JSF. Această navă va îndeplini funcții multiple, de punct de comandă avansat pentru o forță combinată (JTF), precum și funcțiuni de „*cazarmă*” și hotel, permițând asamblarea unei forțe de tipul MEB (Marine Expeditionary Brigade).

Conceptul, dezvoltat ca rețea de bazare maritimă

largită, furnizează sprijin logistic, comandă și control, precum și sprijin de foc de pe mare, realizat prin Baza Maritimă Mobilă (MOB). Pentru transporturi, inclusiv transporturi grele, către litoral, sunt folosite nave rapide și vehicule pe pernă de aer, în sistem navetă.

Noua concepție a puterii maritime include toate preocupările de ultimă oră, ca digitalizarea câmpului de luptă și interoperabilitatea ISR, Sfera Operațională (BOA) în care toți utilizatorii, indiferent de mediu, beneficiază de informațiile transmise de toți senzorii, utilizând mai puține arme dar mai precise, reducând necesitățile logistice și deci costurile.

Acest fapt va permite o dominare eficientă a teatrului de război, clasic sau asimetric, într-o abordare mai agresivă, permițând combaterea armelor de nimicire în masă și punând în practică, rapid și eficient, interdicțiile. Potențialele conflicte vor putea fi prevenite înainte de „*încălzire*”, iar acolo unde va fi necesară forța aceasta va fi aplicată fără multe discuții și negocieri.

Fără a se întrezări răsturnări de situație spectaculoase, puterea navală va asigura și în secolul XXI, ca pe tot parcursul istoriei moderne, progresul civilizației de tip european, supremația maritimă fiind tot mai greu de contestat.

Despre puterile maritime

Fără a fi nevoie de o clasificare, se pot schița analize succinte despre tendințele de evoluție a puterilor maritime în secolul XXI, ținând cont de tendințele rezonabile de evoluție și de mijloacele financiare la dispoziție, acum și în viitor.

Alianțele. Acum și în viitorul previzibil, singura alianță care ar putea exercita controlul global este NATO. Țările care fac parte din grupul G7, toate puteri navale, sunt și membre NATO, cu excepția Japoniei, deținând împreună cu ceilalți membri, de pe patru continente, majoritatea resurselor financiare și cheile avansului tehnologic. Caracterul global este dat de asocierea de fapt a unor state care împărtășesc același sistem de valori, pe filiația Commonwealth-ului (Australia și Noua Zeelandă) sau pe filiația francofonă. În problemele de interes comun membrii alianței acționează în comun, iar în situații de interes local acționează numai acei membri care au un interes direct, cum este situația Franței în Coasta de Fildeș, a Marii Britanii în Arhipelagul Falkland, Australiei în Indonezia, sau a Spaniei în cazul insulelor disputate cu Marocul în Marea Mediterană. Deși nu este întotdeauna manifest, sprijinul membrilor NATO este și va fi prezent, chiar dacă nu în mod direct. Cei care au interese mai mari și mai îndepărtate geografic au o contribuție mai mare, iar cei cu mai puține interese peste mări una mai modestă, pe măsura ambițiilor fiecăruia, însă sprijinul reciproc va exista în continuare. Unii membri NATO duc o politică de autosuficiență în domeniul maritim, cum este și cazul

Turciei, sau a Norvegiei, însă mai multă forță nu poate fi decât binevenită, bineînțeles pe cheltuiala propriilor contribuabili. NATO este singura organizație la care ONU poate face apel în vederea rezolvării unei crize majore cum este cea referitoare la dezarmarea Irakului, pentru furnizarea forțelor principale, indiferent de natura coaliției, cu atât mai mult cu cât sunt necesare forțe masive care se aduc pe mare.

Este greu de presupus ca o nouă alianță, cu alți protagoniști, să apară peste noapte și să dețină imediat o forță comparabilă.

Puterile maritime majore. Nici una nu este capabilă să preia pe cont propriu controlul maritim global, în viitorul previzibil, fără o notă de plată usturătoare, chiar dacă ar exista un asemenea interes, cheltuielile nejustificând câștigul. Soluția ideală o constituie tot o alianță solidă, bazată pe valori comune și pe interese pe termen lung, concomitent cu suficiența maritimă defensivă.

Dintre puterile navale majore, numai Rusia nu face parte din NATO, însă, pare a fi renunțat la ambițiile de avea capacitatea să înfrângă NATO pe mare. După renunțarea la programul de construcție a portavioanelor, cele deja construite fiind vândute, s-a axat pe tradiționala descurajare nucleară prin orientarea bugetului în direcția construirii de submarine cu rachete intercontinentale din clasa Bulava. Dând dovadă de realism, probabil că Rusia va colabora uneori, în funcție de propriile interese, cu NATO sau cu membri NATO. Pierzând Războiul Rece, Rusia nu își poate permite să fie o superputere maritimă și nici nu are la dispoziție toate condițiile necesare pentru a deveni.

Puterile maritime regionale. Situația și viitorul acestora, ca puteri maritime, depind de la caz la caz. Ele domină sau ar putea domina spațiul maritim într-o regiune întinsă. În general, acestea sunt țări care au o economie puternică și care depind în mare măsură de comerțul pe mare și de resursele de peste mări, cum este situația **Japoniei**, care are forțe navale importante, moderne și care are în domeniu un potențial remarcabil, dispunând de mulți bani. Ea este dependentă de furnizorii americani de armament naval și ar putea participa, în viitor, cu prudență, la controlul global al mării. Ideea că ar putea deveni un perturbator major, de unul singur, nu are consistență. Principala sa preocupare o constituie înarmarea nucleară a Coreii de Nord și ar putea acționa de pe mare în caz de pericol iminent.

China s-a străduit să-și construiască o putere maritimă considerabilă, aflată în plin avânt, inclusiv prin achiziționarea de portavioane și demararea unui program propriu de construcții, ceea ce demonstrează velleități ofensive. Perseverența tradițională în atingerea obiectivelor, dovedită cu ocazia restabilirii suveranității asupra enclavelor Macao și Hong Kong, îndreptățește speranțele în recuperarea Taiwanului și a altor teritorii pe care le revendică, aflate pe mare sau la litoral. Cu răbdare, ar putea pune în operativitate forțe navale considerabile în

următorii 25-30 de ani, chiar dacă nu la nivelul ultimului strigăt high-tech, intrând în rândul puterilor navale majore și ar putea contesta controlul maritim global, cel puțin în zona sa de interes. Având în vedere implicarea tot mai sporită a Chinei în crizele de pe glob, în special din Africa sub-sahariană, China ar putea participa la controlul maritim global, probabil numai sub mandat ONU și nu oriunde pe glob.

India, ca proaspătă putere nucleară, se află în expansiune în domeniul puterii maritime, achiziționând masiv submarine moderne din Rusia și chiar un portavion, pe lângă reactivarea vechiului portavion cumpărat din Marea Britanie de mai mult timp. Este probabil să-și creeze o forță navală de lovire dotată cu rachete balistice și de croazieră, devenind un perturbator serios al echilibrului din zonă, ținând cont de vechile dispute teritoriale cu Pakistanul și cu China.

Pakistanul, aflat de asemenea în cursa nucleară, are tendința de a răspunde prin forțe navale de contrapondere și de a se lansa în programe ambițioase și costisitoare, contribuind la creșterea „presiunii” în Golful Bengal.

Cu toate că relațiile dintre India și Pakistan sunt tensionate, părțile s-au abținut de la escaladare, însă conflictul are baze complexe, etnice, religioase și culturale, putând degenera în război de amploare, război aparținând celui de-al doilea val, cu acțiuni în principal terestre.

Este posibil ca aceste două națiuni să ia parte împreună, în următorii 25-30 de ani, la controlul maritim global, în anumite condiții, ținând cont că, în misiunile de pace ONU la care participă, ofițerii pakistanezi și indienii colaborează excelent.

Africa de Sud, fiind cea mai dezvoltată țară africană, are toate condițiile pentru a fi o putere maritimă regională și este implicată profund în eforturile de rezolvare a crizelor și conflictelor regionale ale Africii sub-sahariene. Programele sale navale indică o tendință clară de a ține pasul cu noutățile în domeniu și ar putea participa la grupări multinaționale sub mandat ONU, în special în Atlanticul de Sud și în Oceanul Indian.

Brazilia și Mexicul, cu tradiții în domeniul maritim, și-au restrâns la maximum programele navale ca urmare a constrângerilor financiare pe termen lung și a absenței unor amenințări directe la adresa suveranității. Deși au potențial, aceste țări nu pot deocamdată să contribuie la controlul maritim global.

Argentina, deși cu velleități de putere maritimă regională și cu tendința de a perturba situația din zonă, cum a fost cazul Războiului pentru Insulele Malvine (Falkland), aflată în dispută cu Chile pentru teritorii din Canalul Beagle, având în dotare și un portavion, se află în mari dificultăți financiare și suferă încă unele consecințe ca urmare a înfrângerii în fața Marii Britanii. Nu dispune de o infrastructură serioasă pentru construcții de nave de luptă și nu i se va permite, probabil, prea curând, să redevină un perturbator într-o regiune destul de agitată.

Puterile maritime locale. Sunt reprezentate de țări dezvoltate mici și mijlocii, cu forță economică și cu forțe armate echilibrate, destinate strict autoapărării și au o valoare de descurajare credibilă. Se bazează pe nave mijlocii și mici, purtătoare de rachete, precum și pe un număr mic de submarine de tonaj mediu, capabile să opereze și în apropierea coastei. Ele nu-și propun să domine spațiul maritim din vecinătate, însă doresc să fie considerate ca adversari redutabili.

Suedia se află printre cei mai valoroși constructori navali și dispune de forțe navale puține, dar foarte puternice, beneficiind de tehnologii alternative de vârf, capabile să producă oricui pierderi de nesuportat și să protejeze interesele maritime ale țării în mod eficient. Ținând cont de neutralitatea sa strictă este puțin probabil ca forțele navale suedeze să fie implicate în acțiuni multinaționale, poate cu excepția cazului unei inițiative a Uniunii Europene, în viitor.

Singapore unul din „*tigrii Asiei*”, aflat la confluența intereselor și ambițiilor unor puteri maritime regionale, dispune de un teritoriu foarte mic și și-a propus continuarea dezvoltării în direcția mării. Dispune de șantiere navale excelente, de forțe navale impresionante, raportate la mărimea statului, și construiește fregate și corvete cu tehnologii „*stealth*”, pe bază de licențe franceze, care sunt active în combaterea pirateriei și contrabandei în zonă.

Israel susține forțe navale suficiente pentru a contracara amenințările vecine, atât în Marea Mediterană, cât și în Marea Roșie. În prezent se află în studiu posibilitatea dezvoltării de sisteme antirachete balistice de teatru cu baza pe mare, independent și în cooperare cu SUA.

Iranul, aflat într-o zonă efervescentă și pe lista neagră a statelor care sprijină terorismul, caută să devină o putere maritimă semnificativă prin achiziții de submarine din Rusia și China.

Egiptul se află pe o curbă ascendentă și are un discurs moderat, fiind o voce credibilă a lumii arabe, reușind să pună bazele unei industrii care o poate conduce la progres în domeniul maritim, cu atât mai mult cu cât deține Canalul Suez. Pregătește în Academia Navală cadeți și pentru alte state africane.

Ucraina, ca stat ce și-a recăpătat recent independența dorește să o consolideze. A moștenit de la fosta URSS o forță navală importantă și o infrastructură de calitate, inclusiv șantiere navale excelente. A renunțat la deținerea de arme nucleare, iar în viitorul previzibil poate aspira la statutul de putere maritimă regională, după clarificarea statutului bazelor militare din Crimeea în următorii 15-20 de ani, care deși sunt nominal sub suveranitatea sa, au fost închiriate Rusiei până către 2020.

Puterile maritime minore. Sunt state în curs de dezvoltare care fac eforturi pentru a-și îmbunătăți pozițiile pe plan local, căutând să intre într-o alianță sau să-și asigure apărarea satisfăcătoare a coastelor, cum este situația Georgiei. Aceste state constituie clienții permanenți în

domeniul achizițiilor de nave și submarine mici, la mâna a doua. Unele nutresc iluzii de lideri regionali, precum Libia și Nigeria, investind resurse și mijloace. De asemenea, unele se manifestă zgomotos, proclamând unilateral extinderea arbitrară a apelor teritoriale, încălcând dreptul maritim internațional sau provocând (Coreea de Nord), ceea ce duce la justificarea controlului maritim global.

O variantă a puterilor maritime minore o constituie **puterile maritime particulare**, aparținând unor persoane sau grupuri organizate, care au în dotare nave rapide, nave civile armate, șalupe sau chiar mici submarine, folosite pentru a specula libertatea de navigație prin comiterea de infracțiuni, ca pirateria, foarte răspândită în Strâmtoarea Malacca și în Oceanul Indian, trafic de droguri sau materiale interzise (Marea Caraibelor), trafic de persoane și imigrație ilegală (Albania, Sud-Estul Asiei, Africa de Vest).

Puterile maritime simbolice sunt reprezentate de state foarte mici sau foarte sărace, care țin neapărat să fie în rândul lumii, posesoare ale tuturor categoriilor de forțe, arborând cu religiozitate drapelul național și galoanele de ofițer de marină, precum Gambia, Sahara Occidentală sau Tuvalu.

Tendința generală este de amplificare a prezenței pe mare și de multiplicare a numărului de pavilioane datorită avantajelor economice și militare oferite de utilizarea spațiilor și resurselor oceanice. Zona de maxim interes se deplasează în mod hotărât dinspre Atlantic spre Asia-Pacific, cu o dinamică mai ridicată și un potențial mai mare de risc conflictual major, făcând necesare noi aranjamente de securitate în viitor.

Trebuie menționat, totuși, că programele navale de anvergură sunt extrem de costisitoare și că necesită construirea unei infrastructuri enorme, în condiții de autonomie totală, care pot îngenuchea o economie în curs de dezvoltare, numai întreținerea unui portavion costând 500 de milioane de dolari anual. Chiar dacă, în timp, câștigul poate fi mare, investițiile inițiale pot fi de nesuportat. Dacă și cei care au la dispoziție mijloace financiare importante, cum este cazul Olandei sau al Germaniei, sunt prudenți atunci când calculează raportul între costul și eficiența navelor, rezultă că mândria de a fi o mare națiune poate avea un preț usturător. Pe de altă parte, insuficiența forțelor navale pentru defensivă și pentru îndeplinirea obligațiilor internaționale nu poate fi suplinită nici prin armate terestre, nici prin eforturi diplomatice și forțele navale sunt cu atât mai necesare cu cât amenințările la frontiera terestră sunt mai slabe și zona de interes își schimbă centrul de greutate către regiuni mai îndepărtate. Neconcordanța între interese și mijloace poate, la rândul ei, să aducă mari neazuri. Izolarea include mari riscuri și este calea sigură spre pierzanie.

Cum este natural, unele puteri maritime decad (fosta Iugoslavie), iar altele se ridică, însă schimbările majore sunt lente și greu de presupus a se petrece brusc, din ne-

ant, în perioada analizată. Armate uriașe au sucombat de-a lungul istoriei în fața puterii maritime (Persia, Cartagina, Spania, Turcia, Franța lui Napoleon, Germania, Irak și chiar URSS) și este de presupus, în mod rezonabil, faptul că în secolul XXI se va întâmpla la fel.

Zonele de instabilitate

Analizii apreciază că zonele de instabilitate cele mai semnificative, cu mare potențial de risc, unde au rămas viitorului, ca moștenire, multe probleme nerezolvate sunt Irakul, Balcanii, Liberia, Nigeria, Zimbabwe și Cornul Africii. Menajând unele susceptibilități, din rațiuni diplomatice, aceiași analiști apreciază ca potențial instabile Algeria, Indonezia, Timorul de Est, parțial Rusia, Sahara Occidentală, Georgia, Liban, Israel/Palestina, Uganda, Guineea, Coasta de Fildeș, Iordania, Iran, Nepal.

Este evident că în cazul în care sunt necesare intervenții, cea mai ușoară abordare este dinspre mare, doar o țară din zonele de instabilitate și două din cele potențial instabile fiind departe de accesul la oceanul planetar. Noul concept al puterii maritime pare ideal pentru controlul zonelor de instabilitate, iar metoda preferată devine „lovitura prin și din aer”, în defavoarea „cizmei pe teren”, iar vicemareșalul aerului britanic Steven Nicholl opinează că „este de departe cea mai puțin dureroasă cale de a purta un război”. El apreciază că în noul concept „Air Power”, datorită evoluției de la eficiență la mare precizie, pierderile proprii nu pot fi mai mari de 1-2 avioane la 10 000 de ieșiri, ceea ce este suportabil pentru opinia publică, cu atât mai mult cu cât asistăm la o schimbare a naturii conflictelor, de la stat la stat la conflicte etnice, ideologice sau situații de adversar fără teritoriu, iar evitarea civililor nevinovați și a daunelor colaterale devine imperios necesară. Totodată, domnul vicemareșal apreciază că, deși aviația este rapidă, acest lucru nu este suficient, orice reacție necesitând minimum 5 zile, datorită problemelor de logistică, parțial rezolvabile doar în situația aviației ambarcate. În plus, ar trebui ca rachetele de croazieră lansate de pe submarine să acopere „gaura” creată până la desfășurarea aviației.

Este evident că proiectarea forțelor și strategiei viitorului, departe de a fi o treabă simplă, implică o unitate a analizelor și politicii viitorului, care nu poate fi pur și simplu extinsă la nivelul detaliilor cerute de planificarea programelor de nave, avioane, rachete sau sisteme de armamente.

Într-o perspectivă globală, în acțiune ca „forță a binelui” este de presupus că va fi necesară participarea la operații peste tot în lume, în afara zonei proprii de responsabilitate a majorității forțelor navale participante.

Opțiunile României

Prin aderarea la NATO și la Uniunea Europeană, România se află în fața unei deschideri către glo-

balizare fără precedent în istorie. Deja această deschidere a fost probată prin participarea la misiuni internaționale în sprijinul păcii, departe de zona de responsabilitate obișnuită a forțelor sale armate, în Angola, Somalia, Kuweit, fosta Iugoslavie, Afghanistan și în alte părți ale lumii. Este de presupus că, în cadrul unei alianțe globale, aceste misiuni se vor amplifica, fie și numai prin participarea la exerciții și antrenamente, care reprezintă un efort de câteva ori mai mare decât participarea la activitățile NATO/PfP de până acum. Experiența unor țări implicate în acțiuni multinaționale (Canada, Uruguay), a dovedit că este necesară susținerea departe de teritoriul național a unei treimi din totalul efectivelor militare proprii, ceea ce pune probleme serioase de sprijin și logistică, inclusiv pe mare. În plus, participarea la controlul global al mării presupune existența unor forțe navale compatibile și interoperabile, cu grupările navale care se configurează, în cadrul noului concept al puterii maritime.

Apreciez că o abordare realistă a evoluției puterii maritime a României poate avea două puncte de plecare. Fie, plecându-se de la analiza dezideratelor de securitate, se construiesc acele forțe necesare realizării scopurilor propuse, alocându-se resurse corespunzătoare, fie se pleacă de la posibilități și se alocă acele resurse aflate la dispoziție pentru atingerea obiectivelor într-un termen de 20-30 de ani, când este posibilă o integrare deplină, la nivelul tehnologic din acel moment.

Prima opțiune, deși cea mai potrivită din punct de vedere operațional, presupune achiziții la nivel tehnologic de vârf, aflată deja în vizorul concepției puterii maritime în secolul XXI, însă presupune eforturi financiare inițiale mari și necesită o viziune politică foarte clară, pe baza unei planificări solide.

Cea de-a doua opțiune, realizabilă pe termen lung, presupune realizarea dezideratelor în două etape. În prima etapă ar putea fi achiziționate mijloacele necesare de pe piața internațională la mâna a doua, la un nivel tehnologic intermediar, care să apropie România de nivelul Alianțelor într-o manieră acceptabilă, concomitent cu demararea unor programe de cooperare în domeniul cercetării și producției care să-i permită o participare activă la nivel de vârf și dotarea cu cele mai moderne mijloace în viitorul previzibil.

Alegerea este dificilă, pentru că depinde de timpul la dispoziție, peste 25 de ani fiind poate prea târziu și pentru că, în final, costurile pot fi aceleași, indiferent de opțiune.

Având în vedere bugetul la dispoziție și alocarea posibilă a unor fonduri de circa 150 milioane de dolari anual pentru Forțele Navale, cu un maximum de 60-70 milioane pentru modernizări, trebuie găsit acel compromis care să permită atât realizarea obiectivelor rezultate din comanda politică, precum și

asigurarea dinamicii progresului permanent. Acest lucru presupune participarea cu o „cotizație” de 10-15 milioane de dolari anual la programe navale de cooperare internațională, care sunt în curs de desfășurare pe plan european, în strânsă legătură cu noii aliați, ceea ce ar însemna un total de peste 300 milioane de dolari în 25 de ani, rezonabil și realizabil, permițând în mod justificat accesul la tehnologiile cele mai moderne și implicarea economiei naționale în domenii până acum inaccesibile.

„Viziunea” pe termen lung este cu atât mai necesară cu cât, în viitorul apropiat, ca membră NATO, România poate fi ținta atacurilor cu rachete realizate în zone instabile sau cu potențial de instabilitate, sau poate fi victima atacurilor asupra altor țări europene. În ultima perioadă se discută despre realizarea Apărării Europene contra rachetelor balistice (EBDM), țările din sud-estul Europei (Grecia, Bulgaria, România) fiind deja văzute ca priorități pe termen scurt. Pe măsură ce devine realizabilă producția

Bibliografie:

- *JDW*, 18 dec. 2002, 11 dec. 2002, 4 dec. 2002, 29 ian. 2003, 11 sept. 2002
- *RUSI*, dec. 2001
- *JFQ*, Summer 2001
- *Cuadernos de Estrategia*, Spania, 2001-2002
- www.conferences.janes.com, jdw.janes.com
- Richard B Lovelock, *The Evolution Peace Operations Doctrine*
- Tom Mockaitis, *Peace Operations and interstate conflict: The Sword or the Olive Branch*
- Robert M. Antis, Claudia H. Clarke, *Creating a New Path for Joint Education*
- *NATO AJP 3.4.1 Standard*

de rachete cu rază mai mare de acțiune, apărarea se va extinde spre țările central europene și nordice. Chiar în situația în care nu România este ținta unui atac, poate fi victima unor resturi sau chiar focoase lovite sau deviate de apărarea antirachetă a unei alte țări. Apărută ca o problemă nouă a securității, în cadrul inițiativelor aliate, România va trebui în curând să opteze pentru desfășurarea unor elemente ale apărării contra rachetelor balistice, fie pe teritoriul național, fie pe mare, pe direcția cea mai amenințată, hotărând ce trebuie și ce poate apăra: orașe, obiective militare sau fiecare metru pătrat.

Soluția cea mai transparentă pare a fi o participare pragmatică și lucidă la integrare, pe baze raționale, pornind de la ideea asigurării supraviețuirii și progresului națiunii, fie pe calea abordării prudente, fie pe calea „imersiunii totale”.

Looking to the future conflicts and wars from these days, to the next 25 to 30 years, until the middle of this century, this material is an attempt to demonstrate the evolution of Sea Power approach, on basis of „Joint Vision 2020” concept.

The main challenge for the eve of this Century seems to be a turning point in the thinking, in order to remove the Sea Power concept from „War at Sea” to „War from Sea”.

The use of Sea Power will have an increasing importance because of the obvious advantages in this matter, more and more restrictive times requiring hard negotiations with foreign governments required by deployment of ground forces.

Some of the main advantages of „War from Sea” are:

- forbids opponent the possibility to take action by its own, in order to harass, attack by surprise or make diplomatic pressures; more than that, on sea, even strong armed forces countries have limited capabilities;
- increase the capacity to maintain presence in the area long time enough to fulfill the aims;
- avoids protests and costly arrangements required by massive deployments in possible hostile territories and rehearsals inconvenient;
- allows cleaner operations, reducing own casualties in the force built up stage;
- assures the force security and reduces significantly the infrastructure in a foreign territory expenses;
- realizes a better public perception; the media access can be reduced;
- allows easier use of force against non state enemies, quick and silently, at long distance, in different areas in the same time.

Primary zones of Sea Power

In a reasonable estimation, such as from 25 to 30 years, the „Sea Power XXI” will comply its mainstream concept by three primary zones:

- Sea Strike, a long distance offensive force, far from own homeland;
- Sea Shield, a forward defense force against major threats;
- Sea Basing, the newest concept, involving the deployment on sea of necessary forces for Land Attack, everywhere in the World.

Sea Strike has its roots in the Global Maritime Control, on Cooperative Engagement Capacity concept basis (CEC), with an aircraft carrier group and land attack capabilities hardcore. The necessary number of this type seems to be around 15, only 8 being available. In future, “the good forces” need the increasing participation of other Navies than today, like UK, France, Spain, Italy and others. The key elements of new technologies will be UAVs, UCAVs, UUCVs, hypersonic missiles, electromagnetic rail guns, and multi spectral imagery, in a high integrated system.

Sea Shield is designed to provide defense against access strategies, ballistic and cruise missiles, smart mines, fast attack boats and classic submarines basis. A Surface Action Group (SAG), including anti aircraft cruisers (CG(X)) fitted by interceptors including high energy lasers, allows to combat fast and slow targets at least 200 nautical miles radius. Moreover, Sea Control to Land Attack will be effective due to Land Control Ship, like DD21 Zumwalt, fitted by ALAM system and high ranking artillery, able to operate in brown waters.

Sea Basing intends to avoid the increasing limits imposed by sovereignty problems and to reduce the importance of littoral bases, in order to increase the action freedom. The core of this concept is the Maritime Prepositioning Force Ship (MPF (F)), large in off to host on the deck helicopters, MV 22 Osprey and F35 JSF aircrafts, to be a forward HQ for JTF, to allow the deployment to a MEB, and enhanced by logistic and C2 capabilities to be finally a Mobile Operational Base (MOB).

Războiul în epoca informațională

Prof. univ. colonel dr. Ioan GEANTĂ

1. Conceptul de război

Pentru a ajunge la o înțelegere cât mai realistă a sintagmei război informațional, propun să analizăm conceptul de război. Definirea conceptului a fost făcută de-a lungul secolelor de numeroși filosofi, sociologi, istorici, teoreticieni militari etc. Atenția acordată studierii războiului ca fenomen social este determinată de implicațiile acestuia asupra evoluției sau/și involuției societății. Războaiele din trecut răzbat peste timp spre a ne afecta viața prezentă. Torente de sânge vărsat cu secole în urmă, distrugerile provocate pentru țeluri de mult uitate au dat forma lumii pe care o trăim. Lumea a fost și este într-o continuă mișcare. Viteza cea mai mare a „mișcării lumii” o simțim în modul de pregătire și purtare a războaielor.

Carl von Clausewitz scria în cartea sa *Despre război*: „vedem că războiul nu este numai un act politic, ci un adevărat instrument politic, o continuare a relațiilor politice, o realizare a acestora cu alte mijloace”. Ce rămâne particular războiului se referă doar la natura specifică a mijloacelor sale. Scopul războiului este întotdeauna politic. Politicul trebuie înțeles ca expresie concentrată a economicului sau, mai pe larg explicat, ca expresie concentrată a intereselor sociale. Rezultă că scopul politic va exprima toate interesele sociale. Rezultă că scopul politic va exprima toate interesele sociale implicate în pregătirea, declanșarea și purtarea unui război. În concluzie, Carl von Clausewitz considera că scopurile politice se pot realiza ca ultimă soluție prin război, adică cu mijloace militare.

Evoluția societății a demonstrat că scopurile războiului se pot realiza și prin alte mijloace decât cele militare, deci nemilitare. Teoreticienii L. Hart și A. Beaufre au scos în evidență utilizarea mijloacelor nemilitare prin explicarea expresiilor „război rece”, „război psihologic”, „război ideologic” etc.

Acceptând conceptul celor trei teoreticieni putem defini războiul ca fiind forma cea mai violentă de manifestare a conflictului social între grupări de oameni (state, grupări de state, popoare, națiuni, clase sociale) organizate din punct de vedere militar, care folosesc mijloacele militare, dar și

nemilitare, pentru atingerea unor scopuri politice.

În legislația internațională agresiunea armată a fost definită în aprilie 1974 și aprobată prin Rezoluția 3314 a Adunării Generale a ONU. Aceasta nu are forța juridică a unui tratat, dar constituie totuși un instrument politico-juridic important în promovarea legalității internaționale. Se lasă deschisă posibilitatea ca în viitor statele să găsească și alte forme de exprimare mai fermă a angajamentului lor de a nu recurge la acte de agresiune. Demn de reținut este faptul că acest document, în partea dispozitivă ce tratează obiectul agresiunii, face următoarea precizare: „obiect al agresiunii armate pot fi actele împotriva unui stat (popor) sau grup de state (popoare) avându-se în vedere actele de agresiune armată (nu și cele economice sau politice) și de o anumită gravitate (nu incidente minore de frontieră)”.

Reiese că mijloacele nemilitare utilizate sunt nesancționabile, permițându-se tacit utilizarea acestora.

Constatăm o accentuare a întrebuintării mijloacelor nemilitare concomitent cu diminuarea întrebuintării mijloacelor militare. În conformitate cu declarațiile oficiale ale liderilor principalelor state cu influență pe plan mondial, utilizarea forței se va face atunci când toate celelalte modalități au fost epuizate. Astfel, reiese că forța armată are rolul de factor de presiune, de intimidare în perioada de pace și de instrument de pedepsire în perioada violenței extreme.

2. Puterea și modalitatea de manifestare a forței armate

Relațiile existente între indivizi, grupări, popoare, state se bazează pe o serie de principii și pe putere.

Puterea ierarhizează individul pe scara socială și statele pe scara geopolitică, stabilind poziția în zonă, pe continent și glob. Dacă analizăm puterea unui stat în cadrul O.N.U. constatăm că unele sunt „mai egale decât altele”, în ciuda declarațiilor și documentelor. Vocea ce impune ascultare, respect și supunere din partea altor state se bazează pe putere. Modalitatea de manifestare a puterii este diferită. Acceptând clasificarea făcută de Alvin Toffler, constatăm

că puterea are ca surse: violența, banii și cunoașterea. Puterea este tratată ca o dimensiune a relațiilor umane. Aceste trei surse ale puterii le întâlnim aproape la toate nivelurile vieții sociale și au o influență deosebită asupra oamenilor.

Puterea implică folosirea violenței, banilor și cunoașterea pentru a face oamenii să acționeze în sensul dorit de cel ce o utilizează. Puterea este distribuită diferențiat, de la individ la individ, de la stat la stat. Utilizarea puterii în realizarea scopului dorit se face în permanență. Violența nu poate fi folosită decât pentru a pedepsi. Este o formă de putere de calitate inferioară.

Banii, bogăția în general, pot fi folosiți pentru pedepsire, dar și pentru a recompensa. Reprezintă forma de putere de calitate medie.

Cunoașterea reprezintă forma de putere de cea mai înaltă calitate. Se utilizează pentru a pedepsi, recompensa, dar și pentru a convinge, transforma sau multiplica. Utilizarea cunoașterii în asociație cu violența sau bogăția duce la amplificarea gradului de pedepsire sau recompensare. Se apreciază că puterea maximă o are cel ce deține cele trei forme ale puterii și le întrebuințează în conjuncție inteligentă.

3. Informația și societatea

Societatea ca o entitate are un grad mai mare sau mai mic de informatizare, în funcție de gradul de dezvoltare¹. Foarte multe activități și servicii derulate prin mijloace tradiționale au fost înlocuite cu mijloace și programe performante. Aceste sisteme informatice produc bani. Raportul de multiplicare a valorii unui produs informatic este enorm. S-a ajuns la situația în care protecția sistemelor informatice pune o problemă deosebită pentru cel ce le deține. Protecția se realizează, pe lângă mijloacele tehnice și prin reguli de utilizare, dar și prin legi specifice. Pătrunderea unor „nedoriți” în cadrul sistemelor în funcțiune duce la perturbări ale acestora sau chiar la blocaje cu impact major în societate. Aceste blocaje pot provoca crize majore ale societății, chiar paralizarea unor sectoare întregi. Informatizarea excesivă, pe lângă avantajele, aduce și acest dezavantaj major care, în lipsă de protecție, poate genera crize majore ale societății.

Războiul angajează toate resursele de care dispune societatea în acel moment. Perturbarea activității unor sectoare duce la diminuarea capacității de ripostă a statului. Un stat care nu dispune de sisteme informatice sofisticate și multiple este mai puțin vulnerabil.

Amestecul „nedoriților” în sistem se face alternând sau blocând informația. Prin sistem nu circulă banii ci doar informația despre bani. Nu circulă produsele materiale, ci doar informația despre acestea.

Considerăm că scopul general al oricărei activități – banii, valoarea – este afectat de pătrunderea unor nedoriți în sistem. Dacă scopul războiului, în general, este politic, și care, la rândul său, reprezintă expresia concentrată a economicului, putem concluziona că se vizează prin cele două acțiuni același scop. Pentru a percepe că se urmărește același scop, trebuie să acceptăm că numai prin acțiuni de amploare se poate produce efectul similar războiului.

O altă latură ce trebuie analizată în cadrul unei societăți este reprezentată de a patra putere în stat – mass media.

Acest compartiment utilizează informația sub forma mesajului indus sau transmis direct asupra individului. În conformitate cu aprecierile unor teoreticieni militari străini, se poate ajunge la agresiune informațională. Aceasta se manifestă prin acapararea structurilor principale ale sistemului informațional intern, crearea și întreținerea, cu și din exterior, a unei imagini deformate asupra politicii și situației interne din statul vizat prin intoxicarea informațională a opiniei publice interne. Prin aceste acțiuni se urmărește: destabilizarea internă, declanșarea unor confruntări interne pe motive diverse (religioase, etnice, economice ș.a.), care să justifice o eventuală intervenție militară din exterior; stimularea acțiunilor destabilizatoare ale unor grupări extremiste interne; demobilizarea cetățenilor; diminuarea încrederii cetățenilor în capacitatea instituțiilor statului respectiv de a rezolva problemele complexe cu care se confruntă societatea.

Apreciem că informația în ansamblul societății este utilizată: pentru a convinge și direcționa comportamentul uman în sensul dorit ca o latură esențială; pentru a produce valoare, sub diferite aspecte, ca o a doua latură. Dezbateră de fond ar consta cine pe cine determină. Considerăm, de asemenea, că cele două laturi se influențează reciproc, ducând la amplificarea reciprocă.

4. Informația și utilizarea sa în mediul militar

În societate prin sintagma „informație” se înțelege o știre, veste, cunoștințe, date ce se referă la o persoană, obiect, fenomen etc.

În domeniul militar, știrea brută, neprelucrată se percepe ca dată. Prelucrarea știrilor brute duce la transformarea acestora în informație. Există și știri culese de sursă, cu încărcătură informațională prelucrată, clasificate drept informații.

Sintagma „război informațional”, tot mai des utilizată de câțiva ani, a fost, și este încă, în dezbateră specialiștilor militari și nu numai. Nuanțe ale percepției acestei noțiuni sunt și vor fi. Ele apar datorită situațiilor diferite în care se găsesc armatele statelor și a misiunilor ce le au de îndeplinit.

Consensul relativ s-a realizat prin recunoașterea

părților componente ale războiului informațional și anume: informația, sistemul informațional și procesele bazate pe informații.

Agresiunea informațională vizează în mod deosebit ansamblul societății, respectiv componenta nemilitară. Războiul informațional vizează cu predilecție componenta militară, termenul de război este puțin pretențios. Se utilizează în mod deosebit pentru a se crea imaginea unui ansamblu de acțiuni. Considerăm că denumirea de operații informaționale este mult mai apropiată de realitate și este acceptată în unele state. Termenul de război ar trebui să includă toate operațiile (ofensive și defensive) ce vizează conformitatea dintre două părți (state).

Sistemul militar, prin excelență, cuprinde obiectul de studiu al operațiilor informaționale și depinde în totalitate de acestea.

În mediul militar, informația se utilizează în cadrul comandamentelor în mod deosebit, dar și de individ.

Orice comandament are ca materie primă informația. Membrii comandamentului primesc de la surse date și informații pe care le utilizează în proiectarea unor acțiuni. Impactul informației asupra comandamentului poate fi sub următoarele aspecte:

a. Primirea unei cantități insuficiente de date și informații ce obligă membrii comandamentului să proiecteze o acțiune supusă unui risc sporit în desfășurarea ei. Volumul redus de date și informații primite poate avea drept cauză o muncă mai puțin eficientă a surselor, dar și o strangulare a canalelor de transmitere de către adversar.

b. Primirea unui volum suficient de date și informații. Veridicitatea acestora este greu de probat datorită modalităților prin care adversarul ni le-a prezentat, ducând în eroare atât sursa, cât și analizatorul. În această situație, proiectarea acțiunii se face apreciindu-se că riscul la care va fi supusă este redus. Diminuarea aparentă a gradului de risc este și mai periculoasă, datorită surprinderii structurii acționale pe timpul derulării luptei și, de cele mai multe ori, neexistând alternative studiate.

Datele și informațiile au impact direct și asupra militarului luat ca individ, atât a luptătorului cu arma, cât și a luptătorului cu condeiul (ofițerul de stat major).

Acest impact este extrem de periculos, deoarece, prin acțiunea sa, duce la modificarea convingerilor individului și transformarea sa din luptător devotat și angajat deplin în îndeplinirea misiunii până la postura de dușman. Modalitatea specifică de a influența individul se realizează prin acțiuni denumite, în ansamblu, psihologice².

Capacitatea intelectuală a ofițerului de stat major este diminuată. Proiectarea acțiunilor viitoare se va face având încorporată în ea un grad de risc ridicat, fără a se conștientiza pericolul. Un alt aspect al impactului informației asupra individului este dat de volumul mare de informații pe care poate să-l primească ofițerul de stat

major (statul major) și incapacitatea de a le prelucra, ajungându-se la un blocaj informațional.

Analizând informația în mediul militar constatăm:

- se procură de anumite elemente denumite surse;
- se transmite prin mijloace moderne, denumite sistem informatic;

- se centralizează, prelucrează, stochează și difuzează de către organele specializate și nespecializate ale statului major;

- se utilizează de comandant în proiectarea acțiunilor și conducerea structurilor subordonate;

- se protejează pe întreg parcursul circulației atât prin mijloace tehnice, cât și prin măsuri ce se referă la accesul la informație.

În conformitate cu reglementările actuale, compartimentul informații este structura specializată a statului major care asistă comandantul în rezolvarea problemelor privind informațiile militare. Trebuie precizat că un comandament realizează cunoașterea situației prin studierea informațiilor centralizate pe trei domenii: zona de acțiune, inamic, trupe proprii.

Compartimentul informații gestionează informațiile despre zona de acțiune și inamic. Celelalte compartimente gestionează informațiile despre trupele proprii și pot procura informații (în funcție de posibilități) și despre primele două domenii.

Apreciem că operațiile informaționale trebuie privite din punct de vedere conceptual ca o cale de rezolvare a conflictului între părți opuse. Scopul unei părți este de a câștiga și menține superioritatea informațională față de cealaltă parte. Acest lucru este realizat prin exercitarea influențelor informațional-psihologice și informațional-tehnice asupra unui sistem de luare a deciziilor, asupra individului ca participant la acțiunile desfășurate (militare și nemilitare), asupra structurilor informaționale, precum și luarea măsurilor de protecție a acestora.

Acțiunea asupra structurilor informatice poate fi pe cale clasică – distrugere fizică – sau pe cale informatică (virusare, blocare etc.).

Operațiile informaționale se pot desfășura prin acțiuni ofensive și defensive. Cele ofensive vizează acțiuni prin care se influențează, se direcționează individul ca executant sau ca decident prin acțiuni informațional-psihologice, dar și informațional-tehnice.

Prin acțiuni defensive se urmărește protecția individului și sistemului informatic propriu față de acțiunile adversarului.

Considerăm că modalitățile de atac și apărare sunt diverse, dar trebuie coordonate de un compartiment și nu lăsate să se desfășoare la întâmplare.

Apreciem că operațiile informaționale trebuie privite în ansamblul conceptului de război actual și a mutațiilor ce se produc în modul de pregătire și desfășurare a acestuia.

Operațiile informaționale reprezintă expresia concentrată a unui mijloc nemilitar de purtare a războiului, care duce la atingerea scopurilor generale prin alte modalități și care nu sunt supuse sancțiunilor internaționale, până la această dată.

A privi operațiile informaționale doar prin prisma laturii pur tehnice (transportul) ar însemna să acceptăm teoria celor ce dețin un sistem informatic foarte bine dezvoltat (dar care s-a dovedit vulnerabil) și care doresc să și-l protejeze concomitent cu exploatarea acestuia, obținând valori deosebite.

Termenul de război, în accepțiunea noastră, angajează și vizează un întreg, respectiv societatea în ansamblul ei. Nu mai putem rosti cuvântul „război” fără ca acesta să inducă în mintea oamenilor ideea de participare a întregii societăți (chiar dacă în procente diferite) la o confruntare cu alt stat (grup de state; colectivitate umană importantă etc.).

Importantă rămâne calea prin care se pot rezolva unele scopuri. Câștigarea supremației informaționale de către

una din părți asigură o decizie oportună și optimă de angajare a forței și garanția realizării scopului propus. Însă pierderea confruntării informaționale duce la un decalaj între părți, la un raport nefavorabil privind realizarea scopurilor. Angajarea forței în această situație este un act de curaj, iar atunci când rezultă numeroase pierderi umane și materiale putem să spunem că decizia este egală cu „crima”.

Considerăm că pierderea confruntării informaționale conștientizează decidenții cu un pas mai repede că au pierdut războiul.

Transferul responsabilităților forței ce execută acțiunea, pentru a recupera decalajul produs prin operațiile informaționale, este o cale aleasă de unii decidenți. Poate să se refacă echilibrul de putere utilizând forța, însă costurile (materiale și umane) sunt mari și uneori societatea nu acceptă această situație.

NOTE

¹ În comunicarea prezentată la Academia Română în februarie 2002 s-a făcut o clasificare a țărilor din punct de vedere al gradului de informatizare. Grupa unu: S.U.A., Japonia, Coreea de Sud, Țările Nordice. Grupa doi: Franța, Germania, Anglia, Italia ... Grupa trei: celelalte țări din CE. O grupă distinctă a țărilor foste comuniste. Grupa unu: Ungaria, Cehia, Polonia. Grupa doi: F. Rusă, Țările Baltice. Grupa trei: România și Bulgaria.

² În 1915, teoreticianul englez J.F.C. Fuller anticipa că mijloacele de luptă tradiționale pot fi cu timpul înlocuite de o luptă pur psihologică, în care armele nu mai sunt văzute și nici folosite pe câmpul de luptă și că se realizează coruperea națiunii umane, diminuarea capacităților intelectuale ale omului, dezintegrarea vieții morale și spirituale ale unei națiuni, prin impunerea voinței altei națiuni.

Getting the informational supremacy ensures a convenient and favourable decision for engaging the force and guarantees the fulfilment of the initial purpose. Meanwhile losing the informational battle may turn to a discrepancy between the involved parties, to unfavourable terms on achieving the purposes. In this situation, engaging force is a courage act and when there are human and material losses we may assert the decision equals “murder”.

Arme High Tech la început de secol

Colonel Emil STRĂINU

Fiecare război a fost un prilej de a îmbogăți arsenalele, deja existente, cu noi “*arme de surprindere sau secrete*”. Chiar și Calul Troian a fost, la vremea lui, o expresie a tehnologiei de vârf, care a permis aheilor să-i învingă pe oștenii regelui Priam. Mai aproape de noi, în primul război mondial, au apărut tancurile, avioanele, și submarineele, iar în cel de-al doilea, rachetele și bomba atomică. Înainte de războiul din Vietnam, elicopterele erau considerate doar niște ciudățenii aeronautice; războiul din Golf a marcat debutul armelor inteligente care nu-și greșesc niciodată ținta, pe când în războiul antiterorist din Afghanistan au fost folosite bombele termobarice și dronele Predator, avioanele fără pilot care-și fac apariția pe neașteptate deasupra teritoriului controlat de inamic, pe care îl distrug cu rachete *Hellfire*. În războiul împotriva Irak-ului, Pentagonul intenționează să folosească un nou tip de armament geofizic, bazat pe microunde, care poate distruge armamentul și instalațiile inamicului, înainte ca acesta să-și desfășoare trupele în teren.

Microundele de mare putere

Așa-numitele HPM (High Power Microwaves - microunde de mare putere) sunt o tehnologie care a copiat modul de acțiune al fulgerelor globulare, un fenomen atmosferic rar, dar deosebit de periculos prin consecințele acțiunii sale. Această armă se află dispusă la bordul rachetelor *Tomahawk* și *Hellfire*.

O astfel de rachetă poate arunca asupra pozițiilor inamice, asemenea unui condensator electric care se descarcă, un fulger având o putere de aproximativ 2 miliarde de wați (2 Mw), adică puterea produsă de o hidrocentrală în 24 de ore. Și, ca orice fulger care se respectă, fascicolul de microunde își atinge ținta cu viteza luminii, fără a fi afectat de condițiile meteorologice sau de sistemul de fortificații al inamicului. De altfel, oricât de redutabilă ar fi apărarea inamică, fulgerul produs de rachetele menționate distruge tot ce este echipament electric, electronic și tehnică de calcul (și care armată din ziua de azi se mai poate lipsi de așa ceva?) pe o rază de 300 de metri în jurul punctului

lovit. Până și rețeaua electrică și sistemele energetice sunt distruse (“se ard”) – nu doar siguranțele, ci și conductorii. La o asemenea putere, orice poate conduce electricitatea: nu doar “cablajele”, ci și “conductele” de apă sau combustibil, ba chiar și sistemele de ventilație. În câteva secunde, inamicul face o adevărată călătorie în timp, pomenindu-se aruncat în Evul Mediu.

Deși Pentagonul a clasificat programul HPM strict secret, câteva date au scăpat în mass-media. De exemplu, faptul că primele arme cu fascicul de microunde au fost testate cu succes în 1999, la baza militară Kirkland din Albuquerque, New Mexico, aparținând Air Force. A mai fost dat publicității și un raport (neclasificat), al colonelului Eillen Walling din US Air Force, care, în 1999, menționa că “armele cu microunde reprezintă o nouă concepție tactică și strategică, fiind proiectate pentru a distruge doar armamentul inamicului, fără a pune în pericol viețile omenești”.

De altfel, trupele americane au folosit în războiul din Golf și din Iugoslavia un tip de precursori mai modești ai armelor cu microunde, și anume bombele cu fibre de carbon, care scurtcircuitau transformatoarele și rețelele de înaltă tensiune. Dar, HPM este, totuși, o armă cu două tăișuri pentru că, la o adică, nu ține seama ce sisteme electronice distruge. De aceea, armele cu fulgere globulare au fost amplasate de americani în rachetele *Tomahawk*, pentru ca sistemul HPM să fie activat la o distanță cât mai mare de avionul care le-a lansat. Și avioanele de luptă americane au la bord o mulțime de echipamente electronice care se pot distruge, după care s-ar prăbuși fără ca măcar piloții să se poată catapulta.

Aceste arme sunt destinate ca pe timpul războiului din Irak să atace și să lovească depozitele de arme chimice, biologice, adăposturile și lansatoarele de rachete ale liderului irakian Saddam Hussein¹.

După ce serviciile secrete americane și engleze au aflat că Rusia este foarte aproape de a produce și ea o bombă electronică, s-a declanșat o adevărată cursă pentru construirea unor arme mai perfecționate de acest tip, precum și a unor sisteme de contracarare a efectelor produse de acestea².

Cercetătorii implicați în dezvoltarea acestui program afirmă că încă nu se cunosc toate efectele produse de această armă asupra corpului uman, dar, se presupune, că impulsurile vor încălzi apa din țesuturi vii, producând în zona de impact moartea instantanee, iar la distanțe mai mari senzații de disconfort pe durata a câtorva zeci de secunde până la câteva minute.

Departamentul Apărării – a precizat că, fără îndoială, vor exista victime colaterale, în mod neintenționat (.....) dar, spre deosebire de explozivii convenționali, agenții chimici și biologici ai inamicului nu se vor dispersa în atmosferă. Colonelul Eillen Walling menționează ca punct de vulnerabilitate faptul că această armă poate anihila și funcționarea stimulatoarelor cardiace și a altei aparaturi electronice medicale, dacă în apropiere de țintă se află un spital. Coincidență sau nu, unii specialiști afirmă, în diferite publicații, că această armă ar fi fost descoperită în urma cercetărilor vizând programul HAARP, ce va fi prezentat în continuare³.

În acest sens, prezintă interes dezvăluirile făcute într-o emisiune TV din 10 februarie 1999 din rețeaua ABC, găzduită de moderatoarea Diane Sawyer, cu tema “Noi arme cu energie dirijată”, în care s-a afirmat că incendiul de la ambasada SUA de la Moscova din anii '80 n-a fost un accident, ci opera KGB. Conform lui Victor Șaimov, fost informatician șef în KGB și ulterior refugiat în Occident, sovieticii au îndreptat atunci asupra ambasadei americane un fascicul de microunde de mare putere, până când clădirea a luat foc. Imediat au sărit în ajutor pompierii sovietici, de fapt agenți KGB, care au avut sarcina de a implanta aparatură de ascultare în clădirea ambasadei americane.

Este notoriu faptul că în acea perioadă ambasada SUA de la Moscova a fost iradiată o lungă perioadă de timp cu infrasonete, fapt ce a făcut ca un mare număr dintre lucrătorii din personalul ce își desfășura activitatea aici să se îmbolnăvească, “în mod inexplicabil”, de diferite forme de cancer galopant.

De fapt, prima structură militară care a plătit extrem de dureros o lecție primită în acest domeniu a fost marina militară americană. Aceasta s-a întâmplat în anul 1967, în largul coastelor Vietnamului, pe când portavionul *Forrestal* pregătea un atac aerian împotriva unor obiective nord-vietnameze. Cu puțin timp înaintea atacului, unul dintre avioanele de pe punte pregătit pentru decolare, și înarmat cu rachete aer-sol de tip *Zuni*, a fost accidental “iluminat” de un radar al navei. Una dintre rachetele avionului a avut capacul de siguranță incomplet închis din cauza unei defecțiuni. Semnalul radar a pătruns în rachetă și a declanșat lansarea. Racheta a pornit de-a lungul punții, a lovit un avion A-4 căruia i-au luat foc și i-au explodat rezervoarele exterioare de carburant. Până când incendiul a putut fi oprit – după aproape o zi – US *Forrestal* pier-

duse 134 de oameni, 26 de avioane, iar la un moment dat întreaga navă a fost în pericol de a fi distrusă.

Dar acest incident a fost începutul dezvoltării unei întregi categorii de arme având la bază diferite tipuri de radiații.

Un studiu recent al Agenției Suedeze de Cercetări în Domeniul Apărării cuprinde o listă de potențiale generatoare de microunde cu înaltă energie. Se menționează că și binecunoscutele și accesibilele dispozitive, precum clistroanele și magnetronanele (utilizate în instalațiile radar) pot fi transformate, după mici modificări, în arme cu energie dirijată. Studiul relevă și existența unei piețe negre în Rusia și alte state fost comuniste pentru astfel de generatoare de microunde de înaltă energie.

Tot aici este amintită, de asemenea, existența unui dispozitiv ieftin, de dimensiunea unui geamantan, cunoscut sub inițialele NNEMP, care generează un impuls electromagnetic nuclear, ce poate fi folosit cu deosebit succes ca armă. Studiul pune la dispoziție numeroase date experimentale privind nivelurile de putere necesare, în funcție de distanță, pentru a scoate din uz obiectele mobile și aeriene.

Aceeași moderatoare TV, Diane Sawyer, la care ne refeream anterior, a prezentat un interviu cu un fost inginer – cercetător la Centrul de Armament Naval din China Lake -, în care acesta a prezentat unele teste executate cu un “tun cu unde electromagnetice” ieftin, construit în casă. El a iradiat cu arma sa o serie de obiective, cum ar fi automobile, computere și echipament medical. Efectele devastatoare asupra acestora au putut fi observate în direct la TV.

Un alt program în derulare este cel al Forțelor Aeriene americane care au preluat cercetările desfășurate timp de mai mulți ani de Laboratorul de Cercetări al Marinei Militare⁴ și le-au continuat în cadrul programului ABL⁵. Acest program a fost dezvoltat ca o alternativă la varianta de apărare antibalistică, care era bazată pe utilizarea armelor de energie cinetică în faza finală a traiectoriei rachetelor⁶. Sistemul urma să fie folosit pentru a ataca rachetele balistice imediat după lansare, când acestea pot fi descoperite mai ușor cu mijloace de detecție în infraroșu, au viteze mai mici, iar structura lor fizică este mai vulnerabilă, capetele multiple nefiind încă separate, rachetele lovite, purtătoare, de obicei, de arme de nimicire în masă, ar cădea pe sol în apropierea zonei de lansare. Rămâne de discutat cum vor putea fi amplasate sistemele ABL și, mai ales, unde, pentru o utilizare eficientă.

În octombrie 1999, insistentul congressman american Kurt Weldon a inițiat o serie de audieri publice cu echipa administrației de la Washington, în legătură cu capacitatea SUA de a rezista unui eventual atac cu un impuls electromagnetic de natură nucleară. Ideile vehiculate în timpul audierilor, care s-au desfășurat în cadrul House

Armed Services Subcommittee, n-au fost deloc liniștitoare pentru americani.

Astfel, explozia unei bombe cu hidrogen de o megatonă, la 300 de km deasupra zonei centrale a SUA, va induce la suprafața solului, pe zone întinse, câmpuri electromagnetice cu tensiuni de ordinul a 2 megavolți (2MV) și curenți cu o intensitate de peste 10 000 de amperi. Astfel de valori vor produce avarii catastrofale sistemelor electronice și ar putea distruge întreaga rețea continentală de telecomunicații.

Sigur, se pune problema cine ar putea aplica un asemenea act ostil, astăzi, la atâția ani de la încheierea Războiului Rece. Răspunsul nu este greu de dat, atât timp cât încă trăim într-o lume nesigură, când Libia achiziționează rachete Scud, Iranul testează rachete în Marea Roșie, India și Pakistanul se amenință reciproc cu armament racheto-nuclear, iar Coreea de Nord renunță la moratoriul privind experiențele nucleare, dezvoltându-și programul de rachete purtătoare cu rază medie și mare de acțiune, amenințând că are capacitatea de a lovi orice punct de pe glob. La toate acestea se adaugă amenințările cu atacuri nucleare ale rețelelor teroriste și știrile din mass-media internațională potrivit cărora în Rusia lipsesc din inventarul depozitelor militare atât ogive nucleare, cât și bombe nucleare de buzunar (celebrele bombe dispuse în valize diplomat, cu care erau înzestrate trupele speciale, ce puteau să acționeze în spatele frontului inamic).

Și, în acest context, este interesant de amintit un fapt ce a produs senzație. Discuțiile particulare, purtate pe marginea unor controverse de membrii Comitetului de Dezarmare de la Viena au reliefat punctul de vedere rusesc conform căruia ei vor putea utiliza impulsul electromagnetic al exploziei nucleare când și unde vor considera necesar. Iată suficiente motive pentru ca SUA să dezvolte noi sisteme moderne de arme pentru apărarea sa și a aliaților.

Programul HAARP

În prezent, conform unor păreri unanime din Occident, cea mai perfecționată și eficientă tehnologie în domeniul războiului este reprezentată de programul HAARP. Acesta reprezintă un sistem de arme geofizice, strategice și cosmice de ultimă generație care va schimba complet strategia confruntării în domeniul militar și, poate, chiar însăși filozofia războiului.

HAARP - High Frequency Active Auroral Research Program (Programul de cercetare asupra frecvențelor înalte auroreale active) reprezintă activitatea de cercetare desfășurată asupra ionosferei,⁷ destinată stabilirii comportamentului ozonului, azotului și ionilor acestora atât la bombardamentele radiației solare și cosmice, cât și la

emisiunea de radiații de înaltă (HF) sau joasă frecvență (ELF) de pe Pământ. Acest program științific are un buget anual, recunoscut oficial, de 30 milioane dolari, dar, se pare că, în realitate, finanțarea este mult mai mare. Programul în sine a generat numeroase polemici și interpretări⁸ deoarece, deși desfășurat de Institutul de Geofizică al Universității din Alaska de la Fairbanks⁹, titularul de proiect este Departamentul Apărării al Statelor Unite, respectiv U.S Navy și U.S. Air Force. Sistemul propriu-zis este situat într-o bază militară aflată lângă localitatea Gakona din statul Alaska, iar beneficiarul este U.S. Space Force.

HAARP este un proiect de cercetare care utilizează un echipament terestru, format dintr-o rețea de antene. Dintre acestea, până în prezent, au fost construite 48; la final numărul acestora va fi de 360. Fiecare antenă este alimentată prin propriul său generator și are posibilitatea de a încălzi părți din ionosferă¹⁰ cu ajutorul puterii undelor radio. Se prevede construirea unui emițător de unde de înaltă frecvență, hiperputernic, care să răspundă unor cerințe ale cercetării ionosferei și ale relației Pământ-Soare-Cosmos, în general. Acest instrument este denumit Ionospheric Research Instrument (IRI). Una din consecințele acestor experiențe rezidă în faptul că energia uriașă de radiofrecvență generată (care constă din amplificarea de milioane de ori a undelor radio) poate distruge orice obiect staționar sau în mișcare, oriunde s-ar afla și, în același timp, poate crea găuri în ionosferă și "lentile" artificiale care, nu numai că facilitează pătrunderea razelor cosmice nocive, dar le și mărește puterea de penetrare.

Termenul "auroreal" provine de la sintagma aurore boreale¹¹ și aurore australe și desemnează zonele în care apar aceste fenomene fizice. Undele de înaltă frecvență folosite sunt cele cuprinse între 3 și 30MHz, utilizate atât în navigația aeriană și navală, cât și în diferite programe de radiocomunicații internaționale. În esență, HAARP pare a fi un emițător de unde de radiofrecvență, dar un emițător al cărui sistem de antene este capabil să concentreze o rază asupra unei ținte foarte mici cu o putere exprimată în gigawați (miliarde de wați). Fiecare antenă emite o putere de peste un megawat. Deocamdată, se dau toate asigurările că o astfel de rază este trimisă numai în ionosferă – adică la o altitudine situată între 48 – 600 km înălțime, pentru a studia comportamentul acestui strat protector al planetei împotriva radiației solare și cosmice.

Cu precădere în timpul zilei, radiația solară și cea cosmică izbesc atomii de oxigen și de azot și le smulg electronii de pe straturile superioare. Cu acest preț, atomii încetinesc sau captează radiația. În acest timp, electronii smulși se află liberi în spațiu. Lupta (interacțiunea) atomilor gazelor din ionosferă cu radiația solară și cosmică degajă o foarte mare energie.

La ora actuală, există numeroase teorii¹² privind nu atât

cercetările oficiale desfășurate în cadrul acestui proiect, cât, mai ales, obiectivele secrete ale acestui sistem de arme care se anunță a avea performanțe cu totul ieșite din comun. Dacă este așa – și datele¹³ avute până în prezent confirmă această ipoteză – acest sistem va revoluționa complet arta militară, în general, și strategia, în special, întrucât este (sau poate fi) primul sistem de arme cu valoare universală (prin posibilități și urmări) și cosmică. Folosirea HAARP în luptă depășește ceea ce se știe despre arta confruntării. Ea se constituie într-o armă care își ia munițiile din cosmos și din surse proprii de energie. În momentul de față, HAARP poate fi privită ca:

- armă cu energie dirijată;
- sistem de comunicații pentru submarine;
- mijloc de îmbunătățire a comunicațiilor intersatelitiți și în/din spațiul cosmic;
- sursă de raze X pentru planetă;
- mijloc de a crea în mod voluntar blackouts-uri electrice (fulgere globulare de mare putere);
- armă de război electronic;
- transmisie de putere fără fir, după procedeul Tesla;
- rază a morții (un laser cu o putere nemaiîntâlnită), acționată de la distanță, descrisă de Nicola Tesla;
- mijloc de a detecta extraterestrii din spațiu;
- mijloc de a distruge extraterestrii din spațiu;
- mijloc capabil să creeze explozii comparabile cu cele nucleare;
- armă capabilă să modifice mediul (război geografic);
- armă care poate altera undele cerebrale și controla gândirea și comportamentul uman.

Prin intermediul sistemului HAARP, armata americană a reeditat, sub o formă mult mai economică, dar mult mai periculoasă și polivalentă, proiectul “Star Wars”, dar cu o mică diferență - de data aceasta toate instalațiile se află dispuse la sol, iar efectele sunt infinit mai mari, în orice mediu terestru și în spațiul cosmic.

Este evident că avem de a face cu o armă strategică, dar nu este destul de clar dacă aceasta are un scop ofensiv sau defensiv și împotriva cărui inamic potențial va fi folosită – afirmam reprezentanții armatei americane.

Ionosfera ne protejează împotriva efectelor razelor solare și cosmice nocive, captează particulele încărcate electric provenite din vânturile și furtunile solare și galactice. Această mantie ionosferică este un scut de protecție, dar ea se poate transforma și într-o armă teribilă.

Sistemul HAARP se fundamentează pe cercetările lui Bernard Eastlund, care l-a continuat, într-un fel, pe Nikola Tesla¹⁴ care, la vremea lui, a creat curentul alternativ și curentul trifazic, combătându-l, într-o demonstrație foarte spectaculoasă, pe Thomas Alva Edison (supranumit Vrăjitorul de la Menlo Park - care susținea curentul continuu). Tesla a pus la punct un procedeu care permitea să se transporte la distanță (42 km) cantități mari de en-

ergie, fără ajutorul unui cablu, prin unde. El a consacrat, de asemenea, o mare parte din activitatea sa cercetării “energiei ionosferice” și fenomenelor electromagnetice. Este și autorul unei teorii care susținea că Pământul este un conductor uriaș și sigur și că prin el trebuie organizat sistemul de comunicații. După ce s-a descoperit unda radio s-a renunțat la această idee. Cel puțin pentru moment.

Bernard Eastlund a revenit asupra primelor cercetări ale lui Tesla și le-a adaptat în domeniul energiei electromagnetice. El a obținut mai multe brevete (numai 12 dintre acestea sunt cunoscute) între 1987–1994, care constituie osatura sistemului HAARP și a tehnologiilor derivate din acesta în materie de armament. Dar, după cum preciza, în noiembrie 1997, Alain Gossens, într-un studiu pe această temă, nu Eastlund este beneficiarul studiilor sale (el nici nu mai participă la proiect), ci o societate APTI-Arco - un fel de consorțiu petrolier¹⁵ - în spatele căreia se află U.S. Navy, U.S. Air Force, U.S. Space Force, de fapt, Departamentul Apărării.

Deci, HAARP proiectează în ionosferă un fascicul de unde de înaltă frecvență (HF) pentru a studia comportamentul acestui strat protector, mai ales modalitățile de amplificare a energiei, dar nu numai. Un astfel de bombardament cu HF are ca efect crearea unei oglinzi virtuale uriașe care acționează ca o antenă de emisie. Ea va trimite frecvențe foarte joase, ELF (extremely low frequency) spre Pământ, care la rândul său va crea un fel de uriaș “cuptor cu microunde” într-un loc anume al ionosferei, care va distruge în fracțiuni de secundă tot ce intră în el. De asemenea, se pot crea lentile în ionosferă care să concentreze energia în locul voit și la momentul dorit. În același timp, un astfel de emițător, care folosește ca oglindă reflectorizantă ionosfera, poate să controleze și să distrugă rapid orice sistem de comunicații, de dirijare a rachetelor și aviației, a navelor și grupărilor de forțe.

Oglinda virtuală poate dirija ELF-urile asupra scoarței terestre, descoperind tot ce se află sub ea până la o adâncime care depășește orice imaginație, dincolo de orice performanță de foraj. Ascunderea sub apă sau sub pământ a armamentelor, resurselor și altor mijloace nu va mai fi posibilă, pentru că acestea nu vor mai fi nici mascate, nici protejate. Nu vor mai exista baze subterane secrete care să nu poată fi descoperite și lovite năprasnic. Orice rachetă va fi lovită, oriunde s-ar afla, pe submarin, pe sol, în subsol, în mișcare, în siloz, în stratosferă sau în cosmos.

În același timp, cine va beneficia de HAARP își va putea ameliora substanțial sistemele de comunicare, inclusiv cu submarinele aflate în submersiune și foarte departe de baze, adică oriunde pe glob în oceanul planetar.

HAARP poate crea și un scut protector, dar nu împotriva razelor solare nocive și a radiațiilor cosmice (treaba aceasta o va face ionosfera în continuare, dacă va fi lăsată în pace), ci împotriva oricăror atacuri terestre aeriene, cosmice și chiar extraterestre. Se așteaptă foarte

mult de la HAARP, tocmai de aceea se și investește din ce în ce mai mult în acest proiect.

Aceasta este versiunea¹⁶ oficială a proiectului HAARP. Americanii au experimentat de-a lungul timpului numeroase proiecte: Argus în 1958, Starfish în 1962, Solar Power Satellite în 1968 și 1978, Space Shuttle Experiments în 1985, Mighty Oaks în 1986, Desert Storm în 1991, Allied Force în 1999. În toate acestea, s-au folosit și ionosfera și undele electromagnetice pentru a distruge comunicațiile inamicului, a asigura utilizarea armamentului cu plasmă, cu particule de înaltă energie etc.

Cine va reuși să controleze straturile superioare ale atmosferei și cosmosul își va impune, fără îndoială, politica și interesele pe Terra. Așa s-ar părea, la prima vedere, și de aici numeroasele temeri în legătură cu sistemul HAARP.

HAARP, oricât de puternic ar fi, nu poate influența ionosfera decât secvențial și pentru foarte scurt timp. Nu se poate afirma că HAARP, prin emisiunea de unde HF, ar ataca ionosfera dinspre Pământ obligând-o să lupte pe două fronturi. Dar, dacă HAARP și alte emițătoare puternice de HF se vor înmulți, s-ar putea ca efectele să fie dezastruoase. HAARP ar putea fi, însă, o armă climatică foarte puternică, foarte periculoasă și foarte eficientă. HAARP ar putea intra în rândul tehnicilor de modificare a mediului în scopuri militare, putând fi folosit cu

deosebită eficiență în cadrul războiului geofizic. Unii (a se vedea presa franceză¹⁷) aruncă deja vina catastrofelor meteorologice din diverse colțuri ale lumii, inclusiv din Europa, pe seama HAARP. Nu este exclus să se studieze și experimenteze și astfel de variante. Este posibil ca, din punct de vedere meteorologic, momentan, să se poată influența anumite suprafețe sau zone strict limitate.

După anul 2000 s-a constatat o amplificare a cercetărilor în domeniul HAARP, mai ales după ce CIA a raportat că rușii¹⁸, norvegienii¹⁹ și suedezii²⁰ au demarat și ei programe asemănătoare ce s-au bucurat de succes. În Antarctica au fost reperate în ultimul timp, prin satelit, instalații de tip HAARP unde se studiază fenomenele descrise mai sus, în condițiile aureolelor australe, de către alte state.

Deocamdată nu se cunosc, poate, aspectele și implicațiile legate de folosirea tehnologiei HAARP. HAARP este un proiect de cercetare care stă, fără îndoială, la originea celei mai puternice arme pe care a creat-o vreodată omul. Este o armă a undelor, a cerului și cosmosului.

Este, se pare, ultimul mare proiect în acest domeniu, dar care, încă din primele decenii ale mileniului, va aduce mutații strategice pe fondul cărora se va modela războiul viitorului. Va fi, poate, arma supremă a războiului sau păcii, ULTIMA ARMĂ – ARMA FINALĂ.

NOTE

¹ The Telegraph 15 decembrie 2002.

² The Daily Telegraph, 17 decembrie 2002.

³ Într-o conferință de presă din 11 iulie 1934, savantul Nicola Tesla anunța că a descoperit, deocamdată din punct de vedere teoretic, o armă nouă, pe care a numit-o Raza morții, bazată pe energie electromagnetică, ce disipa o putere ce-i permitea să doboare orice mijloc aerian care zbura pe o rază de 400 de km, știre reluată la acel moment de agențiile de presă din lumea întreagă.

⁴ Naval Research Laboratory.

⁵ Air Borne Laser – Laser aeroportat.

⁶ Col. dr. ing. Neculai Fudulu - Armele cu energie dirijată - Revista Știință și Tehnică nr.3, martie, 2001, pag.58.

⁷ Kelley M. C. Earth's Ionosphere, Academic Press, San Diego, 1989

⁸ FAA Flyer, January, 1996.

⁹ HAARP este cuplat cu unul din cele mai mari computere din lume de tip CRAY-YMP/T 3 D/T 3 E al Universității Alaska – Fairbanks, de la Butrovith Building.

¹⁰ Davies Kenneth, Peter Peregrinus - Ionospheric Radio, Ltd. London, 1990.

¹¹ Auroră polară - luminiscentă difuză, de culoare verde pal sau roșiatică, sub forma unui arc de lumină din care țâșnesc raze, benzi, draperii, coroane etc. cu aspecte feerice, ce apare în timpul nopții în straturile înalte ale atmosferei (ionosferă), îndeosebi în regiunile polare, ca efect al devierii de către câmpul magnetic terestru a traiectoriilor particulelor electrizate emise de soare. Aurorele polare sunt aurore polare boreale (în emisfera nordică) și aurore polare australe (în emisfera sudică).

¹² Fairbanks Daily News, September 17, 1995.

¹³ Cooper River Country Journal – September 21, 1995, part. I – II.

¹⁴ Fizician croat - după ultimile cercetări, posibil, născut în Maramureș, sub numele Nicolae Teslea. A murit în SUA în condiții mai mult decât suspecte, după ce i-a fost furată toată documentația cercetărilor sale ce ar fi trebuit să revoluționeze fizica în domeniul transportului energiei fără conductorii fizici.

¹⁵ În Alaska se găsesc cele mai mari rezerve strategice de hidrocarburi ale SUA.

¹⁶ Geophysical Institute – University of Alabama Fairbanks Biennial Report 1997 – 1998.

¹⁷ BT – France, Magazine documentaire, Paris, nr. 1103.pag. 28 – 33.

¹⁸ În Rusia se fac studii în acest sens la Radiophysical Research Institute of Nizhnzy Novgorod of Russie, cunoscut în Occident sub sigla SURA.

¹⁹ În Norvegia cercetările au loc la HISCAF – International Radio Observatory, Sweden.

²⁰ În Suedia cercetările au loc la Tromsoc – HISCAT, International Radio Observatory Norway.

HAARP (High Frequency Active Auroral Research Programme) originates the most powerful weapon created ever by man. It is a weapon of wave, sky and cosmos. For the time being not all the aspects and implications connected with the use of HAARP are known. It seems to be the latest project in this area, producing strategic changes on which the future war will be shaped. It may become the supreme weapon of war or peace, the last weapon – the final weapon.

Modele posibile ale Noului Război

Colonel (r.) dr. Grigore ALEXANDRESCU

“Recitindu-l pe Clausewitz”

Literatura de specialitate evidențiază că, în ultimul timp, pe o bună parte a arenei internaționale, riscul declanșării unei agresiuni de tip “clasic” s-a redus substanțial. Aceasta se datorează în primul rând maturității factorilor de decizie statali, care au găsit alte căi de promovare și protejare a intereselor lor. Efectele globalizării și asocierea țărilor în cadrul unor organisme de coprosperitate și cosecuritate funcționabile îndepărtează de realitatea prezentă teza clausewitziană a războiului ca o simplă și inevitabilă “continuare a politicii cu alte mijloace”.

Învățămintele istoriei, profesionalismul militarilor de azi, cantitatea, calitatea și precizia armamentului, ușurința proiectării lor pe orice teatru, pierderile umane și materiale rezultate sunt doar câțiva factori care determină sporirea atenției până aproape de inhibiție pentru oricare decizie politică privind adoptarea războiului de intensitate maximă, ca soluție de rezolvare a diferendelor dintre state.

Totuși, societatea contemporană este departe de a deveni o lume idilică. Ambițiile, veleitățile și anxietățile izvorâte din motive dificil de intuit azi vor sta, probabil, la baza pericolelor, riscurilor și amenințărilor directe la adresa securității naționale și internaționale de mâine.

11 septembrie 2001 și alte acte ostile, greu de codificat de legislația internațională actuală, au demonstrat că fenomenul “război” evoluează într-o direcție nouă, necunoscută.

Deși s-a scris mult despre fizionomia viitorului conflict armat, foarte puține aserțiuni au fost confirmate de ultimele evenimente în domeniu.

Perspectivile războiului și ale luptei armate moderne, deși au fost preocupări constante ale analiștilor politici și specialiștilor militari din ultimul deceniu, nu și-au găsit răspunsurile așteptate, înainte de prima mare confruntare a omenirii cu un alt fel de război. Au fost necesare lacrimile Americii și consternarea lumii întregi pentru ca să înțelegem că evoluăm în cu totul altă direcție.

Lumea civilizată se află acum într-o stare permanentă de război cu terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă, crima organizată, traficul de droguri și corupția.

“Noua cutie a Pandorei”

Sfârșitul Războiului Rece, care anunța o epocă a păcii mondiale după o perioadă îndelung dominată de riscuri majore de confruntare militară directă, nu a adus decât o uriașă cutie a Pandorei plină cu ură tribală, logică demonică și dorință anarhică. Acțiunea descurajatoare supremă a loviturilor nucleare care, într-o lume logică, era greu de presupus că puteau fi folosite datorită puterii lor mult prea distructive, tinde să fie depășită de ilogica terorismului, crimei organizate și a acțiunilor statelor „renegate”. Cu o oarecare doză de cinism, acum putem califica descurajarea nucleară din perioada anilor ‘50-’90 ca un act „moral”, în comparație cu descurajarea teroristă sau cu armele de distrugere în masă ilicite ale vreunui stat nesigur. Astfel, pe parcursul a câțiva ani, războiul, poate cel mai conservator fenomen social, și-a schimbat conținutul etic și legal.

Acesta este doar un aspect, printre multe altele, care pune la îndoială finalizarea unui proces ce se considera de către unii politicieni și specialiști militari ca fiind aproape încheiat.

Pe de altă parte, nicidecum societatea civilă nu a fost pusă în contact cu atâtea titluri și autori cu preocupări militare ca la sfârșitul mileniului trecut și începutul acestuia. Fenomenul militar își căuta scena pentru dezbatere publică după o perioadă de secretomanie dictată de imperativul geopolitic și geostrategic al rivalității dintre blocurile militare. Persoane cu abilități și preocupări diferite au avansat soluții la ceea ce se considera a fi proiecția „Războiului mileniului trei”, considerând ca suficiente răspunsurile la interogațiile: care sunt schimbările produse în conținutul războiului și al gradului de angajare militară?; care sunt limitele confruntării nucleare?; la ce nivel se cantonează războiul și lupta armată clasică?; cum se va desfășura acțiunea nucleară tactică?; care sunt perspectivele luptei armate moderne?

Desigur, au fost emise idei valoroase care s-au sprijinit nu numai pe cunoștințele în materie acumulate pe timpul Războiului Rece, dar în special pe “lessons learned” rezultate din noile tipuri de operații altele decât războiul, desfășurate pe mai multe continente. În scurt timp, acest

mod de abordare s-a dovedit insuficient, iar la 11 septembrie chiar eronat. Practicienii și teoreticienii militari nu s-au putut desprinde în „mod operativ” de logica războaielor desfășurate între mase mari de forțe, sofisticat instruite și dotate, cosmetizate cu operații umanitare și de peacekeeping.

Aceasta a determinat și instaurarea unei stări de automulțumire, în rândul americanilor, în speranța că încheierea cu succes a Operației „Furtună în Deșert” a înzestrat Statele Unite cu capacitatea de a domina evenimentele lumii – afirmă un analist american – fără a se întina în acest proces. Dar aceasta s-a dovedit a fi preludivul unor dezamăgiri”¹.

Prima a fost Somalia. Operațiile, altele decât războiul, s-au desfășurat pe un teatru saturat de mass-media. Acțiunile soldaților americani și ale aliaților lor s-au dus sub privirile critice ale întregii planete. Ei erau presați să satisfacă cererile de performanță (multe contradictorii) în mod ireproșabil. Nu în aceeași termeni se comportau și taberele locale aflate într-un conflict fratricid, pe care nu le impresiona opinia lumii civilizate.

Apoi a urmat Bosnia-Herțegovina unde, în dorința de arbitru imparțial, peacekeeper-ii au intrat într-o fundătură împinși de argumentul moral. Departe de a se simți stimulați de supremația numărului și calității tehnicii lor militare, aceștia au fost permanent dominați de teama unor pierderi umane greu de justificat în afara teritoriului național și de limitele impuse mijloacelor lor de luptă, în mare majoritate de ultimă generație, de un teren accidentat, cu infrastructura distrusă și capcane de tot felul.

Similar s-a întâmplat și pe teatrele din Albania și Kosovo.

Un grad de specificitate a fost remarcat în Kosovo, unde “forțele NATO au intrat mai degrabă în baza unui mandat ONU, decât a unui acord între Belgrad și Alianța Atlantică”². Sub impactul puternic al politicului, și aici s-au înregistrat ambiguități și inadvertențe între misiunile care erau proiectate pentru militari și ceea ce au făcut ei efectiv, în teatru. Aceasta poate explica și numeroasele accidente care au culminat cu bombardarea unei coloane de refugiați care se întorcea în țară.

Înlăturarea lui Miloșevici de la putere sub presiunea loviturilor executate din aer de americani și englezi, nu a răsplătit pe deplin efortul depus de cea mai înaintată tehnologie militară existentă la acel moment în lume. Au fost irosite mijloace de lovire care încorporau, nu numai cheltuieli materiale impresionante, dar și multe speranțe, pentru a “nimici”, în majoritate, ținte false. Mai mult, s-a creat și riscul unui conflict diplomatic major când una din rachetele inteligente și-a greșit obiectivul repartizat. Lipsa componentei terestre a operației a prelungit mult durata acesteia, amplificându-i și costurile.

În a doua parte a anului 2001, Statele Unite ale Americii au fost scena declanșării unui nou tip de conflict violent. Tot ceea ce fusese considerat ca lipsit de semnificații majore, fiind preferată analiza amănunțită a unui “Război al mileniului trei” de laborator, a paralizat pentru o bună perioadă de timp executarea unei reacții adecvate din partea factorilor de decizie și execuție.

Războiul în mileniul trei

În mod surprinzător, noul mileniu nu a debutat din punct de vedere al conflictului armat cu o acțiune între hiperforțe, ci cu o lovitură absolut imprevizibilă dată de un grup de teroriști chiar în inima celei mai mari puteri mondiale. Situația creată a făcut obiectul unei uriașe desfășurări de forțe și mijloace care căutau să compenseze elementul „surpriză” creat. Astfel, cei aflați în afara legilor umanității au obținut cel mai mare succes cunoscut până acum. Cu o investiție de câteva mii de dolari (unele studii le ridică la valoarea de 500.000 USD)³, aceste atentate au dus la cheltuirea unor sume uriașe. Doar în presă, element deloc lipsit de semnificație, s-au irosit mai multe miliarde, pentru prezentarea spectacolului și a făptuitorilor.

În căutarea senzaționalului, o asemenea publicitate este contraproductivă pentru forțele antiteroriste, ea putând conduce la câștigarea de prozești în rândul elementelor fundamentaliste din comunitățile musulmane. Totodată, “Islamul vagabond”, cum l-a numit un universitar libanez, adică diaspora diseminată prin lume, beneficiind de avantajele pe care le oferă democrațiile autentice, în special din SUA și Europa Occidentală, poate asigura și pe mai departe un scut protector teroriștilor activi.

Ce s-a întâmplat la 11 septembrie pe teritoriul Statelor Unite ale Americii a depășit stadiul acțiunilor teroriste care se rezumau la simple asasinat, deturnări sau atentate cu bombă.

Pornind de la definiția operației militare, “acțiune militară de mare amploare în vederea realizării prevederilor unui plan strategic sau a sarcinilor rezultate din conținutul acestuia”⁴, și coroborând-o cu cea a terorismului⁵, rezultă clar că a existat o reală operație teroristă ca parte a unui tip de război cu o fizionomie necunoscută până atunci.

Studiile ulterioare au evidențiat că acesta poate fi identificat prin: teatru de război fără delimitări precise, uneori atingând nivel planetar; lipsa unei conduceri centralizate, a unui cartier general și a unei strategii coerente; acțiuni, în marea lor majoritate nespecifice confruntării militare tradiționale, multe dintre ele incriminate de legislația internațională; folosirea ființei umane sau a animalelor în calitate de vectori purtători de muniție;

“menținerea inițiativei strategice prin acțiuni surprinzătoare, desfășurate cu repeziciune, oriunde și oricând”⁶; supraevaluarea scopurilor în comparație cu mijloacele; realizarea surprinderii strategice cu mijloace tactice; ciberspațialitatea ș.a.

Apariția războiului terorist a condus la anularea unora și diminuarea importanței altora dintre legile luptei armate care au guvernat confruntările militare de-a lungul secolelor. Valul uriaș de dezbateri teoretice declanșat în ultimii ani la nivel internațional își propune, alături de foarte multe elemente ale luptei antiteroriste, să identifice și legile și principiile care stau la baza noului tip de război.

Lupta armată, ca domeniu de manifestare a războiului, trebuie redefinită. Ea nu mai este doar un ansamblu de ciocniri violente, desfășurate în mod organizat, între două sau mai multe grupări de forțe armate pentru a-și îndeplini propriile scopuri. 11 septembrie și acțiunile desfășurate de comunitatea internațională angajată în războiul antiterorist completează tabloul modalităților de confruntare dintre beligeranți. Experiențele din Afghanistan și din Irak ne vor fi deosebit de utile în definirea fizionomiei viitoarelor acțiuni militare.

Războiul analizat din cealaltă tabără a sa, anume cea antiteroristă, ne evidențiază caracterul lui pregnant politic. Decizia pentru declanșarea acțiunilor a fost luată nu numai de conducerea politică a unui stat (SUA), ci și a unor grupări de state (NATO, Uniunea Europeană), precum și a altor organisme internaționale destinate să asigure securitatea și pacea planetei.

Datorită acestui fapt, pe parcursul derulării conflictului, în funcție de obiectivele politico-militare urmărite, au fost schimbați termenii generali ai politicii de alianțe. Astfel, privind teatrul din Afghanistan pentru politica externă a SUA, state ca Rusia, Pakistanul, Tadjikistanul și Uzbekistanul au devenit mai importante decât Germania și Franța⁷. Pentru acțiunile din Irak, statele invitate la sfârșitul anului trecut să adere la NATO (Grupul Vilnius) au devenit mai utile decât multe țări cu tradiții în Alianța Nord-Atlantică.

Acțiunea preponderentă a politicului se răsfrânge și asupra libertății de acțiune militară. Gruparea de forțe este atent monitorizată, nefiind lăsată să desfășoare nici o acțiune care poate să periclitizeze soarta coaliției antiteroriste.

Din această perspectivă, se consideră că soluțiile militare tradiționale pot avea efectul scontat numai dacă sunt combinate cu alte tehnici și instrumente non-militare. Eșafodajul non-militar al operațiilor militare, deși joacă un rol secundar în războaiele tradiționale, aici s-a dovedit a fi un factor de putere.

Problema în Afghanistan nu consta în cât de eficiente

au fost bombardamentele care au spulberat terenurile și facilitățile de instrucție ale talibanilor, sau distrugerea unei poziții a rețelei Al Qaida, ci câte vieți de civili au fost salvate. Din acest punct de vedere, pe scala aprecierii operațiilor, precizia trimerii pachetelor de prim-ajutor sau cu alimente populației era cotate mai bine decât cea a lovirurilor administrate buncărelor din Tora Bora.

Într-un astfel de război, armatele active (de operații) au un caracter din ce în ce mai expediționar, apărarea teritoriilor naționale revenind forțelor teritoriale și celorlalte elemente ale sistemului de protecție internă. Vor deveni din ce în ce mai rare situațiile în care entitățile organizatorice existente la pace vor desfășura operații militare sau altele decât războiul în structuri predefinite. Va ajunge aproape regulă constituirea ad-hoc a forțelor. Aceasta se va rezuma, în majoritatea situațiilor, numai la îndeplinirea unei singure misiuni, după care ele se vor regrupa și se vor putea pune la dispoziția unei alte forțe.

Noul război va impune profesionalizarea armatelor și stricta specializare a luptătorilor. Aceasta va conduce la dispariția amatorismului și a sacrificiului inutil de pe câmpurile de luptă. Drept urmare, armatele de masă și obligativitatea satisfacerii stagiului militar vor constitui istorie. Profesiei de militar i se va acorda de către societate statutul ei bine definit. În structurile profesioniste actuale bărbații și femeile se înrolează pentru că solda este substanțială, instrucția stimulativă și, pentru unii, slujirea țării încă mai contează. În viitorul nu prea îndepărtat bursa locurilor de muncă va cuprinde și sectorul militar, luptătorii fiind selecționați după competență și valoare, și nu după sex, apartenență socială, naționalitate ș.a.

Elemente definitorii ale Noului Război

Cele câteva repere prezentate, alături de cele cunoscute sau intuite de împătimiții domeniului, conduc la concluzia că viitoarele confruntări militare se vor desfășura în cadrul unui conflict cu caracteristici deosebite de ceea ce cunoșteam până la sfârșitul secolului trecut. Totuși, separat și indistinct, literatura de specialitate a consemnat elaborările unor teoreticieni care au încercat să proiecteze parametrii acestui tip de conflict. Întreprinderea lor nu a fost apreciată, fapt și pentru care a existat un 11 septembrie. În lipsa punctelor de sprijin, fundamentate teoretic și practic, bazându-se doar pe sumara experiență a operațiilor din Afghanistan și pregătirea acțiunilor din Irak, războiul supus analizei poate purta, în mod pasager, numele de „Noul Război”⁸.

Actorii care se confruntă în cadrul acestuia pot fi numiți generic: **Ordinea de drept** (state naționale, alianțe și coaliții de orice natură, instituții și organisme internaționale) și **Forța provocatoare** (teroriști, anarhiști,

traficant, organizații de tip mafiot, criminali ș.a.).

Scopurile politice ale acestora pot fi:

- **Ordinea de drept: prosperitatea, stabilitatea, democrația, progresul științific și tehnologic la nivel național, regional și internațional; nimicirea forței provocatoare.**

- **Forța provocatoare: slăbirea sau anihilarea ordinii stabilite; deținerea supremației locale, regionale sau mondiale pentru manifestarea liberă a acțiunilor antisociale pe care și le-a propus.**

Aceste scopuri politice, precum și altele, care sunt, deocamdată, greu de intuit, pot fi obținute prin următoarele obiective strategice probabile:

- **Ordinea de drept:** distrugerea bazelor de pregătire, a celor de susținere logistică și a infrastructurii forțelor provocatoare; înlăturarea sprijinului ei moral; prinderea și aducerea în fața justiției a conducătorilor și activiștilor forței provocatoare; protejarea economiei, a structurilor democratice, patrimoniului și simbolurilor naționale; apărarea populației și a bunurilor acesteia.

- **Forța provocatoare: să obțină și să domine, prin orice mijloace, sprijinul public; să paralizeze capacitatea guvernelor de a menține siguranța populației; să-și construiască forțe și să realizeze arme mai puternice decât ordinea de drept; să-și impună dominația asupra unor zone distincte pe care ulterior să le unească în așa-zisele „paradisuri”.**

Teatrul de război poate fi deteritorializat. Orice colț al lumii poate fi o zonă de operații. Oponenții sunt pretutindeni și nicăieri. O bună parte dintre aceștia nu poartă uniforme, semne distinctive sau arme la vedere. Ciocnirile dintre combatanți sunt sporadice, uneori spectaculoase, desfășurate în prezența și cu sacrificiul civililor neangajați. Armamentul folosit este un amestec de cibernetică, tehnică de ultimă oră și mijloace artisanale.

Pe teatrele „Noului Război”, combatante nu vor mai fi entitățile organizatorice care acționează în structuri predefinite, ci grupări mici, de valoare tactică, eterogene din punct de vedere al specialităților militare, dar omogene privind tehnicile abordate pentru îndeplinirea misiunii. Sinergia acțiunii lor va fi o condiție de succes. Aceste grupări pot îndeplini obiective tactice, operative sau strategice. Nu valoarea forțelor asigură importanța militară a obiectivelor.

O mare semnificație vor căpăta armele nucleare, bacteriologice și chimice, care vor fi întrebuintate sub diferite forme: agenți binari, psihochimici, bioenergetici cu acțiune selectivă și substanțe calmante, sedative și incapacitante cu efecte neletale, ca alternativă la actualele arme chimice și biologice.

Logistica va deveni mult mai flexibilă, renunțând în special la legătura ombilicală cu rezervele centralizate

ale statului.

Formele acțiunilor militare vor ieși din tiparele clasice. Un „hipersoldat” și „nanoforța” din care face parte, instruită și dotată cu cele mai noi evoluții în domeniu, pot fi anihilați de luptători adversi mai puțin protejați și dotați cu echipamente și tehnică militară, dar care cunosc și folosesc cu abilitate punctele nevralgice și limitele sistemelor de arme. Astfel că, într-un „război cibernetic”, procedeele de luptă se vor baza mai mult pe intuiție decât pe tehnici standard, motiv pentru care pregătirea combatanților va fi continuă și interactivă. Instrucția va avea un caracter practic, fiind combinată cu acțiuni de luptă. Pregătirea prin simulare și cu ajutorul jocurilor de război vor pierde din importanță, în schimbul manevrelor în teren cu muniție reală și cu angajări periodice a unor forțe adverse pentru a le testa capacitatea operativă și a nu le da posibilitatea să se consolideze.

Victoria în acest tip de război este greu de definit și încheiat în condițiile normelor actuale de drept internațional.

Desigur, în cadrul Noului Război nu este exclus să existe perioade în care pot fi regăsite și elemente ale războiului tradițional sau chiar ale celui pe care, cu indulgență, ne-am obișnuit să-l numim războiul mileniului trei. Planurile de campanie pentru războiul din Irak sunt clasice, dar modul de realizare a lor intră sub impactul Noului Război⁹.

Astfel, analizând doar etapa la care suntem martori în momentul elaborării prezentului studiu (prima decadă a lunii martie 2003), putem evidenția că SUA și aliații lor își vor realiza scopurile politice printr-un război rapid, de scurtă durată, dar de intensitate maximă, declanșat din trei direcții concentrice (elementul clasic), al cărui scop nu va fi ocuparea teritoriului și nici nimicirea unei armate mari (elementul de noutate).

Obiectivul principal, declarat, îl constituie capturarea lui Saddam Hussein și a celor care îl susțin, în timp ce armata Irakului și civilii vor fi cruțați. Din această perspectivă se folosește sloganul „victorie fără violență”. Practic, se testează o modalitate de intervenție pentru felul în care SUA vor acționa în deceniile următoare, în vederea înlăturării amenințărilor teroriste și nu numai.

Dacă acest conflict armat se va desfășura conform planului prezentat de Pentagon, el se anunță a fi prima confruntare militară în care vor predomina elemente ale Noului Război.

În concluzie, deși este greu de înțeles pentru o lume civilizată, în curs de globalizare, războiul nu va putea fi eradicat. Într-o prognoză pesimistă, sub o formă sau alta, el va izbucni în locurile cele mai puțin așteptate din lume, având o configurație din ce în ce mai greu de intuit. În varianta optimistă, omenirea îl va putea ține sub control, limitându-i efectele, dar enunțându-l ori de câte ori argu-

mentele păstrării păcii și securității se epuizează.

Prima măsură de protecție a devenirii locuitorilor „planetei albastre” este cunoașterea profundă a acestui fenomen, depistarea cauzelor care îl generează și acțiunea

concentrată asupra efectelor lui.

Cunoașterea este încă foarte dificilă, iar acțiunea asupra cauzelor presupune, de fapt, armonizarea lumii, rezolvarea marilor probleme cu care este posibil să se

NOTE

¹ James Adams, Următorul – Ultimul Război Mondial. Arme Inteligente și Front Pretutindeni, Editura ANTET, f.a. pp. 356-357.

² Gilbert Achcar, Noul Război. Lumea după Kosovo, Editura Corint, București, 2002, p. 94.

³ Jean-Luc Marret, *Tehnicile terorismului*, Editura Corint, București, 2002, p. 5.

⁴ Ministerul Apărării Naționale, Culegere de termeni, concepte și noțiuni de referință din domeniul politicii militare, securității naționale și apărării armate, Editura Militară, București, 2000, p. 198.

⁵ Ibidem, p. 275.

⁶ Centrul de Studii Strategice de Securitate, *Terorismul, Dimensiune geopolitică și geostrategică. Războiul terorist. Războiul împotriva terorismului*. Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 2002, p. 77.

⁷ Colectiv, *Responses to Terrorism or: Is Here a Route from the „HUNTDOWN” in Afghanistan to Sustainable Globalization?*, Editura SVKH, Budapest, 2002, p. 55.

⁸ Centrul de Studii Strategice de Securitate, Integrarea Euro-Atlantică. Priorități *post-Praga*”, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2002, pp. 264-266.

⁹ Vezi: Războiul a început în Ziua nr. 247 din 01.03.2003, supliment și Scenariul războiului împotriva Irakului în Curierul Național din 1-2.03.2003, p. 10.

In many political military commentaries is specified that the Cold War threat has been transformed into an “asymmetric” one, in which two entirely different enemies face each other. In this case, all democracies face a shadowy international terrorist organization that fights using unconventional means. This is an accurate description of the threat, but it is, however, only part of the story.

Once more, for the civilized world the war gives proof of its longevity. In a pessimistic prognosis, it will break out in the less expected places around the world having a configuration more and more difficult to perceive. In an optimistic way, it is possible to keep war under control, to limit its consequences. Meanwhile, war is present in every situation when short of arguments about peace

Spațiul virtual în confruntarea politico-militară

George Răduică

Încă din timpuri străvechi, informația a fost asociată cu puterea și, în ultimă instanță, cu războiul. Nu puțini teoreticieni militari au studiat relația dintre putere și informație. Sun Tzu observa: „*Cunoaște-ți inamicul, cunoaște-te pe tine însuși; victoria ta nu va fi niciodată în pericol*”, iar mai aproape de timpurile noastre, Clausewitz privea rolul cunoașterii în război ca “*un factor mai vital decât oricare altul*”.

Informația privită în ansamblu înseamnă cunoaștere, iar cunoașterea conduce inevitabil la progres tehnologic. Astfel că, de-a lungul istoriei, revoluțiile tehnologice, care s-au succedat, au lăsat o amprentă profundă asupra domeniului militar, doctrinei militare, organizării și strategiei. Apariția unor noi arme, dezvoltarea comunicațiilor și a transportului, descoperirea de noi surse de energie au stat la baza acestor schimbări de doctrină, organizare și strategie ceea ce a permis, cu timpul, evitarea războaielor de uzură în favoarea unei forme de război rapid, decisiv. În zilele noastre asistăm la apariția de noi tehnologii într-un ritm tot mai accelerat. În viitor războiul se va desfășura în funcție de cum va fi evaluată și adoptată această explozie de cunoștințe.

1. Revoluție în informatică și război informațional

Schimbarea tehnologică, însă, care a marcat cel mai dramatic a doua jumătate a secolului XX și cu implicațiile cele mai semnificative în acest proces, și pe viitor, este revoluția informațională. Aceasta va aduce următoarea schimbare majoră în natura conflictului și războiului. Revoluția informațională reflectă avansul tehnologiei informatice și al telecomunicațiilor care se îndreaptă spre maturizare într-un ritm fără precedent în istorie. Informația devine o resursă strategică care se poate dovedi la fel de valoroasă și de puternică în epoca post-industrială așa cum era considerată munca în epocile anterioare. Sisteme informatice și de comunicații avansate, aplicate judicios, pot îmbunătăți eficiența multor activități și pot influența modul de gândire și operare într-un mod diferit și eficient.

Dacă nu avem nici o îndoială ca revoluția informatică este motorul principal de dezvoltare al lumii de azi, epoca

post-modernă adaugă și o nouă provocare la aceste beneficii: războiul informațional. Termenul se referă la folosirea sistemelor informatice, computere, rețele, baze de date, cu scopul de a obține avantaje pe plan militar.

De regulă, politica, economia și tehnologia unei anumite societăți se reflectă atât în armele pe care aceasta le posedă, cât și în modul în care sunt concepute strategiile militare. Îmbunătățirile aduse computerelor, comunicațiilor și altor sisteme electronice determină cu timpul și schimbarea gândirii și planificării militare. Armatele au folosit întotdeauna tehnologia informațională, sub orice formă a îmbrăcat ea la epoca respectivă (de pildă focurile care se aprindeau pe dealuri pentru a avertiza o invazie), dar avea un rol secundar în comparație cu armamentul.

Astăzi, sistemele informatice sunt atât de vitale pentru operațiile militare încât este adesea mai eficace să fie atacate sistemele informatice ale adversarului decât să-i fie distruse forțele militare. Societatea modernă devine tot mai dependentă de sistemele informatice, astfel că acestea pot deveni ținte principale de război. Este mult mai eficient să fie atacată infrastructura informatică civilă pentru a se îndeplini scopul propus, de anihilare a adversarului. În același timp, sistemele informatice pot servi și ca mijloace principale pentru conducerea unor operații ofensive. Vulnerabilitatea structurilor militare și civile la un atac informațional este rezultatul direct al dezvoltării și răspândirii tehnologiei informației. Paradoxal, cu cât o societate este mai informatizată, cu atât ea devine mai vulnerabilă la diverse tipuri de atacuri pentru că creșterea gradului de complexitate a infrastructurii inevitabil aduce cu sine și sporirea numărului problemelor inerente.

Orice strategie de protejare eficientă în spațiul virtual trebuie să ia acești factori în calcul. Acum câțiva ani soluția era simplă: izolarea fizică a sistemelor de calcul, dar aceasta nu mai este o opțiune viabilă datorită importanței interconectivității. Pe măsură ce tot mai multe activități umane se mută în spațiul virtual pentru a beneficia de eficiența pusă la dispoziție de interconectare, organizațiile și persoanele particulare, care nu pot sau nu vor să se conecteze, vor pierde progresiv pasul în activitatea economică și socială, vor deveni din ce în ce mai necompetitive în domeniul lor de activitate și vor avea probleme în a-și îndeplini obiectivele propuse.

Costurile tehnologiei informatice scad într-un mod accelerat, ceea ce o face să devină din ce în ce mai accesibilă, inclusiv pentru susținerea unor activități ostile. În contrapondere, riscurile unui război informațional cresc, căci datorită acestui cost tot mai scăzut al tehnologiei informatice, tot mai multe guverne și societăți non-guvernamentale vor putea dispune de tehnologii sofisticate. Țări care nu-și permit să cumpere armament costisitor vor fi capabile însă să achiziționeze computere și sisteme de comunicații suficiente să declanșeze și să susțină un război informațional.

În lumina acestor noi realități, războiul informațional poate fi privit și ca lupta celui slab împotriva celui puternic, în care forța mai slabă sondează și atacă punctele vulnerabile ale apărării inamice. Este reeditarea luptei dintre David și Goliat plasate în contextul epocii post-industriale.

Dar cum nimic nu este perfect, călcâiul lui Ahile al tehnologiei moderne este faptul că nici un sistem computerizat nu este invulnerabil la infiltrare, de unde și teama că un individ sau un grup mic poate crea haos prin atacarea și indisponibilizarea siturilor web guvernamentale, răspândirea de viruși și viermi informatici ce pot infecta și distruge sistemele informatice. Se merge până la ideea că Internetul poate fi folosit ca un instrument de ucidere prin controlul, la distanță, al sistemelor ce controlează diverse sisteme critice, cum ar fi barajele sau controlul de trafic aerian.

Deocamdată acestea sunt doar simple presupuneri, dar într-o zi ele se pot dovedi reale. Atacul asupra unor infrastructuri vitale este unul din factorii care va avea repercursiuni de mare amploare asupra societății viitoare. Un mare semn de întrebare, din perspectiva siguranței, rezidă în gradul de robustețe al infrastructurii prezente și viitoare, pentru că de asta depinde dacă aceste scenarii vor rămâne la stadiul de fantezie sau vor deveni realitatea unui coșmar deja anticipat de unii. Cert este că, până acum, cele mai multe incidente din spațiul cibernetic sunt datorate unor hackeri individuali care nu au intenționat activități propriu-zis criminale, ci scopul lor era mai degrabă obținerea unei recunoașteri în rândul comunității de hackeri și, implicit, câștigarea unei anumite celebrități și prestigiu în rândul acestora. O celebritate cumva anonimă, firește, pentru că adevărata identitate rămâne în mare măsură ascunsă.

De aceea și contracararea unei posibile amenințări în cadrul războiului informațional este dificilă, pentru că atacatorul (atacatorii) va acționa aproape întotdeauna din umbră, având grijă să-și păzească anonimitatea cât mai bine. O țară sau o organizație independentă poate ataca sistemele computerizate și de comunicații atât cât să le producă distrugerii serioase, dar să nu lase suficiente dovezi ca atacatorul să fie identificat. Fără identitatea atacatorului, va fi greu de determinat cine poate fi făcut responsabil. El poate acționa în continuare nestingherit, nevăzut, creând în mod constant probleme ce pot fi ușor confundate cu

defecțiunile normale ce apar la un sistem informatic.

2. Atac și apărare centrate pe rețea

Dezvoltarea economică fără precedent, determinată de revoluția informațională, duce inevitabil și la înflorirea diverselor activități criminale, dintre care se remarcă în primul rând diferite forme de organizații ale crimei organizate, ce dispun de fonduri suficiente pentru a-și pune la punct o infrastructură viabilă. Pe lângă asta, nici organizațiile teroriste nu au ocolit spațiul virtual, astfel că posibilitatea teroriștilor de a infiltra sistemele informatice, de a răspândi viruși informatici, de a fura informații importante, nu este deloc de neglijat.

Competența în tehnologia informatică a hackerilor militanți islamici a fost pusă în discuție și de oficiali americani care au admis că au subestimat atenția foarte mare pe care organizația al-Quaeda o acordă Internetului.

Epoca informațională afectează nu doar tipurile de ținte și armele pe care teroriștii le aleg, dar și modul în care aceste grupuri operează și își structurează organizațiile. Câteva din cele mai periculoase organizații folosesc tehnologia informatică pentru a se organiza mai bine și a coordona activități dispersate geografic. Asemeni unui număr mare de corporații private, care au îmbrățișat tehnologia informatică pentru a opera mai eficient și cu mai mare flexibilitate, teroriștii exploatează puterea acestora pentru a iniția noi doctrine operaționale și forme organizatorice. Tendința companiilor din sectorul privat de a forma rețele de alianțe pentru a oferi servicii complexe este urmată și de grupurile de teroriști, care au renunțat treptat la ierarhia birocratică, în favoarea unor rețele descentralizate, flexibile, ce au ca liant comun același ideal. Proliferarea de tip rețea a organizațiilor teroriste este parte a unei mișcări mai ample de îndepărtare de la organizarea formală, sponsorizată de stat, spre finanțarea privată. Rețele autonome de indivizi și subgrupuri care sunt conduse la nivel strategic dar care, fără îndoială, își păstrează independența tactică.

De exemplu, în Orientul Mijlociu, grupări precum Hamas, Hezbollah sau organizația teroristă condusă de Osama bin Laden au devenit cele mai active organizații. În aceste grupări organizate independent, membrii operativi sunt parte a unei rețele care se bazează pe aceleași valori religioase sau ideologice, ce-și îndeplinesc planurile printr-o coordonare pe orizontală.

Unul dintre cele mai interesante exemple ale unui actor terorist este Osama bin Laden, a cărui rețea complexă de grupuri relativ autonome sunt finanțate din surse private. Bin Laden își folosește averea și capacitatea organizatorică pentru a sprijini și conduce al-Quaeda, o alianță multinațională a extremiștilor islamici. În declarația de război sfânt împotriva SUA și a Occidentului, în general, bin Laden anunța intenția Al-Quaeda de a urmări contracararea

rarea oricărei amenințări la adresa islamului, de oriunde ar veni ea. Bin Laden sublinia că un astfel de război sfânt trebuie purtat de forțe foarte mobile, ușoare, neregulate. Deși bin Laden finanțează al-Quaeda și conduce câteva operații, se pare că nu joacă un rol direct în comanda și controlul asupra tuturor operațiilor. Mai curând, el este o figură cheie în coordonarea și sprijinul câtorva noduri dispersate. Structura de comandă al-Quaeda include un consiliu consultativ, care discută și aprobă acțiunile majore, și posibil, un comitet militar. Centrul vital al-Quaeda este constituit dintr-un nucleu de apropiați ai lui bin Laden care, câteodată, conduc misiunile pe cont propriu. Majoritatea celorlalți membri ai organizației rămân independenți, deși linia de demarcație dintre ei rămâne permeabilă.

Mecanismele de coordonare laterală facilitează operațiile grupurilor în rețea. Aceste mecanisme de coordonare sunt permise de avansul în tehnologia informației, inclusiv creșterea vitezei de comunicații, reducerea costului comunicațiilor, conectivitatea vastă și integrarea comunicațiilor cu tehnologia computerizată. Succint, noile sisteme de comunicații și tehnologiile computerizate permit stabilirea unor rețele datorită următorilor factori: s-a redus imens timpul de transmisie necesar pentru comunicare și coordonare a sarcinilor, în scopuri organizatorice, aceasta putându-se efectua în mod dispersat; scăderea semnificativă a costurilor de comunicații permite crearea unei arhitecturi organizaționale viabile, concretizate prin rețele descentralizate și autonome; creșterea semnificativă, în arie și complexitate, a informațiilor ce pot fi diseminate mai eficient prin integrarea tehnicii de calcul cu comunicațiile. Inovațiile în domeniu precum conferințele computerizate, discuțiile pe Internet și siturile web interactive permit participanților să aibă schimburi de idei și informații fără a fi nevoiți să fie în proximitate geografică.

La angajarea în războiul informatic, tehnologiile epocii informatice au devenit indispensabile pentru un grup ai cărui membri sunt dispersați pe teren, să ducă activități distincte și complementare. Utilizând Internetul pentru comunicații, viteza mobilizării crește și permite un dialog mai amplu între membri. Flexibilitatea organizației se ameliorează, tacticile putând fi ajustate mult mai frecvent. Indivizii cu program și scopuri comune pot forma subgrupuri, se întâlnesc la locația țintei, conduc operațiile teroriste și apoi se dispersează rapid.

Rețeaua lui bin Laden se pare că a adoptat tehnologia informației pentru a-și susține modul de operare în rețea. La cartierul său general din munții Afghanistanului, bin Laden dispune de echipament computerizat și comunicații moderne. Bin Laden folosește terminale telefonice conectate la satelit pentru a-și coordona activitățile membrilor dispersați ai grupului și chiar a angajat contramăsuri care să-i asigure siguranța în timp ce folosește aceste sisteme de comunicații. Telefoanele conectate la satelit sunt transportate în convoaie separate de bin Laden, pe care nu le folosește în mod direct, adeseori el dictându-i

mesajele unui asistent, care apoi le retransmite prin telefon printr-o locație diferită. Agenții operativi ai lui Bin Laden utilizează discuri CD-ROM pentru stocarea și diseminarea informației, pentru recrutare de noi aderenți și alte informații legate de operațiile teroriste.

Experții informaticieni egipteni care au luptat alături de bin Laden în conflictul afgan au declarat că l-au ajutat pe acesta să-și pună la punct o rețea de comunicații, care să se sprijine pe web, email și buletine electronice, astfel ca membrii să poată schimba informații. Aceasta este o tendință urmată și de alți teroriști din Orientul Mijlociu. Operațiile antiteroriste îndreptate împotriva unei baze a Grupului Armatei Algeriene Islamice (GAAI) au descoperit computere și dischete cu instrucțiuni de fabricare a bombelor. GAAI folosește intens dischetele și computerele pentru a stoca și procesa ordine și alte informații pentru membrii săi răspândiți prin Algeria și Europa.

Grupul militant islamic Hamas folosește, de asemenea, Internetul pentru a împărtăși și comunica informații operaționale. Activiștii Hamas din SUA folosesc camere de discuții pentru a-și planifica operațiile și activitățile. Agenții operativi folosesc emailul pentru a coordona acțiuni în Gaza, Fâșia de Vest și Liban. Hamas a înțeles că informațiile pot trece destul de sigur prin Internet deoarece serviciile secrete de contraterorism nu pot monitoriza cu acuratețe tot fluxul și conținutul traficului pe Internet. De fapt, ofițerii de securitate israelieni recunosc că nu pot urmări ușor mesajele Hamas și să decodifice conținutul lor.

Ultimele tehnologii în comunicații permit astfel teroriștilor să opereze din aproape orice țară din lume, dacă au acces la infrastructura IT și aceasta afectează modul în care grupurile se sprijină pe diferite forme de sponsorizare.

Data fiind importanța cunoașterii, în conducerea războiului în rețea, nu este surprinzător că teroriștii organizați în rețea au început deja să-și ridice nivelul de cunoștințe și abilitățile în tehnologia informației. Astfel, posibilitățile oferite de rețea sunt exploatate mai eficient, pentru îmbunătățirea imaginii și percepției publice, dezvoltării metodelor propagandistice de influențare a opiniei publice, recrutării de noi membri și obținerii de noi fonduri financiare. Dispunând de o expunere mediatică largită, în afara canalelor de media tradiționale, ca televiziunea sau presa scrisă, Internetul devine o componentă importantă a strategiei teroriste, grupurile teroriste găsind calea alternativă ideală de a ajunge la public, adeseori cu un control mult mai direct asupra mesajului ce are ca scop final subminarea voinței oponenților.

Înainte de Internet, un atentat cu bombe putea fi însoțit de un apel telefonic sau fax, către presă, prin care teroriștii își revendicau responsabilitatea. Acum, atacul cu bombe poate fi urmat de un anunț pe propriul site web. Faptul că teroriștii au control asupra conținutului mesajului lor oferă mai multe oportunități pentru crearea unei imagini

cât mai favorabile prin dezinformarea opiniei publice sau prezentarea punctelor de vedere alternative la mesajele oficiale. O prezență pe Internet se poate dovedi avantajoasă pentru mobilizarea unor indivizi care nu sunt afiliați la un grup terorist anume, dar care împartășesc planurile și ideile acestora. Unele situri web ale teroriștilor pot pune la dispoziția amatorilor, atât soft distructiv, cât și instrucțiuni de folosire a acestora, ceea ce poate constitui un punct de atracție dar și o metodă de recrutare.

Atacuri de tip *denial of service* împotriva Yahoo! și eBay sau „*ciber-jihad-ul*” împotriva siturilor web israeliene și americane, conduse de hackeri cantonați în Pakistan care sprijină intifada palestiniană al-Aqsa, continuă să ridice spectrul ciberterrorismului. Acest scenariu va semăna foarte mult cu inițiativele luate de către guvernele israelian și palestinian, care au încurajat cetățeni particulari să descarce programe pentru atacul computerelor și să se implice în conflictul purtat de intifada al-Aqsa. Teroriștii implicați în războiul informațional pot, de asemenea, folosi tehnologia informației pentru a lansa atacuri ce pot indisponibiliza temporar sistemele de calcul, fără a distruge infrastructura fizică și software. Dacă scopul ultim al teroristului este de a influența voința de a lupta a oponentului, tehnologia informatică oferă mijloace noi de a exercita mai mult decât simple atacuri fizice menite a declanșa teroarea. Atacuri distrugătoare pot include sufocarea sistemelor computerizate prin unelte ca bombe virtuale și tehnici de infiltrare a siturilor web. Aceste lovituri sunt, de obicei, non-letale, deși pot crea haos și pagube economice semnificative. De exemplu, în anul 2000, un grup de hackeri pakistanezi (Muslim Online Syndicate) au deteriorat mai mult de 500 de situri web din India pentru a protesta față de conflictul din Kașmir.

În ciuda acestor fapte, atacuri cu adevărat distrugătoare ale teroriștilor au fost relativ puține și nu prea sofisticate, dar se pare că ele cresc în frecvență.

Atacurile destabilizatoare asupra sistemelor de calcul au avut loc din diferite motive. De exemplu, teroriștii care se bazează pe Internet în scopul manipulării percepției pe care o are opinia publică față de acțiunile acestora, cât și pentru comunicații, pot prefera să nu doboare „*netul*”, *ci mai curând să-l încetinească în mod selectiv. În plus, grupurile pot dori să mizeze mai mult pe atacuri cibernetice non-letale, pentru a forța guvernele să se conformeze cererilor lor, dar fără a-și îndepărta eventualii susținători. Mai nou, grupurile teroriste pot opta să implice la conducere hackeri criminali și să folosească amenințarea cu atacuri destabilizatoare pentru a șantaja și obține fonduri de la diverse entități particulare. Un mare avantaj al acestor atacuri este că lovirea țintelor prin mijloace electronice nu prezintă riscurile asociate cu folosirea armelor convenționale, cum ar fi manevrarea explozivilor sau aflarea în apropierea țintei.*

Având în vedere că tehnologia informatică oferă avantaje, dar și dezavantaje, grupurile teroriste au decis

să nu se bazeze exclusiv pe tehnologia informatică pentru a-și coordona și executa atacurile. Teroriștii în rețea au îmbrățișat tehnologia informatică pentru scopuri organizatorice, în special pentru a facilita sistemul de comandă și control, dar nu au fost capabili, deocamdată, sau nu au vrut să încerce o ofensivă mai ambițioasă.

Totuși, în mod clar, beneficiile au contrabalansat riscurile când a venit vorba de utilizarea tehnologiei informatice pentru propagandă. Când tendințele descrise mai sus vor persista, se poate specula că actorii viitorului război din rețea vor continua să-și consolideze abilitățile TI, în primul rând pentru scopuri organizatorice, cu accent pe propagandă și imagine. În aceste condiții, teroriștii în rețea se vor baza pe arme tradiționale, precum bombele pentru a produce violență fizică. Dar, ei vor transmite ușor informații pe CD-ROM sau email despre cum se pot construi aceste bombe, vor folosi camere de discuții pentru a-și coordona activitatea și vor folosi situri web pentru a publica și justifica atacurile lor în fața unei audiențe la nivel mondial.

Deși Israelul este una dintre cele mai computerizate societăți din lume, cu mai multe conexiuni la Internet decât toate țările arabe la un loc, avantajele revoluției Internet, în termenii conflictului arabo-israelian, pot fi de partea palestinienilor. În spațiul virtual, o rețea crescândă de indivizi sau grupuri se coalizează pentru a înlătura ocupația israeliană a teritoriilor arabe și crearea unui stat palestinian. Rețeaua se aglutinează în diverse grupuri sau comunități virtuale care se constituie într-un corp global de oameni animați de o cauză comună și care folosesc Internetul pentru a-și împărtăși informații, a sprijini mobilizarea și coordonarea acțiunilor directe online, și din când în când, pe cele din stradă. Revoluția Internet a permis oamenilor să împărtășească experiențe și idei și să descopere că și alții în lume au identificat aceleași probleme. Prin interacțiunea via Internet cu alții, individul nu mai este o voce izolată, ci o parte a unei rețele de oameni asemănători, o comunitate virtuală, care este dispersată și care totuși poate constitui un punct de pornire important pentru declanșarea unei mișcări de protest.

În timp ce activiștii pro-Israel pot încerca să-și mobilizeze propriile comunități virtuale pentru a apăra și întări balanța de forțe existentă în conflictul arabo-israelian, mărimea potențială și puterea unei comunități pro-palestiniene este demnă de luat în considerare. Marea majoritate a celor 280 de milioane de arabi ar putea fi potențiali membri ai comunității. Problema unei comunități virtuale arabe este că activismul social nu e aprobat oficial, el nefiind propriu lumii arabe. Guvernele arabe au mari rețineri în a privi cu ochi buni constituirea unor astfel de comunități, datorită caracterului lor amorf. Ele pot fi controlate și manipulate mult mai greu. Comunitățile pro-palestiniene pot avea un potențial mai mare dacă luăm considerare și alți factori. De exemplu, islamul este religia cu cea mai mare rată de creștere din lume, și interesant, în SUA sunt

10 milioane de musulmani, comparativ cu 6 milioane de evrei.

De asemenea, cauza palestiniană este astăzi o problemă centrală a susținătorilor drepturilor omului, studenților, ecologiștilor, pacifiștilor și altor mișcări de lobby din vest. Chiar și israelieni sunt incluși în aceste comunități, cum ar fi activiștii liberali pentru pace ai Gush Shalom sau rabinii ortodocși care denunță statul israelian modern. Aceste comunități virtuale poate fi încă la începuturile lor și impactul poate părea încă neglijabil, totuși tehnologiile moderne informatice și de comunicații au galvanizat potențialul activismului. Un element cheie în acest activism este folosirea Internetului ca un instrument de diseminare a informației, mesajelor și punctelor de vedere către comunitățile existente. Indivizii își construiesc site-uri web ca o alternativă la sursele mediatice tradiționale pentru a oferi detalii pe larg despre Orientul Mijlociu. Aceste site-uri publică, ca o alternativă la realitatea prezentată la știrile TV, ceea ce ei consideră că sunt cele mai bune informații pentru a crește conștientizarea și indignarea comunității. Intifada electronică este unul din aceste situri care clamează că îndreaptă distorsiunile din canalele mediatice oficiale. Campania pentru Pace din Orientul Mijlociu din Colorado (Colorado Campaign for Middle East Peace) este un altul, care arată cum câțiva dintre cei mai activi militanți din comunitate sunt cetățeni americani care se opun politicii țării lor în Orientul Mijlociu. Siturile web pot oferi un mediu ieftin și totuși persuasiv prin care se pot adresa unui public mondial cu un mult mai mare control asupra mesajului.

Internetul s-a dovedit de asemenea o binefacere pentru grupuri care altfel erau discreditate de către media din vest. Hezbollah, grupul militant islamic din Liban, dispune de 11 situri web. Hezbollahul spune că siturile sale web sunt surse de informații în lupta de propagandă împotriva Israelului, o armă care înclină balanța informațiilor și cunoștințelor în favoarea sa, având în vedere că balanța forțelor convenționale este disproporționată.

Nu este esențial să se dispună de un site web pentru implicarea în diseminarea informațiilor la nivel global. Indivizii pot să facă la fel de mult pe computerele personale. Un palestinian din tabăra de refugiați din Shatila, Abu Moujahed, conduce un centru pentru tineret și organizează vizite tabără ale studenților străini. El contribuie la cauza palestiniană prin răspândirea, prin intermediul rețelei sale la mai mult de 200 de contacte în toată lumea, a rapoartelor email pe care le trimite o organizație non-guvernamentală palestiniană din Fâșia de Vest. Emailurile conțin relatări de la fața locului de la activiști pentru pace, martori oculari și jurnaliști din teritoriile ocupate. Din tabăra de la Shatila, Abu Moujahed reprezintă unul dintre nenumăratele "noduri" ale rețelei și ilustrează natura "virală" prin care informația poate fi primită și trimisă mai departe la înconținuu de-a lungul și de-a latul rețelei.

Un alt element cheie al noului activism prin intermediul

IT este folosirea Internetului pentru a mobiliza și coordona comunitatea în variate forme de acțiune directă pe străzi. Situl campaniei de Solidaritate Palestiniană încurajează susținătorii să facă demonstrații, să desfășoare discuții și concerte de binefacere în Marea Britanie. Siturile pro-palestiniene nu numai că organizează adunări ale comunității în diferite orașe, dar își încurajează susținătorii să fie în prima linie. Activiști individuali călătoresc în teritoriile ocupate pentru a participa la acțiuni directe în campanii de rezistență non-violentă la ocupația israeliană. Coordonându-se cu organizațiile non-guvernamentale palestiniene locale, acești "internaționaliști", cum se autodenumesc, urmează tacticile nesupunerii civice propovăduite de un Gandhi sau Martin Luther King. Pe lângă protestul la punctele de control ale armatei israeliene, ei ajută palestinienii să-și repare casele dărâmate, escortează fermierii și lucrătorii sanitari etc. Activiștii au diferite naționalități, printre care se numără și cetățeni americani, canadieni și europeni, acționează ca martori oculari și raportează experiența lor zilnică la baricade pe situri web și prin email care sunt apoi retransmise prin intermediul comunității.

Protestul poate îmbrăca și forme mai liniștite dar în același timp și mai puternice, cum ar fi apeluri ale comunității virtuale de a boicota afacerile și magazinele citate ca făcând afaceri cu Israelul. Această tactică are ca scop să păteze imaginea mărcii și amenință profitul comercial pentru a forța firma să se îndepărteze de Israel.

Pe lângă boicotul economic, un boicot cultural se constituie prin chemarea unor profesori din Europa pentru un moratoriu al cercetării europene și academice de colaborare cu Israelul până când guverul israelian nu deschide negocieri serioase de pace. Adevărata eficiență a campaniilor de boicotare organizate de comunitățile virtuale și toată campania de activism, în general, rămâne dificil de calculat. Totuși proliferarea site-urilor web și creșterea numărului de demonstrații, chemările la boicotare și nesupunerea civică în sprijinirea palestinienilor arată că este în creștere.

Ca o rețea eterogenă, comunitatea virtuală este inevitabil să conțină diferențe ideologice. Pacifiștii nu împărtășesc același militantism extrem ca atentatorii sinucigași cu bombe, în vreme ce facțiunile militante palestiniene rămân sceptice în privința implicațiilor pe care activismul non-violent l-ar avea la rezistența lor armată.

În orice caz, acum comunitatea se concentrează pe terenul comun al opunerii la politica guvernului israelian. Acest activism global ar părea la prima vedere dispersat, indistinct și fără substanță. În revoluția informațională de azi, în care oricine are posibilitatea de a ști ce se întâmplă în orice clipă în lume și în care se pare că este o tendință crescândă de implicare, comunitățile virtuale pot totuși să joace un rol important în conflictul arabo-israelian.

Ca o ipoteză alternativă la noțiunea existentă de grupuri teroriste, îmbunătățirile calitative ale informatizării rețelelor teroriste vor fi martore la ridicarea unor grupuri

noi și mult mai abile în mânăuirea tehnologiei, ele putând să avanseze în tendința înspre organizații bazate pe tehnologia informatică și rețele. Noile grupuri vor tinde să fie conduse de indivizi versați în tehnologia informațională, sugerând ridicarea unei noi generații hibrid între teroriști și hackeri. Asemeni hackerilor, ei își vor lansa atacurile mai ales în spațiul virtual, dar, pentru a-și îndeplini scopurile politice sau religioase, țintele vor fi alese cu scopul precis de a le destabiliza sau distruge, metode proprii teroriștilor.

3. Concluzii

Pe măsură ce grupurile teroriste evoluează către rețele descentralizate care se formează și se disipează neprevăzut, așa și forțele contrateroriste trebuie să adopte o abordare mai flexibilă care să depășească granițele contraterorismului clasic pentru a-și îndeplini misiunea. În timp ce militarii și guvernele nu vor fi niciodată capabile să înlăture ierarhia în întregime, există, fără îndoială, loc pentru a-și dezvolta rețele organizaționale mai robuste decât le au în mod curent, o schimbare care va pune în discuție câteva, dacă nu toate, din avantajele pe care le au acum grupurile de rețele teroriste. Internetul, este clar, schimbă peisajul discursului politic și al prozelitismului. Oferă noi și ieftine metode de colectare și publicare a informațiilor, pentru comunicarea și coordonarea acțiunii la nivel global. Grupurile de activiști și indivizi de pretutindeni beneficiază de avantajul acestor facilități în încercarea lor de a influența zona politică, atât din țară, cât și pe cea străină. Când Internetul este folosit normal, fără intenția de a distruge, el poate fi un instrument eficace pentru activism, în special combinat cu alte forme mediatice, incluzând transmisiunile televizate, presa scrisă sau întâlniri față în față cu politicienii. Ca o tehnologie care aduce o nouă putere, de beneficiile netului se bucură atât indivizii și grupurile mici care dispun de puține resurse, cât și organizațiile mari și puternice pe plan financiar.

Internetul facilitează activități precum educația publicului, tranzacțiile financiare, formarea de coaliții transnaționale, distribuirea de proteste și acțiuni de alertă, plănuirea și coordonarea unor evenimente la nivel regional și internațional. Permite activiștilor în statele cu politică represivă să evite cenzura guvernamentală și monitorizarea. Pe tărâmul activismului virtual, care implică și folosirea unor tehnici și metode de infiltrare și destabilizare a sistemelor informatice, Internetul servește în principal pentru a capta atenția opiniei publice la o

cauză sau eveniment, pentru că asemenea incidente sunt prezentate regulat de către agențiile de știri. Dacă această captare a atenției are efectul scontat în schimbarea deciziilor politice sau nu, este mai puțin sigur. Activiștii virtuali pot simți un sentiment de putere, deoarece ei pot ajunge să controleze computerele guvernamentale și pot atrage atenția mediilor de presă, dar asta nu înseamnă că ei vor reuși să determine și o schimbare a politicii. Până acum, dovezile nu prea indică pentru cele mai multe cazuri vreun succes spectaculos.

Cu privire la ciberterorism, folosirea uneltelor de infiltrare ale sistemelor de calcul și tehnicilor de producere ale unor grave prejudicii, cum ar fi pierderea de vieți omenești, puține concluzii pot fi trase despre potențialul efect asupra politicii, deoarece nu au fost semnalate incidente care să aibă o asemenea anvergură. Tot ce se poate spune este că amenințarea ciberterorismului, combinată cu amenințarea atacurilor virtuale în general, influențează deciziile politice legate de apărarea în spațiul virtual la nivel internațional și național.

De vreme ce amenințările în spațiul virtual nu țin cont de granițele naționale sau regionale, cunoașterea tehnicilor de atac al computerelor s-au răspândit ușor pe tot globul, prin intermediul Internetului, și autorul unui atac poate fi la fel de bine de partea cealaltă a lumii sau la distanță de un bloc.

Din aceste motive, natura activităților și amenințărilor din spațiul virtual a devenit un fenomen transnațional. Nici o națiune nu poate susține că are suveranitatea efectivă asupra spațiului virtual.

În viitor, securitatea spațiului virtual va deveni din ce în ce mai prevalentă, ce va avea impact în aproape orice domeniu al societății și consecințele sale vor deveni din ce în ce mai mari. Enclave locale, protejate de sisteme de securitate de tip "firewall", apar promițătoare ca o paradigmă de securitate a unui spațiu virtual elementar, aplicabil la un număr mare de situații.

Lumea a devenit din ce în ce mai complexă. Este o complexitate utilă, dar aceasta implică probleme de securitate ale căror conexiuni de abia am început să le descifrăm și să le apreciem.

Even since the ancient times, information has been associated with power, war but also knowledge and technology. Information Revolution brought to the post-industrial society a new challenge: information war. Therefore, information become a strategic resource.

As expected, Information Revolution has not avoided terrorist groups, grafting on their operational and organizational behaviour.

Digitalizarea în conflictul armat

Ana SERAFIM,
Ministerul Apărării Naționale

Informația și vehiculul ei, computerul, au schimbat modelele de dezvoltare economică și ierarhia inegalităților sociale, au determinat apariția unor noi tipuri de comunități și forme de asociere, au transformat modalitățile în care valorile culturale sunt create, distribuite și consumate, dar, mai ales, au generat noi provocări la adresa guvernelor și activităților acestora.

Pot tehnologiile informaționale amenința securitatea statelor? Poate Internet-ul genera conflicte intra și inter-statale sau poate contribui la aplanarea acestora?

Iată întrebări la care articolul de față încearcă să ofere perspective de răspuns.

Ultimele două decenii au fost marcate de apariția unor noi tehnologii care permit transmiterea, colectarea, stocarea și difuzarea informației dincolo de frontierele naționale. În planul securității statelor, acest lucru a dus la manifestarea a două tendințe. Pe de o parte, avem de-a face cu interpenetrarea și integrarea pe orizontală a societăților dezvoltate, ca urmare a procesului de globalizare. Pe de altă parte, tehnologia informațiilor a înlesnit și amplificat de așa natură comunicarea socială, încât a generat schimbări de structură și de logică de funcționare a societății în ansamblul acesteia, precum și a comportamentului statelor pe scena internațională. Impactul manifest, vizibil, al IT asupra securității este generat de importanța pe care tehnologiile informaționale o capătă în dezvoltările sociale și tehnologice, asociate cu procesul de globalizare (circulația transfrontalieră a resurselor digitale; manifestarea societății civile la nivel internațional; apariția unor noi forme de activism transfrontalier în domenii precum drepturile omului, mediul înconjurător sau domeniul tehnologic – ex.: „*hacktivism*”; reconfigurarea practicilor și tehnicilor militare; apariția unor noi tipuri de provocări la adresa actului de guvernare la nivel global). Progresele înregistrate în domeniul tehnologiei informației afectează astfel posibilitățile și caracterul cooperării dintre state, precum și intensificarea sau aplanarea conflictelor dintre acestea, și aceasta deoarece produsul IT – informația – poate influența interacțiunile dintre state, organizații sau indivizi la nivel global.

Softpower

Puterea în sistemul internațional a fost redistribuită în perioada de după Războiul Rece. Analistul Joseph Nye sugera că experții în domeniul securității ar trebui să ia

în considerare o imagine tridimensională a distribuției puterii, în care simplitatea și raționalitatea, ce caracterizau sistemul erei bipolare din perioada Războiului Rece, sunt înlocuite de o mai mare complexitate și incertitudine. Acesta sugerează că, în termenii puterii militare, putem sesiza o lume unipolară, reprezentată de America, iar în termenii puterii economice, SUA, alături de Japonia și Uniunea Europeană, ar constitui o realitate multipolară. O a treia dimensiune a puterii trebuie însă adăugată, aceasta constând în mai multe structuri de putere dispersate, plasate în sfera relațiilor transnaționale, care scapă controlului guvernelor; este vorba de puterea informațională. Joseph Nye argumentează că puterea economică și cea militară sunt preponderent controlate de stat și pot constitui elemente de coerciție („*hard power*”). Dar în ceea ce privește puterea informațională („*soft power*”) - (*capacitatea de a atrage sprijin prin apelul la valori culturale și ideologice, cum sunt, spre exemplu, valorile și tradițiile democratice*) aceasta pare să devină tot mai importantă în sfera relațiilor internaționale. Este clar că trecerea de la instrumentele clasice ale războiului informațional la instrumente moderne precum Internet-ul generează dezechilibre globale în contextual „*spațiului informațional*”: în timp ce tehnologia rămâne „*neutră*”, miezul informației distribuite peste tot în lume reproduce perspectivele, valorile și cultura occidentală.

Fluxurile de informații sunt atât vectori de putere pentru cei ce știu să le producă, să le stăpânească și să le dea un sens, cât și factori de destabilizare, dacă sunt percepute ca o fatalitate care nu poate fi dominată sau controlată.

Relațiile constituite prin intermediul schimbului de informații între actori internaționali de importanță strategică diferită pot amplifica capacitățile de manifestare a actorilor mai puternici – fie aceștia state, organizații sau corporații internaționale – în direcția exercitării propriului control asupra zonelor cu acces limitat la tehnologiile informaționale. Revoluția informațională constituie astfel nu numai o amenințare comună la adresa securității statelor, ci și o luptă continuă a acestora pentru a-și stabili hegemonia la nivel global, IT devenind astfel factor de putere.³ Stăpânirea informației prin utilizarea noilor tehnologii constituie una din condițiile de putere, comună acțiunii politice, sociale și economice. Ne îndreptăm spre o structură complet nouă a puterii într-o lume divizată în mai multe tipuri de civilizații.

Amenințări digitale

Progresul tehnologic nu face ca lumea să fie mai sigură și mai liniștită. Spre exemplu, terorismul a devenit, din cauza mijloacelor tehnologice avansate, mai sofisticat, și poate implica folosirea unor arme de distrugere în masă, atacarea rețelelor de calculatoare și a sistemelor care controlează rețelele energetice naționale, traficul aerian sau alte infrastructuri importante, așa cum au demonstrat-o și evenimentele de la 11 septembrie din SUA. Acestea au demonstrat caracterul asimetric al atacurilor digitate (CBRN-D.) S-a văzut că și un stat mai slab, precum Afghanistanul, poate cumpăra sau închiria o gamă largă de capacități tehnologice în orice loc din lume. Tehnologii precum sistemul de poziționare globală, supraveghere prin sateliți, comunicații prin fibră optică, sistemele de emisie în direct, accesul la Internet, criptografia sau armele de precizie sunt toate disponibile pe piață. Creșterea exponențială a liberalizării schimburilor și revoluția tehnologică a rețelelor informatice au devenit astfel factori cu acțiune conjugată care au pus în cauză viziunea clasică asupra războiului. În zilele noastre, situările pot fi, și sunt deja, utilizate pentru câștigarea unui război. Costurile necesare sunt ne semnificative, iar utilizarea canalelor informaționale necostisitoare, în special a Internet-ului, poate permite unor grupuri periferice să mobilizeze spiritele, să câștige simpatia și sprijinul opiniei publice, atrăgând astfel suportul comunității internaționale pentru legitimarea anumitor acțiuni. Astfel, pe fundalul unui climat social exploziv, acțiunile de tip informațional stimulează semnificativ exacerbarea sentimentelor naționaliste. Imaginile mediatice asupra unui conflict interetnic au o importanță decisivă în desfășurarea concretă a acestuia și în influențarea deciziilor pe care instanțele internaționale le iau față de acesta. Puterea comunicativă poate fi astfel convertită, iar prin intermediul mijloacelor de comunicare în masă, inclusiv a Internet-ului, filozofia conflictului poate fi transformată în spectacol mediatic, cu posibilitatea de a vectoriza mesajele în favoarea unei părți, culpabilizând partea adversă. De aceea, operațiile informaționale, coroborate cu acțiuni specifice războiului electronic reprezintă un veritabil multiplicator de forță pentru sistemele militare convenționale. Speculând cu abilitate particularități zonale, specialiștii în războiul informațional pot construi „*propria imagine*” a unui conflict, dirijând fluxul de date din interiorul zonei de conflict spre receptor – comunitatea internațională - în funcție de anumite interese.⁴ Drept consecință, are loc o manipulare a informațiilor despre adversari, care întrețin și alimentează motivația psihologică a unui conflict.

Prin intermediul Internet-ului, informațiile, transformate în imagini, au o pondere importantă în banca de date a celor care instrumentează conflictul dintre părți. De pildă, în campania Rusiei în Cecenia, situările forțelor federale rusești au fost permanent controlate de situl oficial al Kremlinului – Rosinformcenter; situl liderului cecen pro-moscovit Bilan Gantamirov și un site independent „*antiterorist*” au completat eforturile Rusiei de a atrage sprijinul comunității internaționale în campania împotriva Ceceniei. La fel, în conflictul din Nagorno-Karabach,

hackerii azeri au sabotat în permanență majoritatea situărilor armene.

Studiile asupra viitorului tip de război au în fața lor un front larg de cercetare. Un obiectiv deosebit de interesant îl constituie explorarea în perspectivă a formelor de organizare a armatelor viitoare, care vor fi cu siguranță mai bine adaptate câmpului de luptă cibernetizat; în războiul viitorului, teatrul de operații militare cibernetizat va deveni o realitate. Digitalizarea asigură rețele de informare integrate pe orizontală și pe verticală, care conferă superioritate în ceea ce privește luarea deciziilor și asigurarea conducerii pe spații hiperdimensionate. Operațiile informaționale coroborate cu acțiuni specifice războiului electronic reprezintă astfel un veritabil multiplicator de forță pentru sistemele militare convenționale,⁸ statele care dețin avantajul în cunoașterea spațiului de luptă, în analiza acțiunilor și în distribuirea informațiilor având un decisiv ascendent asupra inamicului.

Digital Risk Management

Prevenirea crizelor tinde să încorporeze într-o matrice distinctă acțiuni din sfera tehnologiei informaționale, ale actorilor internaționali care au ca scop general întărirea păcii prin măsuri prealabile izbucnirii unei crize, precum și evitarea escaladării crizei spre conflict deschis, din cauza deteriorării succesive a contextului respectiv. Astfel, incidența tehnologiei informației asupra securității se traduce atât prin consecințe pozitive, cât și negative. Sunt foarte puțin cunoscute traiectoriile istorice ale transformărilor sociale generate de IT, precum și modul în care, în prezent, IT poate afecta schimbările sau poate influența prevenirea conflictelor din interiorul sau din exteriorul frontierelor unui stat. Proliferarea website-urilor și a organizațiilor on line în domeniul securității se dezvoltă în paralel cu agenda de securitate a statelor, cu scopul de a limita efectele și accesul organizațiilor activiste în domenii precum drepturile omului, securitatea socială sau politicile identitare. În domeniul politicilor identitare, sporirea numărului comunităților digitale naționaliste poate adesea contribui la întreținerea sau accentuarea unui climat conflictual.

În viitor, tehnologiile informației se vor diversifica și se vor răspândi rapid, datorită, în special competiției existente între industriile civile pe piețele globale.⁹ Acestea vor deveni, de asemenea, mai accesibile din perspectiva costurilor, fapt ce poate avea efecte pozitive asupra securității statelor, accesul egal la informație permițând reducerea incidenței conflictelor, adesea generate tocmai din lipsa de comunicare și acces la informație.

Ele pot însă avea și efecte negative. Asociate cu existența unei intense piețe internaționale de arme pot încuraja dezvoltarea în număr și calitate a capacităților militare, chiar și în cazul unor state sărace, dar agresive – așa-numitele „*rogue states*”, sau „*weak states*” - , și a actorilor non-statali.¹⁰

Evoluții demografice, geopolitice sau economice pot

determina aceste state să acționeze, pentru a se face auzite, în direcția multiplicării și diversificării capacităților militare – fapt ce, pe termen lung, reprezintă o amenințare la adresa securității statelor.

Tehnologia erei informaționale transformă o posibilitate teoretică în fapt: manipularea directă a inamicului. Ea este deja strâns implicată în operațiunile militare, furnizând cantități inimaginabile de date. Exploatarea acestora permite furnizarea unor capacități sporite de atac, dar bazarea exclusivă pe acestea creează potențiale vulnerabilități paralizante. Acest lucru transformă sistemele informaționale în ținte strategice.

Managementul riscurilor digitale reprezintă o varietate de aspecte asociate cu implementarea soluțiilor digitale și a managementului de tip integrat, cuprinzând selectarea tehnologiei optime, organizarea partenerilor externi și identificarea aliaților, definirea riguroasă a calității procedurilor de control etc. Originile Internet-ului sunt structurate pe conceptul deținerii unei rețele digitale funcționale chiar și pe timp de război. IT a jucat un rol important și pe timpul desfășurării războiului din Golf, a campaniei din Kosovo și, mai recent, dar totodată mai vizibil, odată cu atacurile asupra World Trade Center și a Pentagonului. Atacul terorist asupra Americii din septembrie 2001 a transformat Internet-ul într-un forum internațional de comunicare. Dar se pare că lucrurile nu s-au oprit aici, pentru că multe voci spun că informațiile publicate pe diverse situri au folosit teroriștilor. Drept consecință, oficialitățile americane au început să ia măsuri de precauție, eliminând de pe siturile agențiilor federale informațiile care puteau periclita securitatea Statelor Unite. Mai radicală a fost decizia Comisiei de Control Nuclear, Nuclear Regulatory Commission (NRC), care a blocat accesul la site. Agenția de Protecție a Mediului, The Environmental Protection Agency, a închis un site care conținea informații despre situații de urgență chimică în 15000 de locații din întreaga țară. Pe de altă parte, organizațiile independente și apărătorii primului amendament și-au exprimat îngrijorarea că restructurarea informațiilor din paginile web poate lipsi oamenii de informații de care au nevoie. „*Este ridicol în multe cazuri, pentru că aceste informații sunt publice, iar Internet-ul este o zonă publică*”, a declarat un apărător al dreptului la informare din Washington.¹³

Comunicare/conflict

IT îmbracă mai multe forme în relațiile internaționale: război de rețea, simulare computerizată, arme rapide, senzori de bruiă, supraveghere la distanță, sondaje media, și multe alte combinații complexe de informare, transmisie și stocare digitală. IT are capacitatea de a actualiza sau chiar de a virtualiza violența în timp real. Variind de la război organizat prin atacuri teroriste la diplomatie coercitivă prin „*războaie pe net*” (netwars), IT poate determina continuarea unui război prin „*infowar*”. Atunci când, însă, IT este instrumentul folosit de organizațiile guvernamentale sau neguvernamentale, sau de către actori transnaționali sau

naționali, sau de alte comunități virtuale, IT și-a demonstrat și capacitatea de a preveni, media, sau chiar soluționa conflicte prin „*infopeace*”.¹⁵

Adesea actorii relațiilor internaționale pot fi antrenați în conflicte sau, dimpotrivă, sunt încurajați să coopereze datorită mijloacelor tehnologice care permit o mai bună comunicare. De fapt, controlul fluxului de informații prin orice mijloace și influențarea sau chiar determinarea conținutului acestuia constituie aspecte foarte importante în pregătirea sau desfășurarea oricărui tip de conflict. „*Nici o rețea de comunicare nu poate stopa un conflict sau reduce tensiunile. Nici un sistem de comunicare nu poate aduce pace. Dar dacă nu există posibilitatea comunicării, nu există nici șanse de căuta soluții pașnice*”. Rețelele de comunicație constituie astfel o necesitate absolută în rezoluția conflictelor. Spre exemplu, în timpul războiului din fosta Iugoslavie, a fost semnalată, de către diverși reprezentanți guvernamentali sau ai societății civile sârbe, efectul dezastruos pe care l-a avut deconectarea rețelei oficiale de Internet a Serbiei (BitNet).¹⁷ S-a dovedit că atât organizațiile guvernamentale sau reprezentanții societății civile sârbe, cât și organizațiile de menținere sau impunere a păcii aveau nevoie stringentă de mijloace de comunicare, în vederea rezoluției conflictului. Drept urmare, a fost creată rețeaua Zamir Transnational Net (ZTN; „*za mir*” înseamnă „*pentru pace*”).

Putem concluziona astfel că una din condițiile esențiale de soluționare a conflictelor pe termen lung o reprezintă dezvoltarea relațiilor informaționale, de comunicare între locuitorii unui stat sau a unui spațiu geografic. Tehnologia a permis unificarea comunicațiilor la nivel global, suscitând interdependențe între regiuni, civilizații și culturi. Interdependența generează interese comune și încurajează comunicarea între indivizi, comunități, societăți sau state. Comunicarea poate încuraja percepția comună asupra riscurilor de insecuritate dintr-o anumită zonă, contribuind astfel la prevenirea conflictelor și la detensionarea situațiilor de criză (spre exemplu, în cazul conflictelor identitare). Iată de ce Internet-ul, sursă netradițională de informații, poate deveni un important „*furnizor de securitate*”. De asemenea, multe dintre guvernele lumii au început să-și deprindă cetățenii cu utilizarea inteligentă a Internet-ului. Este începutul unei revoluții care va schimba profund relația dintre cetățean și stat. Aceste transformări nu pot decât să fie salutate din perspectiva asigurării securității statelor, întrucât se preconizează conturarea unui sistem de guvernare mai eficient, mai uman, capabil să încurajeze comunicarea, și să detensioneze cu mult mai mare ușurință situațiile de criză ce pot surveni în interiorul unui stat. Creșterea productivității, ameliorarea comunicării între identități, comunități și state, perspectivele de dezvoltare a guvernelor electronice și a democrațiilor digitale constituie manifestări pozitive ale impactului IT asupra securității statelor.

S-a constatat că, pe timpul derulării unor conflicte, rețelele de Internet sunt utilizate la maximă capacitate. Ideal ar fi însă, în perspectivă, utilizarea acestora înaintea declanșării conflictelor, în încercarea de detensionare a

situațiilor cu risc de escaladare. Accesul liber la informația digitală a oricărei organizații, instituții sau chiar individ reduce riscul interpretărilor ce pot fi induse de o anumită parte în conflict prin intermediul altor surse de informare (ex. presă, radio etc.).

Perspective

Abordarea securității din perspectiva IT presupune elucidarea unor aspecte privind modul în care tehnologiile informaționale sunt reglementate la nivel global și care sunt autoritățile îndreptățite să facă acest lucru – considerând IT atât ca instrument, cât și ca obiect al reglementării. Nu se poate spune care ar fi implicațiile imediate sau pe termen lung ale încercărilor corporațiilor internaționale și ale guvernelor diferitelor state de a stabili regimuri de guvernare a tehnologiei informației. Pe de o parte, încercările de reglementare a acestui domeniu sunt caracterizate de implicarea mai multor tipuri de instituții în dezvoltarea unor politici specifice gestionării IT iar, pe de altă parte, o serie de grupuri și actori precum organizațiile neguvernamentale sunt ținute în afara procesului decizional. Acest

fapt generează anumite lacune în procesul de reglementare. De aceea, prima reuniune a Summit-ului Mondial al Societății Informaționale (WSIS) de la Geneva, din decembrie 2003, poate constitui o oportunitate excelentă în vederea soluționării tuturor problemelor existente în legalizarea spațiului informațional, permițând agențiilor specializate din cadru Națiunilor Unite, guvernelor, sectorului privat și societății civile să formuleze o viziune de ansamblu asupra securității societății informaționale. Nu putem decât spera că în viitorul apropiat Internet-ul va deveni un instrument activ care să ajute la prevenirea situațiilor de criză. Transparența și viteza de comunicare posibile datorită Internet-ului pot deveni aliați esențiali ai mișcărilor sociale care luptă pentru stoparea și prevenirea conflictelor din întreaga lume. Având implicații asupra tuturor dimensiunilor securității, Internet-ul poate astfel contribui la aplanarea conflictelor de orice tip, fie ele politice, economice, militare, societale etc.

NOTE:

¹ Dr. Graeme P. Herd, „Information Warfare” in „War and Peace in Post-Soviet Eastern Europe”, Dr. Sally Cummings (Ed), Conflict Studies Research Studies Occ. Paper, Nr.G81, Martie 2000, p.31-43.

² „Aspects of Information Warfare in the Era of Globalisation”, articol prezentat de Bahram Masoud, Director, Iranian Journal of International Affairs, Islamic Republic of Iran, la Conferința „Războiul Cibernetic și Opinia Publică”, Atena, 21-22 ianuarie, 2000.

³ SouthEast Europe Information Network, <http://www.seein.org/about.htm>.

⁴ Robert D. Kaplan, „The Coming Anarchy – shattering the dreams of the Post-Cold War”, Vintage Books – a division of Random House, Inc., New York, 2000.

⁵ <http://www.infocenter.ru>.

⁶ <http://www.chechnya.ru>.

⁷ <http://www.antitero.ru>.

⁸ Col. Constantin Moștofleu, „Politica de Apărare și războiul Informațional în timp de pace și de război”, în Anuar 1998 – Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, Editura Militară București 1998, p. 28.

⁹ <http://www.usip.org/vdi/vdr/rjohnsonISA99.html>.

¹⁰ <http://www.ssre.org>.

¹¹ C J Dick, „Conflict in a Changing World: Looking Two Decades Forward”, Conflict Studies Research Centre, Occ. Paper Nr.M25, Februarie 2002.

¹² <http://www.crime-research.org/eng/news/2002/09/Mess1102.htm>.

¹³ Gabi Zamfirescu, „Internet-ul: sens interzis teroriștilor”, revista Planeta.net Nr.52, 15 octombrie-15 noiembrie 2001.

¹⁴ <http://www.watsoninstitute.org/infopeace/subpage.cfm?targetpage=strategy>

¹⁵ <http://www.dodccrp.org/diwCh4.htm>

¹⁶ Eric Bachman, „Digital Communication via the Internet in a war zone: Conflict Resolution and the Internet”, http://www.isoc.org/inet96/proceedings/h2/h2_2.htm.

¹⁷ Ibidem; Zamir Transnational Net este astăzi formată din 7 servere, instalate în șapte orașe diferite din Croația, Bosnia-Herzegovina, Slovenia și Fosta Republică Iugoslavă.

¹⁸ <http://ZAMIR-BG.ztn.apc.org>.

¹⁹ http://www.connectworld.com/past_issues/eastern_europe/2002/first_issue/Kalman_Mizsei_UNDP_2002.asp.

The new landscapes of IT and the Internet help to reproduce, to form and to challenge the architectures of power. There are contradictory tendencies that information technologies might enable relating to cooperation and security socio-political transformations. The proliferation of websites and on-line organizations goes hand in hand with new state security agendas aimed at limiting the effects and access of activist or terrorist organizations.

Information flows are power vectors for those who know to produce, to own and to use them, as well as instability factors, if they are perceived as a fate that cannot be dominated and controlled. While military and economic power are essentially state controlled and can be instruments of coercion (hard power), „soft power” has taken on a far greater importance. The advantages of digital communications on the Internet are enormous, but so are the risks it involves, on the other side. That’s why a Digital Risk Management is required, as the digital attacks (CBRN - D) are asymmetrically manifesting.

IT has the capacity to actualize as well as to virtualize violence in realtime. It may enable the continuation of violence through infowar, but, when it is used by governmental or nongovernmental organizations, transnational actors or other peaceful virtual communities, it also demonstrated a capability to prevent, mediate, and resolve conflicts through infopeace. Given the potential effectiveness of digital war, particularly as an instrument of power for niche competitors and non-state actors, there is an urgent need of reglementation of the „information space” at the international level.

Asia Centrală – între tradiționalism și modernitate

Redacția

La scurt timp după rezolvarea parțială a „*crizei*” din Kosovo, atenția factorilor politico-militari și a opiniei publice s-a concentrat asupra Asiei Centrale și Afghanistanului. Ambele spații se caracterizează prin: poziții strategice pe rutele ce unesc Orientul Apropiat și Europa de Est cu Extremul Orient; resurse energetice semnificative (în Asia Centrală); incapacitatea de a-și asigura prin forțe proprii securitatea externă; structura definitorie a populației bazată pe popoare „*iraniene*” și „*turcice*”, de religie musulmană etc.

Turkmenistan (face parte din CSI)

Populație: 4.603.244 locuitori, la o suprafață de 428,100 kmp; ieșire la Marea Caspică.

Grupuri etnice: turkmeni 77%, uzbeki 9,2%, ruși 6,7%, kazahi 2%, alții (turci) 5,1%.

Religii: musulmani 89%, ortodocși 9%, necunoscute 2%.

Anexată Rusiei între 1865 și 1885, devine republică sovietică în 1925. Își recapătă independența după dizolvarea URSS, în 1991; 80% din teritoriu este deșertul Garamum (Kara Kum). Cu o structură socială axată pe tribalism, a abordat reformele economice cu precauție, bazându-se pe exportul de gaze - existente în cantități foarte mari – și bumbac, dar suferă din cauza lipsei de rute pentru exportul gazelor. Până în 2000, s-a înregistrat un „*război al exporturilor*” petroliere și de gaz cu F. Rusă. Pe termen mediu, previziunile politico-economice sunt descurajante mai ales din cauza sărăciei și a creșterii datoriilor externe.

Republică prezidențială autoritară, președintele Saparmurat Niyazov (din 1990), fiind și prim-ministru. Parlament dominat de Partidul Democratic din Turkmenistan, condus de președintele statului.

Kazahstan (face parte din CSI)

Populație: 16.731.303 locuitori, la o suprafață de 2,7 milioane kmp (57% pășuni, 12% arabil).

Grupuri etnice: cazahi– 53,4% (amestec turco-mogol), ruși 30%, ucraineni 3,7%, uzbeki 2,5%, germani 2,4%, alții 8%.

Religii: musulmani (în majoritate sunniți) 47%, ruși

ortodocși 44%, protestanți 2%, alții 7%.

Importante resurse petroliere și minereuri (argint, cupru, zinc, titaniu, bauxită, aur etc.). Cu rezerve de 2000 miliarde m³, poate deveni al treilea exportator de gaze naturale din lume. Sectorul agricol bine dezvoltat; industrie extractivă și prelucrarea țiteiului, construcții de mașini. Privatizarea a înregistrat progrese după 1995-1997. Caspian Pipeline Consortium construiește conducta Tengiz – Marea Neagră. Conducte petroliere: 2.850 km (țitei), 1.500 km (produse rafinate); conducte de gaze – 3.480 km (1992). Devenind republică sovietică în 1936, Kazahstanul a suferit afluxuri importante de emigrări între anii '50–'60 (ca urmare a programului agricol în care cetățenii sovietici erau încurajați să cultive terenurile Kazahstanului). Acest lucru a dus la crearea unui amestec etnic, nou-veniții întrecând ca număr populația nativă. După 1991, mulți coloniști s-au întors în F. Rusă. Actualele probleme cu care se confruntă Kazahstanul țin de dezvoltarea unei identități naționale coezive, valorificarea resurselor energetice și exportul lor pe piața mondială, continuarea apropierei de statele vecine. La 8 iunie 2002, printr-un tratat bilateral de 15 ani, Kazahstanul primea acces nelimitat pentru exporturile sale de gaze naturale prin conductele F. Ruse.

Partide politice: Partidul Popular al Unității (lider, președintele țării Nursultan A. Nazarbaiev, din 1991 șef al statului); Partidul Civic; Otan; Partidul Agrarian; Partidul Comunist. Republică parlamentară – președinte „*paternalist*”.

Kârgâstan (face parte din CSI)

Populație: 4.753.003 locuitori; suprafață 198.500 kmp, teren înalt și accidentat (Munții Tien Shan), 40% pășuni permanente.

Grupuri etnice: kârgâzi 52%, ruși 18%, uzbeki 12,9%, ucraineni 2,5%, germani 2,4%, alții (turcico-mongoli) 11,8%.

Teren cu rețea hidrografică bogată; resurse de aur și metale rare, petrol, gaze naturale, zinc, mercur, bismut etc. Economie predominant agrară. Exportă bumbac, aur, uraniu și electricitate (mai ales, în F. Rusă). Reforme economice curajoase (din 1994). Asistență externă serioasă.

Religii: musulmani 75%, ortodocși 20%, alții 5%.

Recăpătându-și independența după 1991, în prezent Kârgâstan se confruntă cu probleme în introducerea principiilor democratice și a libertății politice, relațiile interetnice, terorism și privatizarea întreprinderilor deținute de stat.

Economia este bazată pe agricultură și pe exporturile de aur, mercur, uraniu și electricitate. Guvernul a adoptat o serie de măsuri pentru a combate probleme ca cele ale inflației și datoriei externe.

Partide politice: Uniunea Forțelor Democratice; Partidul Comunist; Partidul Acțiunii etc. Republică prezidențială, președinte Askar Akajev (din 1990) – „regim paternalist”.

Tadjikistan

Populație: 6.578.681 locuitori; 143.100 kmp, teren înalt și accidentat, munții Pamir și Alay, cu văile Fergana (nord), Kafornihon și Vakhsh (în sud).

Grupuri etnice: tadjici 64,9%, uzbeki 25%, ruși 3,5 (în scădere din cauza emigrării), alții (amestec de arabi, persani, turcici și vorbitori de farsi – persană) 6,6%.

Religii: musulmani sunniți 80%, musulmani shiiti 5%, alții.

Bogății naturale: mercur, cărbune, zinc, antimoniu, tungsten, aur, cupru etc.

După proclamarea independenței în 1991, a cunoscut un război civil timp de 5 ani, în 1997 semnându-se un acord între părțile combatante.

Tadjikistanul deține cel mai mic PIB dintre republicile ex-sovietice, economia fiind serios afectată de războiul civil și de pierderea piețelor tradiționale de desfacere (din fosta URSS). Majoritatea populației trăiește sub limita sărăciei, depinzând de comerțul cu heroină și de ajutorul F. Ruse și al Uzbekistanului. Viitorul economiei și atragerea de investiții depind însă într-o foarte mare măsură de stabilitatea internă.

Republică prezidențială autoritară, sub conducerea lui Imamoli Rakhmonov. Parlamentul dominat de Partidul Democrat din Tadjikistan (majoritar), Partidul Renașterii Islamice și de Partidul Comunist.

Uzbekistan (face parte din CSI)

Populație: 25.155.064 locuitori; 447.400 kmp; ieșire la Marea de Aral.

Grupuri etnice: uzbeki (turcici) 80%, ruși 5,5%, tadjici 5%, tătari 1,5%, alții 5%.

Religii: musulmani 88% (majoritatea sunniți), ortodocși 9%, alții 3%.

Climă uscată, 10% din suprafață - agricultură intensivă, 60% din populație trăiește în mediul rural. Exportă: bumbac, aur, petrol, produse chimice. Reforma economică a fost inaugurată în 1994; 20% șomaj. Foarte bogată în resurse de cărbune, aur, gaze naturale, argint, uraniu, cupru etc.

Independent din 1991, Uzbekistanul a încercat să limit-

eze dependența de agricultură, prin dezvoltarea industriei extractive (petrol și minerale). Problemele politice majore actuale constau în prezența grupurilor militante islamice cu baza în Tadjikistan și Afghanistan, respectarea drepturilor omului și democratizarea societății.

Partide politice: Partidul Democrat al Poporului (fost comunist) – 48 locuri în parlament; Partidul Național Democrat Fidorokorlar – 34 locuri; Partidul Progresului Patriei – 20 locuri etc. Republică prezidențială, regim autoritar (musulman modern) al președintelui Islam Karimov (din 1990).

Interesele directe ale actorilor internaționali în Asia Centrală

Asia Centrală a cunoscut transformări radicale din anii 1990–1991: URSS s-a destrămat; Kazahstanul, Uzbekistanul, Turkmenistanul, Tadjikistanul și Kârgâstanul au devenit state independente, membre ONU, OSCE și PfP; concomitent, în Asia Centrală s-a amplificat ciocnirea între tendințele de modernizare social-economică și cele tradiționaliste, pe fundalul proceselor de cristalizare a identităților naționale (pe temelii laice sau etno-religioase); bogatele resurse de petrol și gaze naturale au trezit interesul marilor puteri și companiilor internaționale și au favorizat integrarea parțială a Asiei Centrale în economia mondială. Spațiul Asiei Centrale traversează o perioadă de remodelare geopolitică, amplificată de concurența de putere dintre marii actori internaționali etc.

Federația Rusă

Ca succesori al URSS, F. Rusă nu și-a ascuns niciodată pretenția de a-și promova – prin mijloace economice, politice și militare – interesele în Asia Centrală și de a-și menține și extinde influența predominantă. Astfel, aproape toate noile state din regiune au aderat la CSI și au stabilit raporturi de alianță cu Moscova. Atenția conducătorilor ruși s-a concentrat, în primul rând, asupra Kazahstanului, statul cu cele mai importante resurse energetice (cu baze pentru cercetări spațiale, nucleare și de rachete strategice) și asupra Kârgâstanului (la frontiera cu China), ambele având, între frontierele lor, și semnificative populații ruse. Raporturile cu Uzbekistanul și Turkmenistanul au evoluat mai puțin favorabil, din cauza faptului că guvernul de la Tașkent a aderat la GUUAM. O atenție particulară s-a acordat Tadjikistanului care ocupă o poziție cheie la frontiera cu Afghanistanul și China, pe „direcția strategică”: sudul F. Ruse - India – Oceanul Indian, într-o zonă de permanență „agitație” islamistă.

Chiar în anii războiului din Cecenia (1994–1996) și ai „războiului civil” din Tadjikistan (1992–1997), F. Rusă a luat inițiativa – în asociere cu China – creării unui sistem regional de securitate, îndreptat împotriva „terorismului” și a „fundamentalismului islamic”. Așa a apărut (în 1995–1996) Grupul de la Shanghai, alcătuit din F. Rusă,

China și fostele republici sovietice din Asia Centrală. În iulie 2000, F. Rusă, China, Kazahstanul, Kârgâstanul, Tadjikistanul (Grupul de la Shanghai – Uzbekistanul observator) au decis să-și întărească cooperarea în lupta împotriva „*terorismului*” și „*fundamentalismului islamic*”; Summit-ul „*Grupului de la Shanghai*”, din aprilie 2001, a reiterat aceste hotărâri, în preliminariile „*crizei afgane*” și a decis să se opună unei ordini mondiale „*unipolare*” (aluzie la SUA). Anterior, în octombrie 2000, F. Rusă, Bielorusia, Kazahstan, Tadjikistan și Kârgâstan au înființat „*Uniunea Economică Euroasiatică*”, structurată formal după modelul UE. Lărgirea NATO, din noiembrie 2002, ce va fi urmată de extinderea UE, între 2004 și 2007, va transforma F. Rusă într-un „*partener al Europei*”, fără „*drepturi speciale*”, în reglementarea problemelor continentului. Ca urmare, Moscova își intensifică implicarea în Asia Centrală și parțial în Orientul Apropiat și Mijlociu. Imediat după Summit-ul NATO de la Praga și întâlnirile cu președintele G. Bush și liderii UE, V. Putin a efectuat un turneu diplomatic în China și India, ambele state fiind, totodată, și „*partenere*” ale SUA (începutul lunii decembrie 2002).

Moscova a apelat și la CSI (Tratatul de Securitate Colectivă al Comunității) pentru stabilizarea regiunii. O Forță Comună de Intervenție Rapidă era proiectată încă din 2000, cu unități din F. Rusă, Kazahstan, Tadjikistan și Kârgâstan, iar între Consiliile de Securitate din F. Rusă și aceste trei republici s-a semnat acorduri de cooperare. La 21 aprilie 2000, șefii de state din Uzbekistan, Kazahstan, Kârgâstan și Tadjikistan au încheiat un acord de cooperare în lupta antiteroristă. În sudul Tadjikistanului, în aprilie 2001, s-au desfășurat manevre militare cu state-majore și forțe armate din F. Rusă, Kazahstan, Tadjikistan, Kârgâstan și Uzbekistan („*Southern Shield Exercise 2001*” – chiar în lunile în care se intensificau ciocnirile din Afghanistan, dintre trupele talibanilor și cele ale „*Alianței Nordului*”). Concomitent, Moscova a încurajat cooperarea militară dintre Iran și Tadjikistan, cu aportul F. Ruse (înțelegerile din martie 2001).

În egală măsură, liderii F. Ruse s-au preocupat și de problematica Afghanistanului; în pofida eșecului militar înregistrat în anii '80, Afghanistanul rămâne o „*piesă*” esențială în jocul de forțe și interese din spațiul Asiei Centrale și de Sud, locul în care se interferează politicile F. Ruse, SUA, Chinei, Indiei, Iranului și Pakistanului. Moscova a urmărit ca nici o putere străină să nu-și impună controlul în zonă și ca țara să nu devină o „*rampă*” de lansare a „*războiului islamic*” în republicile musulmane din Asia Centrală. De aceea, preluarea puterii la Kabul de către talibani (1996) a fost considerată o amenințare directă, F. Rusă sprijinind „*Alianța Nordului*” (compusă din trupele minorităților uzbece și tadjice, ostile guvernului din Kabul); împreună cu Teheranul și Beijingul, Moscova a încercat, în 2000–2001, să închege un „*front antitaliban*” și să susțină o ofensivă a „*Alianței Nordului*” și autorităților din Herat (pro-iraniene) împotriva talibanilor, aflați în

relații din ce în ce mai tensionate cu SUA și Pakistanul. Campania SUA împotriva regimului taliban, din toamna anului 2001, a fost astfel primită cu oarecare satisfacție de F. Rusă și de statele din Asia Centrală, care se pregăteau deja de prin toamna anului 2000 să intervină împotriva regimului fundamentalist de la Kabul. Cooperarea F. Ruse și a „*Alianței Nordului*” – cu aportul Tadjikistanului, Uzbekistanului și Turkmenistanului – a reprezentat un factor esențial în prăbușirea regimului taliban, sub loviturile „*Alianței Antiteroriste*”, (conduse de SUA), și în menținerea stabilității actuale din Afghanistan.

Problema controlului resurselor petroliere și de gaze naturale din regiune preocupă Moscova în cel mai înalt grad. După cum se cunoaște, Asia Centrală și bazinul Mării Caspice (200 miliarde barili petrol și 600 miliarde metri cubi gaze naturale) adăpostesc zăcăminte – situate pe locul trei în lume, după Golf și Siberia – ce pot fi valorificate foarte avantajos pe piețele UE, ale Indiei, Chinei, Japoniei și Asiei de Sud-Est. F. Rusă este cel de-al treilea exportator mondial de petrol și vizează: controlul asupra celor mai importante zăcăminte din Kazahstan (zona Tengiz) și conductelor de transport din Siberia și Asia Centrală spre Occident; să inițieze – cu sprijin internațional sau nu – proiecte de construire a unor conducte de transport spre Europa Occidentală, China și India; să-și asigure o participare semnificativă la principalele proiecte internaționale (nord-americane și UE) pentru extragerea, prelucrarea și transportul petrolului și gazelor naturale etc. La sfârșitul anului 2002, Gazprom indica drept priorități: gazoductul Marea Baltică – Marea Britanie (5,7 miliarde de dolari); Ural – Europa (prin Polonia și Germania, 50 miliarde de dolari); asocierea Kazahstanului la livrările de gaze naturale (50 miliarde m³ pe an din 2006) etc.

Statele riverane Mării Caspice se plasează pe poziții diferite în raport cu exploatarea și valorificarea resurselor locale. Iranul solicită încheierea unui acord între statele implicate (Iran, Azerbaidjan, F. Rusă, Kazahstan, Turkmenistan) de împărțire a bazinului Mării Caspice în sectoare distincte (Iranul și F. Rusă dețin nave militare în Marea Caspică, Azerbaidjanul solicită instalarea unei baze NATO, încurajat de Turcia). Statele din Caucaz și din Asia Centrală depind de rețelele de transport ruse, motiv pentru care încearcă să promoveze și proiecte alternative (Baku – Ceyhan, Turcia, sau Azerbaidjan – Iran, pentru Azerbaidjan). Turkmenistanul este interesat, de exemplu, de proiectele SUA de „*spargere*” a monopolului oleoductelor ruse prin Iran, Afghanistan și Pakistan. Companiile internaționale (britanice, nord-americane și vest-europene) finanțează studiile pentru prospectarea, extragerea, prelucrarea și transportul gazelor naturale cu sau fără participare rusească („*British Petroleum*” în Azerbaidjan și Iran, „*Chevron*” în Kazahstan și F. Rusă). F. Rusă are în atenție: proiectul „*coridorului transsiberian*”, cu autostradă și conducte de petrol și gaze naturale, ce va permite mărfurilor din Japonia și China să ajungă în 8-12 zile în Occident; cale ferată și autostradă în sudul F. Ruse

– Kazahstan – Iran – Pakistan – India; conducta de gaze naturale Novi Urengoi – Tomsk – Urumtsi – Xian – Shanghai; conducta de gaze naturale Novi Urengoi – Irkutsk – Ulan Bator – Beijing; conducta de gaze naturale Saha – Iacuția – Habarovsk – Vladivostok – Seul (cu o variantă spre Tokio). SUA participă atât la lucrările conferinței pentru exploatarea Mării Caspice, cât și la finanțarea unor proiecte strategice rusești pentru transportul petrolului și gazelor naturale.

Pe fundalul conflictului din Afghanistan, declanșat în toamna anului 2001, Uzbekistanul și Turkmenistanul (locuite de populații turcice, orientate spre Ankara, și adversare ale tadjicilor și kârgâzilor, de limbă și influență iraniană) au căutat să folosească SUA ca o contrapondere la monopolul transportatorilor ruși. În paralel cu instalarea de forțe americane în ambele state, s-a început pregătirea unor proiecte de anvergură pentru un sistem de conducte cu terminalele în Pakistan, la Oceanul Indian. SUA apar, astfel, ca un partener – concurent al F. Ruse, în jocul petrolier – deci și politico-militar – din Asia Centrală.

SUA

Au deținut poziții de primă mărime în Asia de Est și Centrală, până când fundamentalistii islamici au preluat conducerea Iranului (1979). În anii '80, Washington-ul a sprijinit direct și indirect lupta armată a mujahedinilor afghani împotriva Armatei Roșii. După retragerea sovieticilor din Afghanistan și proclamarea statelor independente din Asia Centrală, Washington-ul s-a concentrat asupra: echilibrării „raportului de forțe” regional, grav afectat prin destrămarea URSS; atragerea Kazahstanului, Uzbekistanului, Turkmenistanului, Tadjikistanului și Kârgâstanului în circuitul economiei mondiale și contracararea „monopolului F. Ruse” asupra resurselor petrolifere din regiune; sprijinirea independenței statelor din Asia Centrală, a regimurilor laice și democrației; combaterea fundamentalismului islamic și a terorismului internațional, a traficului de arme și componente nucleare și a celui de droguri etc. În același timp, aranjamente politico-militare s-au materializat cu: Kazahstanul (denuclearizare, controlul armamentelor, conversia industriei militare, reforma militară etc.), Tadjikistanul, Uzbekistanul, Kârgâstanul și Turkmenistanul (prin intermediul Pfp, al GUUAM și direct).

La nivel politico-diplomatic, SUA au devenit foarte active din anii 1998 – 1999. Criza prelungită din Afghanistan – ulterioră retragerii Armatei Roșii – a figurat pe agenda priorităților Washington-ului. În 2000–2001, SUA s-au alăturat eforturilor ONU pentru „pacificarea” Afghanistanului și stoparea activităților grupurilor fundamentaliste tadjice, uzbece, turkmene și kârgâze, susținute de guvernul taliban de la Kabul (Grupul „6+2” de gestionare a crizei, format din SUA, China, F. Rusă și cele 5 republici din Asia Centrală). SUA vizau să realizeze o prezență semnificativă în fiecare dintre regiunile Asiei (de Est, Centrală și de Vest) și să aibă un cuvânt decisiv în gestionarea problemelor

regionale și continentale.

Implicarea directă a SUA în Asia Centrală a luat amploare după atacul terorist din 11 septembrie 2001, când s-au pus bazele unei „Alianțe Antiteroriste” (SUA, F. Rusă, state UE, state NATO și parteneri, republicile din Asia Centrală, China, Japonia, Pakistanul etc.). Șefii de stat ai celor „Trei Mari”[□] – SUA, F. Rusă și China – s-au întâlnit în toamna anului 2001, cu prilejul reuniunii Procesului de Cooperare Asia Pacific (octombrie, Shanghai). Cei „Trei Mari” au condamnat „terorismul internațional” și au hotărât să-și „intensifice” cooperarea. Lupta împotriva „terorismului internațional” se va desfășura sub egida ONU, aceeași organizație urmând să gireze și reconstrucția Afghanistanului, după înfrângerea talibanilor. Cooperarea între state, menținerea prezenței SUA în Asia și întărirea legăturilor cu F. Rusă, Mongolia, India, Singapore, Vietnam, Coreea de Sud și Japonia sunt pentru Washington condiții ale menținerii „echilibrului de putere” în Asia.

Înfrângerea rapidă a talibanilor nu a marcat, însă, încetarea prezenței militare internaționale în regiune. Dispozitivul SUA s-a întărit în Pakistan, stat ce a devenit principalul aliat local al SUA. Pe teritoriul Afghanistanului, unități nord-americane și aliate (din International Security Assistance Force) staționează la Kandahar, Kabul, Herat, Shindad, Baghram etc. (12.000 militari, dintre care 8.000 nord-americani, 1.000 canadieni și 450 români). Baze SUA și NATO s-au instalat în republicile Asiei Centrale, la Manas, Kurshi, Krilyab, Kakaidiy etc. Uzbekistanul – cu o poziție centrală în regiune și cu aspirații de întâietate în întreaga Vale Fergana – pare să devină obiectul unei atenții speciale. Autoritățile din Moscova privesc cu neliniște această prezență militară occidentală în Asia Centrală, mult prea apropiată de bazele militare strategice din Kazahstan și de câmpurile petrolifere din bazinul Mării Caspice.

Cu vădit interes este urmărită la Moscova relația specială dintre SUA și Uzbekistan (similară cu cea dintre SUA și Georgia), ultimul consolidându-și puterea și distanțându-se de Kremlin. Exemplul Uzbekistanului a fost urmat de Kârgâstan, unde s-au fixat solid alte forțe militare occidentale. Turkmenistanul evoluează într-o direcție similară.

Opțiunile F. Ruse diferă de cele ale SUA și în privința viitoarelor evoluții din Iran și Irak. F. Rusă consideră ambele state drept parteneri ideali pentru exporturile de produse industriale și de armament; contracte excelente au fost realizate de Moscova, Teheran și Bagdad pentru livrări de centrale nucleare și exploatarea câmpurilor petrolifere. F. Rusă se opune, la nivel politico-diplomatic, oricărei acțiuni în forță a SUA în Irak și Iran și descurajează inițiativele vizând autonomizarea teritoriilor locuite de minoritățile kurdă, azeră sau turkmenă. SUA, dimpotrivă, consideră că statele respective sprijină „terorismul internațional” („Axa Răului” – Irak, Iran, Coreea de Nord)

[□] în absența reprezentanților UE, NATO și ASEAN

și grupările opuse guvernului central din Kabul (Karzai). Ca replică la apropierea dintre F. Rusă, Armenia și Iran, SUA cultivă relațiile cu Azerbaidjanul, Turkmenistanul, Turcia, Uzbekistanul, Georgia și statele Golfului.

R. P. Chineză

Aflată într-un continuu proces de redimensionare economică și politico-militară, China s-a afirmat ca actor major internațional în Asia Centrală (unii analiștii estimează că până în 2050 ar putea deveni puterea predominantă a Asiei). Politica sa se bazează pe temeuri economice (cucerirea de piețe noi, aprovizionarea cu petrol și materii prime) și politice. Aspectele politice – cu implicații deosebite de securitate – sunt cu adevărat cele mai evidente.

Încetarea Războiului Rece a coincis cu lansarea unui „*adevărat salt înainte*” al Chinei, antrenată într-un amplu proces de modernizare economico-socială și militară. Concomitent cu reducerea prezenței politico-militare a F. Ruse în Asia Centrală și Extremul Orient, Beijingul și-a intensificat programul nuclear și de modernizare a forțelor armate. Influența Beijingului a crescut considerabil, preponderent, pe cale economică și prin susținerea culturală a comunităților (minorităților) chineze din teritoriile limitrofe. Deși China vizează, îndeosebi, Asia de Sud-Est și extremul Orient (Coreea, Siberia, Mongolia), Asia Centrală și Pakistanul stau, la rândul lor, în atenția planificatorilor din Beijing (în august 2001 s-a încheiat un contract petrolier foarte favorabil cu Pakistanul; cooperarea cu Kazahstanul a atins un nivel ridicat în domeniul petrolului și gazelor naturale). Deși a dezvoltat relații de cooperare economică în cadrul „*Grupului de la Shanghai*” și a semnat Tratatul de prietenie din iulie 2001, China continuă să fie considerată drept o „*amenințare*” pe termen lung pentru anumite cercuri din F. Rusă, în Siberia și Extremul Orient; acolo se află zone – teritorii pierdute de „*Imperiul Celest*” prin tratatele, apreciate curent, drept „*inegale*” (din secolul XIX). Japonia și India apreciază, de asemenea, China ca pe o „*amenințare*”; prima se pune, în continuare, la adăpost sub „*umbrela nucleară*” a SUA, cea de-a doua își dezvoltă propriul arsenal nuclear și caută să-și diversifice relațiile cu F. Rusă și SUA. UE și SUA, ca și Japonia, Taiwanul și Coreea de Sud investesc, însă, masiv în China, apreciată ca o piață de primă mărime a lumii (mai ales după admiterea în OMC – 50 miliarde de dolari, în 2001).

China manifestă în ultimul timp o preocupare accentuată pentru activitățile fundamentalistilor din provincia Xiajiang (Uighur), pentru reglementarea regimului migrației ilegale în Siberia și pentru dezvoltarea zonelor de colonizare recentă de la frontierele sale nord-vestice.

Iran

Este considerat „*protector istoric*” al Asiei Centrale prin afinitățile etnice, de limbă și religioase cu popoarele din regiune și prin tradițiile hegemonice ale fostului Imperiu Persan. În același timp, Iranul poate facilita ex-

porturile de petrol și gaze naturale din Turkmenistan și Uzbekistan, prin construirea unor oleoducte și gazoducte spre Golf. Rival al fundamentalistilor talibani sunniți din Kabul, Teheranul shiit a încurajat rezistența afghană, (după 1996), și a sprijinit, „*din umbră*”, campania Alianței Internaționale Antiteroriste, din 2001–2002. Instalarea de baze militare SUA și NATO în Asia Centrală și nominalizarea Iranului în „*Axa Răului*” au determinat, între altele, apropierea Teheranului de Moscova, precum și de UE. De asemenea, a fost pus, în surdină, dezacordul iranio-chinez pe teme exersării influenței majore în Asia Centrală, cu toate că Beijingul suspectează încă Teheranul de solidarizare cu grupările fundamentaliste din vestul și nord-vestul Chinei. Și SUA acuză Iranul de amestec în „*problemele interne*” ale Afghanistanului, de tolerare a activităților Al-Qaeda și de apropiere de politica antiamericană a Irakului.

Turcia

Ca și în cazul Caucazului, Turcia și-a manifestat, începând cu 1990–1991, interesul pentru republicile din Asia Centrală. Ankara se consideră legată de populațiile turcice din regiune prin afinități etnice, culturale, religioase etc. În mod obișnuit, Ankara promovează întărirea relațiilor economice, culturale și militare (câteva mii de ofițeri locali s-au pregătit în școlile sale militare). Un interes deosebit îl reprezintă și cooperarea în domeniul petrolier. Pe de altă parte, modelul „*statului musulman laic*” (kemalist) a fost receptat pozitiv și aplicat de toți liderii naționali din Asia Centrală și, fără îndoială, combătut de fundamentalistii islamici. Ascensiunea islamistilor moderați în Turcia, după alegerile din 2002, contribuie, indirect, totuși, la încurajarea facțiunilor fundamentaliste din regiune. În ansamblu, Turcia este percepută, în continuare, ca un „*aliat strategic*” al SUA în Asia Centrală, aidoma Pakistanului, în Asia de Sud.

*
*   *
*

Influența actorilor internaționali majori (SUA, F. Rusă și China) și regionali (Iran, Turcia) în Asia Centrală are efecte multiple; pe de o parte, ea contribuie la includerea regiunii în principalele circuite economice și politice mondiale, pe de altă parte, poate genera intensificarea tensiunilor și conflictelor (între Uzbekistan și vecinii săi, de exemplu), ca urmare a „*jocului*” marilor puteri cu interese opuse. UE (în special, Franța și Germania) aspiră să obțină o poziție distinctă în regiune, cu accent în sectoarele energetice, ca și în Japonia sau Coreea de Nord. În particular, Germania pare să promoveze cea mai ambițioasă „*politică europeană*” în Asia Centrală, prin stabilirea de relații privilegiate, cu F. Rusă și China. Alături de Franța, Germania susține poziția F. Ruse în criza irakiană și în relațiile cu Iranul. De altfel, pentru UE, participarea directă la valorificarea resurselor energetice și de materii prime din Asia Centrală și Siberia este vitală în perspectiva accentuării curentelor concurențiale în relațiile

dintre principalele „*blocuri economice*” ale lumii.

Din punct de vedere al combaterii fundamentalismul islamic, acțiunea concertată a Alianței Internaționale, în Afghanistan, în 2001–2002, a redus amploarea principalelor baze de destabilizare etno-religioasă în Asia Centrală.

Republicile din Asia Centrală și lupta împotriva terorismului, fundamentalismului și separatismului

Instalarea regimului taliban la Kabul, în 1996, a marcat intensificarea activităților fundamentalistilor islamici în Asia Centrală și în vestul Chinei. Pericolul fundamentalist – căruia i s-au asociat tendințele separatiste și atacurile teroriste – a luat, astfel, amploare în 1998–2000, culminând cu luptele din vara și toamna anului 2000. În prima parte a anului 2001, statele din Asia Centrală (mai puțin Turkmenistanul), F. Rusă și R. P. Chineză și-au multiplicat demersurile în favoarea realizării unui „*front comun*” antiterorist, antiseparatist și antifundamentalist. În august 2001, „*Organizația pentru Cooperare de la Shanghai*” (SCO) a stabilit măsuri conjugate antiteroriste și antiseparatiste (reuniunea de la Alma-Ata, Kazahstan), cu accent pe fundamentalismul islamic din provincia chineză Xiajiang (Uighur). Acestor demersuri li s-a alăturat și Iranul, în vederea identificării unei soluții pașnice, sub egida ONU, pentru înlăturarea regimului rival al talibanilor din Kabul. F. Rusă, Tadjikistanul, Uzbekistanul și Kârgâstanul au constituit o Forță de Reacție Rapidă comună, iar F. Rusă și-a întărit dispozitivul din Tadjikistan; simultan, statele SCO au acordat asistență rezistenței antitalibane din Afghanistan și au perfectat acorduri de cooperare antiteroristă.

La începutul lunii septembrie 2001 (după atacul terorist asupra SUA), F. Rusă și republicile din Asia Centrală s-au integrat în Alianța Internațională Antiteroristă, inițiată de Washington. Spre sfârșitul lunii septembrie, a devenit clar că forțele aeriene și speciale ale SUA și NATO puteau folosi bazele aeriene din Uzbekistan – baza principală de ofensivă împotriva talibanilor – Tadjikistan și Kârgâstan; Kazahstanul a rămas „*în linia a doua*” a efortului militar din Afghanistan, în vreme ce Turkmenistanul a evitat să se angajeze direct în conflict (Turkmenistanul și Uzbekistanul nu au aderat la Tratatul de Securitate Colectivă al CSI). Între 21-23 octombrie 2001, reuniunea șefilor serviciilor de securitate și speciale din CSI de la Dushanbe a decis: statele CSI nu vor participa cu forțe armate regulate la campania antiteroristă din Afghanistan; sprijinul lor va consta din suport logistic și informațional; „*Alianța Nordului*” va beneficia de ajutorul CSI, cu precădere, ale guvernelor republicilor din Asia Centrală; F. Rusă va întări dispozitivul defensiv de la frontiera tadjiko-afghană. La 5 octombrie, secretarul de stat SUA, Donald Rumsfeld, a stabilit înțelegerile de cooperare militară cu Uzbekistanul (folosirea bazei de la Hanabad), extinse ulterior cu Tadjikistanul, Kârgâstanul și parțial, Kazahstanul. Declanșarea

bombardamentelor aviației SUA asupra pozițiilor talibane din Afghanistan a fost însoțită și de lovirea unor baze fundamentaliste ale IMU din Balkh și Kunduz (liderul uzbek Juma Namongoniy conducea câteva mii de fundamentalisti uzbeki, tadjici, arabi, pakistanezi, uighuri și ceceni, în nordul Afghanistanului).

Din noiembrie 2001, frontul antitaliban s-a deplasat la sud de frontierele republicilor din Asia Centrală, odată cu recuperarea orașului Mazar-i Sharif de către „*Alianța Nordului*” și încetarea controlului taliban în zona Toloqan – Kondozi. Republicile Asiei Centrale au primit câteva mii de militari NATO, instalați în baze din: Hanabad, Termez, Qarshi (Uzbekistan), Kulyab, Kurgan-Tyube, Kojand (Tadjikistan), Manas (Kârgâstan) etc. Între 20-28 decembrie 2001, s-a consumat Conferința de la Tashkent a republicilor din Asia Centrală. S-a hotărât crearea organizației „*Central Asian Cooperation Community*” – de cooperare economică, politică și militară („*zonă de securitate*”). CACC s-a pronunțat pentru dezvoltarea legăturilor cu statele occidentale, cu cele asiatice și cu SCO (Shanghai); ultima tocmai s-a pronunțat, la 7 ianuarie 2002, împotriva prezenței militare occidentale în Asia Centrală și de Sud și contra fundamentalismului și separatismului cecen și uighur. La rândul lor, în aprilie 2002, secretarii pentru securitate ai CSI au evidențiat rolul major al republicilor din Asia Centrală în asigurarea stabilității regionale și din Afghanistan (susținerea Operației „*Enduring Freedom*”).

Pe de altă parte, la 4 iunie 2002 s-au inaugurat lucrările „*Conference on Interaction and Confidence – Building Measures in Asia*” (CICA), în prezența reprezentanților din 15 state (Alma-Ata), eveniment ce marchează o extindere a proceselor OSCE (organizație ce include republicile central asiatice) în Asia de Sud și de Est. Este interesant faptul că F. Rusă pledează, în ultimul timp, pentru transformarea Tratatului de Securitate Colectivă al CSI într-o organizație regională de securitate, idee neagreată, în special, de Uzbekistan.

Marile bănci internaționale, marile corporații transnaționale și guvernele principalelor puteri au furnizat importante sume statelor central-asiatice, sub forma împrumuturilor, asistenței economice, umanitare și militare. Republicile din Asia Centrală s-au racordat la principalele circuite ale economiei și politicii mondiale, Occidentul – în principal SUA, Canada și UE (Germania, Franța, Marea Britanie) – și Japonia, echilibrând influența regională, exercitată până în 2001 predominant de F. Rusă, China și Iran. Pericolul terorismului fundamentalismelor religioase și separatismelor s-au redus considerabil în primăvara anului 2002, prin înfrângerea talibanilor și inaugurarea procesului de reconstrucție a Afghanistanului.

Strategia navală a Federației Ruse

Redacția

În fața problemelor apărute, după prăbușirea Uniunii Sovietice, Federația Rusă, ca principală moștenitoare, a trecut la redefinirea treptată a intereselor sale și, în consecință, a strategiilor de abordat pentru secolul XXI.

Ca parte a acestor strategii, strategia navală este considerată indispensabilă menținerii statutului de mare putere al Rusiei, iar forțele navale sunt instrumentul principal al apărării intereselor majore, atât în domeniul descurajării nucleare, cât și în domeniul prezenței oceanice și la litoral. Departe de a dori să devină doar o mare putere continentală, Federația Rusă acționează pentru a rămâne o putere maritimă majoră și a-și menține autoritatea internațională, garant al stabilității internaționale, cu atât mai mult cu cât o parte importantă a economiei sale depinde de comerțul maritim.

Datorită constrângerilor economice și costurilor prohibitive ale programelor navale, precum și a uzurii morale și tehnice ale unor clase de nave, Forțele Navale ruse se află în plină restructurare, în special, datorită schimbărilor de frontiere și împărțirii flotelor din Marea Neagră, Baltică și de la Marea Caspică.

În condițiile în care doctrina militară a Rusiei nu mai privește nici o țară ca pe un inamic și nu mai are pretenții teritoriale sau de altă natură, principalele obiective ale Marinei ruse sunt:

- sprijinirea scopurilor politice ale Rusiei pe mări și oceane prin etalarea unei puteri navale credibile, participarea la construcția păcii și la acțiuni umanitare ale comunității internaționale, precum și protecția intereselor naționale ale Rusiei în zone vitale;
- protecția intereselor economice ale Rusiei în zona economică exclusivă și în Oceanul planetar, a navigației și activităților de producție ale statului sau altor organizații economice realizate pe mare;
- asigurarea unei descurajări reale, bazate pe forțele sale nucleare strategice și pe hotărârea de a le folosi, împreună cu Forțele Armate ruse;

Ca răspuns la o agresiune străină, forțele strategice nucleare navale ale Rusiei (NSNF) vor juca rolul principal în implementarea descurajării nucleare.

În conflictele armate sau în războaiele locale, împotriva Rusiei sau a aliaților săi, forțele navale cu destinație generală vor asigura apărarea statului contra amenințărilor navale.

În timp de pace, Marina va asigura protecția frontierei maritime (circa 100000 km.) împotriva amenințărilor submarine și va îndeplini, în folosul statului, funcții oceanografice, hidrometeorologice, cartografice și de căutare-salvare.

Flota Mării Negre va asigura apărarea coastelor proprii, va menține capacități pentru executarea blocadei și va fi capabilă să execute o operație de desant maritim la distanța maximă.

Strategia navală pe termen lung a Federației Ruse vizează sporirea eficienței în luptă și menținerea unei stări de operativitate ridicate prin stabilirea unor direcții de acțiune principale:

- menținerea structurilor deja definite: patru flote și o flotilă pe principalele teatre de operații;
- optimizarea structurilor și compunerii de luptă, conform cu misiunile posibile pe toate direcțiile strategice oceanice și maritime;
- menținerea și dezvoltarea prioritară a forțelor navale nucleare strategice;
- optimizarea comenzii și controlului, implementarea unui sistem modern de comunicații, eficientizarea automatizării și cercetării;
- optimizarea și reducerea structurilor administrative;
- îmbunătățirea sistemului de bazare și modernizarea bazelor principale;
- optimizarea structurilor logistice ale Marinei Militare.

În ceea ce privește prioritățile, acestea sunt concentrate pe forțe nucleare strategice, precum și pe submarine și nave de suprafață cu multiple funcțiuni:

- introducerea în serviciu a noi tipuri de rachete strategice, retragerea submarinelor depășite și pregătirea introducerii în producție de serie a submarinelor nucleare de nouă generație, din clasa Yuri Dolgoruky;
- finalizarea seriei de submarine nucleare multi-rol,

din generația a treia; introducerea în construcție a submarinelor de generația a patra, din clasa Severodvinsk și a unei noi generații de submarine cu propulsie Diesel din clasa Sankt Petersburg;

- dezvoltarea construcției de nave de suprafață cu rol multiplu, cum este noul proiect de navă de patrulare clasa Novik;

- dezvoltarea cercetării, proiectării și producției în domeniul navelor anti-submarine, dragoare, de debarcare și de cercetare, pentru continuarea înlocuirii tehnicii depășite, precum și îmbunătățirea supravegherii sub apă;

- echiparea cu armament modern a forțelor de infanterie marină și de la litoral, pentru creșterea capacității combative.

Pentru menținerea echilibrului între categoriile de

forțe, conform scopurilor strategice ale Rusiei, experții consideră drept minimum necesar pentru Marină un număr de 14-15 submarine cu rachete strategice, 50-55 submarine - nucleare multi-rol, 40 submarine Diesel, 40-45 nave de suprafață oceanice, 130-140 nave de suprafață din alte clase, până la 60 dragoare, 600 avioane și 300 elicoptere pentru diferite misiuni; fiecare flotă va include mari unități de infanterie marină, precum și rachete și artilerie de litoral, pentru îndeplinirea misiunilor operative și tactice.

În prima etapă a implementării noii strategii navale se va acționa pentru menținerea nucleului flotelor, ca parte a descurajării nucleare pentru prevenirea unei agresiuni, iar în etapa a doua urmează sporirea capacităților combative ale Marinei, în cadrul amplei reforme a organismului militar, pe fondul unei reduceri semnificative a costurilor

BIBLIOGRAFIE

- www.russianarmy.ru

- www.russianarmedforces.org

Republica Moldova – 2002-2003

Dr. Petre DUȚU

1. Starea actuală și tendințele de evoluție a mediului de securitate

1.1. Starea actuală a mediului de securitate

Indicatori de evaluare a stării mediului de securitate:

1. Prezența/absența catastrofei ecologice sau a unor calamități naturale

- nu există calamități naturale și nici catastrofe ecologice care prin efectele produse să afecteze în vreun fel componenta ecologică a mediului de securitate.

2. Prezența/absența unor conflicte sociale cu urmări considerabile pentru securitatea națională

- nu există conflicte sociale, deși 80% din populație trăiește sub pragul sărăciei;

- s-au adoptat unele măsuri de protecție socială (transport gratuit pentru elevi, studenți și pensionari; înlesniri la plata întreținerii; s-au înființat cantine sociale);

- în 2002, nu s-a mai întrerupt curentul electric în orașe și comune;

- în 2002, au crescut salariile medicilor, profesorilor etc. și se plătesc la timp salariile bugetarilor (sub formă bănească sau de produse).

3. Starea economiei

Economia R. Moldova este într-o stare critică:

- P.I.B. în perioada 1996-2000 a avut o rată de creștere negativă;

- P.I.B. începând cu 2001 are o ușoară tendință de creștere; în 2002 se estimează că P.I.B va avea o rată de creștere de 6%;

- rata inflației 32% (estimare pentru 2002);

- rata șomajului 1,9% (estimare pentru 2001);

- bugetul țării (2001) – venituri-536 milioane de dolari, iar cheltuieli-594 milioane de dolari;

- creșterea producției industriale 3% (estimare 2001);

- electricitate – producție 3.317 bilioane kwh, consum 3.655 bilioane kwh (ambele în 2001);

- export (în 2001)-580 milioane de dolari (parteneri-Rusia-45%, România-8%; Germania-8% ,Ucraina 8%,

Italia 8%);

- import (2001)-865 milioane de dolari (parteneri –Rusia-13%; România-16%, Ucraina –14%, Germania 11%, Italia 8%);

- datorie externă (2001)-700 milioane de dolari.

- ajutor economic-100,8 milioane (1995) din care 547 milioane de la F.M.I. și B.M.(1992-1999).

4. Tipul raporturilor cu statele vecine

Raporturile cu statele vecine au cunoscut o evoluție sinuoasă în 2002:

- începând cu luna februarie 2002, România a eliminat facilitățile cetățenilor moldoveni care ne vizitau țara (a introdus-pașaportul, taxă etc., ca pentru toți ceilalți); de aici o oarecare răcire a relațiilor dintre cele două țări;

- atașatul militar al României la Chișinău este declarat persona non grata de către guvernarea din Moldova;

- România răspunde prin măsuri adecvate;

- Primul ministru al Republicii Moldova critică România că se amestecă în treburile interne ale țării sale (România este acuzată că susține și sprijină pe cei care protestează împotriva guvernului în Chișinău);

- aceeași acuzație o face și președintele R. Moldovei, atât la adresa României, cât și a Ucrainei;

- începând cu semestrul al doilea, relațiile cu țările vecine se îmbunătățesc, R. Moldova renunțând la tonul belicos la adresa României îndeosebi;

5. Tipul raporturilor cu statele din regiune

- relații foarte bune cu statele membre C.S.I., mai ales cu Rusia;

- în iulie 2002, s-a ținut la Chișinău Summit-ul C.S.I. Acesta a vizat unirea eforturilor statelor participante în lupta împotriva terorismului și crimei, a traficului ilegal de droguri și de armament. În acest scop, s-a propus crearea unui centru anti-terorist pentru Asia Centrală, măsuri comune de securizare a frontierelor statelor participante la Summit-ul de la Chișinău.

6. Tipul raporturilor cu marile puteri

Raporturile R. Moldovei cu marile puteri sunt normale:

- președintele țării a fost în vizită la Moscova și Wash-

ington;

- premierul Moldovei a fost la Moscova;
- o delegație chineză a vizitat Moldova;

7. Tipul raporturilor cu celelalte state ale lumii

Raporturile cu celelalte state ale lumii au fost normale, diverse delegații străine au vizitat R. Moldova, precum și delegații ale acesteia au fost în vizită în diferite state. În plus, diferite state europene sau cetățeni ai acestora au făcut investiții în R. Moldova.

8. Tipul raporturilor cu organizațiile europene și internaționale;

- în prima parte a anului 2002, relațiile Moldovei cu F.M.I. și Banca Mondială au fost reci (acestea au încetat ajutorul financiar oferit), la fel și cu instituțiile europene pe care premierul moldovean le-a acuzat de amestec în treburile interne ale țării (acestea afirmă că puterea de la Chișinău a evitat îndeplinirea majorității recomandărilor Consiliului Europei);

- în a doua parte a anului, Chișinăul a revenit asupra poziției inițiale, susținând că dorește integrarea în structurile euro-atlantice și deci acceptă toate condițiile puse de organizațiile internaționale și de instituțiile europene; ca urmare, F.M.I. și B.M. au reluat discuțiile cu autoritățile moldovene privind sprijinul financiar pentru finanțarea reformelor structurale;

9. Prezența/absența conflictului militar

- absența conflictului militar cu statele vecine;
- absența conflictului militar cu o mare putere.

10. Existența/absența mișcărilor de populație

Există mișcări importante de populație:

- mulți moldoveni (25% din cei apti de muncă) părăsesc țara în căutare de locuri de muncă (de regulă, ajung în țările europene dezvoltate economic, în Rusia, în România etc.).

Forța de muncă, în 1998, era evaluată la 1.7 milioane oameni, iar rata șomajului se estima că va fi 1,9% în 2002.

11. Existența/absența stabilității politice

Deși o lungă perioadă de timp (câteva luni) în Chișinău s-a desfășurat un miting maraton, organizat de opoziție (Partidul Popular Creștin Democrat, îndeosebi), acest lucru nu a afectat negativ stabilitatea politică din țară. Într-un fel și într-o măsură însemnată, acest miting a întărit puterea, confirmând faptul că este capabilă să guverneze țara, că știe să dialogheze cu opoziția.

12. Prezența/absența unor conflicte etnice

Există conflicte interetnice în R. Moldova. De aici și propunerea O.S.C.E. de federalizare a țării. Deși nu s-a ajuns la consens în acest sens, practic țara este federalizată - există Transnistria și Găgăuzia, pe de o parte, ca teritorii autonome locuite de minorități (de origine slavă și turcă, bulgară), și, pe de altă parte, județele locuite preponderent de români.

13. Prezența/absența conflictelor religioase

În R. Moldova sunt tensiuni religioase. Pe de o parte, este schisma provocată de Patriarhia Rusiei care nu recunoaște subordonarea canonică a Mitropoliei Basarabiei față de Biserica Ortodoxă Română, și, pe de altă parte, înmulțirea sectelor religioase și propagarea islamului în localitățile țării, datorită permisivității legii privind libertățile religioase.

14. Starea sistemului informațional național

Sistemul informațional este într-o stare critică:

- țara dispune de un sistem de comunicații în curs de modernizare;
- accesul populației la mass-media interne și internaționale este limitat;
- nu există o strategie coerentă privind imaginea favorabilă a țării în afară;
- populația este rar protejată împotriva manipulărilor psihologice;
- calculatoarele electronice (tehnologia informațională) se introduc abia acum în principalele sectoare de activitate umană;
- există 15.000 de utilizatori de Internet.

1.2. Tendințe în evoluția mediului de securitate

În economie, rezultatele din anul 2001 și estimările pentru 2002 indică o ușoară tendință de creștere economică. Totodată, F.M.I și Banca Mondială au reluat discuțiile cu R. Moldova privind acordarea tranșelor de împrumut stabilite, în scopul efectuării reformei.

Raporturile cu statele vecine, după o perioadă de relativă încordare (o oarecare stare tensională în raporturile cu Ucraina și România, în primul semestru al anului 2002), se îndreaptă spre normalitate.

Relațiile cu Rusia și cu C.S.I. au fost și vor fi în continuare foarte bune. Aceasta poate indica tendința actualei puteri de la Chișinău de a se integra în structurile C.S.I. și nu în cele europene, cum au declarat guvernarea acestei țări în partea a doua a anului 2002. În plus, ținerea Summit-ului C.S.I. la Chișinău dovedește tendința R. Moldova (a actualei conduceri a țării) de a se apropia tot mai mult de această comunitate.

Raporturile cu instituțiile europene și financiare mondiale în primul semestru al anului 2002, au fost relativ încordate (primul ministru al Moldovei a acuzat aceste instituții de amestec în treburile interne ale țării), pentru ca, în partea a doua a anului să se manifeste tendința intrării în normalitate (au fost reluate negocierile cu aceste instituții care vor ajuta Moldova în derularea reformelor structurale etc.).

Se menține, în continuare, tendința părăsirii țării de un număr însemnat de persoane apte de muncă în

căutare de lucru în țările dezvoltate.

Și în perioada următoare, deși este posibil să se mai organizeze de către opoziție mitinguri și mișcări de protest, guvernării vor rămâne la putere; practic, protestul opoziției, din iarna anului 2002, a legitimat puterea instalată după alegerile din 2001 (guvernării, prin măsuri deliberate de manipulare a populației, au oferit acesteia satisfacție - *studiul limbii ruse și al istoriei moldovenilor în școli nu s-a aprobat* - și i-a abătut atenția de la gravele probleme sociale și economice cu care se confruntă țara). Practic, limba rusă se învață în familie, pe stradă, în grupul de prieteni etc. De asemenea, majoritatea cărților din librării și ziarelor din R. Moldova sunt scrise în limba rusă, există emisiuni radio și T.V. la posturile centrale tot în limba rusă etc. Prin urmare, măsura introducerii studiului limbii ruse în școală se poate socoti o diversiune, o manipulare venită din partea puterii care a dorit să abată atenția populației de la gravele probleme economico-sociale cu care se confruntă și, fără îndoială, se va confrunța țara și în continuare.

Tensiuni și conflicte etnice vor continua să existe, chiar dacă nu se va ajunge la o federalizare a Moldovei, cum a propus O.S.C.E., iar Rusia și S.U.A. au promis sprijin în soluționarea problemei transnistrene.

Tensiunile religioase se vor menține atât timp cât nu se rezolvă problema Mitropoliei Basarabiei, adică solicitarea acesteia de a se subordona canonic Bisericii Ortodoxe Române.

Starea critică a sistemului informațional național se va menține până când economia țării va cunoaște o dezvoltare reală, pe baza căreia să se adopte măsuri corespunzătoare și în acest domeniu de activitate.

2. Vulnerabilități, riscuri și amenințări la adresa securității R. Moldova

În R. Moldova, vulnerabilitățile dominante sunt cele de natură economică, socială, etnică, religioasă, financiară și psihologică. În mare parte, acestea se datorează ritmului lent și cu sincope în care se derulează reforma în societate. Totodată, dependența dezvoltării economice a țării de importurile de energie și materii prime, precum și întemeierea prosperității economice a țării, în principal, pe agricultură, vor duce la menținerea acestor vulnerabilități, încă mult timp de aici încolo.

Printre riscurile cu care se confruntă R. Moldova se numără cele de natură: *economică* (declinul producției de bunuri materiale și servicii, dezechilibrul balanței comerciale și creșterea gradului de îndatorare externă a țării, devalorizarea monedei naționale); *socială* (tensiuni sociale, asistență medicală modestă, condiții de trai dificile); *culturale* (tensiuni și conflicte etnice și religioase, calitatea

precară a serviciilor educaționale și a utilizării resurselor); *psihologice* (acțiunile psihologice asupra populației generate de surse interne și externe); *informaționale* (dificultăți în realizarea unui sistem informațional modern, manipulara informațională a populației).

Ca amenințări generale, se pot menționa cele cu care se confruntă toate statele lumii: *terorismul internațional* (în care pot fi atrași unii cetățeni ai Moldovei, date fiind dificultățile economice cu care se confruntă țara, precum și existența unor mentalități din vremea ocupației sovietice); *crima organizată*; *traficul de droguri, de persoane și de armament*. În calitate de amenințări proprii în R. Moldova, se pot enumera: *creșterea delincvenței*; *implicarea activă a unor segmente de populație în traficul de arme și migrația ilegală*; *amplificarea practicilor mafioate* (dezvoltarea sistemului ilegal „de protecție” oferit în special celor care desfășoară activități economice); *puternica criză economică*.

3. Concluzii

Mediul de securitate din R. Moldova se poate socoti că se află într-o *stare critică* (cu excepția componentei ecologice a mediului de securitate, toate celelalte elemente structurale - economice, sociale, diplomatice, politice, culturale, informaționale, militare - sunt într-o avansată stare critică).

Deși nivelul de trai este foarte scăzut (80% din populație trăiește sub pragul sărăciei) nu se pot anticipa conflicte sociale grave (de exemplu, grevă generală sau revoltă populară) din cel puțin următoarele motive: *populația este foarte temătoare* (ocupația sovietică a lăsat sechele puternice); *nu există*, cel puțin momentan, *o forță politică* care să fie în măsură să-i unească pe cei nemulțumiți și să-i implice în dificila activitate de reformă structurală radicală a actualei societăți; există *suficiente forțe instituționalizate* care să asigure *ordinea publică* existentă în stat; utilizarea altor *modalități pentru procurarea celor necesare traiului* (de pildă, plecarea la muncă - legal sau ilegal - în alte țări); puterea a luat unele *măsuri de protecție socială* a unor categorii de populație.

Ca forță militară, R. Moldova nu poate pune probleme vecinilor săi (în 2002 se estima că sunt 1.172.714 bărbați din grupa de vârstă 15-49 de ani și 929.316 bărbați mobilizabili din grupa de vârstă 15-49 de ani; încorporabili anual sunt 42.268 de tineri; bugetul apărării pe 2001 a fost 6 milioane de dolari, adică 0,4% din P.I.B. față de 1% din P.I.B. în 1999). Dar ea poate fi sursa unor conflicte militare între vecini dacă nu găsește, împreună cu cei interesați, o rezolvare adecvată problemei din Transnistria.

România ar trebui să continue politica de susținere morală și materială (în limite legale) a populației românești

din R. Moldova. Actuala conducere de la Chișinău este vremelnică, în timp ce legăturile de neam sunt și vor fi perene.

Este posibil ca R. Moldova, cu sprijin financiar consistent din afară, să-și rezolve problemele economice grave cu care se confruntă în prezent și pe această bază și disfuncționalitățile din celelalte sectoare de activitate. Organizațiile financiare internaționale (F.M.I și B.M.) și casa de rating Moody's, în 2002, au apreciat că R. Moldova nu a avut o politică consecventă de reformă (de exemplu, privatizarea patrimoniului de stat a eșuat). Potrivit datelor

Băncii Naționale a Moldovei, fluxul de investiții directe în țară din exterior, pe parcursul a nouă luni ale anului 2002, a fost de 65 milioane de dolari. Au investit în Moldova S.U.A., Anglia, Franța, Luxemburg și Rusia (investițiile rusești s-au limitat la convertirea datoriilor pentru gaze naturale în acțiuni).

Pe viitor, este de așteptat, în condițiile în care actuala guvernare se menține la putere (câteva mandate), să se asiste la o puternică apropiere a R. Moldova de C.S.I.; nu-i exclusă nici posibilitatea solicitării aderării la această comunitate, mai ales în cazul în care accesul R. Moldova în structurile euro-atlantice va fi blocat din diverse mo-

BIBLIOGRAFIE

1. Forum, aprilie-mai, 2001, nr. 12-13, volumul I, Relații civil-militare în Moldova.
2. Socor, Vladimir, Federalization Experiment in Moldova, Russia and Eurasia Review, volume I, issue 4, July 16, 2002, www.jamestown.org./pubs/view/ror-001_004_001.htm.
3. Popescu, Nicu, Moldova-UE: asociați, vecini sau străini?, publicat 11 mai 2002 în www.azi.md.
4. CIA, The World Factbook 2002, www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/md.html.
5. Moldova Suverană, colecția pe anul 2002, www.moldova-suverana.md.

Interviu cu domnul general de brigadă Ion CIUPEI, comandantul Corpului 10 armată teritorial

Batalionul 812 Infanterie a trecut cu brio examenul îndeplinirii unei misiuni de înaltă răspundere, participând alături de celelalte forțe ale Coaliției Internaționale, la contracararea acțiunilor teroriste și la consolidarea păcii și securității în Afghanistan. Din dorința de a face mai bine cunoscute performanțele acestei unități de elită a Armatei României, am solicitat sprijinul domnului general de brigadă Ion Ciupeș, omul care a răspuns nemijlocit de punerea în stare de operaționalitate a Batalionului 812 Infanterie, la cele mai moderne standarde occidentale.

Red.: Cunoaștem faptul că în vederea executării complexelor misiuni din Afghanistan, Batalionul 812 Infanterie din cadrul Brigăzii 81 Mecanizate a fost supus unor pregătiri minuțioase. Puteți să ne oferiți câteva detalii din activitățile de selecție, pregătire și evaluare ale acestei unități de elită a Armatei?

General de brigadă Ion Ciupeș: Selecția personalului s-a realizat în conformitate cu *Metodologia pregătirii și participării forțelor terestre române la operațiuni în sprijinul păcii și misiuni umanitare*, emisă de S.M.F.T., cu nr. E 524_28.01.2002. Numirea pe funcții, potrivit statutului de organizare al detașamentului, s-a executat prin ordinul șefului Statului Major al Forțelor Terestre.

Pregătirea Batalionului 812 Infanterie pentru participarea la misiunea „ENDURING FREEDOM” s-a executat pe baza următoarelor documente: Precizările șefului S.M.F.T. privind desfășurarea instrucției efectivelor; Planul de cooperare între S.M.F.T. și S.M.F.A. privind instruirea în perioada 21 - 27.10.2002 și 28.10 - 02.11.2002; Planul de măsuri pentru operaționalizarea și introducerea în teatrul de operații a Batalionului 812 Infanterie - Detașamentul „ENDURING FREEDOM”; Planul de măsuri pentru operaționalizarea și introducerea în teatrul de operații a Batalionului 812 Infanterie - Detașamentul „ENDURING FREEDOM”, al C. 4 A. Trt. și al Bg. 81 Mc.; Planul de operaționalizare acțională specifică.

Instrucția s-a desfășurat preponderent la nivel de subunitate, avându-se în vedere misiunile specifice iden-

tificate pe timpul executării misiunii de către B. 26 I. și a cerințelor transmise de comanda forțelor multinaționale din teatrul de operații, pentru următoarele misiuni: paza locurilor de dispunere; însoțirea convoaielor umanitare; urmărirea luptătorilor talibani în zone greu accesibile; scotocirea unui raion; planificarea ambuscadelor și atacurilor cu obiectiv limitat; ducerea acțiunilor de luptă în condiții de izolare; patrulare, cercetare, scotocire.

Pentru o perioadă de șase zile, s-a executat instrucția la elicoptere, atât în poligonul de antrenament, cât și în tabăra de instrucție de la munte. Au fost asigurate trei elicoptere timp de 5 zile, la care s-a instruit întregul efectiv al detașamentului. Pe timpul instrucției, s-au executat exerciții de coborâre în rapel de la 60-70 m, coborâre și urcare cu troliul și zbor de aclimatizare.

Săptămânal, s-au executat ședințe de pregătire psihică și informări cu privire la evoluția situației din teatrul de operații. O atenție deosebită a fost acordată pregătirii fizice a militarilor.

În baza *Directivei de instruire prin simulare* a șefului S.M.G., în perioada 02-06.12.2002, statul major al batalionului, comandanții de companii și plutoane au fost instruiți în cadrul Centrului de Pregătire prin Simulare din A.I.S.M.

Activitatea a fost precedată de o pregătire teoretică, în perioada 19-21.11.2002, în garnizoana Bistrița, executată de parteneri americani din cadrul CUBIC și ofițeri din A.I.S.M.

Evaluarea finală s-a executat de comisia mixtă a S.M.F.T. și C.4.A. Trt., în perioada 10-11.12.2002. Comisia a apreciat că Batalionului 812 Infanterie este operaționalizat structural și acțional și este în măsură să participe la misiunea ordonată.

Red.: Domnule general de brigadă, vă rugăm să aveți amabilitatea de a ne introduce în temă cu privire la condițiile în care s-a organizat introducerea Batalionului 812 Infanterie în teatrul de operații din Afghanistan.

General de brigadă Ion Ciupei: *Modul de pregătire al Batalionului 812 Infanterie pentru plecarea în misiune a fost verificat și confirmat și de către comisia S.M.G., cu ocazia controlului de specialitate desfășurat în M.U., în perioada 18-22.11.2002. Anterior, în perioada 24-28.10.2002, comandantul Batalionului 812 Infanterie și comandanții de companii au executat recunoașteri în teatrul de operații din Afghanistan. Cu acest prilej, au fost rezolvate probleme referitoare la: cunoașterea misiunilor executate de Batalionul 26 Infanterie în zona de operații ordonată; însușirea concepției de instruire a personalului care a fost angajat în misiunile ordonate; documentarea privind asigurarea logistică pe timpul îndeplinirii misiunilor și identificarea gradului de asigurare pentru Batalionul 812 Infanterie; recunoașterea condițiilor de cazare și a facilităților asigurate pentru traiul personalului.*

Activitatea a fost benefică, deoarece, în timpul rămas până la dislocarea în teatrul de operații s-au remediat unele probleme în țară, în special cele logistice.

Pe timpul controlului de specialitate executat de S.M.G., în perioada 18-22.11.2002, statul major al M.U. și al Batalionului 812 Infanterie au desfășurat un antrenament de stat major, pe situația reală privind dislocarea Batalionului 812. În teatrul de operații din Afghanistan, ocazie cu care au fost elaborate și analizate 4 cursuri de acțiune.

Transportul personalului Batalionului și materialelor necesare în teatrul de operații s-a organizat și desfășurat în cadrul a 16 eșaloane de transport.

Zborurile au fost executate de pe aeroportul Cluj-Napoca, în perioada 15.12.2002-02.02.2003, astfel: cu personal – 7 zboruri; cu materiale – 9 zboruri (4 cu muniție și 5 cu materiale).

Pentru fiecare transport de personal și materiale, unitatea noastră și-a asigurat mijloacele de transport și personalul necesar manipulării, paletizării și încărcării echipamentelor, muniției și materialelor în avion. Faptul că dislocarea unității în teatrul din Afghanistan s-a executat pe timp de iarnă, a făcut ca zborurile planificate inițial, în mod deosebit cele din luna ianuarie, să se replanifice din cauza condițiilor meteorologice specifice sezonului rece.

În data de 16.01.2003 s-a încheiat activitatea de rotire a efectivelor Batalionului 26 și 812 Infanterie.

Pe măsura sosirii efectivelor Batalionului 812 Infanterie în teatrul de operații, comandantul batalionului și statul major au acordat o atenție deosebită pregătirii efectivelor și angajării graduale a acestora, în următoarea succesiune:

- în etapa întâi – în comun, subunități mixte, com-

pușe din militari aparținând Batalionului 26 Infanterie și Batalionului 812 Infanterie, au participat la procesul de planificare și de execuție a misiunilor, sub conducerea comandanților/șefilor stabiliți de către comandantul Batalionului 26 Infanterie;

- în etapa a doua – în comun, subunități mixte aparținând ambelor unități au participat la procesul de planificare și de execuție a misiunilor, sub conducerea comandanților/șefilor stabiliți de către comandantul Batalionului 812 Infanterie;

- în etapa a treia – în baza ordinului de operații nr. 1, primit de la comandantul Brigăzii 1 TF „DEVIL”, procesul de planificare, conducere și execuție a fost preluat de către Batalionul 812 Infanterie.

Red.: În mod concret, domnule general, cum s-a realizat instalarea Batalionul 812 Infanterie?

General de brigadă Ion Ciupei: În data de 21.01.2003 s-a executat transferul de autoritate la Comandamentul Brigăzii 1 TF „DEVIL”. La activitate a participat o comisie a Armatei Române, formată din reprezentanți ai S.M.G., Comandamentului 2 Operațional și Brigăzii 81 Mecanizate. După momentul oficial al transferului de autoritate, efectivele contingentului român au fost considerate sub control operațional al partenerului american.

Comanda operațională a efectivelor Batalionului 812 Infanterie – Detașamentul „ENDURING FREEDOM” din Afghanistan se execută la nivel național de către Comandamentul 2 Operațional Buzău, iar în teatrul de operații de către comandantul Brigăzii 1 TF „DEVIL”.

Pe timpul recunoașterii aeriene a zonei de operații aparținând Bg. 1 TF „DEVIL” și, în detaliu, cea aparținând Batalionului 812 Infanterie, cu scopul verificării modului de executare a misiunilor de bază pentru proiecția forței, patrulare pe itinerarele ordonate și însoțirea militarilor într-o acțiune umanitară, au rezultat următoarele: militarii Batalionului 812 Infanterie și-au însușit în condiții foarte bune procedurile de operare standard, regulile de angajare și ordinul de operații nr. 1 ale comandantului forței; execuția misiunilor a presupus rezolvarea situațiilor complexe ivite, în conformitate cu precizările comandantului de batalion; mijloacele de legătură asigurate detașamentului satisfac nevoile potrivit specificului misiunii.

Suportul logistic al misiunii „ENDURING FREEDOM” a fost asigurat de către Bg. 81 Mc., C. 4A.Trt., S.M.F.T. și Cdm. Logistic. Astfel, Bg. 81 Mc. a asigurat o parte din echipamentul de protecție, lenjerie, echipament divers, materiale de stat major, materiale de geniu, piese de schimb pentru tehnica de calcul, materiale P.S.I., armament, aparatură și muniții. C. 4 A. Trt., prin Baza Logistică „NORD”, a asigurat o parte din echipamentul

divers, încălțăminte, cazarmamentul, o parte din accesorii, materiale de stat major, materiale de întreținere, rechizite de birou, alimente precum și piese de schimb pentru TAB 77, TABC 79, DAC și ARO; Comandamentul Logistic a asigurat echipamentul mozaic de culori tip „deșert”, vestele antiglonț, cazarmament, accesorii, materiale de cultură.

Echipamentul specific pentru deșert a fost asigurat conform normei unice de echipare aprobată de ministrul apărării naționale. Completarea stocurilor de muniție s-a făcut prin grija Bg. 81 Mc. și a C. 4 A. Trt.

Materialele (116 tone) au fost cântărite, inscripționate și containerizate în palete tip confecționate la Baza Logistică „NORD”.

Materialele au fost asigurate în proporție de 100%, calculate conform normelor de înzestrare la război și a necesarului de materiale, rezultat în urma recunoașterilor efectuate în teatrul de operații din Afghanistan.

Structura zborurilor spre Afghanistan, asigurate printr-o aeronavă C130-HERCULES, a fost următoarea: 7 cu militari, 4 cu muniție și 6 cu materiale.

Durata dislocării unității a fost de 55 de zile, (16.12.2002 -08.02.2003), cu mențiunea că în perioada 20.12.2002-04.01.2003 nu s-au executat zboruri, iar condițiile meteo au impus amânări și replanificări repetate, în mod deosebit în luna ianuarie a.c.

Red: Domnule general de brigadă, toată armata știe de modul exemplar în care Batalionul 812 Infanterie s-a achitat de misiunile încredințate și se mândrește cu rezultatele camarazilor noștri. În final ne-ar interesa, totuși, și câteva concluzii menite să contribuie, în plan practic, la perfecționarea acțiunilor unităților române

în misiuni internaționale.

General de brigadă Ion Ciupei: Din discuțiile purtate cu reprezentanții armatei americane din zona de operații KANDAHAR a reieșit că militarii Batalionului 812 Infanterie sunt adevărați profesioniști, disciplinați, iar misiunile executate individual și în comun cu militarii americani au fost îndeplinite ireproșabil, exprimându-se convingerea că acestea vor fi executate la același nivel și în viitor.

Învățămintele: Activitatea de recunoaștere în teatru de operații să se execute la începutul pregătirii unității (detașamentului) pentru misiune și la ea să participe reprezentanți de la G3/S3 al Cdm.2 Op., respectiv al Bg., comandantul unității (subunității detașamentului), ofițeri de stat major și comandanți de subunități. Este necesară stabilirea unui grupaj de activități ce trebuie rezolvate pe timpul recunoașterilor; să se stabilească, printr-un ordin, sarcinile ce revin celorlalte structuri ale M.Ap.N. pe timpul pregătirii, introducerii în teatru, rotirii efectivelor, transferului de autoritate și pe timpul executării misiunii, inclusiv personalul implicat în comanda, coordonarea și controlul acestor activități; analiza și elaborarea unui plan de evacuare a efectivelor în situații de risc major și a unui plan de extracție în situații de criză; transferul de autoritate către Cdm. 2 Op. Buzău să se execute în garnizoana de dislocare a unității iar transferul de autoritate propriu-zis să aibă loc în teatrul de operații între reprezentanții Cdm. 2 Op. și comanda cărora li se subordonează forțele proprii.

Red: Domnule general de brigadă, vă mulțumim și vă rugăm să primiți expresia deosebitului nostru respect.

Summit-ul de la Praga – N.A.T.O. și fragilitatea forței

Dr. ing. Francisc TOBĂ

Am fost, ca simplu turist, la Praga în zilele reuniunii Alianței, atunci când România a pășit prin ușa ce fusese întredeschisă la Madrid. Orașul a beneficiat, pe de o parte, de măsuri excepționale de securitate, și, pe de altă parte, de evidentă indiferență din partea locuitorilor față de tensiunea lucrărilor. Pentru noile candidate, pulsurile naționale s-au racordat temporar la pulsul reuniunii la vârf a NATO.

Pentru România s-a încheiat lunga și obositoare așteptare și a început un alt drum, mult mai anevoios și costisitor: aderarea la structurile Alianței. Va fi oare un demers încununat de succes? Argumentele oferite de sondaje, sau diferitele valori ale unor comisii din NATO, trebuie materializate în acțiuni concrete la nivel național.

Opinia generală referitoare la evoluția NATO în intervalul decembrie 1989-noiembrie 2002 avansează ideea unui curs ascendent de adaptare a Alianței la noul mediu de securitate.

Abordarea scientizată a acestei problematice ne obligă să contrapunem pozițiilor optimiste ale diferitelor oficialități de Washington sau Bruxelles, referitoare la creșterea constantă a puterii militare și a rolului NATO în ecuația securității regionale și globale, realitatea și opiniile experților din mediul academic, atât din SUA, cât și din Europa Occidentală. În acest sens, remarcăm poziția reputatului analist german Josef Joffe, cercetător asociat al Institutului OLIN de studii strategice ale Universității Harvard și editor la jurnalul *Die Zeit* din Hamburg. În cadrul unui articol intitulat „După un an: Puterea, scopul și strategia politicii externe a SUA după octombrie 2002”, publicat în revista americană *The National Interest*, el apreciază că, în perioada 1990-2002, SUA, și nu NATO, și-au mărit puterea militară, configurând o reală prăpastie între capacitățile de securitate ale celor doi actori internaționali.

În ultimul deceniu al mileniului al doilea, Statele Unite au continuat singure cursa înarmărilor, realizând un decalaj nemaîntâlnit în istorie, între națiunea americană și restul lumii. Bugetul apărării din anul 2002 al SUA s-a ridicat la 377 miliarde de dolari, aproape egal cu totalul cheltuielilor

militare ale restului lumii. Dacă se va menține acest ritm, atunci SUA vor aloca pentru apărare, la nivelul anului 2007, impresionanta sumă de 450 miliarde de dolari.

Statele europene, membre ale NATO, au avut o altă abordare referitoare la nivelul alocărilor pentru apărare; ele și-au impus o reducere graduală a resurselor alocate, determinând fragilizarea constantă a consensului politic tradițional din interiorul Alianței. Experții afirmă că, fără consens și solidaritate politică, orice alianță militară nu are nici un viitor! Josef Joffe, alături de alți analiști, susține că NATO, constituită inițial ca Alianță antisovietică, se apropie de finalul mandatului. Pentru o jumătate de secol, SUA, prin intermediul așa zisului „*NATO I*”, a apărat Europa Occidentală împotriva „*pericolului roșu*”. După căderea zidului Berlinului, statutul Europei Occidentale, acela de „*protectorat militar american*”, nu își mai justifică existența (reunificarea Germaniei este considerată, de experții politico-militari, ca „*primul val*” al extinderii NATO). Apogeul „*Războiului Rece*” îl constituie, conform experților, deceniul 1975-1985. După retragerea sa din Vietnam (1975), SUA și-au focalizat resursele în cadrul Alianței Nord-Atlantice, transformând-o într-o formidabilă mașină de luptă. În acea perioadă, fosta URSS a făcut o greșală strategică, care i-a fost fatală: a acceptat competiția cu SUA și NATO în domeniul înarmărilor. În intervalul 1985-1989, NATO dispunea de peste 1 milion de militari (275 de mii erau americani) în Europa Centrală și aproximativ 860 de mii de luptători în SE Europei. După retragerea cu peste 2500 de kilometri a celor 370 de mii de militari sovietici din Germania de Est, NATO și-a pierdut dramatic rolul său strategic. Acest proces a început o dată cu dizolvarea Tratatului de la Varșovia, la 1 iulie 1991, și retragerea ultimului militar sovietic la 31 august 1994.

Practic, în 1994, Alianța și-a îndeplinit misiunea pentru care, în 1949, la Washington, s-a semnat certificatul ei de naștere. Opinia cercetătorilor neutri, din diferite institute de analiză și cercetare, avansează următoarea concluzie: NATO ar fi colapsat ca mecanism de securitate militar colectiv datorită unificării Germaniei, realizată surprinzător la 3 octombrie 1990, și a destrămării „*lagărului comunist*”.

Dispariția zidului Berlinului a pus capăt divizării Europei, realitate ce justifică atât existența Alianței Nord-Atlantice, cât și consistenta prezență militară a SUA în Europa. Disoluția Tratatului de la Varșovia ar fi trebuit, conform logicii apariției și evoluției NATO, să determine simultan dezintegrarea Alianței. Și astăzi, pentru unele segmente din opinia publică americană, nu este foarte clar de ce acest proces firesc nu a avut loc.

Analiștii apreciază însă că decidenții politici de la Washington au înțeles că influența SUA în Europa s-ar diminua dramatic dacă NATO va dispărea. Din aceste motive, Alianța s-a angajat pe drumul dificil al adaptării, al reformelor. Acest demers novator, în intervalul 1990-2002, s-a redus aproape numai la declarații, fără a fi realizată o fundamentare solidă. Un rezultat vizibil al acestui dificil proces îl constituie diminuarea unității de „gândire și acțiune” în cadrul mediilor Alianței. (Spre deosebire de Statele Unite, țările europene nu-și propun, pe moment, să se constituie într-o putere militară de nivel global, cu capabilități de proiecție a acesteia în orice punct al pământului. Operațiunile militare de impunere a păcii în cadrul războiului din Golf, sau, mai recent, acțiunea aeriană „Forța Aliată” din spațiul fostei Iugoslavii, au constituit tentative de revitalizare a coeziunii interne a NATO. Operațiunile din spațiul fostei Iugoslavii au evidențiat fisuri organizatorice și de natură politică în Alianță. Bombardamentele efectuate de forțele aeriene ale Alianței în Balcani au umbrit festivitățile Reuniunii la nivel înalt de la Washington din martie 1999 consacrată celor 50 de existență a NATO. Noul concept strategic, avansat de experții Alianței, care permite NATO să lanseze operațiuni militare și în afara zonei de responsabilitate (faimosul „nonarticle five”), se dovedește o piatră de încercare de o dimensiune considerabilă.

Adoptată printr-o simplă declarație politică, această nouă viziune strategică a determinat o rețineră aproape fățișă a membrilor Alianței referitoare la implementarea ei; o excepție notabilă o constituie Marea Britanie. Invitația SUA adresată membrilor NATO de a mări alocările bugetare pentru apărare, în vederea reducerii decalajului tehnologic militar existent, a generat un neașteptat efect contrar: europenii și-au redus nu doar bugetele pentru apărare, ci și efectivele în proporție de 25 până la 50%.

Concomitent cu acest proces, s-a conturat o soluție pur continentală: Identitatea Europeană de Securitate și Apărare. Uniunea Europeană, cea mai importantă entitate economică a lumii, având însemne și monedă unice, a decis că se impune, pentru gestionarea securității continentale, configurarea unei arhitecturi proprii europenilor, corelată desigur cu NATO. Această decizie a generat o reacție strategică a Washington-ului – lărgirea NATO!

O analiză obiectivă a potențialului militar propriu celor șapte state invitate la Praga demonstrează caracterul tot

mai politic al Alianței. România, în mod cert, deține atu-urile care-i conferă dreptul de a se considera furnizoare de securitate.

„Seismul” de la 11 septembrie 2001 constituie un alt moment cheie al destinului Alianței. Atacurile teroriste au dovedit „fragilitatea forței” și necesitatea redefinirii mediului internațional de securitate. Cruciada declanșată de SUA împotriva terorismului global a pus Alianța în fața unor noi dileme. Unele state membre ale NATO privesc cu un „optimism rezervat” succesul acțiunilor din Afghanistan, iar o eventuală participare, cu trupe, la înlăturarea lui Saddam Hussein, a adus, spre exemplu, întreaga societate germană în stare de maximă nervozitate, cu ocazia alegerilor din toamna anului 2002.

Implicarea NATO în „cruciada” împotriva terorismului internațional o găsește complet nepregătită să susțină acțiuni militare împotriva unui inamic indefinit, fără localizare geografică sau apartenență statală, și fără obiective care pot fi atacate și neutralizate. Intervenția militară multinațională din Afghanistan este dificilă de evaluat de către experții militari. În această primă etapă a luptei împotriva terorismului nonstatal, Federația Rusă a exploatat remarcabil oportunitatea de a stăvili, prin acordul dat aviației militare americane de a folosi infrastructura proprie din regiune, răspândirea fundamentalismului islamic în unele din fostele republici sovietice. Pentru acest gest, președintele Putin a obținut la Roma, la 22 mai 2002, un sprijin financiar de 22 miliarde de dolari din partea instituțiilor bancare internaționale, la sugestia șefilor de state care au consfințit statutul de partener strategic egal al Rusiei cu NATO. (Documentul semnat se intitulează Declarația privind relațiile NATO-Rusia). Chiar dacă, la Praga, Federația Rusă nu a fost invitată să adere la NATO, ea beneficiază de apartenența la un organism operant numit Consiliul NATO-Rusia. În cadrul acestei structuri, NATO și Rusia, având drepturi egale, vor decide în domenii ca: operațiuni de menținere a păcii, reformele în domeniul militar, proliferarea armelor de nimicire în masă, acțiuni de cercetare-salvare, apărare antirachetă, lupta împotriva terorismului ș.a.

Deși Rusia nu are dreptul de a bloca deciziile NATO, nu trebuie uitată calitatea de membru permanent al Consiliului de Securitate al ONU. Dreptul său de veto este suficient pentru a bloca NATO indirect.

Oficialii de la Praga au găzduit reuniunea la nivel înalt în aceeași sală în care s-a decis dizolvarea Tratatului de la Varșovia. După două zile de lucru, 21 și 22 noiembrie 2002, s-a decis, pe de o parte, invitarea a șapte state să adere la NATO și, pe de altă parte, să se realizeze un „NATO transformat”, conform Declarației de la Praga, document semnat de șefii statelor membre ale Alianței. Din perspectiva unor analiști americani, acest „NATO IP” nu va mai fi o alianță militară, în sensul strict al conceptului, ci

o asociație de națiuni din care ar putea face parte și Rusia. În acest mod putem explica noua poziție a Moscovei față de lărgirea Alianței.

NATO II, în opinia noastră, va constitui un „rezervor” de potențiali parteneri ai SUA, identificați ad-hoc, în raport de opțiunile militare ale Washington-ului, conform Doctrinei Rumsfeld. Ministrul american al apărării, Donald Rumsfeld, a sintetizat această nouă paradigmă astfel: „ **misiunile determină coaliția, și nu invers**”. NATO se poate confrunta cu un real efect de bumerang al acestei abordări strategice.

Germanul Joffe emite următoarea previziune: în perspectivă, NATO II, dominată de hiperputerea militară a SUA, va evolua conform modelului „*roșii cu spițe variabile*”. Conform acestui model conceptual, SUA vor deține rolul de „*hubs and spokes*” (butuci și spițe). În raport de interesele Washington-ului vor fi selectate spițele, adică statele membre NATO dispuse să participe la diferite proiecte militare americane. Paradoxal, una din „*spițele*” de bază va fi Rusia, apreciază Joffe. Și noile state invitate să adere la NATO vor beneficia de acest statut. Rolul rezervat României, în cadrul intervenției din Afghanistan sau Irak, constituie o realitate care confirmă că ne aflăm în procesul de implementare a acestei noi paradigme. Doctrina Bush, referitoare la războiul declarat terorismului global, care poate fi sintetizată prin expresia „*cine nu este cu noi, este împotriva noastră*”, i-a determinat pe mulți analiști să răsfoiască documentele referitoare la Doctrina Truman.

Cele două doctrine, Bush și Rumsfeld, determină un nou set de dileme pentru membrii Alianței. Viitorul va obliga aceste state să-și nuanțeze și să-și definească poziția; o nouă paletă de disfuncționalități ar putea tulbura apele Alianței.

Din perspectiva noastră, „*lărgirea viguroasă*” a Alianței ar putea avea ca efecte secundare „*diluarea*” și marginalizarea ei treptată. Uniunea Europeană se teme că SUA au intenția de a transforma NATO într-un simplu instrument al politicii externe americane. Aceasta poate explica reținerea statelor europene de a „*cupla*” rapid și necondiționat la proiectele Washington-ului.

Reuniunea la nivel înalt de la Praga, pentru a realiza un „*NATO transformat*”, a decis:

- constituirea Forței de Răspuns a NATO, care va deveni operațională parțial până în toamna anului 2004 și, în conformitate cu deciziile Consiliului NATO, va acționa pentru gestionarea crizelor exclusiv din spațiul european. O decizie referitoare la structura finală a acestei forțe se va lua în cursul anului 2003.

- NATO II va fi supus unei reforme instituționale fără precedent din perspectiva conceptului „*Nevoile Militare Minime*”. Alianța, în viitor, va dispune de două comanda-mente strategice astfel:

- Comandament Operațional în Belgia, care va plani-

fica și conduce „*Combined Joint Taskforce*”;

- Comandament pentru Transformare în SUA, având ca obiectiv adaptarea Alianței prin restructurare și promovarea interoperabilității;

- fiecare stat membru s-a angajat să-și dezvolte capabilități naționale în domeniile privind apărarea împotriva armelor chimice, bacteriologice, radiologice și nucleare, cercetarea și supravegherea terestră, aeriană și maritimă, comanda, controlul, comunicațiile și informațiile, transportul aerian strategic, apărarea antiaeriană și antirachetă, alimentarea din aer a avioanelor ș.a.

Reuniunea de la Praga s-a remarcat și prin faptul că, pentru prima oară, UE și NATO și-au proclamat autonomia una față de cealaltă. Astfel, pe data de 16 decembrie 2002, la Bruxelles, NATO și UE au parafat un parteneriat strategic prin adoptarea unei Declarații Comune care admite inițierea de acțiuni comune, în special în Balcani. Această „*Declarație NATO-UE asupra politicii europene de securitate și apărare*” a fost semnată în prezența secretarului general al Alianței, George Robertson, și a înaltului reprezentant al UE pentru relații externe, Javier Solana. Acest document permite europenilor să utilizeze mijloacele de planificare și de logistică ale NATO, inclusiv în domeniul intelligence. Acordul, vizat de mult timp de Uniunea Europeană, a primit undă verde în data de 13 decembrie 2002 la reuniunea Consiliului Permanent al Alianței, după ce, timp de 2 ani, Grecia și Turcia au blocat acest proces. Cotidianul britanic *Telegraph* remarcă intenția UE de constituire, la Bruxelles, a unui „*Euro-Pentagon*” condus de un șef al apărării, care va avea dreptul de a lansa operațiuni militare oriunde pe glob. Declarația semnată la Bruxelles subliniază că 11 septembrie 2001 a demonstrat faptul că apărarea națională se dovedește insuficientă. Din aceste considerente, Forța de Reacție Rapidă, care va avea un efectiv de 60 000 de luptători, va putea acționa în străinătate pentru a „*risipi ostilitatea*”, abordare care diminuează considerabil caracterul umanitar al acestor intervenții. Această opțiune a determinat îngrijorarea statelor Uniunii Europene nemembre NATO și a celor neutre, precum Austria, Suedia, Finlanda și Irlanda. Pentru prima dată în istoria relațiilor NATO-UE, aceasta din urmă a promovat documentul *European Capabilities Action Plan, asupra căruia atât NATO, cât și SUA nu au nici un control. Din această perspectivă, momentul Praga nu a adus clarificările așteptate privind rolul și locul NATO II în cadrul procesului de gestionare a securității europene.*

Uniunea Europeană se dovedește extrem de rezervată față de noua doctrină militară americană care preconizează, la nevoie, aprobarea și executarea unor lovituri „preventive” împotriva statelor bătute că susțin terorismul internațional; poziția diferitelor capitale europene prefigurează intenția de neangajare a acestor țări alături

de SUA în asemenea operații.

Înainte de reuniunea de la Praga, Pierre Hassner aprecia că SUA și aliații ei din Europa Occidentală s-ar afla pe poziții diametral opuse în problema păcii și războiului. Pe de o parte, președintele George W. Bush a declarat război terorismului global, iar pe de altă parte, UE susține constant apelul la soluțiile diplomatice.

Evaluarea consecințelor hotărârilor adoptate la Praga trebuie corelată cu evaluarea similară a momentului Copenhaga, din 12-14 decembrie 2002. Integrarea a încă 10 țări europene – Cehia, Cipru, Estonia, Letonia, Lituania, Malta, Polonia, Slovenia și Ungaria – a definit un spațiu geostrategic, demografic și economic de primă mărime.

Începând cu 1 mai 2004, peste 450 milioane de euro-peni vor fi definiți de aceeași monedă și aceleași aspirații de unitate și dezvoltare. Din aceste considerente, UE, cea mai importantă entitate economică a lumii, va insista ca problemele ei de securitate să fie gestionate de centre de decizie care aparțin spațiului european.

R

Astăzi, România trebuie să gestioneze simultan două foi de parcurs: aderarea la NATO și integrarea în UE. Apreciem că direcția NATO ne obligă să parcurgem etape care generează resursele impuse de calitatea

de membru al Uniunii Europene. România, având un produs intern brut de aproximativ 1700 dolari pe locuitor (ultima dintre țările admise la Copenhaga are 3000 dolari pe cap de locuitor), având 47% din populația activă ocupată în agricultură și 30% în industrie (15% constituie pragul impus de UE), decidenții politici, nu doar cei din sfera securității națiunii, au dificila misiune de a proiecta și implementa soluții benefice, chiar dacă unele dureroase sub aspect social, pentru următorii 10-20 de ani. Direcția politică imprimată constant de factorii de conducere de la București rezidă în corelarea demersurilor pentru integrare în UE și NATO. Concomitent, România consideră că dincolo de unele deosebiri pe teme de politică internațională, legăturile transatlantice sunt foarte solide; Occidentul democratic rămâne pe mai departe cea mai avansată comunitate internațională, expansiunea modelului său de civilizație fiind incontestabilă. Într-o astfel de comunitate deosebiri de politici și opinii și concurența sunt absolut normale, dacă nu chiar obligatorii...

Nowadays Romania has to follow simultaneously two paths: joining NATO and integrating in EU. NATO direction implies following stages generating the resources imposed by the quality of a European Union member. Romania has a GNP around 1700 \$ per inhabitant (the last country joining EU at Copenhagen has a GNP around 3000 \$ per inhabitant). 47% of its active population works in agriculture and 30% in industry (the maximum percentage admitted by EU is 15%). The political decision makers have the difficult task of projecting and implementing beneficial solutions, even if hard ones from the social perspective, for the next 10-20 years. The political direction given by the Bucharest leaders consists in connecting the measures for joining both EU and NATO. Meantime, Romania considers the transatlantic relations are very strong despite some divergences on foreign affairs matters. Above all, the democratic West is the most advanced international community and its extended civilization is incontestable. In such a community the political opinion and divergences are normal, if not compulsory.

Liderul social într-o lume în schimbare

ing. Liviu LUCA, președinte UFS „Atlas”

Vom porni demersul nostru cu evidențierea proceselor și fenomenelor care caracterizează lumea contemporană. Ne vom referi, în primul rând, la *globalizare*, pe care nu o reducem la definiția standard (sau „neoliberală”, cum o denumesc oponentii ei de moment), de creare a unei piețe mondiale, a unei structuri de putere suprastatale și de „omogenizare” culturală. În opinia noastră, fără a ignora aspectele amintite, globalizarea trebuie privită ca o schimbare accelerată ale cărei efecte se propagă la scară planetară și în modalități care, de multe ori, sunt greu de prevăzut. Această perspectivă este foarte bine ilustrată, *mutatis mutandis*, de „efectul fluture”, sintagmă lansată de E. Lorenz pentru a demonstra cum se aplică teoria matematică a haosului în cazul prognozelor meteorologice: bătaia aripii unui fluture poate determina dacă, peste un timp, într-o cu totul altă zonă geografică, va avea loc o furtună.

Pe de altă parte, istoria, dar și realitățile actuale, ne impun să nu reducem problemele omenirii la cele ale *post-istoriei* de care vorbea Fukuyama. Societatea umană nu a fost, nu este și nu va deveni omogenă în pofida acțiunii indiscutabile a globalizării, ceea ce înseamnă că nici schimbarea nu va fi omogenă. Cu toată confuzia care domnește, asemenea procese s-au mai produs în istorie și, pe baza acestei experiențe, putem estima cu suficientă precizie că, la sfârșitul tranziției, vor exista și câștigători, dar și perdanți. Problema este că globalizarea nu va produce o reducere a riscurilor și a problemelor în așa fel încât descoperirea unei soluții să fie rapid generalizată și să dea rezultate spectaculoase pentru serii mari de probleme; va fi așadar nevoie de o multitudine de răspunsuri pentru o realitate polimorfă.

Schimbarea va afecta, mai devreme decât în alte epoci istorice, adaptabilitatea individului și relațiile sociale. Dacă democrația poate fi asimilată, cu reținerile cunoscute, drept un model cu pretenții de universalitate, economia de piață va fi obligată la corecții importante, mai ales în privința modului în care este concepută și mai ales

distribuită „*bunăstarea*” invocată de întreprinzător drept motor al activității sale. Se vorbește tot mai des despre o „*democratizare*” a economiei și, cu toate că sună de „*stânga*”, o asemenea inițiativă nu provine din arsenalul utopiei comuniste, ci își are sorginea în dispariția vechii schisme generate de proprietate (în economiile de piață dezvoltate și bogate). Este un proces aflat în marș de ceva timp, dar care s-a maturizat suficient pentru a solicita o transpunere în planul organizării social-economice.

Viteza de producere a schimbărilor este accelerată de progresul științific și tehnologic; așa cum arăta Thomas Friedman, capacitățile generează intențiile și, în acest sens, potențează și direcționează globalizarea.

Într-o astfel de lume aflată în căutarea unei noi paradigme a conviețuirii, un lider trebuie să fie capabil să gestioneze felul în care grupul pe care îl conduce va suporta schimbarea și, mai ales, cum va profita ea; așa cum scria Collin Powel, „*conducerea (leadership) este arta de a obține mai mult decât spune știința managementului*”.

Revenind pentru moment la nivelul politic, criza irakiană a demonstrat că amenințările și riscurile, deși recunoscute unanim, nu au generat o reacție comună, solidară. Sincopele apărute într-o alianță care părea că a ajuns la apogeul puterii, lipsa unei reacții coerente a Uniunii Europene, ca și sterilitatea ONU, avertizează asupra faptului că tranziția către societatea globală de mâine nu este doar un marș triumfal. Globalizarea nu înseamnă sfârșitul geopoliticii pentru că, așa cum scrie Robert D. Kaplan, ea nu este „*vestea cea bună*”, ci pur și simplu „*vestea*”. În momentele tensionate care au precedat al Doilea Război din Golf, rolul jucat de lideri a fost evident. Unii dintre ei s-au comportat în limitele portretelor-robot care le fuseseră trasate de psihologii serviciilor de informații. Ne referim în primul rând la Saddam Hussein, ale cărui reacții s-au încadrat perfect în modelele de explicație a personalității elaborate de specialiștii CIA: „*narcisismul malign*” sau „*sindromul hybris-nemesis*”. Alți lideri

și-au riscat viitorul politic, jucând împotriva unei părți însemnate a celor care îi legitimaseră, problema nefiind în acest caz numai scăderea previzibilă a popularității, ci cutezanța de a arunca o găleată de apă acolo unde nimeni nu zărea încă focul...

Un rol atât de însemnat atribuit la începutul secolului XXI poate induce ideea unui model extrem de sofisticat de selecție și de legitimare. În realitate, arta de a conduce este în esență aceeași din antichitate până acum: un lider poate fi educat eficient și astăzi cu scrierile lui Sun Tzi și Machiavelli. Unul din numeroasele programe americane de instruire și dezvoltare a liderilor are drept „suport” principal adevărurile eterne din opera lui Shakespeare: *Hamlet* este cheia de înțelegere a managementului crizelor, în timp ce pentru schimbare organizatorilor li se pare relevantă *Îmblânzirea scorpiei*. Poate singurul lucru nou este că liderul poate și trebuie să fie educat în acest sens. Calitățile „înnăscute” sau atribuite prin decizia vreunei oculte nu mai sunt suficiente pentru rețeta succesului unui lider. Henry Ford spunea că a pune întrebarea „*cine trebuie să fie șeful?*” este același lucru cu a încerca să afli cine trebuie să fie tenorul într-un cvartet. „*În mod evident, cel care poate cânta ca tenor*”, spunea faimosul industriaș american; singurul amendament la butada sa este astăzi conținutul modificat al lui „*poate*”, în sensul unui procent mult mai ridicat de educație.

Dincolo de această corecție în privința modului de legitimare, ceea ce se schimbă sensibil este modul de exprimare al liderului, căile de comunicare cu cei care îi conduce, lucruri care intră sub incidența progresului tehnologic, a IT-ului în special.

Situația se complică în mod semnificativ atunci când vine vorba despre liderii sociali. Realitatea neomogenă cere stăpânirea unei diversități de metode de a obține rezultatele dorite; în aceste condiții, metodele clasice de conducere, chiar cele de sorginte militară, își vor păstra utilitatea alături de cele mult mai noi, proiectate de concepții novatoare sau chiar revoluționare despre organizarea socială. Una dintre ele, poate cea mai cunoscută, este cea organizării *chaordice*, promovate de Dee Hock, fondatorul firmelor Visa USA și Visa International. În concepția acestuia, *chaord* desemnează un organism, organizație, comunitate sau sistem complex, nonlinear și adaptativ, care se auto-organizează și se auto-conduce și care împletește în mod armonios caracteristici de haos și ordine (de competiție și cooperare, de teorie și experiență). În privința liderilor, Hock crede că a fi condus presupune o alegere, deoarece constrângerea de a accepta scopurile, obiectivele sau preferințele altuia înseamnă manipulare. De aceea responsabilitățile unui lider *chaordic* și proporția

în care sunt recomandate pentru o rețetă sunt oarecum neașteptate în raport cu interpretarea comună a conducerii ca un mod de exercitare a autorității. Este vorba în primul rând de managementul propriului eu (50%), apoi de managementul superiorilor (25%), al liderilor de același nivel (20%) și abia în ultimul de managementul celor pe care îi conduci (5%). Principiul de conducere *chaordic* – „*Condu-te pe tine, condu-i pe superiori și egalii tăi și lasă-i pe cei din subordine să facă la fel. Restul sunt fleacuri*” – pare oarecum utopic și greu de aplicat în practică, dacă o asemenea presupuziție nu ar fi contestată de succesul financiar al VISA și realitatea *Alianței Chaordice* prezidate de Dee Hock.

Cerințele conducerii *chaordice* pun în discuție capacitatea liderilor de a asimila noul și creativitatea, în general resimțite ca o amenințare pentru poziția definită. De aceea idealul unei conduceri eficiente este imaginat prin raportare la armată sau la o orchestră simfonică, unde rolurile sunt precis delimitate și subordonarea extrem de strictă. La ora actuală se vorbește însă mai curând de modelul orchestrei de jazz, unde liderul lansează melodia și ritmul, lăsând celorlalți posibilitatea de a se exprima liber. Să cedezi inițiativa subordonaților nu mai este de mult timp apanajul exclusiv al teoriilor novatoare; manualul armatei americane la care ne refeream mai înainte analizează pe larg această cerință, accentuând asupra sintagmei „*lider de lideri*”.

La ora actuală, unul din rolurile cele mai importante ale liderului social este de a asigura comunicarea atât în interiorul organizației pe care o conduce, cât și cu ceilalți actori sociali de nivel egal sau superior. Revoluția de la nivelul mijloacelor de comunicare facilitează relația cu celălalt, dar adesea îi schimbă în mod dramatic conținutul. Coeziunea internă este mai greu de atins în aceste condiții, reclamând și promovarea unei instruirii adecvate a membrilor organizației în domeniile socio-politic și administrativ.

Dispariția confruntării ideologice în domeniile specifice secolului XX, globalizarea care solicită, în mod paradoxal, reacții atât globale, cât și locale impun o reconsiderare a responsabilităților liderului social la începutul secolului XXI.

Aceasta înseamnă, pe de o parte, că locul confruntării deschise cu establishmentul este luat treptat de dialog social și cooperare. Este mesajul transmis, între altele, de transformarea sindicatelor sud-coreene, altădată extrem de apreciate pentru organizarea aproape militară a confruntărilor din stradă cu autoritățile. Reducerea drastică a ritmului de dezvoltare economică a impus, după 1990, o reconsiderare a relațiilor sindicatelor cu managerii și cu

patronatul; confruntarea a fost înlocuită de cooperarea în cele mai neașteptate forme – de la prietenia dintre manager și lider sindical până la implicarea sindicatului în proiectare, reclamă și producție -, adversarii de altădată modelându-se reciproc pe parcursul acestei experiențe remarcabile.

De asemenea, liderul social trebuie să fie conștient că, în condițiile globalizării, este creată oportunitatea fără precedent ca organizațiile sociale să ia parte activă la definirea noilor reguli ale jocului impusă de noile „scenarii” de evoluție a societății. Din acest motiv, autonomia politică a organizației și a liderului ei asigură menținerea identității și recunoașterea ei de către ceilalți

actori sociali.

Așa cum este ușor de prognozat, nu există o rețetă unică de succes pentru liderul social din România de astăzi. Ar fi și greu într-o țară aflată ea însăși în tranziție, care se adaugă schimbării generale la nivel mondial. E ca și cum ai încerca să-ți schimbi hainele în timp ce fugi să prinzi trenul... Totuși, accelerarea schimbării oferă șansa de a trece direct la soluții novatoare, fără faze intermediare care consumă inutil timp și energii. Indiferent de lider și de metodă, importante sunt protecția drepturilor fundamentale și distribuția echilibrată a bunăstării și prosperității.

Implicarea politică în aspecte operaționale ale războiului

**Colonel dr. Ioan DRAGOMAN,
Lt. col. Giuseppe DEL MARCO, Lt. col. (r.) Aleksey GRITSENKO**

Obiectivele și scopurile fundamentale ale unei națiuni sunt realizate prin intermediul politicii, care direcționează atât eforturile, cât și resursele. Liderii politici dau orientări generale și pentru strategia militară. Instrumentele puterii naționale sunt politice, militare, economice și informaționale. Pentru îndeplinirea obiectivelor naționale, statele au nevoie de un plan strategic vast care să includă strategie politică, strategie militară și strategie economică. În mod special, strategia militară este arta și știința coordonării, dezvoltării, desfășurării și angajării forțelor militare pentru a atinge obiectivele naționale de securitate. Ea include și strategia operațională, care este arta și știința planificării, orchestrării și direcționării unei campanii militare pe un teatru de operațiuni, pentru a atinge obiectivele naționale de securitate. Scopul strategiei este de a învinge în teatrul de război, pentru că angajarea și cucerirea obiectivelor militare contribuie la realizarea unor obiective politice. În câteva cuvinte, putem spune că obiectivul național conduce acest proces, marea strategie politică incorporând și/sau coordonând toate instrumentele puterii naționale; în acest sens, strategia militară sprijină obiectivele naționale. Din acest motiv există o legătură directă între aspectele politice și militare ale realizării scopurilor fundamentale ale unei națiuni.

Războiul este mai mult decât un simplu cameleon care își adaptează ușor caracteristicile cauzei date (Clausewitz). Este un fenomen total, tendințele sale dominante fac întotdeauna din el o fascinantă trinitate alcătuită din: 1) violență primordială, ură și ostilitate, care trebuie privite ca o forță naturală oarbă; 2) jocul șansei și probabilității cu care spiritul creativ (al unui comandant) este liber să fie original și 3) elementul său instrumental de subordonare față de politică. Care este implicarea politică la începutul și la sfârșitul unei operațiuni militare și de-a lungul aspectelor operaționale? La această întrebare vom încerca să răspundem în cele ce urmează, analizând rolul autorităților politice pe timp de război, dar și dreptul și justiția militară în operațiunile militare.

Se știe că războiul este continuarea politicii cu alte mijloace (Clausewitz). Astfel, decizia de implicare într-un război este întotdeauna politică. Conducerea activității îndreptate spre asigurarea securității naționale și internaționale este prerogativul inalienabil al autorităților poli-

tice din fiecare țară și al organizațiilor internaționale cu autorizarea Consiliului de Securitate. Dar acest lucru nu înseamnă că orice mijloace și metode militare pot fi utilizate în război. De aceea, autoritățile politice ale statelor încearcă să interzică folosirea anumitor arme în război. Din punct de vedere istoric, principiile și regulile Dreptului Internațional Umanitar au fost încorporate într-o serie de texte care, prin voința comună a statelor, au un efect obligatoriu. Un prim exemplu este dat de Legile lui Manu, care le interzic hindușilor să utilizeze săgeți otrăvite. Cel de-al doilea exemplu este reprezentat de Articolele de Război, decretate de regele Gustav Adolf al Suediei, în 1621, care conțineau o serie de reguli referitoare la legile unui război. Aceste 150 de reguli au fost semnate de Rege în preajma plecării armatei suedeze să se lupte cu forțele ruse în provinciile baltice. Incorporarea acelor restrângeri politice ale conducerii operațiunilor militare, ca parte a unui corp de reguli care acoperă o arie largă de alte probleme, este tipică acelor vremuri; așa că șase din aceste reguli decretate de Regele suedez conțin reguli despre legile clasice ale problemelor de război: violarea femeilor, interzicerea atacării orașelor sau spitalelor, furturilor și jafurilor sau arderea bisericilor și satelor.

Ulterior, manualele naționale de drept militar și regulile de angajare pot servi drept exemplul cel mai edificator al strânselor legături între conducerea armată a forțelor armate beligerante de pe teren și implicarea politică în aspectele operaționale. Cel mai cunoscut exemplu timpuriu al unui manual național, prin care legile și obiceiurile războiului erau utilizate de către forțele armate, și una din primele încercări de codificare a legilor războiului terestru, a fost dat de "Instrucțiuni pentru Conducerea Armatei Statelor Unite în Operație" (1863), care au fost aplicate în cursul războiului civil american. El a devenit un model pentru multe alte manuale naționale care subliniază compatibilitatea conducerii militare a unui conflict armat cu un set de reguli juridice destinate să reglementeze politic acea conducere. Pe lângă manuale militare, unele state au astăzi manuale de drept operațional care să sprijine conceptele politice doctrinare și principiile politice ale manualului național prin oferirea unei colecții concentrate de principii juridice și politice și pentru a-i ajuta pe consilierii juridici militari să aplice corect legea.

În acest tip de manuale cineva ar putea găsi Reguli de Angajare, care sunt instrucțiuni scurte și specifice emise de autoritățile politice (sau militare superioare) către forțele armate cu privire la conducerea potențialelor operațiuni militare, care adesea nu sunt la dispoziția marelui public. În timp ce, în mod normal, sunt pregătite de guvernul unui stat (sau de forțele armate însele), ele pot fi, de asemenea, pregătite de o organizație internațională, precum ONU sau NATO. Ca și manualele de drept militar, ele conțin elemente despre ceea ce statele consideră a fi reguli de bază ale conducerii legale.

Ultimul exemplu despre puterea autorităților politice ale statului de limitare a mijloacelor și metodelor militare de angajare într-un război este Declarația de la St. Petersburg din 1868, notabilă nu doar datorită interzicerii fundamentale a gloanțelor explozive ci, de asemenea, pentru afirmarea succintă, în preambul, a unor principii esențiale ce includ declarația că “singurul obiectiv legitim pe care Statele ar trebui să încerce să îl atingă în cursul războiului este de a slăbi forțele militare ale inamicului; de aceea, pentru acest scop, este suficient să se scoată din luptă cel mai mare număr posibil de combatanți; pentru că acest obiectiv ar fi depășit prin utilizarea armelor care agravează, fără rost, suferințele celor scoși din luptă sau duc inevitabil la decesul lor; utilizarea unor astfel de arme, de aceea, va fi contrară legilor umanității”. Deși istoria războaielor de la 1868 încoace demonstrează fragilitatea acestor principii, ele au fost reflectate cu anumite variații în câteva acorduri ulterioare în care dorința politică nu mai este atât de puternică ca în trecut.

Dorința statelor (în special statele democratice), incluzându-le și pe cele care participă la operațiuni internaționale, de a aplica reguli politice și juridice conducerii acțiunilor politice, ar putea facilita acceptabilitatea uzului de forță militară, ar reduce riscul opoziției naționale și a unor terțe părți și ar face, din punct de vedere politic, să fie mai dificil pentru un adversar să denunțe mijloacele utilizate. Pe de altă parte, perspectiva aplicării anumitor reguli (precum interzicerea violurilor și jafurilor) nu doar de tribunalele naționale sau internaționale, ci și de forțele armate însele, ar putea contribui la menținerea disciplinei interne a forțelor armate.

Întreaga știință și artă militară demonstrează că războiul și acțiunile combative, ca modalități specifice de angajare între beligeranți, nu pot evita legile specifice care le guvernează. De aceea, ele trebuie să fie cunoscute și implementate în planificarea și desfășurarea operațiilor militare, la fel ca principiile luptei armate ca subiect al științei și artei militare. De exemplu, cunoașterea raportului de forțe este o condiție necesară pentru obținerea victoriei pe câmpul de luptă, pentru că acționează independent de dorința noastră, și decizia și activitățile contrare ei pot duce la eșec. Dar războiul este un fenomen complex, care impune studierea sa mai pe larg decât a altor aspecte, de către alte științe decât cea militară. Din acest

motiv, mulți teoreticieni au afirmat că “știința războiului este cea mai complicată și cea mai dificilă dintre științele aplicate, pentru că include elemente care aparțin tuturor științelor, inclusiv celor mai abstracte, precum psihologia, etica, dreptul, istoria, politica etc.” Datorită independenței dintre știința militară și celelalte științe au apărut și unele științe de frontieră: psihologie militară, drept militar, istorie militară etc.

Ținând cont de cele de mai sus, putem să arătăm, în continuare, că războiul și acțiunile militare sunt guvernate nu numai de legile luptei armate, ca legi obiective, ci și de dreptul militar, care conține legi subiective ca standarde legale, stabilite de autoritățile politice ale statelor, principalele subiecte ale unui conflict armat. Legile care reglementează războiul aparțin atât dreptului intern (reglementările privind problemele apărării naționale, de la Constituție la manualele militare generale și de luptă), cât și dreptului internațional (care fixează problemele declanșării, desfășurării și încheierii ostilităților militare prin intermediul cutumelor războiului și ale acordurilor convenționale). Deoarece dreptul intern nu poate rezolva toate problemele specifice războiului decât din perspectiva fiecăruia dintre beligeranți, regulile acceptate de state în dreptul internațional sunt justificate de faptul că războiul este, cel mai adesea, o problemă internațională sau cu semnificații internaționale, așa că statele încearcă să își normalizeze relațiile pe timp de război, impunând anumite reguli pentru începerea, desfășurarea și încheierea conflictelor armate, ca și pentru reglementarea statutului juridic al forțelor armate.

S-ar putea spune că restricțiile juridice ale utilizării forței sunt ceva mai mult decât o combinație de bun simț, moralitate a soldaților și atență planificare de către comandant. Căci în războiul modern există o serie de factori importanți, care impun multiple constrângeri semnificative. Utilizarea forței este asociată cu războiul și războiul este purtat de către state, prin forțele lor militare. Unii teoreticieni consideră războiul o parte intrinsecă a existenței statului. Din punct de vedere istoric, statele se identifică prin relațiile pe care le au unele cu celelalte, afirmându-și influența și apărându-și granițele prin utilizarea forței sau prin amenințarea cu forța. Atât timp cât comunitatea internațională este alcătuită din state suverane, războiul între state rămâne posibil, și toate guvernele, ca autorități politice ale statului, trebuie să țină cont de acest fapt.

Statul este un organism care, prin definiție, are un monopol legitim față de utilizarea violenței sau, în alți termeni comuni, el dispune asupra angajării forțelor armate. Ceea ce este un lucru legitim, pentru că statul reprezintă întreaga comunitate. Atunci când un stat recurge la forță face acest lucru ca agent politic al comunității care sprijină acțiunea statului prin procedurile constituționale stipulate în legea fundamentală. Forța poate fi utilizată doar cu autorizarea liderilor politici. Dar ea se aplică de către personalul profesionist al forțelor armate, cu cea mai strictă disciplină

posibilă, în concordanță atât cu dreptul militar, cât și cu dreptul constituțional. Așa poate fi descris procesul recurgerii la forță într-o societate democratică și acest model îl vom folosi pentru a analiza rolul autorităților politice pe timp de război.

În ultimă instanță, statele suverane nu au nevoie de vreo justificare pentru utilizarea forței, dincolo de propriile lor interese. Sunt exemple de state membre ale ONU care nu ezită să folosească forța în numele intereselor naționale, în ciuda prevederilor cuprinse în Carta ONU. Intervenția din Suez (1956) este doar un exemplu istoric. Cu toate acestea, se mai obișnuiește ca statele să fie constrânse de necesitatea ca acțiunile lor să fie considerate legitime. Acesta este, de fapt, Dreptul Internațional în acțiune, constrângând utilizarea forței la nivel politic. Mergând mai departe, utilizarea forței este limitată de directivele și obiectivele politice care țin cont de interesele naționale sau de interesele coaliției și ale alianței din care fac parte statele. Ca factor politic, apartenența la o alianță poate limita acțiunile unui stat. Un exemplu, în acest sens, este oferit de disputa turco-greacă, în care ambele state sunt constrânse de statutul lor de state membre NATO. Cea mai importantă constrângere politică vizavi de utilizarea forței constă în faptul că, într-o societate democratică, nivelul politic decide mărimea forței care să fie utilizată, oferă orientare politică și indică obiectivele strategice de îndeplinit. Așa că, în cele din urmă, responsabilitatea pentru folosirea forței revine politicianilor.

Regulile juridice care determină când să se folosească forța militară de către autoritățile politice ale unui stat sunt numite "jus ad bellum". Aceste reguli impun restricții juridice la nivel politic și strategic pentru a decide dacă este legal ca statul să recurgă la război. Aceste reguli sunt bazate pe prevederile și principiile Cartei Națiunilor Unite și ale dreptului cutumiar; astăzi, o mare parte a cutumelor utilizării războiului, ca instrument al politicii internaționale, sunt incorporate în Carta ONU. Ea interzice amenințarea utilizării forței, pentru rezolvarea disputelor, în timp ce se legitimează dreptul inerent al statului la auto-apărare și împuternicește Consiliul de Securitate să investigheze amenințările aduse păcii și securității internaționale, autorizându-l să decidă utilizarea forței militare pentru a menține sau restaura pacea și securitatea. Aceste reguli formează regimul juridic al uzului de forță, recunoscut pe plan internațional. Elementul lui esențial este acela că dacă nu există nici un mandat de la Națiunile Unite sau de la alt organism internațional, auto-apărarea este singura bază legală pentru un stat de a utiliza forța unul împotriva altuia; implicarea politică națională și internațională în aspectele operaționale trebuie să respecte aceste principii. De aceea, factorii politici de decizie au o sarcină dificilă: ei trebuie să echilibreze interesele naționale și internaționale, constrângerile juridice și considerațiile etice împotriva oricărei decizii de a face uz

de forță militară. Este evident că deciziile despre când și cum să se utilizeze forța, la nivel politic, sunt complexe.

La nivel operațional, din momentul în care s-a decis utilizarea forței, chiar și în scop de auto-apărare, deciziile comandanților militari trebuie să fie conforme dreptului conflictelor armate, denumit și DCA, sau "jus in bello". Acest drept este clar definit în convenții militare și, de aceea, prin el se fixează limitări juridice specifice comandanților militari. Cu toate acestea, trebuie să avem în vedere că restricțiile operaționale sunt derivate din aceiași factori decisivi ai eticii, dreptului și politicii, ca și hotărârea de a trece la utilizarea forței. Problema, la nivel operațional, nu este dacă poate fi utilizată forța, ci cum modelează constrângerile evoluția acțiunilor, concepția operațiunilor, decizia comandantului, modul în care poate fi angajată forța. De aceea, în planurile operaționale, trebuie să întrebăm: "Cum aplicăm forța?" O parte a răspunsului este dat de fundamentele juridice ale acțiunii militare care modelează selecția obiectivelor, țintelor și gradul de forță care poate fi utilizat pentru a le atinge. Într-adevăr, conducerea combatanților este limitată de DCA, care se aplică cu forță egală ambelor părți ale unui conflict. El impune obligații speciale tuturor membrilor forțelor armate. De aceea, comandanții de la toate nivelele au responsabilitatea de a se asigura că subordonații lor cunosc și respectă aceste obligații. Ar putea fi util să analizăm, pe scurt, și unele principii ale DCA pentru că ele sunt, în același timp, principii fundamentale ale Regulilor de Angajare pe care autoritățile politice trebuie să le trimită comandanților de la nivel operațional.

Poate cel mai important principiu cutumiar este acela că dreptul beligeranților de a folosi mijloace militare împotriva adversarului nu este nelimitat. Un alt principiu fundamental este proporționalitatea: în conducerea operațiunii, comandanții și planificatorii militari trebuie să se asigure că pierderile și pagubele civile sunt doar incidentale și nu vor fi nicidecum excesive față de avantajul militar care urmează să fie obținut.

Principiul cutumiar al discriminării în selectarea metodelor, armelor și țintelor include ideea că non-comandanții și cei aflați în afara luptelor nu ar trebui să fie atacați, în mod deliberat, și se referă, de asemenea, la limitările de ordin geografic și alte restricții.

Principiul necesității militare stipulează că un combatant are dreptul să utilizeze acele mijloace, care nu sunt interzise de dreptul internațional, și care sunt indispensabile pentru învingerea inamicului și angajarea obiectivelor legitime. Următorul principiu se concentrează pe suferințele inutile cauzate adversarului, fiind interzise metodele sau mijloacele de ducere a unui război de la care se poate aștepta să producă rău superfluu. Acest principiu nu încearcă să interzică nimicirea adversarului, ceea ce reprezintă o parte a războiului ci, mai degrabă, țintește spre prohibirea rănilor sau a suferințelor care nu servesc

scopului militar. Ultimul principiu este numit principiul cavalerismului (loialității): el interzice metodele perfide de război, precum utilizarea emblemei Crucii Roșii pentru a ascunde operațiuni militare sau purtarea uniformei militare a inamicului în luptă și metodele dezonorabile de inducere în eroare a adversarului, ca eficacitate și conducere în cursul conflictului armat, precum simularea statutului de civil sau a rănirii sau a predării permițând, în același timp, stratagemele de război care nu încalcă dreptul conflictelor armate, precum mascarea, camuflajul, ambuscadele, operațiile simulate ș.a.

Modalitatea normală de aplicare a restricțiilor legale, politice și etice în utilizarea forței este prin intermediul unui set de reguli formale pentru a fi utilizate la nivel operațional și tactic. Aceste reguli sunt numite Reguli de Angajare sau ROE (Rules of Engagement). Este important de notat că aplicarea ROE nu garantează că o acțiune militară este legală ci, dacă ROE sunt raționale, ele ar trebui să ofere un ghid bun pentru comandanții operaționali. În toate tipurile de operațiuni, ROE sunt emise pentru a oferi directivă politică, orientare și instrucțiuni comandanților; ele sunt, în principal, mijloace de definire a limitelor între care să se facă uz de forță militară de către autoritățile internaționale și politice.

În plan concret, voința politică este prezentată unui comandant militar prin mijlocirea ROE. Ele reprezintă modalitatea prin care autoritatea politică reglementează utilizarea forței armate în contextul politicii militare aplicabile, dreptului național și internațional. Astfel, ROE pot fi definite ca directive emise de autoritățile politice și militare competente pentru a schița circumstanțele și condițiile în care propriile forțe navale, terestre și aeriene să se confrunte cu adversarul. Ca instrucțiuni specifice emise de autoritățile politice (militare) cu privire la conducerea operațiunilor militare, ROE pot lua câteva forme. În anumite state, SUA fiind unul dintre ele, există Reguli Standard de Angajare, care cuprind reguli și politici standard vizavi de utilizarea forței în cursul operațiunilor militare, ostilităților și conflictelor prelungite. Acestea se ocupă de aria largă de operațiuni, de la pace la război, și oferă un model comun pentru dezvoltarea și implementarea regulilor specifice de angajare într-o anumite operațiune. În alte țări, ROE sunt formulate (sau adoptate) la nivel politic sau la un înalt nivel strategic. În NATO, autoritatea care pune în acțiune alt set (mai agresiv sau mai relaxat) de ROE, ar putea fi delegată comandantului teatrului, dar nu mai jos de acest nivel.

În toate cazurile, comandantul operațional trebuie să se asigure că a înțeles pe deplin regulile primite, după care le transmite tuturor subordonaților, fiind receptiv la modificarea lor, atunci când este necesar. Este posibil ca ROE să reprezinte limitări semnificative în planificarea acțiunilor militare și ar putea determina alegerea a ceea ce ar putea fi, în alt context, un curs optim de acțiune.

În cursul operațiunilor multinaționale, diferitele ROE naționale ar putea fi o restricție importantă în atingerea scopurilor operative. Oricum, întotdeauna ROE pot fi și trebuie să fie o îmbinare sinergetică între principiile luptei armate și legile războiului.

De aceea, pentru forțele armate beligerante de pe câmpul de luptă este vital ca strategia militară să permită îndeplinirea scopurilor politice; dacă interesele naționale fundamentale nu sunt implicate, ar putea fi necesar să se aleagă obiectivul politic care poate fi realist atins de forțele disponibile pregătite, utilizarea forței militare fiind doar un mijloc de a atinge obiectivele politice. Dincolo de scopul politic, obiectivele militare ar trebui să fie clar afirmate. Politicienii trebuie să separe clar posibilul de imposibil atunci când decid utilizarea forței; acest lucru este, în mod normal, definit ca “Finalitatea ce trebuie atinsă”. Aceasta ar trebui să fie la fel de simplă ca distincția dintre factorii de maximizare și de minimizare a capacității combative sau, în alte cazuri, succesul poate implica o idee mai complexă, precum stabilirea condițiilor în care negocierile cu adversarul ar putea fi avantajoase. Din punct de vedere istoric, comandanții militari au căutat întotdeauna scopuri clare, care să nu fie ambigue și care pot fi atinse; cu toate acestea, doar arareori a fost posibil ca politicienii să definească obiectivele pe atât de clar pe cât și-ar fi dorit armata.

Este necesară, deci, o voință puternică pentru definirea regulilor unei acțiuni militare, în funcție de selectarea țintelor și mijloacelor de lovire și, astfel, prin aceasta, se determină concret tipul de operațiune, armele, țintele și așa mai departe, singurele constrângeri fiind cele legale, politice și etice. În concluzie, ROE trebuie să reflecte preocupările operaționale (de exemplu, unde, din motive operaționale, comandanții nu își doresc să distrugă șosele, poduri, linii de cale ferată, centre de comunicații și alte ținte potențiale și doresc să se asigure că subordonații lor sunt conștienți de acest lucru), preocupări internaționale (de exemplu, pentru a limita utilizarea anumitor arme sau țintirea anumitor arii din perspectiva opiniei publice internaționale și a presiunii diplomatice), și politica internă și preocupările politice (de exemplu, a încerca să se împiedice apariția unor pierderi datorită “fratricidului”).

Regulile care reglementează operațiunile militare sunt necesare pentru că războiul poate duce la limite extreme de cruzime și distrugere care s-ar putea să nu fie necesare pentru a atinge obiectivele militare sau, altfel, s-ar putea să fie, pur și simplu, inacceptabile. Două considerații principale formează baza unor astfel de reguli. Pe de o parte, într-o confruntare între forțele armate organizate, există nevoia de a controla utilizarea anumitor metode de război (de exemplu, declarația că supraviețuitorii nu vor fi cruțați), și utilizarea armelor care produc efecte nediscriminate, sunt excesiv de crude sau vor să producă daune mult timp după ce s-a încheiat un război (minele

anti-personal). Pe de altă parte, ostilitățile armate ar trebui să fie, pe cât posibil, desfășurate între forțele armate, nu între comunități în întregul lor; de aici rezultă necesitatea asigurării că sistemele de lovire avansată fac distincția între țintele militare, obiectivele civile și persoanele neimplicate în ostilitățile armate. Ambele considerații au fost reîntărite de dezvoltările tehnice în armament și metodele de luptă.

Întrebarea dacă legile și obiceiurile războiului, cuprinse în ROE specifice, reprezintă o orientare semnificativă a comportamentului în actualele conflicte armate, necesită luarea în considerare a relației complexe dintre normele juridice și alte norme (militare și etice), pe de o parte, și între exercitarea puterii politice și militare, pe de alta. Războiul este, prin definiție, o exercitare de violență constrângătoare și este clar caracterizat de încălcarea anumitor norme și restricții legale. Secolul XX a fost epoca în care legile moderne ale războiului sau, cel puțin, codificarea lor sub formă de tratate, în care ele au fost reafirmate și dezvoltate, arată evoluții semnificative atât în conducerea războiului, cât și în tipurile de armament. De aceea autoritățile politice trebuie să sprijine forțele armate; legile războiului au influențat conducerea statelor și forțelor armate, au ajutat la a aduce un grad de acceptare și conformare a principiilor umanitare fundamentale.

Criticii ar putea susține că statele implicate în conflict își vor pune întotdeauna interesele vitale pe primul plan și dreptul va fi încălcat dacă se lovește de aceste interese. Cu toate acestea, dreptul a fost creat de către autoritățile politice ale statelor, ținându-se cont de interesele lor generale și de interesele deosebite ale forțelor lor armate. De aceea, el nu este o impunere abstractă și externă asupra statelor. Factorii care conduc statele și forțele armate implicate în conflictele armate pentru respectarea dreptului sunt complexe. Ele includ nevoia de a fi văzute ca acționând în concordanță cu normele internaționale asupra cărora s-a căzut de acord sau cu imperativele etice definite de stat, speranța că respectarea legii va fi reciprocă; și, de asemenea, teama că dacă legea este încălcată, ar putea să existe consecințe economice și militare, alături de cele judiciare și politice (de ex., pierderea aliaților), administrative și organizaționale (care s-ar putea să se extindă la desființarea unor unități militare) sau de publicitate adversă. Chiar dacă acești factori nu funcționează întotdeauna sau nu se aplică în mod egal la toate nivelele procesului de luare a deciziei, rar lipsesc în totalitate. Cel puțin, dreptul oferă un standard de comportament pe care autoritățile politice trebuie să îl aibă în vedere în formularea și implementarea politicilor statelor sau organizațiilor internaționale. Acest lucru, în sine, ar putea influența, în modalități subtile, dar importante, mandatul și decizia de utilizare a forțelor armate.

Pe scurt, singurul utilizator legal al forței este Statul, ca agent al comunității, iar legitimitatea statului derivă din

dreptul internațional. Conducerea politică a statului este responsabilă, în fața publicului, iar opinia lor determină, în ultimă instanță, standardele morale și etice ale operațiunilor militare. Atunci când se desfășoară operațiuni militare, principiile și normele de artă militară fixate de dreptul internațional al conflictelor armate restricționează conducerea ostilităților. Modul în care aceste principii și norme sunt legate de nevoile politice și necesitatea militară se face prin producerea de ROE. Pare necesar de subliniat, încă o dată, că ROE nu sunt doar principiile artei militare și nu doar normele DCA, ci ambele, într-un concept nou de conducere a operațiunii.

Așa cum am afirmat anterior, regulile de angajare sunt instrucțiuni, scurte și specifice, emise de forțele armate, cu privire la conducerea unor anumite operațiuni militare, care adesea nu sunt disponibile marelui public. În timp ce, în mod normal, sunt pregătite de guvern sau de forțele armate ale unui stat, ca în cazul ROE ale SUA pentru Operațiunea Furtună în Deșert din cursul războiului din Golf din 1991 ele pot fi, de asemenea, pregătite de o organizație internațională precum ONU sau NATO. Ca și manualele și reglementările de drept militar, ele conțin dovezi despre ceea ce autoritățile politice și comanda strategică consideră drept reguli de bază ale unei conduceri legale. Regulile de angajare ar putea avea o importanță deosebită pentru forțele multinaționale. Cu toate acestea, se întâlnesc adesea dificultăți ca mai multe state să ajungă la un acord, privind ROE, altelei statele simt nevoia ca astfel de reguli să le reflecte legile interne. Atunci când o operațiune militară este autorizată de Consiliul de Securitate al ONU, rezoluțiile sale relevante pot indica, de asemenea, circumstanțele în care ar putea fi utilizată forța. ROE sunt utilizate, de asemenea, în cursul operațiunilor ONU și altor operațiuni de menținere a păcii, ca cea din 1990, Desert Shield, care a precedat Operațiunea Furtună în Deșert, având în aceste situații un caracter defensiv.

Un ultim cuvânt despre publicitatea ROE. În multe forțe armate, ROE nu sunt publicate, nici în momentul operațiunilor, nici după aceea. În 1995, în "Manualul de Drept Operațional", Forțele Terestre ale SUA au publicat fragmente neclasificate atât din ROE de bază, cât și din anumite Reguli de Angajare utilizate în operațiuni specifice. Același manual conținea, de asemenea, textul complet al unor "ROE-Card", care nu sunt regulile complete de angajare pentru operațiuni, ci intenționate a fi rezumatul clar, concis și neclasificat al acelor reguli; pe de altă parte, scopul publicării ROE este acela de a împiedica cealaltă parte să acționeze într-o manieră contrară.

În concluzie, atunci când se utilizează forța, trebuie să existe restricții care să controleze și să direcționeze aplicarea acelei forțe. Pentru autoritățile politice, acest lucru înseamnă emiterea mandatului și a ROE pentru forțele militare; aceasta este implicarea politică într-o operațiune militară. Pentru forțele militare, responsabilitatea controlu-

lui aplicării unui mandat și ROE se bazează pe comandanți și personalul lor, care trebuie să fie pe deplin conștient de restricțiile utilizării forței militare și a impactului pe care astfel de constrângeri politice, etice și legale îl au asupra planificării și conducerii operațiunilor militare. Astfel, ROE au câteva scopuri, incluzându-le și pe cele politice, ce ajută la asigurarea că toate forțele respectă politica guvernamentală sau a coaliției. Obiectivul ROE este de a permite unui comandant libertatea maximă de acțiune. Politicienii îl pot restrânge pe comandant prin utilizarea și schimbarea unei ROE; ei se pot implica, de asemenea, în procesul operațional zilnic de luare a deciziei, care i-ar putea restricționa acțiunile. Sub prevederile Dreptului Internațional Umanitar un comandant are anumite responsabilități legale, care pot fi afectate de implicarea politică în aspectele operaționale.

Este indubitabil că și marii oameni de stat fac greșeli; dar și experții militari ar putea să greșească, de asemenea, iar dacă sunt lăsate nerezolvate, aceste erori ar putea provoca dezastru în cursul războiului. Chiar și cei mai buni comandanți ar putea avea un punct de vedere limitat, care este de înțeles datorită responsabilității lor profesionale de conducere a unor operațiuni concrete. De aceea, sarcina unui om de stat este de a înțelege scopul deplin al acțiunii militare și de a decide când aprecierea politică trebuie să înlocuiască sau să restricționeze preocuparea militară

legitimă, chiar presantă. Bineînțeles, problema centrală a relațiilor civil-militar într-o comunitate democratică nu este de a împiedica loviturile militare de stat, ci, mai degrabă, de a găsi relația adecvată dintre prevenirea și utilizarea forței, pe de o parte, și obiectivele politicii, pe de alta. Cel puțin în ultimele trei decade, teoria “normală” a relațiilor civil-militar susține că cea mai sănătoasă și mai eficientă formă de control civil al armatei este aceea care izolează soldații de politică, dar le dă mână liberă în probleme militare. Trebuie să ne amintim, de asemenea, că operațiunile militare sunt îngădite de dreptul și de justiția militară. Armata trebuie să aibă mereu în vedere că distincția dintre politică și strategie se diminuează pe măsură ce se trece de la tactică la artă operativă; la vârf, adevărata politică și strategie sunt același lucru.

Putem concluziona că rolul autorităților politice în timp de conflict armat nu se manifestă numai la declanșarea și încetarea ostilităților, ci poate fi esențial chiar pe timpul desfășurării oricăror acțiuni militare.

The fundamental goals and purposes of a nation are fulfilled by policy that guides both efforts and resources. Political leaders give general guidance to military strategy. The instruments of national power are political, military, economical and informational. For achieving the national objectives the states need a grand strategy plan including the political, military one and the economical strategies. Particularly, military strategy is the art and science of coordinating the development, deployment and employment of military forces for achieving the national security objectives. It includes the operational strategy - the art and science of planning, orchestrating and directing a military campaign within a theatre of operations to achieve national security objectives. The purpose of strategy is to win in the theatre war because military objectives contribute to the achievement of a political objective. The national objective drives this process, the grand political strategy incorporating and/or coordinating all the instruments of national power, the military strategy supporting the national objectives. That is why there is a direct connection between the political and military aspects for achieving the fundamental aims of a country.

War is a total phenomenon, its dominant tendencies make it always a fascinated trinity composed of: 1) primordial violence, hatred and hostility that are to be regarded as a blind natural force; 2) the play of chance and probability within the free creative spirit (of a commander); 3) its instrumental element of subordination, the political force.

The decision of engaging in a war is always a political one. The command of the activity aimed at ensuring national and international security is the inalienable prerogative of the local legal political authorities of each country and of international organization within the approval of the Security Council. But not every military mean may be used in a war. Thus, the political authorities attempt to prohibit the use of specific weapons in warfare.

The willingness of states (particularly democratic states) participating in multinational operations to apply agreed political and legal rules of conduct may assist in making the military action acceptable to governments, to reduce risk of domestic and third-party opposition, and make it politically more difficult for an adversary to denounce the means used. On the other hand, the prospect of the enforcement of certain rules (such as prohibition of rapes, looting) not only by the national or international courts, but also within the armed forces themselves, may contribute to maintaining the internal discipline of armed forces.

The entire military science and art demonstrate that war, combat actions cannot avoid the specific laws governing them. That is why the principles of armed fight, as a part of the military science and art, must be known for planning and carrying out military operations.

War and military actions are governed by military laws. Through man's will to protect himself, there must be complied some legal standards established by the political authorities. The laws that regulate war belong to internal law (the regulations regarding the problems of national defence, ranging from the Constitution to the general military and combat handbooks) and international law (that settles the problems of opening, developing and ending military hostilities by means of customary law and conventional agreements). While there are no specific problems as far as the necessity and possibility to regulate internally the planning and carrying out military operations, when it is about the international law we must say that it is justified by the fact that the scale of war is more than an international scale or with international bearings. That is why the states try to normalize their wartime relations by imposing some rules on starting, developing and ending an armed conflict.

Război și globalizare

Darie CRISTEA,
Universitatea București

Un cadru teoretic și câteva interpretări

O discuție asupra semnificațiilor conceptului de globalizare nu va fi găsită în acest articol. În ciuda obișnuinței cercetătorilor de a-l întoarce pe toate fețele, înainte de a-l folosi, credem că aceia dintre ei care sunt rezonabili pot cădea de acord asupra conținuturilor respectivului concept. De altfel, vom avea în atenție mai degrabă globalizarea ca realitate, fie integrală, fie prin manifestări particulare ale sale, decât ca un construct teoretic. Minusul de rigoare teoretică va fi astfel compensat de un plus de aplicabilitate. O altă precizare necesară s-ar lega de faptul că, în ciuda miturilor întreținute de un jurnalism academic foarte prezent în publicistica ultimilor ani, globalizarea nu s-a născut odată cu anii '90 și cu sfârșitul Războiului Rece, ea nefiind altceva decât manifestarea, într-un alt context temporal, a ceea ce înainte se numea mondializare și își atinsese apogeul spre finele secolului al XIX-lea și începutul următorului, prin concentrarea unor vaste teritorii în câteva mari imperii coloniale. În ultimă instanță, însuși Războiul Rece este o expresie *sui generis* a globalizării, chiar dacă ar fi să ne referim doar la faptul că a reușit să transforme confruntarea între cele două superputeri în aproape livresca opoziție dintre emisfera estică și cea vestică a planetei.

Specificul fenomenului globalist constă însă în aceea că, sub aspectul capacităților de comunicare între diferite puncte ale planetei, el a trecut de mult de faza experimentală. Astăzi, cine își permite poate „juca” global pe toate dimensiunile, de la economie la geopolitică. *Cine își permite*, ceea ce impune deja o certă distincție între cei care, pe lângă faptul că suportă efectele, generează și o parte din cauzele globalizării, și cei care nu sunt decât receptori ai fenomenului. Sunt deja două trepte ale trăirii globalizării și citirea, în ele, a unui neocolonialism aparte nu este deloc departe de adevăr. Ceea ce trebuie să ne facă să admitem că, dacă un Llobera numea, într-o carte celebră, națiunea drept „zeul modernității”, globalizarea ar putea fi văzută ca „zeul postmodernității”, al acestui timp care a deconstruit totul, mai ales distanța. Până la urmă,

într-o categorisire alternativă, dar nu lipsită de relevanță, dacă secolul al XIX-lea fusese „secolul națiunilor”, secolul XX era cel „al vitezei”.

Și viteza a omorât literalmente distanța, pentru că, după traumatizantele experiențe ale secolului trecut, să devină unul din factorii-cheie în managementul păcii și al războiului în lumea post-Război Rece.

Apologetii și detractorii globalizării

Oricărui fenomen social îi este atașată, prin analiză, o dimensiune etică. Astfel că și în cazul nostru se poate spune, vorba unei glume mai vechi, „este, maică, bună la ceva globalizarea asta?”. *Cu atât mai mult dacă analizăm raportul ei cu chestiuni deosebit de actuale, precum securitatea internațională și uzul forței în sistemul internațional. Se pune deci problema dacă globalizarea este un cadru care furnizează sau consumă securitate... care sunt foloasele și care sunt ponoasele globalizării din perspectiva managementului păcii și războiului?*

Valul post-Război Rece al globalizării a fost receptat de către analiști mai degrabă pasional decât rațional, redând, într-un fel, conflictul dintre „partida globalistă”, a celor care profită economic și strategic din noua conjunctură, și înverșunării manifestanți antiglobalizare, care, dincolo de faptul că dovedesc zelul vânătorilor de vrăjitoare din Salem apar, în mod paradoxal, ei înșiși ca o mișcare la scară globală. *Pe de o parte ni s-a atras atenția asupra beneficiilor imense ale globalizării, ale creerii de punți între comunități pe care înainte nu le legase decât schimbul de imagini stereotipice, rareori aducătoare de conviețuire pașnică. S-a spus că s-ar fi terminat cu teritorialitatea și cu ura aferentă etc.*

Pe de altă parte, pesimiștii au arătat că globalizarea instituie o lume ce ar încarna în cel mai înalt grad principiul incertitudinii al lui Heisenberg, vulgar tradus prin „în ziua de azi nu mai poți fi sigur de nimic”. Pe scurt, o lume în care, de pildă, o firmă nu mai are nici un fel de condiționări spațiale, își poate muta bună parte din unitățile de producție în zone ale lumii care îi convin mai mult, din

vării motive, ceea ce înseamnă că o etichetă cu „*made in USA*” nu mai valorează mare lucru în momentul în care toată lumea știe că respectivul produs este prefabricat, dacă nu mai mult, în vremea din țările „*prietene*” din Asia de Sud-Est. La nivel geopolitic, consecințele ar fi de-a dreptul dezastruoase.

Este un gest copilăresc să încerci o așa de categorică separare a plusului de minus, a binelui de rău, a avantajelor de dezavantaje. Globalizarea este unul din fenomenele care vin cu ambele direcții.

Exportul războiului și libera circulație a securității

De la începutul erei mondialiste, a marilor imperii coloniale, a trebuit să fie constatat faptul exportului de război, dinspre aria metropolitană (în termeni contemporani, euroatlantică) spre periferii. Câștigul de civilizație pe care acestea l-ar fi avut, și el puternic contestat de principiul relativismului cultural, este foarte posibil să se cam estompeze în fața pierderilor înregistrate de ariile supuse colonizării.

Ținea și aceasta de un profil al mondializării, și așa se pare că a rămas și după sfârșitul Războiului Rece, chiar dacă teama de a-și manifesta „*incorectitudinea politică*” vis-a-vis de (neo)colonii îi împiedică pe adevărații „*policy makers*” la nivel planetar să-și expună franc judecăți similare cu cea de acum 75 de ani a lui Hermann Keyserling, pe care o cităm în continuare: „*unde și când se poate, firește, îi lași pe alții să tragă și să moară în locul tău*”¹.

De unde și contestarea de către o serie de teoreticieni radicali din fostele spații colonizate sau semicolonizate a aportului lumii europene (incluzând aici America de Nord) la stocul valoric al umanității, în momentul în care îl pun în balanță cu interpretarea unor episoade istorice precum războaiele mondiale drept contribuții occidentale la istorie, drept episoade în care conflictul puterilor metropolitane a atras după sine și aducerea războiului în colonii, ale căror populații ar fi aruncate, pe cât posibil, una împotriva celeilalte. O viziune ușor marxistă, dar plauzibilă...

Apoi, Războiul Rece a fost, în esența sa, un război mondial rece, globalizarea, aflată atunci, ca și concept, încă în regândire, intervenind și aici, printre variabilele care explică abilitatea fiecărei părți (SUA/URSS) de a-și alinia în spate aproape câte o jumătate de planetă, ca și pe aceea de a-și încerca zelul misionar în teritoriile neutre. În contrapartidă, tot structuri ale globalizării, în special cele de comunicare, au pus bazele sfârșitului Războiului Rece. Vorbele lui Kennedy, rostite în plin Război Rece, în

Berlinul de Vest, confirmă importanța comunicării, fie ea și la nivel empiric, „*off the record*”, dintre cele două sisteme pentru prăbușirea celui socialist: „*Noi nu avem nevoie de sârmă ghimpată ca să ne ținem oamenii acasă!*”

Briliant definită la un moment dat, de prestigiosul periodic american *Foreign Affairs*, ca era „*America, the lonely superpower*”, perioada de după 1990 consemnează drama câștigătorului *de facto* al Războiului Rece (SUA) care, în căutarea redefinirii proprii în raport cu sistemul internațional, pe fondul unui globalism tot mai de netăgăduit, trebuie să apeleze constant la forță. Dacă justificat sau nu, dacă reacțiile (căci vorbim, totuși, de reacții, în cazul SUA) sunt sau nu exagerate, nu acesta este scopul discuției noastre. Practic, într-o lume în care conflictele se regionalizează constant, ca urmare a relaxării echilibrului de putere de tip Război Rece, unul dintre principalele contacte război-globalizare este determinat de managementul practicat de America în cazul implicării mai-marilor și mai-micilor planetei în anumite zone fierbinți ale globului. Recentele evoluții ale crizei irakiene (prezentul articol a fost predat pe 11 martie deci, probabil că episodul Irak a evoluat destul de mult între timp) arată că SUA își ia în serios rolul de „*superpower*” și, păstrând metafora de mai sus, și pe cel de „*lonely*”.

Cert este că SUA au promovat, indiferent de guvernarea pe care au avut-o, în ultimii zece-doisprezece ani, pacea mondială, purtând, ce-i drept, mici războaie. Mici, dar costisitoare. Au făcut probabil gafe, dar au și luat sub control câteva focare de insecuritate regională, poate globală.

Doctrina pare a fi una a exportului de război în anumite zone-cheie, pentru a asigura însă, o liberă circulație a securității.

The day after sau the day before?

Dacă există însă o față implacabilă și, prin aceasta, de-a dreptul odioasă a raportului dintre globalizare și folosirea forței în sistemul internațional actual, ea ține de uluitoarea lejeritate cu care variatele puteri nucleare, indiferent de regimul democratic sau dictatorial, sau de generația de rachete la care se află, abordează subiectul armelor nucleare, inclusiv eventuala folosire a lor.

Specificul riscului nuclear vine din faptul ca arma respectivă este, prin sine (sau, în cel mai bun caz, poate să fie), globală. O interacțiune de acest tip între două puteri nucleare afectează indiscutabil întreaga planetă. Și, în acest sens, însăși acceptarea ideii folosirii unor astfel de arme, indiferent de către cine, este o chestiune îngrijorătoare. Din momentul în care a apărut, armamentul nuclear s-a constituit ca un precursor al globalizării dând, în opoziție cu ceea ce am putea

¹Analiza spectrală a Europei, Institutul European, Iași, 1993, p. 273.

numi „*principiul alb*” al globalizării (*nimeni nu mai este singur*), și „*principiul negru*” al acesteia (*nimeni nu mai este în siguranță*). Și de aici riscul ca, în ciuda „*liberei circulații*” a securității, să înregistrăm o scădere în intensitate a mai tuturor indicatorilor *siguranței*. Iar reglarea unei asemenea situații depășește cu mult nivelul teoretic, al redefinirilor conceptuale. O concluzie ar fi că, și după finele Războiului Rece ne plasăm într-un continuum al erei amenințării nucleare, sub o formă cert diferită, dar imposibil de ignorat, din cel puțin un motiv – în final, efectul este același.

În ciuda temerilor „*nucleare*” care „*colorau*” lumea bipolară înainte de 1990, omenirea nu a trăit „*the day after...*”. Mai rămâne să se asigure că nu se află nici în „*the day before...*”.

Per total, globalizarea are valențe atât pentru pace,

cât și pentru război. Iar demarcațiile sunt foarte dificil de făcut. Ea are însă și proprietatea de a se fi desprins de decizia umană, directă. Deja ne aflăm pe punctul în care nici un guvern nu ar putea da, să spunem, o lege antiglobalizare. Globalizarea pare a fi o tendință clară, de neoprit, a lumii contemporane. Cel puțin sub acest aspect, celebrii manifestanți antiglobalizare practică un sport ciudat. La aceasta s-ar adăuga observația generală că este mai ușor și mai productiv să îți fixezi ca scop compromiterea ideii de folosire a armamentului nuclear decât să vociferezi împotriva unei globalizări în sine difuze, deci invizibile. Momentan, se pare că SUA joacă, poate, cartea cea mare a instituirii unei noi ordini internaționale. Filoamericani sau nu, trebuie însă să recunoaștem această nevoie de ordine și faptul că *haosul și globalizarea nu pot colabora la punerea pe roate a unui sistem internațional*.

Analiza de potențial în studiul de securitate

Alina MACOVEI

Dezbaterile asupra surselor și potențialului¹ de securitate (ce generează *un anumit tip de superioritate*, adică, spus într-o formă concentrată, *putere*), precum și asupra tipurilor de securitate căutate de state, corporații, grupuri sociale, indivizi sunt, în prezent, destul de largi și aprinse.

1. Structuri și potențialuri de securitate

Analiza structurii de securitate, fie că se referă la o comunitate restrânsă, fie la societatea mondială din perioada actuală, trebuie să surprindă răspunsul la întrebările: Ce amenințări sunt avute în vedere? Ce preț trebuie plătit sau în ce condiții este asigurată securitatea? Aceasta dacă luăm în considerare factorii *generatori* de securitate. Privite însă dintr-o altă perspectivă, și anume din cea a "*consumatorilor*" de securitate, întrebările ar fi puțin diferite, și anume: Unde caută mai multă securitate un actor (stat/corporație/grup social/individ)? Câtă securitate este asigurată și în ce condiții?

Structura de securitate actuală păstrează încă statul ca actor principal al autorității politice. Statul nu există însă într-un mediu de izolare, ci se manifestă alături de alte state, de alți actori pe scena internațională, astfel încât relațiile dintre state au o importanță deosebită pentru arhitectura de securitate în genere. Astfel, potrivit lui B. Buzan (specialist în relații internaționale), "*statele sunt obiectul principal de referință al securității, întrucât ele constituie atât cadrul ordinii, cât și sursa cea mai înaltă de autoritate guvernamentală.*"²

Putem identifica mai multe problematici ce trebuie avute în atenție, în acest sens:

- dacă asigurarea securității variază, în funcție de natura statelor individuale, care sunt "*jucătorii*" în acest sistem politic internațional?;

- posibilitatea și modalitatea în care ar putea fi afectată arhitectura sistemului de securitate de schimbările tehnologice, îndeosebi de cele legate de potențialul militar al respectivelor state;

- semnificațiile relațiilor interstatale; în speță, relevanța

structurii de securitate, din punctul de vedere al unui actor statal oarecare, dacă există multe state mici sau două state dominante, ori (posibil) un oligopol format din mari puteri. Deși această problemă este considerată de către unii analiști sau comentatori din sfera relațiilor internaționale drept un subiect suficient dezbătut, se poate afirma că își păstrează încă relevanța și actualitatea.

Sintetizând, credem că toate aceste problematici sunt elemente ce pot fi incluse în cadrul unui "*joc*" al potențialului de securitate.

Care ar fi aceste tipuri de potențial?

Unii specialiști (printre care și B. Buzan) identifică o serie de factori aparținând unui număr de cinci domenii principale ce pot genera potențialul de securitate al colectivităților umane. Aceste domenii sunt: cel militar, cel politic, cel economic, cel social și cel de mediu.

"Vorbind în general, *securitatea militară* privește interacțiunea dublă a capacităților statului de ofensivă și defensivă armată, și percepția statelor, fiecare despre intențiile celuilalt. *Securitatea politică* se referă la stabilitatea organizațională a statelor, a sistemelor de guvernare și a ideologiilor care le legitimizează. *Securitatea economică* privește accesul la resurse, finanțe și piețe necesar pentru a susține un nivel acceptabil de bunăstare și de putere a statului. *Securitatea socială* se preocupă de capacitatea de susținere, în limitele unor condiții de evoluție acceptabile, a elementelor tradiționale de limbă, cultură, identitate și obiceiuri culturale și religioase. *Securitatea mediului* se referă la menținerea biosferei locale și planetare, ca suport esențial de care depind toate acțiunile oamenilor."³

Mai mult, B. Buzan spune că aceste sectoare nu se manifestă izolat unul de celălalt, ci "*fiecare definește un punct central în cadrul problematicii securității, ca și un mod de a ordona prioritățile, dar toate sunt întreprinse într-o strânsă rețea de țesături*"⁴

Lucrările de specialitate descriu însă și subtipuri de potențial, precum:

- potențial geopolitic și geostrategic;

- potențial uman (resursa umană ocupând un loc central);

“Resursa umană - tratată pragmatic și realist în ciclul ei complet, care presupune procurarea, pregătirea, utilizarea și dezvoltarea - reprezintă o investiție pe termen lung, posibil unul din cele mai largi orizonturi investiționale”⁵ și “conține, în sine, și potențialul regenerativ” al unei societăți.

Vorbind despre resursa umană, A. Giddens spune că “forța-cheie în dezvoltarea capitalului uman trebuie să fie educația. Este principala investiție publică ce poate asigura deopotrivă eficiența economică și coeziunea civică. Educația nu este o forță statică în economia informației, ci una pe care aceasta o transformă”.⁶

- potențial tehnologic;
- potențial informațional, inclusiv de intelligence (în acest caz vorbindu-se de potențial de “superioritate informațională”);

- potențial nuclear;
- potențial de siguranță națională și ordine publică;
Resursele ce generează acest tip de potențial se plasează la confluența apărării intereselor statului și ale cetățeanului.⁷

- potențial de coeziune socială (care ar putea constitui un element al potențialului social);

- potențial beligen etc.

În analiză trebuie avut în vedere și cadrul în care sunt făcute opțiunile actorilor, și anume caracteristicile mediului (global, regional, local) de securitate.

În contextul actual de securitate, “stabilitatea cenușie” a lumii bipolare este succedată de un mediu de instabilitate generat de multiplicarea riscurilor, vulnerabilităților și amenințărilor, în mod special ale celor neconvenționale, difuze, precum și a actorilor capabili să utilizeze violența. De asemenea, se manifestă tot mai accentuat posibilitatea apariției unor focare de criză, cu manifestări multiforme, eterogene, care necesită intervenții militare de tip nou, cu tactici și operații aplicate spontan de la caz la caz, cel mai adesea într-un cadru multinațional.

Mediul de securitate actual are caracteristici competiționale. Astfel că, “înțelesul practic al securității poate fi conceput în mod rațional doar dacă poate fi făcut operațional într-un mediu în care relațiile competitive sunt inevitabile”.⁸

Analiza riscurilor, amenințărilor și vulnerabilităților este în măsură să scoată în evidență anumiți vectori de distribuție a puterii (potențialului de putere) ce generează diverse relaționări în structura securității.

Majoritatea amenințărilor la adresa securității vin din partea factorilor umani, întinzându-se pe o plajă destul de diversificată, de la amenințările crimei organizate, războiului civil sau revoluțiilor, războaielor locale sau regionale, până la amenințările cu armele de nimicire în masă (nucleare, chimice, biologice și bacteriologice) și terorismul global.

Ultimele două tipuri de amenințări reprezintă, posibil, amenințări globale majore ce afectează civilizația umană și valorile umanismului, deopotrivă, fără discriminare și în mod egal, în timp ce despre celelalte s-ar putea spune că sunt distribuite inegal și, implicit, tratate inegal de către state în strategiile lor de securitate și militare.

Indiferent însă dacă sunt îndreptate împotriva unor indivizi, a unor grupuri (politice, religioase, etnice) sau a unor state, cu excepția dezastrelor naturale și a actelor individuale de distrugere (realizate de criminali, bolnavi psihic etc.), se poate sublinia că aproape toate celelalte amenințări la adresa securității decurg, într-un fel sau altul, din conflictele de autoritate bazate pe putere.

Este de domeniul evidenței că aceste conflicte pot proveni din orice situație în care două sau mai multe autorități/puteri se află în situație conflictuală datorită faptului că nu sunt de acord - latent sau manifest - să coexiste și în care cea mai slabă (cu potențial de putere mai redus) este considerată a fi vinovată de depășirea unora din limitele tolerate (oare impuse?) de cea mai puternică (cu potențial mai mare).

Astfel, apare paradoxul conform căruia coexistența autorităților bazate pe putere poate fi, în același timp, atât o sursă de securitate, cât și o sursă de insecuritate, adică echilibrul potențialelor de putere poate constitui fie un pilon al păcii, fie un motiv de conflict⁹ (în acest sens, în lucrările de specialitate se face distincția dintre potențial de securitate și potențial de insecuritate).

Thomas C. Shelling spune că, printre diferitele teorii ce abordează conflictul, există un grup care sunt centrate pe comportamentul cu precădere rațional, conștient și ingenios, adică tratează conflictul drept competiție, în care participanții încearcă < să câștige >, motivați fiind de calculul conștient al avantajelor, calcul ce are la bază un sistem de valori explicit și consecvent cu el însuși.¹⁰

Mai mult, “operând cu o imagine a participanților care încearcă «să câștige», o teorie a strategiei¹¹ nu neagă faptul că există atât interese comune, cât și conflictuale, între participanți”, astfel că “strategia nu se referă la aplicarea operativă a forței, ci la exploatarea forței potențiale”.¹²

De asemenea, putem lua în calcul situația în care o putere bazată pe autoritate încalcă domeniul sau dreptul alteia, cu condiția ca acea provocare să fie acceptată (provocarea putând fi generată dintr-o parte sau din alta). Rezultatul acestei situații depinde de un calcul crucial, făcut de cel care provoacă, în primul rând, dar și de cel care a provocat, în al doilea rând, al câștigurilor potențiale (ce ar putea fi obținute), al riscurilor și pierderilor, precum și al costurilor implicate de conservarea puterii fiecăruia.

Nu trebuie uitat însă rolul crucial al abilității de utilizare a potențialului propriu într-o situație competitivă.

În ceea ce privește rolul potențialului în realizarea

securității naționale a României, specialiști în domeniu sunt de părere că “o analiză atentă a stărilor de pace dinaintea războiului sau conflictului armat evidențiază faptul că în plan politico-diplomatic s-a consumat o latentă confruntare de potențiale, în cadrul căreia a fost obiectivată o acerbă concurență între elementele de natură economică ale statelor și în sfera înzestrării moderne și chiar sofisticate a forțelor militare. În consecință, confruntarea economică se substituie din ce în ce mai mult confruntării armate, ceea ce evidențiază necesitatea dezvoltării corespunzătoare în cadrul potențialului de apărare a componentei economice proprii, fără a neglija componenta specializată pentru apărarea armată a țării în orice situație conflictuală ce s-ar putea crea.”¹³

2. Relația dintre potențialul de securitate/insecuritate și tipurile de echilibru în cadrul arhitecturii de securitate internațională

Întrebări mai vechi ce fac referire la tipurile de echilibru care conduc spre o stabilitate privind securitatea internațională par să fi redevenit actuale. Astfel, se poate vorbi de:

- un echilibru bipolar, de tip pârghie, între două superputeri (precum cel ce a dominat structura de securitate globală până la începutul anilor ‘90);

- un echilibru multipolar, de tip “candelabru”, menținut între un grup de cinci-șase mari puteri (precum cel ce a dominat securitatea mondială în perioada de dinainte de 1914).

Credem, însă, că nu doar numărul superputerilor, ce dispun de potențial de securitate și influențează evoluția arhitecturii de securitate, are importanță, deoarece există și alți factori/vectori ce trebuie avuți în vedere.

Un asemenea factor, de altfel destul de important, din cadrul echilibrului multipolar este *gradul de flexibilitate al actorilor*.

Spre exemplu, echilibrul multipolar din perioada de dinainte de 1914 din Europa (la care am făcut referire mai sus) vine să demonstreze multilateralitatea acestei problematice. Mai multe circumstanțe, mai mult sau mai puțin deosebite (Joll, 1968; Lowers Dickinson, 1916), au condus la “stricarea” echilibrului multiplu existent și la neputința încercărilor diplomatice de ultim moment de a opri tendința accentuată spre conflict (sau spre mobilizare generală și conflict). Astfel, apropierea dintre Marea

Britanie și Franța (încă din 1902) a înlăturat flexibilitatea limitată a unei puteri importante, în timp ce germanii au conștientizat slăbiciunea din ce în ce mai accentuată a propriului potențial (în special, cel militar).

De asemenea, rapiditatea schimbărilor din sfera economică și tehnologia militară și navală au reprezentat alte tipuri de potențial ce au condus spre accentuarea incertitudinilor destabilizatoare. Dar grija manifestată în această perioadă de puterile europene, în cadrul sistemului de echilibru multipolar, de a-și menaja reciproc vulnerabilitățile, de a-și demarca precis sferile de influență și de a folosi diplomația pentru a evita crizele neprevăzute a fost, în general, mai impresionantă decât perioadele în care temerile reciproce amenințau să scape de sub control.

Argumente puternice pot fi aduse și în favoarea durabilității unui echilibru bipolar. Acesta a constituit pilonul structurii de securitate în sistemul politic internațional din 1947/1948 până la căderea Zidului Berlinului (1989). În ciuda acuzațiilor reciproce și a întreținerii cursei înarmărilor (în cadrul politicii internaționale a amenințării reciproce sau, așa cum se folosește în mod curent, a amenințării în vederea descurajării), pacea dintre superputeri s-a menținut timp de 40 de ani. Privită din perspectiva sistemului mondial, ca structură de securitate în care puterea era deținută de state ca factor/potențial de securitate, consecințele distributive ale structurii de securitate au fost amestecate.

În cazul echilibrului bipolar, deoarece “relațiile militare dintre marile puteri erau în bună măsură paralizate de echilibrul militar, puterea armată nu mai reprezenta punctul central incontestabil al politicii la nivel înalt”¹⁴

Dar orice actor participant la “jocul de putere”¹⁵ de pe scena internațională, fie că pierde, fie că are câștig în ceea ce privește potențialul propriu, poate strica echilibrul existent la un moment dat. Totuși, aceste modificări sunt influențate de circumstanțe de timp și de loc (de pildă, secolul XIX a fost relativ pașnic pentru Europa, în timp ce pentru Africa a fost departe de a fi pașnic).

Analizii sunt însă de părere că un echilibru multiplu poate găsi mai multe moduri de a compensa schimbările din potențialul relativ (sau perceput ca fiind relativ) decât echilibrul bipolar.

NOTE

¹ Înțelegem prin “potențial” (în sens mai larg) totalitatea posibilităților existente la un moment dat și în perspectivă pentru îndeplinirea unei acțiuni, și nu doar (în sens restrâns) de concept strategic în studiul fenomenului război, în analiza factorilor ce determină puterea militară a unui stat, evoluția și deznodământul luptei armate.

² Buzan, Barry, "Popoarele, statele și teama. O agendă pentru studii de securitate internațională în epoca de după Războiul Rece", Editura Cartier, București, 2000, p. 34.

³ *ibid.*, p. 31.

⁴ *ibid.*, p. 31.

⁵ Staș, Marian și Păun, Vasile, "Coordonate manageriale și tehnologice în spațiul de conflict informațional", Editura Pro Humanitate, București, 1998, p. 18.

⁶ Giddens, Anthony, "A treia cale și criticii ei", Editura Polirom, Iași, 2001, p. 72.

⁷ Centrul de Studii Strategice de Securitate, "Integrarea euroatlantică. Priorități post-Praga", Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2002, p. 74.

⁸ *ibid.*, p. 34.

⁹ Pentru acest paradox, vezi și paradigma alegerii raționale din cadrul științelor politice, ca abordare analitică ce exprimă un comportament politic al grupurilor cu referire la decizii politice conștiente făcute de indivizi care caută câștiguri maxime și pierderi minime. Modelele de alegere rațională devin prețioase ca instrumente analitice în măsura în care presupunerile lor de raționalitate aproximează realitatea.

¹⁰ Schelling, Thomas C., "Strategia conflictului", Editura Integral, București, 2000.

¹¹ Pentru Thomas C. Schelling, conceptul de strategie este cel preluat din teoria jocurilor și este folosit pentru a sublinia interdependența deciziilor luate de competitori și a așteptărilor lor referitoare la reacțiile celorlalți.

¹² *ibid.*, pp. 14-15.

¹³ Onișor, C., Vasile Ozunu, M., Oprea, G., "Elemente de artă strategică românească", Fundația Colegiului Național de Apărare, București, 2001, p. 36.

¹⁴ Buzan, Barry, *op. cit.*, p. 21.

¹⁵ Teoria jocurilor reprezintă un ansamblu de gândire preocupat de strategiile unei decizii raționale în situații de conflict și de competiție,

The debates upon the security sources and their potential - which generate a certain kind of "superiority" sense - as well as discussions on the security area which involve various actors (states, corporations, social groups, individuals) willing to get in touch, are nowadays at a turning point.

The actual security structures still preserve the state as a main actor for the exercise of the political authority. On the other hand, no state can function in a medium of isolation.

On the contrary, state structures can only be functional through their active relations with other states, other actors on the international arena (NGOs, international organisations and institutions, corporations etc.), so that their relationships would gain a tantamount importance for the international security architecture.

In the potential analysis framework, it is necessary to pay attention to the security background characteristics that affect the actors' options. The risks, threats and vulnerabilities analysis may point out some vectors of the power management and distribution (that is the power potential) which generate a series of relationships within the security area. In a way or another, some of the security threats origins are the power based authorities conflicts. Therefore we can say the present security environment promotes competitive attitudes and actions.

The coexistence of this power based authorities can be perceived, meantime, as a security source and an insecurity one as well. Thus, the potential of the power balance may represent either a peace pillar or a conflict generator and in this way appears the polarity of two concepts: "security potential" - "insecurity potential".

Previous questions referring to the relation between security or insecurity potential and the balance types in the international security architecture framework seem to regain their importance. Thus, we can talk about a bipolar or a multipolar equilibrium.

However, within any type of security equilibrium, any actor that is part of the international arena "power game", either loses or gains some "advantages" for its potential, may damage the existent balance.

Conflictul armat și sistemul religios de valori (premise obiective și subiective)

Mihai DINU

Concomitent cu remodelarea ordinii internaționale și destrămarea regimurilor comuniste în Europa de Est și Eurasia s-a cristalizat și tendința proliferării conflictelor locale, și chiar regionale, cu motivații politice, economice, militare și adeseori religioase. Reaparitia pe scena istoriei a conflictelor religioase a surprins mediile academice și politico-militare occidentale. Această recrudescență de violență, sub stindard religios, readucea însă în actualitate o mai veche tradiție conflictuală, specifică atât Europei, cât și Asiei sau Africii. După cum se cunoaște, de la Cruciade, până la Războiul de 30 de ani în numele religiei, indiferent de forma particulară de cult, s-au desfășurat sângeroase expediții și conflicte de amploare, soldate cu pierderi umane și materiale impresionante. Războiul de 30 de ani (1618-1648), de pildă, a redus populația Germaniei cu 40%. Anterior, Franța a fost practic pustiită de războaiele religioase din sec. XVI. Și din această cauză, elitele politice ale epocii moderne, de după sfârșitul secolului al XVIII-lea, au decis să separe tranșant religia de politică și să impună în practica internă și internațională a relațiilor dintre state, principiul „*rațiunii practice*”.

Din nefericire, în secolul XX ideologiile totalitariste – fascistă, nazistă și comunistă – au reactualizat practicile de inspirație religioasă în competiția lor hegemonică. Prăbușirea comunismului în est și destrămarea URSS, s-au soldat însă nu numai cu democratizarea regimurilor politice ci și cu recrudescența extremismului naționalist și religios. Pe plan mai larg, în contextul remodelărilor geopolitice post-Război Rece, s-au conturat tensiuni serioase între Occident și Orient, exprimat și în forme religioase: antagonisme între creștinism și islam, între creștinismul occidental și cel răsăritean etc.

Diversificarea manifestărilor religioase concurând la amplificarea tensiunilor etno-religioase, se impune o analiză aparte a conflictelor interreligioase, o reexaminare critică a raporturilor religie-securitate internă și externă, religie-criză-conflict armat.

Anumite premise favorizează implicarea factorului religios în relațiile conflictuale:

1. Dogme religioase și violențe armate

□ Ideea de „*Popor Ales*”, de exemplu, poate induce credincioșilor un grad ridicat de autojustificare ce favorizează apariția unor concepte precum „*Război Sfânt*” sau „*Război Justițiar*”. Pe de altă parte, ideea „*Poporului Ales*” poate genera forme de izolare față de restul lumii pentru simpla motivație că „*Poporul Ales*” este prea bun pentru această „*lume barbară*”, care nu merită nici măcar să fie influențată sau dominată. Cele două tipuri ale ideii de „*Popor Ales*” se potrivesc modelului religios extremist. Numărul celor „*aleși*” pentru „*Războiul Sfânt*”, „*Războiul Justițiar*” depășește cu mult numărul celor „*aleși*” pentru pace (aici putem încadra Budismul).

□ **Misionarismul agresiv.** Trebuie făcută diferența între a fi aderent al unei religii considerată dreaptă și meritând a fi răspândită și împărtășită altora și a te considera executantul unei comenzi divine de a-ți răspândi credința, mai ales, prin camuflarea mesajului. Creștinismul occidental și islamul sunt incluse în această categorie, iudaismul mai puțin. „*Directiva*” misionară este consecința logică a singularismului combinat cu universalismul, după cum reiese din **Matei (28: 19)**: „*Drept aceea, mergeți și învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh*”, sau ceva mai clar în **Marcu (16: 15)**: „*Și le-a zis: Mergeți în toată lumea și propăvăduiți Evanghelia la toată făptura*”.

Tipul monoteist al acestor religii (creștinismul, islamul, iudaismul) inoculează adepților un model vertical: piramida al cărei apex indică un „Dumnezeu Preaînalt”. Astfel acest model este proiectat în „*lume*”, ca model al unei politici mondiale centralizate ce a căpătat deseori în istorie nuanțe imperiale.

Anumite dogme fac referiri directe la conflictul armat, la război, justificându-l explicit și implicit. Creștinismul și iudaismul se inspiră dintr-o tradiție comună, cristalizându-se într-un context istoric în care starea de război era cvasi-permanentă: „*Cine merge la război pe chel-tiuala sa? Cine sădește o vie și nu mănâncă din rodul ei?*”

Cine paște o turmă și nu mănâncă din laptele turmei?” (Corinteni – 9:7)

Creștinismul s-a afirmat, însă, în mod expres ca o religie a „iubirii și păcii universale”: „Voi nimici carele de război din Efraim, și caii din Ierusalim, și arcurile de război vor fi nimicite. El va vesti neamurilor pacea, și va stăpâni de la o mare la cealaltă, și de la râu până la marginile pământului.” (Zaharia - 9:10). Iisus Hristos către Petru: „Pune-ți sabia la locul ei; căci toți cei ce scot sabia de sabie vor pieri” (Matei 26:52) sau „...Eu vă spun: iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvântați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă prigonesc, ca să fiți fiii Tatălui nostru care este în ceruri; căci El face să răsară soarele peste cei răi și peste cei buni și dă ploaie peste cei drepti și peste cei nedrepti” (Matei 5:44, 45). În Biblie, salvarea se obține prin mărturisire și convingere; chiar și în Vechiul Testament nu era nevoie ca israeliții să-și promoveze credința prin sabie, deoarece Dumnezeu promisese să lupte pentru ei și să aducă națiunile la ușa lor pentru a învăța să se închine cu adevărat la Dumnezeu (Zaharia 8:20-22).

Deși izvoarele Bibliei și Coranului par a fi comune, doctrina Coranului este relativ diferită de Biblie. Astfel, Mohammed consideră că „paradisul se află sub umbrele săbiilor”, dar își îndeamnă adepții să-i lase pe necredincioși singuri să aștepte cu răbdare ca Domnul să-i pedepsească: „așa că lăsați-i până când vor întâlni ziua lor și vor leșina ... Și pentru cei nelegiuiți mai este, încă o pedeapsă afară de aceasta ... Și așteaptă cu răbdare judecata Domnului tău, căci tu ești în ochii Noștri” (Sura 52:45, 47, 48). Calea întâmpinării opoziției cu răbdare și persuasiune - „Cheamă la drumul Domnului cu înțelepciune și prin îndemănare frumoasă și ceartă-te cu ei cum e mai frumos. Domnul tău știe cine s-a abătut de la căile Lui și El îi cunoaște pe cei bine ocăruiți” (Sura 16:126); „Niciodată binele și răul nu vor fi deopotrivă. Îndepărtați răul cu ce este bine” (Sura 41; 34) – este părăsită, în timp versetele „iertării și îndurării” fiind înlocuite cu cele „ale sabiei”:

□ „Războiul vă este orânduie și el vă este urât. Poate că urâți tocmai ceva ce este bun pentru voi și iubiți ceva ce este rău pentru voi; însă Dumnezeu o știe aceasta, iar voi nu o știți” (Sura 2:212, 213);

□ „Dacă însă au trecut lunile cele sfinte, atunci omorâți-i pe păgâni, unde îi aflați, și-i apucați și-i impresurați. Pânduți-i în toate cursele, iar dacă se căiesc și împlinesc rugăciunea și dau milostenii, atunci dați-le drumul, căci Dumnezeu este iertător și milostiv” (Sura 9:5).

Războiul poate fi dus în anumite limite, existând, însă, și excepții: „Luna cea sfântă pentru luna cea sfântă iar templele pentru răzbuinare; cine vă atacă, atunci atacați-l și pe el întocmai cum v-a atacat pe voi și temeți-vă de Dumnezeu și să știți că Dumnezeu e cu aceia care se tem

de el.” (Sura 2: 190). Mesajul este că se permite ducerea Războiului religios și în luna cea sfântă, în care, din orice alt motiv, războiul este interzis. De asemenea, se permit luptele pentru religie în sanctuarul de la Mecca. Se pare că există prevederi și pentru cei ce au statutul de „necombatant” din tabăra opusă: „Luptați-vă pentru calea lui Dumnezeu împotriva celor ce voiesc să se lupte cu voi, însă nu începeți cu nedreptul, căci Dumnezeu nu-i iubește pe cei nedrepti”. (Sura 2: 186). Starea prizonierilor este și ea luată în calcul: „Și dacă întâlniți necredincioși, jos cu găturile, până ce i-ați măcelărit, și legați tare cătușele. Și după aceea sau îndurare sau răscumpărare, până ce a depus războiul sarcina sa. Așa! Cred de ar fi voit Dumnezeu, singur s-ar fi răzbutat asupra lor...” (Sura 47: 4-5). Conform școlii hanafite, orânduiala conținută în aceste două versete ale surei 47 (Sura lui Mahommed) a avut valoare numai pentru lupta de la Bedr. Potrivit școlii shiite, însă, această orânduială rămâne valabilă permanent. Dușmanii prinși după luptă pot fi eliberați pentru bani de răscumpărare, sau fără bani la schimb pentru prizonieri musulmani.

În Sura 22:57 se promit recompense pentru cei ce mor în Jihad: „Iar cei ce purceseră pe drumul lui Dumnezeu, apoi fură uciși sau muriră, pe aceia îi va îngriji Dumnezeu cu îngrijire frumoasă.”

□ „Luptați cu aceia care nu cred în Dumnezeu și în ziua de apoi și nu opresc ceea ce a oprit Dumnezeu și trimisul Său, și nu mărturisesc mărturia adevărului – dintre cei cărora li s-a dat scriptura – până ce nu dau tributul din mână și sunt supuși... Și zic iudeii „Uzair (Ezdra) este fiul lui Dumnezeu, iar creștinii zic ”Mesia este fiul lui Dumnezeu!” ... Bată-i Dumnezeu.” (Sura 9:29-31).

□ „Mi s-a ordonat să lupt până când oamenii vor spune „nimeni nu are dreptul la închinare decât Allah și averea și viața lui vor fi salvate de către mine în afara legii islamice, iar socotelile lui vor fi față de Allah” (Sura 4:196).

□ „De veți fi omorâți pentru drumul lui Dumnezeu sau veți muri, este iertarea lui Dumnezeu și îndurarea sa mai bună decât (toate averile) câte le-ați adunat. Căci dacă veți muri sau veți fi omorâți, vă veți aduna la Dumnezeu” . (Sura 3: 151-153).

□ „Să nu crezi că-s morți cei ce fură omorâți pe Drumul lui Dumnezeu, ci că sunt vii la Domnul lor, unde sunt bine îngrijiți. Ei se bucură cu ceea ce le-a dat Domnul lor ca binefacere și se veselesc asupra celor care n-au ajuns la ei, însă le vor urma. Asupra lor nu vine nici frică, nici întristare. Ei se veselesc asupra harului lui Dumnezeu și a binefacerii Sale și că Dumnezeu nu lasă să se piardă răsplata credincioșilor.” (Sura 3:163-164).

Se stabilesc patru tipuri de pedeapsă pentru cei ce se opun: „Însă partea celor ce se împotrivesc lui Dumnezeu și trimisului său și caută să facă stricăciune pe pământ va fi că ei vor fi omorâți sau crucificați, sau li se vor tăia

măinile și picioarele cruciș sau vor fi alungați din țară. Acest rău vine în lumea de acum peste ei, iar în lumea de apoi îi așteaptă pedeapsă mare, afară de cei care se căiesc înainte de a intra sub puterea voastră.” (Sura 5:37-38)

Deși Sura musulmană este mai explicită în privința fixării relației dintre **credință** și **război**, creștinii au identificat în propria lor dogmă destule „*argumente*” doctrinare în cursul sângeroaselor conflicte religioase din Europa sau al cruciadelor, ca și în timpul violentei „*expansiuni coloniale clasice*”. Nici alte religii nu fac economie de justificări dogmatice în confruntarea violentă interconfesională (dintre musulmani și hinduși în India, de exemplu).

2. Grupurile religioase fundamentaliste

Fundamentalismul religios, prin activitățile sale, își propune drept scop reformarea societății conform principiilor religioase, schimbarea legilor, a normelor sociale și uneori chiar și a structurii politice a țărilor; fundamentalistii (extremiști) promovează de multe ori conceptul „*schimbării violente a societății*”.

Fundamentalistii își desfășoară activitatea în centre cu populație densă sau în apropierea acestora și:

- caută să creeze un tip de societate tradițională, mai puțin occidentalizată;
- luptă împotriva guvernelor pentru că jurisdicția acestora acoperă arii pe care fundamentalistii le văd integrate în construirea societății dorite, punând accentul pe sistemul educațional și aparatul polițienesc;
- luptă totodată împotriva membrilor unor religii percepute de ei ca „*rele*”, sau chiar satanice.

Exemple de grupuri fundamentaliste găsim atât printre musulmani cât și printre creștini și iudaici.

Fundamentalismul religios este deseori – dar nu mereu (budiștii și hindușii sunt excepții) - pus în legătură cu lectura critică a textelor religioase și adaptarea „*Cuvântului Domnului*” la realitatea percepută de credincioși. Se furnizează astfel categoriilor marginalizate din punct de vedere etnic, social, economic, cultural etc., un manifest, un program de schimbare socială cu un scop înalt pe care liderii îl folosesc atât pentru a-i contracara pe conducătorii seculari, cât și pentru a propune un program de reforme radicale ale stării actuale de fapt.

a) Fundamentalismul religios islamic

În momentul de față, de interes major sunt grupurile fundamentaliste islamice. Mijloacele acestor grupuri destinate îndeplinirii scopurilor fixate sunt: lupta armată pentru a prelua puterea, acțiuni parlamentare și extraparlamentare, combinate cu prozelitismul social și lobby-ul guvernamental. În ciuda diferitelor

mijloace adoptate, grupurile fundamentaliste islamice împărtășesc în special două idei: 1) că politica și religia sunt inseparabile; 2) că legea Shari’a trebuie aplicată tuturor musulmanilor de bunăvoie sau chiar prin folosirea forței. Dar nu puțini sunt autorii islamici care neagă faptul că islamismul fundamentalist ar rezulta natural din principiile islamice. Se are în vedere aici faptul că moștenirea culturală poate fi destul de bogată, din punct de vedere moral pentru a genera, în anumite cazuri, să aducă contribuții inspirate în domeniul drepturilor omului, democrației și dreptății sociale. În viziunea altor autori, în spatele discursului islamic fundamentalist și, desigur, a mijloacelor folosite, nu se află voința unei majorități, nici autenticitatea unei interpretări religioase, ci obiectivul pragmatic al „menținerii lor la putere și al negării legitimității programelor opozanților și ale criticilor”. În sprijinul acestei variante poate sta faptul că grupurile militante islamice își recrutează cea mai mare parte a membrilor dintr-o paletă largă de pături sociale și pregătire profesională, însă un număr mare al membrilor vin din clasa de mijloc, din zone urbane cu un recent trecut rural. Grupurile fundamentaliste islamice caută să se implementeze în sisteme politice și economice, sisteme dominate deseori de o elită politică, economică și militară puternică și coezivă. Mulți fundamentalisti islamici cred că musulmanii sunt victima unei conspirații - ce-i implică pe “*sioniști și imperialiști*” - a cărei țintă este cucerirea teritoriilor islamului și a resurselor acestora, în special a petrolului.

b) Fundamentalismul religios creștin

Fundamentalistii religioși creștini, ca și cei musulmani, doresc întoarcerea la bazele tradiției lor pe care o văd ca revelată în “*Cartea Sfântă*”. În SUA se estimează că există 60 milioane de adepți ai creștinătății evanghelice conservatoare dintr-o populație de 250 milioane. Aceștia, se presupune, au furnizat nucleul de bază (țintă) al campaniei prezidențiale pentru televangheliști ca Pat Robertson, în 1988, și Pat Buchanan, în 1992. În SUA, fundamentalistii creștini sunt activi politic, inițiind acțiuni pentru a impune „*valorile tradiționale*”. *Ei sunt împotriva manifestărilor pe care le văd de un individualism secular excesiv: avortul la cerere, absența unui program de rugăciune în școli, predarea științei dintr-un punct de vedere raționalist.*

Elemente de fundamentalism se înregistrează și în mediile ortodoxe din Rusia, Serbia, Grecia, Armenia etc.

c) Fundamentalismul religios iudaic

A treia „*religie cu carte*”, iudaismul, are proprii săi fundamentalisti religioși. Din punct de vedere politic cele mai semnificative grupuri sunt acelea care recurg la ideologia religioasă în disputele cu arabii. De exemplu, “*Gush Emunim*”, o mișcare militantă conservatoare, a fost

inițiată după înțelegerea dintre Egipt și Israel din 1978 de la Camp David (înțelegere care avea ca rezultat pierderea deșertului Sinai). ”*Gush Emunim*” – ca și alte grupuri cum ar fi organizația ”*Kach*” a rabinului Meir Kahane – se împotriva cu argumente religioase retrocedării teritoriului către Egipt. Au reclamat faptul că entitatea biblică ”*Eretz Israel*” era cu mult mai vastă decât statul Israel contemporan și retrocedarea oricărui teritoriu către arabi, neevrei, era împotriva ”*voinei Domnului*”, după cum este relevat în Biblie. Rabinul Meier Kahane, membru al Extremei drepte din Israel, asasinat la New York în 1990, afirma că ”*nu există mai multe mesaje în iudaism. Există doar unul. Și acest mesaj este să faci ceea ce vrea Dumnezeu. Uneori Dumnezeu vrea ca noi să mergem la război, alteori vrea să trăim în pace... Dar există numai un singur mesaj: Dumnezeu a vrut ca noi să venim în această țară și să întemeiem un stat evreiesc*”.

d) Fundamentalismul religios budist și hindus

Fundamentalistii budiști și hinduși (care implică mai degrabă șovinism cultural decât o aplecare asupra textelor religioase) este legat de scopuri naționaliste. Fundamentalismul hindus, de exemplu, a fost relativ recent aprins de dramaticul incident la moscheea Ayodhia din Uttar Pradesh care a fost construită, potrivit unor hinduși, pe locul de naștere a zeului Rama. Militanții hinduși au căutat mult timp să ridice un templu hindus în locul moscheii. În 1950, ea a fost închisă de guvernul indian. Ulterior, în 1992, moscheea a fost distrusă de militanți Hindu în timpul campaniei orchestrate de partidele Bharatiya Janata și Rashtriya Ewayamsevak Sangh, grupări politice majore în țară.

3. Dinamica conflictului în religiile monoteiste

Toate cele trei religii monoteiste au modele similare de dezvoltare care creează entități cu predispoziție spre conflict, indiferent de locul ocupat de violență în sistemul de valori al fiecărei religii. Predispoziția pentru raporturi conflictuale provine din faptul că:

□ toate trei religiile au fost inițiate de lideri vizionari ale căror acțiuni au dus la formarea unor comunități religio-politice;

□ aceste religii dispun de un profund și de nezduncinat sens al ”*Istoriei Sacre*”, care transcende granițele naționale, definind mentalitatea și ethosul unui popor;

□ fiecare dintre aceste religii s-a format în opoziție la alte comunități religio-politice: Moise și-a condus poporul din Egipt ridicându-l pe Iahve contra zeilor egipteni și a faraonului; Isus a fost răstignit de forțele imperiale romane cu sprijinul liderilor religioși conser-

vatori ai Ierusalimului, titlul său de ”*Rege al iudeilor*” punându-l în stare de conflict cu autoritatea Cezarului – laică și religioasă; Mohammed și discipolii săi au folosit toate resursele religioase și politice pentru a-i aduce sub ascultarea lui Allah pe toți ”*păgânii*” și structurile lor politice.

Așadar, nucleul identitar al fiecărei din cele trei religii monoteiste pare a fi fost format în contextul diferitelor controverse cu alte comunități politico-religioase. Această orientare spre opoziție este un posibil factor generator al unor aspecte negative prin predispoziția către conflicte religioase.

Modelele de formare a identității conduc către câteva trăsături care fac greu de controlat conflictele religioase: tendința de a ”*privi*” în trecutul istoric, văzând conflicte actuale ca similare, sau ca posibilitate (oportunitate) de continuare a unei lupte ce aparține ”*istoriei sacre*”; folosirea frecventă a modelelor sau contextelor biblice pentru a descrie conflicte actuale; resentimentele apărute în legătură cu realizările religioase și politice ale unui grup pot genera temeri legate de persecuțiile îndurate în fazele inițiale, când comunitatea de credincioși era în formare; acțiunile agresive împotriva ”*celorlalți*” sunt ușor de pus în scenă pentru că fazele inițiale ale fiecărei comunități religioase au abundat în situații conflictuale; pentru fiecare grup supraviețuirea și mărturisirea credinței sunt fundamentate pe ideea de sacrificiu și suferință (Exilul/Robia - evrei, persecuție/crucificare – creștini, Micul Jihad/Marele Jihad – musulmani). Credința fiecărei religii este fundamentată pe loialitatea alternativă pentru oricare dintre structurile politice sub care trăiesc. Această loialitate alternativă apare frecvent în prim plan în încercarea de a forma un stat religios: o ”*republică islamică*”, un ”*Israel iudaic*”, o ”*Americă creștină*”, o ”*uniune eurasiatică slav-ortodoxă*” etc.

4. Manipularea politică a tensiunilor religioase

Multe conflicte au la bază credințe, dar cele mai multe rezultă din ciocnirea aspectelor religio-politice ale comunităților aflate în conflict și asocierea lor cu politicile guvernamentale.

Religiile ”*militante*”, cu un ”*prozelitism agresiv*”, își educă aderenții în spiritul urii sau adversității față de tot ceea ce constituie ”*lumea exterioară*”. Adepții acestor religii pot recurge relativ simplu la violența armată pentru a-și atinge obiectivele politice, culturale și economice. Chiar și creștinismul, care a ridicat iubirea față de om ”*la rangul*” de principiu, a cunoscut – și cunoaște încă – momente de reacție violentă în relațiile intercomunitare sau cu aderenții altor religii (croatii catolici – sârbii ortodocși). De aceea nu putem considera religia, în ansamblul său,

ca un factor de inhibare a acțiunilor violente în disputele confesionale și politice. Ordinea internă și internațională trebuie să se raporteze la lege și instituții, la aranjamente, negocieri, compromisuri, pe căi raționale.

S-ar putea să observăm că religiile nu sunt în conflict direct unele cu altele ci mai degrabă că identitatea religioasă este parte integrală a caracterului oamenilor, națiunilor sau grupurilor de națiuni aflate în conflict. Pentru că, în conflictul religios, un rol important îl are „prima impresie” asupra celorlalți adepți, ai altor religii, imagine care, cel mai des, este caracterizată de exagerare. Pentru musulmani, creștinii sunt asimilați cruciaților, pentru europeni, musulmanii sunt imaginea Imperiului Otoman, invadator al Europei; pentru evrei, creștinii sunt cei care au comis pogromuri, sau inițiatori ai nazismului; pentru hinduși, creștinii sunt trupele coloniale ocupatoare, iar musulmanii vechii invadatori.

Altfel spus, rolul identității religioase ca și componentă a identității grupurilor aflate în conflict este în creștere. Credințele (dogmele) diferitelor religii au fost rar sursă de confruntări, rădăcinile conflictelor din anii '90 neavând

doar caracter religios. Trebuie, în analiza acestor conflicte, să fie trasată o linie clară între religie și etnic, ca și între religie și politică, religia fiind mai degrabă folosită în construirea unei identități etnice sau în modelarea politicii. Pentru că oamenii prin natura lor sunt gata să lupte pentru orice consideră sacru: ideologii, credințe, teritorii (mai ales dacă sunt „Țara Promisă” sau „Pământul Făgăduinței”) sau pentru statul – națiune.

De asemenea, putem afirma că orice război este religios în măsura în care motivează și cere pe lângă pierderile materiale și vieți omenești. Adică sacrificiul suprem. Nu o dată s-a întâmplat în istorie, ca religia să fie parte integrantă a eforturilor naționale de a dezvolta capacitatea de sacrificiu necesară forțelor armate și de a motiva populațiile pentru conflict armat. Deși majoritatea religiilor au printre valorile lor profunde și practică adesea ideea toleranței, comunitățile de credincioși sunt deseori „luate de valul” imperativelor naționale sau imperiale, compromițând în acest fel orice idee de toleranță.

BIBLIOGRAFIE

- Johan Galtung, *Cultural Violence*, London, SAGE, 1995.
- Idem, *Social Structure and Science Culture – Methodology and Ideology*, Copenhagen, Ejlers, 1977.
- Coranul, Editura Cartier, București, 2001.

Last decades were marked by rediscovery of religious identity in a visible, even exposed manner. The new ones provoke the legally recognised religions. This variety of religious expressions turn attention to the problem of religious intercourse with national and international security: religion – crisis – armed conflict.

Nowadays, crossing the frontier towards a new international order, new religious conflicts/wars are inflicted, or the older ones are harboured.

Which are the premises that favour the implication of religious factor in the conflictual intercourse? That's the question this article tries to answer.

Confruntarea armată în Golf – 2003

P. Vasile

Trecerea, prin mijloace militare, la înlăturarea de la putere a regimului de la Bagdad, identificarea, izolarea și distrugerea armelor de nimicire în masă, capturarea teroriștilor și obținerea de informații despre rețelele teroriste din lume, ridicarea embargoului și ajutorarea pentru refacerea țării, asigurarea securității câmpurilor petrolifere și crearea condițiilor de tranziție rapidă la un guvern reprezentativ – care să nu constituie o amenințare pentru statele vecine – obiective declarate ale Administrației Bush și coaliției internaționale pentru conflictul din Golf –, au fost planificate a se îndeplini printr-un război fulger, în contextul eșecului negocierilor diplomatice.

Modul de desfășurare a acestuia a fost influențat decisiv de sistemele de arme performante, avansate tehnologic, folosite de americani și de aliații lor, ca și de doctrina adoptată recent și pusă, apoi, în operă de oficialii de la Pentagon, cea a atacurilor de prevenire, care îl puteau forța pe Saddam Hussein să renunțe la putere și la armele chimice și biologice, asigurând astfel ca Irakul să ia un nou curs, democratic, către viitor.

Chiar de la primul val de bombardamente americane, abătut asupra capitalei irakiene în zorii zilei de 20 martie a.c., se previziona comprimarea operațiilor, în condițiile unui ascendent tehnologic major al forțelor aliate. De asemenea, aliații au urmărit să scoată în evidență câteva reguli ale acțiunii militare: blocarea marilor orașe; aplicarea unei agende selective de ținte vizate (dictatorul, conducerea Baas, Garda Republicană „*fedainii*”); evitarea bombardamentelor masive asupra centrelor urbane; respectarea strictă a legilor războiului; informarea permanentă a instituțiilor media asupra desfășurărilor politico-militare; asigurarea unui „*sprijin intern*” (minoritatea kurdă, majoritatea șiiită); întrebuintarea intensă a forțelor speciale și a structurilor de informații etc.). Armele din panoplia actualului secol (unele dintre ele nici nu vor fi folosite de americani în acest război) dețineau toate atuurile pentru a avea un impact psihologic copleșitor asupra adversarului. În acest caz, rachetele de croazieră, extrem de greu interceptabile, constituiau armamentul cel mai eficace, care impresionează prin precizie și efectul

la țintă. Dar trupele irakiene știau că forțele cu care se vor confrunta în zilele următoare dețin și arme de ultimă generație: bombe cu microunde (E), cu grafit (BLU-114B), termobarice (BLU-118S), cu ghidare, de cea mai înaltă precizie, cu fragmentație, cu mare putere de penetrare etc., având efecte nimicitoare și distructive incalculabile. Totodată, americanii posedau, pe lângă bombardiere de tipul B-1 B Lancer, B-2, B-52 (unele aparate din aceste tipuri deja întrebuințate la primele atacuri asupra Bagdadului), rachete antirachetă Patriot, avioane F-15 și F-16, AWACS, F-117A, vehicule aeriene fără pilot-UAV, roboți și avioane miniaturizate de recunoaștere, elicoptere de luptă superdotate, tancuri M-1 Abrams, blindate A-10A etc. Forțele irakiene dispuneau, spre deosebire de acestea, de un arsenal redus la jumătate față de anul 1991, ca urmare a pierderilor mari de tehnică de luptă în primul război, a distrugerilor de armamente la care a fost obligat Irakul de comunitatea internațională și a embargoului îndelungat ce li s-a impus. Cu toate acestea, armata irakiană se credea că deține încă circa 1.000 tancuri operaționale, un număr impresionant de vehicule blindate, peste 1.500 rachete sol-aer, peste 2.000 rachete ghidate, 3.250 piese de artilerie, 50 rachete de croazieră FAW-70, 50 rachete de croazieră FAW-150, un număr necunoscut de FAW-200, R-17 SCUD B, Al-Hussein și Al-Abbas, dar și Al-Badr (cu rază de acțiune de aproximativ 1.000 km) sau Al-Samoud și Ababil (cu rază de acțiune de peste 150 km). Se mai aprecia că ar deține 90 avioane de luptă, 100 elicoptere de atac, avioane de transport etc.

Deși este un fapt cunoscut că, numeric, trupele lui Saddam Hussein erau superioare celor aliate, dar însumau doar o treime față de 1991, din punct de vedere al instruirii se aflau într-o inferioritate evidentă. Cu excepția militarilor Gărzii Republicane, trupe de elită ale dictatorului, celelalte mari unități ale armatei aveau o instrucție și înzestrare precară, erau slab motivate moral și material. De menționat, însă, că una din cele mai spinoase probleme ale războiului din 1991 – distrugerea din prima zi de lupte a sistemului de comunicații, ce a afectat decisiv conducerea trupelor – a fost între timp soluționată. Astfel, armata

irakiană a rămas numai cu legăturile prin fibre optice și cu telefoanele mobile perfect protejate.

În tabăra aliaților, se aliniau, pe lângă forțele obișnuite, cu o dotare și instruire superioare, trupele speciale americane, cu o pregătire excepțională, de peste 50.000 oameni, din corpuri cu tradiție în confruntările ultimelor decenii: Beretele verzi, Rangers, Delta Force (având o existență neconfirmată oficial), vânători de noapte, ori trupe de comando britanice ș.a. Forțele speciale posedau laptopuri, pentru a transmite informații avioanelor de atac, militarii foloseau tehnologii avansate de detectare a prezenței armelor chimice și biologice, senzori și un sistem de biodetecție numit „scut portal”, *aparatură cu infraroșii, pentru acțiunile de noapte. În plus, rețeaua de transmisiuni a armatei comunica, prin sistemul GPS, de pe vehiculele de luptă, date despre poziția trupelor inamice. Pușcașii marini aveau asupra lor rachete portabile, spărgătoare termobarice de buncăre.*

Această superioritate tehnologică și de instruire remarcabilă – armata americană angajată în Irak este de 10 ori mai puternică decât cea din 1991 -, nu va fi subordonată, totuși, pe de-a-ntregul scopurilor războiului fulger, uneori datorită particularităților misiunilor, altele din motive umanitare. Totuși, acțiunile de luptă au fost inaugurate, în mod surprinzător, după o scurtă „pregătire de foc”, în condiții de superioritate aeriană, informațională și tehnologică absolută (acestor premise esențiale ale victoriei militare trebuie să le adăugăm izolarea diplomatică a regimului Hussein – fără alianțe politico-militare redutabile – și chiar relativa sa izolare internă).

„Lovitura de decapitare”, cum a fost numită prima parte a acțiunilor militare din Golf, expresie adecvată pentru un conflict desfășurat rapid, s-a atașat pe neașteptate planificării inițiale a atacurilor, ca o etapă pregătitoare a operațiunii „Libertate pentru Irak” – campania împotriva regimului de la Bagdad. Era o oportunitate relevantă ad-hoc de serviciile secrete americane, care aflaseră despre apariția la orizont a „două ținte oportune” din rândurile conducerii irakiene, posibil chiar Saddam, una în capitala țării și cealaltă într-una din suburbiile Bagdadului. Aprobate de președintele Bush cu doar două ore înainte de a fi lansate, aceste atacuri dovedeau din start că obiectivul războiului fulger era, în primul și în primul rând, liderul suprem irakian, care își suprima opoziția și tergiversa dezarmarea chimică și biologică a Irakului. Dacă acțiunea ar fi avut un succes sigur, un alt viitor pentru statul de pe Tigru și Eufrat putea să demareze mai devreme decât s-ar fi așteptat oamenii politici și analiștii militari, prin decapitarea conducerii armatei. Lucrurile însă aveau să se deruleze altfel.

Câteva ore mai târziu, Saddam se adresa, calm, populației și profetea că această confruntare cu „agresori josnici” se va încheia cu victoria Irakului. Timp de trei

zile, serviciile secrete s-au luptat să afle dacă dictatorul nu fusese înlocuit de o sosie, întrucât ar fi fost rănit sau ucis în acea „operațiune de decapitare”. Reapariția lui la televiziune a infirmat parțial această supoziție, intens folosită de formațiunile PSYOPS în acțiunile proprii.

Scopul limitat al primelor atacuri aeriene, declarat încă de la ora 5.50 a zilei de joi, 20 martie, de oficiali ai Pentagonului, nu excludea viitoare operații ofensive de amploare deosebită ale coaliției. Principala operație aeriană, masivă și de mare identitate, avea să întârzie mult, după lansarea celor 40 de rachete de croazieră Tomahawk, de pe navele de război și submarinele americane din Marea Roșie și nordul Golfului Persic, și largarea de bombe de aproape o tonă fiecare, din avioane invizibile F-117, asupra unor obiective din Bagdad și împrejurimi. Însuși generalul american Norman Schwartzkopf, eroul primului război din Golf, s-a arătat surprins că lovirea Irakului a început cu atacuri limitate. Ulterior, când a fost limpede pentru toată lumea care era rațiunea primei operații, o asemenea modificare de ultimă oră s-a considerat a fi o decizie inteligentă, ce intra inclusiv pe traseul războiului psihologic.

Netulburată de lipsa unei finalizări scontate a atacurilor limitate din prima zi de luptă, în seara aceleiași zile, se declanșa adevărata confruntare a aliaților cu irakienii, asupra Bagdadului fiind lansate bombardamente puternice cu rachete de croazieră și de la bordul avioanelor americane și britanice. Ținte: Palatul Prezidențial, Ministerul Planificării și sediul Gărzii Republicane. Concomitent cu acestea, trupe ale coaliției treceau granița din Kuwait în Irak, declanșând ofensiva pe mai multe direcții, după o sumară pregătire de foc de numai 15 minute.

SUA dispuneau de date și informații foarte amănunțite despre Irak încă de acum 12 ani, din celălalt război. Acțiunile de acum se desfășurau în condiții de maximă certitudine. Mulți analiști s-au mirat că Bagdadul a fost, timp de patru nopți, foarte luminat sub bombardamente. Abia în cea de-a cincea noapte, aliații au hotărât să lovească sursele de energie electrică ale Capitalei. Pe rachetiști și aviatori nu i-a invitat la acțiune obstinația cu care orașul a stat atâta vreme cu luminile aprinse sub loviturile aviației și rachetelor lansate de pe mare. Explicația este mult mai pragmatică: camuflajul are, azi, o foarte mică importanță, când țintele vizate sunt cunoscute la perfecție de ani de zile, monitorizate, supravegheate prin satelit. Ce secrete mai pot ascunde dispozitivele forțelor luptătoare, de vreme ce acestea sunt fotografiate permanent din aer sau cosmos, până în cele mai mici detalii? Singurele ținte nedescoperite încă rămân, probabil, unele depozite de substanțe (arme) chimice ori pozițiile rachetelor mobile, ce pot fi foarte ușor și des schimbate. De altfel, dacă este să fim corecți, trebuie să arătăm că, spre deosebire de campania din 1991, azi, mascarea strategică a dispozitivului irakian nu mai putea

reuși la fel de bine. Acesta poate fi, bineînțeles, unul din motivele pentru care coaliția a trecut atât de repede, fără o pregătire mai îndelungată de foc, la ofensiva terestră.

Întreaga lume, conectată electronic la război prin intermediul Internet-ului, al posturilor de radio și televiziune, a asistat la o pregătire de foc realizată cu proiectile de foarte mare precizie, pe obiective punctiforme, și nu de suprafață, iar ulterior la o ofensivă impetuoasă, pe adâncimi de zeci și chiar 100 de km zilnic, în cazul unor mari unități americane. Tancurile, vehiculele blindate, tunurile irakiene distruse, întâlnite de corespondenți pe câmpul de luptă, vădesc cunoașterea temeinică a dispozitivelor adversarului, acționarea pe principiul eficienței maxime, prin lovirea lor selectivă și pe priorități. Învățămintele din „*Desert Storm*”, ca și cele ale războiului din fostul spațiu iugoslav, în care au fost înregistrate efecte colaterale numeroase, sau cele ale campaniei mai recente din Afghanistan, unde au acționat forțe speciale, și-au găsit, în actuala confruntare, o materializare superioară. Se constată o finalizare mai precisă a acțiunilor în luptă rachetă-antirachetă (prin interceptarea rachetelor lansate de irakieni în nordul Kuweitului), în lovirea punctiformă – pe bază de dirijare prin laser, pe teledetecție și determinare a parametrilor de dispozitiv – a bazelor de lansare, utilizarea intensă a sistemelor de lovire de înaltă precizie, dar și a tehnicilor de protecție individuală. Loviturile au țintit punctele de dirijare a rachetelor, mijloacele antiblindate etc. Ca urmare a folosirii cu succes a acestei tehnologii performante, inteligente, după trei zile, aviația coaliției deținea deja supremația aeriană asupra teritoriului Irakului.

Raționalizarea timpului, cumulată cu superioritatea calitativă și numerică a mijloacelor folosite pentru distrugerea unor obiective strategice din capitala irakiană și din alte orașe de pe teritoriu, s-a vădit în repeziciunea anihilării apărării antiaeriene, eficacitatea rachetelor de croazieră sau a aviației de bombardament angajate în luptă. Valurile copleșitoare de avioane și rachete ce s-au abătut asupra Capitalei, mai ales în cea de-a treia noapte de război, dar și după aceea, au acționat aproape nestingherit la obiectiv, obținând rezultatele scontate. Raportul de forțe covârșitor, îndeosebi din punct de vedere tehnic și al instruirii, în favoarea coaliției, a făcut ca etapele operațiilor să fie parcurse cu repeziciune, într-un ritm alert și cu atingerea tuturor obiectivelor, mai ales pe palierul primelor zile și nopți de acțiune. Ulterior, însă, trupele americane și britanice nu s-au mai deplasat, spre nord, pe direcțiile ordonate, practic în coloană, fără a întâlni rezistențe semnificative. Deja din cauza rezistenței acerbe întâlnite în jurul localităților Basra, Nassiryia, Umm Qasr, forțele coaliției au început să înregistreze unele pierderi.

Reacția cea mai promptă și eficientă a regimului de la Bagdad, deși negată cu vehemență la posturile de radio și televiziune irakiene de ministrul informațiilor, s-a înregistrat, din prima zi, în câmpurile petrolifere de la vest de

orașul Basra, unde se părea că irakienii au trecut imediat la incendierea puțurilor de petrol. Oficialii regimului au susținut că acestea din urmă sunt încă viabile, ei dând foc numai unor șanțuri cu petrol, pentru a crea o perdea de fum care să împiedice observarea și lovirea dispozitivelor proprii. Dacă ne vom aminti că, în războiul trecut, cele 700 de sonde incendiate de oamenii lui Saddam, care au necesitat miliarde de dolari și aproape 9 luni pentru a fi stinse, erau kuweitiene, parcă o asemenea atitudine de protejare ar avea sens. Pentru a înlătura orice surpriză, câmpurile petrolifere au fost luate foarte rapid sub control de comandouri speciale aliate, în nord, la granița cu Turcia, dar și în sud, pe teritoriul peninsulei Faw, unde soldați britanici au preluat în pază deja instalațiile și conductele petrolifere.

Desigur că operațiile terestre au multe necunoscute ce scapă observatorilor militari, datorită măsurilor stricte luate de beligeranți pentru apărarea secretului. În această confruntare de proporții, în special din cea de-a doua zi de lupte, peste dispozitive, în sectorul britanic mai ales, dar și la americani, s-a așternut „*ceața războiului*”, secvență secretizantă urmărind protecția strictă a informațiilor asupra acțiunilor militare. Mai mult ca sigur că acesteia i s-a adăugat o intensă activitate de dezinformare realizată de serviciile specializate, astfel încât perspectiva misiunilor să rămână pe mai departe „*în ceață*”, până în clipa declanșării lor, când trebuiau să constituie o surpriză totală pentru partea adversă.

Date fiind deciziile inițiate și respingerea soluției adoptate pentru rezolvarea problemei irakiene de către unele state membre ale Consiliului de Securitate al ONU sau ale comunității internaționale, dar și amplele manifestații antirăzboi, inclusiv din statele coaliției, planificatorii militari americani și britanici au adoptat, după primele zile de război, strategia evitării pe cât posibil a luptelor de gherilă urbană, ce ar provoca ample și inevitabile pierderi umane din rândul ostașilor și al populației civile. Cele mai multe tipuri de arme și muniții inteligente de ultimă generație nu au fost folosite din același motiv. Deși intensitatea operației „*Șoc și groază*” făcea posibilă producerea întâmplătoare de victime din rândul populației civile, oficialii coaliției nu au vrut să contribuie deliberat la aceasta. Ca atare, nu au avizat bombardarea unor școli, spitale, alte obiective civile din localități - unde existau informații că Saddam Hussein ar fi ordonat instalarea de trupe și echipamente militare pentru a se proteja – evitând astfel să provoace victime din rândul copiilor, femeilor, bărbaților și indignarea opiniei publice internaționale. Cu toate măsurile preventive luate de aliați, continuarea operațiunilor, bătălia pentru Bagdad, Basra, Kirkuk și alte orașe irakiene au produs victime numeroase, militare și civile și de o parte și de cealaltă.

Tentativele reprezentanților armatei americane de a

negocia o capitulare cu oficiali irakieni importanți, în condițiile incertitudinilor ce au planat o bună bucată de vreme asupra integrității fizice a dictatorului, după primele bombardamente sub care el s-ar fi aflat, arată preocuparea forțelor coaliției pentru sfârșitul cât mai grabnic al luptelor. Aceasta ar fi însemnat sfârșitul regimului politic de la Bagdad, îndeplinirea mai devreme a obiectivelor războiului și salvarea unui număr foarte mare de vieți omenești. Mai ales că conducerea la vârf irakiană nu părea dispusă să respecte prevederile Convenției de la Geneva, ale dreptului internațional umanitar, iar oficialii americani de la Washington consimțeau că războiul ar putea să se prelungească mult mai mult decât era prevăzut. Continuarea pe o durată nedeterminată a acestei confruntări de proporții, cu folosirea posibilă de către regimul de la Bagdad, în derută sau disperare de cauză, inclusiv a armelor chimice și biologice, ar fi generat un genocid de dimensiuni incalculabile și pus piedici serioase în calea parcurgerii etapelor de război planificate. Prelungirea confruntărilor avea însă și o altă explicație: faptul că, prin valorificarea experienței războiului precedent, irakienii au redus întrucâtva superioritatea tehnică și operațională evidentă a aliaților prin: organizarea acțiunilor de gherilă urbană, mascarea dispozitivelor și acțiunilor proprii prin crearea de perdele de fum de la petrolul incendiat în tranșee, folosirea acțiunilor de război psihologic, descentralizarea luării deciziei prin organizarea apărării țării pe regiuni militare, realizarea unor baraje vii, redisolocarea periodică a unor forțe și mijloace militare în instituții cu destinație civilă, economisirea resurselor, dispunerea tehnicii de luptă în buncăre de adâncime etc. În acest caz, o anume temporizare a războiului îi putea afecta, inevitabil, caracteristica esențială: rapiditatea.

Acum, când războiul s-a încheiat într-un timp de două ori mai scurt decât prima confruntare din Golf, din 1991, când Bagdadul și regimul saddamit au căzut, chiar dacă în orașe se mai aud focuri de armă, analiștii militari încep deja să sintetizeze învățăminte importante asupra primei mari confruntări militare a noului mileniu. Câteva **concluzii** ar putea fi:

- al doilea război din Golf întrunește, într-o măsură mult mai accentuată decât confruntările militare precedente, caracteristicile războiului specific noii ere informaționale: apelul hotărâtor la forța cerebrală, la aparatura și mijloacele de luptă supertehnologizate;

- este prima confruntare de coaliție a secolului XXI în care se aplică noua doctrină americană a atacurilor preventive, SUA folosindu-și supremația economică și militară pentru a-și proteja interesele, a salvagarda securitatea lumii și democrația;

- pe linia noii doctrine, SUA și aliații lor au atacat înainte ca amenințarea asimetrică cu arme de nimicire în masă să se materializeze;

- având la început caracteristicile unui război fulger, acesta a fost urmat, în spațiul localităților mari - în dualitatea specifică semnalată și în scrierile savantului militar român Ștefan Odobleja - de blocadă, de acțiuni care să reducă la minimum pierderile de vieți omenești din rândul populației civile, în replică la acțiunile teroriste întrebuințate de regimul de la Bagdad;

- un rol semnificativ a fost acordat cu acest prilej serviciilor secrete, care trebuiau să dezvăluie legăturile regimului lui Saddam Hussein cu grupările teroriste internaționale, locurile unde sunt ascunse armele NBC și vectorii purtători de astfel de arme;

- războiul din Irak este un conflict al secolului XXI, prin precizie, eficiență și selectivitate (aplicarea de lovituri chirurgicale);

- inamicul este învins prin cunoaștere, anticipare, dominare, luptă inteligentă, avantaj tehnologic și eficiență maximă;

- atacurile s-au desfășurat rapid, într-o fluiditate clară a acțiunilor de luptă, cu exploatarea succeselor unităților de cercetare și pătrunderilor reușite prin golurile din apărarea inamicului;

- sistemele tehnice perfecționate au mărit ritmul ducerii acțiunilor de luptă, eficiența și gradul de supraviețuire al luptătorilor coaliției;

- unele caracteristici au fost semnalate chiar de generalii americani angajați în lupte: folosirea la scară foarte mare a munițiilor de precizie înaltă, acțiunile-șoc, surpriza, flexibilitatea, rapiditatea, atacurile combinate, angajarea simultană a unei diversități de sisteme de luptă integrate;

- de cealaltă parte, s-a mizat mult pe lupta de gherilă, acțiunile de luptă în localități, cele sinucigașe, hărțuire, mascarea dispozitivelor și acțiunilor proprii prin crearea de perdele de fum, realizarea unor baraje vii, descentralizarea deciziei etc. Regimul Saddam Hussein nu a reușit însă să mobilizeze, organizeze și să conducă masa populației într-o ripostă de apărare generalizată, de uzură, cun întrebuițarea procedurilor din categoria „*războiului popular*”. Înseamnă că SUA și aliații și-au ales aproape perfect „*ținta*”: un regim corupt și totalitar, urât și temut de societatea aservită irakiană și de vecinii săi, chiar dacă liderul din Bagdad a lansat repetate apeluri la solidaritatea arabă și la cea islamică. Prin urmare, fixarea „*țintei*”, stabilirea unor scopuri și obiective politice corecte, de interes regional sau mondial, câștigarea sprijinului sau a neutralității majorității populației civile din teatrul de acțiuni militare, constituie condiții ale victoriei militare, egale, dacă nu mai importante decât supremația absolută a armamentului.

Evoluții în parteneriatul strategic SUA-România

Dr. Vladimir ZODIAN

Evenimentele recente – (declanșarea luptei împotriva terorismului internațional, intensificarea acțiunilor contra pericolelor reprezentate de proliferarea armelor de nimicire în masă, acțiunea SUA și a forțelor coalizate de înlăturare a amenințării pe care o constituie regimul dictatorial al lui Saddam Hussein în Irak etc.) readuc în atenție însemnătatea angajamentelor internaționale și a alianțelor României. În acest context, socotim că o atenție aparte trebuie acordată raporturilor speciale și apropierii politico-militare dintre Washington și București. Aceste raporturi noi între SUA și România se remarcă în primul rând, prin trăinicie și punerea în evidență a similitudinii de interese, puncte de vedere și opinii; pe de altă parte, spre deosebire de alte relații impuse României în trecut prin forță, raporturile româno-americane sunt liber consimțite, cu respectarea legislației internaționale și a egalității părților.

1. Relațiile tradiționale româno-americane

Situate la distanțe apreciabile (în spațiu și în timp), România și SUA au stabilit, totuși, relații diplomatice, economice și culturale încă din secolul XIX. Pentru români, America a însemnat de la început „o țară a făgăduinței” și un reper esențial al libertăților individuale, democrației și performanței economice; de aceea, zeci de mii de români, mai ales din Transilvania, au emigrat peste Ocean, în căutarea unei „vieți mai bune”. Americanii, la rândul lor, au fost interesați de valorificarea resurselor petrolifere românești, încă de la începutul secolului XX. Ulterior, în primul război mondial, SUA și România au făcut parte din aceeași Alianță împotriva Puterilor Centrale (Germania, Austro-Ungaria și Turcia). Proiectele de pace promovate de președintele W. Wilson și politica administrației de la Washington, din 1917-1919, de organizare a Europei pe baza statelor naționale, a favorizat indiscutabil procesul edificării României Mari. Din păcate, SUA – care au avut un rol decisiv în înfrângerea Germaniei imperiale, în ultima etapă a războiului mondial – nu s-au putut implica

în **mod direct și hotărâtor** în activitatea Ligii Națiunilor și în gestionarea relațiilor intereuropene, în perioada interbelică, fapt ce a reprezentat un handicap pentru statele și forțele politice democratice, confruntate cu acțiunile în forță ale statelor totalitare și revizioniste (Germania, Italia, URSS, Ungaria etc.). În acest context, Europa s-a divizat în tabere opuse, ajungându-se la declanșarea celui de-al doilea război mondial, după semnarea tratatului de neutralitate germano-sovietic și eșuarea tratatelor de alianță dintre Marea Britanie, Franța și URSS.

Răsturnările spectaculoase și neașteptate survenite în situația europeană, în anii 1939-1940, s-au soldat cu înlocuirea violentă a „ordinii de la Versailles” prin hegemonia absolută și temporară a celui de-al treilea Reich, după capitularea Franței și a Belgiei (iunie 1940) și retragerea forțelor britanice de pe continent. Pe acest fundal, România a pierdut Basarabia, Bucovina de Nord și Transilvania de Nord (iunie-august 1940), intrând în sfera de control a Germaniei. Din iunie 1941, regimul I. Antonescu a declanșat lupta armată pentru recuperarea Basarabiei și Bucovinei de Nord, acționând militar împotriva Uniunii Sovietice alături de Axă (Germania, Italia). Cu toate acestea, regimul autoritar al mareșalului I. Antonescu a încercat să delimiteze această participare la război, alături de Reich, de conflictul armat ce opunea Germania, Italia și Japonia puterilor occidentale; în decembrie 1941, regimul I. Antonescu a declarat război formal SUA și Marii Britanii, iar din 1942 s-au înregistrat repetate raiduri aeriene aliate asupra zonelor petrolifere din România. Incapabil să ajungă la un acord cu puterile aliate, I. Antonescu a fost înlăturat de la putere la 23 august 1944 de către regele Mihai I și colaboratorii săi – cu susținerea politică și militară a SUA și Marii Britanii – cu câteva zile înainte ca trupele Armatei Roșii să pătrundă în București.

Din acel moment, se poate considera că România a revenit în alianța sa firească cu marile democrații occidentale. În anii care au urmat, România a intrat, ca și alte state est și sud-est europene, în sfera de ocupație și dominație sovietică, în condițiile în care, în mod practic, Occidentul nu putea oferi o ripostă militară credibilă

expansionismului Moscovei. Aproape jumătate de secol însă propaganda antidemocratică și antiamericană a manipulat publicul, construind cele mai fantasmagorice „demonstrații” științifice - cu ecouri și în prezent – menite a „dezvălui modul perfid în care anglo-americanii” au cedat Estul Europei către Uniunea Sovietică. Această propagandă rafinată și permanentă nu a reușit totuși să zdruncine, pe întreaga durată a Războiului Rece, simpatia românilor pentru SUA.

În cursul Războiului Rece, în contextul tentativelor puterii de la București de ieșire de sub controlul strict al sovieticilor, s-a dezvoltat o relație specială cu Germania, Franța, Israelul, China, dar mai ales cu SUA. Dacă în 1961-1962, puterea comunistă din România a comunicat Washington-ului că nu va participa la un conflict militar între SUA și URSS, în 1969, 1970, 1973, 1975, 1978 între cele două părți s-au desfășurat negocieri la nivelul șefilor de stat,acompaniate de impulsivitatea relațiilor politice, economice, culturale etc. România a beneficiat temporar de „clauza națiunii celei mai favorizate”; anii '80 au înregistrat însă un regres considerabil al raporturilor reciproce cauzat de politica de „izolare” practică de N. Ceaușescu, declarat adversar, atât al Occidentului capitalist, cât și al reformatorilor din statele socialiste.

Instinctul politic al românilor, experiența nesfârșitelor atacuri și ocupațiile străine, performanțele de civilizație ale SUA au alimentat cristalizarea unui curent puternic de opinie publică întărit după Revoluția din decembrie 1989. Acesta, asigură, de altfel, baza populară a deciziilor guvernelor României (din 1995-2003) de integrare în structurile economice, instituționale și politico-militare euro-atlantice și europene (NATO și UE).

Prăbușirea comunismului în Europa și dizolvarea Tratatului de la Varșovia au creat condiții favorabile și pentru restabilirea relațiilor normale dintre România și Occident și în favoarea unei rapide apropieri între București și Washington. În 1990-1991, miniștrii de Externe ai României și SUA au redefinit cadrul raporturilor dintre cele două state. Apoi, în 1993-1994, România a aderat (prima în Est) la PFP, inițiat de SUA. În 1995, președintele României, dl. Ion Iliescu, a efectuat o vizită de lucru în SUA, urmată, la 2-3 octombrie 1996 de transmiterea cererii oficiale de aderare a țării noastre la NATO. Un an mai târziu, în iulie 1997, președintele Bill Clinton a fost primit de președintele Emil Constantinescu, punându-se jaloanele Parteneriatului Strategic SUA-România. Bucureștiul a susținut inițiativele SUA în fosta Iugoslavie și Balcani, a participat la operațiile PFP și a oferit suport de forță pentru stabilitatea în Europa de Sud-Est. Vizitele președintelui Ion Iliescu și ale primului-ministru Adrian Năstase în SUA, din perioada 2001-2003, vizita președintelui George W. Bush la București, în noiembrie 2002, au înscris definitiv și de substanță relațiile româno-americane pe traiectoria unui parteneriat extins și

dinamic; amicitia cu SUA, integrarea în NATO și UE au devenit astfel repere fundamentale ale politicii României în plan extern, ale acțiunilor sale de întărire a securității naționale și europene după cum o demonstrează și angajarea fermă a țării noastre în lupta împotriva terorismului internațional, a proliferării armelor de nimicire în masă și a criminalității transfrontaliere.

Garantul stabilității și funcționării acestor sisteme ale celor mai avansate democrații rămân pe mai departe SUA, fie și pentru faptul că prezența lor politico-militară dincoace de Atlantic și orientările promovate în problemele securității și păcii pe continent au asigurat aproape șase decenii de excepțională dezvoltare pentru Occident și au contribuit major la prăbușirea sistemului comunist și a dominației „imperiale” sovietice. Apariția, în timpul din urmă, a unor tensiuni intraeuropene, precum și între SUA, Franța, Germania și Belgia trebuie tratată cu calm și maximă atenție, de ambele părți. Lipsa de unitate a Occidentului – se știe foarte bine în Europa de Est – a fost cauza multor eșecuri ale Europei, și motivul pentru care popoarele din estul, centrul și sud-estul continentului s-au văzut obligate să îndure prelungite și devastatoare ocupații străine sau nemiloase regimuri totalitare. Pentru aceste popoare, între care trebuie menționați, în mod special românii, America constituie forța principală a democrației, păcii și stabilității; implicarea serioasă și continuă a SUA în gestionarea și apărarea securității europene și în spațiile adiacente, prin intermediul NATO și prin alte mijloace, rămâne prioritară, deoarece în aceste spații problemele securității naționale vor avea încă mult timp, întâietate, în raport cu cele ale remodelării economice ...

2. Convergență de interese fundamentale între SUA și România

Experiența trecutului, poziția geopolitică și geostrategică, locul ocupat pe scena internațională în comunitatea statelor democratice reprezintă premise esențiale pentru convergența intereselor fundamentale între SUA și România.

SUA joacă, în continuare, **rolul** de lider mondial, rol consacrat în anii 1941-1945 și consolidat în timpul Războiului Rece; astăzi SUA se detașează drept prima forță tehnologică, militară, financiară și economică a lumii, deși UE, Japonia, F. Rusă și China aspiră la locul de actori regionali, atât pe plan economic cât și politic. În Europa, dincolo de disputele de suprafață și tensiunile media, SUA rămân pe mai departe garantul politico-militar al stabilității și securității și „umbrela militar-strategică” a proceselor de extindere NATO și UE. În Balcani și Europa de Est, în special, contribuția SUA – alături de acțiunile NATO și UE – a dat substanță securității regio-

nale, precum și afirmării independenței statelor naționale și a raporturilor de bună vecinătate între ele. În egală măsură, nord-americanii au și meritul de a fi încurajat reglementarea raporturilor dintre est-europeni și F. Rusă, într-un spațiu atât de dramatic încercat de istorie (ocupații militare, deportări staliniste, dispute etno-religioase, activități iredentiste etc.). La nivel global, Washington-ul promovează o viziune unitară, democratică, de parteneriat asupra relațiilor internaționale.

Obiectivul principal al politicii externe al SUA rămâne, în perspectiva mileniului trei, păstrarea și consolidarea rolului de lider mondial. În vederea realizării acestui deziderat, **principalele obiective ale strategiei naționale de securitate** sunt:

a) Consolidarea securității naționale ce are în vedere menținerea unei capacități militare capabile să intervină în punctele de conflict regional care lezează interesele SUA și ale aliaților, să constituie o prezență credibilă în afara granițelor SUA, să contribuie la operațiile multilaterale de menținere a păcii și să sprijine combaterea terorismului și a traficului de droguri. Din 2001, SUA conduc ferm lupta împotriva terorismului internațional. De asemenea, se acordă atenție eforturilor privind controlul proliferării armelor de distrugere în masă, precum și întăririi protecției împotriva efectelor lor.

b) Promovarea prosperității naționale depinde de: sporirea competitivității produselor americane (prin reducerea deficitului bugetar, investiții în știință și tehnologie, sprijinirea integrării sectoarelor industriei civile și militare, perfecționarea structurii informaționale și a altor infrastructuri vitale, îmbunătățirea pregătirii forței de muncă); consolidarea coordonării macroeconomice în cadrul Grupului celor 7; intensificarea accesului pe piețele externe (prin strategii de export și programe adecvate de susținere, liberalizarea controlului exporturilor, dezvoltarea cooperării în cadrul NAFPTA, World Trade Organization, APEC, Planul de acțiune Osaka, Agenda Transatlantică, OECD); asigurarea securității energetice privind accesul neîngrădit la resurse externe; promovarea dezvoltării susținute în afara granițelor prin programe de asistență axate pe dezvoltarea economică, protejarea mediului înconjurător, populație și sănătate, întărirea democrației etc.

c) Promovarea democrației prin conlucrarea cu fostele țări comuniste est-europene și cu noile state independente din spațiul ex-sovietic în direcția consolidării proceselor democratice vizând construirea unor societăți libere, bazate pe principiile economiei de piață și a respectului pentru drepturile omului în aceste țări.

d) Combaterea noilor riscuri se referă la contracararea proliferării armelor de distrugere în masă, reducerea arsenalului nuclear existent, interzicerea totală a testelor nucleare. Combaterea terorismului internațional a

reclamat dezvoltarea unei strategii naționale de luptă împotriva terorismului, precum și anihilarea unor obiective ale teroriștilor în Afghanistan și în alte zone ale lumii. De asemenea, se au în vedere riscurile privind infrastructura SUA, ca terorismul cibernetic și biologic și armele chimice.

e) Consolidarea alianțelor și edificarea de parteneriate se realizează prin:

- edificarea unui NATO lărgit și consolidat în scopul asigurării unei Europe mai stabile și mai democratice și a unei Rusii pe deplin integrate;

- consolidarea alianțelor de securitate cu Japonia și Coreea de Sud;

- edificarea unei relații mai constructive cu China prin promovarea unei politici vizând implicarea mai activă a acesteia în sfera relațiilor politice internaționale, precum și prin promovarea unui dialog sincer asupra drepturilor omului, securității și comerțului;

- extinderea relațiilor comerciale și consolidarea democrației în Asia și America Latină;

- edificarea de parteneriate cu Africa.

f) Promovarea extinderii prosperității se axează pe: deschiderea piețelor externe prin intermediul NAFTA, GATT și al altor peste 270 de acorduri de comerț liber; abordarea crizelor economice globale prin coordonarea eforturilor de sprijinire a statelor afectate și, totodată, prin stimularea dezvoltării globale; coordonarea eforturilor vizând stabilirea cadrului comercial și financiar global al economiei secolului al XXI-lea, de care vor beneficia cetățenii tuturor statelor.

În privința contracarării și gestionării crizelor regionale și locale se înregistrează astăzi o dezbateră intensă de ambele maluri ale Atlanticului și Pacificului, precum și tensiuni politico-diplomatice mai mult sau mai puțin semnificative. Actuala administrație nord-americană și aliații săi (Marea Britanie, Italia, Spania și alte zeci de state mici și mijlocii) susțin ideea că amenințările actuale și de perspectivă trebuie abordate prin măsuri preventive de eliminare a factorilor internaționali de risc, implicit prin acțiuni militare (ca în cazul Irakului); Franța, Germania, F. Rusă și China etc. scot în evidență necesitatea folosirii mecanismelor tradiționale (ONU), cunoscute însă pentru îndoielnica lor eficacitate (post-conflict). Dezbateră fiind în curs, există toate premisele să se ajungă la o concluzie de convergență între SUA, aliații și partenerii lor.

Dacă SUA au interese globale, continentale, regionale și naționale, România trebuie să se centreze, prioritar, pe promovarea intereselor sale naționale și regionale; fără îndoială afirmarea lor nu poate face abstracție de tendințele continentale europene sau de cele globale.

Interesele naționale ale României se fundamentează pe:

garantarea și promovarea drepturilor și libertăților fundamentale și a siguranței cetățenilor; consolidarea unui regim politic democratic, bazat pe respectarea Constituției și pe supremația legii; asigurarea existenței statului național român, suveran și independent, unitar și indivizibil; sprijinirea legăturii cu românii din afara granițelor țării, pentru conservarea identității lor; participarea României la asigurarea securității și stabilității în Europa.

Orientarea politicii interne și externe românești se bazează pe: menținerea și dezvoltarea statului unitar, suveran, independent, indivizibil, de drept, democratic și social; dezvoltarea unei economii libere, dinamice, viabil competitive, integrabilă în sistemul economic european și mondial; asigurarea prosperității generale a societății românești și a securității cetățenilor țării; dezvoltarea culturii și vieții spirituale în acord cu valorile naționale tradiționale și cu cele universale; afirmarea statului român ca factor de stabilitate pe plan zonal și continental și creșterea contribuției sale la edificarea climatului de securitate și pace.

Vitale sunt ca obiective de securitate și dezvoltare durabilă: păstrarea independenței, suveranității teritoriale a statului român, în condițiile specifice aderării la NATO și integrării țării în Uniunea Europeană; garantarea ordinii constituționale, consolidarea statului de drept și a mecanismelor democratice de funcționare a societății românești, prin: asigurarea libertăților democratice ale cetățenilor, drepturilor și îndatoririlor constituționale, egalității șanselor; perfecționarea sistemului politic și dezvoltarea modalităților de realizare a solidarității sociale; relansarea economiei naționale, combaterea sărăciei și a șomajului; perfecționarea mecanismelor economiei de piață și a disciplinei financiare; modernizarea instituțiilor de apărare și de ordine publică; garantarea siguranței cetățeanului și optimizarea capacității de participare la acțiunile internaționale pentru combaterea terorismului și a crimei organizate etc.

Demersul constant al României de integrare în sistemele euro-atlantice s-a axat în permanență pe interesele fundamentale ale statului și pe estimarea corectă și flexibilă a evoluțiilor din mediul extern de securitate. Astfel, conducerea politică de la București consideră NATO ca un cadru al păcii și stabilității în spațiul euro-atlantic și ca un sprijin, absolut necesar, pentru asigurarea securității statului român. În egală măsură, procesele de coagulare europene sunt considerate benefice pentru țara noastră. Aderarea României la NATO – obiectiv fundamental al politicii „interesului național” – nu poate fi deci separată sau contrapusă procesului integrării în UE. Hotărârea Consiliului UE de la Copenhaga din decembrie 2002, de a stabili în termeni clari integrarea României în Uniune a fost receptată la București ca un sprijin în favoarea eforturilor naționale de integrare în Europa. Integrarea în

UE presupune la rândul ei o transformare instituțională și economică radicală, și implementarea unui set de valori cu adevărat moderne; în condițiile în care interesul național impune ca România să se manifeste ca un stat democratic de drept, cu o economie prosperă, o stabilitate socială solidă, un nivel de trai ridicat, UE oferă o posibilitate viabilă de îndeplinire a acestor obiective vitale.

În concluzie, o simplă parcurgere a agendei problematice intereselor „naționale” promovate de România evidențiază convergența lor cu cele ale SUA, cu tendințele fundamentale din cadrul comunității statelor democratice. Pe plan global, România înțelege să pledeze în sensul armonizării intereselor marilor actori, în conformitate cu principiile democrației, cooperării și drepturilor omului. De altfel, sprijinul marilor democrații industrializate dezvoltate este o condiție obligatorie pentru România – ca și pentru alte state est și sud-est europene – în vederea rapidei modernizări a societății.

3. Parteneriatul Strategic SUA-România

Parteneriatul Strategic dintre România și SUA este, din punct de vedere juridic, formula de coordonare pe care părțile au convenit să o adopte în vederea realizării unor obiective comune de interes major. Conceptul Parteneriatului Strategic a fost cristalizat cu ocazia vizitei președintelui american B. Clinton, în vara anului 1997. Un **cadru** concret s-a stabilit prin negocieri cu delegația condusă de Marc Grossman, asistent al secretarului de stat al SUA, aflată în România, între 4-5 octombrie 1997.

Parteneriatul se plasează la nivelul obiectivelor strategice ale ambelor părți:

- dezvoltarea cooperării economice și politice bilaterale
- sprijinirea eforturilor de pregătire a României pentru aderarea la NATO și la celelalte structuri euro-atlantice
- sporirea contribuției României la asigurarea securității Europei Centrale și de Sud-Est
- consolidarea democrației și acordarea de sprijin din partea SUA pentru accelerarea reformei economice.

În mod concret, cooperarea româno-americană se structurează pe dimensiunile:

- reformei economice și politice
- relațiilor militare
- problemelor de securitate regională
- riscurilor neconvenționale de securitate.

Cele mai semnificative activități de parteneriat au vizat:

a) **Obținerea sprijinului SUA pentru invitarea României la NATO**

b) **Colaborarea benefică în cadrul campaniei internaționale împotriva terorismului**

c) Intensificarea dialogului politic bilateral, prin consultări fructuoase în cadrul vizitelor de nivel la Washington și București. Astfel, s-au înregistrat: vizita oficială la Washington a ministrului Afacerilor Externe al României, dl. Andrei Pleșu (21-26 aprilie 1998); vizita la București a secretarului de stat american, dna Madeleine Albright (22 iunie 1999); vizita oficială în SUA a președintelui României, dl. Emil Constantinescu (15-22 iulie 1998); vizita în SUA a dlui Petre Roman, ministrul Afacerilor Externe al României (24-28 ianuarie 2000); vizita la București a dlui Thomas Pickering, subsecretar de stat pentru afaceri politice (3 februarie 2000); vizita în SUA (Washington, New York, Chicago) a dlui Mugur Isărescu, primul-ministru al României (22-26 mai 2000); vizita în SUA a dlui Mircea Geoană, ministrul Afacerilor Externe al României (28 ianuarie-3 februarie 2001); vizita în SUA a dlui Mircea Geoană, ministrul Afacerilor Externe al României (6-9 mai 2001); vizita în SUA a dlui Ioan Mircea Pașcu, ministrul Apărării Naționale al României (9-15 iunie 2001); vizita dlui Mircea Geoană, ministrul Afacerilor Externe al României (1-3 august 2001); vizita în SUA a dlui Adrian Năstase, primul-ministru al României (31 octombrie-3 noiembrie 2001); vizita în SUA a dlui Mircea Geoană, ministrul Afacerilor Externe al României (4-5 februarie 2002); vizita în SUA a dlui Mircea Geoană, ministrul Afacerilor Externe al României (24 iulie-7 august 2002); vizita în România a dlui George W. Bush, președintele SUA (23 noiembrie 2002) etc.

Întâlnirile președintelui Ion Iliescu și ale prim-ministrului Adrian Năstase cu înalte oficialități ale SUA au avut un rol esențial în așezarea pe temelii solide a dialogului și cooperării la nivel superior, semnificativ amplificată în perioada 2001-2003, cu aportul direct al ambasadorului SUA la București, dl M. Guest (specialist cunoscut în probleme est-europene).

d) Sprijinirea procesului de reformă din România și încurajarea cooperării economice bilaterale

- stimularea comerțului bilateral (peste 1 miliard de dolari la 30.11.2002, comparativ cu 550 milioane în 1996, anul anterior lansării Parteneriatului) și creșterea investițiilor americane în România (716 milioane dolari la 30.11.2002, SUA ocupând locul 3 în ierarhia investitorilor străini în România); administrația SUA și cercurile de afaceri de peste Ocean manifestă în timpul din urmă un interes sporit pentru investițiile în România, cu precădere în sectoarele energetic și IT.

- Acordarea de către SUA a unui volum semnificativ de asistență nerambursabilă pentru promovarea reformei politico-economice (peste 350 de milioane dolari);

- Organizarea de seminarii și conferințe vizând promovarea relațiilor economice bilaterale și prezentarea către potențiali investitori americani a oportunităților oferite de economia românească, inclusiv prin implicarea

diasporei române din SUA (“Romanian-American Business Network”), “România 2000: Forumul de investiții americane”, “US-Romania Business Roundtable”);

- Amplificarea colaborării în domeniul tehnologiei informațiilor, domeniu în care România se bucură de un prestigiu real.

e) Progresele în dezvoltarea cooperării militare bilaterale, cu accent pe pregătirea și adaptarea forțelor armate române la standardele NATO, în vederea realizării interoperabilității cu trupele Alianței Nord-Atlantice:

- colaborarea deosebită în războiul împotriva terorismului (acțiunea trupelor române în Afghanistan);

- intensificarea cooperării bilaterale în realizarea reformei sistemului militar românesc, inclusiv prin realizarea unui studiu de evaluare a forțelor armate române, coordonat de Departamentul Apărării al SUA;

- Semnarea Acordului dintre România și Statele Unite ale Americii privind statutul forțelor Statelor Unite ale Americii în România (20 octombrie 2001);

- Lărgirea activităților din cadrul Parteneriatului pentru Pace (PpP), prevăzute în programul de lucru al PpP pentru România pentru perioadele 1998-1999 și 2000-2001;

- Numirea unor ofițeri români în cadrul personalului Consiliului de Coordonare a PpP;

- Deschiderea la București a unui oficiu pentru cooperare în domeniul Apărării.

Adâncirea cooperării militare româno-americane – stimulată de activitatea perseverentă a înaltei conduceri politico-miliare, în frunte cu dl. Ioan Mircea Pașcu, ministrul Apărării Naționale și dl. general Mihail Popescu, șef al Statului Major General – reprezintă un aport marcant la întărirea securității României, a stabilității regionale și un demers de valoare deosebită în direcția deplinei integrări euro-atlantice.

f) Consolidarea securității regionale și sub-regionale.

România a susținut reglementările de pace din fosta Iugoslavie (inițiative SUA, NATO, UE și ONU) și programele lansate de Washington pentru dezvoltarea cooperării regionale.

- realizarea de consultări pe teme privind evoluțiile sud-est europene, inclusiv pentru impulsivarea procesului de democratizare a Serbiei și conectarea acestei țări la sistemul de valori specific comunității statelor democratice;

- stabilirea unui mecanism de consultări bilaterale axate pe problematica OSCE, în perioada deținerii de către România, în 2001, a președinției în exercițiu a organizației europene;

- stabilirea, în timpul președinției românești la OSCE, a unui mecanism eficient de colaborare OSCE-NATO-UE

pentru detensionarea situației din Macedonia;

- susținerea, de către partea americană, a finanțării proiectelor românești prezentate în cadrul Pactului de Stabilitate în Sud-Estul Europei.

g) Dezvoltarea unei strategii coerente pentru prevenirea imigrației și traficului ilegal de persoane, a traficului și consumului ilicit de droguri, a terorismului și a proliferării armamentelor (în special a celor de distrugere în masă) prin:

- lansarea unor proiecte de modernizare a serviciului vamal și a sistemului de licențiere a exporturilor românești sub egida Inițiative de Cooperare Sud-Est Europene;

- semnarea Acordului privind contracararea proliferării armelor de distrugere în masă (Washington, 30 martie 1998);

- semnarea Acordului de asistență juridică în materie penală (mai 1999);

- cooperarea bilaterală privind crearea la București a Centrului SECI pentru cooperare regională împotriva crimei organizate și a corupției;

- organizarea conferinței statelor din zonă privind combaterea corupției;

- continuarea colaborării între instituții cu competențe în domeniile ordinii publice, justiției și finanțelor;

- organizarea la București, la 21 mai 2001, a Conferinței consultative regionale pentru combaterea imigrației ilegale și traficului de persoane, acțiune realizată cu sprijin american;

- semnarea “Scrisorii de Înțelegere între Guvernul

României și Guvernul Statelor Unite ale Americii privind asistența în domeniul combaterii traficului și consumului ilicit de droguri” (3 iulie 2001).

Vizita în România a domnului George W. Bush, președintele SUA (23 noiembrie 2002), marchează începutul unei noi etape în relațiile bilaterale româno-americane. Desfășurată imediat după Summit-ul NATO de la Praga, unde România a fost invitată să adere la Alianță, vizita a evidențiat nivelul deosebit al colaborării româno-americane, precum și încrederea de care se bucură România din partea SUA.

*

Parteneriatul Strategic SUA-România, ca și invitarea țării noastre în NATO, aduc ambele state în poziția de aliate, de fapt și în curând și de drept. Se împlinește astfel, atât o aspirație tradițională a românilor, cât și un obiectiv important în prezenta și imediat viitoarea arhitectură europeană de securitate; practic, alianța cu SUA, aderarea efectivă la NATO și integrarea în UE – pilon al Occidentului – vor asigura națiunii române o situație unică în istoria sa modernă și anume cadrul de securitate și sprijinul politic, economic și tehnologic absolut necesar în vederea sincronizării cu procesele dezvoltării post industriale și globalizării.

Unele remodelări conceptuale și acționale în cadrul NATO după 11 septembrie 2001

Emil E. SUCIU

Ne-am propus să examinăm unele aspecte legate de problematica declanșată de atacurile teroriste asupra teritoriului SUA din 11.09.2001. Se poate evidenția faptul că organismele internaționale de securitate au început și continuă un proces de **“reevaluare drastică a situației mondiale, prin reanalizarea priorităților de securitate regională și globală și adaptarea conceptelor de securitate în raport cu noile evoluții ale fenomenului terorist”**¹.

Astfel, chiar dacă există divergențe la nivel operațional și tactic, acestea pot fi subsumate unui unic curent al schimbării în domeniul strategic. Sau, după cum preciza Lordul George Robertson, secretarul general al NATO, “deși există diferențe de opinie puternice și cu greutate în cadrul NATO, UE și ONU, acestea au un caracter raportat prin esență la mijloace și nu la scopuri, la tactică și nu la strategie”².

Vom lua în calcul ipoteza de lucru potrivit căreia este probabil ca atacurile teroriste din SUA să fi produs și să producă în continuare, în cadrul organismelor de securitate, în general și în cadrul Alianței Nord-Atlantice în special, modificări conceptuale, doctrinare, ale strategiilor militare și de securitate, dar și la nivel tactic-operativ, adică acțional.

Ca exemple pot fi date decizia fermă de “extindere robustă” luată la summit-ul de la Praga, dar și schimbările profunde în managementul organizației militare, în cadrul NATO sau în cadrul armatelor statelor invitate la aderare (cum ar fi, spre exemplu, modificarea percepției privind distincția civil-militar).

Modificarea unor concepte și apariția sau adoptarea unor doctrine și concepte noi

Putem aprecia că au intervenit și vor interveni unele modificări ale conceptelor de securitate ale NATO, prin mai multe aspecte:

• **O modificare conceptuală de importanță majoră este aceea a disoluției discursului privind strategia**

“pierderilor colaterale”. Ca exemplu poate fi dat discursul președintelui George W. Bush, de pe 07.10.2001, în care se precizează că **“noi lovim ținte militare, dar în același timp vom arunca din avioane și hrană, medicamente pentru femeile, copiii și bărbații din Afghanistan”**³.

Putem aprecia că acest tip de discurs sugerează o posibilă decizie ca doctrina fundamentală a acțiunilor SUA și NATO să elimine conceptul de “pierderi colaterale”, punând accent pe latura “umanistă” a protecției acordate civililor din zonele de acțiune militară, relevante fiind, în acest context, și “erorile inerente”, criticate pe plan internațional la momentul respectiv, din cadrul acțiunilor militare din Bosnia și din Iugoslavia.

De asemenea, discursul președintelui Bush relevă tentativa de delimitare clară a *status*-ului de civil față de cel caracteristic organizației militare (“*noi lovim ținte militare*”). În plus, acest tip de discurs relevă delimitarea clară a tipului de raportare strategică “umanitară” a NATO/SUA de discursul opus, în principal al reprezentanților Al-Qaeda, care nu fac o distincție clară între dreptul la viață al militarilor și cel al civililor, aceștia declarând, spre exemplu, că Jihadul reprezintă pedepsirea atât a militarilor, cât și a civililor ce reprezintă civilizația “imperialistă” occidentală.

• De o importanță deosebită este **renunțarea la conceptul “zero pierderi proprii”**, ca modificare fundamentală a doctrinelor militare ale statelor implicate în “războiul total împotriva terorismului”⁴ în conflictele armate și non-armate.

Acest concept a constituit “piatra de temelie” în conflictele din Golf și din ex-Iugoslavia, motiv pentru care trupele NATO au folosit numai atacurile aeriene în acțiunile respective, dublate de mijloacele informaționale și de *Intelligence*.

Putem aprecia că renunțarea la acest concept este vizibilă atât în operațiunea “Enduring Freedom” din Afghanistan, în cadrul căreia militari ai coaliției internaționale și-au pierdut viața, cât și în faptul că SUA și aliații acestora și-au planificat din timp și desfășurarea de trupe terestre în zona Irakului, în vederea unui război

împotriva acestuia, deși se consideră că trupele terestre sunt cele mai vulnerabile dintre categoriile de forțe.

- Este relevantă și apariția, în cadrul instituțional și al forurilor de discuții NATO, a conceptului de **prevenire și gestionare pașnică** a conflictelor, **oriunde pe glob**, misiuni care, în genere, reveneau înainte numai organizațiilor specializate în această direcție, cum ar fi ONU și OSCE;

- O altă modificare doctrinară, care nu ar fi fost posibilă în cadrul instituțional și geopolitic al Războiului Rece, este aceea ca *Alianța să constituie o forță constabulară proprie*.

“Noțiunea de forță constabulară reprezintă o concepție destinată să contribuie la rezolvarea problemei restructurării instituției militare, în conformitate cu evoluțiile tehnologice, politice și morale actuale [...] Instituția militară devine o forță constabulară atunci când este gata să acționeze în orice moment, utilizând minimum de forță, căutând mai degrabă alianțe internaționale viabile și mai puțin victoria categorică, deoarece, între timp, a căpătat o postură militară protectivă”⁵.

Așadar, noțiunea de *forță constabulară*, care tinde să fie adoptată și de NATO, reprezintă un echivalent al conceptului de “forță de reacție rapidă”, combinat cu conceptul de CJTF (Combined Joint Task Forces- Forțe Multinaționale Întrunite Interarme). Introducerea acestei noțiuni are mai multe conotații importante, la nivelul modificărilor conceptuale și, implicit, instituționale, ale Alianței Nord-Atlantice:

- se poate considera că, în condițiile constituirii Forței militare Unice a Uniunii Europene, cu destinație de forță militară (sau militarizată) de pace, propunerea de construcție a unor contingente constabulare ale SUA sau ale NATO reprezintă o încercare de menținere a influenței geopolitice americane pe teritoriul european.

Este de observat și accentuarea **conceptului de securitate prin cooperare cu parteneri externi**, cum ar fi Federația Rusă (a se vedea constituirea Consiliului NATO-Rusia), în numele luptei comune împotriva terorismului, care a condus, de altfel, la o atitudine tolerantă din partea americană în ceea ce privește acțiunile Federației Ruse împotriva separatiștilor ceceni considerați, de acum, și de către SUA, “teroriști” (mai ales în urma atacului, soldat cu luarea de ostatici, asupra unui teatru moscovit, la sfârșitul lunii octombrie 2002);

- *este probabil ca*, în condițiile în care armatele statelor invitate la aderare la summit-ul de la Praga sunt mai slab instruite și înzestrate decât cele ale majorității statelor membre NATO, *misiunile preponderent repartizate celor șapte noi membri să fie constabulare*, deoarece astfel de misiuni presupun sprijin logistic, informațional și de infrastructură mai modeste decât misiunile de război clasic;

- potrivit noului concept NATO, fiecare forță națională

participantă trebuie să se specializeze pe un anumit domeniu militar (tip de profesionalizare, gen de acțiuni etc.).

În acest context, este relevantă distincția făcută de unii analiști politico-militari între adoptarea unui *rol* al unora dintre statele membre (e.g., Islanda, țară cu rol geopolitic și de infrastructură, dar fără forțe armate viabile pentru misiunile internaționale ale Alianței) și adoptarea unei **funcții a altora (de exemplu, Turcia, cu trupe numeroase, bine înzestrate și instruite și cu o poziție geopolitică esențială pentru acțiunile Alianței din Afghanistan sau din Irak)**.

Mai mult, în cadrul discuțiilor privind readaptarea rolurilor și funcțiilor, se face referire la conceptul de “capabilități de nișă”, adică de capabilități cu o plajă restrânsă de activitate, prin desemnarea unor funcții bine definite ale participării statelor membre NATO la misiunile comune cu trupe specializate pe diversele tipuri de activitate militară, de la țară la țară.

În acest cadru, este de prevăzut că, pentru început, României, în calitate de invitat la aderare în Alianță, dar cu capacități reduse de participare la conflicte armate, i se va cere să joace atât un *rol* (ca actor geopolitic și prin punerea la dispoziția Alianței a unor capacități de infrastructură), cât și a unei *funcții*, dar de participare la acțiuni *constabulare, ulterioare aplanării conflictelor pur armate viitoare*;

- Prin avansarea conceptului de **“axă a răului”** (Irak, Iran, Coreea de Nord) este accentuată ideea de “stat terorist”. Putem aprecia, în acest context, că SUA (și aliații săi tradiționali din NATO) și-au definit deja următoarele puncte de pe glob care ar trebui supuse unui proces de “retaliere”. Proces la care și statele nou invitate la aderare vor trebui să participe.

Astfel, este posibil ca momentul reprezentat de punerea în aplicare a variantei “extinderii robuste” să fi avut ca motivație, printre altele, și necesitatea participării cât mai ample la aceste operațiuni, din partea a cât mai multor state;

- Este, de aceea, relevantă și referirea constantă la conceptul de **“luptă globală împotriva terorismului global”**. Dacă terorismul, în special prin globalizarea presupusă de expansiunea rețelei Al-Qaeda, care se pare că a absorbit diverse alte organizații cu caracter terorist, reprezintă o nouă amenințare globală, ce interferează cu interesele mafioate și ale unor state “rebele”, atunci putem vorbi despre o “globalizare a terorismului” și, în genere, a fenomenelor asimetrice. Iar împotriva acestora nu se poate lupta decât pe plan global și prin toate mijloacele, așa cum declară majoritatea factorilor de decizie de la Washington;

- Considerăm că acest argument ascunde și motivații mai profunde, care ar putea fi interpretate drept o confirmare, cel puțin parțială, a teoriei huntingtoniene a ciocnirii dintre civilizații.

Ne referim nu atât la argumentul ciocnirii culturale dintre anumite aspecte religioase ale civilizațiilor, cât la o extensie a acestui argument, obiectivat în conceptul avansat de SUA potrivit căruia **“cine nu este cu noi este împotriva noastră”**.

Potrivit unor analiști de politică internațională, cum ar fi James Steinberg⁶, vice-președinte și director al programului de Studii pentru Politică Externă “Brookings”, în timpul Războiului Rece, SUA își defineau relațiile cu celelalte state prin prisma aversiunii sau afilierii acestora la principiile comunismului, pe când, după atentatele de la 11 septembrie, poziția Statelor Unite s-a radicalizat, nemai lăsând loc unor poziții neutre sau evazive. În trecut fie spus, este posibil ca însăși aderarea Elveției la ONU să reprezinte rodul indirect al acestei atitudini maniheiste a Statelor Unite.

Este relevantă, în acest context, și percepția diferită, în cadrul islamismului fundamentalist și în cadrul civilizației occidentale, a conflictului dintre cele două tipuri de viziuni asupra lumii.

O analiză asupra acestei distincții este, spre exemplu, cea întreprinsă de David G. Kibble⁷, care consideră că principalele diferențe dintre “cele două lumi” sunt date de percepția diferită asupra împletirii, respectiv separării totale dintre sfera religiei și cea politică. Autorul consideră că, pentru musulmanul de rând, este vorba de o “ciocnire a religiilor” și implicit politică, deoarece:

- musulmanii consideră prezența Statelor Unite în Arabia Saudită, în special după acțiunile din 1990 împotriva Irakului, drept o “invazie a pământului sfânt” pe care se găsește Mecca (oraș în care intrarea non-islamiciilor este interzisă și astăzi);

- musulmanii fundamentalisti găsesc o contradicție între faptul că, în cazul Irakului a fost aplicată Rezoluția 242 a Consiliului de Securitate al ONU, care prevede măsuri stricte în cazul invaziei unui stat de către alt stat, dar asupra Israelului, care a invadat teritoriile palestinienilor, aceste măsuri nu au fost luate.

Kibble ajunge astfel la concluzia că Osama Bin Laden, ca și întreaga rețea fundamentalistă al cărei simbol este, nu urmărește realizarea unor activități misionare, de expansiune a Islamului, ci doar purificarea spațiului islamic de elementele alogene.

Dar, fiindcă Islamul nu desparte politicul de religios, actuala luptă de “falie” dintre cele două tipuri de civilizație este percepută de musulmani, spre deosebire de “occidentali”, drept o “ciocnire” între religii care trebuie rezolvată pe plan global, prin orice mijloace, chiar prin sinucidere, în numele **“Jihadului purificator”**.

Asistăm astfel la o nouă polarizare a lumii, în care “forța combatantă opusă” este mai difuză, mai greu de identificat și de anihilat decât în cazul Războiului Rece. Este vorba de forțele asimetrice care acționează nu ca un **pol** de putere mondială, ci ca o **rețea** de putere **“discretă”** mondială;

- Se poate aprecia că acest tip de atitudine dualistă reprezintă de fapt o fenomenologie generată de accentuarea unei **atitudini politice** a NATO, calchiată pe cea clasică, militară, a Alianței. În acest context, sunt relevante și diverse declarații ale oficialilor NATO, potrivit cărora decizia de extindere (prin momentul Praga) a acestei organizații are, mai degrabă, un caracter politic decât militar;

- De asemenea, conceptul de **“război preventiv”** sau de **“lovitură preventivă”**, **avansat de președintele american, George W. Bush, pe 01.06. 2002, reprezintă probabil o nouă cotitură destinată justificării unor acțiuni, militare sau non-militare, viitoare împotriva unor regimuri politico-militare “incomode”**.

Consecințe asupra tipurilor de acțiune ale Alianței

- **În privința renunțării la conceptul de “zero pierderi proprii”**, relevantă este concentrarea deosebită de trupe americane de desant și de trupe speciale în Turcia, Yemen, Arabia Saudită, Kuwait, ca și de trupe de pușcași marini în Golful Persic, în vederea unui atac nu numai aerian, ci și **terestru** asupra teritoriului irakian.

În sprijinul ipotezei că, încă din luna ianuarie 2003, SUA și, în speță, aliații acestora, se pregăteau pentru un război, în cadrul căruia erau previzibile pierderi de vieți omenești, stă și faptul că, la începutul anului în curs, a fost dislocată în Golf o navă sanitară (înzestrată cu un număr de 1.000 de paturi) destinată tratamentelor în cazul infestării trupelor aliate terestre cu arme NBC (arme de nimicire în masă) de către regimul condus de Saddam Hussein.

- Un alt element relevant este implicarea tot mai susținută a serviciilor speciale americane în colaborarea pe plan de **Intelligence** și pe planul sprijinului cu **trupe speciale**, inclusiv de instruire și în domeniul logisticii, mai ales în zonele care prezintă riscuri regionale sau globale asimetrice deosebite. Astfel de operațiuni au avut deja loc, în anul 2002, în afară de Afghanistan-ul “înzestrat” cu o nouă putere politică și militară, și în Yemen, Somalia, Georgia și Filipine.

- Accentul deosebit pus pe conceptul de **război informațional**, ca formă esențială de ducere a războiului, a condus la acțiuni informatice, de imagologie, prin mass-media și de influențare a psihologiei colective, folosite ca preambul pentru operațiunile militare clasice, cum ar fi cele din Afghanistan.

- Un alt aspect relevant constă în faptul că **măsurile de securitate internă** (de exemplu, în privința securității zborurilor de linie) au căpătat o importanță deosebită, de același calibrul cu măsurile de securitate externă și internațională.

Alte considerații

Alături de aceste aspecte, se poate vorbi și de modificări conceptuale la nivelul luptei antiteroriste și contrateroriste pe plan local și regional, despre credința privind o conjugare tot mai accentuată între terorism și criminalitatea organizată, despre modificări conceptuale și practice ale relațiilor civil-militare, despre accentul tot mai insistent

pus pe combaterea corupției, ca și despre reducerea personalului din forțele armate ale țărilor invitate la aderare, prin profesionalizarea armatei.

NOTE

¹ Gl. Bg. Dr. Ing. Sergiu Medar, *Amenințările asimetrice și securitatea globală*, în *Revista de științe militare*, anul II, 2002, nr. 1 (2), București, p. 27.

² George Robertson, *Discurs la Conferința pe probleme de Politici de Securitate*, München, 08.02.2003

³ v. cotidianul *Adevărul*, 08.10.2001.

⁴ Gl. Bg. Dr. Ing. Sergiu Medar, *op. cit.*, p. 27.

⁵ Janowitz, Morris, *Organizarea militară în societățile industriale*, în *Armata și societatea*, Editura INFO-TEAM, București 1998, p. 71.

⁶ <http://proquest.umi.com/pqdweb?Did=000000135393051&Fmt=4&Deli=1&Mtd=2&Idx=9> (15.10.2002)

⁷ <http://proquest.umi.com/pqdweb?Did=000000159473131&Fmt=3&Deli=1&Mtd=2&Idx=2> (15.10.2002)

⁸ v. cotidianul *Curierul Național* din 05.10.2002.

The terrorist attacks on the eleventh of September 2001 have determined NATO to redefine its priorities. These changes in strategy rely on deeper changes in the Organization's conceptual core. Among these changes we can mention giving up the concepts of "**zero-own-casualties**", "**collateral casualties**" or "**peaceful conflict prevention and/or management**".

Moreover, concepts like "**constabulary forces**" or "security through cooperation with external partners" (see the cooperation between NATO and The Russian Federation within the recently created "NATO-Russia Council") tend to replace older concepts which represent an inheritance of the Cold War era. Also, the concept of "**preventive war**" represents a new way of dealing with the new asymmetric threats.

Another conceptual change, which tends to become a very important change in NATO's "**strategic behavior**", is the assumption that each participating country in the Alliance's missions should participate with specialized forces (different specialization for each of the NATO members). And, given the fact that in war-related missions the United States are used to be the leaders and initiate NATO peace-making missions, through war-related means, we may assume that the new Alliance's members will be assigned especially constabulary missions.

Amongst the practical consequences of these conceptual changes we may also mention the increasing role of Intelligence cooperation, special forces, informational war and internal security forces, as well as the increasing attention paid and the increasing efforts to fight against international and national organized crime, considered nowadays as a phenomenon stronger and stronger connected to terrorism.

Of a tantamount importance are, of course, the conceptual changes in anti-terrorist and counter-terrorist strategies and tactics, the increasing cooperation between terrorist organizations and organized crime networks, the re-evaluation of civil-military relations, the

NATO și UE - parteneri în cadrul păcii

Adriana CRĂCIUNESCU,
Statul Major General

După terminarea Războiului Rece, analiștii politici au emis păreri diferite cu privire la felul în care urma să arate lumea, mai ales, cea europeană. Au existat previziuni conform cărora mediul internațional va fi caracterizat de haos și de apariția unor conflicte generate de antagonisme etnice și religioase. Alții considerau că, dimpotrivă, victoria democrației și a liberalismului anunțau o epocă a păcii.

Realitatea ne-a arătat că în, cele din urmă au avut dreptate și unii și ceilalți. În timp ce în majoritatea țărilor ex-comuniste din Europa se depuneau eforturi considerabile pentru a se construi o democrație durabilă, statul de drept și economia de piață, multe din statele lumii erau sfâșiate de conflicte de origine etnică și religioasă. Conflictele din Balcani sunt exemplul cel mai elocvent în ceea ce privește răul pe care îl pot produce ura și războiul. În plus, au apărut noi riscuri și amenințări de natură nemilitară și neconvențională care au determinat schimbări în mediul de securitate. Migrația ilegală, crima organizată, terorismul internațional sunt câteva din problemele majore cu care se confruntă lumea contemporană. Singurul răspuns viabil la toate aceste provocări este reprezentat de **unitatea și cooperarea dintre state și dintre organizațiile internaționale de securitate.**

NATO s-a adaptat, încă de la începutul anilor '90, la schimbările politice survenite în mediul internațional și s-a afirmat ca principal factor de stabilitate și securitate în Europa. Pentru țările din centrul și sud-estul Europei, Alianța a devenit o sursă de stabilitate și un exponent credibil al principiilor și valorilor democratice. Lansarea Parteneriatului pentru Pace a permis fostelor țări comuniste să participe la activități de pregătire comună cu armatele țărilor membre NATO. Dezvoltarea PfP rămâne în continuare un mijloc eficient pentru armonizarea conceptuală și acțională a capacităților de apărare puse la dispoziție pentru asigurarea stabilității și securității într-un cadru extins și integrat. Începând cu 1993, SUA au contribuit în mod constant la dezvoltarea unui puternic pilon european în cadrul Alianței Nord-Atlantice, care să asigure *“umplerea vidului de securitate”* apărut după destrucerea Tratatului de la Varșovia. Concomitent cu diversificarea și amplificarea misiunilor, Alianța Nord-Atlantice și-a propus constituirea unor capacități militare care să răspundă noilor amenințări și provocări și care să fie *„separabile dar nu separate”* de Alianță. În paralel cu demersul NATO, Uniunea Europeană își propunea să

dezvolte și să întărească propria politică de apărare și securitate.

În 1998, la Saint Malo, președintele francez Jacques Chirac și primul ministru britanic Tony Blair completează prevederile Tratatului de la Amsterdam declarând că Politica Europeană de Securitate și Apărare are nevoie de autonomie de mișcare. Astfel, inițiativa propusă de cele 15 state membre UE, la Helsinki (1999), de a crea, până în 2003, o forță de reacție rapidă, care să desfășoare 50.000 – 60.000 de oameni, capabilă să îndeplinească acțiuni de ajutor umanitar, misiuni de salvare, de menținere a păcii, de prevenire a conflictelor (misiuni de tip Petersberg) a fost bine primită de către Alianța Nord-Atlantice. Motivul era acela că ea nu concura NATO, care rămâne în continuare *“fundamentul apărării aliate”*, după cum afirma prim-ministrul britanic Tony Blair.

Summit-ul Consiliului European de la Helsinki a răspuns, în mod prioritar, mandatului transmis de Consiliului European de la Köln privind realizarea Politicii Europene Comune de Securitate și Apărare, amplificând acțiunile în ceea ce privește aspectele militare și nemilitare ale gestionării crizelor. Eforturile conjugate ale NATO și UE, în Balcani, au demonstrat faptul că o cooperare strânsă între cele două organizații oferă avantaje considerabile.

Un an mai târziu, (în noiembrie 2000), la Bruxelles, în cadrul Reuniunii Angajării Capacităților (Capability Commitment Conference), miniștrii Apărării celor 15 țări membre UE prezentau deja oferta de forțe și mijloace militare pentru strategia militară comună europeană și luau în considerare în documentul privind *„angajarea capacităților”* trei capitole importante:

□ **obiectivul global** (ce se poate face până în 2003 și ce se poate face mai devreme în 2001);

□ **necesități ce vor apărea și a căror rezolvare va viza în mod prioritar** conceptul C3 (comandă, control, comunicații), transportul strategic și informațiile;

□ constituirea unui **mecanism** care să permită **evaluarea și analiza progreselor** făcute pentru **realizarea acestor obiective.**

De asemenea, se reafirma hotărârea ca Forța de Reacție Rapidă a UE să cuprindă:

□ până la 80.000 de militari, din care 60.000 pentru Forțele Terestre;

□ 300 – 350 de aeronave de diferite tipuri pentru FAM;

□ 80 de nave de diferite categorii și tipuri pentru FMM.

Summit-ul de la Nisa, din decembrie 2002, a încercat clarificarea unor probleme majore cum ar fi gradul de independență față de NATO al forței armate europene și modalitățile de cooperare între NATO și UE în domeniul politicii de apărare. Crearea Corpului de Armată european ar putea fi comparată, din punct de vedere al integrării, la fel de importantă că și apariția monedei comune europene.

Summit-ul de la Praga, din noiembrie 2002, a inaugurat extinderea lărgită, cea mai mare din istoria Alianței, marcând o nouă etapă în dezvoltarea și adaptarea NATO la noul context internațional, contribuind la întărirea Europei Apărării. Hotărârea luată la Praga a însemnat creșterea populației NATO la un număr de 46 milioane, a teritoriului cu 593.000 km², consolidarea Alianței, întărirea securității fiecărei țări invitate și, totodată, construirea unei Europe unite și democratice, liberă și pacificată.

Un alt moment important pentru relația de cooperare între NATO și UE a fost acela reprezentat de Reuniunea Consiliului European de la Copenhaga (decembrie 2002).

Deschiderea UE spre Est, care are loc aproape în paralel cu demersul similar al NATO, asigură pentru prima dată în istorie cele mai favorabile condiții pentru crearea unei Europe unite. Extinderea UE din 2002 mărește familia europeană cu 370 milioane oameni și crește puterea economică cu 9.2 miliarde dolari, rivalizând astfel cu cea a SUA. Totodată, decizia privind extinderea UE și includerea în rândurile sale până în 2004 a încă 10 state, la care se vor adăuga alte două state (România și Bulgaria) până în 2007, reprezintă garanții substanțiale pentru materializarea noii arhitecturi de securitate europene.

La Copenhaga, cele două organizații au pus la punct mecanismul de funcționare al dispozițiilor „*Berlin plus*”, în vederea unei cooperări practice în domeniul apărării. Astfel, legătura dintre NATO și UE se dezvoltă în direcția unei noi relații strategice transatlantice, spre beneficiul reciproc al celor două organisme de securitate. Chiar dacă NATO rămâne pilonul de bază al apărării și securității în Europa, se simte nevoia împărțirii responsabilităților (burden sharing), dând posibilitatea statelor europene să se implice mai mult în rezolvarea problemelor, pe propriul continent. Astfel, agenda de lucru a Greciei pe perioada în care deține președinția UE este încărcată cu proiecte ambițioase cum ar fi: operaționalizarea FERR și preluarea de către aceasta a misiunii de pace din Macedonia, până în mai 2003, data la care se preconizează, de asemenea, și organizarea unei reuniuni la nivel de miniștri ai Apărării din țările membre UE. Problema care apare, însă, este aceea a materializării acestora, pentru că altfel apare riscul pierderii credibilității politicii comune de securitate și după cum afirma lordul Robertson „*armatele de hârtie*

nu câștigă războaie și nici nu mențin pacea”.

Chiar dacă contextul general este pozitiv în ceea ce privește cooperarea, chiar dacă s-au făcut progrese considerabile, relația dintre NATO și UE trebuie întărită și ar fi necesar ca liderii Alianței și ai UE să se concentreze asupra unor domenii de cooperare prioritare cum ar fi: planificarea operațională, planificarea pentru situații neprevăzute, planificarea capacităților și a apărării, planificarea achizițiilor și a unui set de reguli cu privire la cooperare și apărare, la managementul întrunit al crizelor. În Europa actuală, chiar și conflictele locale minore se pot transforma în probleme internaționale majore. Conflictele regionale nu afectează doar părțile implicate, ci amenință stabilitatea unor zone mult îndepărtate de punctul de origine al crizei. Acestea implică și alte state, determină valuri masive, destabilizatoare de refugiați și se caracterizează prin violări ale drepturilor omului, care nu pot fi ignorate. Astfel, atunci când se sesizează necesitatea implicării într-o criză regională în devenire, organizațiile de securitate trebuie să acționeze în mod coordonat.

Relația dintre NATO și UE trebuie, de asemenea, văzută și din perspectiva altor probleme cu care se confruntă Alianța. După evenimentele din 11 septembrie, NATO a trebuit să-și readapteze capacitățile militare pentru a putea face față terorismului și armelor de nimicire în masă. Este nevoie de forțe mai ușoare și care pot fi dislocate rapid, care să aibă sisteme moderne și sigure de comandă și control, astfel încât să poată coopera în mod eficient. Este, de asemenea, nevoie de capacități de înaltă tehnologie, cum ar fi munițiile de înaltă precizie pentru a învinge rapid și cu minimum de pierderi, de avioane de transport strategic pentru a disloca forțele la locul conflictului și de sprijinul logistic necesar susținerii acestora. Trebuie, de asemenea, găsite soluții pentru diminuarea decalajului în materie de capacități dintre SUA și Europa și promovate inițiative în domeniul luptei împotriva armelor de nimicire în masă (apărarea împotriva armelor biologice și a bioterorismului, apărarea antirachetă).

Multe dintre barierele care existau între NATO și UE au fost depășite. S-au depus eforturi constante pentru crearea unei legături transatlantice strânse și menținerea unui echilibru între Europa și America. În acest context, trebuie subliniată noua relație a NATO cu Rusia. Obiectivul comun este acela de a construi un climat de securitate împreună cu Rusia. Aceasta trebuie să fie implicată în operații de menținere a păcii și gestionare a crizelor. Acționând alături de Rusia, atât la nivel conceptual, cât și în operații comune, Alianța va fi capabilă să aducă resurse enorme în sprijinul reglementării situațiilor de criză și să reducă riscul divergențelor legate de reacția internațională la o asemenea situație. Aceasta reprezintă o provocare, ce nu trebuie ignorată, deoarece angajamentul constructiv al Rusiei va contribui la o abordare coerentă, la nivel european extins, a operațiilor de menținere a păcii și de gestionare a crizelor și deci la o mai mare stabilitate și

securitate în zona euroatlantică.

Cu toate acestea, procesul de adaptare la orice situație în care ar fi implicate cele două organizații este dificil pentru toți membrii acestora, în special pentru cei europeni, pentru că se vorbește în ultima vreme, tot mai mult, despre o Europă “veche”, reprezentată de Franța și Germania și una “nouă”, compusă din țările est-europene, candidate la UE și NATO. Evenimentele din contextul crizei irakiene se pare că au declanșat o criză în sânul familiei europene. “Vechea” Europă este și ea divizată pentru moment; pe de o parte, Anglia și Spania sunt de partea SUA în ceea ce privește începerea unor operații militare împotriva regimului Saddam, iar pe de altă parte, Franța și Germania nu agreează deloc ideea unui atac asupra Irakului fără o rezoluție explicită a ONU. Ne aflăm oare în fața unei crize intereuropene sau, și mai mult, chiar în fața uneia transatlantice? Toată lumea este de acord cu faptul că un atac unilateral din partea SUA ar fi nepopular, iar participarea aliaților și cooperarea dintre ei ar fi de preferat, și după cum aprecia președintele Poloniei, Aleksander Kwasniewski, „*Europa, NATO, lumea întregă au nevoie de cooperare, nu de diviziuni*”. De altfel, UE și NATO au mai trecut prin situații dificile pe care au reușit să le depășească cu înțelepciune și diplomatie.

Stabilirea unui echilibru, pe termen lung, între cele două organisme, prezintă o importanță deosebită pentru viitorul Alianței și pentru dezvoltarea, de către UE, a Politicii Externe de Securitate și Apărare (PESA).

Uniunea Europeană tinde să-și creeze propria politică externă și capătă din ce în ce mai multă coerență în domeniul economic și politic. Această tendință va crește, dar un rol sporit al UE nu trebuie să afecteze interesele NATO și viceversa. Astfel, existența FRR a UE nu ar concura o pe cea a noii Forțe de Răspuns a NATO, configurarea acestora din urmă fiind benefică construirii capacității militare a UE. NATO a constituit deja unități cu înalt nivel de operativitate (High Level Readiness Forces) care vor putea fi preluate de UE și utilizate ca elemente ale propriei FRR. Forța Europeană de Reacție Rapidă nu va dispune de elemente combatante subordonate permanent, acestea fiind oferite temporar de către statele membre UE din cadrul forțelor naționale sau de către NATO, din forțele aflate la dispoziție. FERR ar urma să acopere spectrul misiunilor de mică intensitate (low intensity conflicts), în timp ce responsabilitatea pentru soluționarea conflictelor

de mare intensitate (high intensity conflicts) ar reveni Forței de Reacție Rapidă NATO. Completarea reciprocă dintre cele două este cu atât mai evidentă cu cât infrastructura NATO și tehnologia oferită de SUA reprezintă o alternativă de preferat datorită, mai ales, diminuării continue a forțelor armate ale statelor europene și bugetelor apărării acestora.

Pentru ca europenii să-și dezvolte mai ușor obiectivele de politică externă și de securitate, statele NATO le-au pus la dispoziție conceptul CJTF. Acesta ar putea fi o soluție practică și eficientă în susținerea proiectului Europei Apărării. Având în vedere acest aspect, este posibil ca, la un moment dat în viitor, aceste componente ale apărării europene să se suprapună, de aceea trebuie urmărit îndeaproape aspectul împărțirii responsabilităților, în scopul evitării oricăror tensiuni sau diviziuni în Europa și păstrării unei strânse legături transatlantice.

Concluzii

Inițiativele privind securitatea europeană din ultimii ani au reafirmat **dorința** statelor de pe vechiul continent de **dezvoltare a unei identități de apărare și securitate europeană**, bazată pe principiul “*separabil dar nu separat*” de NATO în ceea ce privește utilizarea forțelor și mijloacelor.

Statele membre UE vor avea probabil dificultăți în a pune la dispoziție efectivele, echipamentele și mijloacele strategice pentru viitoarea forță, oricare ar fi aceasta. Trebuie să se aibă în vedere faptul că țările contribuatoare trebuie să-și ia **angajamente realiste** care să se înscrie în bugetele lor militare și să nu reprezinte doar niște „*promisiuni pe hârtie*”, după cum avertiza Javier Solana. Punerea în funcțiune a Forței Europene de Reacție Rapidă va obliga statele membre ale UE să-și **armonizeze cooperarea în domeniul industriei de apărare**. Forța europeană va permite țărilor membre ale UE să intervină militar în acele situații de criză în care SUA **nu** doresc să se implice cu propriile trupe; ea nu va fi o armată permanentă, se va implica numai în acțiuni de tip Petersberg.

Dezvoltarea unei reale PESA va consolida NATO fiind, în același timp, cea mai vizibilă și mai promițătoare încercare a europenilor de a transforma în realitate aspirațiile vechi de o jumătate de secol în domeniul securității.

BIBLIOGRAFIE:

- Terror threat could forge stronger transatlantic links* – Luke Hill, JDW 05.02.2003.
 Puteri și influențe – Anuar de geopolitică și geostrategie 2000-2001 – Beaumarchais Center for International Research.
Une approche bicephale pour l'Europe – l'UE et l'OTAN: deux outils de reponse aux crises, Armees d'Aujourd'hui, no. 271 iunie 2002.
 Un vis în devenire – Europa unită, col.dr. ing. Ion Coșcodaru, gl.bg. dr. Visarion Neagoe, Editura Axioma, București, 2002.
 NATO, garanție a stabilității și securității, col.dr. Ion Coșcodaru – *România-NATO. 1990-2002*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București 2002.

NATO – dinamică 2002

Redacția

Anul 2002 a stat sub semnul remodelării NATO, în perspectiva Summit-ului „extinderii robuste”, de la Praga. Ca puncte centrale ale dezbaterii în cadrul Alianței s-au detașat: completarea Conceptului Strategic în raport cu noile riscuri și amenințări (terorismul internațional, proliferarea armelor de nimicire în masă, prevenirea crizelor politico-militare și gestionarea crizelor etc.); reorganizarea structurilor de comandă și execuție; problematica capacităților militare și cea a forțelor integrate multinaționale; extinderea Alianței; crearea unei Forțe de Reacție Rapidă NATO; relațiile în cadrul NATO între „pilonii” european și nord-american; relațiile NATO-UE; raporturile cu partenerii, în primul rând cu Federația Rusă și Ucraina; poziția Alianței în viața internațională, în principal față de problema Irakului etc.

Lunile mai și noiembrie 2002 au fost cele mai bogate în evenimente semnificative pentru fizionomia Noului NATO. Astfel, Consiliul Nord-Atlantic a decis la 14 mai, la Reykjavik, să propună invitații necondiționate de aderare pentru statele candidate. De asemenea, s-a hotărât crearea unui nou Consiliu NATO-Federația Rusă.

Spre sfârșitul lunii mai, președintele George W. Bush a efectuat un turneu în Europa, cu întâlniri la cel mai înalt nivel cu principalii șefi de stat și de guvern, inclusiv cu V. Putin. Cu acest prilej s-a semnat, la 24 mai, noul Tratat de reducere a arsenalelor strategice și Declarația cu privire la noul Parteneriat SUA-F. Rusă. La 24 mai a avut loc sesiunea de primăvară, a Adunării Parlamentare NATO, iar la 28 mai Summit-ul NATO-Rusia. La 27 mai 2002 s-a inaugurat prima Misiune Militară NATO la Moscova.

Consiliul NATO-Rusia, nou constituit la 28 mai 2002, își propune să dezbată și să ia de comun acord decizii, în principal în problemele luptei împotriva terorismului internațional, managementului crizelor, apărarea antirachetă și contracararea proliferării armelor nucleare. F. Rusă nu se va putea opune nici prin veto extinderii NATO. După analistul D. E. Sanger, F. Rusă a devenit „participant, dar nu membru deplin” la activitățile NATO. Față de vechiul Consiliu NATO-Rusia, noul Consiliu permite F. Ruse să participe la toate fazele discutării și elaborării unor decizii comune (anterior, discuțiile NATO-F. Rusă începeau abia la un acord prealabil). Efectele imediate ale noului parteneriat NATO-Rusia pot fi di-

rect asociate tentativelor internaționale de reglementare pașnică a conflictului periculos din Orientul Apropiat.

Lărgirea NATO

Anul 2002 a marcat o etapă decisivă pentru șapte dintre cele zece state candidate la includerea în NATO.

Aplicarea MAP în toate statele candidate a conferit mai multă coerență procesului de extindere NATO. În ansamblul său, acest proces a beneficiat de o direcție doctrinară și politico-militară unitară, de structuri de planificare, conducere, informare, control, asistență, evaluare etc. Statele candidate – în special, țările baltice, România, Bulgaria, Slovenia și Slovacia (la care se adaugă F. R. I. a Macedoniei, Albania și, în perspectivă, poate Croația și Ucraina) – au fost subordonate ca o „comunitate de parteneri” și îndrumate să coopereze în vederea aderării. În mod uniform, s-a urmărit o agendă de integrare ce conține indicatori politici (democrație, pluralism, respectarea drepturilor omului), economici (economie liberă de piață), militari (reforma sistemului militar, PFP, participarea la operații de pace și la CJTF, apropierea de standardele NATO, interoperabilitatea etc.) și legislativi (legislația referitoare la controlul civil democratic, planificarea apărării, transparența bugetelor militare, reorganizarea armatei, reformarea instrucției, îmbunătățirea dotării în sensul standardelor NATO etc.). O condiție obligatorie a accederii la NATO rezidă în stabilirea și respectarea relațiilor de bună vecinătate și a principiilor ONU și OSCE, ilustrate prin perfectarea de tratate din această speță. Altă condiție se referă la voința de a susține solidaritatea de Alianță, în mod expres acțiunile împotriva terorismului internațional.

Conducerea NATO a adoptat criteriile suplimentare pentru statele aspirante și parteneri. Statele aspirante urmau să probeze că au voința și capacitatea de a acționa politic, diplomatic, economic, militar pentru combaterea terorismului internațional și altor amenințări specifice începutului mileniului III (emigrația ilegală, crima organizată, comerțul cu produse, arme și accesorii nucleare).

În Țările Baltice în prim-plan s-au situat: doctrina și procedurile comune prin cooperarea cu Multinational Corps Northeast. Se preconizează ca Forța Navală Baltică

(Squadron) să fie integrată în sistemul naval defensiv din regiune. În privința controlului aerian, se pregătește o rețea dezvoltată (Baltic Air – Surveillance Network), creată prin înțelegeri bilaterale și trilaterale. Asistența NATO s-a materializat, în particular, în: organizarea de seminarii și activități tip workshop pe teme de Proces de Planificare Operațională, Informații, Logistică, CJTF, Structură de Comandă NATO, Structuri de forțe, asistență pentru planificarea aplicației „*Exercise Cooperative Jaguar 2003*” și de stat major, pregătire de cadre în sistemul „*On the Job training*”, standardizare, Standard Operating Procedure etc.

SUA au oferit o asistență specială Slovaciei prin *Memorandumul înțelegerii bilaterale de cooperare*. Garda națională colaborează la dezvoltarea programului MILTO-MIL. S-a furnizat și hardware pentru armată (pentru aerodromul din Kuchyňa). Slovacia a participat la operații de pace în Balcani și în alte zone (sub egida ONU) și la exerciții și aplicații conduse de NATO. O echipă a SUA a avansat propuneri concrete în domeniul reformei militare (elaborarea strategiilor de securitate națională și militară, specificarea intereselor naționale, reforma resurselor, structurilor de luptă, adoptarea sistemelor moderne de armament, debirocratizarea armatei etc.).

Ca urmare, după 1999 s-au înregistrat câteva deschideri pozitive în procesul de reformă: în ianuarie 2000 Statul Major General a intrat în cadrul Ministerului Apărării Naționale, efectivele s-au redus concomitent cu încadrarea de militari profesioniști (în 2002, 30 000 militari, dintre care 12 600 în forțele terestre). S-au început lucrările de instalare a bazelor de mobilizare și a bazelor de antrenament, reorganizarea sistemului logistic, pregătirea a 14 programe prioritare pentru modernizarea Industriei de Apărare etc. În sfera mijloacelor de luptă, se vizează aducerea la standardele NATO a 16 aparate de tip MIG-19 și modernizarea instalațiilor de radiolocație. Pentru Slovacia, ca și pentru alte state aspirante și chiar pentru statele recent acceptate în NATO – o problemă dificil de rezolvat „*rezidă*” în așa-numitele „*costuri de asociere*”: contribuția la bugetele comune ale Alianței, cheltuielile personalului delegat în structurile NATO, costurile realizării unui nivel real de interoperabilitate.

Bulgaria a primit o asistență susținută din partea SUA (concepte, doctrina de bază pentru forțele armate, managementul resurselor apărării, modernizarea armamentului și tehnicii de luptă, comunicații și informații, formare cadre, comanda și managementul sistemelor, sisteme de comunicații, informații și observare, USA Military Contact Group – controlul traficului aerian, planificarea apărării, operații PFP etc.). Marea Britanie și Franța sprijină: controlul armamentului, standardizarea, formarea cadrelor, logistica, relațiile militare civili, managementul crizelor, PFP, intervenții în cazuri de dezastre și accidente, relațiile

publice etc. În structura Ministerului Apărării Naționale ființează și un program „*Foreign Consultancy and Military Diplomacy*” (cu experți din SUA, Marea Britanie, Franța, Germania, Italia și Grecia). În următoarele două etape, reforma militară va tinde să apropie armata bulgară de structurile de comandă și acțiune ale NATO, inclusiv în domeniile DCI și CJTF. La sfârșit, în 2004, forțele armate bulgare vor număra 42000 oameni, în majoritate, profesioniști.

Slovenia. Fostul senator SUA, William Roth, liderul unui grup senatorial nord-american de susținere a Sloveniei în demersurile sale de admitere în NATO, a remarcat, cu prilejul unei vizite în Slovenia în iunie 2002, „*enormul progres realizat*” de această țară, în plan politic și economic după 1991, fapt ce contribuie la plasarea ei printre favoriții admiterii în NATO. Slovenia a participat la acțiunile de pace NATO din Balcani.

Croația a primit în mai 2002 invitația de a adera la MAP, Albania a adoptat un Plan de 10 ani în scopul aderării la NATO, iar FRI a Macedoniei încearcă să recupereze „*timpul pierdut*” în cursul crizei din 2000-2001.

În relațiile cu statele aspirante, oficialii și experții NATO au insistat, între altele, asupra necesității ca acestea să-și evalueze în mod real și serios ofertele de apărare colectivă și securitate, stabilindu-și obiective, preponderent concrete, pe măsura resurselor proprii. În contextul evidențiat, lordul G. Robertson a atras în mod repetat atenția asupra gestionării bugetelor militare și a necesității de concentrare a eforturilor în direcția edificării unor forțe armate relativ reduse sau reduse numeric, profesionalizate, bine înarmate și antrenate, cu o interoperabilitate sporită (el a criticat în mai multe rânduri, de exemplu, Polonia pentru menținerea încă a unei structuri armate de mari efective; Ungaria a fost, la rândul ei, citată pentru lipsa de interes arătată reformei militare după admiterea în NATO). Eforturi susținute trebuie să se depună pentru atingerea unui nivel de interoperabilitate convenabil și pentru depășirea, în ritm susținut, a obstacolelor de diferite naturi (dotarea cu armament și tehnică de luptă de producție ex-sovietică, incompatibilitatea sistemelor de comandă, control și comunicații, „*recunoașterea conceptelor NATO*” la nivel tactic, operativ și strategic etc.).

Dezvoltarea unor unități și mari unități multinaționale, destinate direct NATO sau PFP, este o altă direcție ce necesită un travaliu de substanță și resurse aparte. Și în acest sens, oferta NATO nu trebuie supradimensionată doar din motive politice.

Foarte multă atenție se impune în abordarea problemei protecției informațiilor (securizarea spațiilor, secretizarea legăturilor telefonice, prin fax sau computer, reglementarea întrebunțării documentelor secrete, verificarea întregului personal etc.). La fel, reprezentarea statelor în structurile NATO, militare și civile trebuie să constituie

o preocupare constantă a candidaților (Polonia, de pildă, din 300 funcții oferite de NATO, a încadrat inițial numai 32 în anul 2000).

În acest context al pregătirii integrării, NATO pune aspiranților la dispoziție instrumente esențiale, precum: structura stat candidat – Senior Political Comitee (format 19+1), cu participarea obligatorie a secretarului general NATO (Consiliul Atlanticului de Nord supervizează aplicarea MAP), obligativitatea încadrării în procesul „*Review Report on the Political and Economic Development of the Country*”, sprijin prin intermediul EAPC, al Political Military Steering Comitee (PMSC), al Programului „*Intensive Training and Preparation for Peace Operations*” și al „*Review Process*”, asistență și consultanță pentru îndeplinirea MAP și „*Partnership Goals*”, extinderea sistemului de consiliere etc.

Summit-ul NATO de la Praga din 2002 a stabilit ca șapte state din cele zece aspirante să fie invitate în cadrul Alianței.

Noile riscuri și amenințări

Dezbaterile asupra riscurilor și amenințărilor internaționale au continuat în 2002 la nivelul NATO și în relațiile dintre NATO și partenerii săi. În principiu – dincolo de deosebirile dintre statele membre – au fost considerate drept tendințe periculoase:

- o amplificare a instabilității și impredictibilității evoluțiilor mediului internațional de securitate;
- o răspândire rapidă și de amploare a efectelor și consecințelor evoluției negative a situației din zonele de confruntare și conflict prin intermediul migrației legale și ilegale, proliferării criminalității transnaționale, amplificării contrabandei cu arme, droguri, persoane etc.

Amplificarea amenințării teroriste odată cu 11 septembrie a depășit granița dintre terorismul ce caută să propage și să susțină o cauză ori o ideologie și cel care urmărește anihilarea fizică a unor mari mase de oameni și distrugeri materiale importante în zonele țintă. Creșterea instabilității interne a factorilor de risc de natură să conducă la prăbușirea structurilor puterii de stat; asociat cu aceste evoluții se remarcă creșterea probabilității unor evoluții în direcția creșterii numărului de state, deci a sporirii numerice a focarelor de instabilitate și conflict. În contextul acestor evoluții se conturează proliferarea la scară largă a armelor de distrugere în masă, proliferare ce va defini și potența provocărilor la adresa mediului de securitate al noului secol. Neliniștitor și impredictibil, noul mediu de securitate necesită o abordare concretă și determinată a noilor amenințări și riscuri la adresa securității statelor Alianței Nord-Atlantice.

Remodelarea NATO

Discuțiile asupra restructurării NATO, în raport cu noile riscuri și amenințări, au continuat în 2002; în direcția măsurilor concrete, s-au realizat restructurări la nivelul înaltelor comandamente, în noiembrie 2002.

Răspunzând provocărilor noului mediu internațional de securitate, NATO are în vedere demararea unui amplu proces de restructurare și reformă, vizând susținerea și dezvoltarea capabilităților politice ale Alianței și a rolului pe care aceasta este chemată să-l joace, în noul sistem al relațiilor internaționale în curs de definire. Aceste demersuri se traduc în crearea unor capabilități militare mai flexibile, adaptate noii game de misiuni rezultând din configurația specifică a riscurilor și amenințărilor la adresa securității forțelor de intervenție, în conjuncție cu pregătirea, susținerea logistică și protecția NBC superioare, reprezintă răspunsul NATO la aceste noi evoluții, regionale și mondiale.

Totodată, adaptarea NATO la noul mediu de securitate se traduce în îmbunătățirea și amplificarea la toate nivelurile a legăturii transatlantice și a cooperării și colaborării cu Rusia și alte state ale lumii, care sunt interesate și împărtășesc o viziune comună cu statele Alianței în ceea ce privește amenințările și riscurile la adresa mediului de securitate global și evoluțiilor acestuia. Promovarea și amplificarea unor relații de cooperare instituțională cu alte organisme internaționale de securitate – OSCE, ONU, UE – sunt și ele de natură să contribuie la exercitarea rolului ce revine NATO.

Funcțiile sale de bază sunt aceleași pentru toți – arată la 30 octombrie 2002 Kristin K. Devold, ministrul Apărării din Norvegia – *și rămân aceleași de la apariția sa acum mai bine de cinci decenii – menținerea păcii și stabilității, protejarea instituțiilor și valorilor democratice și a drepturilor cetățenilor statelor aparținând arealului euro-atlantic*. Evenimentele din septembrie 2001 au demonstrat cât de importante sunt aceste valori comune și cât de mare este amenințarea la adresa lor, provenind din noile evoluții ale riscurilor la adresa securității naționale și mediului de securitate internațional – cu un accent deosebit pe importanța pe care a căpătat-o, în acest context, terorismul ca factor de risc la adresa mediului de securitate global.

Prima direcție de acțiune este aceea a creșterii capabilităților militare și de modernizare a structurii de forțe și de comandă. Sunt, în această ordine de idei, mai mult decât necesare, capabilitățile pe care le-ar aduce constituirea Forței de Reacție Rapidă a NATO propusă a fi creată în cadrul Alianței cu prilejul Summit-ului de la Varșovia, din septembrie 2002, de către secretarul american de stat al Apărării, Donald Rumsfeld. În acest context, este importantă încadrarea unor astfel de forțe în structurile multinaționale ale Alianței.

Structurile și capacitățile militare în discuție nu sunt ele singure de ajuns. Este necesar ca aceste forțe să poată fi susținute și desfășurate oriunde este nevoie de ele. În acest context, capacitățile de transport strategic, de alimentare în zbor și cele logistice constituie un element cheie. Ele trebuie, de asemenea, să beneficieze de capacități de combatere și protecție NBC.

Pe de altă parte, 2002 a evidențiat două domenii esențiale în care Europa poate să-și aducă o mai puternică contribuție la asigurarea nevoilor Alianței. Prima ar fi cea a creșterii bugetelor apărării și a contribuției europene la cheltuielile pentru asigurarea apărării comune, toate acestea în contextul redimensionării cheltuielilor militare și redirecționării resurselor disponibile de la structurile moștenite din era Războiului Rece către investiții în modernizarea și transformarea forțelor armate europene. De asemenea, s-a luat în calcul creșterea eficienței cu care sunt cheltuiți acești bani prin dezvoltarea cooperării multilaterale și finanțarea comună a unor proiecte.

În momentul de față, bugetele statelor europene, cheltuielile alocate departamentelor apărării sunt, date fiind situația economică și dimensiunile fizice ale acestor state, limitate. În aceste condiții, aceste state, incapabile să participe, în mod normal, într-un mod semnificativ la asigurarea apărării și securității comune, ar putea, dincolo de capacitățile lor militare de bază, să dezvolte capacități specializate, extrem de performante destinate integrării lor în structuri multinaționale mai largi. Sporirea integrării, crearea unor structuri de reacție rapidă, specializarea, eforturile pentru acoperirea distanței tehnice și tehnologice dintre aliații europeni și americani sunt căile de asigurare a menținerii Alianței ca un actor colectiv militar la nivel internațional. Alternativa ar fi regionalizarea politicilor de apărare și forțelor militare și reducerea capacității NATO de a acționa ca un factor de decizie și o autoritate semnificativă în mediul de securitate internațional.

Relațiile dintre „pilonii” NATO

Dacă în problemele de principiu partenerii europeni și nord-americani s-au pus cu relativă ușurință de acord, temele modalităților de traducere în practică a proiectelor comune și cele ale soluționării unor conflicte internaționale au cunoscut abordări divergente.

În opinia Administrației de la Washington, cele mai importante capacități necesare în interiorul Alianței sunt cele legate de combaterea noilor amenințări la adresa securității noilor aliați și realizarea de noi capacități în domeniul protecției împotriva armelor nucleare, chimice și biologice și în detecția acestora. Se adaugă: sporirea interoperabilității într-o serie întreagă de arii funcționale, de la comunicații, la supravegherea la sol, capacitatea de transport aerian ca și mai bune capacități anti-teroriste. „Puține națiuni

vor poseda aceste capacități, dar fiecare națiune trebuie să fie pregătită pentru a dezvolta câteva dintre ele”.

Pe fundalul evidențiat, propunerea americană de constituire a unei Forțe de Reacție Rapidă a NATO răspunde nevoii de constituire a unei noi structuri de forțe în interiorul Alianței, care să-i confere capacitatea de a contracara noile amenințări și riscuri la adresa securității statelor membre, cu misiunile derivând din această necesitate. Întreaga structură de comandă trebuie, la rândul său, restructurată pentru a corespunde acestor mutații. Totodată, asigurarea securității statelor membre și a stabilității mediului internațional de securitate, contracararea noilor factori de risc la adresa acestuia, presupun și dezvoltarea relațiilor de colaborare cu organisme și instituții internaționale cu atribuții în domeniu – OSCE, ONU, UE și constituirea și dezvoltarea unor relații de cooperare cu Federația Rusă.

Una dintre cele mai importante probleme ce se ridică în fața factorilor de decizie ai Alianței este aceea a disparităților de nivele tehnologice și tehnice dintre forțele armate europene și americane care, au implicații asupra capacității aliaților de a opera în comun. Aliații europeni au rămas pe mai departe aproape complet dependenți în sectoare cheie de SUA: nord-americani asigură 100% din capacitățile de bruij, 90% din cele de supraveghere și recunoaștere aeriană, 80% din capacitatea de alimentare în aer, aproximativ 90% din capacitatea de transport strategic etc.

O altă problemă este aceea a căilor de evoluție divergente urmate de statele Alianței în ultimii ani. Ca rezultat a unor astfel de evoluții, forțele NATO s-ar putea găsi în situația de a nu mai putea lucra împreună în viitoare operații combinate. Dacă la nivel tactic – experiența operațiilor din Balcani o dovedește – lucrurile ar putea fi armonizate, la nivel operativ și strategic, disparitatea crescândă între capacitățile militare limitează opțiunile autorităților politice.

Inițiativa asupra Capabilităților de Apărare identifica și urmărirea să prevină astfel de evoluții. Ea și-a propus atingerea celor 58 de obiective, care ar fi asigurat crearea unor forțe capabile să acționeze în operații comune. Aliații au decis concentrarea eforturilor lor în acest cadru de patru probleme cheie: crearea unor capacități anti-NBC, asigurarea superiorității de comandă, comunicații și informații, îmbunătățirea interoperabilității forțelor comune și în domenii cheie ale pregătirii de luptă și asigurarea unei capacități de desfășurare rapidă cu susținerea logistică a forțelor.

Relațiile dintre „pilonii” european și nord-american au cunoscut aspecte tensionate atunci când s-au abordat temele: politicii comune europene de securitate și apărare; edificării Forței Europene de Reacție Rapidă; modalităților de gestionare a crizelor internaționale. Dacă europenii au

cultivat o anumită ambiguitate asupra raportului dintre proiectele lor de apărare și Noul NATO, SUA au declarat, în mai multe situații, că o asemenea politică nu se poate dezvolta decât în concordanță cu obiectivele esențiale ale Alianței. Tendința de accentuare a dezacordurilor dintre europeni și nord-americani s-a amplificat la cumpăna anilor 2002-2003, în pofida acordurilor NATO-UE din noiembrie 2002.

Deosebiri de puncte de vedere între europeni și nord-americani au persistat și vis-a-vis de rezolvarea problemelor „palestiniană” și „irakiană”. UE a insistat în vara și toamna anului 2002 ca Israelul să abandoneze pozițiile de forță în relațiile cu Autoritatea Palestiniană, pe când Washington-ul a solicitat reorganizarea Autorității, ca o condiție obligatorie a reluării procesului de pace. În problema Irakului, UE a pledat pentru soluționarea crizei în cadrul ONU, pe când SUA pare hotărâtă să acționeze militar împotriva regimului de la Bagdad, cu sau fără acordul Națiunilor Unite. În general, europenii (mai ales Franța, Germania și țările Beneluxului) acuză SUA de „unilateralism” și „voluntarism” în tratarea aspectelor esențiale ale securității internaționale; Washington-ul consideră însă că europenii nu prezintă puncte de vedere unitare și clare și că nu sunt dispuși să se angajeze efectiv cu capacitățile militare necesare în gestionarea crizelor internaționale.

Summit-ul NATO de la Praga (noiembrie 2002)

Summit-ul de la Praga din 21-22 noiembrie a fost consacrat noii extinderi NATO, modernizării și întăririi capacităților militare ale Alianței, aspect la care reprezentanții americani țin foarte mult. S-a pus doar problema de a asigura intrarea unui număr maxim de țări în sistemul de securitate al democrațiilor occidentale, protejându-le astfel împotriva reapariției conflictelor care le-au opus una alteia pe parcursul istoriei. Alianța trebuie să fie capabilă să înfrunte dușmanul comun, care nu mai este comunismul, ci ceea ce G. W. Bush numește „*terorismul mondial*”. C. Rice, consilierul pentru probleme de securitate națională, asigură că „*membrii NATO lucrează pentru transformarea forțelor lor; pentru a face față noilor amenințări și pentru a crește aptitudinea acestor forțe de a lucra împreună*”.

Summit-ul de la Praga a avut loc la trei zile după sosirea la Bagdad a misiunii de inspecție ONU și a Agenției Internaționale pentru Energie Atomică. Deși nu a făcut parte din ordinea de zi, problema Irakului a fost prezentă în atenția tuturor. În întâlnirile cu media din țările care figurează în turneul său, G. W. Bush a declarat că dacă Saddam Hussein refuză „*să se dezarmeze*”, Statele Unite vor fi în fruntea coaliției care îl va constrânge să dezarmeze, adăugând că speră că „*prieteni noștri din NATO vor veni cu noi*”. G. W. Bush nu a vorbit însă despre o acțiune a

NATO. Cu toate acestea, un reprezentant al Casei Albe a arătat că în 1990 nu s-a pus problema angajării NATO în riposta împotriva invadării Kuweitului de către Irak, ceea ce nu a împiedicat formarea unei largi coaliții.

Acest „*Summit al transformării*” s-a încheiat prin adoptarea de decizii de anvergură privind rolurile și sarcinile Alianței: a) crearea Forței de Reacție a NATO (NRF) care va utiliza tehnologiile de vârf, b) angajamentul de a îmbunătăți capacitățile militare ale Alianței și c) declarația privind Irakul. Bulgaria, Estonia, Letonia, Lituania, România, Slovacia și Slovenia au fost invitate să se alăture Alianței. „*Departamentul de Cărări Bătute, Noul NATO, modernizat și emergent, va putea răspunde provocărilor sec. al XXI-lea*” a declarat lordul Robertson.

În concluzie, Summit-ul a stabilit următoarele: *Forța de Reacție a NATO*: va utiliza tehnologii de vârf pentru a fi flexibilă, desfășurabilă, interoperabilă și aptă să susțină operațiile prelungite. Va cuprinde elemente terestre, maritime și aeriene gata de a fi transportate rapid oriunde va fi nevoie; *raționalizarea comandamentului militar*: structura de comandă a NATO va fi restructurată pentru a deveni mai simplă, mai eficientă, mai eficace și mai ușor de desfășurat și pentru a răspunde necesităților operaționale referitoare la o întreagă gamă de misiuni ale Alianței. Vor fi două comandamente strategice și unul operațional, *Comandamentul Strategic Transformare* (Statele Unite); *angajamentul de capacitate de la Praga*: țările aliate și-au luat angajamente politice ferme și specifice pentru a-și îmbunătăți capacitățile proprii în domenii esențiale pentru operațiunile militare moderne, cum ar fi mijloacele de transport strategic, aerian și maritim și supravegherea aer-sol; *apărarea împotriva noilor amenințări*: aliații s-au pus de acord asupra unui concept militar de apărare împotriva terorismului și au stabilit cinci inițiative specifice de apărare împotriva armelor nucleare, biologice și chimice în vederea întăririi capacităților de apărare ale Alianței împotriva armelor de distrugere în masă. Șefii de stat și guvern au hotărât, de asemenea, să întărească capacitățile de apărare ale NATO împotriva cyber-atacurilor și să pregătească un nou studiu de fezabilitate privind scutul antirachetă.

Parteneriate întărite (consolidate)

Transformarea Alianței va implica o cooperare întărită (consolidată) cu țările partenere. Consiliul Parteneriatului Euro-Atlantic, întrunit la nivel de șefi de stat și de guvern, a stabilit un plan de măsuri care are în vedere întărirea Parteneriatului, inclusiv un Plan de Acțiune al Parteneriatului împotriva terorismului. Problemele legate de terorism vor constitui unul dintre domeniile de cooperare consolidată (întărită) cu țările din cadrul Dialogului mediteranean al NATO.

Consiliul NATO-Rusia și Comisia NATO-Ucraina s-au întrunit, de asemenea, la nivel de miniștri ai afacerilor

externe.

„Praga va rămâne o conferință istorică, ea fiind o conferință a extinderii, o a doua conferință a extinderii, dar de această dată cu șapte membri, în momentul în care peste câteva zile la Copenhaga, Uniunea Europeană va proceda la propria sa extindere. La summit s-a avut în vedere și problema adaptării structurilor sale de forțe și a structurilor de comandă, structurarea unei alianțe mai hotărâte îndreptate spre viitor; alianță care integrează problemele timpurilor noastre” – a declarat președintele Franței, Jacques Chirac, la încheierea lucrărilor Summit-ului.

Miza summit-ului este foarte importantă. Dubla extindere, la Praga și la Copenhaga (a UE), marchează o etapă importantă în istoria Europei care, devenind conștientă de solidaritatea sa, s-a angajat într-un proces de extindere până la capăt. Un alt pas se va face la Copenhaga, în spiritul respingerii oricărei fracționări în cadrul Europei. Cele două summit-uri nu constituie un final, ci etape ce lasă să se întrevadă, fără nici o îndoială, extinderile ulterioare, când situația politică, economică și socială a țărilor în cauză o va permite. Praga consacră noțiunea de „ușă deschisă”.

Presa americană a insistat, la rândul ei, atât asupra importanței extinderii NATO cu șapte noi state din Europa Centrală și de Răsărit, cât și asupra noilor realități geostrategice care reflectă evoluția organizației.

Conform *Washington Post*, „această conferință la vârf însuflă multă speranță”. Pentru *New York Times* este vorba de „o întoarcere politică surprinzătoare”, și această dorință a națiunilor de a se alătura Alianței marchează o „adevărată voință de consolidare democratică”. Cotidianul insistă, de altfel, asupra „necesității de democratizare pentru a stabili aceste țări”.

Pentru comentatori, de acum înainte, rațiunea de a fi a Alianței o constituie lupta împotriva terorismului. După *Washington Post*, „terorismul islamic a înlocuit Uniunea Sovietică pentru a cristaliza frontul comun al NATO”. Pentru *Wall Street Journal*, Conferința la vârf de la Praga a însemnat „un act de sfidare față de amenințările pe care le prezintă terorismul”, iar adăugându-se că „Praga nu marchează doar sfârșitul unui ciclu istoric, dar și un nou punct de plecare care arată valoarea angajamentului american pe termen lung în favoarea democrației în lume”. *Washington Post* estima că re poziționarea NATO și noile sale ambiții internaționale „pot justifica crearea unei armate europene”.

Președintele american G. W. Bush a afirmat, cu prilejul vizitei la București din 23 noiembrie 2002, că România trebuie să devină podul NATO către o „nouă Rusie” care nu trebuie să se teamă de extinderea NATO prin invitarea a șapte foste țări comuniste. „În viitorul pașnic pe care îl construim, România poate ajuta Alianța ca pod către noua

Rusie”, a declarat G. W. Bush, care a încheiat în capitala României turneul european care l-a purtat de la Praga la Sankt Petersburg, unde l-a întâlnit pe președintele rus Vladimir Putin, și apoi spre Vilnius și București.

Conferința privind evoluția dialogului mediteranean

Între 22-24 noiembrie a avut loc la Barcelona conferința internațională „Europa, Statele Unite și Mediterana”, la care au participat înalți responsabili, universitari și reprezentanți din lumea afacerilor din țările membre NATO și ai dialogului mediteranean. Ordinea de zi a fost ambițioasă, incluzând toate aspectele evoluției dialogului mediteranean: echilibrul de găsit între extinderea către Est și cooperarea cu Sudul, incidentele atentatelor de la 11 septembrie și ale conflictelor regionale asupra dialogului pe care NATO și UE îl poartă cu țările mediteraneene. Pe lângă aspectele politice și militare ale cooperării au fost luate în calcul și dimensiunile economice, industriale și umane.

Conferința a fost organizată de Institutul Aspen din Italia și de Institutul European pentru Mediterana, fiind patronată în special de Biroul de Informații și de Presă al NATO.

Gestiunea (managementului) crizelor

În ultimul deceniu, NATO a alocat din ce în ce mai multe resurse și timp pentru gestionarea crizelor. În prezent, Alianța este angajată în trei astfel de operațiuni în fosta Iugoslavie și susține lupta împotriva terorismului purtată de SUA.

Pe de altă parte, pe măsură ce NATO își îmbunătățește capacitățile sale militare, acest domeniu de activitate pare să aibă o importanță din ce în ce mai mare.

Relațiile NATO, Albania, FRI a Macedoniei

La 29 noiembrie, lordul G. Robertson a vizitat Albania și fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei pentru a discuta rezultatele Summit-ului de la Praga. El a explicat celor două țări că porțile Alianței rămân deschise, cerându-le să-și continue reformele. La Praga, ele au fost încurajate să-și continue eforturile pentru a atinge acest obiectiv.

Secretarul General NATO a insistat în mod deosebit asupra necesității luptei împotriva criminalității organizate la scară internațională și a salutat inițiativa ca Albania, Croația și Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei să lucreze împreună în vederea aderării la NATO.

Vizita secretarului general NATO în Federația Rusă

În prima parte a lunii decembrie 2002, lordul G. Robertson s-a deplasat în Federația Rusă. Ziarul *Izvestia* a punctat similitudinea declarațiilor lui Robertson și ale

Ministrului rus al Apărării, părănd că este vorba despre același discurs. Relația de astăzi NATO-Rusia marchează sfârșitul unui secol întunecat pentru Europa, care a început cu Furtuna de la Palatul de Iarnă din 1917 și s-a încheiat prin colapsul de la World Trade Center din septembrie 2001. Pagubele aduse securității europene pentru o lungă perioadă au fost masive.

Sfârșitul Războiului Rece a deschis cutia Pandorei – a subliniat lordul G. Robertson. După căderea Berlinului s-a deschis calea spre unificarea Europei sub semnul securității, democrației și prosperității, Rusia urmând a se integra și ea în familia europeană a națiunilor. În secolul al XXI-lea este imposibil să menții securitatea împotriva noilor amenințări ale terorismului, a proliferării armelor de distrugere în masă și a conflictelor regionale, fără Rusia. Noua relație NATO-Rusia a creat ceea ce a lipsit timp de un secol, o puternică punte de securitate între Rusia și partenerii săi din Vest.

Datorită arsenalului său nuclear, a celor 11 orare de timp, a celor 150 milioane de cetățeni și cu granițele sale care se întind de la Caucaz până în Asia Centrală și Extremul Orient, soarta Rusiei rămâne vitală pentru securitatea comunității euro-atlantice. „*Nimic nu poate fi mai benefic pe termen lung pentru securitatea comună decât*

ca Rusia să dețină locul său de drept ca membru deplin, de încredere al Comunității Euro-Atlantice. Am început să facem din această viziune o realitate”.

Raporturile NATO-UE

La 12 decembrie 2002, UE și NATO au adoptat *Declarația Comună* care a deschis calea spre o cooperare politică și militară mai strânsă între cele două organizații.

Este o declarație istorică privind politica europeană de securitate și de apărare care stabilește cadrul formal de cooperare în domeniul de gestiune a crizelor și de prevenire a conflictelor. Declarația enunță principiile politice ale cooperării dintre NATO și UE și garantează acesteia din urmă, pentru propriile operațiuni militare, accesul la mijloacele logistice și de planificare ale NATO.

NATO și UE au avut deja o colaborare fructuoasă în gestiunea crizelor, în special în Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, dar ele nu dispuneau de un cadru formal de cooperare.

Secretarul general NATO a declarat presei: „*V-am spus deseori că între NATO și UE cooperarea funcționează în practică, dar încă nu în teorie. Prin Declarația de astăzi și datorită activității din acest week-end, de acum înainte vom lucra împreună nu numai în practică, dar și teorie*”.

Revoluția în domeniul militar – trecut, prezent și viitor

(continuare din nr. 5-6/2002)

Sfârșitul secolului XX și începutul secolului XXI au fost caracterizate de un salt înainte al tehnologiei militare: armamentul poate fi folosit cu o precizie fără precedent, sistemele de supraveghere și de recunoaștere pot oferi informații extrem de detaliate despre structurile de forțe inamice, iar combinația dintre sistemele de analiză și cele de diseminare a informației permit exploatarea rapidă a acestora. Majoritatea analizelor de specialitate contemporane afirmă că dezvoltarea tehnologiei militare necesită reevaluarea conceptelor operaționale. Această îmbinare a evoluției tehnologice cu revizuirea conceptelor operaționale reprezintă o *revoluție în domeniul militar*¹ (RMA).

Pe aceeași temă, Andrew Marshall scria: *“o revoluție în domeniul militar reprezintă o schimbare majoră în natura războiului, provocată de folosirea inovatoare a noilor tehnologii, care, combinate cu schimbările dramatice ale doctrinei militare și ale conceptelor operaționale și organizaționale, modifică profund caracterul și modul de conducere a operațiunilor militare”*². Asemenea revoluții au apărut de mai multe ori de-a lungul istoriei și dintr-o multitudine de motive. Cea mai evidentă cauză este *impulsul* tehnologic. Revoluțiile precedente au inclus revoluția militară europeană din secolul XVI, ce s-a născut din întâlnirea dintre emergența statului națiune modern, redescoperirea doctrinei militare romane și inventarea prafului de pușcă. La mijlocul secolului XIX, apariția căilor ferate și a armamentului de foc cu țevă ghintuită au anunțat o altă RMA. A urmat inventarea submarinului, a motorului cu combustie internă și a bombei atomice, ceea ce a provocat schimbări fundamentale în ducerea războiului. Unele dintre schimbările tehnologice de mai sus își au originile în lumea civilă, în timp ce altele sunt *revoluții socio-militare* (cum este cazul inventării telegrafului și al dezvoltării căilor ferate). *Ca rezultat al RMA-urilor succesive, unele națiuni au devenit centre de putere, în timp ce altele au fost silit să depună eforturi considerabile pentru a se apropia de acest nivel.*

Dezbaterile asupra a ceea ce înseamnă revoluția în domeniul militar nu s-au încheiat și nici nu au fost epuizate în prima parte a notelor de lectură. Datorită colaborării fructuoase dintre *Centrul de Studii Strategice de Securitate* și *Centrul de Resurse Informaționale al Ambasadei Statelor Unite ale Americii la București*, putem analiza în

continuare acest subiect.

Unii analiști susțin că au existat dor trei astfel de revoluții legate de natura societății: agrară, industrială și informațională. Alții au identificat aproximativ 14 RMA-uri. Oricum toți aceștia sunt de acord asupra faptului că doar inovația tehnologică este insuficientă pentru a declanșa o autentică revoluție în domeniul militar. De exemplu, au trecut aproape cinci secole între invenția prafului de pușcă și folosirea lui la scară largă pe câmpul de luptă, iar în primele faze ale celui de-al doilea Război Mondial, noul concept operațional al folosirii tehnologiilor comunicaționale pentru a integra forțele terestre și aeriene a permis Germaniei să înfrângă forțele britanice și franceze echipate cu tehnologii similare. Cu alte cuvinte, pentru producerea RMA, conceptul operațional potrivit este la fel de important ca și inovația tehnologică.

În 1993, Gordon L. Sullivan și James M. Dubik³ au stabilit cinci tenduri esențiale ale tehnologiei militare:

- creștere a caracterului letal;
- creștere a volumului și preciziei focului;
- o mai bună tehnologie de integrare, ce sporește eficiența și efectivitatea;
- creștere a capacității unităților mici de a obține rezultate decisive;
- invizibilitate și detectabilitate sporite.

În ceea ce privește caracterul letal, forțele sunt capabile să mărească volumul preciziei de foc prin intermediul integrării sistemelor de ochire și a sistemelor informaționale și de senzori. În același timp, forțele sunt apte să se apere, crescând abilitatea lor de a detecta forțele ostile.

În cazul tendurilor tehnologice, au fost create categorii diverse care acoperă domeniul într-o mai mare sau mai mică măsură. SAIC (Science Applications International Corporation) a realizat o clasificare utilă, identificând patru domenii ale *noului război*:

- lovitura precisă la distanță;
- războiul informațional;
- manevra dominantă;
- războiul spațial.

Sistemele bazate pe lovitura precisă au apărut încă din anii '70 și continuă să se dezvolte rapid. Conform experților SAIC, lovitura precisă, în contextul RMA, reprezintă abilitatea de a localiza țintele importante și/sau mobile, de a le distruge și de a duce la bun sfârșit

operația la timp și cu pierderi colaterale minime. Războiul informațional este definit ca un alt domeniu al noului război. Deși valoarea informației în timp de război a fost remarcată încă din Antichitate, războaiele din zilele noastre se bazează extrem de mult pe sistemele informaționale. Sistemele de strângere de date - precum cele de recunoaștere și sateliții de avertizare timpurie -, diversele sisteme aeriene pilotate sau nu etc. furnizează o mare cantitate de date care pot fi sortate și canalizate către diseminarea avansată de informații. Manevra dominantă face referire la poziționarea forțelor – combinată cu lovitură precisă, războiul spațial și războiul informațional – astfel încât să atace decisiv, să înfrângă “centrul de gravitație” al inamicului (comandă, organizare, resurse, transport etc.) și să atingă obiectivele campaniei sau ale războiului. Războiul spațial are în vedere importanța militară a spațiului în contextul integrării sistemelor spațiale în operațiunile militare. Utilitatea sistemelor spațiale pentru comunicații este bine stabilită, iar folosirea acestora pentru supraveghere, recunoaștere și lovire în timp real este mult mai recentă. De asemenea, sistemele asigură navigație precisă și furnizare de date meteorologice. În viitor, sistemele de transport spațiale, armele anti-satelit, rachetele defensive și chiar sistemele spațiale de atac terestru ar putea juca un important rol în modul de conducere a operațiunilor militare.

Andrew Krepinevich, specialist al Centrului pentru Evaluări Strategice și Bugetare (CSBA), a definit RMA drept *o importantă discontinuitate în domeniul militar⁴. RMA-urile sunt provocate de schimbările intervenite în tehnologiile militare, în conceptele operaționale, în metodele de organizare și/sau în resursele disponibile și, adesea, sunt asociate unor revoluții mai largi politice, sociale, economice și științifice. Aceste perioade de schimbare discontinuă au fost în avantajul ofensivei strategico-operaționale și au oferit un impuls puternic pentru schimbarea sistemului internațional. Ele apar aproape brusc, singura generalizare ce poate fi făcută este că intervalul de apariție este de două sau trei decenii. CSBA a clasificat aproximativ douăsprezece schimbări revoluționare în conducerea războiului, intitulată astfel:*

1. Carul de luptă;
2. Infanteria Epocii Fierului;
3. Revoluția Macedoniană;
4. Jugul;
5. Artileria/Praful de pușcă;
6. Revoluția Napoleoniană;
7. Calea ferată;
8. Pușca ghintuită și telegraful;
9. Nava de război/Submarinul;
10. Superioritatea aeriană/Războiul armat;
11. Puterea aero-navală;
12. Armamentul nuclear.

De exemplu, Revoluția Napoleoniană se referă la ul-

timul deceniu al secolului XVIII, în care revoluția socială și politică din Franța a transformat conceptul de război. În plus, introducerea conscripției universale a sporit dramatic numărul soldaților. Noua armată bazată pe conscripție, formată din cetățeni-soldați cu nivel educațional crescut, a avut o relație fundamental diferită cu societatea din care aceștia făceau parte.

Revoluțiile Căii ferate, a Puștii ghintuite și a Telegrafului se referă la perioada 1840-1870, în care noile dezvoltări tehnologice au revoluționat războiul terestru. Calea ferată a adus o schimbare majoră în domeniul logisticii, pușca ghintuită a transformat tactica, iar telegraful a îmbunătățit domeniul comenzii și controlului strategic. De asemenea, în acest context, rapiditatea mobilizării a devenit o măsură critică a eficacității militare. Mișcările de trupe pe scară largă au fost posibile datorită noii infrastructuri industriale, ce a dat naștere și unui nou nivel al războiului – nivelul operațional. Telegraful a provocat schimbări și în relațiile civili-militari, oamenii de stat reușind să cunoască situația militară în ansamblul ei, spre deosebire de comandanții aflați pe câmpul de luptă.

Revoluția navei de război și a submarinului a început odată cu finalizarea, în 1906, a faimoasei H.M.S. Dreadnought, nava de luptă cu turbine. Armamentul atașat acestui tip de navă putea scoate din luptă orice tip de navă a acelor vremuri. Submarinul a fost și el la fel de revoluționar, aducând un nou element în constituirea ierarhiei de putere.

Victoria forțelor germane asupra armatelor franceze, britanice, olandeze și belgiene, în mai-iunie 1940, a marcat un nou punct de pornire în războiul terestru. Din acel moment, unitatea cu care se măsoara puterea unei armate nu a mai fost numărul de militari sub arme. În timp ce dezvoltarea războiului armat depindea de maturizarea tehnologiei dominante (tancul), tehnologia în sine nu era suficientă pentru a realiza revoluția. Câteva alte inovații - ce vizau organizarea, conceptele operaționale, comanda - au fost componente esențiale ale transformării lansate de blitzkrieg.

Al doilea Război Mondial a fost marcat și de transformarea războiului pe mare. Odată cu apariția puterii aeri-navale, flotele, care nu își puteau lovi inamicii decât dacă aceștia se aflau în raza lor vizuală, acum atacau de la sute de mile depărtare. În toamna anului 1943, când Programul de construcție american a început să restrângă numărul platformelor necesare operațiunilor la scară mare, transformarea războiului prin intermediul dezvoltării puterii aero-navale a devenit completă.

Existența revoluției nucleare a fost dovedită de detonarea bombelor atomice de la Hiroshima și Nagasaki. Așa cum s-a întâmplat și în cazul celorlalte revoluții, apariția armelor nucleare a condus la nașterea unei noi doctrine de luptă și a unor noi organizații militare. În acest context,

principalul scop al strategiilor a fost schimbat de la luptă la apărare.

Specialiștii de la CSBA nu au stabilit, însă, dacă apariția puterii spațiale constituie o revoluție în domeniul militar. Unii analiști consideră că implicarea acestui tip de putere în Războiul din Golf o introduce deja în categoria RMA-urilor, în timp ce alții, indiferent de performanțele specifice demonstrate în orice război, o consideră ca fiind însăși revoluția în domeniul militar. Se pare că este mult mai folositor ca relația dintre puterea spațială și RMA să fie privită în două modalități: mai întâi, în termeni de contribuții importante ale puterii spațiale la dezvoltarea sistemului de recunoaștere globală, care a apărut în Războiul din Golf; apoi, în termeni de potențial autonom, dar emergent pentru o RMA de înarmare spațială. Există un sistem de sisteme ce creează revoluția în domeniul militar bazată pe recunoașterea globală și lovitura precisă. Unele dintre cele mai importante sisteme ale acesteia includ: sisteme moderne de comunicații, comandă, control, computere, informații, supraveghere și recunoaștere (C4ISR), platforme invizibile și armament de mare precizie. Mai mult, armamentul spațial deține potențialul de a revoluționa profund războiul, operând de la cel mai scăzut nivel tactic la cel mai înalt nivel strategic. Astfel, pot fi efectuate lovituri globale instantanee și simultane și chiar poate fi minimizată puterea ofensivei forțelor nucleare. Asemenea sisteme pot crea o revoluție în domeniul militar cel puțin la fel de profundă și de importantă precum cele prezentate anterior. Drumul către înarmarea spațială este încă marcat de multe provocări de natură politică, fiscală și tehnică; în plus, înainte de a începe acest drum, trebuie anticipat faptul că asemenea arme puternice inevitabil vor naște contramăsuri în cadrul nesfârșitei dialectici dintre armamentul ofensiv și cel defensiv.

O ipoteză demnă de luat în seamă³ se referă la faptul că efecte cu adevărat revoluționare vor apărea prin combinarea a două sau mai multor domenii ale noului război. De exemplu, îmbinarea războiului spațial cu cel informațional ar putea genera avantaje, altfel imposibil de obținut. Astfel, SUA vor putea atinge un nivel de dominare informațională asupra inamicului, atât prin degradarea semnificativă a circuitului informațional al acestuia, cât și prin îmbunătățirea fluxului informațional propriu. Pe timp de conflict, aplicarea unui astfel de sistem de sisteme ar putea genera mari capacități. Un potențial rezultat ar putea fi detectarea tuturor fenomenelor observabile, adică cunoașterea locațiilor și caracteristicilor forțelor inamice, simultan cu limitarea informațiilor cunoscute de inamic.

Totuși, câteva schimbări sunt necesare pentru a avea succes în noul război. În primul rând, trebuie schimbat modul de gândire referitor la pregătirea pentru viitor, trebuie încurajată gândirea liberă, imaginativă, care acceptă greșelile nevinovate, precum și experimentarea. Această

schimbare trebuie să vină de la conducere și apoi să fie extinsă în toată organizația, în special prin sistemul de educație. În al doilea rând, trebuie dezvoltată o strategie cuprinzătoare, îndeajuns de robustă încât să acopere starea de incertitudine cu care ne confruntăm. Trebuie să se stabilească cum se dorește ca viitorul să arate și să se dezvolte o strategie pentru a-l modela în acest sens.

O altă opinie interesantă referitoare la faptul că revoluția în domeniul militar înseamnă ceva mai mult decât armamentul de înaltă tehnologie este cea a analistului Nicholas Berry⁶. Probabil că cea mai importantă revoluție în domeniul militar nu este cea tehnologică (muniție, supraveghere, comandă și control), ci cea care vizează însăși natura războiului. Pericolul unei invazii străine este aproape inexistent, de aceea statele, de la Federația Rusă la Noua Zeelandă și de la China la Canada, se luptă să-și reorienteze forțele armate. În acest context, întrebarea ce se naște este: dacă absența amenințării invaziei străine reprezintă o schimbare fundamentală în relațiile de securitate, ce se poate spune despre viitorul rol al forțelor militare? Nicholas Berry identifică patru cauze ale declinului acestui tip de amenințare:

1. *Invadarea unei țări vecine este în contradicție cu actualele norme globale, nu este legitimă. Eșecul comunismului ca ideologie cu pretenții universale a înlăturat motivul invadării altei țări pentru a apăra regimul său comunist (Ungaria, Cehoslovacia, Afghanistan), pentru a-l înlătura (Cuba, Nicaragua, Grenada) sau pentru a-l preveni (Coreea, Vietnam), însă, când a invadat Kuweitul, în 1990, Irakul a violat norma suveranității naționale.*

Poate că globalizarea a șters granițele financiare, comerciale și informaționale, dar le-a întărit împotriva agresiunii militare, teritoriul național fiind considerat aproape sacru.

2. *Amenințarea contraatacului unei coaliții de state importante reprezintă un motiv de retragere pentru orice potențial invadator. Consiliul de Securitate al ONU a sancționat asemenea acțiuni și continuă să o facă. Un exemplu este cazul Furtună în Deșert: Irakul a fost forțat să se retragă, iar asprele sancțiuni economice impuse sunt valabile și astăzi, când regimul politic al lui Saddam Hussein creează noi probleme securității internaționale.*

3. *Sistemul național de descurajare a potențialilor agresori a fost întărit prin proliferarea armamentului de distrugere în masă și a rachetelor balistice. La sfârșitul secolului XX, un raport al CIA dezvăluia creșterea masivă a transferului de armament și de tehnologie militară - în special Orientul Mijlociu - Iran, Pakistan, Irak, India, Siria, Libia și Coreea de Nord fiind destinatarii, iar Rusia și China principalii furnizori.*

4. *Este foarte rar menționată absența prestigiului victoriei asociată, în trecut, cu cucerirea altui stat. În era naționalismului, costurile unei astfel de ocupații sunt*

mult mai importante decât beneficiile ce decurg. Națiunea ocupată poate riposta prin războiul de gherilă, terorism, crimă și mișcări de rezistență. Unul dintre cazurile recente este cel al Etiopiei și Eritreii, în care există și acum discuții asupra identității invadatorului.

N. Berry remarcă faptul că războaiele de sfârșit de secol XX și început de secol XXI sunt interne (Timorul de Est, Sierra Leone, Kosovo, Bosnia), iar dacă amenințarea escaladează, intervenția internațională este justificată. Noul rol pe care analistul îl prevedea după anul 2000 pentru forțele armate moderne include operațiuni militare multilaterale ce au atât funcții combative, cât și polițienești. Protecția suveranității este un alt rol emergent identificat de Thomas-Durell Young. Jurisdicția tuturor guvernelor asupra populației și teritoriului condus este amenințată de crima internațională, terorism, piraterie, trafic de droguri etc. Lupta împotriva acestor amenințări este o funcție militară în coordonare cu autoritățile civile, rolurile combative și cele polițienești fiind din nou simultane.

În studiul *The Revolution in Military Affairs and Coalition Operations: Potential Problem Areas and Solutions*⁷, T.D. Young analizează ramificațiile politice în operațiunile de coalizie ale creșterii vitezei operaționale, ca rezultat al inovațiilor tehnologice din cadrul RMA:

1. *O viteză operațională mai mare va avea un efect la fel de puternic asupra războiului de coalizie convențional, precum și în operațiunile de sprijin al păcii. În războiul convențional, controlul politic asupra operațiunilor și asigurarea desfășurării normale a relațiilor dintre civili și militari sunt de la sine înțelese. În cazul operațiunilor de sprijin al păcii, istoria recentă a NATO a demonstrat că implicarea politică a guvernelor naționale depășește proporțiile misiunii. Ce rezultat, ministerele au insistat să fie consultate în fiecare etapă a operațiunii, rezervându-și și dreptul de veto în acest sens.*

2. *“Comanda” în cadrul coaliziilor ar putea constitui un impediment în calea folosirii maxime a potențialului de viteză operațională creat de revoluția în domeniul militar. Cel puțin în cadrul NATO, miniștrii se află în faza în care contează pe consultări pentru fiecare etapă a operațiunii de sprijin al păcii, astfel deținând controlul asupra acesteia.*

3. Problemele prognozate de recente operațiuni NATO de sprijin al păcii încă nu au fost pe deplin soluționate de Alianță. Țările membre NATO trebuie să continue reformele necesare doctrinei operaționale, astfel încât să reducă breșa dintre controlul politic asupra operațiunilor și nevoia comandanților de a deține putere de decizie clară în cadrul misiunii.

4. Procedurile care guvernează comanda operațiunilor aliate, “autoritățile de comandă”, au fost stabilite la apogeul Războiului Rece și au câteva limite importante: sunt ambigue și pot da naștere la diverse interpretări, iar del-

egarea autorității la comandanți subordonați poate ocupa mult timp în detrimentul desfășurării operațiunii.

În ceea ce privește NATO, sfârșitul Războiului Rece, ce a adus transformarea majoră a balanței globale a puterii, a plasat Alianța într-o situație în care era necesară redefinirea scopului său principal. După cum afirmă David W. Read⁸, în timpul Războiului Rece, scopul NATO era clar: Alianța era un parteneriat politico-militar transatlantic sub conducerea SUA, direcționat spre descurajarea și, în caz de nevoie, spre apărarea împotriva agresiunii sovietice. După colapsul Uniunii Sovietice, membrii Alianței au recunoscut nevoia de redefinire a scopului existenței NATO, astfel încât acesta să fie în continuare relevant pentru securitatea și stabilitatea Europei. În ciuda acceptării noilor roluri și sarcini, majoritatea membrilor și-a exercitat drepturile naționale, a făcut reduceri semnificative în bugetul apărării, a micșorat și a restructurat forțele armate. Spre deosebire de partenerii europeni, armata SUA a optat pentru crearea unor forțe bazate mai mult pe capacități și abile în proiecția puterii strategice. Succesul obținut în Războiul din Golf a demonstrat că deciziile americane au fost corecte, iar SUA au mers chiar mai departe angajându-se în examinarea teoretică intensă și experimentarea conceptelor războiului viitorului. Aceste eforturi au dat naștere la o nouă viziune de război americană, o viziune bazată mai puțin pe volum și putere de foc și mai mult pe informație, precizie și agilitate. Odată cu Războiul din Golf, forțele americane au continuat să-și îmbunătățească capacitățile în multe domenii, inclusiv armamentul de precizie, comanda și controlul, comunicațiile, computerele, sistemele de supraveghere și recunoaștere. Este evident că Războiul din Golf și perioada imediat următoare au oferit o mostră din actuala RMA.

Dacă SUA ar fi privit revoluția în domeniul militar ca un mijloc de promovare a intereselor de securitate națională prin creșterea letalității, îmbunătățirea mobilității și reducerea vulnerabilității forțelor angajate în operațiuni, membrii europeni ai NATO nu ar fi început procesul de schimbare. David Read consideră că statele europene sunt captive ale paradigmei securității naționale bazată pe apărare teritorială și abia acum par a fi receptive la ideea proiecției forței. Totuși, chiar și printr-un masiv efort colectiv, forțele europene de azi ar fi incapabile să ducă la bun sfârșit operațiuni de tipul celor conduse de americani în Golful Persic, în 1991. Sintetizând abordările teoretice de până atunci, Lothar Ibrügger, Raportorul General al Comitetului pentru Știință și Tehnologie al NATO, realiza în 1998 un studiu de caz referitor la influența revoluției în domeniul militar asupra Războiului din Golf⁹. La începutul anului 1991, Războiul din Golf a creionat câteva dintre componentele-cheie ale revoluției din acea perioadă, în care folosirea cu scopuri militare a tehnologiilor informaționale s-a aflat la apogeu. Noile tehnologii

au crescut capacitatea forțelor Coaliției de a folosi și de a face schimb de informații, dar și de a împiedica adversarul să comunice cu forțele desfășurate. Totuși, cea mai importantă capabilitate de atunci a fost lovitură precisă: noile tehnologii de ghidare au făcut posibilă crearea muniției ce poate fi folosită cu mare precizie, cu ajutorul aeronavelor, al rachetelor de croazieră și al artileriei. În timpul Războiului din Golf, au fost folosite 6.250 tone de astfel de muniție, spre deosebire de 81.890 tone de bombe, ceea ce aruncă un semn de întrebare asupra viitorului logisticii. Aproximativ 90% din muniția ghidată și-a atins ținta, în timp ce doar aproximativ 25% din bombe au fost eficiente.

La fel de important a fost și rolul jucat de sistemele sofisticate de supraveghere, recunoaștere și strângere de date. Acestea includeau sisteme terestre, aeriene și spațiale ce erau deja testate, cât și prototipuri (sistemul de avertizare și control aerian E-3 Sentry, aeronava pentru strângere electronică a datelor RC-135, prototipul JSTARS etc.). O altă categorie era compusă din capacitățile spațiale, militare și comerciale, aparținând Statelor Unite ale Americii, Marii Britanii, Franței și Rusiei. Aceste mijloace asigurau forțelor Coaliției disponibilități de comunicare, navigație, supraviețuire, informații și avertizare timpurie. Prin folosirea a circa 60 de sateliți, forțele Coaliției puteau comunica în siguranță și schimba informații între unitățile terestre, navale și aeriene pretutindeni în teatrul de luptă. Mai mult, aceste forțe erau capabile să localizeze și să identifice țintele cu o precizie remarcabilă, să călătorească prin deșertul irakian mai bine decât irakienii și să găsească rapid trupele sinistrate datorită Sistemului de Poziționare Globală (GPS). Nu trebuie uitate nici rachetele Patriot a căror menire era să intercepteze rachetele irakiene Scud și despre care s-au scris și se scriu în continuare multe.

În concluzie, Războiul din Golf a ilustrat fidel tendințele din sfera tehnologiei militare și a constituit o experiență plină de învățăminte.

Revenind la studiul lui David Read, acesta scria despre campania aeriană condusă de NATO în Iugoslavia și Kosovo, în primăvara anului 1999, că a subliniat slăbiciunile majore ale Alianței și a reîntărit ideea că forțele americane sunt baza. Mai mult de 70% din puterea de foc și peste 90% din bombardamentele de precizie au fost furnizate de aeronavele americane. Read afirmă că NATO încă are nevoie de o apărare mult mai eficientă și mult mai concentrată astfel încât membrii europeni să poată participa la toată gama de operațiuni în care NATO se poate angaja. NATO s-a confruntat întotdeauna cu problemele împărțirii responsabilităților și interoperabilității, dar extraordinara capacitate a SUA de a investi în tehnologii militare de ultimă generație le face să se aplece în fruntea tuturor celorlalți aliați. Una din principalele preocupări ale americanilor este că revoluția în domeniul militar va crea o situație în care SUA sunt din ce în ce mai incapabile să acționeze alături de aliații lor din cauza

discrepanței tehnologice. SUA rămân angajate față de pacea și securitatea Europei, însă nu doresc implicarea în fiecare problemă europeană de securitate. Read consideră că americanii ar dori ca aliații europeni să împărtășească responsabilitățile în toate domeniile, în timp ce viziunea Europei este ușor diferită¹⁰, în sensul că aceasta din urmă consideră că aduce o contribuție substanțială la NATO subestimată de SUA.

Una dintre concluziile lui Read este că deja a început o nouă revoluție militară și că cel puțin una dintre tehnologiile care acum se dezvoltă va schimba natura războiului. SUA vor continua să fie în frunte cel puțin în viitorul previzibil. RMA nu este un panaceu și nici nu va garanta vreodată că va fi încununată de succes, dar în momentul de față aliații nu pot decât să exploateze noile tehnologii cu scopul îmbunătățirii eficienței forțelor. Armamentul și sistemele rezultate din RMA vor fi folosite, fără îndoială, atât în operațiuni la scară largă, de înaltă intensitate, cât și în operațiuni la nivel restrâns.

Cerințele impuse de RMA se referă în special la resurse și pentru mulți, inclusiv pentru membrii NATO, costul implicării într-o astfel de revoluție poate fi mult prea mare. În ciuda acestora, cu ajutorul unei strategii care integrează capabilitățile de nișă, NATO poate promova modernizarea concomitent cu păstrarea rolului principal în securitatea și stabilitatea euro-atlantică. O strategie referitoare la capabilitățile de nișă va întări Alianța, dar numai dacă se va baza pe adoptarea selectivă a noilor tehnologii, concepte operaționale, doctrinale și organizaționale.

Erik Peterson, vice-președinte și director de program al Centrului de Studii Strategice și Internaționale, este de acord cu David Read, afirmând că actuala revoluție americană în domeniul militar creează o discrepanță în materie de capabilități între SUA și aliații europeni¹¹. Această RMA este condusă de tehnologie, nu de amenințare, iar "ingrediente-cheie" sunt: strângerea de informații *hi-tech*, războiul informațional și lovirea sateliților în spațiu. Rusia, China și chiar Europa sunt lăsate în urmă. O consecință importantă pentru NATO va fi "diviziunea muncii", SUA asigurând sprijin *hi-tech* și europenii, în special Marea Britanie și Franța, asigurând trupe terestre.

Progresele semnificative ale tehnologiei militare schimbă chiar natura războiului viitorului. Această nouă tehnologie promite să înzestreze forțele moderne cu o conștientizare situațională fără precedent, fiind astfel capabile să descopere și să distrugă orice țintă, înainte să poată fi amenințate. Aceste tehnologii sunt aplicabile întregului spectru de conflicte, de la războiul interstatal regional și până la conflictul de intensitate redusă, cum ar fi operațiunile de sprijin al păcii. De asemenea, ele vor fi disponibile și adversarilor, și, deși s-ar putea să nu dispună de ultima generație de arme, țările sărace sau actorii nonstatali vor avea capabilități mult mai eficiente. Adversarii care posedă numai tehnologie învechită vor găsi

metode de combatere indiferent de superioritatea tehnică a forțelor moderne. În consecință, progresele tehnologice trebuie acompaniate de noi concepte doctrinale. Această schimbare tehnologică nu este o revoluție pe termen scurt, ci un proces de durată, care va necesita investiții în modernizarea permanentă a forțelor. Modernizarea forțelor implică și dificultăți, precum menținerea interoperabilității dintre SUA și partenerii europeni într-o manieră optimă. Această modernizare continuă va fi realizată nu numai prin intermediul sporirii capacităților existente, ci și prin schimbarea acestora, deși costurile nu pot fi calculate cu exactitate. Astfel, marile forțe mecanizate vor fi depășite și vor fi înlocuite de forțe mai mici, mai ușoare și mult

mai agile, bazate pe o nouă doctrină și o nouă structură organizațională. În concluzie, tehnologiile avansate trebuie văzute ca o oportunitate pentru aliați și partenerii lor.

(*va urma*)

A.S. și C.B.

NOTE

¹ Ibrügger, Lothar, *The Revolution in Military Affairs*, Special Report, Science and Technology Committee, NATO Parliamentary Assembly, 1998.

² Apud McKittrick, Jeffery; Blackwell, James; Littlepage, Fred; Kraus, Georges; Blanchfield, Richard; Hill, Dale, *The Battlefield of the Future – 21st Century Warfare Issues*, Air University, Cap. 3, p. 1, 1995.

³ Sullivan, Gordon L.; Dubik, James M., *Land Warfare in the 21st Century*, Strategic Studies Institute, 1993.

⁴ Apud Hays, Peter L., *What is Spacepower and Does It Constitute a Revolution in Military Affairs?*, <http://www.usafa.af.mil/inss/OCP/OCP421.pdf>.

⁵ McKittrick, Jeffery; Blackwell, James; Littlepage, Fred; Kraus, Georges; Blanchfield, Richard; Hill, Dale; Kim, Robert; Jacobson, Mark; Moyle, John; Kenney, Stevem, *The Revolution in Military Affairs*, <http://www.airpower.maxwell.af.mil/airchronicles/battle/chp3.html>

⁶ Berry, Nicholas, *The Revolution in Military Affairs (RMA) Is Not Only about High-Tech Weapons*, Center for Defense Information, august 2000, <http://www.cdi.org/asia/fa081600.html>.

⁷ Young, Thomas-Durell, *The Revolution in Military Affairs and Coalition Operations: Potential Problem Areas and Solutions*, Center for Civil-Military Relations, Naval Postgraduate School US-Monterey, <http://idun.itsc.adfa.edu.au/ADSC/RMA/RMAPAPERS/Young.htm>

⁸ Read, David W., *The Revolution in Military Affairs: NATO's Need for a Niche Capability Strategy*, http://www.journal.dnd.ca/legacy/vol11/no3_e/revolution_e/rev2_e.html

⁹ Ibrügger, Lothar, op. cit., 1998.

¹⁰ Apud *Can Europe Keep Up With the Revolution in Military Affairs?*, RUSI Journal, vol. 144, nr. 2 (aprilie/mai 1999), p. 49.

¹¹ Peterson, Erik, *NATO Threatened by Spectre of Strategic Disconnect between US and European Partners*, 2000, <http://www.weforum.org/site/knowledgenavigator.nsf/content/NATO%20threatened%20by%20spectre%20of%20strategic%20disconnect%20between%20US%20and%20European%20partners>.

Ion Dragoman – “Actele autorităților militare. Doctrină. Legislație. Regim juridic. Jurisprudență. Legalitate. Control”

(Editura Lumina Lex, București, 2003)

Lucrarea prof. dr. Ion Dragoman reprezintă rezultatul activității de cercetare științifică întreprinsă de autor în cadrul pregătirii prin doctorat la Facultatea de Drept a Universității din București, sub îndrumarea științifică a prof. dr. Antonie Iorgovan.

În cadrul procesului de pregătire a României pentru integrarea europeană și euro-atlantică, un punct foarte important este reprezentat de necesitatea reelaborării unei doctrine militare românești și a regândirii unor paradigme din domeniul legislației românești privitoare la apărarea națională. În acest sens, demersul autorului se focalizează pe argumentarea faptului că, pornind de

la tradiția românească în materie de legislație militară și drept public, este necesară o armonizare a spiritului istoric românesc cu exigențele impuse de democrație.

Lucrarea își propune să studieze eficacitatea forțelor armate într-o societate în schimbare prin analizarea impactului dreptului administrativ asupra perfecționării activității autorităților militare.

Autorul pornește de la următoarele premise:

- existența în cadrul fenomenului militar a unei importante laturi juridice și administrative;
- apărarea națională reprezintă unul din marile servicii publice ale administrației de stat;

- armata este una din instituțiile administrației publice statale, iar militarii au statutul juridic al funcționarilor de stat, având aceleași trăsături generale ca ale oricărei autorități publice;

- regimul juridic al actelor autorităților militare este unul de drept administrativ, deoarece, cu tot specificul ei, activitatea militară rămâne, în ultimă instanță, o formă a activității executive a statului.

În primul capitol al lucrării sunt definite și analizate caracteristicile particulare ale conceptului “autoritate militară”, pornind de la semnificațiile specifice serviciului public al apărării, competențelor autorităților publice în conducerea sistemului național de apărare și de la importanța, necesitatea și atribuțiile armatei, în general, și militarilor în cadrul modelului democratic de organizare a societății.

În cel de-al doilea capitol se face o analiză a comandamentului și administrației militare, ca forme conexe de activitate militară, sunt definite și clasificate actele autorităților militare, astfel încât să poată fi delimitată aria lor de aplicabilitate și legitimitate și, în acest fel, să fie înțelese diferențele juridice semnificative dintre actele administrative și cele de comandament militar.

Cel de-al treilea capitol analizează, din perspectivă juridică, actele emise de autoritățile militare, aspecte ale legalității acestora, forma și procedura emiterii lor, efectele juridice și jurisprudența acestui gen de acte administrative.

Ultima parte a lucrării se concentrează pe prezentarea tipurilor de control ce pot fi exercitate asupra actelor de autoritate militară, și anume: cel efectuat de autoritățile militare, controlul civil și controlul internațional.

În capitolul destinat concluziilor, alături de acestea, autorul prezintă și o sinteză a propunerilor de lege ferenda,

după cum urmează:

- elaborarea unei legi de organizare a armatei care să conțină elemente clare și precise privind sistemul instituțional al autorităților militare, capacitatea acestora, misiunile acestor instituții, sistemul de competențe (materiale și teritoriale), atribuțiile altor autorități publice din sfera apărării și securității naționale etc., în acord cu cerințele și necesitățile ce derivă din Constituția României, Strategia Națională de Securitate a României, Strategia Militară sau alte documente referitoare la sistemul național de apărare;

- elaborarea unei legi privind mobilizarea forțelor armate în diferite situații - pace, criză, război - , dar și consecințele declarării stărilor excepționale, cu precizarea clară a competențelor, atribuțiilor, responsabilităților și sancțiunilor juridice în astfel de situații etc.

Autorul precizează că “sub aspect formal, astfel de noi legi nu ar mai avea rezerve de a utiliza în textele lor noțiunile de <autoritate militară> și de <acte de autoritate militară>, așa cum s-a întâmplat anterior”. (p. 431)

Apreciem că “*Actele autorităților militare*” este o lucrare de cercetare științifică în domeniul științei dreptului administrativ, cu caracter de originalitate, deoarece raționamentele juridice sunt argumentate prin considerații istorice, atât în ceea ce privește doctrina, cât și legislația, prin reflecții din sfera dreptului comparat, nelipsind, însă, elemente specifice domeniului militar din cadrul dreptului administrativ. Lucrarea este utilă nu numai specialiștilor din domeniul dreptului, ci și celor cu preocupări în sfera securității și apărării naționale, identificând dreptul aplicabil acțiunilor militare la punctul de contact dintre strategia politică și strategia militară.

GeoPolitica

În concepția Consiliului Director - din care fac parte personalități ale domeniului precum: George Erdeli, Vasile Cucu, Gheorghe Nicolaescu, Silviu Costache, Vasile Simileanu - “GeoPolitica” reprezintă o revistă de geografie politică, geopolitică și geostrategie, ce se constituie într-un organ formator de opinie în aceste domenii. Revista, editată de Asociația de Geopolitică “Ion Conea”, cuprinde și o bază metodologică complexă și studii de caz de o largă diversitate de opinii, reprezentative pentru specificul academic românesc din domeniu.

Primul număr al acestei reviste (anul I, nr. 1/2003) este structurat în zece rubrici - Editorial, Interviu, Eveniment, Restituiri, Universitas, Geografie politică, Geopolitică, Geostrategie, In memoriam, Semnal editorial - ce cu-

prind articole semnate de specialiști în geopolitică și geostrategie: George Cristian Maior, Secretar de Stat și Șef al Departamentului pentru Integrare Euroatlantică și Politică de Apărare din Ministerul Apărării Naționale; Ion Petrescu, Directorul Trustului de Presă al Armatei; Loredana Tifiniuc, Redactor Șef “GeoPolitica”; Francisc Tobă, Director -Președinte S.C. ROMAERO S.A.; Nicholas Dima, profesor SUA; Silviu Neaguț, Prorector Academia de Studii Economice; Traian Anastasiei, Prorector Academia Forțelor Aeriene “Henri Coandă”; Gheorghe Marin, Rector Academia Forțelor Navale “Mircea cel Bătrân”, Dumitru Codiță, Director al Centrului de Drept Internațional Umanitar al Armatei; Gheorghe Nicolaescu, Director MAPN; Gheorghe Iliescu, Director Adjunct

MAPN; Gheorghe Văduva, Cercetător Centrul de Studii Strategice de Securitate ș.a.m.d.

Mesajul domnului Ion Iliescu, Președintele României, prezentat în prima parte a revistei, conturează cu claritate cadrul de existență al acesteia: “Trăim într-o lume marcată de transformări, de crize politice și geopolitice, o lume multilateral competițională, adeseori conflictuală, care ne cere tuturor o consecventă direcție de opinie spre a conserva consensul aducător de echilibru și pace mondială. Multiplicarea rivalităților de tot felul, competiția pentru gestionarea avantajelor globalizării, escaladarea terorismului internațional și diversificarea mijloacelor de manifestare a acestuia impun abordări noi – de la reforma unor instituții internaționale, orientată spre consolidarea cooperării și dialogului internațional, până la regândirea unor strategii de securitate la nivel local, regional și global. În acest context, orice efort de analiză lucidă, orice opinie sau punct de vedere pertinent, exprimat în asemenea reviste de specialitate, cum este și «GeoPolitica», sunt mai mult decât binevenite”.

Subiectele abordate în revistă sunt de strictă actualitate și vizează nu numai dezvoltările internaționale de natură geopolitică și geostrategică, ci și problematica românească în domeniu. Astfel, sunt analizate unele aspecte ce suportă influențele transformărilor intervenite în noul mediu de securitate: relația Europa – SUA, transformarea NATO, războiul informațional, combaterea terorismului, integrarea României în Alianța Nord-Atlantică etc. De asemenea,

revista conține și abordări teoretice deosebit de interesante ale conceptelor de națiune, etnie și diferende interetnice, regionalizare și globalizare, graniță, frontieră și fruntarie, religie, geopolitică și geostrategie, dreptul internațional umanitar și războiul Mileniului III.

Un spațiu larg este dedicat marelui teoretician al geopoliticii, profesorul Ion Conea, primul specialist român în domeniu, ale cărui preocupări acoperă atât sfera teoretică și istorică, cât și zona aplicabilității concrete a acestei științe. Lucrările sale reprezintă pași importanți în structurarea școlii românești de geopolitică: *Geopolitica – o știință nouă și Destinul istoric al Carpaților*, 1937; *Ardealul istoric*, 1941; *O poziție geopolitică*, 1944 etc. Concepția lui Ion Conea despre geopolitică este valabilă și în prezent: “Geopolitica se conturează ca știință a vieții politice și economice planetare actuale. Ea va fi întotdeauna o știință a zilei, adică a fenomenelor de azi, va fi mâine istorie, așa cum istoria oricărei epoci din trecut a fost geopolitica pentru timpul și în timpul când se petreceau faptele pe care noi azi le privim ca istorie. Geopolitica analizează, compară și clasifică fapte de viață planetară, condiționate mai ales geografic. Ea distinge regiuni politice, strategice, economice de mare convergență comercială, într-un cuvânt geopolitice. Ar trebui să o învețe diplomații, oamenii de stat, regii” (apud Petre Deică, *Ion Conea – teoretician al geopoliticii*, pag. 21).

A.S.

Societatea Scriitorilor Militari

La finele anului trecut, a fost constituită **Societatea Scriitorilor Militari**, asociație independentă, apolitică, neguvernamentală și fără scop lucrativ, ale cărei scopuri principale sunt sprijinirea creației în și despre mediul militar, contribuția la procesul de integrare în structurile euroatlantice și de afirmare a culturii militare românești în sistemul valorilor occidentale.

Asociația și-a propus drept obiective strategice:

- susținerea, stimularea și promovarea creațiilor literare, artistice și științifice, având fie autori, fie subiecte din mediul militar;
- inițierea de proiecte și derularea de programe culturale, educaționale și de cercetare care să susțină scopul SSM;
- editarea și difuzarea de publicații periodice, cărți, precum și a unor materiale promoționale pentru promovarea obiectivelor și programelor SSM.

Proiectele sale imediate, unele aflate în derulare,

sunt:

- susținerea Salonului Scriitorilor Militari, care se întrunește lunar la Cercul Militar Național, precum și a altor evenimente culturale;
- editarea unor publicații periodice: „Revista Militară Ilustrată”, continuatoarea publicației fondate în 1935; „Conflict” (magazin de cultură militară); Almanahul Salonului Scriitorilor Militari.
- sprijinirea editării și tipăririi de cărți pe profilul SSM (au apărut până acum, în coeditare, *România - NATO*, vol. 1 *Preaderarea*, Constantin-Mihail Popescu, *Nicolae Densușianu. Omul și opera*; se află în pregătire și alte volume de istorie, poezie, interviuri etc.)
- acordarea de premii anuale și ocazionale pentru cele mai prestigioase realizări literare, artistice și științifice semnate de autori proveniți din mediul militar și/sau cu subiecte din acest domeniu

Instituții și organizații internaționale de securitate (activitate ianuarie - martie 2003)

1 ianuarie

– Franța preia președinția Consiliului de Securitate al ONU.

– Olanda preia președinția OSCE. Noua președinție își exprimă nemulțumirea față de decizia Rusiei de a interzice prelungirea misiunii OSCE în Cecenia. Mandatul Grupului de Asistență a expirat la 31 decembrie 2002.

5 ianuarie

– Costas Simitis, prim-ministru al Greciei, țară ce deține președinția Uniunii Europene, adresează tuturor țărilor membre UE un apel pentru adoptarea unei poziții comune în problema Irakului și evitarea unui nou război în Golf.

6 ianuarie

– Saddam Hussein îi acuză pe inspectorii ONU din Irak de implicare în acțiuni de spionaj.

9 ianuarie

– Hans Blix, șeful inspectorilor ONU în Irak, prezintă în fața Consiliului de Securitate raportul interimar cu următoarele concluzii principale:

- misiunile experților nu au condus, până în prezent, la descoperirea vreunei dovezi flagrante a încălcării obligațiilor internaționale de către Bagdad;
- Declarația irakiană asupra programelor de fabricare a armelor de distrugere în masă (7.12.2002) lasă un număr de întrebări fără răspuns.

La aceeași reuniune, Directorul general al Agenției Internaționale a Energiei Atomice (AIEA), Mohamed ElBaradei, declară că inspectorii ONU își vor intensifica eforturile pentru a obține lista completă a oamenilor de știință irakieni care au colaborat la programele de înarmare a țării.

13 ianuarie

– Hans Blix declară că echipele de inspectori ONU din Irak au descoperit dovezi potrivit cărora Irakul a importat materiale ce pot fi utilizate pentru fabricarea de armament, ceea ce violează interdicțiile Consiliului de Securitate. Rămâne de stabilit dacă aceste materiale au fost utilizate pentru producerea de arme de distrugere în masă.

14 ianuarie

– șeful subinspectorilor ONU declară că au fost descoperite

substanțe ilegale în Irak.

15 ianuarie

– SUA au propus inspectorilor ONU în Irak să folosească avioanele-spion din dotarea US Air Force în scopul verificării arsenalului irakian. Propunerea este acceptată, avioanele U2 urmând să zboare sub egida ONU.

16 ianuarie

– Germania și Franța propun partenerilor europeni o dublă președinție a UE, formată dintr-un președinte al Comisiei, ales de Parlamentul European și un președinte al Consiliului, ales de persoane cu același rang.

20 ianuarie

– Libia este aleasă la președinția Comisiei ONU pentru Drepturile Omului.

– Irak și ONU semnează o declarație comună prin care Bagdadul se angajează să intensifice cooperarea cu inspectorii în dezarmare. Unul dintre puncte prevede încurajarea vizitării oamenilor de știință irakieni la reședințele acestora, precum și convorbirile în absența autorităților.

– Macedonia cere oficial UE să preia de la NATO conducerea misiunii de menținere a păcii. UE urmează să desfășoare o forță de 200-250 de militari, pentru o perioadă de maxim 6 luni.

27 ianuarie

– Hans Blix și Mohamed ElBaradei - șeful inspectorilor ONU în Irak, respectiv Directorul general al Agenției Internaționale a Energiei Atomice (AIEA) - prezintă în fața Consiliului de Securitate al ONU bilanțul celor două luni de activitate în Irak. ElBaradei solicită ONU acordarea unei perioade suplimentare de timp inspectorilor săi, de mai multe luni, pentru finalizarea acțiunilor de verificare. Cu această cerere sunt de acord și Germania, Franța, China, Rusia și Secretarul General al ONU, Kofi Annan.

– la Bruxelles, miniștrii europeni ai Afacerilor Externe convin în principiu în legătură cu continuarea inspecțiilor ONU în Irak. Șefii diplomației din cele 15 state UE atrag atenția că Rezoluția 1441 afirmă fără ambiguitate că guvernul irakian are o ultimă șansă de a dezamorsa criza pe cale pașnică.

28 ianuarie

– la Chișinău, la sediul OSCE sunt reluate negocierile privind reglementarea conflictului transnistrean. La discuții participă reprezentanții mediatorilor în conflict, OSCE, Ucraina și Federația Rusă. Singurul punct de pe ordinea de zi: proiectul de federalizare a Basarabiei.

– se desfășoară Summit-ul CSI la Kiev. Președinții Vladimir Voronin, Vladimir Putin și Leonid Kucima discută despre reglementarea conflictului transnistrean. Înainte de acest Summit,

Vladimir Voronin declarase că Moldova e favorabilă înființării unei zone de comerț liber în cadrul CSI, care ar putea deveni o alternativă pentru Uniunea Economică Euro-Asiatică și pentru mai multe organizații existente în CSI.

29 ianuarie

– la New York, membrii Consiliului de Securitate al **ONU** dezbate cele două documente prezentate pe 27 ianuarie de șefii echipelor ONU în Irak. În final, este aprobată prelungirea activității acestora, deși SUA, Marea Britanie, Spania și Bulgaria sunt împotriva (în favoarea prelungirii se pronunță: Franța, Rusia, China, Germania, Mexic, Chile, Guineea, Camerun, Siria, Angola, Pakistan).

1 februarie

– Franța predă ștafeta președinției Consiliului de Securitate al **ONU** Germaniei, membru nepermanent.

– Comisarul European, Michel Barnier, solicită Bruxelles-ului majorarea bugetului alocat de **UE** pentru asistență regională, începând cu anul 2007. Potrivit unor studii comunitare, este propusă creșterea acestei sume cu 50%, ținând cont de nevoile unei Uniuni cu 25 de membri, deoarece “prăpastia dintre regiunile cele mai sărace și cele mai bogate din Europa se va dubla”.

– intră în vigoare Tratatul de la Nisa, după doi ani de la adoptare, acord ce impune reformarea modului de funcționare a **UE**, cu scopul asigurării extinderii prevăzută pentru 2004. Modificările instituționale prevăzute vor avea efect practic după aderarea oficială, la 1 mai 2004, a unui grup de state candidate (Polonia, Ungaria, Slovacia, Lituania, Letonia, Estonia, Slovenia, Cehia, Cipru, Malta).

6 februarie

– Secretarul de Stat american, Colin Powell, prezintă în fața **Consiliului de Securitate al ONU** dovezile deținute de Washington privind arsenalul irakian de distrugere în masă.

8 februarie

– Irakul predă inspectorilor **ONU** mai multe documente referitoare la armele nucleare și biologice.

10 februarie

– ambasadorul **ONU** în Irak, Mohamed Aldouri, declară că autoritățile irakiene acceptă survolul avioanelor U2 pe tot teritoriul țării.

12 februarie

– Consiliul Guvernatorilor Agenției Internaționale pentru Energie Atomică (AIEA) acuză Coreea de Nord de încălcarea obligațiilor în materie de neproliferare nucleară. Consiliul de Securitate este sesizat în legătură cu aceste abateri, anunță diplomați din cadrul **ONU**; Rusia și Cuba se abțin de la votarea deciziei.

14-15 februarie

– Înaltul Reprezentant al **OSCE** pentru minorități, Rolf Ekeus, cere Ungariei să continue negocierile cu Slovacia și România în legătură cu amendarea Legii Statutului.

16-18 februarie

– președinția elenă a Uniunii Europene convoacă la Bruxelles un Summit neoficial, în încercarea de a contura un punct de vedere comun pe tema situației din Irak. Este invitat și Secretarul General al **ONU**, Kofi Annan. Reuniunea are loc pe fondul scindării provocate în cadrul Organizației de către cei

8 lideri europeni (Marea Britanie, Spania, Portugalia, Italia, Polonia, Cehia și Ungaria) care și-au afirmat sprijinul față de poziția SUA fără o consultare prealabilă cu Bruxelles-ul. Opinia țărilor candidate la admitere nu este luată în considerare. În plus, în cadrul reuniunii, Consiliul European adoptă un text prin care declară că: **ONU** rămâne suveran, inspectorii vor primi timp și mijloace suplimentare, nu se fixează un termen pentru inspecții, războiul nu este inevitabil, forța nu trebuie autorizată decât ca ultim recurs.

27 februarie

– SUA și Marea Britanie prezintă, în fața **Consiliului de Securitate al ONU**, proiectul unei a doua rezoluții împotriva Irakului.

1 martie

– Secretarul General al **ONU** decide extinderea termenului până la care ar putea fi realizată reunificarea Ciprului pentru 10 martie. La acest nou termen, reuniți la Haga, liderii greci și turci ciprioți vor trebui să accepte sau să respingă planul de unificare.

– șeful Misiunii **OSCE** la Chișinău, William Hill, anunță că la negocierile de la sfârșitul săptămânii trecute s-a căzut de acord asupra creării unei comisii mixte care să elaboreze o nouă Constituție a Republicii Moldova federalizată.

3 martie

– se desfășoară discuții între delegația Consiliului de Cooperare al Golfului (CCG) și **UE**. Concluzii: modul în care va fi administrată criza irakiană va avea un efect important asupra lumii în următoarele decenii; **ONU** trebuie să rămână în centrul ordinii internaționale.

4 martie

– sunt finalizate negocierile asupra Liberului Schimb în Sud-Estul Europei, în cadrul **Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est**. Acordul va fi implementat începând cu mijlocul anului 2003. Pactul de Stabilitate consideră că liberalizarea schimbului în Europa de Sud-Est reprezintă un element crucial atât pentru dezvoltarea economică, cât și pentru cea politică. În iunie 2001, miniștrii din șapte țări sud-est europene (Albania, Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Croația, RF Iugoslavia, FRI Macedonia, România) și, mai târziu, Moldova au semnat un Memorandum de Înțelegere referitor la Liberalizarea și Facilitarea Schimbului. Unul dintre principalele obiective este crearea unei zone de liber schimb cu participarea țărilor semnatare și cu aproximativ 55 de milioane de consumatori.

6 martie

– *semnarea, la sediul NATO din Bruxelles, a unui “Acord de securitate”* care deschide calea pentru aplicarea efectivă a primei operațiuni militare a UE în perspectiva înlocuirii efectivelor NATO din Macedonia. Acordul prevede, în esență, efectuarea unui schimb de informații și documente militare confidențiale între **UE** și **NATO**.

7 martie

– în cadrul **Consiliului de Securitate al ONU** este prezentat un nou raport Blix – ElBaradei, care concluzionează că regimul lui Saddam Hussein cooperează mai mult cu inspectorii **ONU** pentru dezarmare, dar nu respectă în totalitate obligațiile în acest sens. De asemenea, inspectorii nu au descoperit instalații

subterane pentru producerea de arme chimice sau bacteriologice. Cei doi inspectori solicită prelungirea misiunii echipei cu alte câteva luni.

10 martie

– la Haga, în cadrul unei ședințe a **ONU** se anunță că proiectul Organizației de realizare a unui referendum privind unificarea Ciprului a eșuat (liderul turcilor ciprioți, Rauf Denktash, s-a opus), ceea ce reduce șansele de primire a țării în UE.

11 martie

– **UE** inaugurează prima reprezentanță diplomatică în Cuba.

– **ONU** inaugurează la Haga primul tribunal mondial permanent pentru crime de război – Curtea Penală Internațională.

14 martie

– recent, **ONU** și-a retras toți observatorii care activau în zona demilitarizată aflată la frontiera dintre Irak și Kuwait, ca măsură preventivă.

– George Papandreou, ministrul de Externe al Greciei (țară ce deține președinția UE), și lordul George Robertson, secretarul general al NATO, semnează, la Atena, Acordul de Securitate **NATO-UE**.

19 martie

– în cadrul reuniunii **Consiliului de Securitate al ONU**, Rusia, Franța și Germania critică din nou intenția SUA de a lansa un atac asupra Irakului. Declarații:

- Ministrul rus de Externe, Igor Ivanov, afirmă că nici una dintre rezoluțiile ONU privind Irakul nu dă dreptul la utilizarea forței împotriva Bagdadului.

- Ministrul francez de Externe, Dominique de Villepin, avertizează că războiul împotriva Irakului va încuraja terorismul în zona Orientului Mijlociu.

- Ministrul german de Externe, Joska Fischer, apreciază că există încă posibilitatea unei dezarmări pașnice a Irakului, motiv pentru care Germania respinge atacul.

19-20 martie

– începe acțiunea armată a SUA și a Coaliției internaționale pentru înlăturarea amenințării reprezentată de regimul dictatorial al lui Saddam Hussein la adresa securității internaționale.

20 martie

– **se pun bazele unei relații de cooperare între UE și Rusia**. Departamentul Cercetare Comunitară al Comisiei Europene informează că această cooperare are în vedere și participarea Rusiei la programul european de “Monitorizare globală a mediului și securității”, ce vizează protecția mediului și monitorizarea, prin sisteme de observare specială din satelit, a eventualelor amenințări la adresa stabilității europene. Parteneriatul spațial va include și stabilirea compatibilității sistemelor euro-ruse de navigare ale sateliților GALILEO și GLONASS.

– miniștrii de Finanțe din **UE** finalizează planul de măsuri pentru stoparea unei posibile recesiuni a economiei europene, cauzată de războiul din Irak. Banca Centrală Europeană declarase că, dacă este nevoie, este gata să reducă dobânzile.

– începe acțiunea armată a SUA și Coaliției internaționale pentru înlăturarea amenințării reprezentată de regimul dictatorial al lui Saddam Hussein la adresa securității internaționale.

20-21 martie

– la Bruxelles, în cadrul reuniunii **Uniunii Europene**, se încearcă relansarea Politicii Comune Externe și de Securitate, evaluând impasul în care se află Organizația. Este semnat un document centrat pe: implicarea UE în campania umanitară în favoarea victimelor civile ale războiului Irakian, necesitatea garantării integrității teritoriale a țării și întărirea implicării europene în soluționarea crizei din Orientul Mijlociu. Cei 15 subliniază că ONU trebuie să continue să aibă un rol central în timpul și după actuala criză, pentru că posedă o experiență unică în coordonarea asistenței post-conflict. Pentru a prelua aceste atribuții, ONU are nevoie de un mandat foarte clar, iar Costas Simitis, premierul grec, a confirmat că toate statele din Consiliul European, membre ale UNSC, vor vota în favoarea unui proiect de rezoluție în acest sens: “Ceea ce se întâmplă în Irak este o paranteză care trebuie să se închidă și să se revină în incinta singurului for care poate acorda legitimitate în astfel de situații - ONU”. Tot în ședința Consiliului European, Belgia, Franța și Germania decid să organizeze un summit, în aprilie 2003, fără Marea Britanie, dedicat demersurilor de creare a unei Armate Europene, ce se va desfășura la nivel de miniștri ai Apărării.

26 martie

– reprezentanții celor 7 state candidate la aderare semnează **Protocoloalele de Aderare la NATO**.

– la cererea Ligii Arabe, **ONU** dezbate problema Irakului într-o reuniune politică de urgență. Este discutat un proiect de rezoluție privind ajutorul umanitar destinat Irakului.

– la reuniunea **Parlamentului European**, reprezentanții statelor membre nu reușesc să adopte nici o rezoluție care să exprime punctul de vedere al acestui for pe tema conflictului din Irak.

28 martie

– **ONU** adoptă, la New York, rezoluția privind reluarea Programului *Petrol pentru Hrană* (Rezoluția 1472). Cei doi lideri europeni, Tony Blair și Jaques Chirac, declară că aplicarea acestei rezoluții este prioritară pentru poporul irakian.

30 martie

– autoritățile irakiene resping noua Rezoluție 1472 a **ONU**, deoarece consideră că documentul conferă exclusiv Secretarului General al Organizației, Kofi Annan, autoritatea unică de a stabili noile detalii ale Programului Petrol pentru Hrană.

31 martie

– reprezentantul Comisiei Europene în Iordania, Robert van der Meulen, declară, conform Reuters, că **UE** este pregătită să aloce 327 miliarde EURO ajutor umanitar pentru poporul irakian.

A.S.

DIN ACTIVITATEA CENTRULUI DE STUDII STRATEGICE DE SECURITATE (decembrie 2002 – mai 2003)

• Ciclul de mese rotunde pe tema: „Securitatea națională și integrarea euro-atlantică”:

a) În ziua de 8 aprilie 2003, în garnizoana Câmpulung, s-a desfășurat masa rotundă cu tema „Securitatea națională și integrarea euro-atlantică”, organizată de Centrul de Studii Strategice de Securitate, în colaborare cu Școala de Aplicație pentru NBC. La acest eveniment au participat reprezentanții autorităților locale și ai societății civile, ai structurilor Ministerului de Interne, ai Serviciului Român de Informații, ai unor bănci comerciale, ai clerului, cadre didactice universitare, cadre militare active și în rezervă. La dezbateri alături de membrii CSSS au luat parte și unii invitați, printre care se numără: gl. lt. dr. Nicolae Păștinică, Inspector General al M.Ap.N., ing. dr. George Bălan, primarul municipiului Câmpulung, prof. univ. dr. Constantin Ciotei, prorector al Universității „Spiru Haret”, prof. univ. dr. Ștefan Trâmbaciu, director al Muzeului Municipal de Istorie, preot prof. dr. Dănuț Manu, decan al Facultății de Teologie din Universitatea Pitești. ing. Gheorghe Banzea, consilier local, col. dr. Nicolae Popescu, șeful Școlii de Aplicație pentru N.B.C.

b) Prefectura Județului Vâlcea a găzduit joi, 10 aprilie 2003, masa rotundă cu tema „Securitatea națională și integrarea euroatlantică”, organizată de Centrul de Studii Strategice de Securitate și Școala de Aplicație pentru Geniu și Căi Ferate „Panait Donici”. La acest eveniment au participat reprezentanții autorităților locale și ai societății civile, structurilor Ministerului de Interne, Serviciului Român de Informații, unor instituții economice și financiare, clerului, cadre militare active și în rezervă. La dezbateri, alături de cercetătorii științifici ai C.S.S.S., au luat parte și unii invitați, printre care se numără: dr. ing. Mircea Perpelea, prefectul Județului Vâlcea, P.S. Gherasim Cristea, episcopul Râmnicului, gl. bg. Mihail Dumitrescu, președintele UN.C.M.R.R. Vâlcea „Gl. Magheru”, Dana Nedescu, redactor șef „Info plus”, Cristea Cumpănașu, directorul redacției Vâlcea a ziarului „Oltul”.

c) La Cercul Militar din Târgu Jiu, în ziua de 11 aprilie 2003, Centrul de Studii Strategice de Securitate și Brigada 4 Artilerie Antiaeriană Mixtă Teritorială “Gorj” au organizat masa rotundă cu tema “Securitatea națională și integrarea euroatlantică”. Discuțiile, caracterizate de un puternic spirit realist și de o deosebită consistență ideatică, au fost moderate de gl. bg. conf. dr. Visarion Neagoe, Comandantul Bg. 4 Art. A.A. Mxt. Trt. “Gorj”, și col. (r.) dr. Constantin Moștoflei, Directorul Adjunct al Centrului de Studii Strategice de Securitate. Alături de cercetătorii științifici ai Centrului de Studii Strategice de Securitate, la discuții au participat și reprezenați ai comunității locale: col. Dumitru Văduva, Comandant U.M. 01480 Târgu Jiu; col. Vasile Tâlvescu, Comandant C.J.J. Gorj; prof. Vasile Marinoiu, Muzeul Județean Gorj; Nicolae Călin, Consiliul Județean de Dezvoltare Economică; Traian Bărbulescu, Director TVR Craiova; Ovidiu Popescu, Redactor șef Radio Târgu Jiu; Laura Stoenescu, TV RCS, “Jurnalul Național”; Adriana Perșea, “Adevărul de Gorj” ș.a.m.d.

Din dezbaterile organizate sub patronajul CSSS s-au desprins câteva concluzii semnificative:

- Mediul de securitate al începutului de secol XXI este caracterizat prin: existența unui cadru organizațional activ și adaptabil, dar și a unor noi tensiuni și factori de risc generați de procesul de globalizare și de suprapunerea acestuia cu tendințele de regionalizare și fragmentare; apariția unor noi focare de conflict; posibilitatea reluării unor conflicte aflate, momentan, în stare latentă.

- Concomitent cu readucerea în atenția lumii internaționale a rolului Organizației Națiunilor Unite, NATO și UE își asumă noi responsabilități, ce decurg atât din sporirea numărului de membri, cât, mai ales, din schimbările intervenite în mediul internațional de securitate.

- Aderarea României la NATO și integrarea în Uniunea Europeană reprezintă două obiective fundamentale ale Strategiei de Securitate Națională, ce atrag după sine un nou statut, dar și o serie de noi obligații cărora țara noastră trebuie să le răspundă cu eficiență.

- Reforma Armatei României reprezintă un proces complex și dificil la a cărui finalizare trebuie să participe întreaga societate, nu numai sfera militară, ci și parteneriatul dintre armată și societatea civilă fiind

esențial.

- Statutul de membru al Alianței Nord-Atlantice și evoluția mediului de securitate regional/global determină modificarea fundamentală a Strategiei de Securitate Națională a României, în special în domeniile ce vizează scopul politico-militar general și obiectivele securității și apărării naționale, cadrul normativ de construcție și dezvoltare a puterii militare a statului, planul de relații internaționale, concretizat în sisteme de alianțe și acorduri regional.

- **14 mai 2003. Seminarul internațional cu tema: „Rolul țărilor invitate să adere la NATO în combaterea terorismului”**

Această importantă manifestare științifică a fost organizată de Centrul de Studii Strategice de Securitate în colaborare cu Asociația „George C. Marshall – România”. Interesul deosebit al Armatei României s-a exprimat și prin mesajul adresat participanților de generalul dr. Mihail Popescu, șeful Statului Major General, precum și prin luările de cuvânt ale unor înalți ofițeri și generali din conducerea Oștirii. Lucrările s-au bucurat de aportul unor specialiști de notorietate din SUA și România – lt. col. Ira Queen, dr. Roger George, dr. Doru Claudian Frunzulică, general de divizie dr. Alexandru Grumaz, chestor principal Florin Sandu, general de flotilă aeriană dr. Mihail Orzeață, general-maior dr. Vasile Paul, general de brigadă dr. Constantin Onișor -, în prezența unor reprezentanți autorizați ai ambasadelor acreditate în România, ai presei și societății civile.

Comunicările, intervențiile și dezbaterile s-au axat pe problematica de actualitate a cunoașterii fenomenului terorist contemporan, îndeosebi a dimensiunilor căpătate de acesta după 11 septembrie 2001. O atenție particulară s-a acordat locului și rolului statelor invitate în structurile NATO în lupta împotriva terorismului internațional – sub conducerea SUA; au fost reliefate, cu precădere, contribuțiile românești în operațiile de stabilizare și reconstrucție a păcii și democrației, derulate în fosta Iugoslavie și Afghanistan; totodată, s-au făcut trimiteri directe și la viitoarele direcții de acțiune, în contextul proceselor de stabilizare din Orientul Apropiat și Mijlociu.

Programul Seminarului internațional a inclus - în două secțiuni distincte - ca materiale de bază comunicările expuse de: lt. col. Ira QUEEN, reprezentantul Centrului European pentru Studii de Securitate „George C. Marshall”; Marius BORĂNESCU, reprezentantul Ministerului Afacerilor Externe; dr. Roger GEORGE, Colegiul Național de Război/SUA; Alex ȘERBAN, președintele Asociației „CASA NATO”; dr. Nicolae DOLGHIN, Centrul de Studii Strategice de Securitate; chestor șef adjunct Gheorghe CARP, Ministerul de Interne; col. Cristian CIOC, Serviciul de Protecție și Pază; gl. mr. dr. Vasile PAUL, Ministerul Apărării Naționale; Corneliu GAVALIUGOV, Asociația „George C. Marshall – România”; gl. div. ing. Alexandru GRUMAZ, Serviciul de Telecomunicații Speciale, Asociația „George C. Marshall – România”.